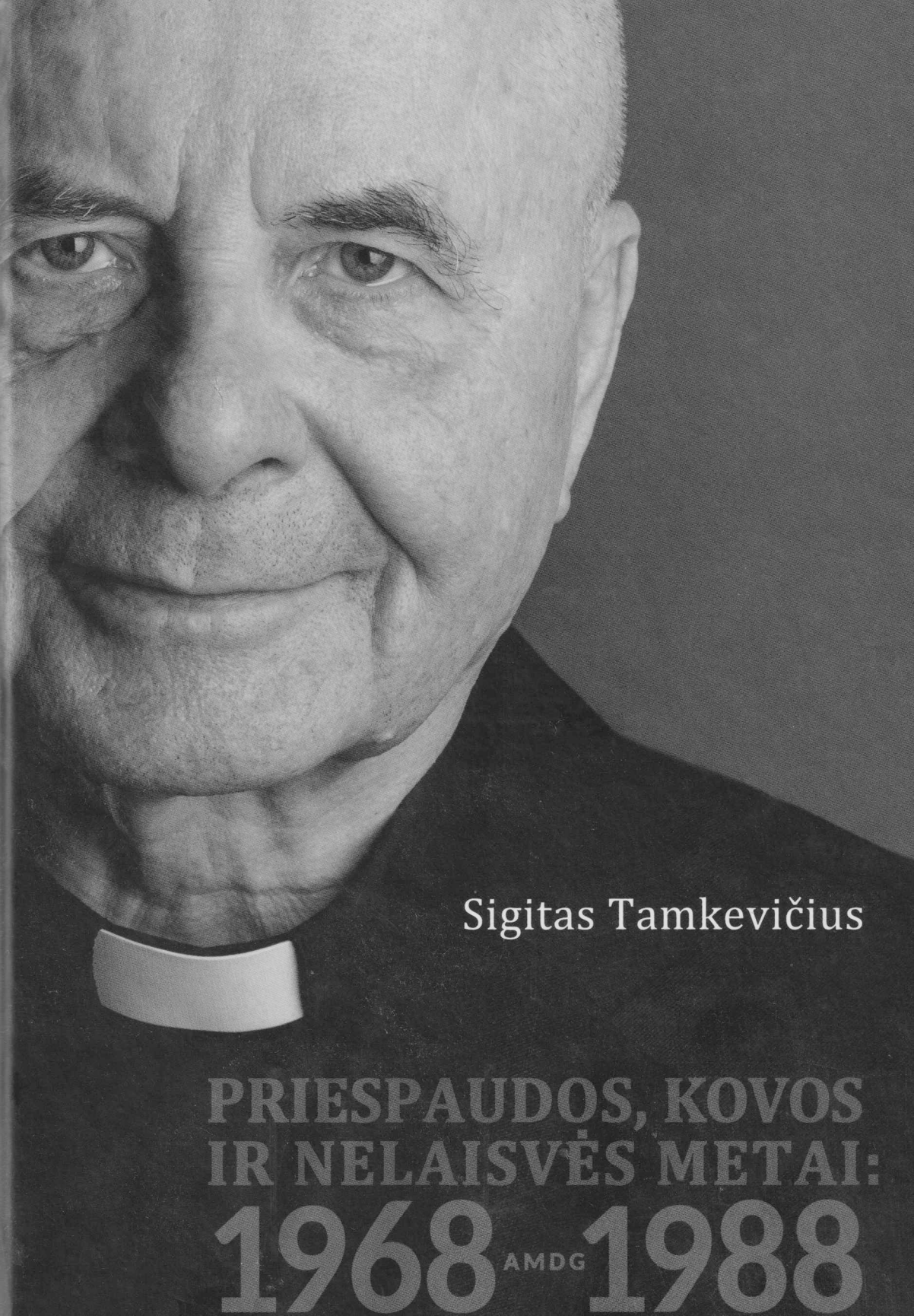

Sigitas Tamkevičius

PRIESPAUDOS, KOVOS IR NELAISVĖS METAI: 1968 AMDG 1988

Ad maiorem Dei gloriam

Sigitas Tamkevičius

PRIESPAUDOS, KOVOS IR NELAISVĖS METAI: 1968–1988

ATEITIES LEIDYBOS CENTRAS
2022

Redaktorė Regina Pupalaigytė
Dailininkė ir maketuotoja Jūratė Juozėnienė
Fotografas Tomas Petreikis

ISBN 978-609-96272-1-2

Turinys

	Pratarmė	7
1968	Prienuose ir Vilkaviškyje	9
1969	Prienų melioracijoje	25
1970	Simne (I). Pirmieji žingsniai Draugijoje	32
1971	Simne (II). Laisvės Memorandumas	37
1972	Simne (III). „Kronikos“ gimimas	44
1973	Simne (IV). Persekiojimai stiprėja	64
1974	Simne (V). Represijos tęsiasi	74
1975	Simne (VI). Kratos, tardymai ir protestai	85
1976	Kybartuose (I). Saugumiečių uolumas	99
1977	Kybartuose (II). Spaudimas nemažėja	111
1978	Kybartuose (III). Įkurtas Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas	128
1979	Kybartuose (IV). Tikinčiųjų dvasia nepalaužta	147
1980	Kybartuose (V). Barbariški išpuoliai	168
1981	Kybartuose (VI). „Kiaulių maras“	206
1982	Kybartuose (VII). „Kronikos“ dešimtmetis	223
1983	Nuo Kybartų iki Uralo	244
1984	Urale, Polovinkoje	307
1985	Polovinkoje (I)	316
1986	Polovinkoje (II)	321
1987	Mordovijoje	326
1988	Urale, Sibire ir vėl Lietuvoje	335
	Asmenvardžių rodyklė	386

Pratarmė

Penkiasdešimt mano gyvenimo metų prabėgo sovietinės okupacijos laikotarpiu, kai Lietuvos žmonės buvo ne tik išoriškai pavergti, bet stengtasi pavergti ir jų dvasią. Okupantas siekė mus pakeisti, kad taptume klusniais Kremliaus sraigteliais. Sunaikinus partizaninį pasipriešinimą okupantui liko tik vienas priešas – Bažnyčia ir jos žmonės, ypač dvasiškiai. Okupantas suprato: kol Bažnyčia gyva, jam nepasiseks pavergti žmonių dvasios, todėl visokiais būdais – grasinimais, baudomis, teismais, lageriais, verbavimu tapti KGB kolaborantais – bandydavo iki minimumo suvaržyti kunigų veiklą.

Visa tai mačiau. Nutolus Stalino vykdytam terorui, 1968 metais prasidėjo atbudimas – suvokimas, kad prievartai reikia priešintis. Anuomet vienintelė reali pasipriešinimo priemonė buvo okupanto nusikaltimų viešinimas Lietuvoje, ypač laisvajame pasaulyje. Dėl to 1972-aisiais gimė „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“. Ji septyniolika metų fiksavo sovietinės valdžios bei jos talkininkų daromus nusikaltimus ir juos viešino Vakaruose. Per mano rankas perėjo daugybė į „Kronikos“ redakciją atsiųstų faktų, kuriuos reikėdavo tik tvarkingai suguldyti į eilinį leidinio numerį.

1968–1988 metai buvo ne tik priespaudos, bet ir kovos metai, kai pamažu budo Lietuvos kunigai, tikintieji žmonės ir visa Lietuva. Šiuose užrašuose pabandžiau kuo tiksliausiai parodyti tuos priespaudos ir kovos metus. Buvo laikotarpių, kai rašiau dienoraštį, tik dėl savaime suprantamų priežasčių ne viską konkretizuodamas, buvo laikotarpių, kai dienoraščio rašyti negalėjau. Tačiau visa tai, ką skaitytojas šiuose užrašuose-dienoraštyje ras, yra tiksliausi faktai.

Čia sutiksite daug vardų ir pavardžių ne tik tų žmonių, kurie per sovietmetį kovojo ir kentėjo, bet ir tų, kurie vykdė priespaudą arba talkino priespaudos nešėjams. Tikiu, kad išaušus Lietuvos laisvės rytui ne vienas iš paminėtų žmonių pasikeitė, kai kurie gal net padarė atgailą. Todėl nemeskime į juos pasmerkimo akmenų: nežmoniškos sistemos jie buvo sužeisti labiau, nei tie, kurie kentėjo ir kovojo.

Kardinolas Sigitas Tamkevičius

1968 Prienuose ir Vilkaviškyje

Sausio 1 d.

Jau penktas mėnuo tarnauju Prienų parapijoje. Ji pakankamai gyva: sekmadieniais Mišias aplanko daug tikinčiųjų, klausykloje darbo visada būna dviem kunigams. Klebonas kun. Motiejus Pudzimskas yra daugiau administratorius, ne sielovadininkas; altaristas kun. Antanas Zakaryza – labai uolus dvasiškis, su juo surandu kalbą visais sielovados klausimais. 1949 m. birželio 8 d. už antisovietinę propagandą ir ryšius su pogrindžiu buvo nubaustas 25 metų bausme pataisos darbų lageryje.

Sausio 22 d., penktadienis

Klebonui pasiūliau, kad galėčiau sekmadieniais po votyvinių mišių ruošti vaikus Pirmajai Komunijai. Mano dideliam džiaugsmui, klebonas sutiko. Artimiausią sekmadienį paskelbėme apie tai ir pakvietėme tėvelius atsivesti savo vaikus.

Sausio 28 d., sekmadienis

Po Sumos zakristija buvo pilna vaikų. Aiškinau katekizmą ir diaprojektoriumi ant sienos rodžiau katechetinio turinio paveikslus. Atrodo, kad vaikai klausėsi atidžiai. Visus juos apdalinau naujomis maldaknygėmis. Jos išleistos pogrindyje, kažkam rizikuojant laisve. Kol kas KGB neužtiko šių maldaknygių šaltinio Utenoje. Kun. Vladas Rabašauskas įkūrė pogrindinę spaustuvėlę gyvenamojo namo rūsyje ir sėkmingai spausdina maldaknyges. Jam talkininkauja viena spaustuvės darbuotoja, surenkanti maldaknygės tekstus. Su kun. Vladu esu pažįstamas dar nuo Seminarijos laikų.

Sausio 30 d., antradienis

Prienų vidurinės mokyklos kompartijos sekretorė Tamašauskienė mokytojų susirinkime kalbėjo, kad Prienų vikaras bažnyčioje moko vaikus ir todėl reikia rašyti skundą į Vilnių.

Neatsiginu abejonių, ar teisingai elgiuosi atvirai mokydamas vaikus. Ar ilgai rajono valdžia pakęs vaikų mokymą? Ar ne per daug rizikinga? Ką daryti? Meldžiuosi: Dieve, duok išminties ir tvirtumo! Siųsk šviesos!

Skaičiau apie Lenkijoje įvykusį ateistų simpoziumą. Niunka[1] žurnale „Komunistas" pasakoja, kad Lenkijoje vieni tikintieji nori su komunistais bendradarbiauti, o kiti yra reakcingi, kaip antai kardinolas Višinskis. Komunistų tikslai aiškūs: vienus katalikus palenkti į save ir juos nuteikti prieš „reakcinguosius". Man atrodo, kad su komunistais kalbėtis neįmanoma, nes tai ėriuko dialogas su vilku. Dialogas gali vykti su netikinčiais žmonėmis, kurie ieško tiesos ir yra geravaliai. Koks gali būti dialogas, kai siekiama ne tiesos, o religijos sunaikinimo, kur visos priemonės – klasta, šmeižtai, prievarta – yra pateisinamos!

Sausio 31 d., trečiadienis

Išsikvietė Religijų reikalų tarybos prie SSRS Ministrų Tarybos įgaliotinis Lietuvoje Justas Rugienis, buvęs Kėdainių m. NKVD viršininkas, ir barė, kad aš blogai sakau pamokslus ir juose kalbu prieš valdžią. Bandžiau aiškinti, kad jei pamoksluose ir kalbu apie ateizmą, tai nėra kalbėjimas prieš tarybinę valdžią. Išleisdamas pareiškė, jog man bus uždrausta sakyti pamokslus.

Vasario 1 d., ketvirtadienis

Paskambino kurijos kancleris ir paprašė mane atvykti pas vyskupą. Kitą dieną nuvykau. Širdyje buvo šiek tiek neramu, nes atrodė, jog pokalbis vyks

1 Vladas Niunka (1907–1983) buvo vienas iš Lietuvos komunistų partijos pagrindinių ideologų, komunistinės pasaulėžiūros, partijos politinio kurso propaguotojų. Būdamas gerai išsilavinęs (mokėjo kelias užsienio kalbas) savo pranešimuose, straipsniuose ir knygose stengėsi teoriškai pagrįsti socializmo kūrimo Lietuvoje būtinumą. Pritarė sovietinėms represijoms, lietuvių kultūros, tradicijų naikinimui, sovietų organizuojamam vadinamajam kadrų valymui (senųjų darbuotojų atleidimui iš darbo), persekiojo kitamintius, Katalikų Bažnyčią.

ta pačia tema, kaip pas įgaliotinį. Vyskupas Juozapas Labukas-Matulaitis aiškino, kad nereikia užkabinti tų temų, kurios nepatinka valdžiai, ir pranešė, kad man yra uždrausta sakyti pamokslus Prienų bažnyčioje. Atsakiau, kad tokio įgaliotinio draudimo aš neklausysiu. Tuomet susinervinęs vyskupas sakė, kad ne įgaliotinis, bet jis, vyskupas, draudžiąs man sakyti pamokslus.

Neiškenčiau nepapasakojęs vyskupui, kaip pokario metais vienas Kaišiadorių vyskupijos kunigas per pamokslus paliesdavo anuometinio gyvenimo aktualijas. Vysk. Teofilius Matulionis jį pasikvietė ir klausė: „Ar žinai, kas tavęs laukia už tokius pamokslus?" Kunigas patvirtino: „Taip, žinau." Tada vyskupas tarė: „Klaupkis, palaiminsiu!" Mano pateiktas pavyzdys vysk. J. Labukui nepatiko ir jis garsiai pasakė: „O aš nelaiminsiu! Antrą kartą į Sibirą važiuoti nenoriu!" Tačiau atsisveikindamas atsiklaupiau ir vyskupas palaimino. Grįžtant namo sunku buvo atsiginti minčių: įgaliotinis įsako, o vyskupas jo įsakymus įvykdo.

Sugrįžęs papasakojau klebonui apie pokalbį ir pasakiau, kad vyskupas neturi teisės man uždrausti sakyti pamokslus ir aš pasiruošęs juos sakyti. Klebonas tiesiog puolė į paniką ir pareiškė, kad jei jau vyskupas uždraudė, tai jis, klebonas, tikrai neleisiąs man sakyti pamokslų. Labai kebli situacija: negi su klebonu pešiesi...

Vasario 11 d., sekmadienis

Kadangi vaikai nesutilpo zakristijoje, pradėjau juos mokyti pačioje bažnyčioje. Dešinė bažnyčios nava pilna vaikų. Jie sėdi suoluose, o tėveliai supa juos iš visų pusių. Visai gražus vaizdas. Po votyvinių Mišių pradėjau nuosekliai dėstyti tikybos pirmamokslio medžiagą apie tikėjimą, Dievo įsakymus, sakramentus, maldą etc.

Per praėjusias dvi savaites teko kalbėtis ir diskutuoti su daugeliu kunigų. Vieni kritikavo mano pasirinktą taktiką, kiti sveikino už drąsą. Pamažu atsiranda vis daugiau tvirtumo. Pasiryžau, nepaisydamas galimų pasekmių, vaikus katechizuoti. Jie yra Lietuvos ateitis, dėl jų verta rizikuoti, o jei reikės – ir pakentėti. Pastaruoju metu bylų dėl vaikų mokymo Lietuvoje nėra; atrodo, valdžia nenori kunigų daryti kankiniais. O jei tektų pakentėti, atsidurti kalėjime? Dieve, esu pasiryžęs prisiimti bet kokią dalią.

Ramina mintis, kad Jėzus padės ištverti bet kokius išbandymus. Veikla be aukos yra nulinė. Galvoju, jog klysta tie kunigai, kurie sako, kad Bažnyčiai yra reikalinga mano kunigiška tarnystė. Ko verta bus ta tarnystė, jei leisime komunistams pasigrobti Lietuvos vaikus?

Mes, kunigai, pradėjome klaidingai mąstyti, esą turime save saugoti, nes nebus kas dirba pastoracinį darbą. Mūsų broliai sektantai išsilaikė ir net auga be kunigų, o mes, 800 Lietuvos kunigų, jau bandome giedoti *Requiem* Bažnyčiai. Iš mūsų rankų išslysta žmonės, mes netenkame įtakos jaunimui ir vaikams. Kai jau reikėtų visais varpais skambinti apie pavojų, mes miegame, bijome, esame atsargūs, ištižę. Iš pasauliečių drįstame reikalauti didvyriškumo, o patys esame pasigailėjimo verti ištižėliai. Dieve, tik vieno bijau, kad visų darbų ir pasiryžimo nesugadintų puikybė. Dieve, padėk, kad viską daryčiau ne savimeilės, bet Tavo garbės vedamas!

Vasario 18 d., sekmadienis

Jau keli sekmadieniai pamokslų nesakau ir pradedu blogai jaustis. Visa laimė, kad vaikai ateina mokytis katekizmo. Bažnyčioje tarp tėvų pastebiu keletą įtartinų moterų: tikriausiai ateina stebėti, kas vyksta bažnyčioje, kad paskui referuotų rajono valdžiai. Neapleidžia nuojauta, kad mano tarnystė Prienuose turbūt greitai baigsis. Per trumpą laiką suradau ryšį su žmonėmis ir skaudės, kai tą ryšį perkirs. Vėl skaudančia širdimi reikės palikti parapiją, bet guodžia mintis, kad kryžius visada artina prie Kristaus.

Kovo 2 d., šeštadienis

Pamąsčiau, kad jau pakankamai tylėta ir reikia pradėti ką nors veikti. Pasitariau su parapijos komiteto pirmininku Antanu Loda, ar nesutiktų važiuoti pas Religijų reikalų tarybos įgaliotinį Rugienį ir papasakoti, kad, uždraudus kunigėliui sakyti pamokslus, parapijoje kilęs didelis pasipiktinimas. Loda mielai sutiko tai padaryti, o kad jam būtų drąsiau, suradau palydovą.

Kovo 4 d., pirmadienis

Sutarėme, kad važiuosime į Vilnių poryt ir aš vyrus palydėsiu iki įgaliotinio durų. Kelis kartus parepetavome, kaip reikėtų atsakyti į galimus įgaliotinio klausimus. Antras vyras atsisakė važiuoti, paaiškinęs, kad „susirgo

karvė". Paskubomis reikėjo surasti kitą žmogų. Suredagavau įgaliotiniui tokio turinio pareiškimą:

„Jau antras mėnuo, kaip Prienų vikaras kun. S. Tamkevičius dėl neaiškių priežasčių nesako bažnyčioje pamokslų. Parapijoje yra didelis sumišimas. Žmonės kreipiasi į parapijos komitetą klausdami, kas ir dėl ko uždraudė kunigui sakyti pamokslus. Niekas netiki, kad tai galėjo padaryti vyskupas, nes pats Kristus įsakė apaštalams mokyti žmones. Kadangi šis neaiškus draudimas labai kompromituoja tarybų valdžią, garantuojančią sąžinės laisvę, dėl to mes kreipiamės į Jus, drauge Ministre, norėdami Jūsų reagavimo."

Pareiškimą pasirašė komiteto pirmininkas Loda ir sekretorius.

Kovo 6 d., trečiadienis

Išvažiavome į Vilnių anksti ir prieš 9 val. jau buvome prie įgaliotinio įstaigos durų. Vyrai žengė į vidų, o aš vaikščiojau lauke ir kalbėjau rožinį už Lietuvos ir Bažnyčios ateitį. Neilgai užtrukę vyrai sugrįžo ir papasakojo, kad įgaliotinis Rugienis išvykęs ir juos priėmė įgaliotinio referentas. Priėmė maloniai, bet sakėsi be Rugienio nieko negalįs spręsti. Tikriausiai Rugienis buvo įstaigoje, tik nenorėjo su žmonėmis kalbėtis.

Kovo 7 d., ketvirtadienis

Paprašiau, kad komiteto pirmininkas Antanas Loda paskambintų Rugieniui telefonu. Atsiliepė pats Rugienis ir apibarė, kam rašinėja „špargalkas". Sakė apie mane, jog aš visur kalbu prieš valdžią. Kai Loda paklausė, ar vikaras jau galės vėl sakyti pamokslus, Rugienis liepė jam kreiptis į kleboną, kuris ir paaiškins, kas vikarui uždraudė sakyti pamokslus. Kokia niekšystė! Nusiplauna rankas, kad ne jis uždraudęs, bet vyskupas...

Kovo 12 d., antradienis

Matydamas, kad įgaliotinis Rugienis nereaguoja, nutariau vykti į Religijų reikalų tarybą Maskvoje. Pasiruošiau rusų kalba reikiamą pareiškimą. Bilietą nusipirkau iš anksto ir šiandien keliauju į Maskvą. Naktį daug kartų nubusdavau, bet rytą jaučiausi žvalus. Apie 10 val. traukinys jau buvo Beloruskajos geležinkelio stotyje. Informacijos biure sužinojau, kur yra Religijų reikalų taryba ir kur galima įmesti laišką „Goskontrolei" (Valstybinei kontrolei). Netoli Kremliaus sienos įmečiau savo pareiškimą

„Goskontrolei", paskui, turėdamas laiko, aplankiau rašomųjų mašinėlių parduotuvę ir nusipirkau mašinėlę „Consul". Po pietų atėjau į Religijų reikalų tarybą. Priėmė jos vyr. inspektorius Rumiancevas. Papasakojau apie savo skriaudas, kad Lietuvos įgaliotinis Rugienis mane neteisingai apkaltino priešiškumu tarybų valdžiai. Nurodžiau ir priežastį: pamokslo metu paminėjau, kad JAV prezidentai Kenedis ir Džonsonas yra tikintys vyrai ir lanko bažnyčią. Rumiancevas iškart pastebėjo, jog tokia kalba jau yra politinė, tačiau sutiko, kad įgaliotinis negerai padarė uždraudamas man sakyti pamokslus. Žinoma, aš neaiškinau, kad įgaliotinis uždraudė ne tiesiogiai, bet per vyskupą. Rumiancevo nuomone, įgaliotinis galėjo atimti registracijos pažymėjimą. Aiškinau, jog uždraudus man sakyti pamokslus žmonėse kilo pasipiktinimas, kad nėra sąžinės laisvės, jei už tokius niekus uždraudžiama kunigui kalbėti. Rumiancevas įtikinėjo, kad Tarybų Sąjungoje yra sąžinės laisvė ir kiekvienas žmogus gali tikėti arba netikėti į Dievą, o ateistai gali vykdyti antireliginę propagandą, tačiau kunigas neturi teisės raginti žmones eiti į bažnyčią, o jei kas ateina, tada gali jiems patarnauti. Išsakiau savo abejonę tokia sąžinės laisve. Rumiancevas toliau bandė įrodinėti, kad vis tik Tarybų Sąjungoje sąžinės laisvė egzistuoja.

Priminiau jam, kad įgaliotinis Rugienis ir kitose srityse kišasi į Bažnyčios reikalus. Pavyzdžiui, šiuo metu yra uždraudęs laidotuvių metu įnešti mirusiojo kūną į bažnyčią – žmonės karstą turi palikti prie durų. Rumiancevas aiškino, jog namuose, bažnyčioje ir kapinėse niekas neturi teisės kištis. Pakartojau, kad įgaliotinis vis tik kišasi.

Rumiancevas paklausė, ar prieš važiuodamas į Maskvą buvau užsukęs pas įgaliotinį. Atsakiau, kad pats nesikreipiau, tačiau kreipėsi parapijos komiteto žmonės ir Rugienis juos išbarė. Aiškinau, kad Rugienis moka tik bartis, todėl net mintis nekyla į jį kreiptis. Vis dėlto Rumiancevas patarė grįžus iš Maskvos užsukti pas įgaliotinį.

Vakare sėdau į traukinį ir per naktį pasiekiau Vilnių.

Kovo 13 d., trečiadienis

Pas Rugienį neužsukau. Sugrįžęs pasiunčiau vyskupui pasiaiškinimą apie įvykių eigą ir pridėjau kopiją pareiškimo, pasiųsto „Goskontrolei".

Kovo 20 d., trečiadienis

Parašiau vyskupui J. Labukui laišką:

„Jūsų Ekscelencija,

sausio mėnesį Jūs įgaliotinio Rugienio įsakymu man uždraudėte sakyti pamokslus. Noriu sūniškai pasidalinti kai kuriais įspūdžiais, kurių gal niekas nedrįsta atvirai Jums pasakyti, nors už akių daugelis kalba ir smerkia.

Pamokslų uždraudimo klausimą diskutavau su daugeliu kunigų. Nė vienas nepasakė, kad tai buvo teisingas žingsnis, kurį Jūs padarėte. Tiek jaunesnieji, tiek vyresnės kartos kunigai stebėjosi, o daugelis atvirai piktinosi. Geriau, kad valdžios bausmė būtų didesnė, pavyzdžiui, registracijos pažymėjimo atėmimas, nei Lietuvos Bažnyčios istorijai palikti šį faktą: vyskupas draudžia Bažnyčios kanonams neprasikaltusiam kunigui sakyti pamokslus.

Tuo pačiu prašau Jus nuo ateinančio sekmadienio nedrausti man sakyti pamokslus. Jeigu reikės prarasti registracijos pažymėjimą, esu tam pasiruošęs. Bandysiu Katalikų Bažnyčiai skriaudos nepadaryti.“

Dekanas parvežė atsakymą. Antradienį Rugienis lankysis kurijoje ir tikriausiai leis sakyti pamokslus. Rugienis jau žino, kad esu buvęs Maskvoje.

Kovo 23 d., šeštadienis

Kol kas iš kurijos nėra jokios žinios. Prikalbėjau altaristą kun. A. Zakaryzą, kad rytoj nesakytų nei vieno pamokslo, o tik paskelbtų, kad kol nebus man leista kalbėti, ir jis nesakysiąs pamokslų. Klebonas kun. M. Pudzimskas užprotestavo: jei kun. Zakaryza nesakysiąs pamokslų, tuomet jis, klebonas, visus sakysiąs. Kun. Zakaryza smarkiai susibarė su klebonu. Paskui įkalbėjau, kad kun. Zakaryza vis tik sakytų pamokslus, nes negerai, kai tarp kunigų kyla susipriešinimas.

Kovo 28 d., ketvirtadienis

Paskambinau vyskupui Labukui klausdamas, kokie mano reikalai. Atsakė, kad už kelių dienų pasikvies. Neaišku: ar leis kalbėti? Bars? Perkels į kitą parapiją? Širdyje susitaikiau – tebūnie Dievo valia. Kaip gera, kai gali padaryti tokį sprendimą. Su valdžia kovoti nesunku, tačiau kai nesiseka surasti bendrą kalbą su klebonu ar vyskupu, tai sukelia daug skausmo. Mūsų nelaimė, kad esame įbauginti ir suskaldyti.

Balandžio 4 d., ketvirtadienis

Prasidėjo gavėnios rekolekcijos. Visą gavėnią prašiau žmones melstis, kad jos duotų gerų vaisių. Rekolekcijas vedė kun. Zigmas Neciunskas; kalbėjo tikrai labai gerai. Už savo idealizmą, kai pagelbėdavo partizanams, buvo gavęs didelę bausmę – 10 metų lagerio ir penkerius metus tremties. Tačiau lagerio bausmė kunigo nepakeitė, priešingai – tik labiau užgrūdino.

Balandžio 5 d., penktadienis

Paskambino vyskupas ir pakvietė pirmadienį apsilankyti. Kokia bus žinia? Žmonės renka parašus Ministrų tarybos pirmininkui, kad man būtų leista kalbėti.

Balandžio 7 d., Verbos

Bažnyčia sausakimša, vos galėjome praeiti procesijos metu. Prie klausyklų ilgiausios eilės. Gaila, kad teikiant Susitaikinimo sakramentą tokią dieną nėra galimybės kiek ilgėliau užtrukti.

Balandžio 8 d., pirmadienis

Nuvykau į kuriją ir vyskupas grąžino man teisę sakyti pamokslus. Sakė, kad įgaliotinis Rugienis serga, tai vyskupas savo vardu duoda tokį leidimą. Sunku patikėti, kad be Rugienio leidimo vyskupas būtų turėjęs drąsos duoti leidimą. Vis ta nelaiminga „diplomatija"!

Balandžio 12–13 d.

Koks brangus šio Didžiojo Velykų tridienio laikas! Šeštadienį vakare bažnyčia buvo sausakimša. Sakiau pamokslą. Norėjosi pasakyti labai daug, o kiek pasisekė, tik vienas Dievas težino.

Balandžio 22 d., pirmadienis

Klebonas iškviestas išvažiavo į Vilnių pas įgaliotinį Rugienį, o mane pasišaukė vyskupas. Vyskupas paminėjo, kad mane kviesis Rugienis, ir patarė atsiprašyti. Ko jau ko, bet atsiprašymo tikrai nesulauks, nes sąžinė neleidžia šito padaryti; pasistengsiu tik nesiginčyti.

Sugrįžęs klebonas pasakė, kad Rugienis liepęs rytoj man atvykti į jo įstaigą.

Balandžio 23 d., antradienis

Važiuoju pas Rugienį. Vos spėjau pasisveikinti, paklausė:

– Kaip manai ateityje laikytis?

– Jūs jau žinote, kad pakoregavau savo laikyseną.

– Iš tavo darbų šito nematyti. Suorganizavai žmones važiuoti į Vilnių. To buvo per maža, nuvažiavai į Maskvą; tenai palikai skundą.

– Bet juk Tarybų Sąjungoje galima kreiptis į aukštesnę instanciją!

Rugienis ilgai įtikinėjo, kad reikia klausyti klebono, o pamoksluose kalbėti tik apie Dievą; reikia branginti registracijos pažymėjimą. Šitaip elgdamasis Bažnyčiai padarysiu daug gero. Neapleido mintis: šėtonas moko kalbėti apie Dievą. Tačiau Rugienis visą laiką kalbėjo labai mandagiai, kartais net nusišypsodamas. Ir aš klausiausi, neprieštaravau ir taip pat kartais šypsojausi. Išleisdamas Rugienis pareiškė, kad patvirtins vyskupo skyrimą: kurijos kancleris anksčiau buvo sakęs, jog vyskupas planuoja mane skirti į Rumbonis vikaro pareigoms, nors reikės eiti klebono pareigas.

Balandžio 30 d., antradienis

Per radiją išgirdau, kad Maskvoje išėjo rusų disidentų savilaidos leidinio „Einamųjų įvykių kronika" pirmasis numeris.

Gegužės 1 d., trečiadienis

Prasidėjo Švč. Mergelės Marijos mėnuo. Kasdien ateina mokiniai adoruoti Švč. Sakramento; dauguma jų priima šv. Komuniją. Vakarais pasikeisdami su kun. A. Zakaryza sakome pamokslėlius.

Gegužės 11 d., šeštadienis

Šiandien gavau skyrimą, tačiau ne į Rumbonis ir ne į Simną, o vikaro pareigoms į Vilkaviškio parapiją.

Gaila palikti Prienuose didelį būrį vaikų, kurie labai reguliariai rinkosi į sekmadienio pamokėles, o būrelis mokinių kiekvieną savaitę vieną vakarą apsilankydavo pas mane. Aš jiems šį tą papasakodavau, parodydavau skaidrių ir buvome artimai susidraugavę. Mokiniai atvirai pasipasakodavo, kaip jiems sekasi mokykloje, tėvų namuose etc. Dabar reikia viską palikti, bet tokia kunigo dalia – važiuoti ten, kur esi skiriamas.

Gegužės 23 d., ketvirtadienis

Susiradau sunkvežimį ir po Mišių nešu į jį savo kuklią mantą. Išlydėti susirinko daug vaikų. Klebonas išsigando ir net pyktelėjo, kad tai gali jam pridaryti daug bėdų. Kokios didelės baimės akys! Susikroviau daiktus ir išvažiavau į Vilkaviškį.

Vilkaviškio klebonijos kieme pasitiko naujas mano klebonas dekanas kun. Konstantinas Ambrasas. Priėmė draugiškai, bet atrodė labai susirūpinęs. Galiu tik spėti, kad vysk. J. Labukas prisakė mane laikyti taip, kad kuo mažiau pridaryčiau jam rūpesčių.

Gegužės 24 d., penktadienis

Klebonas įsitikinęs, jog mane atkėlė į Vilkaviškį tik tam, kad sudaryčiau progą jį nubausti ir iškelti iš Vilkaviškio. Jei tik aš nesilaikysiu sovietinės valdžios draudimų, valdžia apkaltins dekaną, kad manęs nesuvaldė, ir jis bus baudžiamas. Dekanas prašė nors metus ramiai išbūti, o aš pažadėjau nepadaryti kokio nors neapgalvoto išsišokimo.

Vasaros sekmadieniais važiuoju į aplinkines parapijas ir atlaidų metu sakau po kelis pamokslus. Kalbu aktualiomis temomis: apie vaikų religinį ugdymą, sunkią Bažnyčios padėtį, nes Seminarija gali priimti šešis kartus mažiau klierikų, nei per metus numiršta kunigų.

Vaikus mokyti katekizmo netenka, nes juos moko Šeimos kongregacijos ses. Janina Buzaitė. Ji apvaikščioja visus kaimus ir nelegaliai paruošia daug vaikų.

Rugpjūčio 1 d., ketvirtadienis

Motociklu „Java" važiuoju į Stirnius pas tėvą Joną Danylą SJ. Nutariau pasiprašyti, kad leistų įstoti į Jėzaus Draugiją. Galutinai apsispręsti padėjo ir tai, kad su savo vyskupu esame labai skirtingi, o jaunam kunigui reikia tvirtesnės atramos.

Artėdamas prie Molėtų lenkiau sunkvežimį. Jo vairuotojas, neparodęs kairio posūkio, pasuko į kairę ir mano motociklas atsidūrė po automobiliu. Aš pats beveik stebuklingai likau šalia sunkvežimio visiškai nesusižeidęs. Įkėlėme motociklą į sunkvežimį, vairuotojas pažadėjo jį suremontuoti, o aš pakeleivingomis automašinomis pasiekiau Stirnius.

Tėvas J. Danyla jau buvo girdėjęs apie mano ketinimą stoti į Draugiją, to-

dėl mielai pritarė šiam pasiryžimui. Sutarėme, kad mano stojimo data bus rugpjūčio 15-oji; po to pradėsiu mėnesio rekolekcijas, kurias man praves Tilžės bažnyčioje Zarasų rajone tarnaujantis kun. Romualdas Blažys SJ.

Rugpjūčio 2 d., penktadienis

Aplankė Batakių klebonas kun. Alfonsas Pridotkas. Su juo tarėmės, kokių reikėtų imtis žygių, kad valdžia vietoje penkių kandidatų į Kunigų seminariją leistų įstoti didesniam seminaristų skaičiui. Kun. Pridotkas planuoja su Adakavo klebonu kun. Vladu Šlevu šiuo klausimu rašyti TSRS Ministrų Tarybai ir norėtų vilkaviškiečių kunigų palaikymo. Nudžiuginau kun. A. Pridotką pasakydamas, kad mes, vilkaviškiečiai kunigai, taip pat planuojame rengti panašų prašymą, tik norime, kad jį pasirašytų kuo daugiau kunigų. Šis sumanymas tikriausiai nusikels į metų pabaigą.

Rugpjūčio 8 d., ketvirtadienis

Kun. V. Šlevas ir kun. A. Pridotkas pasiskubino ir rugpjūčio 8 d. pasiuntė TSRS Ministrų Tarybos pirmininkui A. Kosyginui pareiškimus, kuriuose tarp kitų dalykų prašė, kad Kauno kunigų seminarijai būtų panaikintas stojančiųjų limitas.

Rugpjūčio 15 d., Žolinė

Šiandien pradedu savo gyvenimą kaip Jėzaus Draugijos narys. Viešpatie, laimink tolesnius mano žingsnius, kad jie visi vestų tik į Tave!

Rugpjūčio 26 d., pirmadienis

Atvykau į Tilžę prie Drūkšių ežero. Gamta labai graži. Į vakarų pusę tyvuliuoja bekraštis ežeras, ant kurio kranto įsikūrusi mažytė Tilžės gyvenvietė su medine bažnytėle. Į rytus ošia pušų miškas.

Klebonas kun. Romualdas Blažys SJ kitame klebonijos gale davė man atskirą kambarį. Jame tėra vienos durys į lauką, jose vietoje rankenos tik įkalta ir užlenkta didelė vinis. Visa aplinka kalba apie griežtą neturtą.

Aptarėme mėnesio trukmės rekolekcijų programą: kasdien bus keturi valandos laiko mąstymai. Mąstymo medžiagą klebonas pateiks savo kambaryje, į kurį ateisiu ne per lauką, bet, kad niekam neužkliūčiau, per palėpę, į kurią užlipsiu iš savo kambario ir laiptais nusileisiu į klebono kambarį. Visai egzotiška!

Rugpjūčio 30 d., penktadienis

Kun. R. Blažys kasdien pateikia keturis mąstymus ir kalba lygiai pusvalandį. Po to aš pusvalandį mąstau ir 15 minučių atlieku refleksiją – svarstau, kaip sekėsi mąstymas ir kas jame man buvo svarbiausia.

Vieną dieną stebėjau virtinę lėktuvų, vienas paskui kitą skrendančių vakarų kryptimi.

Sekmadieniai laisvi. Kun. Blažys patarė man nesimaišyti Tilžės bažnyčioje, bet geriausia nuvykti į Zarasus. Tenai dalyvausiu Mišiose, o po pietų autobusu sugrįšiu į Tilžę.

Rugpjūčio 31 d., šeštadienis

Pabaigiau pirmąją rekolekcijų savaitę ir atlikau viso gyvenimo išpažintį. Jaučiuosi kaip naujai atgimęs. Kokia Dievo dovana šios rekolekcijos!

Rugsėjo 1 d., sekmadienis

Nuvykęs į Zarasus skelbimų lentoje perskaičiau „Tiesos" laikraštyje atspausdintą informaciją, kad Prahoje sovietiniai daliniai numalšino „buržuazinius nacionalistus", o Komunistų partijos vadovas Aleksandras Dubčekas nuskraidintas į Maskvą pokalbiui apie tolesnį Čekoslovakijos kelią. Pasidarė aišku, ko lėktuvai skrido į vakarus – laisvės proveržį Prahoje Kremlius numalšino jėga.

Rugsėjo 18 d., trečiadienis

Tėvas Blažys pasakė, kad paskutines rekolekcijų dienas man teks praleisti Stirniuose pas tėvą J. Danylą SJ, nes Tilžėje žmonės jau pastebėjo po mišką vaikštinėjantį kažkokį vyrą ir pradėjo aptarinėti, kas čia toks klebonijos svečias. Padėkojau tėvui Blažiui už tris rekolekcijų savaites, susidėjau savo kuklius daiktelius į kuprinę, užsikūriau motociklą ir per porą valandų pasiekiau Stirnius. Čia iki rugsėjo 25 d. gyvensiu mažame kambarėlyje šalia valgomojo.

Rugsėjo 25 d., trečiadienis

Užbaigiau rekolekcijas. Mišių aukos metu prašiau Viešpatį ištvermės malonės. Tėvas Jonas paaiškino, kokios turėčiau laikytis dienotvarkės per noviciatą, kuris truks dvejus metus. Kasdieną du pusvalandžio mąstymai, dvi sąžinės sąskaitos po 15 min., rožinis, „Kristaus sekimo" skaitymas 15 min. etc. Atrodo, nuobodžiauti nereikės.

Spalio 2 d., trečiadienis

Spaudoje radau tokią informaciją: LKP CK atstovas Brazys Prienų mokykloje tikrino mokinių ateistinį auklėjimą ir rado „gana liūdną vaizdą". Todėl nutarta visame rajone tikrinti ateistinį darbą. Klasių vadovams reikia artimiausiu metu nustatyti, kurie mokiniai yra iš religingų šeimų, ir išsiaiškinti priežastis, kodėl jie „atsilikę", aiškinti religijos daromą žalą ir atitraukti mokinius nuo tikėjimo. Sausį padaryti ateistiniu mėnesiu. Išleisti du ateistinės tematikos sienlaikraščius, kuriuose būtų anekdotų apie kunigus. Paruošti stendą su antireliginėmis karikatūromis. Surengti ateistinį vakarą tema „Atverk akis". Ateistinį mėnesį užbaigti klausimų ir atsakymų vakaru. Ką gi, velnias nemiega!

Lapkričio pradžioje nuvykau į Ukrainą pas Berdičeve tarnaujantį kursinį kun. Nikodemą Jaurą. Jis paprašė atvažiuoti, nes KGB veja jį iš Ukrainos. Vietinė valdžia neapsikentė, kad daug žmonių pradėjo lankyti bažnyčią, ir nutarė šiuo kunigu atsikratyti. KGB pabandė užverbuoti, bet kai nepasisekė, tuojau jam paliepė palikti Ukrainą.

Lapkričio 10 d., sekmadienis

Berdičevo katalikų bažnyčia pilnutėlė. Kai kun. Jaura pasakė priverstas palikti parapiją, kilo toks verksmas ir šauksmas, jog atrodė tarsi būtų pasaulio pabaiga. Žmonės garsiai šaukė: „Nepalik mūsų!" Jų ašaroms buvo priežastis: artimiausia bažnyčia Žitomire – už 40 kilometrų. Išvažiavus kunigui žmonės liks be kunigo ir be Mišių.

Prieš 12 val. Mišias kun. Nikodemas paprašė įrašyti į magnetofoną jo pamokslą. Visą laiką, kol įrašinėjau, šalimais stovėjo parapijos komiteto pirmininkas. Klebonas įsitikinęs, kad tai valdžiai tarnaujantis vyras. Po pamokslo išėmiau kasetę ir įsidėjau į savo krepšį. Komiteto pirmininkas viską stebėjo, bet nepasakė nė vieno žodžio.

Lapkričio 11 d., pirmadienis

Klebonas kun. Jaura krauna savo mantą į dėžes, turės viską parsigabenti į Lietuvą. Aš vykstu į Žitomirą, o iš ten į Kijevą, kad galėčiau parskristi į Vilnių. Tiesioginio reiso nėra, todėl tenka skristi per Maskvą. Grįžtu su labai slogia nuotaika: Lietuvoje mums atrodo, kad sunku, bet Ukrainoje tikintiesiems kur kas sunkiau.

Gruodžio 2 d., pirmadienis

Lazdijų rajono Finansų skyrius iškėlė kun. Juozui Zdebskiui bylą, kad šis nemoka mokesčių; daiktų nepaėmė, nes pas kun. Juozą nėra ko paimti. Įgaliotinis Rugienis vertė vyskupą, kad šis įsakytų kunigui mokėti mokesčius. Vyskupas Labukas pasirinko lengvesnį kelią: paliepė Lazdijų dekanui kun. Vaclovui Strimaičiui sumokėti kun. J. Zdebskio mokesčius, o kun. Juozą iš Kapčiamiesčio klebono pareigų perkėlė į mažą Valakbūdžio parapiją. Tuomet kun. Juozas nuvežė į Maskvą skundą, kad kažkas privertė pašalinį žmogų už jį sumokėti mokesčius.

Gruodžio 9 d., pirmadienis

Vilkaviškio parapijos klebonijoje susirinko aktyvesni kunigai: kan. Bronius Antanaitis, Lionginas Kunevičius, Juozas Zdebskis, tarp jų ir aš. Aptarėme bažnytinio gyvenimo aktualijas. Bet kokia religinė veikla suvaržyta: net aplankyti sunkiai sergantį žmogų ligoninėje galima tik gavus ligoninės direktoriaus raštišką leidimą. Mokiniai prievartaujami rašytis į pionierius ir komjaunimą.

Ypač apverktina padėtis Kauno kunigų seminarijoje, į kurią pastaraisiais metais leidžiama priimti vos penkis kandidatus. Jie verbuojami būti KGB kolaborantais arba įkalbinėjami išvis nestoti į Seminariją.

Kunigai palaikė mintį, kad reikia dėl Seminarijos parašyti raštą. Kažkuris iš kunigų pakišo mintį, kad tokį kreipimąsi galėtų pasirašyti kuris nors altaristas, nes jam būtų mažiausia pavojaus nukentėti. Jau žinojome apie piktą valdžios reakciją į Telšių vyskupijos kunigų raštą dėl Kunigų seminarijos. Deja, surasti seną ir drąsų altaristą buvo nerealu. Pagaliau sutarėme, kad savo kreipimąsi adresuosime Lietuvos vyskupams ir vyskupijų valdytojams, ir geriausia, kad po juo pasirašytų kuo daugiau kunigų, tada bus mažiau pavojaus kam nors nukentėti. Neabejojome, kad nors raštas bus skirtas tik ganytojams, jis pasieks ir Religijų reikalų tarybą.

Sukūrėme tokį kreipimosi į vyskupus ir vyskupijų valdytojus tekstą:

„Didžiai Gerbiami mūsų Ganytojai,

Šiandien kunigai ir tikintieji, kaip niekad anksčiau, skaudžiai išgyvena Kristaus skundą: „Pjūtis, tiesa, didelė, bet darbininkų maža."

Lietuvoje prieš 1940 m. turėjome 12 vyskupų, 1640 kunigų ir 4 Kunigų seminarijas su 466 auklėtiniais, o dabar turime tik 4 vyskupus (dviem iš jų sukliudyta eiti pareigas), apie 800 kunigų ir vieną Kunigų seminariją su 27 auklėtiniais.

Kasmet Lietuvoje miršta apie 30 kunigų, o Kauno kunigų seminarija gali išleisti vos 5–6 naujus kunigus. Tuo tarpu kandidatai laukia po kelerius metus ir belaukdami praranda viltį. Dabartinė Seminarija aiškiai nepatenkina Lietuvos Katalikų Bažnyčios poreikių. Todėl visai pagrįstai kyla klausimas: kas skelbs Dievo žodį, kas teiks sakramentus, kas aukos šv. Mišių auką netolimoje ateityje?

Priimant kandidatus į Seminariją lemiamas žodis priklauso ne Seminarijos vadovybei, bet valdžios pareigūnams. Stojantieji yra atkalbinėjami, daugeliui be jokio paaiškinimo visiškai neleidžiama stoti į Seminariją. Panašių atvejų nėra buvę nė vienoje aukštojoje mokykloje.

TSRS Konstitucijos 124 straipsnyje rašoma, kad Bažnyčia yra atskirta nuo valstybės. Tai kokie tarybiniai įstatymai leidžia valdžios pareigūnams administruoti Seminarijos vidaus reikalus?

Ilgiau kęsti šios apverktinos Seminarijos padėties negalima. Lietuvoje greitai beveik neturėsime pastoracijos darbui kunigų. Todėl atėjo laikas reikalauti, kad būtų panaikintas Seminarijai limitas ir kad tarybinės valdžios organai nekliudytų jaunuoliams stoti į Seminariją.

Mes, Vilkaviškio vyskupijos kunigai, kreipiamės į Jus, Ganytojai, nes jaučiame didelę atsakomybę prieš Dievą ir istoriją už Katalikų Bažnyčios Lietuvoje ateitį.

Reiškiame ištikimybę Bažnyčiai ir pagarbą Ganytojams.

1968 m. gruodžio mėn.“

Gruodžio 11 d., trečiadienis

Grįžęs iš kurijos dekanas kun. K. Ambrasas papasakojo, kad iš Maskvos yra atvažiavę pareigūnai tikrinti kunigų pajamas. Kancleris pyksta ant kunigo J. Zdebskio, kam jis važiavo į Maskvą skųstis. Dabar bus bėda visiems kunigams. Panašu, jog, valdžia stengsis nuteikti kunigus prieš kun. Zdebskį ir tokiu būdu atgrasyti, kad su skundais nebūtų kreipiamasi į Maskvą. *Divide et impera!* – Skaldyk ir valdyk!

Gruodžio 12–29 d. Renku Vilkaviškio kunigų parašus dėl apverktinos padėties Kunigų seminarijoje. Aplankiau daug klebonijų. Kai kurie kunigai perskaitę dokumentą tuojau pat pasirašydavo, kiti pasirašydavo pamąstę, dar kiti paaiškindavo, kad prieš vėją nepapūsi ir už šį kreipimąsi kažkam reikės nukentėti. Kiekvienoje klebonijoje nuotaikos skirtingos,

tačiau galėjau pasidžiaugti, kad drąsių kunigų buvo dauguma. Iš daugelio klebonijų išvažiuodavau su gera nuotaika, o kai kurias palikdavau prislėgtas. Važiuodamas į kitą kleboniją, vis svarsčiau: pasirašys ar ne. Nuojauta dažniausiai neapgaudavo.

Gruodžio 30 d., pirmadienis

Kaimelio parapijos klebonas atsiuntė laišką: *„Mielas kun. Sigitai, prieš vyskupus rekolekcijų atlikti negaliu. Išbraukite mano pavardę. 1968 m. gruodžio 29 d. negalėjau net užmigti. Tokia įtampa mano sveikatai nepakeliama. Todėl, kad nepakenkčiau sau ir Jums, išbraukite mano parašą. Pagal savo sveikatą galiu būti tik Betliejaus asilu, išlaikydamas sveiką vidų, bet negaliu būti išminčių kupranugariu. Hic et nunc – čia ir dabar – manau, mano tarnystės jau pakanka Dievo garbei. Aukštesnių oktavų Gloria – atsisakau."*

Pietinėje vyskupijos dalyje nemaža parašų surinko kun. J. Zdebskis. Prieš šv. Kalėdas jau turėjome surinkę 63 kunigų parašus. Sutarėme, kad daugiau parašų nerinksime – užteks tiek, kiek jau gavome, ir ganytojai aiškiai matys, kad Seminarijos klausimas rūpi daugeliui kunigų. Šis kreipimasis suteiks progą ganytojams kalbėtis su valdžios pareigūnais. Nors neturėjome daug vilčių, kad mūsų pastangos atneš apčiuopiamų vaisių, pavedėme viską Dievo Apvaizdai.

AMDG

[*Red. past.*: AMDG yra lotyniško šūkio *Ad maiorem Dei gloriam* (liet. *„Didesnei Dievo garbei"*) abreviatūra. Jis priskiriamas jėzuitų ordino įkūrėjui šventajam Ignacui Lojolai. Visa frazė, kurią šv. Ignacas yra užrašęs, skamba taip: *Ad maiorem Dei gloriam inque hominum salutem*, kas reiškia: „Didesnei Dievo garbei ir žmonių išganymui." Šis šūkis apibūdina Jėzaus Draugijos narių dvasią bei gyvenseną ir apibendrina visas pastangas bei darbus, kurie turėtų būti nukreipti šia linkme.
Šitokia santrumpa kardinolas S. Tamkevičius tarsi užantspauduoja kiekvienų metų dienoraštinius užrašus.]

1969 Prienų melioracijoje

Sausio 3 d., penktadienis

Raštą su parašais nuvežiau Telšių vyskupui Juozapui Pletkui. Jis priėmė tėviškai, pasidžiaugė, kad kunigai rūpinasi Kunigų seminarijos reikalais, ir pažadėjo pasvarstyti, kokių žygių imtis. Palikau tik kreipimąsi be parašų, paaiškindamas, kad KGB gali iš vyskupų reikalauti pasirašiusiųjų kunigų pavardžių.

Paskui raštą nuvežiau vyskupui Juozapui Labukui. Sutiko skeptiškai ir paklausė, ar žinau, su kuo reikės turėti reikalų? Tikėjausi, jog bus panaši padėtis, nes praėjusių metų pradžioje Religijų reikalų įgaliotinio J. Rugienio verčiamas mane barė, kad per pamokslus paliečiu mokinių bedievinimo ir kitus valdžiai jautrius klausimus. Kitų vyskupijų valdytojams – kan. Povilui Bakšiui ir mons. Česlovui Krivaičiui – vilkaviškiečių kunigų pasirašytą dokumentą nuvežė kun. Juozas Zdebskis. Beliko laukti, ar mūsų pastangos atneš kokių nors rezultatų, ar sulauksime tik represijų.

Sausio 8 d., trečiadienis

Kun. J. Zdebskis ir kun. P. Dumbliauskas analogišką raštą pasiuntė TSRS Ministrų Tarybos pirmininkui A. Kosyginui.

Sausio 14 d., antradienis

9 valandą į kleboniją paskambino iš KGB Vilkaviškio poskyrio ir pakvietė mane apsilankyti jų būstinėje. Poskyris įsikūręs milicijos pastate, visai šalia bažnyčios šventoriaus.

Prisistatė nepažįstamas saugumietis ir paaiškino, kad nori su manimi pasikalbėti apie kunigų kreipimąsi į vyskupus ir vyskupijų valdytojus dėl

Kunigų seminarijos. Pirmas klausimas: ar pasirašiau minimą dokumentą? Patvirtinau, kad tikrai jį pasirašiau. Antras klausimas: kuriems kunigams daviau pasirašyti? Paaiškinau, kad mes, kunigai, kreipėmės į savo vyskupus grynai bažnytiniu reikalu, todėl pareigūno klausimai man tolygūs, jei būčiau klausiamas, kokius vilkiu apatinius baltinius. Tardytojas, supratęs, kad iš manęs nieko neišgaus, užbaigė klausinėjimą ir paleido.

Po kelių valandų į kleboniją kurjeris iš KGB poskyrio atnešė man kvietimą sausio 15 d. atvykti į KGB būstinę Vilniuje, Lenino pr. 40. Supratau, kad lengvai iš pokalbio apie vyskupams įteiktą pareiškimą neišsisuksiu.

Sausio 15 d., pirmadienis

Anksti rytą autobusu išvykau į Vilnių ir 10 val. jau buvau KGB rūmų laukiamajame. Netrukus prisistatęs saugumietis ilgais koridoriais nusivedė į kabinetą antrame aukšte (Filharmonijos pusėje), kuriame įvyko ilgas pokalbis. Važiuodamas apgalvojau, kokios taktikos laikytis. Nutariau dokumento ruošimą ir parašų rinkimą priskirti sau; mąsčiau, kad tokiu atveju KGB mažiau vargins kitus kunigus.

Tardytojas davė popieriaus lapą ir liepė parašyti pasiaiškinimus – apie parašų rinkimą ir kelionę į Berdičevą. Parašiau, kad man ilgą laiką nedavė ramybės nenormali Kunigų seminarijos padėtis, todėl paruošiau tekstą ir galvojau vyskupams ir valdytojams įteikti tik su savo parašu. Tačiau pamąsčiau, kad bus rimtesnis raštas, jei po juo bus daugelio kunigų parašai. Tuo tikslu pervažiavau eilę klebonijų ir beveik visi kunigai mielai sutiko pasirašyti. Surinkęs per šešiasdešimt kunigų parašų, pareiškimo tekstą su parašais parodžiau Lietuvos vyskupams ir valdytojams, tačiau parašų jiems nepalikau – juos su originaliu pareiškimo tekstu sudeginau.

Ant kito lapo parašiau pasiaiškinimą apie savo kelionę pernai lapkričio mėnesį į Berdičevą: aplankiau tenai tarnaujantį kursinį kunigą Nikodemą Jaurą.

Sausio 29 d., trečiadienis

Kurijos kancleris telefonu pranešė, kad man pirmadienį reikia nuvykti pas religijų reikalų įgaliotinį J. Rugienį. Tapo šiek tiek neramu, nes numačiau, kad manęs nepagirs.

Vasario 3 d., pirmadienis

Autobusu nuvažiavau į Vilnių ir apsilankiau įgaliotinio būstinėje. Šį kartą Rugienis sutiko labai piktai ir pasakė, kad nepasimokiau iš ankstesnių perspėjimų, kuriuos man yra išsakę valdžios pareigūnai, todėl negalėsiu eiti kunigo pareigų. Pagrindiniai kaltinimai: lankymasis Ukrainoje ir kunigų bei vyskupų prievartavimas. Supratau, kad Vilkaviškio kunigų pareiškimas dėl laisvės Kunigų seminarijai tikrai buvo reikalingas. Baigęs kaltinimus įgaliotinis liepė rytoj atvežti Kulto tarnautojo registracijos pažymėjimą. Paklausiau: „Gal galiu atsiųsti paštu?" Patvirtino: „Gali." Po šio trumpo dialogo tapo aišku, kad mano kunigiškoje tarnystėje įvyks permainos.

Vasario 6 d., ketvirtadienis

Kulto tarnautojo registracijos pažymėjimą įdėjau į voką ir pasiunčiau įgaliotiniui. Dabar jau reikia mąstyti, kur susirasti darbą, nes Tarybų Sąjungoje veltėdžiai laikomi nusikaltėliais ir yra baudžiami.

Vasario 10 d., pirmadienis

Parašiau Vilkaviškio rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojui Rogovui tokį raštą:

„1962 m. baigiau Kauno kunigų seminariją ir iki š. m. įvairiose parapijose dirbau kunigiškąjį darbą. Pastaruoju metu kunigo pareigas ėjau Vilkaviškio parapijoje. Religijų reikalų įgaliotinio Rugienio potvarkiu buvau nušalintas nuo tiesioginių pareigų ir esu verčiamas įsidarbinti ne savo specialybėje. Kreipiuosi į Jus, kad padėtumėte įsidarbinti; jokios kitos specialybės neturiu, nes ruošiausi dirbti kunigo darbą, ir tik valdžios pareigūnų verčiamas ieškau kito darbo."

Vasario 14 d., penktadienis

Pasikvietė VK pirmininko pavaduotojas Rogovas ir pasakė, kad mane žada priimti į darbą „Metalo" gamyklos direktorius; man belieka parašyti prašymą.

Vasario 17 d., pirmadienis

Nuvežiau prašymą „Metalo" apdirbimo gamyklos direktoriui: *„Prašau mane įdarbinti Jūsų vadovaujamoje „Metalo" gamykloje. Jokios specialybės neturiu. Mano įsidarbinimo tikslas – atlikti Religijų reikalų įgaliotinio prie TSTS Ministrų Tarybos uždėtą bausmę."*

Vasario 19 d., Pelenų diena

„Metalo" gamyklos buhalterijoje gaunu darbo knygelę su įrašu, kad nuo vasario 19 d. esu priimtas į darbą. Rytoj turiu prisistatyti į gamyklą ir pradėti naują darbą.

Klebono kun. K. Ambraso padedamas, M. Melnikaitės gatvėje Nr. 12 susirandu kambarį, kur galėsiu gyventi, kol reikės dirbti „Metalo" gamykloje. Namo šeimininkės – dvi geros davatkėlės, kasdien lankančios bažnyčią; jos net pažadėjo paruošti man valgį. Iki „Metalo" gamyklos maždaug pusantro kilometro, todėl kasdien turėsiu nedidelį pasivaikščiojimą.

Vasario 20 d., ketvirtadienis

Pirmą kartą ateinu į gamyklą. Pirmoji pamaina prasideda 6 val. ryto. Reikia ankstokai keltis ir dar pusantro kilometro nužygiuoti nuo sniego nevalomu keliu.

„Metalo" gamykla labai panaši į didelę kalvę: nuo kaitinamų ir štampuojamų detalių cechas pilnas stipraus triukšmo ir dūmų. Toje pačioje erdvėje atvirose krosnyse kaitinamos metalinės detalės, paskui iš jų štampuojami noragai, kirviai, plaktukai ir kitokie ūkiniai padargai. Mane pristato prie štampavimo staklių. Operacija nesudėtinga: pakišti detalę, paspausti pedalą ir detalėje jau iškirstos dvi skylės. Ir taip aštuonias valandas. Dideliame ceche dirba ne tik vyrai, bet ir moterys. Tokių antisanitarinių darbo sąlygų reikia paieškoti, tačiau man bus proga šį darbo kryžių įprasminti, ypač gavėnios metu.

Grįžtu iš darbo gerokai išvargęs, bet laukia dvasinės pratybos, kurių noviciato metu gana daug. Bandau viską įvykdyti, nors tai nėra lengva. Jau aišku, kad dvasinėms pratyboms reikės išnaudoti laiką keliaujant į darbą ir grįžtant. Mąstau, kokie laimingi parapijose tarnaujantys kunigai – jie pakankamai turi laisvo laiko.

Vasario 23 d., 1 gavėnios sekmadienis

Mišias kasdien aukoju savo kambarėlyje. Tačiau sekmadienį nutariau eiti į bažnyčią: lai žmonės mato nubaustą kunigą, bus pamokslas be žodžių. Mano meldimasis su žmonėmis turėtų valdžiai nepatikti, bet tai jos reikalas.

Vasario 28 d., penktadienis

Ryte darbų vykdytojas pareiškė, kad nuo šiandien dirbsiu lauke. Reikės kalti medines dėžes gamyklos produkcijai. Lauke surėsta medinė pašiūrė ir ten darbuosimės tik du darbininkai: aš ir čigonas. Išties panašu, kad kažkas iš aukščiau nutarė, jog čia dirbdamas turėsiu mažiau galimybių kalbėtis su darbininkais, o čigono prieš tarybų valdžią kunigas nesuagituos. Darbas paprastas ir normą įvykdau nesunkiai, plius lauke geras oras ir nėra triukšmo. Nėra to blogo, kas neišeitų į gera.

Kovo 10 d., pirmadienis

Šiandien pasiunčiau pareiškimą TSRS Ministrų Tarybos pirmininkui ir Religinių reikalų tarybos prie TSRS MT pirmininkui. Išdėsčiau, už ką esu nubaustas ir kad bausmei nėra jokios rimtos priežasties; paprašiau, kad bausmė būtų atšaukta.

Kovo 19 d., šv. Juozapo diena

Aplankė kun. Juozas Zdebskis, Rugienis iš jo taip pat atėmė registracijos pažymėjimą. Jis įsidarbino Prienų melioracijoje, kur darbus vykdo mudviejų gerai pažįstamas geras katalikas inžinierius Jurgis Brilius. Kun. Juozas pasiūlė man išeiti iš „Metalo" gamyklos ir įsidarbinti Prienų melioracijoje. Tenai darbas sezoninis ir vasarą galėsime kartu dirbti. Pasiūlymas patiko.

Balandžio 6 d., šv. Velykos

Vysk. Vincentas Sladkevičius atsiuntė labai gražų padrąsinantį laišką:

„Nuoširdžiai dėkoju už malonų velykinį sveikinimą. Jūs man ypatingai brangus, nes aš šiandien Jus ypatingai gerbiu bei Jumis didžiuojuosi.

Ne užuojautą, o tik brolišką susižavėjimą bei padrąsinimą Jums siunčiu. Užuojautos verti tie mūsų konfratrai, kurie, turėdami visus popierinius pažymėjimus, neturi, deja, kunigiškos dvasios. Vienintelė registracija, kuri svarbi, tai Viešpaties registracija.

„Aš esu pilnas paguodos, gausiai turiu džiaugsmo visuose mūsų sielvartuose" (1 Kor 7, 4) – šie didžiojo Kristaus Prisikėlimo liudytojo šv. Pauliaus žodžiai tesuteikia paguodos bei džiaugsmo Jūsų kilniai sielai ir tepadrąsina Jus ir toliau taip ištikimai, drąsiai, pasiaukojančiai visu savo gyvenimu liudyti Prisikėlusį Kristų. Aleliuja!

1969 m. šv. Velykos Jus gerbiąs ir nuoširdžiai mylįs vysk. Vincentas."

Balandžio 10 d., ketvirtadienis

Pradėjau dirbti Prienų melioracijoje drauge su kun. J. Zdebskiu. Abu apsigyvenome Prienuose pas Antaną Lodą. Kun. Juozas gyvena buvusiame mano kambaryje, o aš naudojuosi svetaine. Ryte važiuojame mano motociklu „Java" į Jiezno apylinkes, kur vyksta laukų melioravimas. Aštuonias valandas praleidžiame į melioracijos griovius klodami molinius vamzdelius. Sugrįžę aukojame Mišias, kalbame Liturgines valandas, skaitome etc. Panaši dienotvarkė būna nuo pirmadienio iki penktadienio imtinai.

Gegužės 1 d., ketvirtadienis

Pamažu auga Eucharistijos bičiulių sąjūdis, kuriam pradžią davė ir jam vadovauja Eucharistinio Jėzaus kongregacijos sesuo Gema – Jadvyga Stanelytė. Graži ir gerų vaisių žadanti iniciatyva.

Liepos 23 d., trečiadienis

Vatikano radijas pranešė, kad Jungtinėse Valstijose Jaunimo kovos dėl tikėjimo išpažinimo laisvės komitetas stojo ginti kunigų Tamkevičiaus, Zdebskio bei Dumbliausko ir Suvienytųjų Nacijų (dabar Jungtinių Tautų) Organizacijos generaliniam sekretoriui įteikė atitinkamą memorandumą.

Liepos 25 d., penktadienis

Melioracijoje mums talkina vienas pagyvenęs dzūkas: savo vienkinke jis atveža mums molinius vamzdelius ir iškrauna juos ten, kur reikės sudėti į paruoštus griovius. Nežinodamas, kad kun. Juozas yra kunigas, tėviškai jį perspėjo prie manęs nesikeikti, mat aš esu buvęs Prienų vikaras. Kunigas Juozas rimtu veidu padėkojo senukui už perspėjimą; po to mums buvo labai linksma.

Rugpjūčio 4–11 d.

Pasiprašiau melioracijos inžinieriaus Jurgio išleisti mane iš darbo aštuonioms dienoms. Seserys širdietės paprašė pravesti uždaras metines rekolekcijas. Nelengvai pagal nubraižytą planelį Alantos miškuose susiradau vienos sesers tėvų sodybą, į kurią susirinko apie trisdešimt seserų. Vedžiau rekolekcijas pagal šv. Ignaco rekolekcijų planą. Man buvo gera pasipraktikuoti tokioje veikloje ir kartu aštuonias dienas pačiam pabūti Viešpaties artumoje. Visos seserys du kartus atliko išpažintį. Antrąjį kartą – pristatydamos savo rekolekcijų pasiryžimus.

Rugpjūčio 13 d., trečiadienis

Dvidešimt devyni Vilniaus vyskupijos kunigai pasiuntė pareiškimą Ministrų Tarybos pirmininkui A. Kosyginui dėl Bažnyčios diskriminavimo. Labai malonu, kad jie neišsigando dėl to, jog keli kunigai, reikalavę Bažnyčiai laisvės, dirba melioratoriais.

Lapkričio 20 d., šeštadienis

Geri pavyzdžiai užkrečia: penkiasdešimt šeši Telšių vyskupijos kunigai pasiuntė skundą Kosyginui dėl Bažnyčios teisių suvaržymo Lietuvoje.

Gruodžio 16 d., ketvirtadienis

Iš kurijos gaunu pranešimą: esu skiriamas Simno vikaru. Nei džiaugiuosi, nei liūdžiu. Negalėdamas atlikti tiesioginių kunigo pareigų, dirbau fizinį darbą, bet turėjau galimybę bendrauti su vienuolijomis ir daugeliu inteligentų, kurių, dirbdamas parapijoje, tikrai nebūčiau sutikęs. Praėjusi vasara ir ruduo praplėtė mano horizontą. Teisinga patarlė: nėra to blogo, kas neišeitų į gera.

Gruodžio 18 d., šeštadienis

Aplankiau savo naująją tarnystės vietą. Pasitiko klebonas kun. Juozas Matulevičius, apie kurį buvau girdėjęs tik gerų atsiliepimų, kaip apie rimtą kunigą. Labai lėto būdo, bet netrukdantis vikarams būti ir greitesniems; atrodo, kad susigyvensime.

Gruodžio 23 d., antradienis

Atvažiuoju į Simną su savo turtu, kurį sudaro lova, rašomasis stalas, drabužių spinta, lentyna knygoms, dėžės su knygomis bei drabužiais ir motociklas „IŽ 49". Klebonija medinė, sena. Joje klebonas turi du kambarius, šeimininkė vieną, vikaras taip pat gauna vieną. Šalia mano kambario valgomasis, todėl visi patogumai šalia; tik tualetas lauke, bet tai nuotaikos negadina. Per dieną viską susitvarkau ir galiu ramiai laukti šv. Kalėdų.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Jas švenčiu Simne. Bažnyčioje žmonių labai daug. Klebonas flegmatiško charakterio, bet rimtas, Bažnyčią mylintis kunigas, o aš – šiek tiek nutrūktgalvis. Man atrodo, kad klebonas nerimauja dėl manęs, bet elgiasi taktiškai ir nieko nedraudžia. Šeimininkė Vladziukė, kaip ją vadiname, stengiasi, kad būtume sotūs.

A M D G

1970 Simne (I)

Pirmieji žingsniai *Draugijoje*

Sausio 7 d., trečiadienis

Gaunu ir RRT įgaliotinio pasirašytą Kulto tarnautojo registracijos pažymėjimą, kad turiu teisę atlikinėti religines apeigas Simno katalikų parapijoje. Norėdamas patarnauti tikintiesiems kitoje parapijoje turiu gauti rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojo leidimą. Šis VK pirmininko pavaduotojas kuruoja sporto, kultūros ir religinių bendruomenių klausimus. Jeigu kunigas be valdžios leidimo kitoje bažnyčioje aukos Mišias, ves rekolekcijas ar atliks kitas apeigas, valdžios akyse jau bus nusikaltėlis. Tokia šiuo metu yra religijos „laisvė"!

Sausio 9 d., penktadienis

Prieš vakarines pamaldas prie bažnyčios laiptų mane sustabdė moteris, atėjusi su dviem mažais sūneliais. Jinai paklausė, ar vaikai negalėtų patarnauti prie altoriaus. Apsidžiaugiau ir patvirtinau, kad tikrai galės, tik man dar reikia pakalbėti su klebonu.

Sausio 10 d., šeštadienis

Prie altoriaus jau turiu du ministrantus: Antaną ir Leoną; tikiuosi, kad jų pavyzdžiu paseks ir daugiau mokinių.

Vasario 9 d., pirmadienis

Važiuoju į Bijutiškį pas tėvą Danylą SJ, perkeltą iš Stirnių, atsiskaityti už tris noviciato mėnesius. Ataskaitai naudojau Draugijos konstitucijos nuorodą, kaip reikia tai padaryti. Po to numatėme kito susitikimo datą.

Vasario 14 d., šeštadienis

Po pietų kiekvieną šeštadienį važiuoju į Kauną susitikti su būriu moksleivių. Seserys vienuolės suorganizuoja 15–20 mokinių ir su jais praleidžiu kelias valandas. Kalbu įvairiausiomis religinėmis temomis: apie tikėjimą, krikščioniškąją moralę ir t. t. Kad jauniems žmonėms būtų įdomiau ir suprantamiau, ant sienos projektoriaus pagalba demonstruoju skaidres, kurias pats ir pasigaminu.

Žiemos metu tenka važiuoti autobusu ir kelionė būna šiek tiek romantiška. Po susitikimo 12 val. nakties sėdu į Lydos autobusą, kuris, neužsukdamas į stotį, važiuoja pro Alytų. Vairuotojo paprašau prie Alytaus mane išleisti, tada 4 km einu į geležinkelio stotį, tenai kelias valandas palaukiu ir labai ankstų rytą traukiniu, važiuojančiu į Šeštokus, pasiekiu Simną. Iki pirmųjų Mišių dar lieka trys valandos, todėl porą valandų galiu pamiegoti, o 10 val. punktualiai stoviu prie altoriaus. Klebonas neklausia, koks mano išvažiavimų tikslas, bet nujaučia, kad važiuoju ne pramogauti, todėl mano išvykoms neprieštarauja.

Vasario 15 d., sekmadienis

Po votyvinių Mišių ruošiu vaikus pirmajai išpažinčiai ir Komunijai. Susirenka visai nemažas jų būrys. Sekmadieniais mokydamas nušaunu kelis zuikius: su vaikais į Mišias ateina ir tėvai; antra, tėvai turi galimybę pagilinti savo žinias; trečia, mokydamas vaikus sekmadienį, jaučiuosi saugesnis, nes valdžios pareigūnams brautis į bažnyčią sekmadienį būtų gerokai kebliau.

Kovo 16 d., pirmadienis

Prie altoriaus jau turiu penkis ministrantus. Jie ateina ne tik sekmadienį, bet ir šiokiadieniais. Viliuosi, kad besisukiodami aplink altorių subręs gerais katalikais, o gal kuris nors iš jų, kaip kažkada ir aš, pasuks į kunigystę.

Kovo 18 d., trečiadienis

Vakarais į mano kambarėlį ateina būrys įvairių klasių mokinių: ministrantai, procesininkės ir kt. Aš jiems ką nors papasakoju, kas man atrodo naudinga žinoti jauniems katalikams, parodau ant ekrano skaidrių – paveikslų religine tematika, ir taip draugiškoje aplinkoje praleidžiame porą valandų. Pastebėjau, kad mokiniams šie apsilankymai patinka, o man yra proga pasakyti šį tą gero.

Gegužės 8 d., penktadienis

1970 m. gegužės mėnesį 800 Kučiūnų tikinčiųjų pasiuntė LTSR Ministrų Tarybai pareiškimą vėl prašydami leidimo uždengti mūrinei bažnyčiai stogą. Rugienis atsakė: „Kučiūnuose statyti naują bažnyčią nėra prasmės. Susiremontuokite senąją!" Prieš karą buvo suspėta pastatyti būsimos bažnyčios sienas, bet nespėta uždengti stogą, todėl Kučiūnų tikintieji nori turėti normalią bažnyčią, bet šito labai nenori įgaliotinis Rugienis, ir siūlo remontuoti sukiužusį medinį pastatą.

Liepos 31 d., penktadienis

Bijutiškyje per Mišias sudėjau prie Viešpaties kojų savo **pirmuosius įžadus Jėzaus Draugijoje**. Juos priėmė Draugijos provincijolas kun. Jonas Danyla SJ. Pasiryžau: „Noriu būti beturtis, pažemintas, kaip ir Tu, Jėzau. Padėk man išlaikyti skaisčią širdį ir įvykdyti visą dangaus Tėvo valią. Jei reikės, padėk dėl Tavęs ir pakentėti."

Rugsėjo 9 d., trečiadienis

Molėtų liaudies teismas už vaikų katechizaciją nuteisė kun. Antaną Šeškevičių vienerių metų bausme, atliekant ją griežtojo režimo lageryje. Mat Stalino laikais kunigas jau buvo teistas.

Rugsėjo 14 d., antradienis

Vilkaviškio rajono švietimo skyrius įsakė mokytoją Oną Brilienę atleisti iš darbo. Mokyklos direktorius maldavo, kad jinai niekur nesiskųstų, nes būsią dar blogiau. Per paskutinę pamoką mokytoja Brilienė, atsisveikindama su mokiniais, jiems paaiškino, kad už tikėjimą yra atleidžiama iš darbo. Dėl to mokyklos vadovybė labai užpyko.

Tarnaudamas Vilkaviškio parapijoje, artimai susipažinau su Onos ir Jurgio Brilių šeima, kurioje augo trys sūnūs ir trys dukros. Kiekvieną dieną mokytoja Brilienė aplankydavo bažnyčią ir priimdavo šv. Komuniją. Nors ir stengėsi nesiafišuoti, bet galima buvo tikėtis, kad vieną dieną jos tikėjimo praktika taps mokyklai žinoma.

Spalio 2 d., penktadienis

Lankydamas ligonius pasiūlydavau, kad galėčiau jiems atvežti šv. Komuniją kiekvieną pirmąjį mėnesio penktadienį. Visi kalbintieji su džiaugsmu priim-

davo mano pasiūlymą. Šiandien po Mišių važiavau motociklu iš kaimo į kaimą ir aplankiau devyniolika ligonių; visus juos prašiau melstis ir savo ligos vargus aukoti Dievui už Lietuvą ir Bažnyčią. Šią praktiką lankyti ligonius pirmaisiais mėnesio penktadieniais pasisavinau iš kun. Juozo Zdebskio – geri pavyzdžiai užkrečia.

Spalio 3 d., šeštadienis

Gavau informaciją apie kryžiaus nešimą į Kryžių kalną. Rugsėjo 14 d. kun. Algirdas Mocius iš Lauksodžio parapijos basas 65 kilometrus nešė medinį kryžių į Kryžių kalną ir Kryžiaus Išaukštinimo dieną pastatė jį ateistų nusiaubtoje vietoje. Valdžia pradėjo naikinti ant Kryžių kalno pastatytus kryžius. Taip bando panaikinti šią tikinčiųjų branginamą šventovę.

Spalio 5 d., pirmadienis

Kiekvieną savaitę važiuoju neoficialiai aplankyti kun. Antano Šeškevičiaus SJ, kalinamo Alytaus griežtojo režimo lageryje. Jame medicinos sesele dirba kun. Vlado Biliaus giminaitė, todėl per ją galiu kai ką perduoti kun. Antanui. Paprastai vakarais važiuoju į Alytų, seselei palieku pinigų, kad nupirktų kunigui maisto. Kunigas per seselę perduoda savo laiškus. Apvaizda suteikė man gražią progą vykdyti paliepimą: „Kalinį aplankyk!“

Spalio 20 d., antradienis

46 Vilkaviškio vidurinės mokyklos mokinių tėvai parašė TSRS generaliniam prokurorui skundą dėl O. Brilienės atleidimo iš darbo:

„Mokytoja Ona Brilienė mūsų vidurinėje mokykloje išdirbo daugelį metų. Mes visi ją pažinome kaip gerą žmogų, mokytoją ir auklėtoją. Šių metų rugsėjo 15 d. ji buvo atleista iš mokytojos pareigų. Vaikai iš mokyklos grįžo užverktomis akimis. Sužinojome, kad mokyt. O. Brilienė atleista iš darbo dėl jos religinių įsitikinimų. Mes, Vilkaviškio vidurinės mokyklos mokinių tėvai, šituo esame smarkiai įžeisti. Argi Tarybų Sąjungoje, kurios Konstitucijos 124 straipsnis kiekvienam piliečiui garantuoja sąžinės laisvę, dar ir dabar vyksta persekiojimas dėl asmens religinių įsitikinimų, net neatsižvelgiant į tai, kad mokytoja yra su aukštuoju pedagoginiu išsilavinimu ir sėkmingai mokytojavo virš 20 metų! Mes prašome Jus šį apgailėtiną įvykį išaiškinti ir mūsų didžiai gerbiamą mokytoją O. Brilienę sugrąžinti į mokyklą. Vilkaviškis, 1970 m. spalio 15 d.“

Lapkričio 25 d., antradienis

„Amerikos balsas" pranešė liūdną žinią apie jūrininką Simą Kudirką, kuris lapkričio 23 d. iš žvejybos laivo „Tarybų Lietuva" peršoko į JAV kranto apsaugos laivą „Vigilant" ir pasiprašė politinio prieglobsčio. Deja, JAV kranto apsaugos pareigūnai įsileido į savo laivą sovietinius pareigūnus ir prievarta Simą sugrąžino į TSRS laivą.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Šiandien širdis džiaugiasi matant daugybę žmonių, švenčiančių Kristaus gimimą. Daugelis tikinčiųjų advento metu atliko išpažintį, todėl per Kalėdas jie priima šv. Komuniją. Parapija gana gyva; čia matosi kun. Juozo Žemaičio gražaus tarnavimo įdirbis – jis prieš kun. J. Matulevičių Simno parapijoje uoliai tarnavo dešimtį metų.

A M D G

1971 Simne (II)

Laisvės Memorandumas

Vasario 4 d., ketvirtadienis

Drauge su klebonu kun. J. Matulevičiumi buvau iškviestas į Simno miesto vykdomąjį komitetą. Atvykęs Alytaus vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas P. Jančiauskas perskaitė man skirtą įspėjimą: be valdžios leidimo atlieku religines apeigas kitose parapijose, sakau dviprasmiškus pamokslus, katechizuoju vaikus, nekviečiamas laidotuvių proga lankausi pas žmones, rašinėju skundus į įvairias valdžios instancijas ir t. t. Visa tai yra nesuderinama su tarybiniais įstatymais. Perskaitęs įspėjimą, kuriame buvo nurodyta, ko aš negaliu daryti be valdžios leidimo, Jančiauskas pasiūlė pasirašyti; žinoma, atsisakiau tai padaryti.

Kovo 18 d., ketvirtadienis

1971 m. kovo 14 d. 1026 Ignalinos tikintieji kreipėsi į LTSR AT Prezidiumą, kad būtų sugrąžinta bažnyčia. 1938 m. pradėtą bažnyčios statybą nutraukė karas. Po jo neužbaigtą pastatą rajono valdžia nusavino ir pavertė kultūros namais, vėliau biblioteka. 1961 m. bažnyčia įrengta gyvenamajame name.

Gegužės 12 d., trečiadienis

Aplankiau kun. Juozą Zdebskį Prienuose pas Lodas. Kalbėjomės apie bažnytinio gyvenimo aktualijas. Aptarėme ir būtinumą pogrindyje leisti katalikams reikalingą leidinį. Kun. Juozas šią iniciatyvą labai palaikė.

Gegužės 20 d., ketvirtadienis

LTSR Aukščiausiasis teismas nuteisė Simą Kudirką už „tėvynės išdavimą" dešimčiai metų griežtojo režimo lagerio bausme. Praėjusių metų lapkritį Simas pabandė pasiekti laisvę peršokdamas į amerikiečių žvejybos laivą, bet buvo atiduotas sovietiniams pareigūnams.

Gegužės 30 d., sekmadienis

Kun. J. Zdebskis ruošiasi organizuoti pogrindinę kunigų seminariją. Jos tikslas – ruošti kunigystei tuos vyrus, kuriems KGB neleidžia studijuoti Kauno kunigų seminarijoje. Pritariau šiam sumanymui. Vyskupai tremtiniai Julijonas Steponavičius ir Vincentas Sladkevičius davė sutikimą organizuoti pogrindžio kunigų rengimą.

Liepos 16 d., penktadienis

Gavau blogą žinią iš Prienų. Katechizuojami vaikai kartu su savo motinomis buvo susirinkę Prienų bažnyčioje. Kun. Zdebskiui beaiškinant ir beklausinėjant vaikus, į vidų įsiveržė būrys pareigūnų. Jie vaikus fotografavo, klausinėjo pavardžių ir surašė aktą.

Liepos 24 d., pirmadienis

Prienų prokuratūra pradėjo vaikų, tėvų ir kun. J. Zdebskio tardymą. Tardytojas A. Pakštys kun. Zdebskio bute padarė kratą.

Liepos 30 d., penktadienis

Aplankiau kun. J. Zdebskį. Tarp kitų dalykų vėl kalbėjomės apie pogrindžio leidinio būtinumą. Bet panašu, kad kun. Juozui ruošiama byla.

Rugpjūčio 14 d., šeštadienis

Simno bažnyčioje vyko mokytojos Babarskaitės laidotuvės. Mokytoja prieš mirtį prašė, kad būtų palaidota su bažnytinėmis apeigomis. Mokiniai procesijos tvarka atlydėjo velionę, bet šventoriuje buvo sustabdyti, kad į bažnyčią neitų. Į ją suėjo tik velionės giminės, o mokiniai ir mokytojai liko šventoriuje laukti Mišių pabaigos. Po Mišių išnešus karstą mokiniams buvo leista prisijungti prie laidotuvių procesijos. Toks įžūlus mokyklos vadovybės elgesys pakišo mintį nesakyti laidotuvių pamokslo bažnyčioje, bet tai padaryti prie kapo duobės. Tarp kitų dalykų kalbėdamas paminėjau mokiniams taikomą prievartą ir pasakiau, kad tie, kurie mokinius bedievina, yra tautos duobkasiai.

Rugpjūčio 17 d., ketvirtadienis

Šiandien apsilankė labai įdomi viešnia. Prisistatė esanti karininko žmona iš Ukrainos. Atvažiavusi į komandiruotę, prisipirkusi reikalingų daik-

tų, tik nelaimė – vagis pavogė bilietui pasiliktus pinigus. Vilniuje ji iš banko išsiimsianti reikiamą sumą, o manęs paprašė pinigų bilietui iki Vilniaus. Pasakojo taip įtikinamai, kad man nekilo jokios abejonės, bet, jau turėdamas patirtį, kaip pinigų prašytojai sugeba meluoti, paklausiau: gal jinai galėtų kaip nors pagrįsti savo prašymą? Tuomet ponia susigraudino; aš pats jaučiausi labai nejaukiai. Nusišluosčiusi ašaras iš rankinuko išsitraukė pluoštelį popierių: komandiruotės dokumentą, pasą ir kt. Tarp jų pamačiau mano fotografuotą ir įrištą maldaknygę – tokių buvau pagaminęs šešetą. Moteris maldaknygę davė man pavartyti ir, man paklausus, kur tokią įsigijo, paaiškino, kad už tris rublius nusipirko prie Kauno katedros. Persmelkė mintis, kad ši ponia tikriausiai ne aferistė, bet KGB žmogus. Pavartęs maldaknygę sugrąžinau ir daviau kelis rublius bilietui iki Vilniaus; nenorėjau išsiduoti, kad maldaknygė mano pagaminta. Suprantama, nepasakiau, kad jos visas pasakojimas buvo ištisinis melas.

Rugpjūčio 25 d., penktadienis

Tardytojas telefonu paprašė kun. J. Zdebskį „truputį" užsukti į jo kabinetą. Kunigas iš milicijos negrįžo. Aišku, kad bus teismas ir nauja lagerio bausmė.

Rugsėjo 9 d., ketvirtadienis

Kun. A. Šeškevičius SJ iš Alytaus griežtojo režimo lagerio išėjo į laisvę. 1970 m. rugsėjo 9 d. Molėtų rajono liaudies teismas už vaikų religinį mokymą jam buvo paskyręs vienerių metų bausmę. Pasitikau jį kun. Biliaus giminaitės, dirbančios medicinos sesele tame lageryje, namuose. Mane žavėjo šio kunigo ramybė; tiesiog jautei, kad jis gyvena Dievo akivaizdoje.

Rugsėjo 10 d., penktadienis

Atlikęs bausmę, kun. A. Šeškevičius kreipėsi į Kaišiadorių vyskupijos valdytoją, prašydamas paskyrimo į parapiją, bet Religijų reikalų tarybos įgaliotinis atsisakė jam duoti registracijos pažymėjimą ir liepė dirbti kitokios specialybės darbą, motyvuodamas, kad kunigas piktybiškai nesilaiko tarybinių įstatymų.

Rugsėjo 13 d., pirmadienis

Per 2000 Prienų tikinčiųjų pasirašė pareiškimą sovietinei valdžiai, ginantį suimtą kunigą Juozą Zdebskį. Šaunuoliai Prienų tikintieji!

Rugsėjo 20 d., pirmadienis

Gavau vysk. J. Labuko raštą, kad esu skiriamas dar ir Santaikos bažnyčios vikaru. Neatsiginu minties, jog toks skyrimas yra inspiruotas Religijų reikalų tarybos įgaliotinio, kad turėčiau mažiau laiko kitokiai veiklai, kurios valdžios pareigūnai nepajėgia sukontroliuoti.

Spalio 26 d., antradienis

Kartą atsitiktinai susipažinau su jaunu vairuotoju Virgilijumi Jaugeliu, mane sunkvežimiu pavėžinusiu iš Garliavos į Kapsuką. Virgilijus papasakojo apie save, motiną, brolį ir sesę; visi jie – praktikuojantys katalikai. Šiandien sutikęs Virgilijų Kaune pakišau jam mintį, ar nesutiktų parinkti Santaikos parapijoje žmonių parašų, kad jiems klebonu vyskupas paskirtų iš lagerio sugrįžusį kun. Antaną Šeškevičių SJ. Virgilijus mielai sutiko.

Lapkričio 10 d., trečiadienis

Per dvi savaites, vaikščiodamas iš pirkios į pirkią, Virgilijus surinko 1190 Santaikos parapijiečių parašų po pareiškimu, kad RRT įgaliotinis netrukdytų vyskupui paskirti kun. Antaną Santaikos parapijos klebonu.

Lapkričio 11 d., ketvirtadienis

Anksti rytą išvažiavau į Kauną dalyvauti kun. Juozo Zdebskio teisme. Susitariau su kunigo motina, kad aš ją lydėsiu, tai gal pasiseks patekti į teismo salę. Atvykę prie pastato Kaune, Ožeškienės gatvėje jau radome minią žmonių, palaikančių teisiamą kunigą ir norinčių patekti į salę, tačiau jų neįleido net į koridorių. Man su kunigo Juozo motina pasisekė įeiti į koridorių, pilną vyrų. Juos visus – atrodo, specialiai parinktus statistus, – suleido į teismo salę, ir prie durų likome tik mudu su kun. Juozo motina. Ją įleido, o manęs paklausė: „Kas jūs būsite ir ko jums čia reikia?" Atsakiau, kas esu, ir kad noriu pasiklausyti, nes teisiamas mano draugas kun. Juozas Zdebskis. Tada mane egzaminavęs vyras, tikriausiai, KGB darbuotojas, pamojo milicininkams ir liepė mane paimti. Tie įsodino į „voronoką" –

kalėjimo automobilį ir nuvežė į Kauno m. KGB būstinę. Tenai manęs nieko neklausinėjo, bet išlaikė iki 15 val. ir paleido, įsakydami eiti tiesiai į autobusų stotį ir važiuoti į Simną. Aišku, nepaklausiau ir nuvykau į Varnių g., kur vieno gero kataliko bute pasitarimui buvo susirinkę aktyvūs kelių vyskupijų kunigai. Papasakojau apie savo šios dienos nuotykius ir pasikalbėję apie Bažnyčios aktualijas išsiskirstėme.

Lapkričio 12 d., penktadienis

Raseiniuose už vaikų katechizaciją teisiamas kun. Prosperas Bubnys. Teismas paskyrė vienerių metų bausmę bendrojo režimo pataisos darbų kolonijoje-lageryje.

Gruodžio 1 d., trečiadienis

Baigiau rengti Memorandumo tekstą TSKP CK generaliniam sekretoriui Leonidui Brežnevui dėl Bažnyčios diskriminavimo ir atspausdinęs pluoštelį kopijų padalinau patikimiems ir drąsiems žmonėms parašų rinkimui. Būtų gera, jei šį Memorandumą pasirašytų kuo daugiau tikinčiųjų. Tuomet šis dokumentas sovietinei valdžiai primintų, kad tikintieji nėra susitaikę su jų teisių nepaisymu.

Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos
CK Generaliniam Sekretoriui L. Brežnevui

Lietuvos Romos Katalikų M e m o r a n d u m a s

Praėjus II pasauliniam karui, tautos pakilo iš griuvėsių ir nori pastovios taikos. Tikros taikos pagrindas yra teisingumas ir žmogaus teisių gerbimas. Mes, Lietuvos katalikai, skaudžiai apgailestaujame, kad iki šios dienos mūsų tautoje yra varžoma tikinčiųjų laisvė ir persekiojama Bažnyčia.

Vyskupai J. Steponavičius ir V. Sladkevičius daugiau kaip 10 metų be teismo sprendimo, be termino yra varginami tremtyje, nors niekuo nėra nusikaltę.

Š. m. lapkričio mėn. buvo nuteisti metams kalėti du kunigai: J. Zdebskis ir P. Bubnys už tai, kad jie, tėvų prašomi bei atlikdami savo kunigiškas pareigas, vaikams paaiškino katalikų tikėjimo pagrindus. Šitie kunigai padėjo vaikams ruoštis Pirmajai Komunijai ne mokykloje, bet bažnyčioje, ir niekam prievartos nenaudojo – mokėsi, kas norėjo.

Tuo tarpu mokykloje tikinčiųjų tėvų vaikai prievarta yra mokomi ateizmo, net verčiami kalbėti, rašyti ir elgtis prieš savo sąžinę, tačiau šių prievartautojų niekas nebara ir neteisia.

Kunigai nepajėgia mus, tikinčiuosius, tinkamai aptarnauti, nes jų per maža. Jau daug kur vienas kunigas aptarnauja po dvi, o kartais net tris parapijas. Priversti dirbti net seneliai invalidai kunigai. Šitaip yra dėl to, kad Kunigų seminarijos reikalus tvarko ne tiek vyskupas, kiek valdžios įgaliotinis. Valdžia leidžia kasmet į Seminariją priimti vos dešimt klierikų.

Kunigų skirstymus į parapijas taip pat diriguoja valdžios pareigūnai.

Nors Lietuvos TSR Baudžiamasis Kodeksas numato bausmes už tikinčiųjų persekiojimą, bet praktikoje jos niekam netaikomos. 1970 m. Vilkaviškio švietimo skyrius atleido už tikėjimą iš darbo mokytoją Oną Brilienę, o Vilkaviškio rajono valdžia savame mieste neduoda net šlavėjos darbo. Šitokių pareigūnų niekas nebaudžia, nors dėl jų sauvalės inteligentai bijo viešai praktikuoti tikėjimą.

Valdžios pareigūnai neleidžia tikintiesiems savo lėšomis atstatyti sudegusias bažnyčias, pvz., Sangrūdoje, Batakiuose, Gaurėje. Per didelį vargą leidžiama įsirengti koplyčią gyvenamajame name, tik jokiu būdu negali jos perkelti ant šventoriaus.

Mes galėtume nurodyti dar daug skaudžių persekiojimo atvejų, kurie apkartina mūsų gyvenimą ir sukelia nusivylimą tarybine Konstitucija ir įstatymais. Todėl mes prašome tarybinę vyriausybę suteikti mums sąžinės laisvę, kuri yra užgarantuota TSRS Konstitucijoje, bet iki šiol nebuvo vykdoma. Mes norime ne gražių žodžių per spaudą ir radiją, bet rimtų vyriausybės pastangų, kurios padėtų mums, katalikams, jaustis lygiateisiais Tarybų Sąjungos piliečiais.

1971 m. gruodžio mėn.“

Gruodžio 22 d., trečiadienis

Šį mėnesį TSKP CK Generaliniam sekretoriui L. Brežnevui buvo pasiųstas Kučiūnų parapijos žmonių pareiškimas, kurį pasirašė 700 tikinčiųjų: *„Mes, Kučiūnų parapijos tikintieji, norime susiremontuoti nebaigtą statyti mūrinę bažnyčią, kuri randasi šalia medinės netinkamos maldoms bažnytėlės. Šis namas – bažnyčia buvo laikinai pastatytas be pamatų. Dabar sienos nuo žemės pradėjo pūti. Be to, laike karo medinė bažnyčia buvo sukrėsta ir sienos yra pasvirę apie pusę metro, todėl suremontuoti yra neįmanoma. Mūrinę bažnyčią, turinčią geras penkių metrų aukščio sienas,*

panaudodami senos bažnyčios stogą, lubas ir medines grindis, nesunkiai suremontuosime."

Gruodžio 24 d., penktadienis

Keturiasdešimt šeši Vilniaus vyskupijos kunigai kreipėsi į sovietinę valdžią su tokiais reikalavimais:

„Leisti Kauno Kunigų seminarijai laisvai veikti ir priimti visus Bažnyčiai tinkamus kandidatus.

Praktiškai įgyvendinti TSRS Konstitucijos garantuotą religinės spaudos laisvę, t. y. leisti spausdinti maldaknyges, katekizmus, giesmynus, Šv. Raštą ir kitas religines knygas, kurių liaudžiai labai trūksta ir kurių ji reikalauja.

Leisti vyskupams Julijonui Steponavičiui ir Vincentui Sladkevičiui eiti savo vyskupiškas pareigas, o visiems kunigams, gyvenantiems mūsų krašte (jų tarpe ir ukrainiečiams), laisvai ir viešai dirbti kunigo darbą.

Atšaukti nesuderinamą su 1961 m. lapkričio 15 d. tarptautine konvencija ir su Tarybų Sąjungos Konstitucija LTSR BK 143 straipsnio paaiškinamąjį tekstą: „Nepilnamečių religinio mokymo užsiėmimų organizavimas, pažeidžiant įstatymų nustatytas taisykles", kuriuo mūsų krašto liaudies teismai piktnaudžiauja.

Panaikinti visokiausias mums nežinomas slaptas instrukcijas, liečiančias religinį gyvenimą.

Dar kartą peržiūrėti dėl tikėjimo nuteistų asmenų bylas ir juos išteisinti."

Gruodžio 29 d., trečiadienis

Akmenės parapijos kun. Petras Lygnugaris gruodžio 9 d. Akmenės ligoninėje aplankė sunkiai sergantį ligonį. Tai pastebėjęs vyr. gydytojas nutraukė ligonio aprūpinimą, kunigą išbarė ir išvarė iš ligoninės. Gruodžio 28 d. kun. P. Lygnugaris buvo pašauktas į N. Akmenės rajono vykdomąjį komitetą ir už ligonio lankymą ligoninėje nubaustas 50 rub. bauda.

134 Panevėžio vyskupijos kunigai kreipėsi i TSRS Ministrų Tarybos pirmininką A. Kosyginą ir į Lietuvos TSR Ministrų Tarybą. Pareiškime pažymima, kad nuo 1961 m. Panevėžio vyskupija neturi savo vyskupo, kuris LTSR vyriausybės nurodymu buvo ištremtas į Žagarę.

A M D G

1972 Simne (III)
„Kronikos“ gimimas

Sausio 10 d., pirmadienis

RRT įgaliotinis Rugienis iškvietė Kučiūnų parapijos kleboną kun. Juozą Kriščiūną, o paskui parapijos bažnytinio komiteto vadovus ir prašė raminti žmones. Vėliau kleboną iškvietė Lazdijų rajono saugumo skyriaus viršininkas kaltindamas tikinčiųjų kurstymu. Saugumietis pareiškė: „Šiais laikais statyti mūrinę bažnyčią leidimo niekas neduos. Jei kas nors rašys prašymus ar rinks parašus, pasodinsime už grotų, nes tam mes turime galią. Bažnyčios mūro sienas susprogdinsime; po nakties liks tik griuvėsių krūva. Atvykę gaisrininkai medinę bažnyčią uždarys ir parapija bus likviduota.“

Sausio 15 d., šeštadienis

Naujojoje Akmenėje 1972 m. sausio 13 d. liaudies teismas nagrinėjo septyniasdešimtmetės žagarietės Kleopos Bičiušaitės bylą. Ji nusikalto tarybiniams įstatymams, kadangi ruošė vaikus Pirmajai Komunijai. Jos kaltei patvirtinti buvo sušaukti 27 liudininkai, daugiausia 7–14 metų vaikai. K. Bičiušaitė pati prisipažino, jog 1971 metų liepą per 6 dienas vaikus išmokiusi poterių. Teisėja ėmė tikrinti vaikų politinį sąmoningumą: kiek jų priklauso pionierių organizacijai. Tik keturi pasisakė esą pionieriai.

Sausio 20 d., ketvirtadienis

Gavau vysk. J. Labuko raštą, kad esu atleidžiamas iš Santaikos parapijos vikaro pareigų. Atrodo, jog Santaikos tikinčiųjų raštas, kad jiems klebonu būtų paskirtas kun. A. Šeškevičius, buvo greitai „išgirstas“ – vyskupas šios parapijos klebonu paskyrė kun. Petrą Orlicką. Džiaugiuosi, kad pavyko mano planas neaptarnauti Santaikos parapijos iš Simno.

Sausio 24 d., pirmadienis

Pasiekė informacija, kad KGB darbuotojai pradėjo intensyviai gaudyti parašų po Memorandumu rinkėjus ir juos visaip gąsdina. Prienuose buvo sulaikytas ir Virgilijus Jaugelis. Pasitaręs su draugais kunigais nutraukiau tolesnį parašų rinkimą. Teliko sukaupti jau gatavus lapus ir pasiųsti adresatui.

Sausio 28 d., penktadienis

Sugrįžo apie 160 lapų su parašais, kurių buvo per 17 000. Kelis lapus sunaikinau, nes mačiau, kad dalis parašų yra padėti vieno ir to paties žmogaus ranka.

Vasario 4 d., penktadienis

Susitikau su Petru Plumpa ir aptarėme Memorandumo siuntimą TSKP CK generaliniam sekretoriui L. Brežnevui. P. Plumpa pasiūlė nesiųsti L. Brežnevui tiesiogiai, bet per SNO generalinį sekretorių Kurtą Valdhaimą. Yra vilties, kad tokiu būdu Memorandumas bus paviešintas ir gali atnešti pozityvių vaisių. Idėjai pritariau; apsisprendėme siųsti tik parašų kopijas, o originalus paslėpti Lietuvoje – teišlieka jie istorijai.

Vasario 7 d., pirmadienis

Petras Plumpa su 17-os tūkstančių Memorandumu, lydraščiu TSKP CK generaliniam sekretoriui ir lydraščiu SNO generaliniam sekretoriui Kurtui Valdhaimui išvažiavo į Maskvą. Dieve, laimink mūsų pastangas išsikovoti nors truputį laisvės!..

„TSKP CK Generaliniam Sekretoriui (Memorandumo priedas)

Prie šio memorandumo pridedami 17 054 parašai. Būtina pažymėti, kad po memorandumu pasirašė tik nežymi Lietuvos tikinčiųjų dalis, kadangi milicijos ir KGB organai ėmėsi visos eilės priemonių masiniam parašų rinkimui sutrukdyti: Kapsuke, Šakiuose, Išlauže, Kapčiamiestyje buvo sulaikyti parašus rinkę asmenys, o surastieji pas juos lapai su parašais buvo atimti, nežiūrint į tai, jog memorandumas adresuotas tarybinei vyriausybei.

Jeigu valstybiniai organai ir ateityje taip reaguos į tikinčiųjų skundus kaip ligi šiol, tai mes būsime priversti kreiptis į tarptautines organizacijas: Romos Popiežių, mūsų Bažnyčios Galvą, arba į Suvienytų Nacijų Organizaciją, kaip. autoritetingą Institutą, ginantį žmogaus teises.

Be to, mes norime jums priminti, kad šis memorandumas yra nacionalinės nelaimės pasėka: tarybų valdžios metais Lietuvoje dešimteriopai išaugo tokios visuomeninės ydos, kaip nepilnamečių nusikaltimai, girtuokliavimas, savižudybės, o taip pat grėsmingai išplito šeimų skyrybos ir negimusių kūdikių žudymas. Ir kuo labiau mes tolstame nuo krikščioniškos praeities, tuo aiškiau išryškėja siaubingos prievartinio ateistinio auklėjimo pasėkos, tuo labiau plinta nežmoniškas gyvenimo būdas be Dievo ir religijos.

Mes kreipiamės į Jus, kaip aukščiausią Kompartijos autoritetą, prašydami visu rimtumu ir atsakingumu išnagrinėti mūsų pateiktus faktus bei priimti atatinkamus sprendimus.

Lietuvos katalikų atstovai *1972 m. vasario mėn.“*

„Suvienytųjų Nacijų Organizacijos Generaliniam Sekretoriui
Kurtui Valdhaimui

Lietuvos katalikų K r e i p i m a s i s

Turint omenyje, kad Lietuva Suvienytųjų Nacijų Organizacijoje neturi savo atstovybės, mes, Lietuvos katalikai, priversti kreiptis į p. Generalinį Sekretorių, pasinaudodami atsitiktiniais keliais.

Kreiptis į Jus mus paskatino ta aplinkybė, kad mūsų Respublikos tikintieji negali pasinaudoti tomis teisėmis, kurios išdėstytos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 18-ame straipsnyje. Mūsų kunigai, tikinčiųjų grupės ir atskiri katalikai ne kartą šiuo reikalu kreipėsi į aukščiausius Tarybų Sąjungos valstybinius organus, reikalaudami liautis pažeidinėjus tikinčiųjų teises. Tarybiniams vadovams buvo pasiųstos kelios tikinčiųjų peticijos, tame tarpe: 2 tūkstančių Prienų katalikų pareiškimas, nusiųstas 1971 m. rugsėjo mėnesį; Alytaus raj. Santaikos parapijos tikinčiųjų pareiškimas, pasirašytas 1190 asmenų ir nusiųstas 1971 m. spalio mėnesį; 1344 Raseinių raj. Girkalnio parapijos tikinčiųjų pareiškimas, išsiųstas 1971 m. gruodžio mėnesį. Visi šitie pareiškimai buvo pasiųsti įvairioms aukščiausioms TSRS instancijoms, tačiau nė viena jų nedavė oficialaus atsakymo, nors valstybinės įstaigos privalo atsakyti į piliečių pareiškimus per mėnesį laiko. Kaipo neoficialų atsakymą tikintieji patyrė sustiprintas represijas.

Apie savo beteisę padėtį visos Lietuvos katalikai nutarė priminti tarybinei vadovybei memorandumu TSKP generaliniam sekretoriui p. Brežnevui,

tačiau tarybiniai milicijos ir KGB organai gąsdinimų, areštų ir antrankių pagalba sutrukdė masinį parašų rinkimą.

Toks valdžios elgesys įtikino, kad šis 17-os tūkstančių tikinčiųjų pasirašytas memorandumas nepasieks tikslo, jeigu jis bus pasiųstas tokiu pat keliu, kaip ir ankstesnieji kolektyviniai pareiškimai.

Todėl mes, Lietuvos katalikai, kreipiamės į gerb. Generalinį Sekretorių ir prašome šį Jums siunčiamą memorandumą kartu su parašais persiųsti Suvienytųjų Nacijų Organizacijos kanalais TSKP generaliniam sekretoriui p. L. Brežnevui.

Su pagarba, Lietuvos katalikų atstovai 1972 m. vasario mėn.“

Vasario 10 d., ketvirtadienis

Pririnkau medžiagos pirmajam pogrindžio leidinio numeriui ir atidaviau Petrui Plumpai, kad jis tvarkingai ją suredaguotų. Didesnę numerio dalį turėjo užpildyti medžiaga iš kunigų Juozo Zdebskio, Antano Šeškevičiaus SJ ir Prospero Bubnio teismų už vaikų katekizaciją.

Vasario 12 d., šeštadienis

Gavau kvietimą atvykti į Respublikinę prokuratūrą Vilniuje. Įdomu, už ką bars.

Vasario 14 d., pirmadienis

Prokuroras priekaištavo, kad pamoksluose šmeižiu tarybinę tikrovę ir mokau vaikus tikėjimo, nurodė prisilaikyti lojalumo tarybų valdžios atžvilgiu ir nemokyti vaikus tikėjimo tiesų. Priešingu atveju man gresia baudžiamoji byla iki dvejų metų laisvės atėmimo. Darosi aišku, kad ramybės jau neturėsiu.

Vasario 15 d., antradienis

P. Plumpa pabaigė redaguoti pogrindžio leidinį, kuriam davėme pavadinimą „Vivos voco“ – „Gyvuosius šaukiu“. Jį pasirinkome šiek tiek perkeisdami Vinco Mykolaičio-Putino poemos „Vivos plango, mortuos voco“ – „Gyvuosius apverkiu, mirusius šaukiu“ – antraštę.

Vasario 17 d., ketvirtadienis

Nuvažiavau į Nemunėlio Radviliškį pas vysk. Vincentą Sladkevičių pasitarti dėl platinimui paruošto pogrindžio leidinio. Labai norėjosi, kad vyskupas

tremtinys palaimintų reikalingą, bet drauge ir pavojingą darbą. Ekscelencija Vincentas peržiūrėjo ruošinį ir pasiūlė leisti kronikos tipo leidinį: aprašyti faktus, kaip yra diskriminuojami tikintieji, ir, jei reikia, pridėti trumpą komentarą. Kaip pavyzdį parodė lenkišką laikraštį pavadinimu „Kronika". Ekscelencijos mintis labai patiko. Grįžtu džiaugdamasis, kad naujam pogrindžio leidiniui pirminiu „Vivos voco" vardu jau turiu vyskupo aprobatą-leidimą ir gerą pavadinimą – „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika".

Vasario 18 d., penktadienis

Susitikau su P. Plumpa ir papasakojau apie savo vizitą pas vysk. Vincentą. Sutarėme, jog Petras perredaguos leidinį, kad jame nebūtų publicistinių straipsnių, o tik Bažnyčios engimo faktinė medžiaga.

Vasario 21 d., pirmadienis

Aplankiau Bijutiškyje Draugijos provincijolą kun. J. Danylą SJ ir papasakojau apie pasiryžimą leisti „Kroniką". Provincijolas suabejojo, ar pasiseks surinkti medžiagos tolesniems numeriams. Paaiškinau, kad pirmajam numeriui informacijos pakanka, o vėlesniems ją pamažu rinksiu; juk nesame įsipareigoję reguliariai leisti „Kroniką". Kai sukaupsime pakankamai medžiagos, tuomet ir išleisime kitą numerį. Provincijolas davė leidimą. Ir taip pirmajam pogrindžio leidiniui buvo uždegta žalia šviesa. Dieve, padėk!

Kovo 13 d., pirmadienis

Kovo mėnesį visoje Lietuvoje buvo renkami tikinčiųjų žmonių parašai po kreipimusi, kad būtų nutrauktas moksleivių bedievinimas. Parašų rinkėjus KGB pareigūnai gaudė ir atiminėjo pasirašytus lapus. Šį dokumentą, skirtą LTSR Švietimo ministerijai, pasirašė 14 284 tikintieji; apie ketvirtadalis buvo pačių mokinių parašų.

Kovo mėnesį taip pat buvo renkami parašai po pareiškimu Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui K. Tumėnui, prašant, kad Šv. Rašto ir kitų religinių knygų būtų išleista tiek, jog galėtų įsigyti visi norintieji. Pareiškimą pasirašė 16 498 asmenys.

Kovo 14 d., antradienis

Su P. Plumpos pagalba paruošiau pirmąjį „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" numerį. Išleidimo datą įrašiau kovo 19-ąją – Pravieniškėse ka-

linamo kun. Juozo Zdebskio dangiškojo globėjo dieną. Šv. Juozapas yra ir mano globėjas, nes jo vardą esu gavęs krikšto metu. Pusę numerio perrašė sesuo G. Navickaitė, o kitą pusę perrašiau pats, nes ses. Genutė dėl savo darbo negalėjo greitai man padėti.

Petras Plumpa Kaune, Kalniečių gatvėje, turi įsitaisęs kopijavimo aparatą „Era" ir pažadėjo kiekvieno „Kronikos" numerio padaryti 100 egzempliorių. Ses. Monika Gavėnaitė nukopijuotus lapus pažadėjo nunešti Juozui Gražiui, kuris tvarkingai juos įriš. Gavęs žinią apie baigtą darbą, aš iš J. Gražio juos pasiimsiu.

Kovo 19 d., sekmadienis. **Išėjo „LKB kronikos" Nr. 1.**

Turinys:

- *Juozo Zdebskio, Prienų kunigo, byla 1971 m. dėl vaikų katekizavimo*
- *Kunigo Prospero Bubnio, Girkalnio klebono, 1971 m. byla dėl vaikų katekizavimo*
- *Valkininkų klebono Algimanto Keinos persekiojimas 1970–71 m. dėl vaikų katekizavimo*
- *Kun. Antano Šeškevičiaus, iš Molėtų, persekiojimas 1970–71 m. bausmę jau atlikus*
- *Margininkų klebono Petro Orlicko baudimas už tinklinio žaidimą su vaikais*
- *134 panevėžiečių kreipimasis į Maskvą dėl vysk. J. Steponavičiaus*
- *Vilniaus arkivyskupijos kunigų pareiškimas Maskvos valdžiai dėl valdžios skelbiamų laisvių ir jų nevykdymo*
- *Kleopos Bičiučaitės, iš Akmenės, teismas dėl vaikų rengimo Pirmajai Komunijai*
- *Akmenės kun. P. Lygnugario nubaudimas dėl ligonio lankymo.*

1972 m. kovo 19 d.

Šiuo metu tik Petras Plumpa žino kelią pas Maskvos disidentus, todėl prašau, kad pirmąjį „LKB kronikos" numerį nuvežtų perdavimui į Vakarus. Turiu tik lietuvių laikraščio „Draugas" adresą Čikagoje, todėl „Kroniką" siunčiu būtent jiems.

Kovo 20 d., pirmadienis

3 023 Klaipėdos tikintieji prašo TSKP CK Generalinio sekretoriaus L. Brežnevo sugrąžinti Taikos Karalienės bažnyčią:

„1956–1961 metais Lietuvos Ministrų Tarybos leidimu, tikinčiųjų lėšomis, buvo Klaipėdoje pastatyta ir pilnai užbaigta katalikų bažnyčią. Bet

vyriausybė neleido ja naudotis ir padarė filharmonijos salę. Tas pastatas, kuriame dabar vyksta katalikų pamaldos, yra netinkamas, blogame stovyje, mažas, švenčių metu tikintieji priversti stovėti gatvėje. Jau pats faktas, kad buvo leista Klaipėdoje statyti bažnyčią, rodo, jog dabartinis pastatas, kuriame vyksta pamaldos, nėra tinkamas. Mes, tikintieji, kreipiamės į Jus, prašydami ir tikėdamiesi, kad Jūs suprasite mūsų lūkesčius ir padėtį greitu laiku normalizuosite – atitaisysite padarytą skriaudą tikintiesiems, grąžindami mūsų lėšomis pastatytą bažnyčią. Klaipėda 1972.III.19.“

Kovo 21 d., antradienis

Nuvažiavau į Rumšiškes pas Pravieniškėse darbų vykdytoju dirbantį vyrą. Kun. Juozas Zdebskis per jį man perduoda savo dienoraščio sąsiuvinius, aš šiuo keliu taip pat turiu galimybę šį tą perduoti kun. Juozui.

Kovo 31 d., Didysis penktadienis

Užsienio radijas paskelbė, kad Vakaruose gautas 17 000 Memorandumas. Aleliuja! Šių metų Velykos dvigubai linksmesnės.

Balandžio 4 d., antradienis

Šią dieną KGB organai buvo pasišaukę kun. Vytautą Merkį, kuris 1959 metais RRT įgaliotinio J. Rugienio nurodymu buvo jėga pašalintas iš seminarijos ir 1960-aisiais kunigystės šventimus gavo pogrindyje. Tardytojas pareiškė, kad kun. V. Merkys gali būti įdarbintas parapijoje (šiuo metu jis dirba Vilniaus medelyne), jeigu smulkiai aprašys, kas jį įšventino, kur laikė mišias, sakė pamokslus etc. Kun. Merkys tai padaryti atsisakė.

Balandžio 8 d., šeštadienis

Vyskupas Julijonas Steponavičius kreipėsi į valdžią dėl sugrąžinimo į pareigas, bet vilčių beveik nėra, nes tada reikėtų pripažinti, kad buvo padarytas nusikaltimas.

Balandžio 11 d., antradienis

RRT įgaliotinis J. Rugienis į Kauno arkivyskupijos kurijos patalpas sukvietė pareigas einančius Lietuvos vyskupus bei vyskupijų valdytojus ir drauge su Maskvos atstovu Orlovu privertė parašyti vadinamąjį „ganytojišką laišką tikintiesiems“, kuriame apšmeižiami parašų rinkėjai ir pasirašiusieji Memorandumą.

Tarp kita ko tame laiške teigiama: „Paskutiniu laiku kai kuriose parapijose neatsakingi asmenys, kunigų ir tikinčiųjų vardu, prie bažnyčių arba net pačiose bažnyčiose, o kartais lankydamiesi į namus, renka ant lakštų su tekstu ar net be jokio teksto parašus, neva tam, kad kleboną iškeltų, kad bažnyčios neuždarytų, kad paskirtų kunigą, kad klebono ar vikaro neiškeltų ir t. t. Tie parašų rinkėjai vėliau pakeičia ar parašo tekstą, prie jo pridėdami surinktus parašus. Bet juk tai yra klastojimas. Mus labai stebina, kad pasitaiko tikinčiųjų, kurie pasirašo, nežinodami, dėl ko ir kam, bei negalvodami, kokios bus to pasekmės. Mes neturime pamiršti, kad neatsakingų raštų pasirašinėjimas atsiliepia santykiams tarp Bažnyčios ir Valstybės, kelia nesusipratimus. Tokie dalykai negali atnešti Bažnyčiai nieko gero...“

Šį laišką buvo įsakyta perskaityti 1972 m. balandžio 30-ąją, sekmadienį, vietoje visų tą dieną sakomų pamokslų. Dauguma kunigų, suvokdami, kad melagingi tvirtinimai gimė ne ganytojų galvose, šio laiško neskaitė arba aiškiai neteisingus tvirtinimus praleido.

Balandžio 12 d., trečiadienis

Su ses. Maryte Vitkūnaite važiavau į Pravieniškių lagerį aplankyti kalinčio kun. Juozo Zdebskio. Marytė per pažįstamus suorganizavo šį susitikimą, kad ir aš galėčiau dalyvauti pasimatyme. Valandą kalbėjomės; papasakojau paskutines naujienas iš laisvo gyvenimo. Buvau laimingas, galėdamas pabendrauti su kunigu Juozu, su kuriuo riša bendros idėjos ir darbai.

Balandžio 14 d., penktadienis

1970 m. balandžio 14 d. JAV leidžiamame laikraštyje „Vilnis“ buvo įdėtas Religijų reikalų tarybos įgaliotinio J. Rugienio pasikalbėjimas su žurnalistu E. Baleišiu. Įgaliotinis nepapasakojo apie realią padėtį Kauno kunigų seminarijoje, todėl „Kronika“ plačiai nušvies, kas iš tikrųjų joje vyksta, ypač kaip klierikai yra verbuojami dirbti KGB kolaborantais.

Balandžio 20 d., ketvirtadienis

Jurbarko rajono Darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto administracinė komisija, pirmininkaujant H. Tamošiūnienei, atvirame posėdyje išnagrinėjo Girdžių parapijos klebono kun. Viktoro Šauklio MIC administracinę bylą. Klebonas buvo apkaltintas „panaudojęs bažnyčioje

prie vėliavų nešimo ir gėlių barstymo Girdžių mokyklos mokinius – nepilnamečius ir tuo būdu pažeidęs Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1966.V.12 įsaką". Komisija paskyrė 50 rub. nuobaudą. Kun. V. Šauklys MIC šį nuosprendį apskundė Jurbarko r. liaudies teismui.

Balandžio 29 d., šeštadienis

Šią dieną buvau iškviestas į Alytaus rajono vykdomąjį komitetą. Jo pirmininko kabinete susirinko komisijos nariai: pirmininkas, du pavaduotojai, propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjas, „korespondentas" iš Religijų reikalų tarybos. Kaip liudininkai buvo iškviesti Simno klebonas kun. J. Matulevičius, Alytaus dekanas kun. J. Grigaitis ir Daugų dekanas kun. A. Turčinskas. VK pirmininko pavaduotojas Jančiauskas ilgai skaitė mano „nusikaltimus", tarp jų ir kad perduodu žinias į užsienį. Perskaitęs neleido man net pasiaiškinti.

Gegužės 5 d., penktadienis

Prokuratūrai pasiunčiau pareiškimą, kuriame aprašiau, kuo buvau kaltinamas Alytaus r. vykdomajame komitete:

„Maždaug valandą laiko rajono pirmininko pavaduotojas drg. Jančiauskas mane griežtai kaltino tokiais dalykais, apie kuriuos aš net nesapnavau. Man visiškai nebuvo leista pasiaiškinti. Drg. Jančiauskas, man bandant kalbėti, pareiškė: „Mes čia susirinkome ne diskusijoms!" O kai bandžiau paaiškinti dėl vieno šmeižto, atstovas iš Religijų reikalų tarybos atšovė: „Išsiaiškinsite prokuratūroje!" Todėl, girdint didžiausius kaltinimus, reikėjo tylėti. Žmogžudžiai, plėšikai turi teisę kalbėti, gindami save, o man, kaip kunigui, nebuvo leista tai padaryti. Maža to, drg. Jančiauskas šį spektaklį pavadino „aukšto lygio įspėjimu", teigdamas, kad „mes esame labai humaniški" ir „pokario metais su tavim niekas taip nebūtų kalbėjęs..."

Kadangi iškelti kaltinimai yra šmeižtas, tai jaučiu reikalą atsakyti; kadangi šiame pokalbyje, be valdžios pareigūnų, dalyvavo dar 3 kunigai, o dekanai buvo įpareigoti apie įspėjimą referuoti dvasinei vyriausybei, tai savo atsakymo nuorašus siunčiu minėtiems dekanams ir kurijoms.

Pirmiausia buvau kaltinamas, kad pamoksluose šmeižiąs tarybinę mokyklą ir gyvenimą. Tai netiesa. Buvo atvejų, kai pamoksluose iškeldavau kai kurias negeroves sąryšyje su sąžinės laisvės pažeidimais. Tai nebuvo šmeižtas, bet

tikrovė. Reikalui esant, esu pasiruošęs konkrečiais ir gausiais faktais pailiustruoti, kad nemelavau. Reikalui esant, galiu pristatyti liudininkus, kurie gyvu žodžiu paliudys, kad sakiau tiesą.

Man, užaugusiam pokario metais, visiškai nesuprantama, kad valdžios pareigūnai bijo tiesos. Juk tiesa turi būti valstybės pagrindas. Mano nuomone, tie, kurie mane negailestingai barė, turėjo padėkoti, kad atkreipiau dėmesį į esamas negeroves. Reikia gerbti piliečius, kurie pasako tiesą, ir reikia bijoti tų, kurie, nuduodami karštus patriotus, norėdami įsiteikti, pataikauja vyriausybei ir nuslepia nuo jos akių trūkumus, kurie niekam neduoda naudos ir nedaro garbės.

Buvau kaltinamas, kad organizavau skundų rašymą Simne ir Santaikoje įvairioms vyriausybės instancijoms.

Ką nors kaltinant, reikia įrodyti, nes remtis visokiais spėliojimais nedaro garbės vykdomojo komiteto pareigūnams.

Toliau buvau kaltinamas žinių perdavimo į užsienio spaudą apie mokyt. Brilienę, apie drg. Jančiausko pirmąjį perspėjimą ir apie mokyt. Babarskaitės laidotuves.

Jei neturėčiau sąžinės, galėčiau ne su mažesniu tvirtumu teigti, kad minėtas žinias į užsienio spaudą perdavė drg. Jančiauskas ar kas nors iš aukščiau stovinčių valdžios pareigūnų. Nuo kada tarybinė teisė leidžia neturint įrodymų viešai kaltinti pilietį vienokiais ar kitokiais nusikaltimais? Man atrodo, kad plečiantis ryšiams su užsieniu nereiktų stebėtis, jei plačiai pasklidę žinios po Lietuvą pasiekia ir užsienio spaudą. O juk Lietuvoje kalbėti apie dabartį, atrodo, neuždrausta. Net ir tada, kai mane drg. Jančiauskas pirmą kartą perspėjo, neliepė tylėti. Jei tai būtų buvusi valstybinė paslaptis, tai pokalbyje nebūtų dalyvavęs Simno klebonas, Simno miesto pirmininkas ir už pravirų durų nebūtų sėdėjusi apylinkės sekretorė.

Buvau apkaltintas, kad sufabrikavau kun. Juozo Zdebskio teisminę kalbą, ją išplatinau Lietuvoj ir perdaviau į užsienio spaudą. Šitaip gali kaltinti tik visiškai neatsakingas pareigūnas. Nejaugi ekspertai neturi priemonių nustatyti, kas parašė minėtą kalbą: kun. Tamkevičius ar kun. Zdebskis?

Dar buvau kaltinamas, kad organizuoju vaikus mišių patarnavimui: davė pasirašyti kažkokį Religijų reikalų tarybos pirm. Kurojedovo raštą ir įsakė nuvyti vaikus nuo altoriaus ir mergaites iš procesijos.

Komisijos dalyviams pareiškiau pasirašysiąs Kurojedovo raštą tada, kai jis bus paskelbtas „Vyriausybės žiniose" ir kai turės juridinę galią.

Vaikų neorganizavau ir nemokiau. Patys tėvai juos siunčia tarnauti mišioms. Drg. Jančiauskas tepaklausia apie tai vaikų tėvus, o paskui teiškelia kaltinimą, o jis padarė atvirkščiai: pirma apkaltino, o dabar, ko gero, ieškos įrodymų.

Dėl vaikų nuvijimo nuo altoriaus galiu pareikšti, kad ne tam aš tapau kunigu, kad vaikus vaikyčiau, kai jie garbina Dievą. Jie turi teisę melstis ten, kur jiems patinka: prie altoriaus ar prie durų, o ne ten, kur norėtų koks nors pareigūnas.

Išklausęs visus kaltinimus, supratau, kodėl buvo iškviesti dekanai ir kodėl man nebuvo leista aiškintis. Drg. Jančiauskas net įsakė apie šią procedūrą referuoti kurijoms. Vadinasi, pirmiausia dvasinė vadovybė ir kunigai turi pradėti kalbėti apie mane kaip apie kažkokį baisų nusikaltėlį. Ar kartais nesilaikoma liaudies patarlės: norint nušauti šunį, reikia paskelbti, kad jis yra pasiutęs.

Todėl protestuoju prieš vykdomą šmeižtų kampaniją ir prašau prokuratūrą imtis priemonių, kad valdžios pareigūnai liautųsi persekioję mane, kaip kunigą, kad daugiau neprimintų pokario meto teroro, kurio naštą patyrė net ištikimiausi komunistai."

Gegužės 14 d., sekmadienis

Kaune, Muzikinio teatro sodelyje, susidegino **Romas Kalanta**, protestuodamas, kad okupuota Lietuva neturi laisvės. Kai valdžia anksčiau numatyto laiko slapta jį palaidojo, kilo masinis žmonių pasipiktinimas. Kelias dienas vykusius protestus malšino net Vidaus reikalų ministerijos specialieji padaliniai.

Gegužės 17 d., trečiadienis

Šį mėnesį J. Rugienis išsikvietė Molėtų kleboną kun. Joną Zubrų ir išbarė, kaltindamas, kad tikinčiųjų pareiškimas buvo jo suorganizuotas. Netrukus kun. Zubrus Rugienio įsakymu buvo paskirtas Dubingių klebono pareigoms.

Tuojau po atvykimo į Dubingių parapiją kun. J. Zubrus buvo iškviestas į Molėtų r. vykdomąjį komitetą. Keturi pareigūnai jį kaltino, kad nesilaikąs tarybinių įstatymų, užsiimąs labdarybe, vaikams duodąs skaityti religines knygas, vedąs be valdžios leidimo rekolekcijas. Kunigui J. Zubrui buvo pareikšta, kad Dubingiuose jis nebūsiąs priregistruotas.

Po kelių dienų iš Kaišiadorių kurijos kun. J. Zubrui atėjo paskyrimas į Širvintų parapiją vikaro pareigoms, nors anksčiau į šią parapiją vikaras nebūdavo skiriamas.

Gegužės 19 d., penktadienis

Radijas „Amerikos balsas" pranešė, kad gautas „LKB kronikos" pirmasis numeris. Širdis džiaugiasi, kad viskas vyksta beveik geriau, nei buvo planuota. Jeigu ir tolesni numeriai sėkmingai pasieks laisvąjį pasaulį, tuomet mūsų skriaudos taps plačiai žinomos ir mūsų engėjai galbūt taps atsargesni.

Gegužės 30 d., antradienis. Parengtas **„LKB kronikos" Nr. 2.**

Turinys:

- *Lietuvos katalikų memorandumas*
- *3023 klaipėdiečių prašymas Brežnevui dėl Klaipėdos bažnyčios*
- *Valkininkų parapijos tėvų pareiškimas dėl tikinčiųjų vaikų diskriminavimo mokykloje*
- *Lukšių parapijos tikinčiųjų tėvų skundas prokuratūrai prieš vaikų terorą mokykloje*
- *Ignalinos tikinčiųjų pareiškimas dėl bažnyčios*
- *Stirnių tikinčiųjų pareiškimas dėl laisvės kunigams eiti pareigas*
- *Mokinių tardymai Avilių mokykloje*
- *Kunigų persekiojimas*
- *Kaltinimai dėl žinių užsieniui ir kratos ieškant „samizdato"*
- *Tikinčių mokinių persekiojimas*
- *Eilėraštis kun. Zdebskio garbei*

1972 m. gegužės 30 d.

Birželio 1 d., ketvirtadienis

Pradėjus leisti „Kroniką", visiškai pasinėriau į jos reikalus. Pirmiausia rūpi, kaip surinkti kuo daugiau tikslios informacijos apie Bažnyčios padėtį. Turiu būrį kunigų iš visų vyskupijų, su kuriais kartkartėmis susitinkame. Vilkaviškio vyskupijoje taip pat nemažas būrelis kunigų susitinkame bent kartą per du mėnesius. Pažįstu aktyvių seselių vienuolių, per kurias taip pat galiu medžioti žinias. Tačiau negaliu apsiskelbti, kad „visi mano draugai, „Kronikai" tinkamą medžiagą siųskite Simno vikarui..."

Kitas rūpestis – kur slėpti gaunamus rankraščius? Turiu tik vieną kambarį, kuriame įsirengti slėptuvę visiškai nėra galimybės. Klebono nenoriu painioti į „Kronikos" reikalus, nes yra per daug jautrus; tiesiog negaliu jo apsunkinti. Ieškau slėptuvei vietos bažnyčioje. Reikia tokios, iš kurios bet kuriuo metu galėčiau lengvai pasiekti „Kronikos" žinių originalus. Pagaliau suradau tinkamą. Atsirado tikrumas, kad čekistams net mintis neateis, jog čia gali būti paslėpti „Kronikos" rankraščiai. Tačiau į šią vietą galėsiu patekti tik vakare, kai bažnyčia bus užrakinta.

Saugumo sumetimais nutariau gautus tekstus kuo greičiau perrašyti rašomąja mašinėle, o pačius rankraščius sudeginti, kad kratos metu nebūtų surasti, nes radę ranka rašytą žinutę saugumiečiai galėtų nustatyti ir jos autorių.

Mąstau, kad geriausiu atveju gal pasiseks „Kroniką" leisti kokius trejus metus – per tiek laiko KGB aparatas, turintis daugybę etatinių darbuotojų ir dar daugiau informatorių, „Kronikos" leidėjus vis tiek suseks ir nuteis. Visus rūpesčius sudedu į Viešpaties rankas. Tu, Viešpatie, žinai, kad ieškau ne savo naudos; tesaugo viską Tavo angelai.

Birželio 19 d., pirmadienis

1971 m. pabaigoje Kriklinių parapijos klebonas kun. Pranciškus Masilionis SJ prašė Pasvalio rajono valdžios leidimo aplankyti Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenančius šeimos narius. 1972 m. birželį gavo neigiamą atsakymą.

Birželio 22 d., ketvirtadienis

Iš Kapsuko rajono į Šunskus atvyko keturi valdžios pareigūnai: rajono pirmininko pavaduotojas Markevičius, finansų vedėjas Karkockas, Šunskų komjaunimo sekretorė ir, atrodo, KGB atstovas. Klebonas kun. Petras Dumbliauskas atvykėlius pasitiko prie bažnyčios durų, bet jų tikslas buvo ne su klebonu pasikalbėti, o patikrinti, ar nekatechizuojami vaikai. Pareigūnai bažnyčioje suskaičiavo 58 vaikus ir 18 tėvų. Čia pat surašė aktą. Kitą dieną klebonas buvo iškviestas į Vykdomąjį komitetą ir pavaduotojas Markevičius liepė rašyti pasiaiškinimą. Kun. P. Dumbliauskas parašė, kad, eidamas savo kunigiškas pareigas, dėstė tikėjimo tiesas tėvams, motinoms ir vaikams, kuriuos tėvai buvo atsivedę. Valdžios atstovai perspėjo, kad tėvai patys ruoštų vaikus Pirmajai Komunijai.

Birželio 23 d., penktadienis

Į Kauno saugumo komiteto būstinę buvo iškviesta ses. Jadvyga Stanelytė. Prieš metus jai dingo rankinukas su Louiso Evely knyga „Visi mes broliai" (ją JAV, Putname, 1968 m. išleido *Immaculata Press*). O dabar J. Stanelytė buvo tardoma, iš kur tą knygą gavo ir kas organizavo Memorandumą. Paskui ses. Jadvygą nusivedė į jos butą ir, nepateikę orderio, padarė kratą. Jos metu buvo paimta A. Maceinos „Bažnyčia ir pasaulis", „LKB kronikos" Nr. 1 ir užrašų knygutė.

Birželio 24 d., šeštadienis

Vysk. V. Sladkevičiui beegzaminuojant vaikus, į Nemunėlio Radviliškio bažnyčią įėjo rajono prokuroras, korespondentas, milicininkas, apylinkės pirmininkas ir keletas mokytojų. Bažnyčioje buvo apie 30 vaikų, atvykusių kartu su tėvais. Besiskirstančius vaikus pareigūnai šventoriuje sulaikė: korespondentas iš visų pusių juos fotografavo, o prokuroras klausinėjo pavardžių. Rajono pareigūnai apylinkėje surašė aktą ir atnešė vyskupui Vincentui pasirašyti. Vėliau vyskupas buvo tardomas Biržų prokuratūroje.

Liepos 1 d., šeštadienis

1100 tikinčiųjų kreipėsi į TSKP CK dėl Bažnyčios laisvės suvaržymų. Pareiškime rašoma: „Mūsų šalies Konstitucija užtikrina religijos ir sąžinės laisvę, bet mūsų vaikai neturi galimybės mokytis religijos. Mes neturime religijos vadovėlių, patys mažai nusimanome religijoje, o kai paprašome, kad mūsų vaikus pamokytų tie, kurie gerai nusimano, jie baudžiami, pvz., neseniai teismas nubaudė kalėjimu Prienų ir Girkalnio kunigus už vaikų mokymą religijos. Neseniai buvo teistas Valkininkų kunigas. Kiek anksčiau teisė Dubingių kunigą."

Liepos 5 d., trečiadienis

KGB prieš „Kroniką" pradėjo bylą Nr. 345.

Liepos 11 d., antradienis

Šį mėnesį Klaipėdos tikintieji vėl kreipėsi į TSKP CK Generalinį sekretorių. Klaipėdiečių kreipimesi rašoma: *„1972.III.19 Klaipėdos katalikai pasiuntė TSKP CK Generaliniam sekretoriui L. Brežnevui prašymą, kurį pasirašė 2023 tikintieji. Po kiek laiko prašymo siuntėjas Jonas Saunorius, gyv. Klaipėdoje,*

Tarybinės Armijos 41-5, gavo pašto pranešimą, kad prašymas įteiktas adresatui. Tačiau po kelių dienų pas J. Saunorių atvyko KGB pareigūnas ir pašto pranešimą atėmė. Vėliau iš Maskvos nebuvo gauta jokio oficialaus atsakymo. Todėl kilo įtarimas, kad prašymas su parašais Maskvos nepasiekė – kažkas savavališkai jį sulaikė Lietuvoje, norėdamas nuslėpti nuo Tarybinės vyriausybės Lietuvos TSR piliečių prašymą. Susiklosčius tokioms aplinkybėms, mes dar kartą siunčiame prašymą su 2023 parašų kopijomis. Atsakymo laukiame šiuo adresu: Klaipėda, Mituvos 8-2, Gražienė Vanda, Antano."

Liepos 13 d., ketvirtadienis

Į apylinkę šią dieną buvo iškviestas Adutiškio parapijos „dvidešimtukas". Švenčionių rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas V. Sauliūnas jiems kalbėjo: „Draugai, mes jus čia pakvietėme paaiškinti, kas galima tikintiesiems. Draudžiama vaikams patarnauti kunigui per mišias, dalyvauti procesijose, barstyti gėles; negalima vaikams drauge su kunigu sakyti: „Jėzau, aš tave myliu!"; negalima vaikams giedoti ant viškų ir mokyti juos giesmių. Paaiškinkite kunigui, kas jam leistina: laikyti mišias, nuvažiuoti pas ligonį, palydėti mirusį iš bažnyčios. Tačiau kunigui neleistina palydėti mirusiojo iš namų, melstis tikinčiųjų namuose. Tegu įsako kunigas žmonėms, kad jie negiedotų lydėdami numirėlį. Negalima kunigui mokyti vaikų Pirmajai Komunijai, o tik egzaminuoti."

Liepos 20 d., ketvirtadienis

Gavau informaciją iš Vilniaus arkivyskupijos kunigų, kad mūsiškiai katalikai nusiuntė pareiškimą TSKP Centro Komitetui, reikalaudami laisvės Lietuvos Katalikų Bažnyčiai:

„Mes, Lietuvos TSR tikintieji, kreipiamės į aukščiausiąją TSRS vyriausybę, prašydami pataisyti kai kuriuos mūsų gyvenimo nenormalumus.

Mūsų šalies Konstitucija užtikrina religijos ir sąžinės laisvę, bet mūsų vaikai neturi galimybės mokytis religijos. Mes neturime religijos vadovėlių, patys mažai nusimanome religijoje, o kai paprašome, kad mūsų vaikus pamokytų tie, kurie gerai nusimano, jie baudžiami, pvz., neseniai teismas nubaudė kalėjimu Prienų ir Girkalnio kunigus už vaikų mokymą religijos. Neseniai buvo teistas Valkininkų kunigas. Kiek anksčiau teisė Dubingių kunigą.

Konstitucija užtikrina kulto laisvę, bet mums neleidžiama turėti pakankamai kunigų: kandidatams trukdoma įstoti į kunigų seminariją, o daugelį parapijų aptarnauja seni invalidai kunigai. Nemaža yra parapijų be kunigo.

Mūsų vaikams draudžiama būti prie altoriaus – patarnauti šv. Mišioms.

Mes su baime matome, kaip mūsų visuomenę graužia amoralumo vėžys – girtavimas, skyrybos, jaunimo nusikalstamumas. Anksčiau to nebuvo. Tai vaisiai be religinio auklėjimo: atėmus religiją, jos vietoje nieko aukštesnio neduodama, o ateizmas neteikia paskatos moraliniam kilimui.

Mes, tikintieji, dirbame lygiai su netikinčiaisiais, bet nesijaučiame lygiateisiai – mūsų religiniai poreikiai yra varžomi. Ir tai mums yra skaudu. Dar skaudžiau, kai matome progresuojantį moralinį žmonių menkėjimą, kurį sustabdyti gali tik religija. Todėl prašome, kad už religijos mokymą niekas nebūtų baudžiamas ir kad į kunigų seminariją galėtų įstoti, kas tik nori.

1972.VII.1. Šį pareiškimą pasirašė 1100 Lietuvos tikinčiųjų."

* * *

Šių metų kovo 13 d. Adutiškio parapijos klebonas kun. Bronius Laurinavičius buvo iškviestas pas Religijų reikalų tarybos įgaliotinį J. Rugienį, kuris „atsakė" į Vilniaus arkivyskupijos kunigų 1971 m. lapkričio 24 d. pasiųstą pareiškimą TSKP CK Generaliniam sekretoriui L. Brežnevui.

Įgaliotinis apkaltino kun. B. Laurinavičių įžūlumu, antitarybiškumu ir patarė „daugiau užsiimti pastoracija". Kadangi pokalbio metu nebuvo galima atsakyti į valdžios atstovo kaltinimus, tai 1972 m. liepos 20 d. klebonas pasiuntė išsamų rašytinį atsakymą. Kunigo raštas akivaizdžiai atskleidžia, kaip yra persekiojama Katalikų Bažnyčia Lietuvoje.

Liepos 26 d., trečiadienis

Prienų tikintieji nuvyko į Pravieniškių lagerį pasitikti į laisvę išeinančio Prienų vikaro kun. Juozo Zdebskio. Tačiau šis jau buvo paleistas. Mat lagerio vadovybei buvo duotas įsakymas kun. Zdebskį paleisti išvakarėse, norint sukliudyti „politinę demonstraciją". Valdžios pareigūnai nuogąstavo, ką reikės daryti, jei kunigo pasitikti atvyks daug žmonių.

Liepos 29 d., šeštadienis

Liepos 21-os naktį V. Lažinskas prie Klaipėdos kelio už Ariogalos pastatė 5 su puse metrų aukščio metalinį kryžių. Valdžios pareigūnai kitą dieną kryžių nugriovė, o „kaltininkas" buvo tardomas.

Teismo psichiatrinė komisija pripažino, kad V. Lažinskas sergąs paranojine psichopatija, kadangi neprisipažįstąs padaręs nusikaltimą ir išsipasakojęs „sistematizuotas religinio turinio kliedėjimo idėjas", todėl esąs nepakaltinamas ir jam reikalingas gydymas psichiatrijos ligoninėje.

Rugpjūčio 4 d., penktadienis

Gavau iš Adutiškio klebono kun. Broniaus Laurinavičiaus du dokumentus, kurie labai tiks eiliniam „Kronikos" numeriui. Viename jis išsamiai atremia RRT įgaliotinio priekaištus bei kaltinimus. Kitas dokumentas pasirašytas 18-os Adutiškio parapijos tikinčiųjų tėvų: jie gina savo vaikus nuo ateistų savivalės.

Rugpjūčio 16 d., trečiadienis

Tarybinė valdžia privertė Vilniaus arkivyskupijos valdytoją mons. Česlovą Krivaitį balandžio mėnesį paskelbti užsieniui, kad Lietuvoje esanti religijos laisvė. Apie šį interviu „Eltai" Lietuvos tikintieji sužinojo tik iš užsienio radijo.

Rugpjūčio 20 d., sekmadienis

Su lituanisto Kazimiero Ambraso pagalba Simne išleidau **„LKB kronikos" Nr. 3.**

Turinys:

- *KGB organų veikla Kunigų seminarijoje (kontrolė kandidatams į seminariją ir jų prikalbinėjimas būti agentais)*
- *Mokytojos O. Brilienės persekiojimas (dėl savo vaikų Pirmosios Komunijos nuotraukos ir ji, ir jos vyras buvo pašalinti iš tarnybos)*
- *Lazdijų rajonas (žmonių kova dėl bažnyčios remonto)*
- *Vilnius (1100 tikinčiųjų raštas Maskvai dėl laisvių Bažnyčiai)*
- *Klaipėda (2023 tikinčiųjų raštas Brežnevui sulaikytas)*
- *Kapsuko rajonas (kuo Šunskų klebonas kun. P. Dumbliauskas pelnė valdžios nemalonę ir iškėlimą)*
- *Biržų rajonas (vyskupas V. Sladkevičius kaltintas dėl vaikų katekizacijos, bet paliktas nebaustas)*
- *Jurbarko rajonas (kunigų teismai)*
- *Alytaus rajonas (Simno vikaras S. Tamkevičius: „Žmogžudžiai ir plėšikai turi teisę ginti save, o man, kaip kunigui, nebuvo leista")*
- *Šilalė, Valkininkai, Lukšiai*

1972 m. rugpjūčio 20 d.

Rugpjūčio 27 d., sekmadienis

Prienų parapijiečiai kun. J. Zdebskį iškilmingai sutiko šią dieną. Jam po šv. Mišių grįžtant į zakristiją, vaikučiai barstė gėles; šventoriuje vaikai ir suaugusieji sveikino buvusį kalinį. Gėlių buvo tiek daug, kad jos netilpo į kunigo rankas, tada žmonės jas klojo ant žemės.

Šį sekmadienį Panevėžio ir Kaišiadorių vyskupijų valdytojas kan. Povilas Bakšys teikė Sutvirtinimo sakramentą Šeduvos bažnyčioje. Valdžia leido talkininkauti tik dviem kunigams. Sutvirtinamųjų buvo apie 3000. Pervargęs nuo įtempto darbo, vos baigęs sakyti pamokslą, zakristijoje mirė Šeduvos dekanas Pakruojo klebonas kun. Juozas Ražanskas (g. 1910 m.).

Rugsėjo 8 d., penktadienis

Minios žmonių rugsėjo 8–15 dienomis plaukė į Švč. Mergelės Marijos Gimimo atlaidus Šiluvoje. Valdžia ėmėsi veiksmingų priemonių sumažinti maldininkų skaičių. Šiemet keliuose budėjo milicininkai. Štai ką pasakoja vienas maldininkas: „Važiavome autobusu 61 žmogus. Didžiuma iš jų – pagyvenusio amžiaus. 8–10 kilometrų prieš Šiluvą milicija mus sustabdė, paėmė žmonių sąrašą ir nusivarė vairuotoją. Po kurio laiko jis parėjo su įsakymu grįžti atgal. Moterys priekaištavo: „Besarmačiai, ar gražu taip varginti senus žmones! Per radiją ir laikraščiuose meluojate, kad Lietuvoje religija yra laisva, o ką darote? Kristus buvo kankinamas. Mes irgi pakentėsime dėl Kristaus. Nesvarbu, kad jūs stovite su raudonomis kepurėmis, mes Šiluvą vis vien pasieksime!“ Pasibaigus atlaidams, pėsti grįžome 11 km. Tik tada savo autobusu parvažiavome namo.“

Kita maldininkė šitaip pasakojo: „Važiavome autobusu iš Kauno. Pusiaukelėje tarp Raseinių ir Šiluvos mus sulaikė milicininkai. Šoferį nusivedė ir ilgai kažką kalbėjo. Vienas civilis, tikriausiai saugumietis, apžiūrėjo mūsų mašiną, stebėdamasis, kad joje daugiausia jaunų žmonių. Šoferiui buvo įsakyta iš autobuso nieko neišleisti ir visus vežti atgal į Kauną. Šoferio teises ir kitus dokumentus milicininkai pasiliko. Visi labai pergyvenome. Pėsti eidami į Šiluvą, kalbėjome rožančių už milicininkus ir visus bedievius, kad jie susiprastų ir liautųsi persekioję tikėjimą. Prie Šiluvos bažnyčios stovėjo daug automobilių. Mačiau vieną pareigūną užsirašinėjantį mašinų numerius, tikriausiai ne pagyrimui. Praeinant pro „budinčią“ mašiną, tarybiniai pareigūnai iš mūsų juokėsi: „Dievo avelės eina į atlaidus.“

Rugsėjo 11 d., pirmadienis

Ignalinos rajono Ceikinių parapijiečiai rugsėjo 5 d. pasiuntė TSKP CK Generaliniam sekretoriui L. Brežnevui ilgą pareiškimą, kuriame išvardija, su kokiais sunkumais susiduria tikintys suaugusieji, mokiniai ir parapijos kunigas. Pareiškimą pasirašė 1709 žmonės. Šis dokumentas labai tiks „Kronikos" numeriui. Šaunuolis klebonas kun. Karolis Garuckas SJ. Valdžia jam neduoda ramybės, bet ir jis neduoda ramybės valdžiai.

Spalio 14 d., šeštadienis

Su K. Ambraso pagalba paruošiau „LKB kronikos" 4-ąjį numerį, jį aparatu „Zenit" nufotografavau ir pasiruošiau kelionei į Maskvą. Rūpi turėti maskviečių disidentų kontaktus, kad prireikus pats galėčiau nuvežti jiems naują numerį.

„LKB kronika", Nr. 4.

Turinys:

- *Tikroji Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtis*
- *Kun. B. Laurinavičiaus raštas J. Rugieniui*
- *Adutiškio klebono B. Laurinavičiaus ir tėvų pareiškimas*
- *Kliudymas vykti į Šiluvos atlaidus, Kryžių kalne kryžių sunaikinimas*
- *Klaipėdos tikintieji dėl bažnyčios*
- *Telšių vyskupijoje komjaunuolių nebaudžiamas pamaldų trukdymas ir kryžių iš bažnyčios naikinimas*
- *Karklėnų mokinės herojiškas pasipriešinimas reikalavimui, kad bažnyčioje nevargonuotų*
- *Kliudymai Sutvirtinimo sakramentui teikti Šeduvoje*
- *Draudimas eiti bažnyčią su tautiniais drabužiais Joniškėly*
- *Kas į Ameriką leidžiamas*
- *Kun. Zdebskio sutiktuvės*

1972 m. spalio 15 d.

Šiame „Kronikos" numeryje plačiai nušviečiama Katalikų Bažnyčios Lietuvoje padėtis. Išryškinama, kaip Bažnyčios veiklos slopinimui panaudojami net dvasiškiai.

Spalio 16 d., pirmadienis

Su kun. Juozu Zdebskiu vykstame į Maskvą ir vežame nufotografuotą „Kronikos" 4-ą numerį. Kad būtų saugiau, fotojuostelę įtaisiau į prožektoriaus elementą. Portfelyje vežuosi įprastai šviečiantį prožektorių. Jaučiuosi tikras, kad net sulaikymo metu saugumiečiai neįtartų, jog yra vežama „Kronika".

Maskvoje su Sergejumi Kovaliovu susitikome jo bute. Sergejus pažadėjo „Kroniką" perduoti pagal mano nurodytą laikraščio „Draugas" adresą, tik paprašė, kad ateityje atvežtume ne fotojuostą, bet du normalius, rašomąja mašinėle atspausdintus egzempliorius: vieną perduos pagal mano adresą, o kitą panaudos „Einamųjų įvykių kronikos" leidybai.

Išsiskiriant S. Kovaliovas davė vieno savo draugo mokslininko adresą, kurio bute ateityje galėsime susitikti, nes Sergejaus butas tikriausiai yra sekamas ir galima lengvai įkliūti į KGB rankas.

Lapkričio 10 d., penktadienis

Šiandien apie 15 val. iš Kauno griežtojo režimo lagerio buvo išleistas kun. Prosperas Bubnys, kurį prieš metus laiko nuteisė už vaikų mokymą tikėjimo tiesų. Jį sutiko kunigai ir būrelis tikinčiųjų. Lagerio administracija galėjo pamatyti šioje vietoje neįprastą vaizdą – rožių puokštę kunigo-kalinio rankose.

Gruodžio 30 d., šeštadienis

Dėl KGB šantažo Maskvoje sustabdyta „Einamųjų įvykių kronikos" leidyba. KGB išplatino žinią, kad po kiekvieno „Kronikos" numerio bus areštuotas vienas disidentas, nebūtinai dalyvaujantis jos leidyboje. Širdyje kirba nerimas, kiek išsilaikys „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika"? Viešpatie, viskas yra Tavo rankose! Ne dėl savęs pradėjau šį pavojingą darbą.

A M D G

1973 Simne (IV)
Persekiojimai stiprėja

Sausio 5 d., penktadienis

„Kronikos" 5-ajame numeryje įdėjau platų straipsnį apie tikinčių mokinių padėtį sovietinėje mokykloje. Labai daug medžiagos šiam straipsniui pateikė mokytoja Ona Brilienė, kuri ilgus metus iš arti matė, kas vyksta sovietinėje mokykloje. Numerį padėjo suredaguoti K. Ambrasas.

„LKB kronika", Nr. 5.

Turinys:

- *Žvilgsnis nuo Naujųjų metų slenksčio*
- *Tikintieji mokiniai ateistinėje mokykloje*
- *1709 tikinčiųjų pareiškimas dėl parapijinio pastato ir kt. Ceikiniuose*
- *Už kryžiaus statymą – psichiatrinė*
- *Kun. Bubnys po kalėjimo*
- *Bažnyčių apiplėšimai*
- *Kun. V. Pesliako persekiojimas*
- *Sibiro tremtinės kova dėl paminklo kapuose*
- *Draudimai Saločiuose, Krinčine*
- *Kun. Zdebskio „įdarbinimas"*
- *Prieš vaikų patarnavimą bažnyčioje Nemaniūnuose*

1972 m. gruodžio 20 d.

Sausio 26 d., penktadienis

Kun. J. Zdebskiui buvo įteiktas griežtas įspėjimas, kad per 15 dienų įsidarbintų bet kokiame darbe – ne kunigo pareigose, kitaip prievarta būsiąs įdarbintas milicijos nuožiūra.

RRT įgaliotinis Rugienis vyskupui Labukui neleido kun. Zdebskio paskirti į Vilkaviškio vyskupiją. RRT įgaliotinio nurodymu kun. J. Zdebskis buvo skiriamas vikaru į Šilutę. Kadangi kunigas vykti į svetimą vyskupiją atsisakė, jis verčiamas įsidarbinti ne kunigo pareigose.

Vasario 15 d., šeštadienis

Šį mėnesį Religijų reikalų tarybos įgaliotinį J. Rugienį pakeitė Kazimieras Tumėnas. J. Rugienis, ilgametis KGB darbuotojas, eidamas įgaliotinio pareigas, dažnai elgdavosi čekistiškai: kunigus grubiai bardavo, gąsdindavo ir t. t.

K. Tumėnas yra partinis darbuotojas, istorijos mokslų kandidatas, 1964 m. baigęs Maskvos visuomeninių mokslų akademiją ir po to dirbęs LKP CK lektorių grupės vadovu.. Šis pasikeitimas, atrodo, Lietuvos Bažnyčiai nieko gero nežada. K. Tumėnas tikriausiai bus taktiškesnis, tačiau kaip ir Rugienis klusniai vykdys kompartijos nurodymus – visais įmanomais būdais paralyžiuoti Bažnyčios darbą.

Kovo 13 d., antradienis

16 498 Lietuvos tikintieji kreipėsi į RRT įgaliotinį dėl religinės spaudos. Jų pareiškime rašoma: „1973 kovo 1 d. laikraštyje „Gimtasis kraštas" skaitėme vyskupo R. Krikščiūno pareiškimą: „Katalikai Lietuvoje leidžia sau reikalingas knygas. Neseniai atspausdinome „Romos Katalikų apeigyną Lietuvos vyskupijoms", „Maldyną", Vatikano II Susirinkimo nutarimus" ir kitas knygas. Štai, dar spaustuvės dažais tebekvepia labai reikšmingas leidinys – „Šventojo Rašto Naujasis Testamentas."

<...> Kadangi mums paaiškėjo, kad religines knygas labai mažais tiražais leidžia ne katalikai, bet, vyskupui prašant ir Jums, Įgaliotini, tarpininkaujant, tarybinė valdžia, todėl prašome pasirūpinti, kad būtų leista pakartotinai išspausdinti „Šventąjį Raštą" ir „Maldyną", kurių pakaktų kiekvienai katalikiškai šeimai įsigyti bent po vieną egzempliorių."

Kovo 27 d., antradienis

Šią dieną saugumo organai įvykdė gerai suplanuotą akciją prieš Lietuvos ir Latvijos kraštotyrininkus, savo mastu ir operatyvumu galinčią prilygti nebent analogiškam antpuoliui prieš „LKB kronikos" leidėjus bei platintojus.

8 valandą ryto į trijų miestų – Vilniaus, Kauno ir Rygos – saugumo komitetų patalpas buvo pristatyta daugiau kaip 100 kraštotyrininkų ir su jais susijusių asmenų. Buvo daromos kratos, suimami žmonės. Aktyviausi kraštotyrininkai – vilnietis R. Matulis, kaunietė J. Eitmanavičiūtė ir kt. – buvo verčiami pasirašyti pasižadėjimus, „kad ateityje nedalyvaus saviveiklinėje kraštotyroje".

Kovo 30 d., penktadienis

„LKB kronika", Nr. 6.

Turinys:

- *Skundai su 14 284 ir 16 498 parašais prieš tikinčiųjų diskriminaciją*
- *Religingų moksleivių bedievinimas ir nutautinimas (1973 m. sausio–balandžio apžvalga)*
- *Tarnybinė instrukcija Bažnyčios veiklai sekti*
- *Rašomųjų mašinėlių suregistravimas*
- *Vysk. Krikščiūnas apie knygų leidimą katalikams*
- *Enkavedistas Rugienis pakeistas propagandistu Tumėnu*
- *Vilniuje KGB ištardė 23 kraštotyrininkus*
- *Instrukcija, ką turi rinkti kraštotyrininkai*
- *Vilniaus ateizmo profesorius apie meilę ir gyvenimo prasmę*
- *Ligoniui kunigo šauktis nevalia*
- *Valstybės nuo Bažnyčios atskyrimas Valkininkų, Ceikinių praktikoje*
- *Kunigai – kiek įšventinama ir kiek miršta*
- *Velykos – darbo dienos mokiniams*
- *Vienas iš vyskupų apie Bažnyčios padėtį*
- *Tarybinė mokykla, religinis mokymas*

1973 m. kovo 30 d.

Balandžio 6 d., penktadienis

Gavau žinutę apie penkių „antitarybininkų" areštą. Šių metų kovo pabaigoje Kaune buvo areštuoti keturi asmenys: Vidmantas Povilionis, inžinierius; Antanas Sakalauskas, Politechnikos instituto Statybos fakulteto dėstytojas; Šarūnas Žukauskas, Medicinos instituto VI kurso studentas; gydytojas Izidorius Rudaitis. Balandžio viduryje buvo suimtas Juozas Rugys. Kratos metu rastas šriftas. Politechnikos instituto IV kurso studentas Viktoras Krūminis pašalintas iš instituto. V. Povilionio motina kreipėsi į LTSR KP CK sekretorių, prašydama paleisti sūnų. LTSR prokuratūra pranešė,

kad V. Povilionis suimtas ir patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už itin pavojingo nusikaltimo padarymą: priklausęs antitarybinio pobūdžio grupei ir 1972 m. vasarį Kaune platinęs antitarybinius atsišaukimus.

Balandžio 7 d., šeštadienis

Kun. J. Zdebskis buvo minėjęs, kad mane nori aplankyti veikli seselė iš Klaipėdos Teklė Steponavičiūtė, galinti „Kronikai" parūpinti informacijos. Šiandien ji mane aplankė ir atvežė žiupsnelį žinių iš Žemaitijos krašto. Viešnia, nors ir garbaus amžiaus, paliko labai aktyvios ir sumanios seselės įspūdį. Sutarėme, kad lauksiu žinučių, tik svarbu, kad jos būtų gerai patikrintos.

Balandžio 9 d., pirmadienis

Š. m. kovo–balandžio mėn. Vilniaus saugume buvo tardomi 23 kraštotyrininkai.

Saugumiečiai klausinėjo apie išvykas į Uralą ir Sibirą: kodėl jų metu bendrauta su lietuviais tremtiniais, aplankyti buvę lageriai. Kaltino, kad per išvykas į Kaukazą buvę bandoma užmegzti ryšius su nacionalistiniais armėnų, gruzinų ir kitų tautybių žmonių sluoksniais. Tardytojai priekaištavo, kad išvykų metu į Rytų Prūsijos Sambijos sritį buvo domimasi ir keliama aikštėn senųjų kultūros paminklų naikinimas, deginamos žvakelės ant piliakalnių. Saugumiečius domino prieš 2 metus išvaikytas VVU (Vilniaus universiteto) studentų klubas „Romuva", vasaros ekspedicijos, Rasos šventė Kernavėje etc.

Balandžio 16 d., pirmadienis

Kad kunigas galėtų ligonį aplankyti ligoninėje, reikalingas raštiškas jos direktoriaus leidimas, bet jis ne visada duodamas. Balandžio vidury vėžiu sergantis Petras Kalinauskas prašė pakviesti kunigą. Ligonio žmoną, nuėjusią paprašyti leidimo, Druskininkų ligoninės vyr. gydytojas išbarė ir pasityčiojęs išvarė iš kabineto. Druskininkų dekanas dėl trukdymų aptarnauti ligonius kreipėsi į Religijų reikalų tarybos įgaliotinį ir sveikatos apsaugos ministrą Kleizą, bet ligoninėje padėtis nepasikeitė.

Balandžio 17 d., antradienis

Šią dieną Kauno arkikatedroje bazilikoje vyskupas Labukas suteikė kunigystės šventimus penkiems IV teologijos kurso auklėtiniams. Vienam dėl

ligos šventimai buvo atidėti. 1962 metais valdžia leido įstoti į seminariją 5 kandidatams, 1963 m. – 5, 1964 – 4, 1965 – 5, 1966 – 8, 1967 – 7, 1968 – 6, 1969 – 10. 1970 – 10, 1971 – 10, 1972 m. – 10.

Balandžio 28 d., šeštadienis

Gavau „Kronikai" informacijos apie Velykas Kauno mokyklose. Artėjant šių metų Velykų šventėms, Kauno mokyklose buvo paskelbta: balandžio 22-ą vyksianti komunistinė talka. Moksleiviai subruzdo. Siūlėsi dirbti kitomis dienomis, tik ne per šventę. Kai kuriose mokyklose ši talka buvo atkelta anksčiau. Velykų rytą Kauno miesto A. Mickevičiaus vidurinėje mokykloje buvo suorganizuota lenininė talka mokyklos kieme. Vaikus privertė kasti mokyklos daržą, valyti jos teritoriją.

Balandžio 29 d., šeštadienis

Baigiau perrašyti eilinį „Kronikos" numerį. Ateina labai nekonkrečios žinios, todėl numerio pabaigoje įdėjau skelbimą: „LKB kronika" prašo, renkant medžiagą, tiksliai pažymėti datas, vietoves, asmenų vardus ir pavardes. Nekonkretūs faktai „LKB kronikoje" nebus talpinami. Pažymėti neskelbtinas pavardes."

Gegužės 8 d., antradienis

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas susišaukė einančius pareigas vyskupus ir valdytojus pirmai pažinčiai. Jis buvęs labai mandagus, žadėjo visur padėti, duoti leidimą katekizmui išleisti ir devocionalijoms gaminti. Paskui, susirinkusiems parodęs „LKB kronikos" penktąjį numerį, apgailestavo, kad šis leidinys „šmeižiąs" tarybinę tikrovę, yra skirtas užsieniui, kad prie jo nagus yra prikišę kunigai ir kad kažkam reiksią nukentėti. Kita didelė „blogybė" Lietuvos Katalikų Bažnyčios gyvenime esąs parašų rinkimas po įvairiais pareiškimais.

Gegužės 12 d., šeštadienis

Važiuoju į Leipalingį; buvau sutaręs, kad klebono Ambraso brolis Kazimieras jau bus užbaigęs taisyti „Kronikos" kalbą. Kazimieras labai punktualus, viskas buvo paruošta. Vežuosi jo ranka įrašytus redagavimus. Neramu širdyje, nes jei saugumiečiai mane sulaikytų, Kazimieras būtų teisiamas kaip „Kronikos" bendradarbis. Klebonui kunigui Konstantinui nieko nepasakoju apie brolio pagalbą, nes nenoriu jam kelti

bereikalingos baimės; jis ir taip per mane neteko Vilkaviškio dekano pareigybės.

Gegužės 13 d., sekmadienis

Vilniaus V. Kapsuko universiteto studentai, suorganizavę turistinę kelionę po Dzūkiją, sumanė aplankyti ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto paminklą Perlojoje (Varėnos rajone). Nusipirkę gėlių, devyniese iškeliavo į žygį gegužės 13-ą. Atėję į Perlojį, prie Vytauto paminklo padėjo gėles, bet nei dainavo, nei kalbų sakė. Juos čia atsekė saugumo pareigūnas, vėliau telefonu iškvietęs kitus saugumiečius ir miliciją. Ir štai kokie rezultatai: iš universiteto pašalinti trys aktyviausi studentai – Eugenijus Banys, Remigijus Kajeckas ir Pranas Grigas. LKP Centro komitete jiems buvo paaiškinta: „Užtenka, kad padėjot gėles prie Vytauto – feodalo ir grobiko! Tai nesuderinama nei su komjaunuolio, nei su tarybinio žmogaus principingumu ir patriotiškumu."

Gegužės 15 d., penktadienis

Romo Kalantos tragedijos metinių proga Kaune buvo jaučiamas karo stovis. Milicininkų knibždėjo ne tik Laisvės alėjoje, bet ir visame mieste. Milicijos uniforma perrengti net kareiviai. Milicininkai budėjo apsišarvavę „bananais" ir radijo siųstuvais. Iš įstaigų ir mokyklų paskirti žmonės palaikyti tvarką gatvėse. Gegužės 14-ą Laisvės alėja buvo pilna žmonių, tačiau milicija jiems neleisdavo sustoti. Naktį prieš šią dieną ant Kauno miesto Vykdomojo komiteto pastato suplevėsavo trispalvė vėliava, bet ji buvo greitai pastebėta ir nuimta. Visi asmenys, išdrįsę padėti gėlių ant R. Kalantos kapo ar jo susideginimo vietoje, buvo suimti.

Gegužės 19 d., antradienis

Šiaulių miesto pakraštyje šiąnakt vidurnaktį pasirodė neįprasta eisena. Žmonių būrelis, kurį sudarė vaikinai ir merginos, rimti ir susikaupę nešė kryžių. Ėjo tyliai, susitelkę, kalbėdami rožančių. Kartkartėmis trijų metrų (9 pėdų ir 9 colių) kryžių, sveriantį 45 kg, perimdavo ant pečių kitas. Lietuvos jaunimas nešė kryžių kaip permaldavimą už kryžių griovimą Kryžių kalne.

Gegužės 26 d., antradienis

Vilniaus universiteto prorektorius B. Sudavičius gegužės mėnesį pranešė, kad Elena Šuliauskaitė, Istorijos fakulteto vyr. laborantė, universitete jokio pedagoginio darbo negalės dirbti, nes esanti vienuolė.

Birželio 28 d., ketvirtadienis

Kun. Konstantinas Molis ruošė vaikus pirmajai išpažinčiai ir Komunijai. Š. m. gegužės 27 d. į Rūdiškių bažnyčią, kur buvo apie 50 vaikų, atėjo šešių žmonių komisija. Jie klausinėjo, kokiu tikslu vaikai čia susirinko. Užsirašė tėvų pavardes ir adresus. Po poros dienų daugelį vaikų kvietėsi Trakų rajono prokuroras. Pakviestas ir kun. K. Molis. Tardomas jis prisipažino, kad mokė vaikus. Tai daryti jį vertusi sąžinė ir kunigo pareiga. Birželio 28-ąją Trakų rajono Vykdomojo komiteto administracinė komisija kun. K. Molį nubaudė 30 rublių bauda. Pirmininkaujantis kalbėjo: „Pagal tarptautinę teisę jūs esate nekalti, o pagal mūsų – kalti."

Liepos 18 d., trečiadienis

Traupio parapijos klebonui kun. Steponui Galvydžiui šių metų vasarą betikrinant vaikų žinias prieš Pirmąją Komuniją, atvyko apylinkės pirmininkas, mokyklos direktorius su kolūkio pirmininku ir surašė aktą, kad kunigas masiškai mokąs vaikus religijos. Anykščių rajono Vykdomojo komiteto administracinė komisija nubaudė kleboną 50 rub. bauda. Kun. S. Galvydis pinigus sumokėjo ir gavo iš banko kvitą – „už vaikų mokymą religijos".

Liepos 20 d., penktadienis

Valkininkų parapijos klebonas kun. Algimantas Keina šią dieną zakristijoje tikrino dvi mergaites, ar pasirengusios Pirmajai Komunijai. Netikėtai į zakristiją įsiveržė Varėnos rajono pareigūnas Šalna su korespondentu Daugėla. Vienas fotografavo vaikus, kitas šaukė: „Nevalia nei katechizuoti vaikus, nei tikrinti jų žinias! Iš viso nevalia vaikus vesti į bažnyčią. Yra tik viena mokykla!" Mergaites atsivedusi moteris drąsiai gynė jų teises: „Mes turime teisę vaikus vesti išpažinties. Mes prašome, kad kunigas patikrintų vaikų religines žinias. Jūs neturite teisės mums šitai uždrausti. Jei neleisite viešai, mes slapta vesimės vaikus į bažnyčią, eisime į pogrindį."

Rugpjūčio 5 d., sekmadienis

Šį mėnesį 540 tikinčiųjų pasirašė po reikalavimu nediskriminuoti tikinčiųjų.

„Mes, žemiau pasirašiusieji tikintieji, prašome Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumą užkirsti kelią religinei diskriminacijai ir leisti Lietuvos tikintiesiems:

- *žinių skleidimo priemonėmis (spauda, paskaitomis, radiju, televizija) ginti ir skleisti savo įsitikinimus;*
- *kurti tikinčiųjų visuomenines organizacijas;*
- *leisti laikraščius ir religinio turinio knygas;*
- *nedrausti moksleiviams lankyti bažnyčią, nepersekioti ir nebausti einančių į bažnyčią moksleivių;*
- *neriboti skaičiaus kandidatų, stojančių į kunigų seminariją;*
- *sulaikyti visas religinės diskriminacijos priemones."*

Rugpjūčio 18 d., šeštadienis

Užbaigiau perrašyti septintąjį „Kronikos" numerį. Jo viršelį puošia vienos dailininkės piešinys – prie kryžiaus meldžiasi lietuvaitė: „Gelbėk mus, Viešpatie!" Piešinį atvežė ses. Teklė Steponavičiūtė. Įžanginį straipsnį „Atsišaukimas į mokytojus" parašė mokytoja Ona Brilienė.

Rugpjūčio 22 d., trečiadienis

„LKB kronika", Nr. 7.

Turinys:

- *Atsišaukimas į mokytojus, kad neprievartautų mokinių religinių įsitikinimų*
- *Į tikinčiųjų skundus įstaigoms atsako tyla arba tardymais*
- *540 tikinčiųjų 1973 m. vėl kreipėsi dėl diskriminacijos*
- *Žolinės šventę, Sutvirtinimo sakramento teikimo dienas skelbia derliaus valymo darbo dienomis*
- *„LKB kronika" pažįstama ir KGB*
- *Pašalino iš universiteto už gėles prie Vytauto Didžiojo paminklo*
- *Žolinę, Sutvirtinimo sakramento teikimą tvarko partija*
- *Ceikinių 120 tikinčiųjų skundas dėl vaikų prievartavimo*
- *Kalantos metinėse Lietuvos vėliava?*
- *Kun. Liesis demaskuoja teismo prasilenkimus su įstatymais*
- *Mokytojų antireliginė akcija Vabalninke, Miežiškiuose, Panevėžy*
- *Kryžius turi būti nugriautas*
- *Religijos trukdymo pavyzdžiai Laugaliuose, Kaltinėnuose, Pajūryje, Lauksargyje, Šeštokuose, Veisiejuose*
- *Kun. Dovydaitis demaskuoja administracines baudas – jų neteisingumą ir neteisėtumą.*

1973 rugpjūčio 22 d.

Kadangi Vatikano radijas skaito žinias iš „Kronikos", o kiti užsienio stočių balsai perduoda informaciją apie tikinčiųjų padėtį Lietuvoje, pradeda plaukti daugiau pranešimų iš įvairių Lietuvos vietovių.

Šiame „Kronikos" numeryje vėl įdėjau skelbimą: „LKB kronikai" netinka nekonkreti informacija ir netikslūs faktai. Tokios rūšies medžiaga „Kronikos" puslapiuose nebus spausdinama. Kiekviena žinia, faktas ar įvykis, susijęs su Katalikų Bažnyčios padėtimi, mūsų tautos istorija, dabartimi, su valdžios organų sauvale, represijomis ar su kitomis diskriminacinėmis priemonėmis, turi būti kruopščiai patikrintas, aiškus ir tikslus. Skaičiai, datos, pavardės, vietovardžiai ir kiti duomenys turi būti ypatingai aiškūs, teisingai užrašyti ir patikrinti."

Rugsėjo 5 d., trečiadienis

Šiais metais valdžia leido į Kunigų seminariją priimti 12 kandidatų. Ačiū Dievui, atrodo, kova pradeda duoti vaisių.

Rugsėjo 11 d., antradienis

Šio mėnesio pradžioje per Marijos Gimimo atlaidus į Šiluvą suplaukė milžiniškos žmonių minios. Sekmadienį, rugsėjo 9-ą, automašinos netilpo miestelyje. Jų buvo pilni laukai aplinkui Šiluvą. Autoinspekcija šiemet buvo kur kas mandagesnė negu pernai. Tačiau autobusus, kuriais maldininkai važiavo į Šiluvą, vis vien gaudė.

Spalio 28 d., sekmadienis

Kybartų vidurinėje mokykloje prieš Spalio revoliucijos dienas buvo norima padidinti spaliukų skaičių. Dalis mokinių ir tėvų tam priešinosi. Zitos Menčinskaitės motina įdavė savo dukrai nunešti į mokyklą raštelį, kuriame nurodoma neįrašyti Zitos į spaliukus. Klasės auklėtoja Čėsnienė, į nieką neatsižvelgdama, visą klasę surašė į spaliukus. Neklusniems net ženkliukus nupirko. Jurienytės motina kreipėsi į auklėtoją, reikalaudama išbraukti dukrelę iš spaliukų.

– Jei nori, kad tamstos dukra nebūtų spaliuke, tai vežk ją į kapitalistines šalis. Pas mus visi turi būti spaliukai, – atrėžė auklėtoja Čėsnienė.

Lapkričio 20 d., antradienis

KGB Lietuvoje lapkričio 19–20 dienomis atliko apie 50 kratų, tikėdamiesi sulikviduoti „LKB kroniką" ir religinės literatūros leidimo vietas. Buvo suimti Petras Plumpa, Povilas Petronis, Jonas Stašaitis, Virgilijus Jaugelis ir Patriubavičius. „Kronikos" redakcijos neaptiko.

Gruodžio 12 d., trečiadienis

Simne išleistas **„LKB kronikos" Nr. 8.**

Turinys:

- *Italų žurnalistas Lietuvoje*
- *Religinė „laisvė" Lietuvoje. Kratų audra*
- *Mielagėnų parapijos 1000 tikinčiųjų pareiškimas LTSR Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui K. Tumėnui*
- *Rūdiškės kun. K. Molis nubaustas už vaikų tikėjimo tiesų mokymą bažnyčioje*
- *Adutiškio klebono B. Laurinavičiaus pareiškimas Religijų reikalų tarybos prie TSRS Ministrų tarybos įgaliotiniui Tarasovui*
- *Vienuolės atleidžiamos iš darbo*
- *KGB organų veikla Kauno kunigų seminarijoje*
- *Moksleivių tardymai dėl Kryžių kalno*
- *Moksleivių tardymai dėl antitarybinių lapelių platinimo ir bažnyčių lankymo*
- *Kauno arkivyskupija*
- *Panevėžio vyskupija*
- *Telšių vyskupija*
- *Vilkaviškio vyskupija*

1973 m. gruodžio 12 d.

A M D G

1974 Simne (V)
Represijos tęsiasi

Sausio 18 d., penktadienis

Arimantas Raškinis (technikos mokslų kandidatas) buvo iškviestas į Vilniaus saugumą tardymui. Jo žmona Danutė Raškinienė (fizikos ir matematikos mokslų kandidatė) dirba Vilniaus V. Kapsuko universiteto Kauno vakariniame fizikos ir matematikos fakultete vyr. dėstytoja. Jiems grasinama, kad ateityje dėl religinių įsitikinimų neteksią darbo.

Vasario 2 d., šeštadienis

Kun. Antanas Ylius parašė LTSR prokurorui:

„Antireliginė propaganda kaltina mane visai kitais nusikaltimais, kurių aš nepadariau ir net negalvoju padaryti. Vokiečių okupacijos metais globojau žydus, rizikuodamas savo gyvybe. Nuo manęs ar per mane, ačiū Dievui, niekas nenukentėjo. Antireliginė propaganda sukombinavo perdėm mane šmeižiantį kino filmą „Kryžiaus šešėlyje". Ten pavaizduotas Skardupių bažnyčios rūsys su daugybe ginklų ir vadinamų banditų. Skardupių bažnyčią aš pats stačiau. Po grindimis ten nėra jokio rūsio. Kai kas filme šaukia, kad aš atimdavau iš motinų vaikus ir juos žudžiau. Filme esu pavaizduotas kertantis žmonėms galvas."

Šiam kunigui, vienuoliui marijonui, teko dešimt metų iškalėti Archangelsko, Vorkutos, Karagandos lageriuose; jam buvo atimta teisė atlikti kunigo pareigas, kurį laiką dirbo medkirčiu.

Vasario 12 d., antradienis

Dienos šviesą išvydo **„LKB kronikos" Nr. 9.**

Turinys:

- *Laisvė mirti*
- *Komjaunimo suvažiavimas*

- *Gromyko pas popiežių*
- *Kratų audra*
- *Tardymai*
- *A. Terlecko teismas*
- *Žinios iš vyskupijų*

1974 m. vasario 12 d.

Vasario 25 d., pirmadienis

Joniškio rajono VK pirmininko pavaduotojas V. Mičiūnas Žagarės klebonui kun. Gustavui Gudanavičiui priekaištavo, kodėl jis einąs laidotuvių procesijoje ir jos metu nešamas kryžius, kodėl leidžiąs vaikams patarnauti šv. Mišiose, raginąs tėvus vesti savo vaikus į bažnyčią ir 1973 m. vasarą katechizavęs moksleivius. „Katechizuoti vaikus, – atsakė kun. G. Gudanavičius, – traukti juos arčiau altoriaus, raginti tėvus, kad patys lankytų bažnyčią ir vaikus atsivestų, yra kunigo pareiga. Būčiau blogas kunigas, jei šios pareigos sąžiningai neatlikčiau."

Vasario 27 d., trečiadienis

Pelenų dieną į Vilniaus saugumo komitetą tardymui buvo iškviestas kun. J. Zdebskis. Saugumiečių nuomone, jis esąs „generolas", atseit, vadovaująs antitarybinei veiklai. Tardymas tęsėsi iki kitos dienos vakaro.

Kovo 12 d., antradienis

Šilalės parapijos vikaras kun. A. Šeškevičius pasiuntė Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui kelis pareiškimus. Kunigas rašo:

„1974 kovo 15 mane su klebonu kan. Valaičiu pasikvietė Šilalės VK pirmininko pavaduotojas Jankus. Pas jį radome pakviestą ir saugumo atstovą. Pavaduotojas Jankus ir saugumietis ėmė man grasinti kalėjimu, nes po visų bausmių dar prieštarauju ir nenoriu vykdyti įstatymų. Pasakiau, jog esu pasiruošęs eiti ir mirti komunistų kalėjime."

Kovo 20 d., trečiadienis

Po Mišių iš slėptuvės pasiėmiau paskutinius du „Kronikos" numerius ir ruošiausi po pusryčių važiuoti į Kauną. Bebaigiant pusryčius iš virtuvės į valgomąjį atėjo keturi saugumiečiai ir pateikė kratos orderį. Kratai vadovavo kapitonas Pilelis; iškrėtė butą ir garažą. Saugumiečiai rado „LKB

kronikos“ du numerius, paėmė 10 magnetofono juostų ir keletą rašinėlių: „Bažnyčia ir valstybė“, „Reikia duoti pilną religinę laisvę“ ir kt. Krata truko 6 valandas. Po jos Simne KGB kolaborantai paskleidė gandus, kad aš turiu radijo siųstuvą ir perduodu žinias į užsienį, dėl to saugumo darbuotojai ir darę kratą.

Kovo 28 d., ketvirtadienis

Ignalinos rajono vykdomajame komitete buvo sukviesti rajono katalikų parapijų komitetų pirmininkai. Sukviestuosius apie tris valandas mokė VK pirmininko pavaduotojas Vaitonis:

- Negalima grupėmis ruošti vaikų Pirmajai Komunijai. Kunigai turi teisę egzaminuoti vaikus tik po vieną.
- Vaikai negali patarnauti šv. Mišioms, giedoti bažnytiniame chore, dalyvauti procesijose. Jei vaikai tarnaus, giedos, dalyvaus procesijose, būsią baudžiami tėvai. Jie turi prisiminti, kad vaikai daugiau priklausą valstybei, o ne jiems.
- Kunigus į atlaidus galįs kviesti ne parapijos klebonas, bet parapijos komitetas.
- Kunigams nevalia pamoksluose kalbėti apie žemą žmonių moralę, o tik apie Dievą.
- Tikintieji neturi teisės rinkti jokių parašų arba skųstis, jog varžoma religijos laisvė.

Balandžio 4 d., ketvirtadienis

Keturi saugumiečiai padarė kratą pas vilnietį Kastytį Matulionį, besigydantį Druskininkų ligoninėje. Kratos metu buvo paimti asmeniniai pinigai ir kelios religinės knygos. Apklausos metu saugumiečiai tyčiojosi iš Matulionio religinių įsitikinimų. Po apklausos saugumiečiai Matulionį nugabeno į Vilnių ir iškrėtė jo butą.

Balandžio 7 d., pirmadienis

Apsilankė sesuo Nijole Sadūnaitė, pasiryžusi pagelbėti leidžiant „Kroniką“. Atrodė apdovanota visomis savybėmis, kurios reikalingos pogrindžio darbe: sumanumu, drąsa ir veiklumu. Džiaugiuosi, kad kun. Juozas Zdebskis parūpino man tokią pagalbininkę.

Balandžio 9 d., trečiadienis

Šiandien suėmė kaunietį Virgilijų Jaugelį. KGB kapitonui Pileliui vadovaujant buvo padaryta antroji krata. V. Jaugelis kaltinamas LTSR BK 68 straipsnio („Agitacija ar propaganda, kuria siekiama pakirsti ar susilpninti tarybų valdžią") pažeidimu ir dabar jis laikomas Vilniuje saugumo kalėjime. Labai gaila netekus šio ištikimo jauno vyro, kuris galėjo labai daug pasitarnauti pogrindžio darbuose.

Balandžio 16 d., antradienis

Buvau iškviestas į Vilniaus KGB ir klausinėjamas, ką žinau apie „LKB kroniką", apie slaptą kunigų seminariją ir kt. Paaiškinau, kad apie „Kroniką" esu girdėjęs per Vatikano radiją, o tuos du numerius, kuriuos saugumiečiai kratos metu rado klebonijos verandoje, tikriausiai kas nors iš parapijiečių padėjo, kad paskaityčiau, o apie slaptą kunigų seminariją nieko nesu girdėjęs.

Balandžio 24 d., trečiadienis

Būrys saugumiečių šiandien krėtė kauniečio Juozo Gražio butą (P. Višinskio g. Nr. 44). Iškrėtę kambarius, sandėliuką ir rūsį, saugumiečiai J. Gražį nusivedė į kapitališkai remontuojamą namą Zanavykų g. Nr. 33 ir čia padarė nuodugnią kratą. Jos metu rasta dauginimo aparato ERA dalys, rašomojo popieriaus ir kelios knygos „O visgi Šv. Raštas teisus". Po kratos J. Gražys buvo suimtas.

Šiandien saugumiečiai taip pat atliko kratą Kaune, Kalniečių g. Nr. 113, ir paėmė daug religinių bei kitokių vertingų prieškarinių knygų. Saugumiečių teigimu, viename šio namo kambaryje kažkada dirbta su ERA. Buto šeimininkės saugumo komitete Vilniuje buvo tardomos dvi, o ten gyvenantis Vilius Semaška – tris dienas.

Balandžio 30 d., antradienis

Simne buvo paruoštas **10-asis „LKB kronikos"** numeris.

Turinys:

- *Lietuvos Katalikų Bažnyčios rūpesčiai*
- *Byla Nr. 345*
- *Teismo sauvalė Vilniuje*

- *Kan. P. Raudos mirtis*
- *Kun. P. Račiūno atviras laiškas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Iš LKB Kronikos archyvo*

1974 m. balandžio 30 d.

Įžangoje įdėtas platus analitinis straipsnis „Lietuvos Katalikų Bažnyčios rūpesčiai". Jį parašė kun. Alfonsas Svarinskas. Nuogąstaujama, kad Apaštalų Sostas vyskupais gali nominuoti sovietinei valdžiai palankius kandidatus.

Gegužės 7 d., antradienis

Maskvoje atnaujintas „Einamųjų įvykių kronikos" leidimas. Iniciatyvinė grupė – Tatjana Velikanova, Sergejus Kovaliovas ir Tatjana Chodorovič – surengė spaudos konferenciją, kurioje paskelbė atnaujiną „Kronikos" leidimą ir užsienio korespondentams perdavė tris paruoštus numerius. Žurnalistams buvo paaiškinta: nors KGB tvirtina, jog „Einamųjų įvykių kronika" yra nelegalus leidinys, jis bus platinamas, kad teisingą informaciją apie pagrindinių žmogaus teisių pažeidimus Sovietų Sąjungoje žinotų visi, kurie to nori.

Ši žinia maloniai nuteikė – esame ne vieni; tačiau sunku tikėtis, kad KGB ilgai pakęs laisvėje esančius rusiškos „Kronikos" leidėjus.

Gegužės 9 d., ketvirtadienis

Utenos dekanas kun. Juozas Niurka parašė laišką vysk. R. Krikščiūnui:

„Utenos ligoninėje kunigams jau neleidžiama aprūpinti mirštančius tikinčiuosius. Ką bekalbėti apie norinčius atlikti velykinę išpažintį?

Ko vertas paliepimas gauti vyr. gydytojo leidimą, jei jis neduodamas?

Atrodo, kad vyr. gydytojui kažkas uždraudė duoti leidimus, panašiai kaip ir budintiems gydytojams – įsileisti kunigą pas ligonius.

Prašau Jūsų Ekscelenciją kreiptis į atitinkamas institucijas, kad Utenoje baigtųsi šiuo klausimu kilę nesusipratimai, o ligonius aptarnavęs kunigas nebūtų laikomas nusikaltėliu."

Gegužės 13 d., pirmadienis

Raseinių rajono VK pirmininko pavaduotojas Butkus išsikvietė Vosyliškio kleboną kun. Joną Survilą ir kaltino, kad šis esąs neklusnus bei agresyvus, nes vaikai patarnauja šv. Mišioms ir dėl to buvęs net baustas. Iš tikrųjų

kun. J. Survila 1971 m. gegužės 13 d. dėl to turėjo aiškintis saugumo viršininkui Gardauskui, o 1972 m. liepos 18-ą už vaikų patarnavimą šv. Mišiose buvo nubaustas 50 rublių bauda.

Gegužės 14 d., antradienis

Drauge su ses. Nijole Sadūnaite vykstame į Maskvą. Noriu ją supažindinti su Maskvos disidentais, kad vėliau ji viena galėtų nuvežti eilinį mūsų „Kronikos" numerį.

Gegužės 30 d., ketvirtadienis

Simno vidurinės mokyklos mokytojas Meškelevičius, aršus ateistas, gegužės mėnesį mokiniui Romui Valutkevičiui, bebaigiančiam aštuonias klases, į charakteristiką įrašė: „Romo vaikystę, paauglystę ir dabar perėjimą į jaunystę lydėjo ir lydi gilus religinis fanatizmas. Jis atėjo į mokyklą su tėvų įkaltu ir kunigo įprasmintu religingumu."

Birželio 17 d., pirmadienis

Mindaugas Tomonis už savo įsitikinimus klasta paguldytas į Vilniaus psichiatrinę ligoninę (Vasaros g. 5). Jam taikytas prievartinis gydymas sukėlė 18 komos būklių. Po trijų mėnesių nežmoniško „gydymo" M. Tomonis paleistas namo, bet jo sveikata palaužta.

Liepos 15 d., pirmadienis

Gavau Vlado Lapienio pareiškimo TSRS generaliniam prokurorui dėl įstatymų pažeidimų, atliekant jo bute kratą praėjusių metų lapkričio 20 d., kopiją. Vladas labai aktyviai įsitraukė į medžiagos rinkimą „Kronikai". Kad daugiau turėčiau tokių pagalbininkų!

Liepos 30 d., antradienis

Kaišiadorių kunigai pasiuntė RRT įgaliotiniui raštą: „Mes, žemiau pasirašę Kaišiadorių vyskupijos kunigai, prašome Kaišiadorių Vyskupui Vincentui Sladkevičiui, šiuo metu gyvenančiam Biržų rajone, Nemunėlio Radviliškyje, leisti eiti Kaišiadorių vyskupijos vyskupo pareigas." Pasirašė 45 kunigai; raštą pasiuntė kan. Jonas Dzekunskas, gyvenantis Žiežmariuose.

Liepos 30 d., antradienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 11.**

Turinys:

- *Tarybinėje mokykloje. Tikinčiųjų mokytojų šalinimas ir tikinčiųjų mokinių persekiojimas*
- *Byla Nr. 345*
- *Pareiškimai dėl sovietinių įstatymų pažeidimo neleidžiant praktikuoti tikėjimo, spaudos ir žodžio laisvės*
- *Susidorojimas su kraštotyrininkais*
- *Kunigams draudžiama vykti į atlaidus*
- *Kunigams neleidžiama sakramentais aprūpinti mirštančiųjų ligoninėse*
- *Prievolė registruoti šventes ir sudarinėti sutartis*

1974 m. liepos 30 d.

„Kronikos" išleidimą apsunkina aplinkybė, kad surinktą medžiagą turiu vežti į Leipalingį Kazimierui Ambrasui, atostogaujančiam pas brolį kunigą, o po kelių dienų vėl važiuoti pasiimti. Ypač pavojinga vežtis „Kronikos" tekstus, kuriuose Kazimiero ranka padaryti pataisymai. Kratos metu įkliūčiau ne tik aš, bet ir mano ištikimas padėjėjas.

Straipsniui apie tarybinę mokyklą pasinaudojau mokytojos Onos Brilienės užrašytais prisiminimais. Buvau prašęs jos aprašyti tai, ką pati patyrė per ilgą mokytojavimo laiką.

Rugpjūčio 27 d., antradienis

Didelė grupė saugumo darbuotojų, vadovaujamų papulkininkio Petruškevičiaus, šiandien krėtė vilnietės Nijolės Sadūnaitės butą (Lazdynai, Architektų g. 27-2). Krata užtruko keletą valandų. Per ją paimta rašomoji mašinėlė, pradėtas perrašyti „LKB kronikos" 11-asis ir dar keletas numerių. N. Sadūnaitė suimta ir tebelaikoma saugumo kalėjime Vilniuje, Lenino pr. 40. Ji kaltinama pagal LTSR BK 68 str. – antitarybine agitacija ir propaganda. Be galo gaila sesers Nijolės, o aš ir vėl neturiu gero pagalbininko.

Rugsėjo 1 d., sekmadienis

Vasarą KGB nurodymu tarp kunigų buvo išplatintas vyskupui Juozapui Matulaičiui-Labukui skirtas anoniminis laiškas. Jame rašoma: „Neužilgo Jūs, Ekscelencija, vyksite į Vatikaną. Mes norėtume išgirsti iš ten Jūsų,

kaip ganytojo, tiesos žodį apie mūsų vyskupiją ir jos kunigus, nes, Jums tylint, už Jus kalba „LKB kronika“, kuri neatstovauja nei Lietuvos Katalikų Bažnyčiai, nei mūsų vyskupijai.“

Pasirašė laišką anonimas: „Grupė Vilkaviškio vyskupijos kunigų.“

Rugsėjo 22–25 d. Vilkaviškio ir Vilniaus kunigai parašė atsakymus į minėtą laišką: „Anonimas labai nepatenkintas, kad per Vatikano radiją kalba „LKB kronika“. Reiktų neužmiršti, kad faktai visada kalba; kai jie išnyks – „LKB kronika“, tapusi nereikalinga, nutils. Minėtu laišku Lietuvos ateistai siekė suduoti Bažnyčiai smūgį pačių dvasiškių rankomis, dezinformuoti pasaulio viešąją opiniją ir Apaštalų Sostą, sukompromituoti kunigus tikinčiųjų akyse ir psichologiškai nuginkluoti jaunus kunigus bei klierikus.“

Rugsėjo 24 d., antradienis

Šiais metais Lietuvoje tūkstančiai vaikų ir jaunimo priėmė Sutvirtinimo sakramentą. Toliau pateikiami duomenys liudija, kad religinis gyvenimas Lietuvoje, nepaisant ateistų pastangų, yra gyvas. Dotnuvoje sutvirtinti 1526 asmenys, Tytuvėnuose – 2456, Prienuose – 2702, Šilalėje – 5100, Alantoje – 2000, Griškabūdyje – 1200, Obeliuose – 2860.

Rugsėjo 28 d., šeštadienis

Už maldaknygių gaminimą nuteisti spaustuvininkai B. Kulikauskas ir J. Ivanauskas.

Rugsėjo 30 d., pirmadienis

Simne parengtas **„LKB kronikos“ Nr. 12.**

Turinys:

- *Ko nori anonimas?*
- *Du atsakymai*
- *Byla Nr. 345*
- *Nijolės Sadūnaitės areštas*
- *Mindaugas Tomonis psichiatrinėje*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Gyva Marijos žemė*
- *Ateistinis muziejus*

1974 m. rugsėjo 30 d.

Spalio 1 d., antradienis

Gabenu „Kronikos" 12-ąjį numerį į Maskvą. Taip pat vežu penkių kunigų – Prano. Adomaičio, Petro Dumbliausko, Liongino Kunevičiaus, Sigito Tamkevičiaus ir Juozo Zdebskio – pasirašytą pareiškimą Žmogaus teisių komitetui Maskvoje. Susitikau su S. Kovaliovu ne jo bute, bet Leningrado prospekte pas vieną jo draugą, taip pat mokslininką.

Spalio 4 d., penktadienis

Vilkaviškio vyskupijos kunigai eilinį kartą susitikome pas kun. Joną Maksvytį Liudvinavo klebonijoje. Kalbėjomės apie visas dienos aktualijas, sielovados klausimus. Buvo proga kunigams padalinti naujausią „Kronikos" numerį.

Spalio 11 d., penktadienis

Žmogaus teisių komiteto Maskvoje vadovas akademikas Andrejus Sacharovas užsienio spaudą informavo apie penkių lietuvių kunigų pasirašytą pareiškimą:

„1973–1974 metais Lietuvoje buvo suimti šie asmenys:

1973.XI.19	*P. Plumpa-Pluiras (LTSR BK 68 str.),*
1973.XI.19	*Povilas Petronis (BK 162 str.),*
1973.XII.4	*Jonas Stašaitis (BK 162 str.),*
1974.IV.4	*Virgilijus Jaugelis (BK 68 str.),*
1974.IV.24	*Juozas Gražys (BK 68 str.),*
1974.VIII.27	*Nijolė Sadūnaitė (BK 68 str.).*

Minėtus asmenis nebūtų reikėję suimti, jei Lietuvoje būtų pakankamai oficialiai išleidžiamų maldaknygių, jei tikintieji turėtų religinės literatūros ir nebūtų diskriminuojami."

Akademikas Sacharovas, paskelbdamas pareiškimo turinį, pasirašiusiųjų kunigų pavardžių nenurodė.

Spalio 18 d., penktadienis

KGB darbuotojai kratos metu Maskvoje rado Lietuvos kunigų pareiškimo originalą su parašais. Reikia laukti greito tardymo. Informuoju pasirašiusius kunigus, kad būtų pasiruošę susitikimui su KGB tardytojais.

Lapkričio 22 d., penktadienis

Kryžių kalnas po paskutinio kryžių sunaikinimo kasdien vis gražėjo. Šv. Kryžiaus išaukštinimo šventėje, kuri minima rugsėjo 14-ą, ant jo buvo pastatytas labai gražus meniškas kryžius, 2 metrų aukščio, su užrašu: „Kryžiumi visas kliūtis nugalėsime. Šiauliai, 74.IX.14." Šalimais išdygo trys metalinės saulutės.

Ankstų šios dienos rytą valdžia visus kryžius dar kartą sunaikino. Praėjus kelioms dienoms, ant kalno vėl matėsi 9 kryžiai.

Gruodžio 2 d., pirmadienis

LTSR Aukščiausiasis teismas pradėjo nagrinėti penkių suimtųjų – Petro Plumpos, Virgilijaus Jaugelio, Povilo Petronio, Jono Stašaičio ir Adolfo Patriubavičiaus baudžiamąją bylą.

Gruodžio 23 d., pirmadienis

Šį rytą apie 7.30 val. į Balio Gajausko butą, esantį Kaune, Spynų g. 3-8, įsiveržė saugumiečiai ir darbavosi visą dieną. B. Gajauskas jau yra išbuvęs lageriuose 25-erius metus. Jo motina, vos pamačiusi saugumiečius, apalpo ir buvo nugabenta į ligoninę. Kratos metu, be religinės literatūros, paimta 135 lietuvių politkalinių sąrašas ir pinigai. Saugumiečių nuomone, rastieji pinigai yra skirti politkaliniams remti. Po kratos B. Gajauskas buvo nuvežtas į Vilnių ir saugumo komitete ir tardytas 3 dienas.

Gruodžio 24 d., antradienis

Šiandien gavau išsamią žinią apie Aukščiausiojo Teismo sesiją Vilniuje, vykusią šio mėnesio 2–24 d. Penkiems asmenims paskirtos tokios bausmės:

P. Plumpai pagal BK 68 str. 2 d. bei 70 str. – septyneri metai laisvės atėmimo ir pagal BK 212 str. 2 d. – treji metai laisvės atėmimo. Sudėjus bausmės laiką, pagal BK 42 str. skiriama aštuoneri metai laisvės atėmimo, atliekant bausmę griežtojo režimo kolonijose;

V. Jaugeliui pagal LTSR BK 199 str. – dveji metai laisvės atėmimo, atliekant bausmę bendrojo režimo kolonijose;

P. Petroniui pagal BK 69 str. l d. ir 70 str. – ketveri metai laisvės atėmimo, atliekant bausmę griežtojo režimo kolonijose;

J. Stašaičiui pagal LTSR BK 199 str. – vieneri metai laisvės atėmimo ir paleidžiamas namo.

A. Patriubavičiui pagal LTSR BK 246 str. 2 d. – vieneri metai ir vienas mėnuo laisvės atėmimo ir paleidžiamas namo.

Gruodžio 27 d., penktadienis

Ankstų gruodžio 23-iosios rytą pas maskvietį Sergejų Kovaliovą prasidėjo krata, užtrukusi 12 val. Ji buvo daroma Lietuvos saugumo pavedimu ryšium su byla Nr. 345. Kratos metu buvo paimta: „Gulago salynas" (rusų kalba), „Einamųjų įvykių kronikos" ir „LKB kronikos" leidiniai, 135-ių Lietuvos politkalinių sąrašas, pareiškimai, laiškai, užrašų knygutės ir kt.

Gruodžio 26 d. tardytojas Trofimovas paskambino S. Kovaliovui telefonu ir paprašė dešimčiai minučių užsukti pas jį. Kitą dieną S. Kovaliovas nuvyko į Lubianką ir buvo suimtas. Tuojau po suėmimo lėktuvu išskraidintas į Vilnių ir kalinamas KGB izoliatoriuje.

Gruodžio 28 d., šeštadienis

Simno klebonijoje parengtas **„LKB kronikos" Nr. 13.**

Turinys:

- *Penkių kunigų kreipimasis į Žmogaus teisių komitetą dėl teisiamųjų*
- *Byla Nr. 345 – maldaknygių, religinės literatūros bei „LKB kronikos" gaminimo ir platinimo byla – 1974 m. rugsėjo 3 buvo perduota LTSR Aukščiausiajam Teismui*
- *P. Plumpos, P. Petronio, V. Jaugelio, J. Stašaičio ir A. Patriubavičiaus teismas:*
- *I-ji teismo diena*
- *II-ji teismo diena. Teisiamųjų gynimasis*
- *III-ji teismo diena*
- *IV-ji teismo diena*
- *V-ji teismo diena*
- *VI-ji teismo diena*
- *VII-ji teismo diena*
- *VIII-ji teismo diena*
- *IX-ji teismo diena. Prokuroro Bakučionio kalba*
- *X-ji teismo diena*
- *XI-ji teismo diena*
- *XII-ji teismo diena. Teismo sprendimas*

1974 m. gruodžio 28 d.

AMDG

1975 Simne (VI)
Kratos, tardymai ir protestai

Sausio 14 d., antradienis

Šį vakarą įvykdytas pasikėsinimas prieš kun. Juozą Zdebskį. Jam vairuojant automobilį tarp Metelių ir Sirijų (Lazdijų r.), dvi saugumiečių vairuojamos mašinos bandė padaryti avariją. Nukentėjo tik jo automobilis.

Sausio 31 d., penktadienis

Simno klebonijoje baigtas **„LKB kronikos" Nr. 14.**

Turinys:

- *Pareiškimai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Panevėžio kunigų vysk-jos atsakymas anonimui*
- *Panevėžio vysk-jos kunigų antras atsakymas anonimui*
- *LKB Kronikos informacija*

1975 m. sausio 31 d.

Vasario 10 d., pirmadienis

Šiąnakt Pravieniškių lageryje kriminaliniai nusikaltėliai žiauriai sumušė Virgilijų Jaugelį. Jis buvo nuteistas 1974 m. gruodžio mėnesį ir pasiųstas į pačią blogiausią kriminalistų brigadą. Visuotinai manoma, kad šis V. Jaugelio sumušimas nėra atsitiktinis, o saugumo kerštas už jo drąsią laikyseną tardymo ir teismo metu.

Vasario 13–14 d. Dvi dienas buvau tardomas Vilniaus KGB būstinėje. Klausimai sukosi apie „Kronikos" leidybą. Antrą dieną surengė akistatą su Jonu Sadūnu: jis teigė, kad aš pas juos lankiausi ir kalbėjausi su jo

seserimi Nijole, o aš tvirtinau, kad šio piliečio nepažįstu ir jo bute nesilankiau. Tardytojas Rimkus įkalbinėjo mane prisipažinti, kad daviau „LKB kroniką“ Nijolei Sadūnaitei, ir jei tai padarysiu, ji bus paleista į laisvę. Iš tardytojo klausimų suvokiau, kad jie turi daug operatyvinės medžiagos, bet įrodymui trūksta faktų, dėl to nori išgauti mano prisipažinimą. Be jokios abejonės ses. Nijolė nebūtų paleista į laisvę, o mano prisipažinimas dar labiau apsunkintų jos padėtį.

Vasario 20 d., ketvirtadienis

Eucharistinio Jėzaus kongregacijos sesuo Elena Šuliauskaitė buvo iškviesta į saugumo komitetą. Tardymas truko daugiau nei 6 valandas. Tardytojas Marcinkevičius jai grasino kalėjimu už susirinkimų organizavimą, „Kronikos“ platinimą ir kun. Tamkevičiaus nusikaltimų dengimą. Saugumiečiai gyrė tuos kunigus, kurie smerkia „Kroniką“, praneša saugumui apie jos platintojus ir niekur nesikiša. Tardytojas Rimkus grubiai užsipuolė, kad E. Šuliauskaitė platinanti „Kroniką“, kuri šmeižianti tarybinę santvarką. Jis primygtinai bandė įtikinti, kad E. Šuliauskaitei reikią prisipažinti, kitaip teks sėdėti Panevėžio ar kitame kalėjime su avantiūristėmis, prostitutėmis ir žudikėmis.

Vasario 25 d., antradienis

Kun. J. Zdebskis vasario 25 d. parašė LTSR Aukščiausiojo Teismo pirmininkui raštą, įrodantį, kad „Kronikoje“ buvo atspausdinta tikra jo kalba: „1972 m. balandžio 29 d. grupei kunigų ir valdžios pareigūnų buvo pademonstruotas magnetofono įrašas iš mano teismo, kaip įrodymas, kad teisme buvo pasakyta ne ta kalba, kokia paduodama „LKB kronikos“ 1-ajame numeryje. Be to, viešai, viso minėto susirinkimo akivaizdoje buvo kaltinamas kun. S. Tamkevičius, esą, jis sufabrikavęs mano kalbą ir dar perdavęs į užsienį. Į šiuos faktus štai ką turiu paaiškinti: „LKB kronika“ Nr. 1 tiksliai perdavė mano kalbą tokią, kokia ji buvo parašyta raštu, ruošiantis teismui.“

Kovo 17 d., pirmadienis

Kovo 11–17 dienomis LTSR Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo Juozo Gražio baudžiamąją bylą. Nors posėdis nebuvo uždaras, bet į teismo salę niekas iš pašalinių žmonių patekti negalėjo. J. Gražys buvo kaltinamas už „LKB kronikos“ brošiūravimą ir bendradarbiavimą renkant jai žinias. Teisme J. Gražys

atsisakė pasakyti, iš kur gavo ir kam atidavė minėtus leidinius. Jam buvo pritaikyta LTSR BK 68 str. I dalis – antitarybinė agitacija ir propaganda norint susilpninti tarybų valdžią. Prokuroras pasiūlė šešerius metus griežtojo režimo, teismas paskyrė trejus metus bendrojo režimo.

Kovo 19 d., trečiadienis

Išleistas **„LKB kronikos" Nr. 15.**

Turinys:

- *Rašo LKB Kronikos skaitytojai*
- *Byla Nr. 345*
- *S. Kovaliovo suėmimas*
- *Atakos prieš LKB Kroniką*
- *Pareiškimai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Iš LKB Kronikos archyvo*

1975 m. kovo 19 d.

Kovo 28 d., penktadienis

Majoras Istominas Vilniaus saugume šią dieną tardė Aleksandrą Lavutą, atvežusį S. Kovaliovui siuntą. A. Lavutas nesutiko atsakinėti į kamantinėjimus, nes, jo žodžiais tariant, toks tardymas kliudąs laisvam informacijos platinimui. Istominas paklausė Lavuto, ar jau išėjęs „Einamųjų įvykių kronikos" 34-asis numeris, ir paaiškino, kad S. Kovaliovas už šitą numerį nebus kaltinamas, o už 33-iąjį bus.

Balandžio 2 d., trečiadienis

Į Alytaus r. vykdomąjį komitetą pas primininko pavaduotoją Jančiauską buvo iškviestas Simno parapijos klebonas kun. Juozapas Matulevičius. Pavaduotojas priekaištavo, kodėl klebonas be rajono leidimo pasikvietęs vesti rekolekcijas kun. J. Zdebskį, paskui kleboną nusiuntė į Alytaus saugumo komitetą, kur jo laukė atvykęs iš Vilniaus saugumo komiteto tardytojas kapitonas Marcinkevičius. Tardymas truko apie tris valandas.

Balandžio 28 d., pirmadienis

Šeši Vilniaus arkivyskupijos kunigai – Karolis Garuckas, Alfonsas Merkys, Bronislovas Laurinavičius, Kazimieras Pukėnas, Stasys Valiukėnas ir

Pranas Šviontek – aukščiausioms TSRS instancijoms parašė protesto pareiškimą, kuriame gina „LKB kroniką“: *„Kai nebus tikinčiųjų persekiojimo, tada nebus įvairių tikinčiųjų pareiškimų bei skundų, o tuo pačiu nebus ir „LKB kronikos“. Dabartinėse sąlygose „LKB kronika“ yra kenčiančiųjų Katalikų Bažnyčios vaikų Lietuvoje pagalbos šauksmas.“*

Kaip gera, kad kunigai drąsėja ir pradeda ginti Bažnyčios teises.

Gegužės 7 d., trečiadienis

Virgilijus Jaugelis išėjo į laisvę, bet jo sveikata kritiškos būklės. Saugumiečiai atvežė ir leisgyvį paleido prie brolio namo vartų.

Gegužės 15 d., ketvirtadienis

Į „Kronikos“ leidybą, kaip redaktorė, įsitraukė ses. Elena Šuliauskaitė. Ant Simno ežero kranto nuošaliame namelyje gyvenančios dvi pamaldžios moterys sutiko dviem savaitėms užleisti kambarį, kur ses. E. Šuliauskaitė suredaguos ir du kartus perrašys „Kronikos“ numerį.

Sutartu laiku vėlai vakare pristačiau surinktą medžiagą ir su atvykusia ses. Elena aptarėme būsimąjį numerį. Tad turim **„LKB kronikos“ Nr. 16.**

Turinys:

- *Rašo LKB Kronikos skaitytojai*
- *Byla Nr. 345*
- *S. Kovaliovo suėmimas*
- *Atakos prieš LKB Kroniką*
- *Pareiškimai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Iš LKB Kronikos archyvo*

1975 m. gegužės 15 d.

Gegužės 27 d., antradienis

Į Santaikos apylinkę buvo iškviestas Santaikos klebonas kun. Petras Orlickas. Čia jo laukė Alytaus rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Jančiauskas, Santaikos apylinkės pirmininkas Aliulis ir aštuonmetės mokyklos direktorė. Jančiauskas paaiškino, kad rajonas gavęs skundą, jog Santaikos klebonas nesilaikąs tarybinių įstatymų ir leidžiąs vaikams patarnauti šv. Mišiose. Kun. Orlickas patarė aštuonmetės mokyklos

direktorei liautis skųsti jį rajono valdžiai, o rajono pareigūnams – labiau rūpintis chuliganais, o ne keliais Mišiose patarnaujančiais vaikais.

Gegužės mėnesį pasirodė Kęstučio Jokubyno[2] redaguojamas **„Laisvės šauklys“.**

Birželio 11 d., trečiadienis

Krinčino klebonas kun. Boleslovas Babrauskas raštu kreipėsi į LTSR AT prezidiumo pirmininką: „1975 m. birželio 15 d. bus rinkimai į TSRS Aukščiausiąją Tarybą. Piliečiai turi teisę ir pareigą rinkimuose dalyvauti. Tačiau aš, kaip Katalikų Bažnyčios kunigas, ne kartą buvau valstybės saugumo ir rajono pareigūnų diskriminuojamas ir su manimi elgiamasi, tarsi būčiau už įstatymų ribos. Gindamas savo teises ir konstatuodamas kai kurių pareigūnų vykdomus įstatymų pažeidimus, kreipiausi į Valstybės saugumo komitetą Vilniuje ir Teisingumo ministrą, bet jokio konkretaus atsakymo bei apgynimo niekur negavau. Todėl aš atsisakau dalyvauti rinkimuose, kaip pilietis, kuris neturi teisių, o tik pareigas.“

Birželio 16 d., pirmadienis

LTSR Aukščiausiasis Teismas pradėjo nagrinėti ses. Nijolės Sadūnaitės bylą. Posėdis prasidėjo 10 val. ryto. Teismo pirmininkas – Kudriašovas, valstybinis kaltintojas – Bakučionis.

„Ši diena yra laimingiausia mano gyvenime, – kalbėjo teisiamoji. – Aš esu teisiama už „LKB kroniką“, kuri kovoja prieš fizinę ir dvasinę žmonių tironiją. Reiškia, aš esu teisiama už tiesą ir meilę žmonėms! Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę. Meilė žmonėms – visų didžiausioji meilė, o kovoti už žmonių teises – gražiausioji meilės daina. Tegul ji skamba visų širdyse, tegul niekados nenutyla!“

N. Sadūnaitę apkaltino pagal LTSR Baudžiamojo kodekso 68 str. 1 d. už „LKB kronikos“ dauginimą bei platinimą ir nubaudė laisvės atėmimu trejiems metams, atliekant bausmę griežtojo režimo lageriuose, ir ištrėmimu trejiems metams. Išklausiusi nuosprendį, Nijolė Sadūnaitė paklausė teismo: „Kodėl taip mažai nubaudėte?“

2 Kęstutis Jokubynas (1930–2016) – sovietinio režimo disidentas, politinis kalinys, 17 metų išbuvęs Komijos, Taišeto ir Mordovijos lageriuose, pogrindžio spaudos leidėjas, o vėliau – ilgametis „Laisvosios Europos radijo“ lietuvių redakcijos darbuotojas.

Birželio 20 d., penktadienis

Po pietų saugumiečiai atėmė iš N. Sadūnaitės visus užrašus ir, padarę kruopščiausią kratą, išvežė į Mordovijos lagerį.

Liepos 1 d., antradienis

Lazdijų rajono valdžia įsakė gyventojui Ignui Klimavičiui nugriauti prie namo pastatytą medinį kryžių. I. Klimavičius taip pasiaiškino: „Prieš metus aš pasistačiau ant savo gyvenamojo namo laiptų aikštelės medinį kryžių. Lietuvoje nuo seno yra tokia tradicija – katalikai, gerbdami kryžių, jį stato laukuose, prie namų, kabina ant namo sienų, nešioja ant kaklo ir pan. Buvau įsitikinęs, kad kaip nereikia valdžios leidimo pasikabinti kryželiui ant kaklo arba ant namo sienos, taip jo nereikia ir kryžiui pasistatyti ant nuosavo namo laiptų aikštelės. Tačiau Lazdijų rajono vykdomojo komiteto pareigūnai nusprendė ir įsakė šį kryžių nugriauti. Žinoma, aš, kaip katalikas, galiu kryžių tik gerbti, o ne jį niekinti, todėl kryžiaus nenugrioviau."

Liepos 4 d., penktadienis

Ant Simno ežero kranto ses. E. Šuliauskaitė suredagavo **„LKB kronikos" Nr. 17.**

Turinys:

- *Nijolės Sadūnaitės teismas*
- *6 kunigų protestas*
- *Kun. Babrausko pareiškimas*
- *Mintys Pergalės šventės proga*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Seno mokytojo apmąstymai*
- *Įvairios žinios*

1975 m. liepos 4 d.

Liepos 27 d., sekmadienis

Šią vasarą, pažymint Lietuvos įjungimo į Tarybų Sąjungos sudėtį 35-ąsias metines, išleidžiama J. Rimaičio paruošta brošiūra „Katalikų Bažnyčia Lietuvoje". Ji atspausdinta tik anglų, vokiečių ir italų kalbomis. Nė vienos iš tų brošiūrų Lietuvos gyventojai įsigyti negalės. Ji bus dalijama tiktai svečiams iš užsienio ir platinama užsienyje.

Rugpjūčio 1 d., penktadienis

Šiandien buvo **pasirašytas Helsinkio Saugumo ir bendradarbiavimo aktas**, kuriuo valstybės, tarp jų ir Tarybų Sąjunga, įsipareigoja: „Dalyvaujančios valstybės gerbs žmogaus teises ir pagrindines laisves, įskaitant minties, sąžinės, religijos ir įsitikinimų laisvę, visiems, be rasės, lyties, kalbos ir religijos skirtumo." Šiuo nutarimu bus galima daug kur remtis, nors sovietinė valdžia, aišku, jo nesilaikys.

Rugpjūčio 6 d., trečiadienis

Simno bažnyčios šventoriuje buvo pastatyta Švč. Marijos statula. Vietiniai ateistai apie šį „nusikaltimą" tuojau pranešė Alytaus rajono valdžiai. Jau kitą dieną iš Alytaus atvyko rajono architektas-inspektorius ir surašė tokio turinio aktą: „Aš, valstybinės statybos inspekcijos inžinierius-inspektorius Balsys A. S., dalyvaujant Simno m. vykdomojo komiteto pirmininkui S. Šlenfuktui, Simno m. vykdomojo komiteto sekretorei D. Zurnandžian, patikrinęs nustačiau, kad Simno bažnyčios komitetas (pirmininkas Br. Mardosa) vykdo savavališką kulto skulptūros statybą Simno bažnyčios šventoriuje. Darbų stovis patikrinimo metu: bažnyčios šventoriuje pastatyta kulto skulptūra ant betoninio postamento, atlikti dažymo darbai, pilnai sutvarkyta teritorija prie skulptūros, atlikti apželdinimo darbai. Statyba pradėta 1975.VIII.5. Dokumentų nėra. R e i k a l a u j a m a: Simno bažnyčios vykdomajam komitetui savavališkai statomą pastatą iki 1975.VIII.8 nugriauti ir sutvarkyti sklypą. Aktą pasirašė A. Balsys, S. Šlenfuktas, D. Zurnandžian."

Simno parapijos klebonas kun. J. Matulevičius paaiškino, jog be leidimo pastatęs statulą todėl, kad leidimų valdžios įstaigos neduoda.

Kitą dieną į Alytaus r. vykdomąjį komitetą buvo iškviestas Simno parapijos bažnytinio komiteto pirmininkas Mardosa ir klebonas Matulevičius. Į rajoną buvo atvykęs Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas bei Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybos viršininko pavaduotojas E. Misiulis. Ir vėl buvo priekaištaujama, kodėl statula pastatyta be architektų leidimo. Vilniaus pareigūnai ilgai įtikinėjo bažnytinio komiteto pirmininką, kad buvo padarytas nusikaltimas ir statulą teksią pašalinti.

Po pietų RRT įgaliotinis K. Tumėnas su E. Misiuliu atvažiavo į Simną apžiūrėti statulos. Tumėno nuomone, ji pastatyta per daug matomoje vietoje, ją tikę pastatyti bažnyčios prieangio kampe ar kapinėse.

Simno tikintieji giliai pasipiktino šitokiu rajono ir Vilniaus pareigūnų „uolumu". Naktimis pradėta budėti, kad pasamdyti chuliganai statulos nenuverstų.

Rugpjūčio 7–14 dienomis į Vilniaus saugumo komitetą tardymui buvo kviečiami pareiškimą, ginantį suimtuosius už „Kroniką", pasirašiusieji kunigai: S. Tamkevičius, J. Zdebskis, P. Dumbliauskas, L. Kunevičius ir Pr. Adomaitis. Vienus iš jų tardė Maslauskas, kitus Marcinkevičius ir Lazarevičius. Tardytojai klausinėjo apie „LKB kroniką", Žmogaus teisių komitetą Maskvoje – ar tekę kada nors į jį kreiptis. Tardomiesiems saugumiečiai rodė pareiškimo originalą ir klausė, ar tikrai jį pasirašę. Visi patvirtino, kad pasirašė minėtąjį pareiškimą, nes jautę pareigą užstoti nekaltai suimtus asmenis, o kreipimosi į Žmogaus teisių komitetą nelaiką nusikaltimu.

Rugpjūčio 14 d., ketvirtadienis

Saugumiečiai prie Babtų prisivijo Marytės Vitkūnaitės vairuojamus „Žigulius" su keturiais keleiviais ir pareiškė, kad reikalinga patikrinti mašiną. Vienas pareigūnas milicininko uniforma nuvairavo automobilį į Kauno saugumo komiteto kiemą. Visus keleivius nuvedė tardyti, o mašinoje atlikta nuodugni krata, kuriai vadovavo Vilniaus saugumo komiteto tardytojas kapitonas Marcinkevičius. M. Vitkūnaitė buvo išrengta ir smulkiai iškrėsta, tačiau ir pas ją „antitarybinės literatūros" nerasta.

Majoras Markevičius ir kapitonas Marcinkevičius iškrėtė M. Vitkūnaitės butą ir rūsį (LTSR 25-mečio g. 86-53). Pusantros valandos darbavosi saugumiečiai, tačiau grobis buvo labai kuklus: maldaknygė „Marija, gelbėk mus" ir „Malda už tėvynę" popieriaus skiautelėje.

Prieš kratą ilgą laiką saugumo mašinos sekė, kur važinėja M. Vitkūnaitė. Jiems ypač kėlė nerimą, kad jos automobilį ne kartą buvo pastebėję Nemunėlio Radviliškyje, kur gyvena ištremtas vysk. V. Sladkevičius.

Rugpjūčio 31 d., sekmadienis

Išleistas **„LKB kronikos" Nr. 18.**

Turinys:

- *Helsinkio konferencijai pasibaigus*
- *Ko Vilniuje ir Kaune nemato užsienio turistai?*
- *Ignoruojama Lietuvos praeitis*
- *Lietuvos tikintieji lageriuose*

- *Tardymai ir teismai*
- *Kryžių griovėjai*
- *Žinios iš vyskupijų*

1975 m. rugpjūčio 31 d.

Šis „Kronikos" numeris buvo suredaguotas prie Simno ežero pakrantės stovinčiame Dainauskaitės ir Juškauskaitės namelyje. Į redagavimą įsitraukus ses. E. Šuliauskaitei jaučiu dvigubą palengvėjimą: atsirado šiam darbui saugi vieta ir turiu gerą padėjėją lituanistę.

Rugsėjo 12 d., penktadienis

22 valandą penki asmenys – milicijos įgaliotinis, viena moteris ir trys vyrai – iškrėtė abi Šiluvos šventoves. Koplyčioje rado ryšulį žvakių, o bažnyčioje – portfelį su devocionalijomis. Krėtėjai kleboną apibarė ir pasiėmė devocionalijas.

Rugsėjo 14 d., sekmadienį, į Šiluvą buvo atvykę tiek daug žmonių, kad gatvėmis vos galėjo pravažiuoti autoinspekcijos mašinos.

Rugsėjo 15 d., pirmadienis

Vyskupas J. Steponavičius nusiuntė raštą Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininkui Juozui Maniušiui: „Eina jau penkiolikti metai, kai buvau nušalintas nuo savo tiesioginių pareigų ir priverstas apsigyventi administracinės valdžios man paskirtoje vietoje: Žagarės m., Joniškio raj. Nušalinant nuo posto, man nebuvo pateikta jokio kaltinimo. Aš iki šiol nežinau, dėl ko, už ką ir kuriam laikui esu ištremtas iš savo vyskupijos."

Rugsėjo 25 d., ketvirtadienis

66 Vilniaus vyskupijos kunigai pasirašė pareiškimą valdžiai, reikalaudami leisti vysk. J. Steponavičiui grįžti į pareigas.

Rugsėjo 28 d., pirmadienis

Šiandien išsiunčiau LTSR saugumo komiteto pirmininkui pareiškimą: „1974 m. kovo 20 d. keturi Saugumo komiteto pareigūnai padarė pas mane kratą ir paėmė: 10 magnetofono kasečių su pamokslais, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" 7-ą ir 8-ą numerius, rašomosios mašinėlės segmentą be raidžių, užrašų knygutę, pamokslo planą ir keletą rašinių. Po kratos jau praėjo pusantrų metų, bet paimtų daiktų man iki šiol nesugrąžino. Dviejų

tardymų metu tardytojai Pilelis ir Rimkus neteisėtomis priemonėmis bandė išgauti iš manęs jiems pageidaujamų parodymų, nors LTSR BK 187 str. tai draudžia. Tikinčiųjų persekiojimus už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką" laikau neteisėtais, nes Visuotinė žmogaus teisių deklaracija kiekvienam tarybiniam piliečiui suteikia teisę platinti bet kokią tikrą informaciją."

Rugsėjo 30 d., trečiadienis

Ignas Klimavičius, nesulaukdamas pagalbos iš Lietuvos pareigūnų, parašė skundą TSKP CK generaliniam sekretoriui: „1974 m. vasarą aš pasistačiau savo sodyboje prie gyvenamojo namo medinį kryžių – Išganytojo pergalės prieš nuodėmę ir mirtį simbolį. Š. m. liepos 25 d. Lazdijų raj. vykdomasis komitetas atsiuntė du asmenis, kurie nuvertė kryžių. Prašau Jus, Generalini Sekretoriau, duoti nurodymų atitinkamoms Lietuvos įstaigoms, kad jos išduotų leidimą atstatyti išniekintą kryžių."

Spalio 4 d., šeštadienis

31 Vilniaus vyskupijos kunigas pasiuntė LKP CK pirmajam sekretoriui protesto raštą dėl religinės laisvės varžymo: „Bažnyčia neatskirta nuo valstybės, o jos pavergta; laisve naudojasi tik ateizmo išpažinėjai; gėdingi potvarkiai įvairiai varžo tikinčiųjų religinį gyvenimą.

Tai liūdna tiesa, kad istorijos mokslų kandidato, docento J. Aničo rašiniai apie religijos ir sąžinės „laisvę" yra labai toli nuo tiesos. Todėl mes prašome Lietuvos KP CK taip patvarkyti, kad būtų panaikinti įvairūs nutarimai ir potvarkiai, prieštaraujantys sąžinės ir religijos laisvei, ir kad būtų užtikrinta Lietuvos katalikams teisė naudotis tomis teisėmis ir laisvėmis, kurias garantuoja tarptautiniai susitarimai ir šalies Konstitucija."

Spalio 5 d., sekmadienis

Rudenį į Mordovijos lagerį atvažiavę 4 saugumiečiai iš Vilniaus kamantinėjo N. Sadūnaitę, ar ji savo kalbą ir paskutinį žodį teisme kam nors perdavė iš Vilniaus saugumo izoliatoriaus ar kelionėje į Mordoviją arba iš šio lagerio. Sadūnaitė jiems atsakė: „Argi jūs dar neįsitikinote, jog per pusdešimto mėnesio parengtinio tardymo Vilniaus KGB izoliatoriuje aš neatsakinėjau į jūsų klausimus, tai ir dabar neatsakinėsiu." Saugumiečiai aiškino, kad jie neklausią, kam Sadūnaitė perdavusi savo kalbą, bet tik iš kur ją perdavė. Ir į šį klausimą Nijolė neatsakė. Nieko nepešę saugumiečiai aiškino

tik tarp kitko užsukę pas ją, nes čia turėję kitokių reikalų. Paklausinėję apie jos nuotaikas, ar nenusibodo, kaip sekasi kolonijoje, pasišalino.

Spalio 15 d., trečiadienis

Pabaigtas **„LKB kronikos" Nr. 19.**

Turinys:

- *„LKB kronikos" leidėjų laiškas J. B. kard. A. Bengschui*
- *Sveikinimas akad. A. Sacharovui*
- *Laiškai ir pareiškimai*
- *Vidmanto Povilionio vargai*
- *Šmeižtas neatšaukiamas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Kas naujo Tėvynėje?*
- *Broliai Baltarusijoje*

1975 m. spalio 15 d.

Spalio 21 d., penktadienis

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas (Lietuvoje vadinamas „raudonuoju vyskupu") įsakė kurijai iškelti mane iš Simno ir paskirti Kybartų bei Virbalio parapijų klebonu. Tikintieji ir kunigai nuogąstauja, kad naujoje vietoje, kol tikintieji dar gerai nepažįsta paskirto dvasininko, jis gali būti areštuotas arba net fiziškai likviduotas.

Spalio 25 d., šeštadienis

Nežinomi piktadariai šiąnakt išniekino Liudvinavo bažnyčią: išlaužė didžiąsias duris, įsiveržė į zakristiją, išplėšė tabernakulį ir padarė daug materialinių nuostolių. Ši bažnyčia kun. Jono Maksvyčio rūpesčiu buvo ką tik suremontuota. Panašiais atvejais tarybinės prokuratūros darbuotojai visiškai nesistengia surasti nusikaltėlių.

Šiemet buvo išplėšta Vaškų bažnyčia ir išniekintas Švč. Sakramentas.

Spalio 30 d., ketvirtadienis

Ankstyvą rytą, dar esant prietemai, Kaune, ties keltu į Aleksotą, nekantriai slampinėjo žudikas. Ses. Stasė Lukšaitė mediniais laiptais lipo nuo Aleksoto šlaito žemyn, ėjo į bažnyčią. Galvažudys, nutaikęs patogų momentą, kai arti nesimatė žmonių, užpuolė seselę, ją žiauriai sužalojo ir pabėgo, palikęs pusgyvę auką gulėti kraujo klane šalia laiptų.

Stasė Lukšaitė gimė 1917 m. kovo 17 d. Vaikystėje buvo angelaitė, vėliau – pavasarininkė. Jausdama pašaukimą savo gyvenimą skirti Dievo tarnybai, įstojo į širdiečių vienuolyną. Pastaruoju metu dirbo darželyje ir ruošdavo vaikus Pirmajai Komunijai. Daugelis tikinčiųjų mano, kad vaikų ruošimas pirmai išpažinčiai buvo pagrindinė sesers nužudymo priežastis. S. Lukšaitė ir mirdama pasiliko ištikima šv. Evangelijai: prieš mirtį atgavusi sąmonę pasakė atleidžianti žudikui.

Spalio 30 d., ketvirtadienis

Šiandien buvau iškviestas į Simno m. vykdomąjį komitetą ir čia vienas Alytaus saugumietis man perskaitė iš Vilniaus saugumo komiteto atsiųstą atsakymą, kad per kratą paimtų daiktų likimas bus išspręstas parengtinio tardymo metu, o „LKB kronika" esanti prijungta prie baudžiamosios bylos.

Spalio 31 d., penktadienis

Šį mėnesį Kryžių kalne trečią kartą nugriaunant kryžius, drauge su kitais buvo sunaikintas labai meniškas 4 metrų aukščio kryžius – didelė ąžuolinė Kristaus kančia su užrašu: „Į tave, Viešpatie, sudėjome viltis ir nebūsime apvilti per amžius." Šis gražus kryžius žavėjo lankytojus vos 6 dienas. Baisiai atrodė apiplėštas, išniekintas, tik vėjo bučiuojamas kalnas, po kuriuo ilsisi mūsų tautos didvyriai...

* * *

Šio mėnesio pabaigoje **išėjo pogrindžio leidinio „Aušra" pirmasis numeris.** Jos iniciatorius buvo kun. Pranas Račiūnas MIC, o išleidimo darbu bent pradžioje pasižadėjo rūpintis „Kronikos" redakcija. Numerių žymėjimą susiejome su caro laikais, prieš šimtą metų, leistos „Aušros" numeracija, ją pažymėdami skliausteliuose – 1 (41), 2 (42) ir t. t.

Pirmajame numeryje pateikiamas visas režisieriaus Jono Jurašo liudijimas lietuvių tautos persekiojimo klausimu Tarptautiniame Sacharovo vardo nagrinėjime Kopenhagoje, straipsnis „Vysk. M. Valančiaus 100 metų mirties sukaktis" ir A. Solženicyno straipsnis „Gyventi be melo". Tris kartus naktį kėliausi norėdamas įsirašyti Jurašo kalbą, su dideliais trukdžiais transliuojamą per „Laisvės" radiją.

Leidinio siekiai įvardinti įžangoje: „Lietuvos istorija tarsi pasikartoja – carinė okupacija pasikeitė į tarybinę. Iš naujo iškilęs pavojus lietuvių tautos egzisten-

cijai. Pavojuje atsidūrė ypač dvasinės vertybės: tikėjimas, dora, kalba, literatūra ir visa lietuviškoji kultūra. <...> Planingai ir maskuotai Lietuva dvasiškai žlugdoma ir fiziškai naikinama. Dalis tautos nepastebi šios nelaimės ir nesirūpina gresiančiu pavojumi. Mūsų tautą reikia budinti iš dvasinio miego. <...>" „Aušros" programa lieka tokia, kaip ir prieš šimtą metų: parodyti lietuviams praeitį, teisingai įvertinti dabartį ir padėti įsivaizduoti ateities Lietuvą.

Lapkričio 5 d., trečiadienis

Mindaugas Tomonis rastas žuvęs po traukinio ratais geležinkelio ruože Vilnius–Pavilnys.

Tarp vilniečių jau anksčiau sklido žinios, kad KGB deda pastangas M. Tomonį sunaikinti. Jį prievarta vėl buvo išvežę į psichiatrijos ligoninę. Po dviejų dienų (birželio 29) mirė jo motina. Tik po didelių pastangų sūnų išleido porai valandų atsisveikinti su mirusiąja. Netekęs galimybės reikštis kūrybiškai, izoliuotas darbo vietoje, M. Tomonis išgyveno gilią depresiją, kurią dar didino artimųjų elgesys.

Lapkričio 10 d., pirmadienis

Gavau vysk. J. Labuko pasirašytą raštą – skyrimą Kybartų ir Virbalio parapijų administratoriumi. Įgaliotinio K. Tumėno išduotame pažymėjime įrašyta, jog esu Kybartų bažnyčios administratorius.

Bandysiu kaip nors išvengti Virbalio parapijos administravimo, antraip visiškai neturėsiu galimybės pogrindžio veiklai.

Gruodžio 8–12 dienomis LTSR Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo Sergejaus Kovaliovo bylą. Teismo kolegijos pirmininkas – LTSR Aukščiausiojo Teismo narys M. Ignotas, valstybinis kaltintojas – respublikinio prokuroro pavaduotojas Bakučionis. Advokatą paskyrė pats teismas.

S. Kovaliovui pateikti kaltinimai pažeidus RTFSR BK 70 straipsnį: kad dalyvavo žmogaus teisių gynimo iniciatyvinėje grupėje, parašė daug pareiškimų bei kreipimųsi – laišką ginant P. Grigorenko (1969 m.), kreipimąsi įsiveržimo į Čekoslovakiją metinėms pažymėti (1969 m.), kreipimąsi dėl Solženicyno ištrėmimo (1974 m.), laišką į SNO apie Krymo totorius (1974 m.) ir kt., kad dalyvaudamas spaudos konferencijoje A. Sacharovo bute „politkalinių dieną" (1974.X.30) perdavė į užsienį medžiagą apie tarybinius lagerius, kuri kaltinamojoje išvadoje kvalifikuojama kaip „šmeižikiškos žinios". Jis taip pat kaltinamas „Einamųjų įvykių kronikos" leidybos atnaujinimu, žinių jai rinkimu, redagavimu ir leidinio perdavimu į

užsienį. Pastarasis kaltinimas grindžiamas S. Kovaliovo, T. Velikanovos ir T. Chodorovič 1974 m. gegužės mėn. pareiškimu apie jų pasiryžimą platinti „Einamųjų įvykių kroniką".

Gruodžio 8 d., pirmadienis

Šiandien iš kun. Prano Matulaičio perėmiau vadovavimą Kybartų parapijai. Buvęs klebonas tvirtina, kad namas, kuriame jis gyveno, priklauso ne parapijai, bet yra jo nuosavybė, tad čia dar kurį laiką gyvens. Man teko ieškotis buto, jį susiradau toli nuo bažnyčios.

Naujoje vietoje „Kronikai" redaguoti visiškai neturiu sąlygų. Teks prašyti simniškes moteris, kad dar leistų pasinaudoti jų svetingu nameliu.

Gruodžio 12 d., penktadienis

Parengėme **„LKB kronikos" Nr. 20.**

Turinys:

- *M. Tomonis – saugumo auka*
- *J. E. vysk. J. Steponavičiaus pareiškimas*
- *Pirmieji „Aušros" spinduliai*
- *Gelbėkime Lietuvos gamtą!*
- *Streikas Šiaulių autobusų parke*
- *S. Kovaliovo byla*
- *Moksleivių nutautinimas*
- *Persekiojimai už katechizaciją*
- *Rašo Lietuvos kunigai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *1975 m. gruodžio 12 d.*

AMDG

1976 Kybartuose (I)
Saugumiečių uolumas

Sausio 9 d., penktadienis

Šv. Šeimos kongregacijos seserims Marijampolėje pravedžiau eilinį mėnesinį dvasinį susitelkimą. Kybartuose tarnauja net trys šios kongregacijos seserys, todėl ir aš jaučiu pareigą pasitarnauti kongregacijai. Mėnesinis susikaupimas man taip pat pasitarnauja dvasiniam atsinaujinimui.

Sausio 15 d., ketvirtadienis

Į Telšių vyskupijos dekanų pasitarimą šiandien atvyko pareigūnas Murnikovas iš Maskvos Religijų reikalų tarybos ir RRT įgaliotinis K. Tumėnas.

K. Tumėnas išreiškė susirūpinimą dėl „LKB kronikos", kuri didinanti įtampą tarp valstybės ir Bažnyčios. Esą, jeigu „Kronikos" nebūtų, tai padėtis būtų daug švelnesnė; jos leidėjai, manydami, kad galima „Kronikos" pagalba ką nors išsikovoti, apsirinka. Išsikovoti valdžia nieko neleisianti, todėl ragino dekanus neprisidėti prie jos leidimo. „Pas mus didžiausia sąžinės laisvė. Jei kas nors trukdytų, skambinkite man", – baigė K. Tumėnas.

Sausio 20 d., antradienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 21.**

Turinys:

- *Sergejaus Kovaliovo teismas*
- *Laiškai ir pareiškimai*
- *Kančios kelias*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *M. Jurevičius be darbo*
- *Jaunimo persekiojimas tęsiasi*
- *Tarybinėje mokykloje*

1976 m. sausio 20 d.

Vasario 16 d., pirmadienis

Ses. E. Šuliauskaitė suredagavo ir „Aušros" 2-ąjį numerį. Su „LKB kronikos" 21-uoju numeriu „Aušra" taip pat keliauja į Maskvą, kad pasiektų laisvąjį pasaulį.

Kovo 6 d., šeštadienis

Veisiejų ir Šlavantų mokinių tėvai parašė LTSR prokurorui: „Š. m. vasario 16 d. mūsų vaikai dalyvavo mūsų užprašytose šv. Mišiose Šlavantų bažnyčioje. Vaikams grįžus, Veisiejų vid. mokyklos direktorius Stabingis su mokytojais Ditkum ir Klimčiausku sulaikė iš autobuso lipančius vaikus, nusivarė į mokyklą ir, grasindami kažkokiais elektriniais maršk iniais, vertė rašyti pasiaiškinimus. Rytojaus dieną, vasario 17 d., Zinkevičius, KGB pareigūnas Gylys ir mums nepažįstamas kapitonas pradėjo vaikus iš naujo tardyti. <...> Mes, nukentėjusių ir grubiai pažemintų mokinių tėvai, griežčiausiai protestuojame prieš tokį sąžinės laisvės ir LTSR BK 187 straipsnio pažeidimą."

Kovo 10 d., trečiadienis

Iš kun. J. Zdebskio rašto LTSR prokurorui: „1976 m. kovo 10 d. automašina „Žiguli" LIG 77-21 anksti rytą vežiau į Vilnių ligonę – invalidę Medonaitę Z., gyv. Gudelių k. Lazdijų raj., kurią lydėjo jos tėvas Medonas Jonas. Kartu važiavo pil. Stašaitis Jonas, gyv. Vilniuje – Salininkuose. Įvažiuojant į Vilnių Minsko plentu, apie 10 val. mus sulaikė autoinspekcijos darbuotojas (paklaustas pavardės, prisistatė: Jurevič) ir pareiškė, kad aš esu girtas, todėl pareikalavo su juo vykti į psichiatrinę ligoninę Vasaros gatvėje girtumui nustatyti. Automašiną pareikalavo palikti autoinspekcijos kieme, paėmė vairuotojo pažymėjimą, mašiną liepė atsiimti 17 val."

Balandžio 8 d., ketvirtadienis

Simno tikintieji pasiuntė RRT įgaliotiniui pareiškimą: „1975 m. rudenį didelė Simno parapija neteko kunigo-vikaro, kuris valdžios įsakymu buvo iškeltas. Simno tikinčiųjų religinius poreikius aptarnauti liko vienas kunigas-klebonas. <...> Mes, žemiau pasirašiusieji Simno parapijos tikintieji, prašome Jus, Religinių reikalų įgaliotini, kurio tiesioginė pareiga tarpininkauti tarp valdžios ir Bažnyčios, padaryti žygių, jog būtų panaikintas

limitas Kunigų seminarijai, kad patys vyskupai savo nuožiūra galėtų priimti visus jaunuolius, norinčius tapti kunigais, kad Simno bažnyčia gautų kunigą-vikarą, kuris jai labai reikalingas."

Pasirašė keli šimtai Simno parapijiečių.

Balandžio 17 d., šeštadienis

Šiais metais RRT įgaliotinis K. Tumėnas pradėjo „šviesti ir auklėti" vyskupus, vyskupijų valdytojus ir dekanus. Vasario mėnesį jis skaitė paskaitą Telšių kurijoje, vasario 18 d. – Kauno arkivyskupijos kurijoje, kovo 18-ą – Kaišiadorių, balandžio 17-ą – Panevėžio vyskupijų kurijose.

Savo paskaitose K. Tumėnas kaltino „LKB kroniką". Dar aiškino, kad valstybės ir Bažnyčios santykiai gerėja; nors yra problemų, sunkumų, bet juos galima išspręsti be „Kronikos".

Balandžio 18 d., sekmadienis

Simne išleistas **„LKB kronikos" Nr. 22.**

Turinys:

- *Atviras laiškas Lietuvos KP CK*
- *Tauragnų bažnyčios statyba*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Žinios iš Tėvynės*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo – A. Šalčio teismas*

1976 m. balandžio 18 d.

Balandžio 25 d., sekmadienis

1974 m. gruodžio 23 d. Vilniuje, Kaune ir kituose Lietuvos miestuose vyko kratos. Krata buvo padaryta ir pas buvusį ilgametį politinį kalinį Kęstutį Jokubyną. Netrukus po to K. Jokubynas kreipėsi į valdžią, prašydamas leidimo emigruoti iš Tarybų Sąjungos. Vizų skyriuje jo dokumentų nepriėmė. Tada Jokubynas pasiuntė TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkui atvirą laišką. 1975 m. balandžio 25 d. Jokubynui buvo pranešta, jog dokumentai priimami svarstymui, tačiau po dviejų mėnesių buvo gautas neigiamas atsakymas.

Balandžio 30 d., penktadienis

Gavau Vlado Lapienio išsamų pareiškimą (1976.04.18) TSKP CK Generaliniam sekretoriui Brežnevui apie religijos padėtį Lietuvoje. Koks šaunus šis drąsus vyras!

Taip pat gavau informaciją apie Sasnavos tikinčių mokinių grubų persekiojimą.

Labiausiai reikia dėkoti Vatikano radijui, kuris skaito „Kronikos" medžiagą. Dėl to į „Kronikos" redakciją pradėjo plaukti daug žinių, kurių pirmiesiems numeriams buvo nelengva surinkti.

Gegužės 1 d., šeštadienis

Išėjo pogrindžio leidinio **„Laisvės šauklys"** pirmasis numeris. Ačiū Dievui, kad „Kronika" susilaukia daugiau pasekėjų ir žmonės pamažu drąsėja.

Gegužės 5 d., trečiadienis

Gavau man labai svarbią informaciją apie į Maskvą vykusios Jadvygos Petkevičienės sulaikymą ir kratą. Dar labiau aišku, kad važiuojant į Maskvą su pavojingu kroviniu negalima sėsti į traukinį iš Lietuvos.

Šią dieną Vilniaus geležinkelio stotyje, traukinyje Kaliningradas–Maskva, apie 22.30 val. buvo sulaikyta Jadvyga Petkevičienė (gyv. Šiaulių m., Lenino pr. 42-1), Šiaulių gimdymo namų med. sesuo. Suėmimo operacijai vadovavo saugumo majoras J. Markevičius. Iš vagono J. Petkevičienė buvo nuvesta į Vilniaus transporto milicijos skyrių. Dalyvaujant dviem saugumiečiams ir milicijos vaikų kambario inspektorei Angelei Purickienei, atlikta smulki asmeninė krata.

Gegužės 19 d., trečiadienis

308 Šlavantų parapijos tikintieji pasiuntė LTSR KGB viršininkui savo klebonų ginantį raštą, kuriame rašo: „1976 m. kovo 10 d. Vilniaus mieste VAI darbuotojas Jurevič sulaikė mūsų parapijos kunigą Juozą Zdebskį, vairuojantį automašiną, ir pareiškė, kad jis esąs girtas. Mes, Šlavantų parapijos tikintieji, žinome, kad mūsų kunigas visiškai nevartoja alkoholinių gėrimų. Tai patvirtina ir važiavę su juo trys žmonės, į kurių liudijimą įvykio metu buvo visiškai nekreipiamas dėmesys. Šitoks grubus kunigo įžeidimas žeidžia ir mus, tikinčiuosius."

Birželio 13 d., ketvirtadienis

Mano ištikimoji pagalbininkė Julija Juškauskaitė atvežė iš Simno ką tik parengtą „LKB kronikos" Nr. 23 ir „Aušros" Nr. 3 (43). Ses. E. Šuliauskaitė dirbo beveik dvi savaites, suredaguodama šiuodu numerius.

„LKB kronika", Nr. 23.

Turinys:

- *Laiškas kardinolams J. E. A. Samore ir J. E. J. Slipij*
- *Laiškas airiams*
- *Vilniaus arkivyskupijos kunigų pareiškimas*
- *Įgaliotinis K. Tumėnas atsako į priekaištus*
- *Kun. K. Garucko pareiškimas*
- *VL. Lapienio laiškas Generaliniam Sekretoriui L. Brežnevui*
- *Simno tikinčiųjų kreipimasis*
- *Kun. J. Zdebskio gynimas*
- *Stasės Lukšaitės nužudymas*
- *Nijolė Sadūnaitė lageryje*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*

1976 m. birželio 13 d.

Birželio 14 d., penktadienis

Važiuoju į Nesterovą ir perku bilietą į Maskvą. Nenoriu į Maskvos traukinį sėsti Lietuvoje, nes yra pavojus pakliūti į KGB nagus. Iš Kaliningrado srities važiuoti atrodo saugiau.

Birželio 15 d., šeštadienis

Zakristijonas Petras mane pavėžėjo į Gusevą; čia sėdu į Kaliningradas–Maskva traukinį „Gintaras". Po visų formalumų užsiropščiu ant viršutinio gulto ir vaizduoju miegantį. Važiuojant per Lietuvą į mano kupė niekas neįlipo, todėl jaučiuosi ramus, kiek taip galima jaustis vežant pavojingą krovinį.

Birželio 16 d., sekmadienis

Laimingai pasiekiu Maskvą ir iškart metro važiuoju į iš anksto suderintą susitikimo vietą. Aleksandras Lavutas labai punktualiai ateina ir pasikeičiame spauda. Gaunu „Einamųjų įvykių kroniką", o jam atiduodu „LKB kronikos"

23-ią numerį ir „Aušrą“. Pasidalijame informacija ir aš skubu į geležinkelio stotį pirkti bilieto į Vilnių. Pusantros valandos praleidžiu eilėje, gaunu bilietą ir dar turiu laiko pasižvalgyti po Maskvą.

Birželio 23 d., trečiadienis

Birželio 21 d. mirė Lietuvoje plačiai žinomas savo gerumu ir kilniu gyvenimu kun. Zigmas Neciunskas, Kalvių klebonas. Jo artimieji nutarė velionį palaidoti tėviškėje – Santaikos kapinėse. Išlydėjus į šventorių, pasirodė, kad nėra užsakytų automobilių karstui ir žmonėms vežti į Dzūkiją. Paaiškėjo, jog Kaišiadorių rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas su Kaišiadorių autoinspekcija nuvarė mašinas į Kaišiadoris, motyvuodamas, esą kunigo laidotuvėms neturėję teisės panaudoti kolūkio transporto.

Padėtį išgelbėjo kun. Alfonsas Svarinskas. Kun. Z. Neciunsko karstą įdėjo į kun. A. Svarinsko „Žigulių“ furgoną, aprišo virvėmis, nes dalis karsto kabojo ore, ant viršaus sudėjo vainikus ir, lydimas vilkstinės lengvųjų automobilių, laimingai pasiekė Santaiką.

Liepos 8 d., ketvirtadienis

212 tikinčiųjų parašė skundą LTSR Komunistų partijos Centro Komiteto pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui: „Šių metų kovo 10 d. Lazdijų rajono Šlavantų parapijos klebonas kun. J. Zdebskis buvo sulaikytas Vilniuje vairuojant automašiną. Sulaikė VAI darbuotojas ir pareiškė, kad kunigas girtas. Pareikalavo vykti į psichoneurologinę ligoninę nustatyti girtumo laipsniui. Ligoninėje, nepadarius kraujo analizės, nežiūrint to, kad pats kunigas to reikalavo, buvo sustatytas aktas, pripažįstąs girtumą. VAI atėmė vairuotojo teises pusantrų metų laikotarpiui ir nubaudė 30 rub. piniginе bauda. <...> Prašome Centro Komitetą pasirūpinti, kad būtų atšauktas šmeižtas, paskelbtas Lazdijų rajoniniame laikraštyje, jog kun. J. Zdebskis sulaikytas girtas, o taip pat nedelsiant gražinti jam vairuotojo teises.“

Liepos 31 d., šeštadienis

Kauno kunigų seminarijos rektorius Viktoras Butkus davė interviu Maskvoje leidžiamam savaitraščiui „Les Nouvelles de Moscou“ ir angliškam „Moscow News“. Interviu parengtas pagal RRT užsakymą – esą, Kunigų seminarija funkcionuoja normaliai...

Rugpjūčio 2–7 d. Visą savaitę praleidau ant Zarasų ežero kranto sesers G. Navickaitės tėvų sodyboje, vesdamas Šv. Šeimos kongregacijos seserims rekolekcijas. Buvo gera proga ir pačiam atnaujinti savo dvasinį gyvenimą.

Kybartuose šiomis dienomis mane pavaduoja pogrindininkas kun. Petras Našlėnas.

Rugsėjo 10 d., penktadienis

Šiemet į Kauno kunigų seminariją tarybinė valdžia leido įstoti devyniolikai jaunuolių. Kandidatų buvo apie trisdešimt. Vienas iš valdžios patvirtintų asmenų neatvyko, o jo vietos užimti kitam valdžia neleido.

Stojantieji buvo ypatingai uoliai verbuojami dirbti KGB kolaborantais. Tenka apgailestauti, kad šiemet į seminariją pateko kai kurie kandidatai, kurie ten neturėjo patekti, o nemaža tikrai rimtų pretendentų dėl tiesioginio KGB pareigūnų įsikišimo negalėjo įstoti. Kai kuriems buvo pareikšta, kad net ateityje nebandytų stoti į seminariją, nes nebūsią priimti.

Taigi tarybinė valdžia šiais metais padarė nuolaidą, sutikdama padidinti stojančiųjų į seminariją skaičių, bet užtat padarė viską, kad būtų blogesnė kandidatų kokybė.

Rugsėjo 11 d., sekmadienis

Rugsėjo pradžioje į Šiluvą traukė minios tikinčiųjų švęsti Švč. Mergelės Marijos Gimimo atlaidų. Ypač daug žmonių dalyvavo atlaiduose 10 ir 11 dienomis. Miestelyje buvo pilna autoinspektorių, milicininkų ir draugovininkų. Draugovininkai gaudė devocionalijų pardavėjas, krėtė net privačius namus, kur buvo nužiūrėję esant devocionalijų. Moterys rožančius pardavinėjo bažnyčioje prie durų, bet ir čia sujžūlėję draugovininkai jas gaudė. Rugsėjo 8 d. vienas kunigas išvijo iš bažnyčios tris draugovininkus, vaikiusius devocionalijų pardavėjas. Milicija gaudė fotografus, bandžiusius fotografuoti ar filmuoti besimeldžiančias žmonių minias, ir vedė juos pas Raseinių rajono saugumo viršininką, kuris buvo įsirengęs sau būstinę prie Šiluvos bažnyčios.

Rugsėjo 24 d., penktadienis

Šiandien mirė Skardupių klebonas kun. Vincentas Gelgota. Kadaise jis buvo nuteistas kaip „ypatingas nusikaltėlis“, o atlikęs bausmę buvo

reabilituotas. Vis dėlto tarybinė spauda nesiliovė jį šmeižusi. „Minties" leidykla Vilniuje 1967 m. išleido Vytauto Dėno brošiūrą „Ir mirdami kovojo". Apybraižoje „Juzelė atėjo" aprašoma, kaip kun. V. Gelgota nužudė Žvirgždaičių valsčiaus (Šakių r.) tarybinę darbuotoją Juzelę. Kunigas daug kartų dėjo pastangas, kad šmeižtas būtų atšauktas, bet jos nedavė jokių vaisių.

Rugsėjo 26 d., sekmadienis

Paskelbiau Kybartų bažnyčioje, kad nuo šio sekmadienio kasdien po vakarinių šv. Mišių kalėdosiu – lankysiu savo parapijiečius; paprašiau, kad norintieji klebono apsilankymo susitartų su keliais kaimynais ir užsiregistruotų.

Spalio 1 d., penktadienis

Simne ses. E. Šuliauskaitė suredagavo „LKB kronikos" 24-ą ir „Aušros" 4-ą numerius. Ant abiejų leidinių įrašėme ne visai tikslią išleidimo datą.

„LKB kronika", Nr. 24.

Turinys

- *Dr. V. Butkaus interviu*
- *„Tiesa" apie Katalikų Bažnyčią Lietuvoje užsieniečiams*
- *Kun. Z. Neciunsko mirtis ir laidotuvės*
- *Kun. Z. Neciunsko skundas*
- *Iš Nijolės Sadūnaitės kelionės į lagerį*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*

1976 m. spalio 1 d.

Spalio 4 d., pirmadienis

Pradėjau parapijiečių lankymą. Po vakaro Mišių aplankiau aštuonis namus. Šis lankymas atims iš manęs daug laiko, bet tai gera proga artimiau susipažinti su savo parapijiečiais. Vakare namuose randu ir mokinius.

Spalio 6 d., trečiadienis

Šiandien netoli Virbalio man lenkiant sunkvežimį, šis, neparodęs kairio posūkio, pasuko į kairę, tiesiog į bulvių lauką, ir užkabino mano automobilį. Ačiū Dievui, nukentėjo tik automobilis. Tuojau prisistatė pareigūnai ir

kalbėjosi vien su sunkvežimio vairuotoju; man neleido ne tik pasiaiškinti, bet ir artyn prieiti, kad negirdėčiau, apie ką jie šnekasi. Ar ši avarija nebuvo KGB surežisuota?

Spalio 11 d., pirmadienis

Vilkaviškio rajono VK pirmininko pavaduotojas J. Urbonas man pasakojo, kad į jį kreipėsi autoinspekcijos pareigūnai, teiraudamiesi, kaip reaguoti Kybartų klebono autoavarijos atveju.

Spalio 12 d., antradienis

Į Kybartų vidurinę mokyklą atvyko du saugumiečiai. Po vieną tardymui kvietėsi mokinius, patarnaujančius šv. Mišiose Kybartų bažnyčioje, ir kamantinėjo, kas juos pakvietęs patarnauti Mišioms, ar klebonas duodąs saldainių, pinigų, knygų pasiskaityti? Berniukai paaiškino, kad jie patys atėję patarnauti ir klebonas už patarnavimus niekuo neatsilygina. Kai kuriuos ministrantus saugumiečiai bandė net užverbuoti, kad teiktų KGB žinias, taip pat instruktavo mokyklos vadovybę, kaip privalu elgtis tikinčių mokinių atžvilgiu.

Spalio 14 d., ketvirtadienis

KGB papulkininkis Kolgovas pasakojo Viduklės klebonui kun. A. Svarinskui, kad Kybartų klebonas kun. S. Tamkevičius, darydamas dvigubą lenkimą, sukėlęs avariją.

Spalio 19 d., antradienis

Kybartų vidurinėje mokykloje įvykusiame pedagogų tarybos posėdyje direktorius Dirvonskis įpareigojo klasių vadovus sudaryti bažnyčią lankančių ir religinėse apeigose patarnaujančių mokinių sąrašus. Jis taip pat nurodė, kad mokytojai patys sekmadieniais turi nueiti į bažnyčią ir pamatyti ten esančius mokinius.

Direktoriaus pavaduotojas Sinkevičius liepė klasių vadovams nerašyti savo mokiniams pavyzdingo elgesio pažymio, jei jie lanko bažnyčią, tačiau negalima motyvuoti, jog elgesys mažinamas už bažnyčios lankymą, o „už neaktyvumą visuomeninėje veikloje".

Tuojau po šio posėdžio prasidėjo mokinių religingumo tyrimo vajus. Va klasės vadovė Stankevičiūtė liepė atsistoti tiems, kurie eina į bažnyčią. Atsistojo beveik visa klasė. Vaikštančius į bažnyčią vadovė surašė.

* * *

Keturi saugumo darbuotojai šį vakarą įsibrovė į Jono Matulionio butą Vilniuje, Gorkio g. 17-6. Du saugumiečiai, pasislėpę kaimyno bute, laukė patogaus momento, kad galėtų netrukdomi ir nesukeldami triukšmo įsibrauti į jo butą. Kiti du, matyt, laukė kieme. Kai J. Matulionis grįžo į namus ir pas jį atėjo V. Lapienis, saugumiečiai įsiveržė į vidų. Kratos metu paimta rašomoji mašinėlė „Optima", „LKB kronikos" 24-as numeris, Solženicyno „Gulago salynas" (vertimas į lietuvių kalbą) bei kita literatūra. Po kratos J. Matulionis ir V. Lapienis buvo suimti.

Spalio 20 d., trečiadienis

Apie 15 val. grupė saugumiečių, vadovaujama papulkininkio Petruškevičiaus, atvyko į Panevėžio gamybinio susivienijimo „Linas" mechaninių dirbtuvių įrankinę, kurioje dirbo Ona Pranskūnaitė, ir pateikė prokuroro sankcionuotą orderį kratai darbovietėje, bute ir ūkinėse patalpose. Po to O. Pranskūnaitė buvo atvežta į butą Gogolio g. 59-70, kur saugumiečiai toliau tęsė kratą, užtrukusią iki 21.30 val. Po kratos Pranskūnaitė buvo nuvežta nakvynei į saugumo patalpas, o jos buto durys užplombuotos. Prie durų ir lauke visą naktį budėjo saugumiečiai.

Spalio 21 d., ketvirtadienis

Rytą, 8.30 val., saugumiečiai atsivežė O. Pranskūnaitę ir toliau tęsė kratą. Suradę elektrografinį kopijavimo aparatą „Era", papildomai išsikvietė didelę grupę saugumiečių – atvažiavo dar trys automašinos.

Spalio 28 d., ketvirtadienis

Buvau iškviestas į Vilkaviškio vidaus reikalų skyrių, kur milicijos viršininko pavaduotojas Paltanavičius pareiškė, jog nuspręsta iš manęs paimti vairuotojo teises trims mėnesiams. Už ką tokia sankcija? Mįslę įminė vienas milicijos pareigūnas, atskleidęs, jog šitokios bausmės pareikalavo Vilkaviškio saugumo viršininkas Vaišvila.

Neapleidžia mintis, kad KGB prikišo pirštus ir prie avarijos, nes vos jai įvykus manęs neprileido net pasiklausyti, ką kalbėjo sunkvežimio vairuotojas su atvykusiais autoinspektoriais.

Lapkričio 1 d., Visų Šventųjų šventė

Vakarinių šv. Mišių metu remontuojamoje Kybartų klebonijoje buvo padaryta neoficiali krata. Nepaimtas nė vienas vertingesnis daiktas, tik išversti visi popieriai ir patikrintas mane aplankiusio pogrindininko kun. P. Našlėno portfelis. Akivaizdžiai matėsi, kas buvo tie neprašyti svečiai...

Lapkričio 29 d., sekmadienis

Vatikano radijas šiandien pranešė netikėtą ir labai mielą žinią, kad Airijos tikintieji mums paruošė gražią dovaną – Švč. Dievo Motinos statulą – ir rengiasi ją atvežti į Vilnių. Atgabenti šią dovaną sukliudė tarybinė valdžia, bet ji bejėgė, kad mūsų nepasiektų Airijos katalikų meilė ir solidarumas su persekiojamais Lietuvos katalikais.

Gruodžio 10 d., penktadienis

Simno bažnyčioje šią dieną vyko rekolekcijos. Vakare į jas atėjo mokiniai. Arvydas Petniūnas, dirbantis Alytuje milicininku, pastebėjo iš bažnyčios grįžtančius žmones ir Bambininkų kryžkelėje pasiūlė būreliui mokinių bei suaugusių palaukti mašinos, kuri juos parveš į namus. Atvažiavusį automobilį vairavo milicininko tėvas Algis Petniūnas, Verebiejų apylinkės pirmininkas. Tikintieji, nejausdami klastos, susėdo į mašiną. Pirmininkas griežtai paklausė mokinių, iš kur jie grįžtą. Vaikai pasisakė buvę bažnyčioje. Algis Petniūnas grasino nuvešiąs vaikus pas mokyklos direktorę. Privažiavęs gyvenvietę, pirmininkas suaugusius žmones išsodino iš mašinos, o moksleivius nuvežė į mokyklą. Jos direktorė Stakvilevičienė ir pirmininkas pradėjo tardyti išgąsdintus vaikus. Šie nesigynė buvę bažnyčioje. Pirmininkas klausinėjo, ką jie ten veikė, iš ko meldėsi, reikalavo parodyti maldaknyges. Visi septyni mokiniai parodė savo maldaknyges. Stakvilevičienė vertė prisipažinti mokinę Liną Šmitaitę, ar ji dalyvavusi procesijoje. Mergaitė labai išsigandusi tylėjo. Pirmininkas grasino vaikams, kad dabar nukentės jų tėvai, o direktorė visaip įžeidinėjo mokinius. Pagaliau įbaugintus vaikus paleido namo.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Simne ses. Elena Šuliauskaitė suredagavo **„LKB kronikos" Nr. 25.**

Turinys:

- *Dėkojame Airijos katalikams*
- *Kratos ir suėmimai*
- *Kun. A. Jokūbausko teismas*
- *Kova už Slabadų koplyčią*
- *Algimanto Šalčio persekiojimas*
- *M. Jurevičius – bedarbis*
- *Kun. J. Zdebskio gynimas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*

1976 m. gruodžio 25 d.

Gruodžio 30 d., ketvirtadienis

Per radiją pasiekė žinia: Maskvoje pravoslavų dvasininkas Glebas Jakuninas įkūrė Krikščioniškąjį komitetą tikinčiųjų teisėms ginti. Šįkart ortodoksai mus, katalikus, aplenkė.

Gruodžio 31 d., penktadienis

Dievui laiminant sėkmingai pabaigiau pirmuosius klebono tarnystės metus. Vyskupas J. Labukas neprieštaravo, kai neperėmiau Virbalio parapijos, nes administruoti dvi dideles parapijas buvau tiesiog fiziškai nepajėgus. Su parapijiečiais užsimezgė labai geras ryšys; tai liudija faktas, kad per trumpą laiką surinkau nemažą pinigų sumą ir iš ankstesnio klebono nupirkau parapijai namą, kuris tarnaus kaip klebonija. Jį remontuodamas rūsyje šalia katilinės įrengiau vietą, kur bus galima redaguoti „Kroniką", o iškilus pavojui gal pasiseks viską sumesti į besikūrenančią krosnį.

A M D G

1977 Kybartuose (II)
Spaudimas nemažėja

Sausio 2 d., sekmadienis

Pasiekė skaudi žinia: Panevėžyje suimta Ona Pranskūnaitė.

Sausio 7 d., penktadienis

Prienų miesto gyventojas Antanas Grinkevičius gavo kvietimą atvykti į Prienų VAI, su savimi turint pasą, automobilio dokumentus ir rinkliavos apmokėjimo kvitą.

Nurodytu laiku nuvykusį į autoinspekciją Grinkevičių nuvedė į saugumą pas viršininką Bankauską ir šis keturias valandas kamantinėjo apie gyvus ir mirusius, buvusius bei esančius tremtyje, taip pat užsienyje gimines ir pažįstamus. Ypač domėjosi, ar Grinkevičius pažįstąs Vladą Lapienį ir kun. Kazimierą Žilį. Toliau klausė, ar skaitęs „LKB kroniką" ir kokios esąs nuomonės apie ją. Tardomasis paaiškino, kad „Kronikos" neskaitąs, nes, gaila, jos negalima prenumeruoti, bet apie ją girdėjęs iš užsienio radijo laidų.

* * *

Į Vilkaviškio vidaus reikalų skyrių šiandien pateko du jaunuoliai: Vasilijus Orlovas ir Aleksandras Bulučevskichas. Dienos metu jie įsibrovė į Kybartų bažnyčią, sulaužė ant altoriaus stovėjusį kryžių ir, pasigrobę kitą kryžių bei Kūdikėlio Jėzaus statulėlę, bandė pabėgti, bet tikinčiųjų buvo sulaikyti. Vilkaviškio vidaus reikalų skyrius jiems baudžiamosios bylos neiškėlė, tik pavedė auklėti komjaunimo organizacijai – mat įsibrovėliai buvo komjaunuoliai.

Sausio 14 d., penktadienis

Eilinį kartą nuvykau į Maskvą ir sutartą valandą užėjau į konspiracinį butą, kuriame turėjo įvykti eilinis susitikimas su Aleksandru Lavutu. Jis

atėjo labai tiksliai. Apsikeitėme pogrindžio leidiniais – jam atidaviau „LKB kronikos“ 25-ą numerį ir „Aušrą“, o iš jo gavau „Einamųjų įvykių kroniką“ ir kelis tomus Solženicyno „Archipelag Gulag“. Pasidalinome paskutinėmis naujienomis ir sutarę, kada vėl susitiksime, atskirai, po vieną, apleidome butą. Nenumanau, ką buto šeimininkė žinojo apie mane, bet neabejoju, kad ji buvo A. Lavuto patikimas asmuo.

Paskui aplankiau gerą pagyvenusį kataliką, su kuriuo, kartą grįždamas iš Maskvos, susipažinau traukinyje. Nuo to laiko kiekvieną sykį, būdamas Maskvoje, užsuku pas jį ir jo bute švenčiu Mišias.

Sausio 15 d., šeštadienis

Šiandien grįžau iš Maskvos. Kauno autobusų stotyje įlipau į beveik tuščią autobusą, kuriame buvo tik vienas keleivis ir tas pats – Vilkaviškio KGB viršininkas Vaišvila. Bandau nesijaudinti ir atsisėdu šalia jo. Prie kojų pasistatau portfelį, pilną pogrindžio literatūros. Šnekučiuodamiesi pasiekiame Vilkaviškį. Saugumietis man prikišo, kad aš į „Kroniką“ pateikiau klaidingą informaciją, būk tai KGB surežisavo mano automobilio avariją. Jis sakė: „Jei mes būtume surežisavę, avarija būtų pavykusi.“ Paaiškinau, kad apie šios žinutės patekimą į „Kroniką“ nieko nežinau. Aišku, jis netikėjo, ką sakiau.

Sausio 29 d., šeštadienis

Po ketverių metų kalinimo psichiatrinėje ligoninėje šiandien į ją vėl sugrąžintas Petras Cidzikas. Anksčiau jis buvo uždarytas į ją 1973 m. liepos 13 d. už antitarybinės literatūros gaminimą ir platinimą.

„Ligoniams“ per prievartą leidžiami vaistai: tizercinas, aminazinas, sulfazinas, insulinas. Aminazino poveikis sukelia skausmą, mieguistumą, apatiją. Ši priemonė buvo taikoma politiniams kaliniams Popovui, Šatalovui, Čechanavičiui, Cidzikui, Žicharovui, Kašinui ir kitiems. Insulinas sukelia traukulius, sąmonės netekimą, konvulsijas. Šiuos vaistus leido lietuviui politkaliniui A. Čechanavičiui tuoj po to, kai jo motina Pranė Vasiliauskienė kreipėsi į Žmogaus teisių gynimo komitetą dėl sūnaus neteisėto laikymo psichiatrinėje ligoninėje.

Sausio 30 d., sekmadienis

Šio mėnesio pabaigoje Lietuvoje pasirodė **naujas pogrindžio leidinys kunigams „Tiesos kelias".** Savo išore jis panašus į „LKB kroniką" ir kitus pogrindžio leidinius. „Tiesos kelias", leidėjų teigimu, būsiąs „langas, pro kurį turi pakliūti daugiau šviesos į kunigų gyvenimą". Jis žada dalintis su kunigais pastoracijos patirtimi, supažindinti su naujovėmis teologijoje bei filosofijoje ir pateikti žinių iš katalikiškojo pasaulio. Leidinį redaguoja kun. Jonas Zubrus SJ.

Vasario 14 d., pirmadienis

Keturi nepažįstami šiandien vyrai brovėsi į kapsukietės Šventosios Šeimos kongregacijos sesers Janinos Buzaitės butą, kurį saugumiečiai nuolat seka. Daug kartų, ses. J. Buzaitei nesant namuose, jos bute Kapsuke, o kiek anksčiau ir Vilkaviškyje, buvo padarytos kratos, ją pažįstantys asmenys ne sykį buvo tardomi. Vienam iš jų saugumiečiai pasakė, kad J. Buzaitė yra didelė nusikaltėlė, kurią reikią izoliuoti nuo visuomenės. Vasaros metu ši sesuo ruošia vaikus Pirmajai Komunijai. Valdžios akyse ji – nusikaltėlė.

Vasario 16 d., trečiadienis

Paluobių parapijos klebonas kun. P. Račiūnas rajono valdžiai skirtu raštu gina Bažnyčios reikalus: *„Jūsų reikalavimą neleisti Paluobių bažnyčioje laikyti pamaldų Bažnyčios drausmei nenusikaltusiems kunigams ir kiekvieną kartą prašyti Jūsų leidimo kulto apeigoms atlikti laikau antikonstituciniu, pažeidžiančiu Bažnyčios kanonus, visuotines žmogaus teises ir Helsinkio konferencijos Baigiamojo akto įsipareigojimus ir manęs juridiškai nesaistančiu."*

Kovo 16 d., trečiadienis

Šiandien pasiunčiau Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui pareiškimą, kuriame rašiau:

„Per nepilnus pusantrų metų, kuriuos praleidau Kybartuose, maždaug 6–7 kartus rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojo J. Urbono buvau baramas. Už ką? Už skambinimą varpais. Už Mišioms patarnaujančius berniukus, kuriuos buvau verčiamas nuvaryti nuo altoriaus. Už tai, kad laidotuvių procesijoje buvo nešamas kryžius, o aš, parapijos klebonas,

pėsčias lydėdavau mirusįjį į kapus. Pavaduotojas sakė, kad aš galįs sėdėti tiktai mašinos kabinoje. Barė ir už tai, kad be rajono pavaduotojo žinios leidau vienam savo draugui kunigui celebruoti šv. Mišias; buvau verčiamas net raštu pasiaiškinti. Kadangi Mišių laikymas yra tvarkomas bažnytinės teisės, o tarybiniai įstatymai neleidžia valdžios pareigūnams kištis į Bažnyčios vidaus gyvenimą, todėl minėto pasiaiškinimo neparašiau."

Pareiškime išvardijau daug faktų, kaip Kybartų mokykloje yra persekiojami tikintys moksleiviai.

Kovo 19 d., šeštadienis

Simne ses. E. Šuliauskaitė suredagavo **„LKB kronikos" Nr. 26.**

Turinys:

- *SOS*
- *Lietuvos kunigų kreipimasis į klierikus*
- *Sveikiname „Tiesos kelią"*
- *Tardymai ir kratos*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Religinių bendruomenių „sutartys"*
- *Laiškai ir pareiškimai*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo*

1977 m. kovo 19 d.

Kovo 22 d., antradienis

Gavau Grinkiškio parapijos klebono kun. Juozo Vaicekausko rašto Kauno arkivyskupijos kurijai kopiją:

„1977 metų kovo mėn. 17 d. buvau iškviestas pas Radviliškio rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoją Alfredą Krikštaną. Mane nusivedė į 22 kabinetą, kuriame susirinkusi speciali komisija, susidedanti iš komisijos pirmininko A. Krikštano, narių: Radviliškio rajono laikraščio „Komunizmo aušra" redaktoriaus Antano Mikelio, finansų skyriaus vedėjo Vaišučio, Petro Vaičiūno ir Valentino Paliūno, apkaltino mane, kad aš organizavęs vaikų susirinkimą 1976 metų Velykų naktį Pašušvio bažnyčioje, parašęs vaikams pakvietimus, kad pas mane į namus lankosi moksleiviai ir moksleivės.

1976 metų Didįjį šeštadienį, pasibaigus vakarinėms pamaldoms Grinkiškio bažnyčioje, nuėjau į Pašušvį. Apie 22 val. įėjęs į Pašušvio bažnyčią, radau ją pilną suaugusių, vaikų ir jaunimo. Kaip žinote, Pašušvio bažnyčia neturi savo kunigo. Žmonės kantriai manęs laukė net kelias valandas. Iki 24 val. klausiau išpažinčių. Po to prasidėjo Didžiojo šeštadienio pamaldos ir tęsėsi iki 2 val. nakties. Pamaldoms pasibaigus, žmonės nesiskirstė, laukė Prisikėlimo apeigų. Vidurnaktį nebuvo ir autobuso. Motinos ėmė mane prašyti, kad leisčiau bent mažesniems vaikams pernakvoti ant grindų Pašušvio bažnyčios komitetui priklausančiame name. Pačios motinos prinešė šiaudų, suguldė savo vaikus ir, sugrįžusios į bažnyčią, iki ryto budėjo ir meldėsi. Tai labai nepatiko Pašušvio ateistams. Visus vaikus, kurie naktį buvo bažnyčioje, mokyklos direktorė Jadvyga Baltraitienė privertė parašyti pasiaiškinimus. Kai kuriuos vaikų pasiaiškinimus man perskaitė komisijos pirmininkas Krikštanas.

Komisijos pirmininkas man įrodinėjo, kad aš pažeidęs tarybinius įstatymus, kad visus vaikus turėjau iš bažnyčios išvaryti. Jam pritarė komisijos nariai. Kai bandžiau aiškintis, kad aš, kunigas, neprivalau žmonėms aiškinti tarybinių įstatymų, kad neturiu teisės išvaryti vaikų iš bažnyčios, komisijos nariai ėmė mane visaip įžeidinėti. Ypač viešai savo neapykantą rodė Antanas Mikelis. Jis įrodinėjo, kad kunigai nesilaiko celibato, kad ir aš esu toks pat, kaip ir kiti. „Iš kur jūs žinote, juk aš pas tamstą išpažinties neinu?" – paklausiau jo. Po mano klausimo sekė komisijos narių juokas ir pasityčiojimai. Be to, A. Mikelis tardė mane, kodėl atleidau Pašušvio bažnyčios vargonininką, kodėl iš Kauno atvažiuoja skalbėja. Kišosi į bažnyčios reikalus pačiu grubiausiu būdu, po kiekvieno mano atsakymo visaip tyčiodamiesi. Komisijos narys Petras Vaičiūnas šaukė ant manęs, kad aš atidaręs viešuosius namus. Komisijos pirmininkas A. Krikštanas bandė nuraminti besityčiojančius kolegas, bet šie neklausė. Kai bandžiau teisintis, komisijos narys Vaišutis šaukė: „Nutilk!" A. Mikelis tardė toliau klausdamas, kokiu būdu užsienio spaudoje pasirodė straipsnis apie Pašušvio tikinčiųjų persekiojimus. Man grasino, kad aprašysiąs laikraštyje, perduosiąs prokuratūrai. Komisijai priminiau, kad ne kartą rašiau, kaip ateistai persekioja Pašušvio ir Grinkiškio tikinčiuosius, grasina kunigui, bet negavau jokio atsakymo. Priminiau, kad 1977 m. kovo mėn. 13 d., išėję iš Pašušvio bažnyčios, tikintieji skundėsi, kad J. Baltraitienė nesiliauja persekiojusi vaikų, kad mokykloje tėvų susirinkimo metu draudė vesti vaikus į bažnyčią, sakė, kad mane, kunigą, sutvarkysianti. Komisijos narys Antanas Mikelis sušuko: „Ir sutvarkysim, būsi iškeltas!"

Neįmanoma aprašyti visko. Gana ilgai mane mokė ir barė, tyčiojosi, kaip tik jiems patiko. Gale paskelbė sprendimą: įspėjimas. Įspėjo, jei nesiliausiu pažeidinėjęs tarybinių įstatymų, būsiu griežtai nubaustas. Priminė mano padarytus „nusikaltimus" Balninkų ir Pajieslio parapijose.

Jeigu šitaip elgiasi ateistų grietinėlė, viršūnės, tai galite įsivaizduoti, kaip elgiasi eiliniai ateistai su tikinčiaisiais ir kunigu Grinkiškyje ir Pašušvyje. Apie tai pasakojau savo draugams kunigams. Netylėsime!

Kreiptis į Religijų reikalų įgaliotinį prie LTSR Ministrų Tarybos nėra prasmės, nes manau, kad minėta komisija vadovavosi Tumėno nurodymais. Kai priminiau, kad kreipsiuosi į Religijų reikalų įgaliotinį, nes nepadariau jokio nusikaltimo, komisijos nariai tik nusijuokė.

Pranešu Kauno Arkivyskupijos Kurijai, kad aš, kaip kunigas, negaliu atlikti pilnai ir laisvai savo pareigų Grinkiškyje ir Pašušvio bažnyčiose dėl nuolatinio ateistų kišimosi į bažnyčios reikalus, dėl asmeninių persekiojimų ir grasinimų."

Balandžio 10 d., sekmadienis

Balandžio 7 d. Lietuvos Helsinkio grupės nariai kreipėsi į Belgrado komisiją, tikrinančią, kaip vykdomi 1975 metais Helsinkyje pasirašyti tarptautiniai susitarimai. Plačiai išdėstomi Bažnyčios Lietuvoje diskriminavimo faktai ir keliami reikalavimai:

- kad terminą „sąžinės laisvė" suprastų ir aiškintų taip, kaip jį supranta viso pasaulio žmonės;
- kad žmonės turėtų ne tik antireliginės, bet ir religinės propagandos laisvę;
- kad tikintiesiems būtų suteikta susirinkimų, mitingų, spaudos, žodžio laisvė;
- kad panaikintų švietimo įstatymų pagrinduose tuos straipsnius, kurie varžo religijos ir sąžinės laisvę;
- kad išleistų iš kalėjimų ir lagerių visus tuos, kurie prisidėjo prie to, kad visur būtų gerbiamos ir saugomos žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės (N. Sadūnaitę, P. Plumpą, P. Petronį, Š. Žukauską ir kt.).

Kreipimąsi pasirašė Helsinkio susitarimų vykdymui remti Lietuvos visuomeninė grupė: T. Karolis Garuckas, Eitanas Finkelšteinas, Ona Lukauskaitė-Poškienė, Viktoras Petkus, Tomas Venclova.

Balandžio 19 d., pirmadienis

Šįryt 8 val. į darbą einantį gyd. Povilą Butkevičių sulaikė iš saugumo mašinos iššokęs pareigūnas ir nusivežė į namus (Kaune, Molėtų g. 18). Kartu važiavusi moteris ir vienas vyras nuėjo į Butkevičių butą ir prisistatė: „Mes nuo Alfonso." Kai buvo įleisti, atėjusieji parodė saugumiečių knygutes ir pasikvietė lauke buvusius 5 vyrus į vidų. Prasidėjo krata, kurios metu paimta „LKB kronikos" Nr. 25, „Kronika tekuščich sobytij" Nr. 40, rašomoji mašinėlė ir ja nurašytas straipsnis iš „Aušros" 5-o numerio. Vykstant kratai į butą atėjo Liudas Simutis ir jis taip pat buvo nuvežtas į saugumo komitetą.

Balandžio 22 d., ketvirtadienis

Kulautuvoje (Komjaunimo g. 12) keturi saugumiečiai ir du kviestiniai (Birutė Vilčinskienė ir Algimantas Vyšniauskas) krėtė Stasės Jasiūnaitės butą, malkinę ir rūsį. Kratos metu paėmė 2 egz. po 24 puslapius mašinėle spausdintos brošiūros apie Romą Kalantą, S. Jasiūnaitės rašomos „Gyvenimo apysakos" antrą dalį, susidedančią iš 620 mašinėle spausdintų puslapių, etc.

Vyr. operatyvinis įgaliotinis mjr. V. Žarskis klausė S. Jasiūnaitės, ar ji gaunanti honorarą už savo kūrinius. Tardomoji atsakė, kad jos knygos niekur nespausdinamos ir todėl jokio honoraro negaunanti.

– Čia jūs nespausdinate, jūs užsienyje spausdinate – „Drauge", – pasišaipė majoras Žarskis.

Pasibaigus kratai, Jasiūnaitė buvo nuvežta į Kauno saugumo komitetą tardymui.

Balandžio 26 d., antradienis

Šios dienos „Tiesoje" išspausdintas platus Sidabravo klebono kun. Vytauto Starkaus straipsnis „Kodėl iš klystkelių pasukau", kuriame bandoma skaitytoją įtikinti, kad svarbiausia kun. V. Starkaus „praregėjimo" priežastis – Vatikano radijo šmeižtai tarybų valdžios adresu.

Kun. V. Starkus panevėžiečiams kunigams štai ką yra papasakojęs. Stodamas į Kunigų seminariją, buvo verbuojamas dirbti KGB agentu. Saugumiečiai sutiko leisti jam mokytis seminarijoje su sąlyga, kad po kelių kunigavimo

metų mes kunigystę. Kun. V. Starkus su šiuo reikalavimu sutikęs, galvodamas, kad po kunigystės šventimų kaip nors išsisuksiąs iš KGB pinklių. Deja, neišsisuko.

Balandžio 27 d., trečiadienis

Ses. E. Šuliauskaitė Simne suredagavo ir padaugino **„LKB kronikos" Nr. 27**.

Turinys:

- *Nauji vėjai ar nauja klasta?*
- *Telegrama Prezidentui Dž. Karteriui*
- *Kratos ir tardymai*
- *Tokia jų moralė*
- *Pareiškimai*
- *Apie „kreivą veidrodį"*
- *Žinios iš vyskupijų*

1977 m. balandžio 26 d.

Gegužės 2 d., pirmadienis

Gavau pluoštą informacijos apie Kryžių kalną:

„Daug audrų matęs garsusis Lietuvos kryžių kalnas Dievo Apvaizdos sprendimu šiais metais liko nenusiaubtas, išvengė naujos žaizdos. Kalnas pamažu užsigydo bedievių padarytas žaizdas, bet randai liekasi. 1977 m. gegužės 2 d. ant kalno jau buvo 360 didesnių ir mažesnių kryželių. Kokių tik užrašų ten nerasi! Čia dėkoja už sveikatą, prašo pagalbos tautai, ten maldauja atsivertimo paklydusiems. Vienas kryžius atvežtas net iš Sibiro.

Dar matyti paskutinio (1975 m. lapkričio mėn.) kryžių niokojimo žaizdos: ateinantį pasitinka bekyšą geležiniai stypai – bedievių neapykantos paminklai. Kalno gale matyti trys užraitytais galais išsikišę geležies likučiai – čia taip pat buvo kryžiai.

Centre stovi kryžiais apstatytas pajuodęs kelmas, likęs paskutinio bedievių niokojimo metu nupjovus klevą, kuris buvo pasodintas Nepriklausomybės laikais. Medį nupjovė, o šaknys liko...

Su šaknimis išrauti tikėjimo iš žmonių širdžių ateistams nepavyko ir nepavyks. Vėl šalia kelmo „išaugo" didžiulis gražus kryžius su senoviška metaline kančia. Jis padarytas iš to paties nupjauto klevo kamieno, rasto (berods) kalno papėdėje. Jame įrašyta: „1977.V.2. Taip Dievo sutvarkyta: jei šaknys lieka, medis vėl ataugs. Čia bedieviai bejėgiai!"

Kryžiai toliau „dygsta“. Ant akmens 1863 m. sukilimui prisiminti kažkas taip pat iškalė kryžių. Meilė išradinga!“

Gegužės 12 d., ketvirtadienis

Ses. Elena Šuliauskaitė padejavo, kad jai per sunku redaguoti „Kroniką“ ir „Aušrą“. Paprašiau, kad „Aušrą“ imtųsi redaguoti kun. Lionginas Kunevičius, ir jis mielai sutiko. Šiandien jis atvežė naujai suredaguotą „Aušros“ 6-ą (46) numerį.

Gegužės 16 d., pirmadienis

Šį mėnesį išėjo **naujo pogrindžio leidinio „Rūpintojėlis“ 1-asis numeris.** Įžangoje rašoma: „Jus aplanko „Rūpintojėlis“; šį vardą jis pasirinko, nes yra užsibrėžęs gaivinti ir skleisti tas vertybes, kurias simbolizuoja prie Lietuvos kelių rymojęs Rūpintojėlis.“ Daugelis skaitytojų šį leidinį sutiko šiltai, tik norėtų, kad būtų aktualesnis, rašytų daugiau apie jaunimo problemas ir išeitų didesniu tiražu.

Gegužės 22 d., sekmadienis

Kunigystės šventimus šią dieną gavo devyni Kauno kunigų seminarijos V kurso auklėtiniai: Jonas Alesius, Ričardas Černiauskas, Česlovas Degutis, Vytautas Kadys, Jonas Kauneckas, Stanislovas Linda, Marijonas Savickas, Vincas Stankevičius, Petras Tarvydas.

Birželio 15 d., trečiadienis

Gavau ilgoką straipsnį, kurio autorius kun. P. Račiūnas MIC plačiai nušviečia bažnytinį gyvenimą Sovietų Sąjungoje. Baigdamas rašo: „Šis pareiškimas buvo parašytas prašant šventosios Dvasios šviesos, išklausius daugelio Lietuvos dvasininkų, vienuolių ir tikinčiųjų nuomonių. Tikimės, kad mūsų broliai lietuviai užsieniečiai, viso pasaulio tikintieji ir geros valios žmonės kaip galėdami mums padės. Mes prašysime Aukščiausiąjį, kad būtų išgirstas mūsų pagalbos šauksmas.“ Straipsnis labai gerai tiks „Kronikai“.

Birželio 29 d., trečiadienis

Gyvenant Kybartuose tapo sunku „Kroniką“ vis dar leisti Simne, todėl nuo 28-o numerio ses. E. Šuliauskaitė ją redaguoja ir perrašo Kybartų klebonijoje. Šiandien buvo baigtas redaguoti **„LKB kronikos“ Nr. 28.**

Turinys:

- *Lietuvos ir Tarybų Sąjungos religinio gyvenimo problemos*
- *Helsinkio nutarimų „vykdymas"*
- *Pasmerkta be kaltės*
- *Dar viena KGB auka*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo*
- *Pogrindžio leidiniai*

1977 m. birželio 29 d.

Birželio 30 d., ketvirtadienis

Ties buvusia (dabar paversta malūnu) Žaliosios bažnyčia sustojo „Volga". Iš jos išlipo Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas ir Vilkaviškio r. pirmininko pavaduotojas J. Urbonas. Juos pasitiko gausus būrys tikinčiųjų ir reikalavo atiduoti buvusią bažnyčią bei patvirtinti parapijos komitetą. Valdžios atstovai bandė įkalbėti susirinkusius, kad jiems patogiau su vietinio ūkio transportu važinėti į kitų parapijų bažnyčias. Žmonės nesutiko. Jų nuomone, tai yra neįmanomas dalykas, nes direktorius net laidotuvėms neduodąs automobilių.

Energingi parapijiečiai nesidavė pareigūnų įkalbami. Ypač atkakliai bažnyčios reikalus gynė moterys (T. Kaminskienė, A. Burauskienė, J. Matulevičienė ir kitos). Atvykėliai, matydami, kad žmonės nerimauja ir reikalavimai vis didėja, be to, tikinčiųjų būrys vis gausėja, pažadėjo patvirtinti bažnytinį komitetą ir išvyko.

Išvykus K. Tumėnui ir J. Urbonui, prasidėjo tikinčiųjų terorizavimas.

Liepos 1 d., penktadienis

Birželio 11 d. įkalintai Nijolei Sadūnaitei buvo pasiųstas siuntinys, tačiau grįžo atgal su užrašu „nepriklauso".

Birželio mėnesį gydytojų komisija nutarė, kad N. Sadūnaitę reikia guldyti į ligoninę (nuolat laikėsi 37,8–38 laipsniai temperatūros), tačiau lagerio vadovybė nesutiko. Neleido net rentgenu peršviesti plaučius.

Nuo kovo 13 iki gegužės 13 Nijolė praleido Saransko izoliatoriuje. Čia saugumiečiai bandė ją perauklėti: davė gero maisto, net šokolado ir ragino

apgailėti savo „klaidas“. Dabar Nijolė gyvena tremtyje ant Angaros upės kranto išsitiesusiame miestelyje: Krasnojarskij kraj, Bogučany, Beregovaja 18-3. Nuo Krasnojarsko iki Bogučanų per taigą nusigauti galima tik lėktuvu. Į tremtį Nijolę atvežė su sargyba. Vietiniai gyventojai stebisi, kad Nijolę daug kas lanko iš Tėvynės.

Liepos 17 d., sekmadienis

Lietuvos kunigai rašė pasiūlymus dėl TSRS Konstitucijos projekto, bet į juos nebuvo atsižvelgta.

„Mes, žemiau pasirašę Vilniaus arkivyskupijos kunigai, susipažinę su visaliaudiniam svarstymui pateiktu naujosios Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos Konstitucijos projektu, laikome reikalinga: Kad pilną piliečių lygiateisiškumą nepriklausomai nuo jų santykio su religija pagrindu, apie kurį kalbama 34 straipsnyje, naujoji TSRS Konstitucija užtikrintų visiems šalies piliečiams – tiek tikintiesiems, tiek ir netikintiesiems – vienodas teises ir laisves sąžinės srityje.“

Analogiškus pareiškimus taip pat siuntė Vilkaviškio ir Panevėžio vyskupijų kunigai.

Liepos 20–25 dienomis LTSR Aukščiausiasis teismas nagrinėjo Vlado Lapienio, Jono Kastyčio Matulionio ir Onos Pranskūnaitės bylą. Posėdžių data buvo taip kruopščiai slepiama, kad daugelis teisiamųjų draugų nežinojo apie vykstantį teismą.

Nuosprendis: V. Lapieniui – 3 metai griežtojo režimo plius 2 metai tremties, J. Matulioniui – 2 metai lygtinai, O. Pranskūnaitei – 2 metai bendrojo režimo.

Liepos 28 d., ketvirtadienis

1976 m. liepos 28 d. Lietuvoje išleisti „Religinių susivienijimų nuostatai“, kuriais dar labiau suvaržoma Katalikų Bažnyčios veikla. Naujojo įstatymo vienas straipsnis leidžia kunigui religinius patarnavimus atlikti tik toje bažnyčioje, kurioje jis yra valdžios užregistruotas. Pagal tą potvarkį kunigams draudžiama važiuoti į talką klausyti išpažinčių pas kaimynus kunigus, kai šie per atlaidus ar laidotuves būna labai apkrauti darbu. Pagal tuos nuostatus draudžiama mokyti religijos. Jos mokymas leidžiamas tik

kunigų seminarijose. Tad reikia laukti naujų persekiojimų visiems, kas vaikus mokys poterių ar katekizmo – juos baus jau remdamiesi įstatymais.

Tuo dokumentu dvasininkams draudžiama lankyti tikinčiuosius – kalėdoti, nors tai atlikti įpareigoja Katalikų Bažnyčios kanonai. Tas pats įsakas nurodo, kad klausimą dėl naujų religinių bendruomenių įsteigimo sprendžia ne patys tikintieji, o rajono vykdomojo komiteto nariai.

Rugpjūčio 7 d., sekmadienis

Norint kunigui nuvykti į kaimyninę parapiją, esančią pasienio zonoje, reikalinga aplankyti įvairiausias valdžios įstaigas: parapijos klebonas, norįs pasikviesti į pagalbą kunigą, privalo važiuoti pas rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoją gauti leidimą pasikviesti norimą kunigą. Gavęs žodinį leidimą (raštu niekada neduoda), turi eiti pas apylinkės pirmininką, kad pasirašytų iškvietimo blanką. Vėliau iškvietimo dokumentas turi būti pristatomas kunigui, norinčiam atvažiuoti į atlaidus, esančius zonos ribose. Tuomet kunigas veža minėtą dokumentą į rajono miliciją. Milicija savo ruožtu susisiekia su saugumu, saugumas vėl suderina su rajono pavaduotoju ir po dešimties dienų duoda atsakymą.

Tokie kryžiaus keliai buvo nueiti, kai norėta gauti leidimą rugpjūčio 7 d. man nuvykti į Parciunkulės atlaidus Vištytyje. Po dešimties dienų, nuėjęs į Vilkaviškio milicijos skyrių, sužinojau, kad leidimas man neduodamas.

Rugpjūčio 9 d., antradienis

Kun. A. Svarinskas parašė vyskupui L. Poviloniui, kas vyko Viduklės parapijoje:

„Š. m. liepos 26 d. Viduklės bažnyčioje egzaminavau, kaip įsakyta bažnytinės teisės ir vyskupo instrukcijų, vaikučius, besiruošiančius Pirmajai Komunijai ir Sutvirtinimo sakramentui. Tuo metu bažnyčioje buvo apie 25 vaikučiai ir 10 tėvų bei motinų. Apie 17.00 val. į bažnyčią įsiveržė grupė asmenų: Viduklės apylinkės pirmininkas A. Zigmantas, milicininkas iš Raseinių (pavardės nežinau) ir 4 mokytojos: Menkeliūnienė, Lukminienė, Plišauskienė (ketvirtoji stovėjo prieangy ir pavardės nežinau). <...> Sekančią dieną tas pats rajono pirmininkas atsiuntė iš Raseinių milicijos majorą (o gal ir saugumietį) su dviem kviestiniais: kultūrnamio direktorium Germanavičium ir apylinkės sekretore A. Morkuviene ir surašė aktą. Šiandien Viduklės milicijos įgaliotinis ir dvi mokytojos (viena iš jų mokyt. Petraitytė) gatvėje ir butuose gaudė vaikučius ir vedė tardymui į vidurinę mokyklą.

Chuliganams laisvė, o geriems vaikams gaudynės ir tardymai. <...> Todėl prašau Jūsų Ekscelenciją pareikšti atitinkamoms įstaigoms griežčiausią protestą dėl kunigo ir tikinčiųjų diskriminavimo."

Rugpjūčio 21 d., sekmadienis

Šiandien vyko trečiasis Eucharistijos bičiulių žygis iš Tytuvėnų į Šiluvą. Eisenos dalyviai, darniomis gretomis išsirikiavę, su gėlėmis rankose ėjo sveikinti Šiluvos stebuklingosios Dievo Motinos, per Jos užtarimą Eucharistinio Jėzaus prašydami Lietuvai blaivumo, dorumo, tikėjimo dvasios, ėjo permaldauti Dievą už tautos nuodėmes, pasisemti sau jėgų, drąsos ir stiprybės.

Truputis statistikos: šiame eucharistiniame žygyje dalyvavo, apytikriu skaičiavimu, nuo 800 iki 1000 maldininkų, 1975 m. – apie 500–600, 1976 m. – 600–700.

Rugpjūčio 22 d., pirmadienis

Šio mėnesio 18–23 dienomis Lietuvoje lankėsi Mainco, Erfurto ir Berlyno vyskupai, lydimi trijų kunigų. Jie aplankė Aušros Vartus, Panevėžio ir Kauno katedras. Lietuvos katalikai juos visur šiltai sutiko ir gražiai pademonstravo savo tikėjimą: Kauno katedra rugpjūčio 21 d. vos sutalpino tikinčiuosius.

Tarybinė valdžia šiuo vyskupų vizitu siekė užtušuoti Lietuvos Katalikų Bažnyčios vergišką padėtį. Vokiečių vyskupams net buvo leista Kauno katedroje teikti Sutvirtinimo sakramentą. Kada šitai bus leista Lietuvos vyskupams J. Steponavičiui ir V. Sladkevičiui?!

Rugpjūčio 23 d., antradienis

15 val. saugumo komiteto vyr. tardytojas mjr. Pilelis su operatyvininku mjr. Trakimu Vilniaus autobusų stotyje sulaikė Viktorą Petkų ir kartu su juo buvusį Algį Masilionį. Juos iškrėtė, paskui V. Petkaus bute darė kratą, trukusią iki 18 val. Po to abu vyrus išvežė į saugumą. A. Masilionį netrukus paleido, o V. Petkus nebegrįžo.

Rugpjūčio 26 d., penktadienis

Kybartuose parengtas 29-as „Kronikos" numeris. Kol kas ji redaguojama ir spausdinama klebonijoje, nes dar neturiu patikimos vietos. Ses. Elena Šuliauskaitė dirba, o šalia kūrenasi krosnis. Iškilus pavojui visa medžiaga atsidurtų ugnyje.

„LKB kronika“, Nr. 29.

Turinys:

- *Vladas Lapienis saugumo kalėjime, teismas*
- *Belgrado komisijai, tikrinančiai, kaip vykdomi 1975 m. pasirašyti Helsinkyje tarptautiniai susitarimai*
- *Pareiškimai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Paskutinės žinios*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1977 m. rugpjūčio 26 d.

Rugpjūčio 31 d., trečiadienis

Į Kunigų seminariją leista priimti 20 jaunuolių. Klierikai, kaip ir ankstesniais metais, buvo verbuojami dirbti KGB kolaborantais.

Rugsėjo 10 d., šeštadienis

Šį mėnesį P. Plumpos žmona aplankė savo vyrą, kalintį 36-ajame Permės lageryje. Prieš pasimatymą ją visiškai išrengė ir iškrėtė. Atsisakius leisti padaryti kratą, pasimatyti su kaliniu neleidžia. P. Plumpa sunkių lagerio sąlygų smarkiai išsekintas, tačiau tvirtas. Tuoj po pasimatymo buvo perkeltas į kitą lagerį. Dabartinis jo adresas: Permės sr., Čūsovskij r., Vsesviatskaja st., vs 389/35.

Rugsėjo 13 d., antradienis

120 Panevėžio vyskupijos kunigų ir vysk. V. Sladkevičius pasirašė pareiškimą dėl Konstitucijos. Jokios vilties, kad į pasiūlymus bus atsižvelgta.

Spalio 1 d., šeštadienis

Lapienienei irgi leista aplankyti savo vyrą Vladą, kalintį Mordovijoje. Dabartinis jo adresas: Mordovskaja ASSR, Potma-Baraševo, učr. Žx 385/3-5. Ona Pranskūnaitė kalinama Čuvašijos ATSR, Kozlovkos lageryje.

Spalio 7 d., penktadienis

Apie 17 val. kažkas smarkiai pasibeldė į Ceikinių parapijos klebono kun. K. Garucko duris. Įėjęs čekistas, pamatęs ant stalo kareivio laišką ir fotografiją, paklausė: „Ką, ir kariuomenėje šnipinėji?“ Saugumietis kaltino kunigą, kad jis rašąs į „Kroniką“ ir perduodąs žinias į užsienį. Paskui įteikė

jam kvietimą š. m. spalio 10 d. atvykti į Valstybės saugumo komitetą Vilniuje pas tardytoją Lazarevičių.

Tardytoją domino, kaip kun. K. Garuckas pateko į Lietuvos visuomeninę grupę Helsinkio susitarimų vykdymui remti etc. Tardymas užsitęsė 7 val.

Spalio 10 d., pirmadienis

Kai kurie seminaristai aiškiai dirba KGB pavedimu. Uolūs seminaristai savo stalčiuose randa raštelių, raginančių nebūti uoliems, nes ateitis esanti ne uoliųjų rankose. Iš klierikų stalčių dingsta jų parašyti pratybiniai pamokslai. Yra klierikų, beveik viešai demonstruojančių savo ryšį su KGB.

Spalio 15 d., šeštadienis

Adutiškio klebonas kun. B. Laurinavičius pasiuntė TSRS ATP Pirmininkui ir KP Generaliniam Sekretoriui L. Brežnevui pareiškimą-atvirą laišką, apimantį 73 didelio formato puslapius. Jame aprašoma, kaip Lietuvoje vargsta tikintieji žmonės.

Spalio 27 d., ketvirtadienis

LTSR prokurorui rašo keturi mokiniai – V. Bogušis, J. Sasnauskas, K. Subačius, A. Tučkus:

„Mes, žemiau pasirašiusieji, 1976 m. mokėmės Vilniaus A. Vienuolio mokyklos X klasėje. Už bažnyčios lankymą, tautines bei religines pažiūras ir pažintis su buvusiais politkaliniais ne kartą prievarta buvome nuvežti į saugumą ir miliciją ir kitais būdais persekiojami. Saugume mus vertė duoti melagingus parodymus prieš bendrą pažįstamą Viktorą Petkų. Petkų mes pažįstame kaip puikų, didelės erudicijos ir aukštos kultūros žmogų. Saugumiečių jam primetami kaltinimai buvo neteisingi, todėl jų nepatvirtinome. <...> Iš mokyklos mes buvome pašalinti. Nebuvo atsižvelgta į tai, kad 43 mokslo draugai pasirašė pareiškimą, kuriuo reikalavo mus į mokyklą sugrąžinti. Todėl mūsų pašalinimą laikome neteisingu.“

Spalio 31 d., pirmadienis

Kybartų parapijos dvidešimtuko keli nariai nuvežė į Vilnių K. Tumėnui šitokį pareiškimą:

„Š. m. spalio 28 d. Kybartų m. vykdomasis komitetas mus, Kybartų religinės bendruomenės narius, sukvietė į savo patalpas, ir iš rajono atvykęs

pavaduotojas Urbonas vertė mus pasirašyti sutartį, panašią į tą, kurią pasirašėme 1975 m. Skirtumas toks: dabartinėje sutartyje išbrauktas sakinys: „Ši sutartis gali būti nutraukta, jei nustatytąja tvarka nutarta uždaryti maldos namus (kulto pastatą), kuriuo naudotis buvo leista šia sutartimi", o vietoje jo rašomąja mašinėle įrašytas toks sakinys: „Ši sutartis gali būti nutraukta, jei nustatytąja tvarka bendruomenė išregistruota." Mes visi atsisakėme pasirašyti šitokią subraukytą sutartį, nes Lietuvoje nei viename rajone nereikalaujama pasirašyti tokią sutartį, išskyrus Vilkaviškio rajoną. Mes, kaip katalikai, niekada nesutiksime, kad mūsų religinė bendruomenė būtų išregistruota."

Lapkričio 1 d., antradienis

Kybartuose suredaguotas ir išleistas **„LKB kronikos" Nr. 30.**

Turinys:

- *Jo Šventenybei Šv. Tėvui Pauliui VI*
- *Lageriuose ir tremtyje*
- *Pareiškimai dėl Konstitucijos projekto*
- *Kratos, tardymai ir areštai*
- *Kada bus atidaryta Žaliosios bažnyčia?*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1977 m. lapkričio 1 d.

Lapkričio 19 d., šeštadienis

Iš lagerio grįžo Povilas Petronis.

Gruodžio 12 d., pirmadienis

Šių metų pabaigoje pasirodė mažas savilaidinis leidinėlis „Bažnyčia ir „LKB kronika". Jame visi straipsniai nukreipti prieš „LKB kroniką". Svarbiausi kaltinimai šie: „LKB kronika" skaldo Bažnyčios vienybę, šmeižia, pakerta pasitikėjimą kunigais ir vyskupais, užgauna „galingos valstybės prestižą" ir t. t.

KGB kolaborantams iki „LKB kronikos" pasirodymo buvo ideali padėtis: leista daryti viešiausią nusikaltimą, pvz., per spaudą skelbti netiesą apie tikinčiųjų „laisvę" Lietuvoje, „ginti taiką" Berlyne, ir niekas viešai nepasa-

kydavo, kad taip elgtis negalima. „LKB kronika“ daug kam sumaišė planus ir pasiryžusi juos maišyti ateityje.

„LKB kronika“ šia proga pareiškia:

Bažnyčios vienybę skaldo ne „LKB kronika“, o KGB ir jos kolaborantai.

„LKB kronika“ nekalba apie slaptus, asmeninius ne tik dvasininkų, bet ir valdžios pareigūnų nusikaltimus, o apie tuos, kurie viešajame gyvenime žinomi. Autoritetą gali išgelbėti ne veidmainystė, o pasitaisymas.

„LKB kronika“ neturi jokių asmeninių sąskaitų nei su vyskupais, nei su kunigais. Kai viešai suklydęs tarybinis pareigūnas, mokytojas ar kunigas pasitaisys, „LKB kronika“ jį pasveikins.“

* * *

Į Telšius gruodžio 12-ąją atvyko Religijų reikalų tarybos įgaliotinio referentas Petras Raslanas. „Mažoji lietuvių tarybinė enciklopedija“ (MLTE, t. III, p. 39) mini, kad jis nuo 1940 m. dirbo Telšiuose administraciniu darbuotoju. Telšių gyventojai atpažino, kad tai buvęs NKVD pareigūnas, dalyvavęs žemaičių kankinių egzekucijoje 1941 m. birželio mėn. naktį iš 24 į 25 d. Šiuo metu jis patarinėja, kaip reikia engti Bažnyčią.

Gruodžio 29 d., ketvirtadienis

Baigiasi Lietuvos žmonėms nelengvi metai. „LKB kronika“ penkiuose numeriuose paviešino daug sovietinės valdžios nusikaltimų. Aš asmeniškai sunkiausiai išgyvenu teismų nuosprendžius už „Kronikos“ platinimą. Nors ir suvokiu, kad „Kronika“ labai reikalinga, bet už ją reikia mokėti labai brangią kainą. Šiais metais buvo nuteisti net trys asmenys: V. Lapienis, J. Matulionis ir O. Pranskūnaitė. Dieve, duok sąžinės ir tikėjimo kaliniams stiprybės nelaisvės keliuose!

Gruodžio 30 d., penktadienis

Visą dieną praleidau vesdamas Šv. Šeimos seserims dvasinį susikaupimą. Trys konferencijos, šv. Mišios, Eucharistijos adoracija – baigiantis metams visa tai buvo brangu ir seserims, ir man asmeniškai.

A M D G

1978 Kybartuose (III)

Įkurtas Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas

Sausio 11 d., trečiadienis

Šių metų pradžioje rajoniniai laikraščiai perspausdino Religijų reikalų tarybos įgaliotinio K. Tumėno straipsnį „Socializmas garantuoja sąžinės laisvę". Šis straipsnis rodo, kad okupacinės valdžios politika Bažnyčios atžvilgiu iš esmės nepasikeitė. Bažnyčia ir tikintieji persekiojami, bet tik subtilesnėmis priemonėmis, nors kai kur nevengiama net grubaus teroro, ir visa tai bandoma pridengti gražiais žodžiais.

Vasario 2 d., ketvirtadienis

Kybartuose išleistas **„LKB kronikos" Nr. 31.**

Turinys:

- *KGB ir Kunigų seminarija*
- *Mūsų kaliniai*
- *Kam reikalingos naujos sutartys?*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Kam maišo Šeduikio koplytstulpis?*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Kaltinimai „LKB kronikai"*
- *Atitaisymai*

1978 m. vasario 2 d.

Vasario 4 d., šeštadienis

Lietuvos kunigai šio mėnesio pradžioje Kauno arkivyskupijos apaštališkajam administratoriui vysk. J. Labukui įteikė laišką.

Jame išreiškiamas susirūpinimas Kauno kunigų seminarijoje susidariusia nepakenčiama padėtimi dėl nuolatinio valdžios pareigūnų kišimosi.

Ordinarai, bijodami daugumos keršto, nedrįsta pašalinti iš seminarijos KGB užverbuotus klierikus. Laiško autoriai dėkoja Kunigų seminarijos rektoriui už klieriko Jakučio pašalinimą ir apgailestauja, kad paliktas nuolatinis seminarijos drausmės ardytojas, visų klierikų laikomas KGB agentu klierikas Rudis. Trečio kurso klierikas Kazlauskas taip pat laikomas KGB agentu, kurį reikią tuojau šalinti iš seminarijos. Panašių klierikų į aukščiau minėtus esą ir kituose seminarijos kursuose.

Laiško autorių nuomone, ordinarai darą didelę klaidą šventindami kunigais abejotinos vertės klierikus.

Kovo 7 d., antradienis

Vladas Lapienis parašė iš Mordovijos lagerio:
„Karceryje buvau uždarytas nuo vasario 24 d. iki kovo 3 d. Pabuvus karceryje, mano sveikata dar labiau pablogėjo. Viršininkas, į tai neatsižvelgdamas, liepė eiti į cechą siūti pirštinių. Už atsisakymą grasina uždaryti keturiolikai parų į karcerį. Kaip aš galiu siūti, kai dėl silpno regėjimo nematau, kaip į adatą įverti siūlą. Ar uždarys į karcerį, parodys ateitis.
Tačiau aš esu ramus, nes žinau, kad Dievas yra mūsų prieglauda ir stiprybė. Žinau, kad yra vienas Dievas, turiu sielą, vieną kartą mirsiu ir galutinai mane nuteis Dievas. Žinau, kad yra viena amžinybė, negrįžtama, nepataisoma, ir kad vienintelis kelias į ją – dorybės ir atgaila. Nors fizinės jėgos kaskart mažėja ir nyksta, tačiau mes galime save praturtinti dvasinėmis vertybėmis."

Kovo 15 d., trečiadienis

Šią dieną Janina Buzaitė, gyv. Kapsuke, Vaičaičio g. 3-2, buvo iškviesta į Kapsuko KGB skyrių, kur saugumo viršininkas Vilkas su vienu iš savo pavaduotojų bandė išgauti, kokiu būdu informacija apie J. Buzaitę kelis kartus pateko į „LKB kroniką". Tardomoji taip pat buvo verčiama pasirašyti (saugumiečių paruoštą) raštą, kad „Kronikoje" apie ją paskelbta informacija esanti neteisinga. J. Buzaitė patvirtino, kad saugumiečių paskaityta iš „LKB kronikos" informacija esanti teisinga, bet sakė nežinanti, kokiu būdu ji patekusi į „Kroniką". Tardymas užtruko tris valandas.

Vasario mėnesį, J. Buzaitei esant ligoninėje, „santechnikai" išplėšė jos buto grindis ieškodami, kurioje vietoje vandentiekio vamzdžiuose „užšalęs vanduo", nors kambaryje žydėjo gėlės. Manoma, kad tai buvo eilinė saugumiečių padaryta krata.

Kovo 25 d., šeštadienis

„LKB kronikos" redakcija pasveikino „Einamųjų įvykių kroniką":

„Šiais metais sukanka 10 metų, kai pasirodė „Einamųjų įvykių kronikos" pirmasis numeris. Per tą laiką ji nusipelnė visų laisvę ir teisingumą mylinčių žmonių simpatijas. Lietuvos katalikai yra labai dėkingi „Einamųjų įvykių kronikai", nes ji pastoviai informuodavo pasaulį apie įvykius ir tikinčiųjų teisių pažeidimus Lietuvoje. Šio garbingo jubiliejaus proga Lietuvos tikintieji meldžia Dievą „Einamųjų įvykių kronikai" gausios palaimos ir ištvermės nuolatiniuose išbandymuose!"

Kovo 26 d., sekmadienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 32.**

Turinys:

- *Kas naujo Bažnyčios gyvenime?*
- *Socializmas „garantuoja" sąžinės laisvę*
- *Sveikiname „EINAMŲJŲ ĮVYKIŲ KRONIKĄ"!*
- *Kratos ir tardymai*
- *Laiškai iš Gulago*
- *Papildoma informacija apie V. Lapienio, J. Matulionio ir O. Pranskūnaitės teismą*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*
- *Katalikų padėtis Moldavijoje*

1978 m. kovo 26 d.

Balandžio 3 d., pirmadienis

Atėjo informacija apie tikinčiųjų katalikų persekiojimą Moldavijoje, ypač Raškove. Čia sugriovus maldos namus – bažnytėlę, žmonės kas vakarą renkasi melstis į mažą butuką buvusios bažnytėlės kieme. Vietinė valdžia dažnai lankosi ir vaiko besimeldžiančius, ypač vaikus ir jaunimą.

Balandžio 14 d., penktadienis

Šio mėnesio 12–14 d. Vilniuje buvo nuteistas doras katalikas Balys Gajauskas: 10 m. griežtojo režimo lagerio ir 5 m. nutrėmimo. Nuteistas be jokio pagrindo, vien už archyvinės medžiagos apie pokario kovas su okupantais rinkimą.

Nuteistas faktiškai iki gyvos galvos, nes jau yra atlikęs 25-erių metų bausmę tarybiniuose lageriuose. Nuteistas už tai, kad mylėjo Tėvynę.

Balandžio 17 d., pirmadienis

975 Kybartų parapijos tikintieji parašė pareiškimą Lietuvos TSR KP CK pirmajam sekretoriui, Konstitucinės komisijos pirmininkui P. Griškevičiui: „Tikintieji žmonės Lietuvoje sudaro didžiausią tautos dalį, todėl jų teisės naujoje LTSR Konstitucijoje negali būti mažesnės negu ateistų. LTSR Konstitucijos projekto 50 str. mus, tikinčiuosius, padaro nelygiateisiais su ateistais ir todėl būtina jį perredaguoti."

Gegužės 5 d., penktadienis

Lietuvių kalbos mokytoja Sukackienė liepė VII a klasės mokiniams išmokti po ateistinį eilėraštį arba paskaityti ką nors ateistine tema. Dauguma mokinių nepasiruošė. Tuomet mokytoja pagąsdino kitą kartą surašysianti dvejetus. Kelios mergaitės pasipriešino, tvirtindamos, jog yra tikinčios ir prieš savo įsitikinimus ateistinių eilėraščių nedeklamuosiančios. Viena iš mergaičių atsinešė paskaityti B. Brazdžionio eilėraštį „Garbės himnas", bet mokytoja neleido, sakydama, jog čia esąs ne eilėraštis, bet religinė giesmė.

Šią dieną Kybartų bažnyčioje buvo laidojamas vienas senelis. VI b klasės auklėtoja Strakauskaitė įsakė mokiniams, padėjus vainikus bažnyčioje prie karsto, išeiti laukan. Tai eilinis Lietuvos ateistų fanatizmo reiškinys, taip elgtis mokytojai yra prievartaujami mokyklos vadovybės, o ši – rajono švietimo skyriaus.

Gegužės 13 d., šeštadienis

Gavau O. Pranskūnaitės laišką iš lagerio:

„Jus, be abejo, domina, kas per miestas ta Kozlovka. Tai sujungti trys kaimeliai, išsidėstę ant kalnų ir jų papėdėje. Vietos gražios: kalnai, miškai, pašlaitės, netoli šalčiu dvelkianti Volga. Bet kadangi svetimas kraštas, tai šios vietovės grožis mūsų širdžiai nieko nesako. Be to, jos grožį matome tik iš vienos pusės, pro pusiau uždarytus antro aukšto fabriko langus.

Kai traukiniu priartėjome prie Kozlovkos miestelio, mus pasitiko lagerio mašina ir sargyba. Pavažiavę apie 300 metrų, įnirome į dviejų mūro sienų ir dviejų spygliuotų tvorų tvirtovę. Mus apgyvendino antrame mūrinio pastato

aukšte. Čia ir slenka mūsų dienos. Slenka lėtai ir vienodai, šiame lageryje yra kalinamos įvairių profesijų bei kadaise įvairius postus užėmusios moterys: inžinierės, mokytojos, gydytojos, buhalterės, parduotuvių vedėjos, pasų stalų viršininkės, įvairių institucijų studentės, vagilkos, girtuoklės, paleistuvės, žmogžudės, spekuliantės ir viena už tikėjimą, kuri yra Jums žinoma. Čiabuvės čiuvašės beveik be išimties visos kalinamos už žmogžudystes. Lageris labai griežtas ir gyvenimo sąlygos ypač sunkios. Režimo viršininkė, neturėdama mano laiškams vertėjo, jau seniai mano laiškus siuntinėja patikrinti Panevėžio milicijai."

Gegužės 31 d., trečiadienis

Kybartuose išleistas **„LKB kronikos" Nr. 33.**

Turinys:

- *Naujoji Konstitucija diskriminuoja tikinčiuosius*
- *Į pasaulio sąžinę!*
- *Kas naujo Gulage?*
- *Kokie kunigai globoja saugumietį?*
- *Šalin KGB rankas nuo Seminarijos!*
- *Telšiuose žudikas – Raslanas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Katalikai Tarybų Sąjungoje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1978 m. gegužės 31 d.

Birželio 16 d., penktadienis

Kaišiadoryse įvyko LKP miestų ir rajonų komitetų sekretorių bei kitų ideologinės propagandos darbuotojų pasitarimas, kaip toliau „komunistiškai auklėti darbo žmones"; šį kartą daugiausia kalbėta apie civilines apeigas ir tradicijas, kurios turi pakeisti religines apeigas bei tradicijas.

Birželio 28 d., trečiadienis

Irena Dumbrytė šią dieną gavo pranešimą iš Mordovijos lagerio Sosnovkoje, kur bausmę atlieka Balys Gajauskas. Lagerio viršininkas A. Satajevas praneša, kad I. Dumbrytės santuokos su B. Gajausku registracija galės įvykti liepos 27 d.

Lydima kun. J. Zdebskio ir sesers L. Šulskienės, I. Dumbrytė nuvyko į Sosnovką. Kadangi Dumbrytė yra katalikė, tai norėjo, kad santuokos registracija būtų sutvirtinta ir bažnytine santuoka, kuriai reikalingi du liudininkai. Ji taip pat išpildė ir Balio prašymą, kad šioje apeigoje dalyvautų kunigas, tačiau kunigui nebuvo leista sutuokti.

Liepos 11 d., antradienis

V. Petkaus teismas prasidėjo š. m. liepos 10 d. Jau nuo pirmos dienos jaučiama rūpestinga teismo spektaklio režisūra. Pirmasis posėdis tęsėsi pusantros valandos ir teismas buvo nukeltas į liepos 11-ą. Šią dieną į Aukščiausiąjį teismą Vilniuje atvyko didelis būrys V. Petkaus draugų ir vienminčių, tačiau į salę jų neįleido. Prie durų budintis čekistas kiekvienam, norinčiam patekti į teismą, pareikšdavo, kad „nesą vietų".

Teismas paskelbė Viktorą Petkų itin pavojingu recidyvistu ir nuteisė jį 3 metams kalėjimo, 7 metams griežtojo režimo lagerio ir dar 5 metams tremties.

Liepos 15 d., šeštadienis

Rašo Vladas Lapienis: „Liepos 5 d. mane ir keletą kitų kalinių iš trečio lagerio penktos zonos, esančios Baraševo gyvenvietėje, atvežė į devynioliktą lagerį, esantį Lesnoj gyvenvietėje, t. y. arčiau Potmos. Šis lageris yra kelis kartus didesnis, negu tas, kuriame iki liepos 5 d. buvau. Mano išmokimas siūti pirštines nuėjo niekais, nes čia kitokie darbai. Dabartinis mano adresas: Mordovskaja ASSR, st. Potma, p/o Lesnoj, učr. žch 385/19-3, Lapienis Vladas, Antano."

Rugpjūčio 15 d., šeštadienis

Kybartuose išleistas **„LKB kronikos" Nr. 34.**

Turinys:

- *Jo Eminencijai Kardinolui Ž. Vijo, Vatikano valstybės sekretoriui*
- *Viktoro Petkaus teismas*
- *Laiškai iš Gulago*
- *KGB puola kun. A. Svarinską*
- *Naujoji vaikų subedievinimo ir nutautinimo akcija Lietuvoje*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Komunistinė dorovė praktikoje*
- *Katalikai Tarybų Sąjungoje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1978 m. rugpjūčio 15 d.

Rugpjūčio 24 d., ketvirtadienis

Šio mėnesio viduryje paaiškėjo, kad tarybinė valdžia leido Kauno kunigų seminarijoje mokytis 20 klierikų. Į pirmąjį kursą priimti Stanislovas Anužis, Gediminas Bulevičius, Pranas Civilis, Kazimieras Daugėla, Romualdas Dulskis, Algirdas Gavenauskas, Algis Genutis, Jonas Ivanauskas, Donatas Jasiulaitis, Remigijus Jonkus, Stanislovas Kazėnas, Algirdas Kildušis, Simutis Marciukevičius, Petras Matukevič, Petras Purlys, Gvidas Pušinaitis, Vidas Saukaitis, Jonas Šutkevič, Virginijus Veilentas, Juozas Klimavičius.

Klierikas J. Klimavičius vieneriems metams atleistas iš seminarijos atidirbti valdžiai už mokslą (turi kino mechaniko specialybę). Iš II kurso visam laikui pasitraukė Vilniaus vyskupijos klierikas Rimas Dalgėda. Atleistas iš paskutinio kurso Vilniaus arkivyskupijos klierikas Algis Kazlauskas. Šiais metais stojantieji į seminariją, kaip ir anksčiau, buvo verbuojami dirbti KGB agentais. Grupė klierikų – Kazimieras Meilus, Vladas Petraitis, Antanas Gylys ir kiti – mokslo metų pradžioje buvo iškviesti į Kauno KGB skyrių. Tardymai sukosi apie klieriką Petrą Blažuką, kuris civilinės valdžios yra išvarytas iš seminarijos.

Spalio 16 d., pirmadienis

Vatikano radijas pranešė, kad šiandien naujuoju popiežiumi išrinktas lenkų kardinolas Karolis Vojtyla, pasirinkęs Jono Pauliaus II vardą. Buvome girdėję, kad šis Krokuvos kardinolas aktyviai gynė Bažnyčios reikalus. Atrodo, kad Šventajame Soste turėsime Lietuvai artimą bičiulį.

Lapkričio 1 d., trečiadienis

Kybartų bažnyčioje šv. Mišių auką šiandien viešai aukojo kun. Virgilijus Jaugelis. Daug metų jis bandė įstoti į Kauno kunigų seminariją, bet KGB kasmet jo pavardę išbraukdavo. 1974 m. jis buvo teisiamas už „LKB kronikos" dauginimą, o sekančiais metais vos gyvas buvo prieš laiką iš lagerio paleistas – tenumiršta namuose!.. Tačiau jis nenumirė, o atkakliai ruošėsi kunigystei.

Kun. V. Jaugelio viešas pasirodymas prie altoriaus sukėlė didelį KGB susirūpinimą. Vadinas, jau pasibaigė laikas, kada jaunuolį, atsisakantį bendradarbiauti su KGB ir norintį būti tik geru kunigu, buvo galima visokeriopai terorizuoti; vadinas, jau ir gerų seminaristų per daug nepabauginsi – pasirodo, ir be KGB malonės galima tapti kunigu.

Lapkričio 5 d., šeštadienis

740 Kybartų tikinčiųjų pasiuntė LTSR KP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui pareiškimą:

„Š. m. lapkričio 1 d. 18 val. mes, Kybartų tikintieji, procesijoje ėjome į kapines melstis už mirusius. Besiartinant prie kapinių, kuriose palaidoti mūsų tėvai, broliai ir seserys, mus pasitiko ruporai, per kuriuos buvo transliuojami eilėraštukai ir kalbos. Nors rajoniniame laikraštyje ir miesto skelbimo lentose buvo paskelbta, kad mirusiųjų civilinis pagerbimas bus 19 val., bet Kybartų bedieviai tyčiomis valanda paankstino minėjimą, kad mums trukdytų melstis. Mums atėjus į kapines, per visą apeigų laiką buvo garsiai transliuojami eilėraščiai. Mes esame giliai pasipiktinę šitokiu Kybartų bedievių elgesiu ir prašome į tai reaguoti, kad nebūtų tyčiojamasi iš mūsų religinių įsitikinimų. Maža to, už dviejų dienų Vilkaviškio raj. administracinė komisija mūsų kleboną nubaudė 50 rub. bauda, kadangi jis su mumis nuėjo procesijoje į kapines. Vėlinių metu melstis už mirusius kapinėse reikalauja mūsų tikėjimas. Kur tada tikėjimo laisvė, jei bedieviai laisvai gali eiti į kapines ir ant mūsų tikinčiųjų kapų deklamuoti bedieviškus eilėraštukus; o kai mes, tikintieji, einame melstis, tai jau reikalingi visokie leidimai, kurių paprastai niekas neduoda. Prašome peržiūrėti tikinčiuosius diskriminuojančias instrukcijas ir jas kuo greičiausiai panaikinti."

Lapkričio 11 d., šeštadienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 35.**

Turinys:

- *Sveikinimas Popiežiui Jonui Pauliui II*
- *Jėzuitų ordino Generolui T. Pedro Arrupe*
- *Tardymai*
- *Laiškai iš Gulago*
- *Vestuvės Gulage*
- *„Begegnung" – Tarybų Sąjungos KGB ruporas*
- *Kultūrinis genocidas Lietuvoje tebevyksta*
- *Kauno kunigų seminarijoje*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Katalikai Tarybų Sąjungoje*

1978 m. lapkričio 11 d.

Lapkričio 11 d., šeštadienis

Sveikinimas popiežiui Jonui Pauliui II:

„Jūsų Šventenybe!

Mes, Lietuvos kunigai ir tikintieji, sveikiname Jus išrinkimo Aukščiausiuoju Bažnyčios Ganytoju ir Jūsų inauguracijos iškilmių proga; linkime Jums Šv. Dvasios šviesos ir Jo meilės ugnies vadovaujant Bažnyčiai šiais dorovinio smukimo ir kovojančio ateizmo laikais.

Mes tikimės, kad Jūsų asmenyje tiek Lietuva, tiek ir kitos tautos, kuriose persekiojamas tikėjimas, sulauks stiprios paramos ir uolaus žmogaus ir tikinčiųjų teisių bei laisvių gynėjo, kad Kristaus Evangelija nevaržomai galėtų pasiekti kiekvieną tiesos ir meilės trokštančią širdį. Šią mūsų viltį ypač sustiprina žinojimas, kad Jums yra labai gerai pažįstamos mūsų sąlygos ir kad, kovodami už tikinčiųjų teises, esate įgiję didelę patirtį.

Labiausiai mes viliamės, kad Jūsų vadovaujama nauja Vatikano diplomatinė kryptis įkvėps mums gilios pagarbos ir pasitikėjimo Apaštalų Sostu ir nestums Rytų kraštų tikinčiųjų ir dvasiškijos į pesimizmą bei pasyvumą dėl daromų ateistams diplomatinių nuolaidų. Jūs mus sužavėjote 41 Eucharistiniame Kongrese, vadovaudamas pamaldoms už tautas, kuriose persekiojamas tikėjimas. Savo drąsiu žodžiu Jūs gynėte jų teises, iškeldamas ir Lietuvos tikinčiųjų drąsą, kovojant už Kristų ir Bažnyčią.

Jūs savo pirmoje kalboje kardinolams priminėte už tikėjimą kalėjimuose kenčiančius asmenis. Juk daug mūsų tautos sūnų ir dukrų – Petras Plumpa, Nijolė Sadūnaitė, Ona Pranskūnaitė, Vladas Lapienis ir kt. – kenčia lageriuose bei tremtyje už Kristų.

Mus pasiekė žinios, kad jau savo pirmuose pareiškimuose pasakėte, jog Jūsų pusė širdies priklauso Lietuvai. Jūs pareiškėte norą aplankyti savo Tėvynę Lenkiją ir Sovietų Sąjungą. Mes labai norėtume, kad ta proga aplankytumėte ir katalikiškąją Lietuvą. Jūs turėsite progos pamatyti lietuvių pamaldumą ir ištikimybę Bažnyčiai bei jos vyriausiam Ganytojui.

Jūsų pasakytą lietuvišką sveikinimą mes priėmėme kaip įvertinimą mūsų sudėtų aukų už Kristų. Priimdamas audiencijoje mūsų vyskupus, Jūs iš naujo parodėte tėvišką palankumą Lietuvos tikintiesiems.

Dievas tikrai išklausė mūsų maldų, ir šiandien jaučiamės nepamiršti labiau kaip bet kada anksčiau. Lydėsime ir ateityje nuoširdžia malda Jūsų gyvenimo bei veiklos žingsnius ir lauksime efektyvios paramos.

„LKB kronika" Lietuvos kunigų ir tikinčiųjų vardu"

Lapkričio 16 d., ketvirtadienis

Išeina nauji pogrindžio leidiniai.

„AUŠRA" Nr. 12 (52). Numeris, pasirodęs rugpjūčio mėnesį, skiriamas Lietuvos Helsinkio grupės nariui Viktorui Petkui.

„TIESOS KELIAS" Nr. 10. Jis pasirodė š. m. rugsėjo pabaigoje.

„RŪPINTOJĖLIS" Nr. 6. Išleidimo data – spalio mėnuo.

„PERSPEKTYVOS" Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4. Šio leidinio pirmasis numeris pasirodė rugpjūtį. Kiekvienas numeris apima tik vieną temą, pvz., Nr. 1 – „Socializmas, komunizmas ir demokratija", Nr. 2 – A. Sacharovo „Mano šalis ir pasaulis", Nr. 3 – M. Basko „Rubikonas", Nr. 4 – „Ačiū, tau, partija!"

Leidėjai įžangoje rašo: „Perspektyvos" kels aktualiausias kasdieninio gyvenimo problemas, parodys galimus jų sprendimo būdus, skaitytojams suteiks galimybę pareikšti savo nuomonę ir požiūrį. Supažindins su nuomonėmis tų, kurie už savo pažiūras ir įsitikinimus Tarybų Sąjungoje yra persekiojami ir net kalinami.

„Perspektyvos" nori padėti surasti kelius, vedančius iš susidariusios aklavietės į atsinaujinimą, pagrįstą tikrosios demokratijos principais ir tarptautinių įsipareigojimų pagrindu.

„Perspektyvos" dės savo puslapiuose ne tik originaliuosius straipsnius, bet ir didesnės apimties studijas, kurie šiuo metu oficialiojoje Lietuvos TSR spaudoje negali būti paskelbti. Taip pat bus dedami ir vertimai, tačiau tik tų autorių, kurie gyvena arba gyveno Tarybų Sąjungoje, bet dėl savo įsitikinimų yra arba buvo persekiojami iki jų išvykimo arba ištrėmimo į užsienį.

„Perspektyvos" savo puslapiuose nevengs ir aštresnių kritinių straipsnių, kurie tačiau neprieštaraus TSRS Konstitucijos 49 straipsniui ir Lietuvos TSR Konstitucijos 47 straipsniui, leidžiantiems bet kuria forma pateikti pasiūlymus valstybinių (tarp jų ir aukščiausių) organų darbui gerinti ir trūkumus kritikuoti.

„Perspektyvose" visi be išimties straipsniai bus spausdinami diskusine tvarka, laikantis principo: gerbk kito nuomonę net ir tada, kada tu jai nepritari.

„Perspektyvos" tikisi susilaukti tautiečių paramos, skleidžiant ir stiprinant nepriklausomą mintį, ir nenorėtų likti vien tiktai pogrindinės spaudos gerbėjų slėptuvėje."

Lapkričio 22 d., trečiadienis

Šiandien mes, trys kunigai – Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius ir Juozas Zdebskis – Maskvoje surengtoje spaudos konferencijoje užsienio žurnalistams pranešėme, kad lapkričio 13 d. Lietuvoje įkurtas **Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas (TTGKK)**. Žurnalistai buvo supažindinti su komiteto nariais, programa ir paruoštais keturiais dokumentais. Vienas iš jų – ***TTGKK kreipimasis*** – buvo pasiųstas Lietuvos vyskupams, tarybinei vyriausybei ir išdalintas užsienio žurnalistams:

„Nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos Lietuvos vyskupai, kunigai ir tikintieji dažnai susiduria su religine diskriminacija. Panaši yra ir kitų Tarybų Sąjungos tikinčiųjų padėtis. Tikintieji neturi tų teisių, kuriomis valstybėje naudojasi ateistai. Tarybinė Konstitucija deklaruoja tik kulto laisvę, bet ir ši ribota laisvė praktikoje dažnai yra varžoma. Daugelis įstatymų, tvarkančių tikinčiųjų reikalus, neatitinka Lietuvos sąlygų ir prieštarauja ne tik tarybinei Konstitucijai, bet ir tarptautiniams TSRS susitarimams.

Todėl mes, katalikai, ryžomės įkurti Tikinčiųjų Teisių Gynimo Katalikų Komitetą, kuris sieks katalikams lygių teisių su ateistais. Savo veikla tikimės padėti tikintiesiems, o įgyvendinus teisinę ir praktinę tikinčiųjų ir ateistų lygybę, daug laimės ir Tarybų Sąjungos autoritetas krikščioniškuose Vakaruose.

Siekdami šio tikslo, mes esame pasiryžę:

– atkreipti tarybinės Vyriausybės dėmesį į Bažnyčios ir paskirų tikinčiųjų diskriminavimo faktus;

– informuoti Bažnyčios Vadovybę, o reikalui esant, ir visuomenę apie tikinčiųjų padėtį Lietuvoje ir kitose tarybinėse respublikose;

– siekti, kad tarybiniai įstatymai ir jų praktinis taikymas, liečiantis Bažnyčios ir tikinčiųjų reikalus, neprieštarautų tarptautiniams TSRS susitarimams;

– aiškinti kunigams ir tikintiesiems jų teises ir padėti jas apginti;

– TTG Katalikų Komitetas veiks viešai ir nesieks jokių politinių tikslų.

Nors TTG Katalikų Komitetas pirmiausia rūpinsis katalikų teisių gynimu, bet jis stengsis padėti ir kitiems tikintiesiems, kurie į jį kreipsis.

TTG Katalikų Komitetas solidarizuojasi su Tarybų Sąjungos ir viso pasaulio žmogaus teisių gynėjais ir yra pasiryžęs su visais bendradarbiauti žmogaus teisių gynimo srityje. Ypatingai artimai norima bendradarbiauti su TSRS Tikinčiųjų teisių gynimo krikščioniškuoju komitetu, šį bendradarbiavimą mes

laikysime savo kukliu indėliu ne tik žmogaus ir tikinčiųjų teises ginant, bet ir ekumeninį judėjimą remiant.

Jeigu bet kuris TTG Katalikų Komiteto narys negalėtų eiti savo pareigų, tuojau jo vietą užima vienas iš anksto numatytų kandidatų.

TTG Katalikų Komitetas prašo suinteresuotus asmenis kreiptis rūpimais klausimais į bet kurį šio Komiteto narį.
TTG Katalikų Komiteto narių adresai:
Kun. Jonas Kauneckas, 235610 Telšiai, Pionierių g. 51;
Kun. Alfonsas Svarinskas, 234422 Raseinių r., Viduklė, Šaltinio g. 1;
Kun. Sigitas Tamkevičius, 234290 Vilkaviškio r., Kybartai, Darvino g. 12;
Kun. Vincas Vėlavičius, 235915 Skaudvilė, Tauragės g. 17;
Kun. Juozas Zdebskis, 234560 Lazdijų r., Šlavantai.

1978 m. lapkričio 13 d.

TTG Katalikų Komitetas neišsirinko nei pirmininko, nei sekretoriaus ir visi penki nariai vienodai ruošia dokumentus ir vienodai prisiima atsakomybę už Komiteto veiklą."

Antrame dokumente prašoma leisti tremtiniams vyskupams Vincentui Sladkevičiui ir Julijonui Steponavičiui eiti ganytojų pareigas.

Trečiame dokumente, adresuotame TSRS vidaus reikalų ministrui, prašoma išleisti kun. Praną Masilionį aplankyti savo brolius, gyvenančius JAV. Tarybinė valdžia jau daug kartų atsisakė kun. P. Masilionį išleisti į JAV, tuo grubiai pažeisdama Helsinkio Baigiamąjį aktą.

Ketvirtame dokumente, adresuotame Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui P. Anilioniui, TTG Katalikų komiteto nariai pasakoja apie kunigų Jono Zubraus, Alfonso Svarinsko ir Sigito Tamkevičiaus nubaudimus už Vėlinių procesiją ir šitai laiko grubia kunigų bei tikinčiųjų diskriminacija. Dokumente rašoma: „Mes esame įsitikinę, kad reikia panaikinti ne tik aukščiau paminėtas baudas, bet ir atšaukti antikonstitucinius ir prieštaraujančius tarptautiniams TSRS susitarimams „Religinių susivienijimų nuostatus" (LTSR ATP, 1976. VII.28), kuriais kunigai ir tikintieji yra diskriminuojami. Kol šie nuostatai galios, tol Lietuvos katalikai save laikys antraeiliais Tarybų Sąjungos piliečiais."

Spaudos konferencijoje užsienio žurnalistai taip pat buvo supažindinti su raštu, adresuotu popiežiui Jonui Pauliui II, Stačiatikių Bažnyčių vadovams,

Anglikonų Bažnyčios Primui, Pasaulinei Bažnyčių Tarybai, Visuomeniniams krikščioniškiems komitetams ir JAV prezidentui Dž. Karteriui; šį raštą pasirašė TSRS Tikinčiųjų teisių gynimo krikščioniškojo komiteto ir TTG katalikų komiteto nariai. Rašte prašoma dėti pastangas, kad SNO priimtų Konvenciją dėl kovos prieš religinę diskriminaciją ar jai tolygų dokumentą.

Gruodžio 1 d., penktadienis

Nubaustas už Vėlinių procesiją, kreipiausi į Vilkaviškio liaudies teismą. Buvau pasirašęs kalbą, bet teisme jos neleido perskaityti:

„1978 m. spalio 19 d. Vilkaviškio rajoninis laikraštis „Pergalė" paskelbė, kad civilinis mirusiųjų minėjimas Vilkaviškio rajono kapinėse įvyks lapkričio 1 d. 19 val. Kybartų mieste buvo iškabintos afišos, kuriose taip pat buvo priminta ta pati mirusiųjų pagerbimo data ir valanda. Tada aš iš sakyklos bažnyčioje paskelbiau, kad mes, tikintieji, lapkričio 1 d. melsimės už mirusius kapinėse 18 val. ir prieš 19 val. sugrįšime į bažnyčią, taigi Kybartų ateistams nemaišysime pagerbti mirusiųjų.

Lapkričio 1 d. įvykiai Kybartuose susiklostė šitaip:

Nežinau, kieno nurodymu miesto afišose ant užrašo „19 val." buvo užklijuota „18 val.", o skelbimo pabaigoje vietoje pasirašiusio „Kybartų Vykdomojo komiteto" buvo užklijuotas užrašas: „Liaudies tradicijų taryba". Šitai buvo padaryta tyčia vėlai, kad neturėčiau galimybės pakeisti religinės eisenos į kapines laiko.

Lapkričio 1 d. 18 val. aš, Kybartų parapijos klebonas, drauge su tūkstantine tikinčiųjų minia procesijos tvarka ėjome į kapines. Kad nesutrukdytume automobilių eismo, ėjome pagrindinės Kapsuko gatvės šaligatviu ir po to pasukome į kapines vedančia šalutine Jakovlevo gatve. Prie kapinių mus pasitiko Kybartų ateistų išstatyti ruporai, kurie garsiai transliavo eilėraščius. Suėję į kapines, pamatėme kapinių viduryje ant pagrindinio tako pastatytą dengtą mašiną, ant kurios buvo pritvirtinti 4 į mus atsukti ruporai. Negalėdami pro automašiną praeiti, mes čia pat prie kapinių vartų meldėmės už mirusius, o per visą maldos laiką buvo garsiai transliuojami eilėraščiai. Palieku teismui nustatyti, kas padarė šį nusikaltimą, kurį LTSR BK 145 str. kvalifikuoja šitaip: „Kliudymas atlikti religines apeigas baudžiamas laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki vieno šimto rublių." Šitokiu nehumanišku elgesiu Kybartų ateistai įžeidė tikinčiuosius.

Aš neprašau teismo, kad jis baustų kaltininkus, bet noriu, kad ateityje į mus, tikinčiuosius, būtų žiūrima kaip į lygiateisius Tarybų Sąjungos piliečius, o ne kaip į posūnius, iš kurių galima tyčiotis.

Po lapkričio 1 d. Kybartų m. vykdomasis komitetas nusiuntė Vilkaviškio r. valdžiai skundą, kad aš suorganizavau lapkričio 1 d. 18 val. procesiją ir, eidamas pagrindinėmis Kapsuko ir Jakovlevo gatvėmis, sutrukdžiau automobilių eismui. Pasiremdama šiuo melagingu skundu, Vilkaviškio r. Administracinė komisija nubaudė mane 50 rub. Iš Administracinės komisijos elgesio aiškiai jutau, kad ji veikia kažkieno inspiruota. Pavyzdžiui, Administracinės komisijos pirmininkas J. Urbonas net išdrįso tvirtinti, kad jis pats buvęs lapkričio 1 d. Kybartuose ir matęs, kad tikintieji ėjo į kapines pagrindine Kapsuko gatve, o ne šaligatviu. Viena komisijos narė pasiūlė mane bausti net 100 rub., t. y. dvigubai, negu leidžia įstatymas. Buvau gąsdinamas, kad nuo dabar už kiekvieną mano „prasižengimą" būsiu baudžiamas.

Kodėl aš lapkričio 1 d. su minia tikinčiųjų ėjau į kapines? Katalikų liturgija reikalauja Vėlinių metu melstis už mirusius, o tarybiniai įstatymai irgi nedraudžia melstis kapinėse už mirusius. Tam net nereikalingi specialūs leidimai (žr. LTSR BK Komentaras, 1974 m., p. 226). Aš esu kaltinamas, kad suorganizavau religinę eiseną į kapines be valdžios leidimo. Taip, leidimo neprašiau, nes LTSR vykdomieji komitetai per visą pokario laiką nė vienam kunigui šitokio leidimo nedavė, nors LTSR Konstitucijos 48 str. teigia, kad Lietuvos TSR piliečiams garantuojamos žodžio, spaudos, susirinkimų, mitingų, gatvės eitynių ir demonstracijų laisvės. Konstitucija yra pagrindinis įstatymas ir jam negali prieštarauti jokie kiti įstatymai, įsakai ar valdžios instrukcijos.

LTSR Konstitucijos 50 str. teigia, kad „Bažnyčia Lietuvos TSR atskirta nuo valstybės", t. y. valstybė nesikiša į Bažnyčios reikalus ir nenurodo jai, kaip reikia melstis, kas gali melstis ir pan.

Aš buvau Administracinės komisijos nubaustas, remiantis pasenusiais ir antikonstituciniais LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakais „Dėl LTSR BK 143 str. taikymo" (1966 m. gegužės 12 d.) ir „Dėl religinių susivienijimų nuostatų patvirtinimo" (1976 m. liepos 28 d.). Pagal šiuos abu ATP įsakus mes, tikintieji, esame visiškai beteisiai. Pavyzdžiui, rajono valdžia kada nori gali uždaryti bažnyčią, gali paimti šventus Mišių indus ir juos naudoti profaniniams reikalams. Kunigui nevalia nueiti į tikinčio žmogaus butą ir pakrikštyti kūdikį, pašventinti namą. Pagal ATP įsakus kunigas negali vaiko

pamokyti tikėjimo tiesų, nors šitai daryti yra jo pagrindinė paties Kristaus uždėta pareiga. Tikintysis negali sušelpti kito tikinčio žmogaus, kai šis ko nors stokoja. Kunigas be rajono valdžios leidimo negali nuvykti į kitą bažnyčią ir atlikti liturgines apeigas. Atvažiavęs kunigas svečias bažnyčioje negali be rajono valdžios leidimo aukoti šv. Mišių. Kiekvienas tikinčiųjų bažnyčiai padovanotas daiktas, pvz., kilimas, taurės, sietynai ar arnotas, automatiškai tampa vykdomojo komiteto nuosavybe.

Šie keli pavyzdžiai akivaizdžiai pailiustruoja, kokioje vergiškoje padėtyje mes, tikintieji, esame. Jeigu iš mūsų reikalaujama laikytis pasenusių, Konstitucijai prieštaraujančių, ATP įsakų, tada reikia iš naujo perredaguoti LTSR Konstituciją ir ten įrašyti, kad Lietuvos TSR Katalikų Bažnyčia yra pajungta valstybei ir privalo visur vykdyti valdžios potvarkius. Tikintiesiems draudžiamos gatvės eitynės, demonstracijos, nebent su specialiu valdžios leidimu.

Baigdamas noriu pridurti, kad aš iš rajono liaudies teismo nieko nesitikiu ir nelaukiu, nes jo sprendimas jau iš anksto žinomas. Vienintelis mano pageidavimas – kad rajono liaudies teismas mano mintis persakytų Lietuvos TSR Vyriausybei, kuri privalo rimtai rūpintis, kad mūsų, tikinčiųjų, teisės nebūtų pažeidžiamos, nes mes ne mažiau už ateistus uždirbame duonos ir ant mūsų pečių laikosi valstybės pastatas.

1978 m. gruodžio 1 d.
Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto narys
Kybartų klebonas kun. Sigitas Tamkevičius"

N. B. Kai teisėjas Šlenfuktas neleido perskaityti visos kalbos, ją įteikiau teismui ir protesto ženklan apleidau teismo salę.

Gruodžio 8 d., penktadienis

Visi miestų ir apylinkių vykdomieji komitetai šią dieną gavo šitokį raštą ir slapta surinkę žinias turėjo nusiųsti į savo rajono vykdomąjį komitetą:

„Prašome iki 1979 m. sausio 2 d. pristatyti (asmeniškai) į rajono vykdomąjį komitetą informaciją apie visų konfesijų religines bendruomenes, religingumo būklę apylinkėje, gyvenvietėje, mieste, dvasininkų veiklą ir apylinkės, gyvenvietės, miesto vykdomojo komiteto atliktą darbą kontroliuojant įstatymų apie religinius kultus vykdymą 1978 metais.

Informacijoje būtina atsakyti į visus klausimus, išvardintus atmintinėje. Be to, reikia tiksliai užpildyti pridedamas formas Nr. 1 ir 2."

Ta pati gruodžio 8-oji. Helsinkio susitarimų vykdymui remti TSRS Maskvos grupė parengė dokumentą Nr. 69, kurį pasirašė daugelis Lietuvos kunigų.

„30 metų Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai

K r e i p i m a s i s

Prieš 30 metų Jungtinių Tautų priimta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija tapo svarbiausiu etapu formuojant dabartinėje visuomenėje humanistinius principus. Truputį anksčiau, prieš ją priimant, pasibaigė II pasaulinis karas ir buvo sunaikintas hitlerinis nacizmas. Ne mažiau nusikalstamai diktatūrai padarė galą Stalino mirtis.

Tačiau ir dabar daugelyje pasaulio kraštų, neišskiriant ir TSRS, paskelbti minėtos Deklaracijos principai toli gražu dar neįvykdomi.

TSRS laužomi Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos daugelis svarbių straipsnių:

19 str. – įsitikinimų laisvė ir laisvė gauti bei skleisti informaciją;

13 str. – teisė laisvai pasirinkti gyvenamąjį kraštą, o krašto viduje – gyvenamąją vietą;

18 str. – religijos laisvė; 10 ir 11 str. – teismo viešumas ir teisingumas;

5 str. – uždraudimas žiaurių ir žmogų žeminančių bausmių;

20 str. – susibūrimų laisvė;

23 ir 26 str. – prieštaraujant šių straipsnių dvasiai, neuždrausta nacionalinė ir ideologinė diskriminacija darbe ir švietimo srityje. Neužtikrinta profesinių sąjungų laisvė;

15 str. – teisė pilietybės išlaikymui arba jos pakeitimui;

12 str. – korespondencijos paslaptis ir buto neliečiamybė.

Įvairiu laipsniu pažeidžiami ir kiti straipsniai.

Svarbiu pažeidimu laikytina tai, kad nežiūrint SNO Generalinės Asamblėjos kvietimo „padaryti visa, kas galima Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos paskleidimui, paskelbimui ir išaiškinimui mokyklose ir kitose mokslo įstaigose“, Tarybų Sąjungoje Deklaracijos tekstas tebėra visai nežinomas platiems visuomenės sluoksniams.

Tarybų Sąjungoje 60–70 metais susiformavo žmogaus teisių gynimo judėjimas, besiremiantis Visuotinės deklaracijos principais. Laiškai ir pareiškimai, ginant atskirus žmones, straipsniai, literatūros kūriniai ir istoriniai veikalai,

laiškai ir dienoraščiai iš lagerių ir kalėjimų, išsamūs teisminių procesų užrašai, žmogaus teisėms ginti TSRS iniciatyvinės grupės, Žmogaus teisių komitetas, „Einamųjų įvykių kronikos" reguliarus leidimas, Helsinkio grupių dokumentai, Psichiatrijos darbo komisijos ir kt. – visa tai tarybinei ir pasaulinei visuomenei atidengė daugybę faktų apie pagrindinių žmogaus teisių laužymus TSRS ir tapo svarbiu indėliu formuojant pasaulinę žmogaus teisių gynimo ideologiją, sugebėjusią humanistiniu pagrindu sujungti daugybę žmonių nepriklausomai nuo rasės, tautybės, religijos, socialinės padėties ir pilietybės visame Žemės rutulyje.

Mes esame įsitikinę, kad atsakomybė už žmogaus teisių priežiūrą tenka ne tik valstybei, bet ir piliečiams.

Reikšdami ištikimybę Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai ir siekdami visuotino humaniškumo bei žmogaus teisių apsaugojimo tokiu būdu, kaip jis suformuluotas Helsinkio Baigiamajame Akte, mes laikome būtina:

- *išlaisvinti visus sąžinės belaisvius;*
- *pakeisti RTFSR BK 70 ir 190-1 straipsnius (atitinkamai ir sąjunginių respublikų BK straipsnius), kurie leidžia persekioti už įsitikinimus, informacijos ir idėjų pasikeitimą;*
- *pakeisti RTFSR BK 64 str. (atitinkamai ir sąjunginių respublikų BK straipsnius), prileidžiantį galimybę persekioti už bandymą pasirinkti gyvenamąjį kraštą ir už idėjas;*
- *panaikinti visas teisines kliūtis ir suteikti teisę laisvai pasirinkti gyvenamąjį kraštą (teisę palikti savo kraštą ir laisvai į jį sugrįžti) ir teisę pasirinkti vietą gyvenamojo krašto viduje;*
- *nutraukti visų Bažnyčių tikinčiųjų persekiojimą. Užtikrinti tikrą Bažnyčios nuo valstybės atskyrimą;*
- *pakeisti iš esmės režimą kalėjimuose ir spec. psichiatrinėse ligoninėse, suformuluoti humaniškesnius Darbo-pataisos įstatymus;*
- *likviduoti priverčiamąjį darbą kalinimo vietose, tremtyje ir sąlyginai išlaisvinant; pakeisti RTFSR BK 209 str. (ir atitinkamai sąjunginių respublikų BK straipsnius);*
- *nutraukti psichiatrines represijas politiniais motyvais;*
- *nutraukti diskriminaciją moksle ir darbe dėl tautybės, įsitikinimų, religijos, atbuvus bausmę pagal teismo nuosprendį ir ryšium su giminių persekiojimais;*

– *užtikrinti profesinių sąjungų ir kitų asociacijų laisvę;*

– *nutraukti užsienio ir vidaus informacijos pasikeitimo pažeidimus – pašto, telefono ir telegrafo ryšio trukdymus;*

– *panaikinti visus nutarimus atimti pilietybę dėl politinių motyvų.*

Šiuo dokumentu mes kreipiamės į TSRS ir 34 kraštų vyriausybes, pasirašiusias Helsinkio Baigiamąjį Aktą, o taip pat į visas Jungtines Tautas, prieš 30 metų paskelbusias Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją „kaip uždavinį, kurį išpildyti turi stengtis visos tautos ir valstybės".

Šis dokumentas paliktas pasirašymui per visus šiuos metus mūsų krašte ir už jo ribų, kurie drauge su mumis stengiasi gyvenime realiai įkūnyti Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją su įsitikinimu, kad tai garantuoja ne tik asmeninę laisvę ir gyvybę, bet ir taikų sambūvį visoje Žemėje."

Kreipimąsi pasirašė:

maskviečiai Jelena Bonner, Sofija Kalistratova, Malva Landa, Naum Meiman, Viktor Nekipielov, Tatjana Osipova, Jurij Jarym-Agajev, Tatjana Velikanova, Andrej Sacharov, Raisa Lert, Aleksandr Lavut, Leonard Ternovskij, Evgenij Nikolajev, Marija Petrenko Podjapolskaja, Viera Livcak, Irina Kaplun, Georgij Vadimov, Lev Kopelev, Lidija Čiukovskaja, Vladimir Karnilov, Nina Strokatova (Karavanskaja);

Tikinčiųjų teisėms ginti Katalikų Komiteto nariai kunigai: Jonas Kauneckas, Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius, Vincas Vėlavičius, Juozas Zdebskis;

Lietuvos kunigai: Juozas Adomaitis, Lionginas Kunevičius, Petras Dumbliauskas, Vaclovas Degutis, Antanas Gražulis, Jonas Maksvytis, Albinas Deltuva, Stasys Mikalajūnas, Vaclovas Stakėnas, Virgilijus Jaugelis, Gvidonas Dovydaitis ir kiti, kurių pavardžių neturėjome galimybės sužinoti.

Gruodžio 24 d., sekmadienis

Religijų reikalų tarybos įgaliotinio referentas Raslanas (senas čekistas) į Kauno kunigų seminariją šiandien atlydėjo portugalų žurnalistą, artimiausiu laiku besiruošiantį parašyti platų straipsnį apie katalikų padėtį Lietuvoje. Tą žurnalistą Raslanas pristatė kaip kataliką. Paskui saugumietis jį nuvežė į „katalikišką" šeimą praleisti Kūčių vakarą.

Jei portugalas žurnalistas tikrai tikintis, tai su saugumiečio Raslano pagalba neparašys teisingo straipsnio apie Lietuvą. Raslanas tiesiogiai yra atsakingas už nekaltų žmonių žudynes Rainių miškelyje. Kiekvienas užsienietis žurnalistas, skaitydamas „LKB kroniką", šimtą kartų daugiau žinos apie Lietuvą, negu į ją žiūrėdamas pro KGB automobilio langą.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

TTG Katalikų komiteto parengtą dokumentą Nr. 5 prieš Religinių susivienijimų įstatymą pasirašė per 520 kunigų ir du vyskupai. Jame rašoma:

„LTSR ATP, patvirtindamas „Religinių susivienijimų nuostatus", pirmiausia turėjo atsižvelgti į tai, kad Katalikų Bažnyčia Lietuvoje turi ne tik 600 metų istoriją, daugybę neužginčijamų nuopelnų Lietuvai, pvz., prieš 400 m. jėzuitų įkurtas Vilniaus universitetas, bet ir tai, kad Katalikų Bažnyčiai ir šiuo metu priklauso ne mažiau kaip 70 procentų Lietuvos gyventojų ir tik nežymi dalis laiko save ateistais. Liaudies vyriausybė, tvirtindama Nuostatus, privalėjo atsižvelgti į daugumos piliečių įsitikinimus ir valią, tačiau pasielgė priešingai –saujelės ateistų interesai nulėmė diskriminacinį Religinių susivienijimų nuostatų pobūdį."

Šimtai kunigų, pasirašiusių šį Katalikų komiteto dokumentą, akivaizdžiai rodo Lietuvos kunigų pradrąsėjimą. Kai bus drąsūs ganytojai, galima tikėtis, kad savo drąsa jie užkrės ir tikinčiąją liaudį.

A M D G

1979 Kybartuose (IV)

Tikinčiųjų dvasia nepalaužta

Sausio 1 d., pirmadienis

Baigiantis 1978-iesiems pasirodė dar vienas **pogrindžio leidinys „Alma Mater“**[3].

Sausio 4 d., ketvirtadienis

Šių metų pradžioje Vilniaus arkivyskupijos valdytojas mons. Česlovas Krivaitis raštu atsisakė nuo savo užimamų pareigų, ir Vilniaus arkivyskupijos patarėjai kun. A. Gutauskas, K. Gajauskas bei J. Morkūnas paskubomis nauju valdytoju išrinko Šv. Teresės parapijos kleboną kun. Algį Gutauską.

Paviršutiniškai žiūrint, viskas atrodo normalu: vienas panorėjo dirbti pastoracinį darbą parapijoje – ėmė ir atsisakė, o antras buvo išrinktas.

Iš tikrųjų „atsisakymas“ ir „išrinkimas“ vyksta diriguojant KGB „stebuklingai lazdelei“. Todėl savaime kyla klausimas, kodėl saugumui prisireikė naujo Vilniaus arkivyskupijos valdytojo? Ankstesnysis Vilniaus arkivyskupijos valdytojas buvo visiškai praradęs autoritetą ir nebeturėjo jokių galimybių, kad kada nors Apaštalų Sosto būtų paskirtas vyskupu. O Vilniaus arkivyskupijos soste sovietinė valdžia labai nori turėti naują vyskupą, bet ne vyskupą tremtinį Julijoną Steponavičių. Išrinkus naująjį popiežių Joną Paulių II, KGB suvokė,

3 Jis buvo skirtas Vilniaus universiteto įkūrimo 400-osioms metinėms. Leidinyje nemažai rašoma apie universiteto istoriją ir jubiliejinius renginius, filosofijos, kultūros, moralės bei kitomis ir šiandien aktualiomis temomis, pateikiami dokumentai apie 1939 m. slaptą Stalino ir Hitlerio susitarimą. Sunkiomis sovietinės okupacijos sąlygomis, siaučiant represijoms ir esant visuotinei valdžios kontrolei, „Alma Mater“ bendraminčių padedamas leido disidentas Povilas Pečeliūnas. Savilaidos būdu buvo išleisti keturi numeriai.

kad reikia Vilniaus arkivyskupijai naujo valdytojo, kuris turėtų daugiausia galimybių ateityje tapti vyskupu, o gal net ir kardinolu. Tokiu kandidatu ir buvo kun. Algirdas Gutauskas, turįs Lenkijoje daugybę pažįstamų kunigų, galinčių jį rekomenduoti kandidatu į vyskupus. Be to, kun. A. Gutauskas nėra susikompromitavęs morališkai ir pakankamai klusnus sovietinei valdžiai.

Sausio 6 d., šeštadienis

Kybartuose išleistas **„LKB kronikos" Nr. 36.**

Turinys

- *Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komitetas*
- *Lietuvos ir Tarybų Sąjungos katalikų gyvenimas, išrinkus Šventuoju Tėvu Joną Paulių II*
- *Bažnyčios veiklos sekimas*
- *Mūsų kaliniai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Katalikai Tarybų Sąjungoje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1979 m. sausio 6 d.

Šiame numeryje įdėta plati bažnytinio gyvenimo Lietuvoje apžvalga išrinkus popiežiumi Joną Paulių II. Ji užbaigiama taip: „Šią Tarybų Sąjungos ir Katalikų Bažnyčios būklės analizę ir kreipimąsi į Apaštalų Sostą, viso pasaulio katalikų vyskupus, tikinčiuosius ir visus geros valios žmones mes rašėme bei redagavome ne ramiai sėdėdami bibliotekoje, bet kiekvienu momentu laukdami kratų, arešto ar teismo. Tikimės, kad mūsų balsas bus išgirstas ir išklausytas. Mes esame ir būsime ištikimi Kristui, Bažnyčiai ir Šventajam Tėvui. Nuolatinėse savo maldose prašysime Jo Šventenybei jėgų sėkmingai atlikti Apvaizdos skirtą misiją."

Sausio 8 d., pirmadienis

Šių metų pradžioje Adutiškio parapijos klebonas kun. Bronius Laurinavičius įstojo į lietuviškąją Helsinkio grupę, kurios tikslas – visuomeniniais pagrindais tikrinti, kaip Sovietų Lietuvoje laikomasi Helsinkio nutarimų. Kun. B. Laurinavičius yra vienas iš uoliausių ir drąsiausių Vilniaus arkivyskupijos kunigų.

Sausio 19 d., penktadienis

Visą šią dieną Religijų reikalų tarybos įgaliotinis P. Anilionis „auklėjo" Telšių kunigus ir vyskupijos valdytoją kun. Antaną Vaičių. Pokalbiuose dalyvavo ir Telšių m. Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Jankus. Įgaliotinis buvo labai nepatenkintas, kad Telšių katedroje be valdžios žinios rengiamos bažnytinės iškilmės, kuriose dalyvauja daug kunigų, klierikų ir jaunimo. Be to, anot įgaliotinio, katedroje per Mišias patarnauja per daug vaikų. Visa tai draudžia „Religinių susivienijimų nuostatai". Katedros klebonas kun. Juozas Pačinskas net raštu pasižadėjo, jog ateityje nenusikals sovietiniams įstatymams. Katedros vikarui kun. Jonui Kauneckui buvo grasinama, kad už pamokslus jis gali būti net teisiamas; jis jau nusikalsta vien tik dalyvaudamas Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitete.

Pokario metais žmonės už vieną parašą buvo sodinami 10 metų į kalėjimą, o kun. Kauneckas jau ne vienu parašu yra prisidėjęs prie TTG katalikų komiteto veiklos.

Sausio 20 d., šeštadienis

Ona Pranskūnaitė baigė atlikti bausmę už „LKB kronikos" dauginimą bei platinimą ir išleista į laisvę. Tą pačią dieną vakare lėktuvu sugrįžo į Kauną. Kauniečiai ją aerodrome sutiko su gėlėmis; keliose vietose buvo suorganizuoti iškilmingi sutikimai.

Sausio 25 d., ketvirtadienis

Posėdžiavome TTG katalikų komiteto nariai ir pasirašėme tris dokumentus: Nr. 6 – dėl nugriauto kryžiaus Amaliuose, Nr. 7 – dėl kun. A. Svarinsko nubaudimo už religinės eisenos nuo bažnyčios iki kapinių organizavimo ir Nr. 8 – dėl tikinčiųjų diskriminavimo Moldavijos TSR.

Sausio 31 d., trečiadienis

Parašiau raštą LTSR Valstybinio saugumo komiteto pirmininkui dėl neleistino KGB pareigūnų kišimosi į jiems nepriklausančią sritį:

„1978 m. birželio 1 d., man bevažiuojant į Vilnių, netoli Pirčiupio atsitiko avarija – mano mašina trenkėsi į Aleksandro Razvinavičiaus motovežimėlį. Autoinspekcija kaltu pripažino Razvinavičių (pridedu Varėnos autoinspekcijos nutarimą).

Praėjus dviem mėnesiams, apie šį įvykį sužinojo Valstybinio saugumo komiteto darbuotojai. Štai ką man apie šio komiteto pareigūnų veiklą papasakojo pats Razvinavičius, kol jis nebuvo jūsų bendradarbis. Aš jį aplankiau 1978 m. rugpjūčio 23 d. Kaip tik tą dieną jis buvo iškviestas į Šalčininkus, kur susitiko su iš Vilniaus atvykusiu saugumo darbuotoju. Atvykėlis smulkiai išklausinėjo apie įvykusią avariją, teiravosi, ar kartais aš nedavęs autoinspektoriams kyšio. Saugumietis ragino Razvinavičių nesutikti su autoinspekcijos nutarimu ir kreiptis į teismą, kad avarijos kaltininku likčiau aš...“

Kovo 8 d., ketvirtadienis

TTGKK dokumentą Nr. 5, kuriuo protestuojama prieš Bažnyčios diskriminavimą, pasirašė 520 kunigų ir tremtiniai vyskupai J. Steponavičius bei V. Sladkevičius.

Kai Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas šį dokumentą pasiuntė TSRS AT Prezidiumui, argumentuodamas, jog „Religinių susivienijimų nuostatai“ diskriminuoja Katalikų Bažnyčią ir reikia juos atšaukti, tada Religijų reikalų tarybos įgaliotinis P. Anilionis kalbėjo, kad Lietuvoje esą tik kokie 5 ar 10 kunigų, prieštaraujančių ATP išleistiems Nuostatams, o visi kiti kunigai jais patenkinti. Ką jis pasakys dabar, kai 75 procentai Lietuvos kunigų pareiškė, jog tie Nuostatai yra antihumaniški, antikonstituciniai ir niekas negalės jų laikytis?

Lietuvos kunigai, pasiųsdami sovietinei vyriausybei anksčiau pateiktus pareiškimus, ne tik pademonstravo savo solidarumą su Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetu, bet ir parodė, kad 1940–1979 m. sovietinis totalitarizmas nepajėgė palaužti jų dvasios ir ištikimybės Bažnyčiai.

Kovo 19 d., pirmadienis

„LKB kronikai“ – 7 metai. Dėkojame Dievui, kad jau septyneri metai, kai ji gyvuoja ir skelbia pasauliui apie tikinčiųjų diskriminavimą Sovietų Sąjungoje. „Kronikos“ redakcija **37-ajame numeryje, išleistame 1979 m. kovo 4 d.,** rašo:

„Š. m. kovo 19 d. sueina 7 metai, kai „LKB kronika“ 1972 metais pasibeldė į negausių skaitytojų duris. Mažas tiražas, trūkumas informacijos ir skaitytojų baimė „Kronikai“ buvo sunkiai įveikiamos kliūtys. Po kelių mėnesių „Kronika“ patenka į čekistų rankas ir šiai „pavojingai valstybinei nusikaltėlei“ užvedama

baudžiamoji byla Nr. 345. Po baudžiamosios ekspedicijos 1973 m. lapkričio mėn. čekistai triumfavo: „Kronika" likviduota! Tačiau ji nemirė. Bėgo metai, o su jais gausėjo informacijos, drąsėjo žmonių širdys, plėtėsi skaitytojų ratas – „Kronika" peržengė Tėvynės sienas ir daugeliui atidarė akis.

Šiandien „Kronika" – Tautos sąžinė, kovojančios Bažnyčios balsas ir visą pasaulį apskriejantis pagalbos šauksmas.

„Kronikos" nebūtų be plumpų, nijolių, lapienių, be tauriausių lietuvių aukos. Todėl „Kronika" labiausiai yra dėkinga tiems, kurie dėl tiesos žodžio kenčia už spygliuotų vielų.

„Kronika" būtų silpnutis kūdikis, jei nebūtų šimtų lietuvių, rizikuojančių laisve, bet kruopščiai renkančių žinias, platinančių ir skaitančių tuos paprastus, bet skausmu bei heroizmu persunktus puslapius.

„Kronika" be galo dėkinga broliams ir sesėms Vakaruose, nes be jų kruopštaus triūso tiesos žodis atsimuštų į geležinę uždangą ir tik aidu sugrįžtų, nepasiekęs plataus pasaulio.

Daugelis klausia, kodėl „Kronika" gyva? Kodėl čekistai per septynerius metus jos nepasmaugė? „Kronika" gyva ir ji nemirs, nes Tauta gyva, nes gyvos maldai sudėtos rankos!"

Balandžio 6 d., penktadienis

Švenčionių ligoninėje po sunkios ligos mirė Ceikinių klebonas, lietuviškosios Helsinkio grupės narys kun. Karolis Garuckas SJ. Tauta neteko aktyvaus ir drąsaus kovotojo už pagrindines žmogaus teises, o Bažnyčia – uolaus ir sumanaus apaštalo.

Palydėti tėvo K. Garucko į paskutinę šios žemės kelionę ir pasimelsti už jo vėlę balandžio 10 d. susirinko didžiulė tikinčiųjų minia iš visų Lietuvos kampelių, per šimtą kunigų, vyskupai tremtiniai Julijonas Steponavičius bei Vincentas Sladkevičius ir Vilniaus arkivyskupijos valdytojas Algirdas Gutauskas. Laidotuvėse turiningus pamokslus pasakė kunigai Jonas Lauriūnas, Algimantas Keina, kan. Bronius Antanaitis, prie kapo – TTG katalikų komiteto narys kun. Alfonsas Svarinskas.

Balandžio 11 d., trečiadienis

Žemaičių Kalvarijoje šiandien prasidėjo ir vis tęsiasi einančių į bažnyčią mokinių „medžioklė". Berniukai, patarnaujantys Mišioms, ir mergaitės,

giedančios chore, iškviečiamos iš pamokų į direktorės kabinetą ir ten tardomos mokyt. Neniškienės bei Plungės saugumo darbuotojų. Buvo apklausinėti mokiniai: Vida Vilniūtė, X kl., Valė Gintvainytė, VII kl., Birutė Šlimaitė, XI kl., Lina Mažrimaitė, VII kl., Laima Brazdeikytė, X kl., Martynas Jurgutis, IX kl., ir kiti. Jiems duodami tokie klausimai: ar gaunate antitarybinių laikraščių, iš kur gavote Eucharistijos bičiulių ženkliukus bei knygutes, kas organizuoja įvairias ekskursijas, ką kalba kunigai per pamokslus, kas gieda chore, kas priklauso Bičiulių organizacijai?

Balandžio 17 d., antradienis

Į Telšių r. Vykdomąjį komitetą šiandien buvo sukviesti visi vyskupijos dekanai pokalbiui su Religijų reikalų tarybos įgaliotiniu. Iš valdžios pusės dalyvavo įgaliotinis P. Anilionis, pavaduotojas katalikų reikalams Juozėnas. Į pokalbį kartu su dekanais atvyko TTG katalikų komiteto narys kun. J. Kauneckas. Suėjus visiems į pokalbių salę, susėdus prie kavos puodelių, įgaliotinis liepė valdytojui išprašyti kun. J. Kaunecką. Valdytojas susijaudinęs kažką kalbėjo kun. Kauneckui į ausį, bet šis liko sėdėti. Tuomet įgaliotinis atsistojęs garsiai pareikalavo, kad kun. Kauneckas išeitų.

Balandžio 18 d., trečiadienis

TTG katalikų komitetas šiandien pasiuntė į UNESCO išsamų dokumentą dėl vaiko teisių pažeidimo TSRS. Jame rašoma: *„Lietuvos TSR vaikai neturi teisės būti auklėjami pagal savo tėvų įsitikinimus. Nuo pat kūdikystės vaikų darželiuose tikinčiųjų vaikams skiepijama bedievybė, nors tėvai to nenori. Bedieviškas mokymas uoliai tęsiamas vidurinėse mokyklose, o aukštosiose mokyklose jau yra privalomas ateizmo kursas. Neišlaikę marksistinio ateizmo tikintys studentai negali baigti aukštąją mokyklą. Mokyklose tikintys vaikai yra verčiami kalbėti, rašyti, piešti ir vaidinti prieš savo sąžinę.“*

Balandžio 21 d., šeštadienis

Baigiantis antrajam trimestrui Kybartų K. Donelaičio vidurinėje mokykloje gerai ir labai gerai besimokantiems tikintiems moksleiviams buvo sumažintas elgesys, norint priversti juos atsisakyti bažnyčios ir įsirašyti į komjaunimo ar pionierių organizacijas. Pateikiame kai kurių už tikėjimą nukentėjusių pavyzdingų mokinių pavardes: Sigita Počaitė – VIII f kl., Rima Abraitytė – IX d kl., Roma Griškaitytė – VIII c kl., Rita Griškaitytė – V b kl.,

Elė Šioraitytė – VI a kl., Irena Sabaliauskaitė – X c kl., Audronė Juraitė – VI a kl., Rima Tamelytė – VIII a kl., Rima Žiemelytė – VI d kl., Reda Sakalauskaitė – IV d kl., Birutė Baliūnaitė – V a kl., Jolita Liukinevičiūtė – VI a kl.

Mokinių tėvai pasiuntė LTSR švietimo ministerijai skundą: „Mes, žemiau pasirašę tėvai, buvome labai nustebinti, kad, pasibaigus antrajam trimestrui, mūsų vaikams, gerai besimokantiems ir nenusikaltusiems mokyklos drausmei, elgesys buvo sumažintas iki patenkinamo. Šitaip Kybartų vidurinės mokyklos vadovybė pasielgė todėl, kad mūsų vaikai yra tikintys ir nepriklauso pionierių ir komjaunimo organizacijoms."

Balandžio 24 d., antradienis

12 val. Kauno m. Vykdomajame komitete įvyko RRT įgaliotinio P. Anilionio pasitarimas su vyskupijos dekanais. Įgaliotinis pristatė savo pavaduotoją katalikų reikalams Eduardą Juozėną, kuris visą laiką tylėjo.

Įgaliotinio nuomone, dauguma kunigų trukdė atnaujinti sutartis su vykdomaisiais komitetais. Kybartų, Pajevonio ir Vištyčio klebonai per daug kišasi į parapijos komitetų veiklą. Be leidimo į kitas parapijas vyksta kunigai Dobrovolskis, Tamkevičius, Zdebskis ir Kunevičius.

Kun. Zdebskis prie ežero suorganizavo jaunimo išvyką. Tai daryti draudžiama. Negalima nuolat sakyti katechetinius pamokslus, nes tai yra religijos mokymas.

Nusikalsta katechizuodami vaikus Pajevonio, Vištyčio, Alvito ir Kybartų klebonai.

Mišiose patarnauti vaikams leidžiama Viduklėje, Paberžėje, Grinkiškyje, Kybartuose, Seirijuose, Šlavantuose ir kt. parapijose, o tai yra grubus tarybinių įstatymų pažeidimas.

Kalėdoti draudžiama, tačiau buvo kalėdojama Pociūnėliuose ir Kazlų Rūdoje.

Lapkričio 1-ąją be valdžios leidimo į kapines ėjo Viduklės, Tabariškių ir Kybartų klebonai.

Pamoksluose su ugnimi apie benzino statinę žaidžia Viduklės, Paberžės ir Pociūnėlių klebonai. Per pamokslus reikia kalbėti tik apie religiją.

Yra kunigų, mėgstančių rašyti valdžiai įvairius pareiškimus.

Įgaliotinis specialiai paminėjo Katalikų komiteto raštą Nr. 5 ir kunigų pareiškimus aukščiausioms valdžios instancijoms. Įgaliotinio nuomone, kunigams reikėtų pagalvoti, ant ko pasirašoma. Jokių pakeitimų „Religinių susivienijimų nuostatuose" nebus.

Kai kurie kunigai nedalyvauja rinkimuose. Yra kunigų, priešiškų tarybinei valdžiai. Nepageidaujama, kad jauni kunigai kelia primicijas keliose parapijose.

Įgaliotinio įstaiga nesanti koks priešas Bažnyčiai. „Su drausmingais kunigais būsime nuoširdūs, o su pažeidėjais negailestingi", – kalbėjo įgaliotinis.

Per susitikimą du kelneriai dekanus vaišino kava, mineraliniu vandeniu ir apelsinais.

Balandžio 28 d., šeštadienis

Nuvežęs į Maskvą eilinį „LKB kronikos" numerį, aplankiau Krikščioniškojo komiteto narį dvasininką Glebą Jakuniną ir su juo nuvažiavome pas kitą garsų stačiatikių dvasiškį Dimitrijų Dudko. Jis paliko labai gerą įspūdį; kambaryje mačiau jo mažamečius vaikus. Pamąsčiau, kad dvasiškiui auginant gausią šeimą, labai rizikinga eiti į konfliktą su valdžia, ir šiuo atžvilgiu mes, katalikų kunigai, esame geresnėje padėtyje, nes rizikuojame tik savo laisve.

Gegužės 1 d., antradienis

Dienos šviesą Kybartuose išvydo **„LKB kronikos" Nr. 38.**

Turinys:

- *Sąžinė virš įstatymų (kunigų protestai prieš Bažnyčios diskriminaciją)*
- *T. Karolio Garucko mirtis*
- *Už tautos blaivumą*
- *TTG Katalikų Komiteto kreipimasis į Junesko organizaciją*
- *Atviras laiškas J. E. vysk. J. Steponavičiui*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1979 m. gegužės 1 d.

Gegužės 28 d., pirmadienis

Po vysk. Juozo Matulaičio-Labuko mirties Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštališkuoju administratoriumi tapo vysk. Liudas Povilonis. Daugelis kunigų ir tikinčiųjų girdėjo drąsius vysk. L. Povilonio

pamokslų žodžius, puoselėjo viltį, kad jis, užėmęs Kauno arkivyskupijos katedrą, atvers Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorijoje šviesų puslapį, kad kapituliacinei ordinarų politikai bus padarytas galas. Šito, atrodo, prisibijo ir sovietinė valdžia, kuriai yra priimtinas tik toks ordinaras, kuris neprieštaraudamas vykdo visus jos potvarkius.

„Kronika" nedrįsta smerkti, nes žino visas aplinkybes, kuriomis Lietuvos ordinarams tenka valdyti vyskupijas, tačiau drauge su visa kunigija ir tikinčiąja liaudimi liūdi, kad Lietuva šiandien nebeturi valančių ar matulionių – o jų taip reikia. Juo labiau kad palankesnių sąlygų išsikovoti Bažnyčiai teisių minimumą iki šiolei dar neturėjome.

Gegužės 29 d., antradienis

Kauno miesto Panemunės rajono milicijos skyriuje Liudui Simučiui šiandien pranešė, jog jis privaląs per 24 valandas apleisti Lietuvą.

Atkalėjęs 22 metus Gulage už dalyvavimą pasipriešinimo judėjime prieš okupantus, L. Simutis grįžo į Lietuvą ir sukūrė šeimą. Deja, lietuvis neturi teisės gyventi savo Tėvynėje. Jo vietą turi užimti svetimtautis okupantas. Simutis išvykti iš Lietuvos atsisakė. Milicija kol kas tyli.

Birželio 10 d., sekmadienis

Šio mėnesio 2–10 dienomis Šventasis Tėvas Jonas Paulius II lankėsi Lenkijoje. Nors sovietinė valdžia neleido nuvykti į Lenkiją nei Lietuvos vyskupams, nei kunigams, nei tikintiesiems, tačiau popiežiaus vizitą pusė mūsų šalies gyventojų galėjo stebėti televizorių ekranuose. Tam tikinčiuosius ragino ir Lietuvos kunigai.

Šventojo Tėvo viešnagė Lenkijoje paliko didelį įspūdį ne tik tikintiesiems, bet ir ateistams: šie turėjo progos girdėti popiežių kalbant ir matyti, kaip komunistinėje valstybėje vyriausybė ir milijonai žmonių sutinka Katalikų Bažnyčios galvą.

Lietuvos sovietinė spauda apie šį popiežiaus apsilankymą tepranešė vos kelių eilučių informacija.

Liepos 1 d., sekmadienis

Beveik 150 tūkstančių Lietuvos tikinčiųjų kreipėsi į sovietų valdžią, reikalaudami Klaipėdos katalikams sugrąžinti bedievių atimtą Taikos Karalienės bažnyčią. Po tokiu kreipimusi 1979-aisiais visoje Lietuvoje

buvo renkami parašai ir jų susidarė net 148 149. Jie buvo įrišti į knygą, susidedančią iš 1589 puslapių, ir pasiųsti TSRS ATP Pirmininkui L. Brežnevui.

Liepos 7 d., šeštadienis

Telšių katedros vikaras kun. Jonas Kauneckas birželio 3 d. iš sakyklos paskelbė, kad RRT įgaliotinis Anilionis reikalauja jį iškelti iš katedros. Tai įrodymas, kaip sovietinė valdžia „nesikiša" į Bažnyčios vidaus reikalus. Birželio 12-ą Telšių tikintieji nuvežė RRT įgaliotiniui Anilioniui pareiškimą su 1580 parašų, reikalaudami neversti, kad kun. Kauneckas būtų iškeltas iš Telšių. RRT įgaliotinis raštu atsakė, kad jis teiravęsis Telšių kurijoje ir sužinojęs, jog kun. Kaunecką nutarta paaukštinti pareigose, paskiriant jį į kokią nors vietovę klebonu. Birželio 26 d. didelė grupė tikinčiųjų šiuo reikalu kreipėsi į Telšių vyskupijos valdytoją ir sužinojo, kad jokio teiravimosi iš įgaliotinio įstaigos nebuvo ir kol kas kun. Kaunecko neplanuoja kur nors skirti klebonu. Taigi, kunigo „paaukštinimas" tėra tik įgaliotinio fantazija ir pastangos.

Tada Telšių tikintieji Anilionio adresu nusiuntė naują pareiškimą, patvirtintą 37 parašais: „...Jūsų atsakymas nenuoširdus ir neteisingas. Jūs tik pasijuokėte iš Telšių parapijos tikinčiųjų. Ir štai kodėl: Jūs prievartaujate Vyskupijos valdytoją, kad jis iškeltų mūsų vikarą kun. Joną Kaunecką, o rašote apie jo paaukštinimą. Lietuvoje šiuo metu labai trūksta vikarų ir negirdėtas atvejis, kad po kelių metų jaunas kunigas būtų skiriamas klebonu. Tad mes liekame prie pirmykščio reikalavimo: nesikiškite į kunigų skirstymo reikalus ir palikite ramybėje mūsų vikarą kun. Joną Kaunecką. Telšiai, 1979 m. liepos 7 d."

Liepos 13 d., penktadienis

RRT įgaliotinis P. Anilionis šiandien į savo įstaigą sukvietė visus Lietuvos ordinarus. Jis pasveikino vysk. L. Povilonį ir pranešė, kad nuo liepos 9 d. jam leista eiti pareigas. Toliau įgaliotinis teigė, kad kunigai ekstremistai suaktyvino savo veiklą; laukiama naujų išpuolių: „Ekstremistų nedaug, o dauguma kunigų yra lojalūs. Dalis kunigų svyruoja, nežino, su kuriais eiti. Ekstremistai duoda nurodymus net ordinarams. Reikia ordinarams parodyti daugiau aktyvumo, kad išlaikytų per ilgus metus sukurtą gražų vyskupo autoritetą."

Liepos 22 d., sekmadienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 39.**

Turinys:

- *Šv. Tėvo vizitas Lenkijoje*
- *Bedievių nerimas*
- *RRT įgaliotinio susitikimas su dekanais*
- *Sovietinė valdžia atsako*
- *P. Anilionis moko ordinarus*
- *Laiškai iš Gulago*
- *Eucharistijos bičiuliams 10 metų*
- *TTKG Katalikų Komitetas*
- *Dėl laiškų mūsų vyskupams ir valdytojams*
- *Kryžiaus griovimas*
- *Teismas Varėnoje*
- *Bedieviai renka parapijos komitetą*
- *Rašo kun. Šeškevičius*
- *Sociologiniai tyrinėjimai*
- *Tai daugiau nei žmogžudystė*
- *Ką Jūs žinote apie „Kroniką"?*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo*

1979 m. liepos 22 d.

Po to, kai Sovietų Sąjunga 1975 m. pasirašė Helsinkio Baigiamąjį Aktą, iš užsienio į Lietuvą vasarą pradėjo atvažiuoti vis daugiau mūsų emigrantų. Ieškome tarp jų tokių, kurie „Kronikos" leidinio fotojuostelę nuvežtų į Ameriką.

* * *

Į Meškuičių bažnyčią susirinko šimtai Eucharistijos bičiulių atgailos eisenai į Kryžių kalną. Per šv. Mišias visi priėmė šv. Komuniją, o paskui pradėjo rikiuotis žygiui. 12 vyrų ant tautinių juostų paėmė didelį koplytstulpį, kurį Eucharistijos bičiulių sąjūdžio 10-mečio proga norėjo pastatyti Kryžių kalne. Milicija, saugumas ir kiti valdžios pareigūnai bandė sukliudyti eisenąą, tačiau sulaikyti ar išskirstyti minią jiems nepasisekė. Prie eisenos prisijungė kun. Algirdas Mocius ir, užsidėjęs ant pečių didžiulį kryžių, basas 8 km nešė jį iki pat Kryžių kalno.

* * *

Kovo 14-ąją Kybartų parapijos atstovai kreipėsi į RRT įgaliotinį Anilionį, prašydami leisti vyskupui L. Poviloniui atvykti į Kybartus liepos 22 d. atlaidų proga ir jaunimui suteikti Sutvirtinimo sakramentą. Įgaliotinis leidimo nedavė.

Tą pačią liepos 22-ąją Kybartuose buvo minimas bažnyčios pastatymo 50 metų jubiliejus. Į iškilmę be valdžios leidimo buvo atvykęs vyskupas tremtinys Julijonas Steponavičius. Kybartiečiai entuziastingai sutiko valdžios persekiojamą vyskupą. Sakydamas pamokslą jis ragino tikinčiuosius likti ištikimiems Dievui ir drąsiai ginti savo tikėjimą.

Rugpjūčio 23 d., ketvirtadienis

„Kronika" solidarizuojasi su **„45 pabaltijiečių memorandumu"**[4]. Lietuvos Katalikų Bažnyčios nelaimės pradžios reikia ieškoti prieš 40 metų, kai 1939 m. rugpjūčio 23 d. Stalinas su Hitleriu dalijosi įtakų sferomis ir Lietuva buvo parduota sovietinei Rusijai. *Kol Lietuva bus okupuota, kol* tikintieji neturės laisvės, tol bus tautiečių, kurie už Ezavo lęšienės lėkštę (*plg. Pradžios knygos 25, 19–34*) padės okupantams persekioti savo brolius. Todėl „LKB kronika" solidarizuojasi su 45 pabaltijiečių reikalavimu, pasiųstu SNO ir Helsinkio Baigiamąjį Aktą pasirašiusiomis valstybėms, pasmerkti gėdingą Molotovo–Ribentropo sutartį ir reikalauti šios sutarties padarinių likvidavimo.

Rugpjūčio 26 d., sekmadienis

„Rūpintojėlio" 10-ajame numeryje įdėtas vienos Eucharistijos bičiulių sąjūdžio narės pasakojimas:

„Prieš penkerius metus Eucharistijos bičiulių iniciatyva įvyko pirmasis žygis iš Tytuvėnų į Šiluvą, kuriame dalyvavo apie 300 žmonių.

Šiemet (1979 m.) rugpjūčio 26 d. į tradicinį Eucharistijos bičiulių žygį susirinko apie 1000 žmonių, daugiausia jaunimas.

4 Artėjant Molotovo–Ribentropo pakto pasirašymo 40-mečiui Lietuvos laisvės lygos suburti tautinės pakraipos Lietuvos rezistentai parengė okupuotų šalių piliečių kreipimąsi į pasaulio valstybes, raginantį išvesti okupacinę kariuomenę ir užtikrinti laisvą Baltijos šalių raidą. Kreipimuisi pritarė 11 žymiausių Rusijos disidentų. Jų pastangomis „45 pabaltijiečių memorandumu" pavadintas dokumentas pateko į Vakarus ir sukėlė platų atgarsį.

Nuo Tytuvėnų bažnyčios patraukėme į Šiluvą (apie 7–8 km), eidami kalbėjome rožančių, litanijas ir giedojome giesmes. Trumpai pasimeldę koplyčioje, visi susirinkome į bažnyčią šv. Mišioms, kurias aukojo žygyje dalyvavęs kunigas.

Tūkstantinę minią vienijo viena intencija: permaldauti Eucharistinį Kristų ir Mariją už tautos nuodėmes ir prašyti, kad gelbėtų Lietuvą nuo alkoholizmo ir moralinio supuvimo, kaip kadaise ją išgelbėjo nuo protestantizmo.

Per Lietuvą ritasi dvasinio atgimimo banga. Vis daugiau jaunų žmonių pakyla kovai už dvasines vertybes. Mes prašome Mariją, kad ji kartu su Kristumi stovėtų šio sąjūdžio priekyje, kad laimintų mus, teiktų jėgų ir išminties nelengvoje kovoje. Prašėme ją pagalbos ugdant kiekvieno mūsų dvasinį gyvenimą, nes veiklos sėkmė priklauso nuo mūsų vidinio nusiteikimo, nuo intencijos grynumo. Žygiai į Šiluvą nėra išorinė demonstracija. Jų vertė priklauso nuo mūsų maldų nuoširdumo, nuo to, kiek mes būsime pasiruošę pasinaudoti Viešpaties malone.

Žygyje dalyvavęs kunigas ragino mus kovoti su pačia didžiausia mūsų amžiaus blogybe – alkoholiu, gimdančiu ir kitas nelaimes; šita kova gali pareikalauti didelių ir skaudžių aukų, tačiau tai neturi mažinti ryžto.

Baigėsi pamaldos, nuskambėjo paskutiniai giesmės „Marija, Marija“ žodžiai. Prie Marijos kojų liko sudėtos mūsų gėlės, svajonės ir pasiryžimai.

Bet žygis nesibaigė. Jis tik prasidėjo. Mes išsiskirstėme po Lietuvą, nešdamiesi didelę svajonę: kovoti už savo pačių dvasinę pažangą, kovoti prieš didįjį priešą – alkoholizmą. Tegul auga blaivi ir dora jaunoji Lietuvos karta, ištikima Kristui ir Marijai. Tai bus gražiausios gėlės prie Viešpaties kojų.

O kai bus sunku, kai pavargsime, kai ims pagunda pasukti lengvesniu keliu, geroji mūsų Motina šauks mus iš klystkelių, teiks jėgų būti šio gražaus sąjūdžio priekyje.“

Rugpjūčio 29 d., trečiadienis

Buvau iškviestas į LTSR prokuratūrą ir griežtai įspėtas nutraukti „nusikalstamą veiklą“, nes būsiu patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 68 straipsnį. Pagrindinis nusikaltimas – dalyvavimas Katalikų komiteto veikloje.

Rugpjūčio 30 d., ketvirtadienis

Kybartų vidurinės mokyklos pedagogų tarybos šios dienos posėdyje rusų kalbos mokytoja Kazlauskienė isteriškai reikalavo imtis administracinių priemonių, kad būtų „sutvarkytas“ Kybartų klebonas Sigitas Tamkevičius, nes jam esant visiškai neįmanomas ateistinis darbas.

Rugsėjo 3 d., pirmadienis

Iš kun. Alfonso Svarinsko pareiškimo LTSR prokurorui:

„Šių metų rugsėjo 2 d. (sekmadienį) apie 10 val. Raseinių rajono prokuratūra įteikė šaukimą atvykti rugsėjo 3 d. į Lietuvos TSR prokuratūrą Vilniuje, Gogolio g. 4, kab. 55.

Sekančią dieną 16 val. jau buvau nurodytu adresu. Saugumo organų priežiūros prokuroras Bakučionis, kuris dar 1961 metais mane teisė už akių Vilniuje (tuo kartu buvau Mordovijos lageryje), padarė „ypatingai pavojingu recidyvistu", apvilko dryžuotais konclagerio rūbais su visomis baisaus režimo pasekmėmis, mane nuvedė pas Lietuvos TSR prokuroro pirmąjį pavaduotoją A. Novikovą. Pastarasis mane apkaltino dviem punktais:

1) visuose mano pamoksluose raudona gija praeina antitarybiškumas. Ir paaiškino, kad kuomet sakau žodį „bedievis" suprantu „tarybinė valdžia";

2) kad drauge su kitais sukūriau ir dalyvauju nelegaliame vadinamajame Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitete, kurio paruošti dokumentai patenka į užsienio spaudą bei radiją ir atneša didelę žalą TSRS prestižui."

Rugsėjo 5 d., trečiadienis

Oficiozinė „Tiesa" šiandien išplatino Eltos informaciją apie dviejų kunigų – Alfonso Svarinsko ir Sigito Tamkevičiaus – oficialų įspėjimą už skleidimą žinomai melagingų prasimanymų, šmeižiančių tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką.

Rugsėjo 6 d., ketvirtadienis

1978 m. lapkričio 13 d. pradėjęs veikti Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas iškart laimėjo daugumos Lietuvos kunigų simpatijas ir pritarimą. Sovietinė valdžia pradžioje bandė TTG katalikų komitetą ignoruoti – Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Anilionis jo veikimą prilygino uodo zyzimui. Tačiau kai šių metų pradžioje 522 kunigai ir du vyskupai savo pareiškimuose viešai solidarizavosi su TTG katalikų komitetu, komunistų partija ir KGB susirūpino, kad jų iki smulkmenų Kremliuje sukurti planai griauti Bažnyčią iš vidaus gali sužlugti, nes nepasiseks priversti daugumą kunigų nusilenkti ateistinei valdžiai.

Viešas ir plačiai paskleistas įspėjimas dviem TTG katalikų komiteto nariams – kun. A. Svarinskui ir kun. S. Tamkevičiui – neabejotinai turėjo tikslą paralyžiuoti Komiteto veiklą ir nugąsdinti visus Lietuvos kunigus, kad „nebandytų pūsti prieš vėją".

* * *

Pasiunčiau Prokuratūrai atsakymą į gautą įspėjimą:

„1979 m. rugpjūčio 29 d. Jūs mane iškvietėte į LTSR Prokuratūrą ir liepėte pasirašyti įspėjimą dėl tariamai mano padarytų nusikaltimų, už kuriuos galiu būti baudžiamas pagal LTSR BK 68 str. 1 d. Įspėjimo lape buvo įrašyti tokie mano nusikaltimai: pamoksluose skleidęs žinomai melagingus prasimanymus, šmeižiančius tarybinę tikrovę, aktyviai prisidėjęs sukuriant Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą ir paruošiant jo dokumentus, kurie pateko net į Vakarus, ir kurstęs tikinčiuosius nesilaikyti tarybinių įstatymų.

Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas esąs neužregistruotas ir todėl nelegalus. Dėl šios priežasties tarybinės įstaigos į Komiteto pareiškimus neatsakinėjančios.

Prokuroras Bakučionis prikišo, kad aš už visas dabarties blogybes kaltę suverčiąs tarybinei valdžiai.

Antroji man primesta kaltė – tariamai nelegalaus Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto sukūrimas ir dokumentų ruošimas, kurie yra patekę į Vakarus ir šmeižia tarybinę tikrovę.

Taip, aš prisiimu drauge su kitais keturiais kunigais atsakomybę už TTG katalikų komiteto sukūrimą ir jo dokumentų paruošimą. Tai padaryti paskatino ne JAV Kongresas, kaip Jūs, Prokurore, teigėte, bet nuolatos persekiojama Lietuvos Katalikų Bažnyčia. Tikinčiųjų diskriminacija Lietuvoje yra žaizda, kuri ne gydoma, bet norima nuslėpti. Tik todėl Jūs negalite pakęsti TTG katalikų komiteto, kuris gina tikinčiųjų ir Bažnyčios teises. Šio komiteto programoje niekad nebuvo tikslo kovoti ar silpninti tarybų valdžią, todėl jo nariams nederėtų primesti nebūtų kalčių. Jūs TTG katalikų komitetą vadinate nelegaliu, nes jis esąs neužregistruotas. Jums, Prokurore, žinoma, kad mes neveikiame slapta, bet viešai. 1978 m. lapkričio 13 d. sukurdami Katalikų komitetą, mes kreipėmės į tarybinę Vyriausybę, o jei iki šiolei mūsų Komiteto neužregistravo, tai ne mūsų kaltė.

Jūs, Prokurore, man pagrasinote LTSR BK 68 str. 1 d. – už panašius nusikaltimus galiu būti nuteistas iki septynerių metų laisvės atėmimo. Nejaugi taip nepasitikima ateistine propaganda, kad bijoma, jog vienas kitas kunigas sugriaus tai, ką Lietuvos bedieviai per 35 metus statė? Nejaugi Lietuvos TSR Vyriausybė mano, kad su lazda galima nugalėti ir sustabdyti religinį tautos atgimimą?"

Rugsėjo 8 d., šeštadienis

Po to, kai LTSR prokuratūra pagrasino nubausti mane ir kun. A. Svarinską, tikintieji stojo mus ginti. Pareiškimus Lietuvos TSR KP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui ir Lietuvos TSR prokurorui pasirašė 877 Kybartų tikintieji, 269 – Simno parapijos, 1004 – Prienų parapijos, 821 – Lazdijų parapijos ir apie 500 Igliaukos parapijos tikinčiųjų.

Rugsėjo 18 d., antradienis

Baltarusijoje, Astrave, vyko Angelės Ramanauskaitės teismas už vaikų katechizaciją. Teisme dalyvavo didelis būrys jos draugų iš Lietuvos. Teismas jai paskyrė 50 rub. baudą.

Kaunietė A. Ramanauskaitė stojo prieš sovietinį „liaudies" teismą ir buvo kaltinama, kad išdrįso „vaikų sielas tempti į tamsą", t. y. mažam būreliui Baltarusijos lietuviukų papasakoti apie Dievą. Tačiau šis teismas nenugąsdino nei Ramanauskaitės, nei jame dalyvavusiųjų.

Astravo teismas vieną tikslą neabejotinai pasiekė – įtikinamai parodė marksistinės ideologijos bankrotą. Daugybė žmonių taip pat pamatė, kad Baltarusijos tikintieji yra kur kas labiau yra užguiti ir pavergti negu Lietuvoje.

Spalio 4 d., ketvirtadienis

Rugsėjo mėnesį Lazdijų r. Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Vanagas sukvietė rajono kunigus bei parapijų komitetų narius ir pasakojo jiems apie rajono ekonomiką, o po to paminėjo, kad kunigai Zdebskis ir Plioraitis dar nesurinko dvidešimtuko ir nepadarė sutarčių; taip pat teigė, jog kunigai nesilaiką tarybinių įstatymų, leidžią vaikams patarnauti Mišiose ir dalyvauti procesijose. Pavaduotojas nurodė, kaip reikia elgtis:

- *pinigus iš tikinčiųjų gali rinkti tik komitetas;*
- *neleisti vaikų prie altoriaus;*
- *kunigams negalima kalėdoti;*
- *negalima mokyti vaikus tikėjimo tiesų;*
- *pranešti, kokie kunigai dalyvaus atlaiduose ir rekolekcijose.*

Spalio 8 d., pirmadienis

„LKB kronikos" redakcija su eiliniu leidinio numeriu nusiuntė į Vakarus žinią–susirūpinimą, tikėdama, kad ji pasieks Apaštalų Sostą:

„Pastaruoju metu Lietuvoje vis dažniau kalbama, kad greitu laiku Lietuvai bus paskirta naujų vyskupų. Labai suprantamas tiek Lietuvos dvasiškijos, tiek Apaštalų Sosto noras normalizuoti Lietuvos Bažnytinės provincijos reikalus. „LKB kronika" yra įsitikinusi, kad tai padaryti dabar yra labai maža vilties. Sovietinė valdžia šiuo metu neprileis, kad iš naujo vyskupų paskyrimo būtų naudos Lietuvos Bažnytinei provincijai. Tikinčiajai Lietuvos visuomenei būtų priimtini tik tokie vyskupai, kurie nebūtų ateistinės valdžios kolaborantai ir kurie nekapituliuotų pavojų akivaizdoje. <...>

Marijos žemės vaikai tiki, kad Šventasis Tėvas, Lietuvai paskyręs pusę savo širdies, skirdamas naujus vyskupus atsižvelgs į Lietuvos tikinčiųjų norą turėti tvirtus, visa širdimi Bažnyčiai tarnaujančius ganytojus. Daugelio metų patirtis rodo, kad geriau kurį laiką turėti mažiau vyskupų, negu turėti netinkamus."

N. B. Išplatintoje žinioje buvo nurodytos pavardės valdžios proteguojamų kunigų, kaip potencialių kandidatų į būsimus vyskupus.

Spalio 11 d., ketvirtadienis

Vos atvažiavus Vengrijos kardinolui Laslo Lekajui į Vilnių, įvyko priėmimas pas stačiatikių vyskupą Viktoriną. Priėmime dalyvavo ir RRT įgaliotinis P. Anilionis. Savo kalbą jis pradėjo nuo Lietuvos geografijos ir paskui visą dėmesį nukreipė į Bažnyčios gyvenimo klausimus. Anilionis pabrėžė, kad Lietuvoje esą daug nedrausmingų kunigų, nepaisančių tarybinių įstatymų. Prie nedrausmingųjų jis priskyrė Lietuvos jėzuitus. Įgaliotinis neiškentė nepaminėjęs, kad Lietuvoje esąs susikūręs Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas, bet su jo nariais svečiui esą geriau nesusitikti.

Vėliau vengrų jėzuitų provincijolas Lietuvos vyskupams pasakė: „Jeigu su mumis taip kalba, tai kaip jis kalba su jumis?!"

Spalio 12 d., penktadienis

Vengrijos Katalikų Bažnyčios primą, Estergono arkivyskupą kardinolą L. Lekajų Lietuvoje lydėjo du vengrų vyskupai, trys prelatai, trys kunigai

ir du rusų stačiatikių vyskupai. Tai jau antrasis kardinolas, aplankęs sovietinę Lietuvą. Apie jo vizitą spalio 18 d. „Tiesa" parašė vos kelis sakinius.

RRT įgaliotinis P. Anilionis buvo įsakęs, kad vengrų primas būtų sutiktas ne blogiau, kaip vokiečių kardinolas Bengschas. Kauno katedros choristai net buvo atleisti iš valdiško darbo.

11 val. 30 min. kardinolas L. Lekajus su palyda atvyko į Kauno katedrą, kur jo laukė daugybė tikinčiųjų. Skambėjo katedros varpai, minia giedojo „Marija, Marija", o per visą katedrą išsirikiavusios mergaitės klojo ant tako gėles. Katedroje aukštą svečią pasveikino vysk. L. Povilonis, savo kalboje užsimindamas apie besiartinantį Lietuvos Katalikų Bažnyčios 600 metų jubiliejų (1987 metais). Po to kardinolas drauge su dviem vengrų vyskupais ir šešiais dvasiškiais koncelebravo šv. Mišias, kurių metu vokiškai pasakė pamokslą.

Kardinolas L. Lekajus atvyko Maskvos ir visos Rusijos patriarcho Pimeno kvietimu. Jeigu sovietinė valdžia leido, gal net patarė patriarchui pasikviesti katalikų kardinolą, matyt, iš šio vizito ji tikėjosi sau naudos. Atrodo, kad viltys neišsipildė.

Spalio 17 d., trečiadienis

Į Telšių katedros zakristiją, budint kun. Jonui Kauneckui, šią dieną atvyko LTSR Ministrų Tarybos darbuotojas – vadovaujantis ateistas Pranas Mišutis. Jis klausinėjo kun. J. Kaunecką, kuo šis esąs nepatenkintas – juk dauguma kunigų turi lengvąsias mašinas ir visi gerai gyvena. Labiausiai atvykėliui iš Vilniaus nepatiko, kodėl kun. Kauneckas kritikuoja ateizmą ir ateistinį mokymą. P. Mišučio žodžiais tariant, bloga mokymo kokybė esanti dėl to, jog visiems, net ir negabiems, privalomas vidurinis išsilavinimas. Ne visi sugeba mokytis, o dalis tų nesugebančių net bando stoti į aukštąsias mokyklas. Kun. Kaunecko pamokslą Šiluvoje 1979 m. rugsėjo 15 d. Mišutis pavadino įžūlumo viršūne, kur jis kaip ateistas apšauktas melagiu. (Kun. J. Kauneckas pamoksle Šiluvoje Mišutį išties vadino melagiu, komentuodamas jo knygą „Religija, bažnyčia, ateizmas", nes toje knygoje Mišutis teigia, esą Lietuvoje Sutvirtinimo sakramentą 1975/76 mokslo metais priėmė vos 8 proc. vaikų. Tai grynas melas: Lietuvoje per metus gimsta 50–60 tūkst. vaikų. 9 proc. būtų tik 5000. Tuo tarpu vien Telšių vyskupijoje Sutvirtinimo sakramentą 1978 m. priėmė 11000, 1979 m. –

8000 vaikų bei jaunuolių, o Lietuvoje juk yra 6 vyskupijos. Mišutis rašo, kad 1977 m. Šiluvoje per atlaidus apsilankė tik 1600 žmonių, tačiau vien šv. Komunijos išdalinta dešimtis kartų daugiau. Pvz., 1979 m. – 48 000. Ir toks melas – dažname knygos puslapyje.)

Susinervinęs Mišutis ėmė šaukti: „Kunige Kauneckai, tu šėtonas, tu šėtono kunigas! Nedrįsk Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto veiklos lyginti su kun. Antano Mackevičiaus kova. Jūs norite būti kankiniais už tikėjimą, bet iš to nieko neišeis. Su tavimi bus susidorota!" Ir išbėgo pro duris.

Po kiek laiko sugrįžęs atsiprašė, kad susinervino, bet netrukus vėl ėmė plyšauti: „Ar apie šį pokalbį žinos Vatikanas?" Kun. Kauneckas sakė, kad apie tai papasakos žmonėms, tad galimas daiktas, jog tokia žinia kokiu nors būdu pateks ir į Vatikaną. „Neapsimesk – pats esi vienas iš pagrindinių Vatikano informatorių. Bet žinok, kad vieną dieną mūsų kantrybė pasibaigs. Pagalvok! Jei persigalvosi, paskambink man į Ministrų Tarybą, parašyk. Priešingai elgdamasis būsi aprašytas laikraščiuose. Aš pats parašysiu straipsnį." Kun. Kauneckas nusijuokė: „Mes dėkojame jums už straipsnius. Tokie straipsniai, kaip, pvz., apie kun. Svarinską „Tiesos" laikraštyje, tik sustiprina žmonių tikėjimą. Žmonės dabar atskiria tiesą nuo melo."

Spalio 19 d., penktadienis

Išleistas **„LKB kronikos" Nr. 40**. Jis skiriamas už meilę Bažnyčiai ir Tėvynei kalinamam Vladui Lapieniui.

Turinys:

- *Vengrijos kardinolo viešnagė*
- *LKB nelaimė – okupacija*
- *Vietoje vilties – baimė*
- *Ar bus naujų vyskupų?*
- *LTSR Prokuratūros rūpesčiai*
- *Ignoruojami sovietiniai įstatymai*
- *Angelės Ramanauskaitės teismas*
- *TTG katalikų komitetas*
- *Kova už tikėjimo laisvę*
- *Žygis į Šiluvą*
- *Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetui*
- *Kratos Lietuvoje*
- *Žinios iš vyskupijų*

- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1979 m. spalio 19 d.

Spalio 30 d., antradienis

Vilniuje šiandien suimtas Antanas Terleckas. Suėmimo priežasties KGB jo namiškiams nepranešė. Galimas daiktas, kad tai kerštas už „45 pabaltijiečių memorandumą" dėl Molotovo–Ribentropo pakto pasmerkimo.

Lapkričio 24 d., šeštadienis

Nuo 8 val. ryto iki 19 val. vakaro šiandien vyko krata pas Vilniaus universiteto docentą Vytautą Skuodį, gyvenantį Vandentiekio g. 44-4. Kratai vadovavo KGB majoras Vilimas, jam talkininkavo penki saugumiečiai. Kratos metu paimta daug rankraščių, užrašų, V. Skuodžio paruošta knyga apie ateistinę propagandą „Dvasinis genocidas Lietuvoje", A. Maceinos „Jobo drama", keletas pogrindžio leidinių („Aušra", „Perspektyvos", „Rūpintojėlis", „Pastogės" Nr. 1), dvi rašomosios mašinėlės, portatyvinis magnetofonas ir kt.

Po kratos doc. V. Skuodis buvo tris kartus tardomas apie tai, iš kur gavęs pogrindžio spaudos, kam ją davęs, kaip pats joje dalyvavęs ir kt. V. Skuodis patvirtino esąs knygos „Dvasinis genocidas Lietuvoje" autorius, o duoti kitus parodymus atsisakė.

Lapkričio 25 d., sekmadienis

35 Vilkaviškio vyskupijos kunigai pasiuntėme TSKP CK Generaliniam Sekretoriui L. Brežnevui tokį pareiškimą:

„Tik ką plačiai pasklido žinia, kad š. m. lapkričio mėn. 1 d. Maskvoje suimtas pravoslavų kunigas Glebas Jakuninas. Tai ištikimas Pravoslavų Bažnyčios sūnus, daugelį metų paskyręs ginti Bažnyčios ir tikinčiųjų teises. Kun. Glebo Jakunino veikla nebuvo nukreipta prieš valstybinę santvarką ir pilnai suderinama su TSRS Konstitucijoje garantuojamomis teisėmis; šio garbingo kunigo suėmimas negali neiššaukti pasipiktinimo visuose teisingumą mylinčiuose žmonėse, nepaisant kokių jie bebūtų įsitikinimų; šis areštas gali pasiekti tik vieną tikslą – dar labiau susilpninti Tarybų Sąjungos prestižą pasaulyje.

Mes taip pat išreiškiame protestą prieš Tatjanos Velikanovos ir Antano Terlecko suėmimą. Jų veikla irgi buvo grynai humanistinė, siekusi, kad Tarybų Sąjungoje būtų gerbiamos visų piliečių teisės ir įsitikinimai.

Jau iš anksto galima spėti, kad šie trys asmenys – kun. G. Jakuninas, T. Velikanova ir A. Terleckas – bus apkaltinti tarybinės valstybinės ir visuomeninės santvarkos šmeižimu. Visiems suprantama, kad toks kaltinimas labai negarbingas ir neįtikinantis.

Dar mes norime priminti, kad panašūs suėmimai nepasitarnaus tarptautinio įtempimo mažinimui ir kovai už taiką pasaulyje, nes visuotinės taikos pagrindas yra kiekvieno žmogaus teisių gerbimas."

Pasirašė 35 kunigai: Petras Dumbliauskas, Petras Našlėnas, Vincentas Jalinskas, Juozas Zdebskis, Vaclovas Degutis, Gvidonas Dovydaitis, Albinas Deltuva, Jonas Maksvytis, Ignas Plioraitis, Sigitas Tamkevičius, Vaclovas Stakėnas, Konstantinas Ambrasas, Virgilijus Jaugelis ir kiti.

Gruodžio 11 d., antradienis

Vilniuje suimtas Julius Sasnauskas.

Gruodžio 31 d., pirmadienis

Nauji pogrindžio leidiniai, išėję iki 1979 m. pabaigos: „Aušros" Nr. 18; „Perspektyvų" Nr. 13, 14, 15, 16, numeriai pasirodo kas mėnesį; taip pat „Rūpintojėlio" Nr. 11 ir 12, „Ateities" Nr. 2, 3, 5; „Tiesos kelio" Nr. 14.

A M D G

1980 Kybartuose (V)

Barbariški išpuoliai

Sausio 1 d., antradienis

Kiekviename „LKB kronikos" numeryje primename apie suimtuosius politinius kalinius:

L i e t u v i , n e u ž m i r š k !

Petras Plumpa, Nijolė Sadūnaitė, Sergejus Kovaliovas, Vladas Lapienis, Balys Gajauskas, Viktoras Petkus, Petras Paulaitis, Antanas Terleckas, Julius Sasnauskas ir kiti neša nelaisvės pančius, kad tu galėtum laisvai gyventi ir tikėti!

Ką žada 1980-ieji? 1979 m. antroji pusė Lietuvoje buvo ypač nerami, nes KGB suintensyvino akciją prieš laisvąją pogrindžio spaudą. Dėl šios priežasties buvo padaryta daug kratų: pas Antaną Terlecką (po kratos suimtas), Julių Sasnauską (po kratos suimtas), Liuciją Kulvietytę, Vitaliją Žvikaitę, doc. Vytautą Skuodį, Povilą Pečeliūną, Daną Keršiūtę ir kt. Šie KGB veiksmai rodo, kaip labai Bažnyčiai ir Tėvynei reikalinga laisvoji spauda – sovietinei propagandai ji yra pražūtinga, todėl bet kokia kaina su KGB pagalba bandoma ją likviduoti.

Sovietinės propagandos melo eskalacijai į Vakarus pasitarnauja net kunigai, kaip antai Gediminas Blynas, pabandęs lietuviams išeiviams įrodyti, kad „LKB kronika" rašanti netiesą.

Grubus melas namuose ir svetur liudija ne tik apie didelį sovietinės valdžios susirūpinimą savo prestižo gelbėjimu, bet ir apie melo ir smurto linijos vykdymą ateityje.

Taigi šie metai Lietuvos katalikams nežada nieko gero. Tą patvirtina ir sovietiniai tankai Afganistane. Galimas daiktas, kad ateistinė valdžia, akivaizdžiai pamačiusi dabartinį religinį ir tautinį atgimimą Lietuvoje, nepabūgs Vakaruose keliamo triukšmo ir dar intensyviau leis į apyvartą stalinistinę KGB mašiną. Į šitokias avantiūras sovietinę valdžią neabejotinai skatina Vakarų nepajėgumas ryžtingai veikti. O, kad Kremlius, represuodamas disidentus, bijotų bent Olimpinių žaidynių boikoto!..

* * *

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 41.**

Turinys:

- *Ką žada 1980-ieji?*
- *Tremtiniai sveikina Šventąjį Tėvą*
- *Už žmogaus teisių deklaraciją*
- *Kratos*
- *Mūsų kaliniai*
- *Lietuviai gina savo kalbą*
- *Ordinarai remia blaivybės sąjūdį*
- *Kunigų ir tikinčiųjų protestai*
- *Apie „prasimanymus" užsienio spaudoje*
- *Anilionis – Bažnyčios korikas*
- *Tikinčiųjų studentų diskriminacija*
- *Kova už Klaipėdos bažnyčią*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Katalikai sovietinėse respublikose*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1980 m. sausio 1 d.

Sausio 9 d., trečiadienis

Šiandien suimtas Helsinkio grupės narys Algirdas Statkevičius. Vilniaus saugumo mjr. Pilelis ir saugumo papulk. Kalakauskas padarė kratą jo bute Vilniuje, Čarno g. 18-21. Krata pradėta 11.20 ir baigta 17.15 val. Saugumiečiai paėmė lietuviškosios Helsinkio grupės kelis dokumentus, O. Lukauskaitės „Lagerio pasakas", adresus ir telefonų numerius. A. Statkevičius laikomas Lukiškių kalėjimo psichoneurologiniame skyriuje.

Tą pačią dieną saugumo papulkininkis Urbonas, dalyvaujant saugumiečiams Sapyginui ir Bagdonovui, vėl padarė kratą pas VU docentą Vytautą Skuodį, gyv. Vilniuje, Vandentiekio g. 44-4. Rado kelis pogrindžio leidinius: „Aušrą", „Perspektyvas", „Pastogės" Nr. 1.

Po 1979 m. lapkričio 24 d. kratos doc. V. Skuodis gruodžio 31 d. buvo už „amoralų elgesį" atleistas iš darbo, o po antrosios kratos suimtas.

Sausio 27 d., sekmadienis

Maskvoje suimtas ortodoksų dvasininkas, disidentas Dimitrijus Dudko.

Sausio 28 d., pirmadienis

Religijų reikalų taryboje Vilniuje vyskupai ir valdytojai šiandien išklausė eilinį instruktažą. Šis instruktažas-pažeminimas turėjo ordinarams priminti, kad jie yra visiškai priklausomi nuo bedievių valdžios. Vargu, ar įgaliotinis P. Anilionis, būdamas Kupiškio rajono pirmuoju sekretoriumi, taip kalbėdavęs su kolūkių pirmininkais?!

Sausio 29 d., antradienis

Suimtas Kaišiadorių vargonininkas Anastazas Janulis SJ. Drauge su juo buvo sulaikyta ir kaišiadorietė Algina Suslavičiūtė. Rytojaus dieną saugumiečiai įsiveržė į užrakintą A. Janulio butą Kaišiadoryse (Tarybų g. 6) ir jį iškrėtė. Po 8 valandas trukusios kratos saugumiečiai išsivežė du maišus inkriminuojančios medžiagos (atrodo, daugiausia pogrindžio literatūros). A. Janulis buvo aktyvus pogrindžio spaudos platintojas.

Sausio 30 d., trečiadienis

KGB vyr. tardytojas Markevičius su grupe čekistų – Raudžiu, Čekeniu ir Jurevičiumi – šiandien nuo 8 iki 18.20 val. darė kratą pas Povilą Buzą, gyvenantį Birštone, Cvirkos g. 18. Kratos metu saugumiečiai rado P. Buzą dirbantį rūsyje su elektrografiniu aparatu.

Kratos metu paimta: 17 fotografijų, kuriose matosi žmonių eisenos, penki kunigai ir t. t., fotodidintuvą, 49 kg balto popieriaus, apie 100 egz. atšviesto „Rūpintojėlio" Nr. 11, rašomąja mašinėle atspausdintą „LKB kronikos" Nr. 41, „Aušros" Nr. 19, „Rūpintojėlio" Nr. 11, namų gamybos elektrografinį aparatą, 9 seleno plokšteles be numerių, elektrografinius miltelius, aukštos įtampos bloką, 19 butelių techninio acetono.
Po kratos P. Buzą suėmė ir išvežė į Vilnių.

Vasario 17 d., sekmadienis

Mirė kun. Virgilijus Jaugelis.

Sunkūs buvo Lietuvoje pokario metai: nekalti žmonės tremiami į Sibirą, nužudyti patriotų kūnai valkiojami po miestų gatves, kalėjimai prikišti nekaltų žmonių. Tie metai buvo sunkūs ir Jaugelių šeimai: tėvas sėdėjo kalėjime, o motiną nuolat tardė saugumas. 1948 m. rugsėjo 9 dieną pasaulį išvydo antrasis Jaugelių sūnus – Virgilijus. Apvaizda leido šiam berniukui nuo pat vaikystės daug kentėti. Žiemą alkanas vaikas glausdavosi prie motinos visiškai nekūrenamame kambaryje. Motina, ką turėjo, tą savo vaikams ir davė – gyvą tikėjimą ir karštą meilę Jėzui ir Marijai. Mažytis, padėvėtais kailinukais apsivilkęs berniukas kasdien skubėdavo į bažnyčią. Čia jis keliais eidavo apie altorių, susikaupęs kalbėdavo tris dalis rožančiaus ir patarnaudavo Mišioms.

Užbaigęs vidurinę mokyklą, Virgilijus neabejoja kur pasukti, o tiesiai eina į Kunigų seminariją. Jos vadovybė, 1966 m. neturėdama laisvų vietų dėl ateistinės valdžios nustatyto labai mažo klierikų limito, net neįtraukia Virgilijaus į stojančiųjų sąrašus – Religijų reikalų tarybos įgaliotinis vis tiek išbrauks, kurie bus virš normos.

1967 m. čekistai, sužinoję, kad Virgilijus nori mokytis seminarijoje, pasikviečia jį pas save ir tiria, ko jis yra vertas. Nepatiko uoliems staliniečiams tiesus ir tvirtas Virgilijaus būdas; seminarijos rektorius jam pranešė: „Šiais metais Jūsų pareiškimas nepatenkintas."

1968 m. Virgilijui vėl nenusišypsojo laimė. Rektorius rašė: „Šiais metais dėl vietų stokos Tamstos prašymo patenkinti negalime. Kreipkitės sekančiais metais gegužės mėnesį." Ir 1969 m. seminarijos atsakymas neteikė jokių vilčių: „Šiuo pranešame, kad Tamstos prašymas nėra patenkintas, ir Jūs negalėsite mokytis Tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje Kaune."

Virgilijus pradeda dirbti vairuotoju, bet jo neapleidžia mintis: „Turiu būti kunigu!" Jis tampa tretininku, atlieka uždaras rekolekcijas, gilina savo religinę pasaulėžiūrą, padeda iš griuvėsių pakelti Pajevonio bažnyčią. 1970 m. seminarijos rektorius vėl atsiunčia standartinį pranešimą: „Tamstos prašymo priimti į Kunigų seminariją šiais metais patenkinti negalime. Mėginkite kreiptis sekančiais metais." Virgilijus mėgina, bet čekistų „veto" buvo griežtas.

Šitokie kartūs išgyvenimai formavo būsimojo kunigo charakterį ir pasaulėžiūrą: iš okupanto nieko gero nelauk, bet atkakliai siek savo tikslo. Virgilijus

ne tik nepalūžo (o palūžo tikrai daug), bet tapo vienu iš aktyviausių kovotojų už tikėjimo laisvę. Per kunigo Juozo Zdebskio teismą čekistai jį sumuša tik už tai, kad jis pasiprašo įleidžiamas į tesimo salę, o kad neužmirštų klusnumo sovietinei valdžiai, „geležinio Felikso" įpėdiniai jam dar prideda 10 parų arešto.

Šiuo metu formuojasi pogrindinė Kunigų seminarija Lietuvoje, ir Virgilijus pradeda filosofijos studijas. Tik mokytis jam per maža, jis nori būti kovos už Bažnyčios laisvę sūkuryje. 1972 m. jis buvo vienas iš uoliausių parašų rinkėjų po 17000 katalikų Memorandumu, kuriame iš sovietinės valdžios reikalauta tikėjimo laisvės. Kažkoks judas paskambino milicijai, ir drąsus jaunuolis tarsi žmogžudys su antrankiais atsiduria Prienų vidaus reikalų skyriuje. Parašai atimami, o jam grasinama, jei išdrįsiąs ateityje rinkti parašus, griežtomis bausmėmis. Tačiau Virgilijus išdrįsta; Santaikos parapijoje jis eina iš namo į namą ir surenka apie pusantro tūkstančio parašų po prašymu, kad valdžia netrukdytų vyskupui paskirti šiai parapijai kleboną. Šįkart judo neatsirado: niekas nepasiskubino išduoti, o Santaikos parapija tuojau pat gavo kleboną.

1972 m. Virgilijui į rankas patenka „LKB kronika" ir jis ieško būdų jai padauginti. Tuo tarpu čekisto akis jau seka šio jaunuolio žingsnius. 1973 metų kratų audra palietė ir Virgilijaus butą. Pas jį randamos rotatoriaus vaškuotės, ant kurių rašomąja mašinėle atspausdinta Alfonso Grauslio knyga „Ieškau Tavo veido". Čekistai kaltina, kad šiuo būdu Virgilijus dauginęs vieną „LKB kronikos" numerį, ir jaunuolį suima. Saugumo požemiuose Virgilijus sunkiai suserga. Teismo metu vos stovi ant kojų – silpnas kūnu, bet tvirtas dvasia. Teisme jis nesiteisina, neatgailauja, norėdamas suminkštinti teisėjų širdis, bet kaltina Bažnyčios ir Tautos budelius. Būsimasis kunigas pranašiškai kalba, kad vietoje sunaikintųjų atsistos kiti, ir kovingiesiems bedieviams nepavyks sulaikyti Lietuvos katalikų veržimosi į laisvę (žr. „LKB kronika", Nr. 13).

Teismo sprendimas – dveji metai, ir Virgilijus atsiduria Pravieniškėse tarp plėšikų, žmogžudžių ir prievartautojų. Nemėgo jis pasakoti apie save, bet kas kalėjo Pravieniškėse, tas žino šio pragaro žemėje buitines sąlygas ir lengvai gali atkurti nežmoniškai sunkios kilniam jaunuoliui katorgos vaizdą, kur kriminalistai nuo prižiūrėtojų skyrėsi tik tuo, kad ant vienų – juodi drabužiai, o ant kitų – antpečiai.

Čekistai mato, kad Virgilijus gali lageryje numirti, o partija nenori, kad Lietuva turėtų naujų kankinių. „Geradariai" iš KGB atveža Virgilijų ir vos gyvą paleidžia prie namų slenksčio – geriau tyliai numirk čia, o ne pas mus. Vėliau vienas partijos sekretorius teisinsis: „Mes nelaukėme, kad jis nusibaigtų..." Visiškai išsekęs, sunkios vėžio ligos kamuojamas, Virgilijus vos nuslenka į Katedrą ir ten prie Sopulingosios Motinos Marijos kojų nualpsta. Lagerį pakeičia ligoninė, bet kryžius Virgilijaus nepalieka. Po sunkios operacijos jis pamažu atsigauna, o pašaukimo žvaigždė dar labiau vilioja. Virgilijus jaučia, kad jo gyvenimas trumpas, ir delsiantiems primena: „Man reikia skubėti." Pradėjęs zakristijonauti, jis nepaleidžia knygos iš rankų. Atsiranda įkyrūs, be perstojo varginantys skausmai, bet atkaklus vaikinas meldžiasi ir nemeta teologijos vadovėlio.

1978 metai Virgilijaus gyvenime buvo perpinti skausmu ir džiaugsmu. Tyliame kambarėlyje per pirmąsias Mišias kun. Virgilijus aukoja Dievui ne tik Kristaus Nekruvinąją Auką, bet ir save, kad Tėvynė atgautų laisvę, kad Bažnyčia prikeltų nelaisvės pančiuose besiblaškančius, o kartais ir klystkeliuose pasimetusius tautiečius. O kad auka būtų pilna, kun. Virgilijus tuojau po šventimų padaro vienuoliškus įžadus.

Kokia staigmena buvo kybartiečiams, kai vakarykštis jų zakristijonas lapkričio 1-ąją išėjo prie altoriaus kaip Kristaus kunigas. Neilgai tikintieji džiaugėsi jaunu kunigėliu; sunki liga vėl prikaustė prie lovos. Ramus, atsidavęs Dievo valiai, jis daug kenčia, bet šypsosi, ir nedaug kas nujautė, kokį sunkų kryžių jis nešė ypač paskutiniaisiais gyvenimo metais. Kun. Kauneckas per laidotuves pasakys: „Sakoma, kad mirtis ir kuprotą ištiesina, o kun. Virgilijus tiek iškentėjo, kad ir mirtis jo kelių neištiesė ir niekada neišties." Paskutiniąsias šv. Mišias kun. Virgilijus paaukoja už suimtuosius Povilą Buzą ir Anastazą Janulį. Pats perėjęs čekistų tardymus, jis žinojo, kiek šiems kovotojams už tikėjimo laisvę reikės iškentėti.

Vasario 17 d. kun. Virgilijus priima viatiką ir užmiega Viešpatyje. Prieš mirtį jis ne kartą išsitarė greitai sugrįšiąs į Kybartus ir tikrai sugrįžo. Vasario 19 d. Vatikano radijas paskelbė žinią apie kun. Virgilijaus mirtį ir laidotuves. Jaukioje Kybartų parapijos bažnyčioje jaunojo kunigo-kankinio karstas skendo baltų gėlių jūroje; aplinkui karstą jaunuoliai ir mergaitės, apsivilkusios tautiniais drabužiais, ėjo garbės ir meilės sargybą.

Keturias dienas truko atsisveikinimo iškilmės. Tai buvo rekolekcijų dienos, dar daugiau – tai triumfo dienos. Skausmas nugalėtas, pergalė iškovota!

Iš tolimiausių Lietuvos kampelių jau iš vakaro pradėjo važiuoti į laidotuves jaunimas, kuris „kaip gintarėliai apsupo kun. Virgilijaus karstą".

Vasario 18 d., pirmadienis

Milicijos kpt. Slibinskas krėtė Prienų parapijos vikaro kun. Antano Gražulio butą. Kratos metu paimta: leidinio „Tiesos kelias" 12 egz. (įvairūs numeriai), rašomoji mašinėlė „Erika" ir kt. Iš viso paimta 39 pavadinimų daiktų.

Prienų rajono milicijos vyr. ltn. Lapinskas padarė kratą Antano Lodos garaže, kuriuo naudojosi kun. Antanas Gražulis.

Tą pačią dieną Alytaus m. milicijos kapitonas Baranauskas padarė kratą pas kun. Antano Gražulio tėvus, gyvenančius Miroslavo parapijoje, Mankūnų kaime.

Vasario 21 d., ketvirtadienis

Tūkstančiai žmonių suplaukė į Kybartus. Iškilminga ir graudu buvo stebėti būrius vaikų ir jaunuolių iš įvairiausių Lietuvos vietovių su gražiausiomis gėlėmis rankose, einančius į laidotuves atsisveikinti su kunigu – kankiniu už tikėjimo laisvę. Atvyko apie 100 kunigų, nors visi žinojo, kad valdžia jų atvykimo teigiamai neįvertins. Matydamas šią minią, negalėjai atspėti, ką reiškė byrančios ašaros: skausmą dėl jauno kunigo mirties ar džiaugsmą Bažnyčiai ir Tautai gavus naują kankinį ir šventąjį.

Nuo anksčiausio ryto jaunimas, nebodamas nuovargio ir vėsaus oro, susirinkę bažnyčioje bendrai kalbėjo rožančių, daug kunigų žengė prie altoriaus šv. Mišių aukai; su didele meile kalbėjo apie velionį kunigai J. Kauneckas, Viduklės klebonas A. Svarinskas, Pajevonio klebonas V. Jalinskas. Kalbėjau ir aš. Nušviečiau kun. Virgilijaus kančios ir pergalės kelią: „Kun. Virgilijus buvo tiesus kaip šūvis – ką galvojo, tą kalbėjo; ką kalbėjo, tą darė (<...>). Jis ilgėjosi kunigystės, skubėjo nors vieną dieną pabūti Viešpaties kunigu. Su kokiu džiaugsmu jaunasis kunigas ėjo prie altoriaus, teikė sakramentus, lankė ligonius... Jo ištvermė herojiška, atsidavimas Viešpačiui – visiškas. Kas matė kun. Virgilijų besimeldžiantį, galėjo pasakyti, kad šis vyras moka melstis."

Kun. A. Svarinskas šias laidotuves pavadino džiaugsmo diena, nes tai diena „jo gimimo dangui". Pamokslininkas kalbėjo: „Kun. Virgilijus yra Lietuvos

Katalikų Bažnyčios žiedas, jaunimo švyturys, fakelas, kuris bedievybės siautėjimo laiku rodo kelią į idealą, į tikslą. Jis nežmoniškomis pastangomis pasiekė savo tikslą ir savo pavyzdžiu akivaizdžiai kalba jaunimui: 'Nebijok aukos, nebijok darbo ir pasieksi, ko širdis trokšta.' Jis viską paaukojo Dievui ir laimėjo – dvasia nugalėjo medžiagą!"

Po iškilmingų šv. Mišių didžiulė vaikų, jaunimo ir kunigų procesija su gėlėmis ir žvakėmis išsitiesė per visą šventorių. Karstas apnešamas apie bažnyčią, ir procesija sustoja prie aukšto Kybartų bažnyčios bokšto – kun. Virgilijaus kapo paminklo. Čia į susispietusią minią prabilo kun. V. Jalinskas: „Virguti brangus, Dievo Kunige, pažinau tave nuo mažų dienų. Nedaug kam Viešpats suteikia tokį kryžių. Tu jį pamilai ir nešei visą gyvenimą iki pačios Kalvarijos viršūnės. Dar šiandien matau tave, su padėvėtais kailinukais mažą vaikelį, keliais einantį apie stebuklingąjį Šaričių bažnyčios kryžių, pralenkiantį kitus, suaugusius, ir po to skubantį prie Motinos Sopulingosios. Kartą paklausiau tavęs: 'Sakyk, vaikeli, kodėl tu taip myli kryžių ir Skausmingąją Motiną?' – 'Kai pasimeldžiu, man šilčiau', – atsakei. Tu mylėjai visus, nes pas Dievą nėra blogų vaikų, yra tik nelaimingi, tik nežinantieji..."

Pamokslininkas ypatingai užakcentavo mintį, kad nuo seminarijos vartų reikia pašalinti Erodo šalininkus ir kad jaunuolius į seminariją turi palydėti klebonas, bet ne saugumiečiai.

Pasibaigus laidotuvėms, dar negreitai tikintieji pasitraukė nuo kun. Virgilijaus Jaugelio kapo. Ir dažnam pasidaro neaišku: ar liūdėti, kad mirties angelas ne laiku pakirto Kristaus karį, ar džiaugtis, kad jis iš kapo dar galingiau švies visai Lietuvai, kviesdamas visus į tikėjimo ir laisvės aukštumas, nes mirusieji kartais gali daugiau kovoti negu gyvieji.

Šiandien niekas ramiai nepraeina pro kun. Virgilijaus kapą: vieniems jis ašarą išspaudžia, kitiems jis primena mesti judo kelią ir eiti su tais, kurie tiki Bažnyčios ir Tautos prisikėlimu.

Vasario 23 d., šeštadienis

Kybartų vidurinėje mokykloje žygio ir dainos konkurso proga šiandien buvo surikiuoti VI b kl. mokiniai. Ne pionieriai atėjo be pionieriškų kaklaraiščių. Auklėtoja, nepajėgdama priversti mokinių užsirišti kaklaraiščius, pasikvietė į talką mokyklos direktoriaus pavaduotoją Veriką. Pavaduotojas tuojau įsakė suieškoti kaklaraiščius ir jų neturintiems užrišti. Dauguma vai-

kų prievartai pakluso, liko tik mokinė Rita Griškaitytė. Perpykęs pavaduotojas Verikas užriko: „Susirink savo šmutkes ir mauk iš mokyklos!"

Mergaitė tėvams papasakojo apie incidentą mokykloje. Ritos tėvas nuėjęs pas Veriką pareikalavo, kad šis raštu pasiaiškintų, kodėl išvijo dukrą iš mokyklos, tačiau šis atsisakė. Jis sakė norėjęs užrišti mergaitei kaklaraištį, kad visi būtų viena uniforma. Tada Rita Griškaitytė ryžtingai pareiškė: „Aš veidmainiauti nenoriu: bažnyčioje su rožančiumi, o mokykloje su kaklaraiščiu. Kaklaraištis yra pionierių atributika, o aš ne pionierė, todėl jo nenešiosiu!"

Vasario 28 d., ketvirtadienis

„Šilupės" kolūkio kultūros namuose šiandien buvo surengta ateistinė konferencija. Vilkaviškio rajono ateistai, bijodami, kad tikintieji gali į ją neatvykti, panaudojo apgaulę – kvietimuose buvo parašyta, kad įvyks teorinė konferencija, o žodžiu buvo komentuojama, kad joje bus kalbama apie kulinariją. Kvietimai buvo išsiuntinėti aktyvesnėms katalikėms.

Renginyje daugiausia kalbėjo iš Vilniaus atvykęs Bronius Jauniškis. Pasak jo, Kaune esančios 242 vienuolės. Panevėžyje – 68 vienuolės; Vilniuje veikiančios 5 vienuolių bendruomenės; klebonai prie klebonijų steigia miniatūrinius vienuolynus.

Labai piktai konferencijoje kalbėjo Vilkaviškio rajkomo trečiasis sekretorius Tėvelis. Jis ypač puolė vadinamuosius reakcingus kunigus, kurių esą ir Vilkaviškio rajone. Reakcingi kunigai mirusį kun. Jaugelį palaidoję bažnyčios bokšte, iš šio kunigo padarė šventąjį, o iš tikrųjų jis buvęs nusikaltėlis, nes platinęs antitarybinę literatūrą. Pajevonio klebonas V. Jalinskas per pamokslą pasakė, kad „erodai jį nukankinę".

Tą pačią dieną Klaipėdos „liaudies" teismas vėl nuteisė Justą Gimbutą – šį kartą vieneriems metams laisvės atėmimo už „pasų nuostatų pažeidimą". Prie bendro nelaisvės stažo iš viso susidarys 33,5 metų. Tai pusė žmogaus gyvenimo, praleisto sunkiausiomis, nežmoniškomis kalinimo sąlygomis. Tai kelias per dešimtis kalėjimų, konclagerių, kančių ir pasityčiojimų, Tėvynės ilgesio juodame labirinte. Ne kiekvienam užtektų dvasios, o kartu ir kūno jėgų nueiti šį erškėčiuotą kelią. Justas ištvėrė, nepalūžo ir liko tvirtas. Kietas žemaitis iš Skuodo krašto.

1979 m. balandžio 4 d. po 32,5 metų kalinimo, išėjęs iš Vilniaus KGB požeminio kalėjimo, kur baigiantis bausmei buvo atvežtas iš konclagerio

„smegenų praplovimui", atsisakė priimti sovietinį pasą ir pareikalavo teisės išvykti iš raudonosios imperijos. Valdžia atsakė represijomis. Laikinai apsigyvenus Klaipėdoje, Debreceno g. Nr. 84-17 pas invalidę seserį, jam buvo uždėta administracinė priežiūra. Justą pasistengta izoliuoti nustatytu miesto kvartalu, už kurio ribų jam be atskiro leidimo uždrausta išeiti. Daugelį kartų jis buvo kviečiamas į KGB tardymams, primygtinai grasinama ir šantažuojama, skleidžiamos specialiai sukurtos paskalos ir šmeižtai.

Tačiau senas kalinys nepasidavė. Į sovietinės valdžios puolimus atsakė pareiškimais, kuriuose atvirai išdėstė savo motyvus. TSRS AT Prezidiumui rašė: „...Kovai su okupantais paskyriau visą savo gyvenimą. Per 32,5 metų manęs neperauklėjo. Daviau priesaiką ir ją pasirašiau savo krauju: kol plaks krūtinėje mano širdis – savo įsitikinimų nekeisiu. Nebuvau ir niekada nebūsiu TSRS piliečiu. Niekada nebūsiu Markso–Lenino ideologijos šalininku. Nepripažįstu tarybinės Lietuvos nepriklausoma, šalin iš Lietuvos, okupantai! Reikalauju išduoti man pasą be pilietybės ir išleisti mane į užsienį..."

JAV pasiuntiniui Maskvoje 1979.VI.29 rašė: „Aš, Justas Gimbutas, s. Juozo, 1925 m. gimimo, Nepriklausomos Lietuvos sūnus, iškalėjęs tarybiniuose lageriuose 32,5 metus, kreipiuosi į Jus su prašymu: leiskite man atvykti į Jūsų garbingą šalį, kurioje gyvena mano sesuo – B. Vaičiulis, 822088 str. Woodkhaven – NY11421, USA. Supraskite mano iškankintą sielą ir duokite man laisvai atsikvėpti, nes tarybinėje „laisvėje" jaučiuosi kaip kalėjime. Manęs jie „neperauklėjo" ir neužverbavo, likau ištikimas Dievui, Tėvynei Lietuvai, okupuotai bolševikų, kurie mane vadina banditu..."

Šiuo metu Justas Gimbutas leidžia nelaisvės dienas Kapsuko lageryje.

Vasario 29 d., penktadienis

Kalinys už tikėjimą Petras Plumpa jau daugiau kaip metai laikomas visiškoje izoliacijoje. Iš jo negaunama laiškų, jam negalima pasiųsti jokios banderolės, neduodami pasimatymai.

P. Plumpos bičiuliai iš lagerio pranešė, kad jo sveikata labai nusilpusi, todėl jis nepajėgia įvykdyti didžiulių darbo normų ir už tai yra nuolat kankinamas badu ir šalčiu karceryje.

Vladas Lapienis vasario 29 d. laiške rašo iš tremties vietos: „Milicijos pareigūnai pasakė, kad man leidžiama gyventi tik bendrabutyje. Jiems esą tokius nurodymus davę saugumiečiai." Paprastai tremtiniams nurodoma tik

gyvenvietė. Dabartinis V. Lapienio adresas: 663293, Teja, Krasnojarskij kr., Severo-Jeniseiskij r.

Kovo 6–8 d. Ryšium su vilniečiams – Antanui Terleckui, Juliui Sasnauskui, Algirdui Statkevičiui – ruošiama byla šiomis dienomis Šiauliuose buvo tardoma grupė asmenų. Atvykę iš Vilniaus saugumiečiai su majoru Pileliu priešakyje tardė Oną Lukauskaitę-Poškienę, Jadvygą Petkevičienę, Mečislovą Jurevičių ir kun. Feliksą Baliūną. Tardytojas pareiškė, kad trims vilniečiams keliama baudžiamoji byla už „antitarybinius išsišokimus ir propagandą" ir kad galimas daiktas, jog prie šitos bylos būsią prijungta ir daugiau asmenų. Saugumiečius labai domino 45 pabaltijiečių pasirašytas memorandumas dėl Molotovo–Ribentropo pakto, „LKB kronika", „Aušra" ir protestai dėl areštų Lietuvoje.

Kovo 19 d., trečiadienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 42.**

Turinys:

- *Šviečiantis žiburys (a. a. kun. V. Jaugelis)*
- *Kratos ir tardymai*
- *Ordinarų terorizavimas*
- *Kova prieš Bažnyčią stiprėja*
- *TTG katalikų komitetas*
- *Kompartijos nerimas*
- *Kun. A. Gražulio persekiojimas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Katalikai sovietinėse respublikose*
- *Iš „LKB kronikos" archyvo*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1980 m. kovo 19 d.

„LKB kronikos" informacija: *šiuo metu KGB smarkiai suintensyvino represijas prieš pogrindžio spaudą. Nepaisant kokios bebūtų sunkios sąlygos, „Kronika" ir toliau bus leidžiama. Gerbiamus skaitytojus prašome ir toliau uoliai talkininkauti ją leidžiant ir platinant.*

L i e t u v i, n e u ž m i r š k!

Petras Plumpa, Nijolė Sadūnaitė, Sergejus Kovaliovas, Vladas Lapienis, Balys Gajauskas, Viktoras Petkus, Petras Paulaitis, Antanas Terleckas, Julius Sasnauskas, Vytautas Skuodis, Povilas Pečeliūnas, Povilas Buzas,

Anastazas Janulis, Algirdas Statkevičius ir kiti neša nelaisvės pančius, kad tu galėtum laisvai gyventi ir tikėti!

Kovo 24 d., pirmadienis

Į Vilniaus KGB šiandien buvo iškviestas kun. Petras Našlėnas-Kerbelis. Iškvietimo priežastis – kunigas pasirašęs keletą peticijų dėl kalinių Petkaus, Terlecko ir Sasnausko nekaltumo, kuriose buvo reikalaujama suimtuosius paleisti. Tardytojas mygo pasakyti, kas suredagavo peticiją, kas pakišo pasirašyti ir kur visa tai įvyko. Jis piktinosi, kaip galima prašyti į laisvę paleisti tokius „nusikaltėlius, kurie kelia klausimą dėl Lietuvos išstojimo iš Sovietų Sąjungos".

Per tardymą kun. P. Našlėnas buvo gudriai zonduojamas, ar nežinąs, kas sudaro „LKB kronikos" redakciją, kokiu būdu jis gaunąs pogrindinę spaudą ir t. t. Nieko nepešęs mjr. Pilelis kunigą paleido.

N. B. Kun. P. Našlėnas-Kerbelis yra baigęs Kauno kunigų seminariją, tačiau KGB neleido jo oficialiai įšvęsti kunigu, todėl jis kunigystės šventimus gavo be valdžios sutikimo.

Kovo 31 d., pirmadienis

„Kauno kunigų seminarijos rektoriui ir TTG katalikų komitetui
Gofmano Aleksandro, gyv. Vilniuje, Pranskaus g. 37-2,
P a r e i š k i m a s

Laikraštyje „Gimtasis kraštas" buvo atspausdintas J. Aničo straipsnis „Kovoje prieš klastingą melą". Čia autorius, pasiremdamas kai kurių Lietuvos dvasininkų pasisakymais, bando įrodyti, kad Lietuvoje yra pilna sąžinės ir religijos laisvė. Perskaitęs ne tik minėtą J. Aničo straipsnį, bet ir daugelį lietuvių kalba išleistų religijos ir sąžinės laisvės klausimu rašinių, įsitikinau, kad visa šiuos klausimus liečianti literatūra yra grynas melas, klasta ir šmeižtas.

Mano didysis gyvenimo siekis buvo ir yra kunigystė. Todėl, baigęs vidurinę mokyklą ir atlikęs privalomą karinę tarnybą Tarybinėje armijoje, 1979 m. birželio 11 d. nuvežiau į Kauno kunigų seminariją pareiškimą ir kitus reikalingus dokumentus, norėjau būti šios dvasinės mokyklos mokiniu. Po savaitės atvyko pas mane į darbovietę – dirbau Respublikinės Vilniaus klinikinės ligoninės II poliklinikiniame skyriuje ūkvedžiu – nepažįstamas vyras.

Jis mane pavadino vardu, teiravosi, kaip sekasi darbas, ar patinka. Žodžiu, vaidino gerą mano draugą. Kadangi iš kitų buvau girdėjęs, kad, padavus į Seminariją dokumentus, tuoj pat prisistato valstybinio saugumo darbuotojai, paprašiau jį pateikti asmeninius dokumentus. Jis pasimetė, bandė išsisukinėti. Primygtinai reikalaujant, apsidairęs, ar niekas nemato, iš tolo parodė raudoną valstybės saugumo darbuotojo knygutę.

Mane jis nuvedė į kažkokį draugovininkų štabą, šio namo visi langai buvo uždaryti langinėmis. Įėjome į tamsų kambarį. Jis įjungė radiją ir uždegė elektros šviesą, išsiėmė kelis lapus švaraus popieriaus ir pradėjo klausinėti. Kokie esą mano planai ateičiai. Prašė nesivaržyti, nebijoti, apie tai niekas nesužinos. Kai pasisakiau, kad nuvežiau pareiškimą į Kauno kunigų seminariją, jis tvirtino, kad ten esą sunku patekti. Stojant į Seminariją esąs ne vienas konkursas. Seminarija atrenka tuos, kurie jai patinka, o jei jis mane užtartų – tikrai priimtų. Jo užtarimo atsisakiau. Taip ir pasibaigė patikrinimas mano tinkamumo į Kunigų seminariją. Suprantama, manęs į Seminariją nepriėmė."

Balandžio 17 d., ketvirtadienis

9.30 val. į Kybartų kleboniją atvyko KGB tardytojo J. Matulevičiaus vadovaujamas būrys saugumiečių (apie 10 vyrų), ir, pateikę kratos orderį, pasirašytą VSK pirmininko generolo Petkevičiaus ir LTSR prokuroro Kairelio, pradėjo kratą, užtrukusią 9,5 val. Čekistai iškrėtė mano kambarius, ūkinį pastatą, rūsį, šuns būdą, palėpes ir daržą. Kratos metu paimta: „Tiesos kelio" 10 įvairių numerių, „Rūpintojėlio" Nr. 12, Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Konvencija dėl diskriminacijos švietimo srityje, Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, rašomoji mašinėlė, kalkės, magnetofono juostos, išrašai iš Vatikano radijo laidų, TTG katalikų komiteto dokumentai ir kt. Ūkiniame pastate rasta „LKB kronikos" 42-o numerio 4 egz. Baigiant kratą buvau ir aš pats iškrėstas.

Po kratos Kybartuose buvo skleidžiami gandai, esą pas kleboną rasti du pistoletai, maišas pinigų ir radijo siųstuvas.

Tą pačią dieną KGB tardytojas Matulevičius be orderio iškrėtė kybartietės Onos Virginijos Kavaliauskaitės butą (Darvino g. 12). Kratos metu paimta rašomoji mašinėlė, „Aušros" Nr. 19, „Lietuvių archyvo" VI t. ir kt.

Taip pat be prokuroro sankcijos iškrėtė Onos Dranginytės, gyvenančios Kaune ir atvažinėjančios į Kybartų kleboniją padėti virtuvėje, daiktus. Kratos

metu iš jos paėmė „LKB kronikos“ Nr. 38 ir 39, „Perspektyvų“ Nr. 12, rusų rašytojo disidento Vladimiro Voinovičiaus „Kareivio Čionkino nuotykius“ ir kt.

Buvo padaryta asmeninė krata kun. **Jonui Zubrui**, kurį saugumiečiai rado pas mane. Iškrėstas taip pat jo lagaminas ir paimta užrašų knygutė su adresais.

Saugumiečiai be prokuroro sankcijos padarė kratą ir a. a. kun. Virgilijaus Jaugelio kambaryje (Kybartai, Darvino g. 12). Kratos metu paėmė „LKB kronikos“ Nr. 40 ir 41, „Tiesos kelio“ Nr. 1 ir 9, „Chronika tekuščich sobytij“ 1 egz., daug įvairių laiškų, tarp jų ir tremtinės N. Sadūnaitės, pulkininko Jono Petruičio prisiminimus „Kaip jie mus sušaudė“, M. Bulgakovo knygą „Tichije dūmy“, S. Franko „Duša čeloveka“, D. Dudko „O našem upovaniji“, „Lietuvių enciklopedijos“ XV t., Kryžių kalno du albumus ir kt.

Ačiū Dievui, „LKB kronikos“ slėptuvės nebuvo rastos.

* * *

Didelis būrys saugumiečių balandžio 17-osios rytą per daržus atbėgo prie kybartietės Teresės Petrikienės namo. Vienas nešėsi durims išlaužti geležį. Kambaryje saugumiečiai rado kaunietę Genovaitę Navickaitę ir dvi rašomąsias mašinėles. Taip pat buvo rastas „LKB kronikos“ 42 numeris ir daug perrašytų puslapių. Po kratos G. Navickaitę areštavo ir išvežė į Vilniaus KGB. Per asmeninę kratą moterys buvo išrengtos. Namo šeimininkę T. Petrikienę kvotė dvi dienas. Tardomoji paaiškino, kad ji buvo išnuomojusi kambarį Navickaitei ir visai nesidomėjusi, ką nuomininkė veikia.

Šiuo metu G. Navickaitė yra Vilniaus KGB kalėjime. Ją tardo KGB vyr. tardytojas V. Balčiūnas.

Genovaitė Navickaitė, Jono, gimusi 1947 m. vasario 18 d. Zarasų apskrityje, Ditkūnų kaime. 1965 m. baigė Zarasų vidurinę mokyklą, 1967 m. – Kauno ekonomikos technikumą. Po to mokėsi Kauno medicinos mokykloje ir ją baigė 1970 m. Dirbo įvairiose Kauno ligoninėse medicinos seserimi.

* * *

10 val. KGB papulkininkio Urbono vadovaujami 12 saugumiečių pradėjo kratą Viduklės klebonijoje pas kun. Alfonsą Svarinską. Po kratos

orderiu pasirašė LTSR prokuroras Kairelis ir KGB pirmininkas generolas Petkevičius. Kviestinius Joną Ivaškevičių ir Laimą Rudžionytę saugumiečiai atsivežė iš Raseinių. Kratos tikslas – paimti vadinamąją antitarybinę literatūrą. Krata baigėsi 16 val.

Kratos metu paimta rašomoji mašinėlė, „Tiesos kelio" Nr. 1, 9, 11, 14, magnetofono kasečių, leidinio „Kontinentas" fotokopijos ir kai kurie TTG katalikų komiteto dokumentai.

Tą pačią dieną KGB papulk. Urbono vadovaujami saugumiečiai be prokuroro sankcijos padarė kratą Monikos Gavėnaitės bute, esančiame Viduklės klebonijoje. Kratos metu paimta rašomoji mašinėlė, „Ateities" Nr. 1, „Tiesos kelio" Nr. 9, 12.

Asmeninė krata padaryta kun. Gustavui Gudanavičiui, kurį saugumiečiai rado Viduklės klebonijoje.

Balandžio 18 d., penktadienis

Prienų vidurinės mokyklos moksleiviai Aldonas Gudaitis ir Algis Gudaitis šiandien buvo iškviesti pas mokyklos direktoriaus pavaduotoją. Čia jų laukę Prienų saugumiečiai mokinius nusivežė į Prienų KGB būstinę. Abiejų klausinėjo, kur jie buvę vasario 15–17 dienomis: juos kaltino vasario 16 d. iškėlus trispalvę Nepriklausomos Lietuvos vėliavą. Broliai Gudaičiai šį kaltinimą paneigė. Tardytojai elgėsi labai grubiai ir dažnai rėkė: „Kokios tau laisvės reikia!? Negana, kad pavalgęs?! Snargliau, ne su tokiais susitvarkėme, ir su tavimi susitvarkysime." Pustrečios valandos varginę nekaltus vaikus paleido, įsakę rytojaus dieną į saugumą prisistatyti jų tėvui.

Tos pačios dienos pavakarę, 16.40 val., būrys saugumiečių įsiveržė į Bagotosios (Kapsuko r.) kleboniją ir, pateikę kun. Vaclovui Degučiui kratos orderį, pradėjo kratą. Jai vadovavo KGB kpt. Jurkštas, padedamas apie 10 saugumiečių ir Kapsuko VRS inspektorės Mikuckienės. Iš kun. V. Degučio paimta „LKB kronikos" Nr. 38, „Aušros" Nr. 18, M. Raišupio knyga „Dabarties kankiniai".

Klebonijos antrame aukšte saugumiečiai rado Oną Vitkauskaitę, gyv. Kaune, Partizanų g. 226-4. Pas ją aptikta rašomoji mašinėlė „Erika", „LKB kronikos" Nr. 42 ir perrašyti „LKB kronikos" 26 puslapiai po 10 egz.

Kratą baigė 22.20 val. O. Vitkauskaitė areštuota, išvežta į Vilniaus KGB ir nepaleista.

Po kratos buvo tardomas klebonas kun. V. Degutis ir jo šeimininkė Janina Pileckytė, kurios bute taip pat buvo padaryta krata.

Ona Vitkauskaitė, gimusi 1935 m. balandžio 23 d. Marijampolės apskrityje, Stuomenų kaime, mokėsi Marijampolėje, Rietave ir Prienuose. 1959 m. įstojo į Kauno technikos mokyklą Nr. 2 ir įgijo braižytojų-konstruktorių specialybę. 1970 m. įstojo į Kauno politechnikumą, baigė metalų apdirbimo specialybės kursą. Ėjo techniko-technologo pareigas.

Tą pačią balandžio 18-ąją apie 16 val. į Pranciškos Tuomienės ir Genovaitės Mačenskaitės namą, esantį Kapsuke, Dvidešimtmečio g. 3, įsiveržė grupė saugumiečių. Patikrinę visus kambarius, pateikė tame name gyvenančiai nepilnametei Joanai Šukevičiūtei kratos sankciją ir liepė pasirašyti, grasindami, jei nepasirašysianti, ją išvešią į Vilnių. Tačiau mergaitė nepasirašė. Kratos metu buvo sulaikyta į šį namą atėjusi Genovaitė Paliaukaitė ir šio namo gyventoja Birutė Briliūtė (muzikos mokytoja). Per kratą iš B. Briliūtės paimta rašomoji mašinėlė „Erika", startinis pistoletas, 6 magnetofono kasetės, R. Medvedevo knyga „Beprotystės klausimas", kun. D. Dudko „Pokalbiai religiniais klausimais", V. Voinovičiaus „Kareivio Čionkino gyvenimas ir nepaprasti nuotykiai".

Saugumiečiai iškrėtė ne tik P. Tuomienės kambarį, bet ir G. Mačenskaitei priklausančią namo dalį (be prokuroro sankcijos). Namo gyventojų prašomi nepasisakė net pavardžių, nepaliko kratos protokolo. Kviestiniai padėjo saugumiečiams daryti kratą, ypač buvo uolus J. Cibulskas.

Asmeninė krata išrengiant buvo padaryta B. Briliūtei ir senutei Elenai Babianskajai (laikinai gyvenančiai šiame name). E. Babianskajos kambaryje be prokuroro sankcijos buvo padaryta krata, jos metu paimta rašomoji mašinėlė „Ideal" ir kelios religinės knygos. E. Babianskaja buvo čia pat saugumiečio Valaičio tardoma. Moteris savo pareiškime prokurorui rašė: „Atrodo, būtų tikslingiau nukreipti saugumo bei milicijos akis kovai su girtaujančiais, ištvirkaujančiais, o ypač su nelegaliai gaminančiais alkoholinius gėrimus žmonėmis, o tikintiesiems duoti ramiai gyventi, mokytis, darbuotis ir mums, seniams, ruoštis laimingai mirčiai."

7 valandas trukusios kratos metu saugumiečiai užgauliojo ir šaipėsi iš šio namo gyventojų. „Kviestinis" Cibulskas, pamatęs nupieštą religinį paveikslą, tyčiojosi: „Kas čia per pornografija?!" Radę ant stalo paruoštą restauravimui Nukryžiuotąjį saugumiečiai replikavo: „Tai kam tą savo sužieduotinį ant stalo pasiguldę laikote?"

Gegužės 6 d., antradienis

Gegužės 6 d. Į Vilniaus KGB iš Medicinos mokyklos buvo atvežta studentė Giedrė Striokaitė. Tardytojas Balčiūnas klausinėjo apie suimtąją Genovaitę Navickaitę ir apie kažkokį asmenį, kuris, tardytojo teigimu, atnešęs ir palikęs Striokaitei „LKB kronikos" 43 egz. Balčiūnas grasinimais ir menamais klausimais bandė išgauti iš Striokaitės jam rūpimus parodymus, vertė jauną studentę sakyti ne tai, ką ji žino, o kas naudinga čekistams. „Čia galima gauti ir mušti", „Dar rytoj ir poryt sėdėsi, jei nepasakysi teisybės", „Sugadinsi sau gyvenimą", – tokiais ir panašiais bauginimais tardytojas vis gąsdino merginą. Saugumietis G. Striokaitę laikė vienuole ir teigė, kad jos kongregacija įsivėlusi į politiką, bet kai pakirsianti Čiuvašijoje mišką, tai jos norai gyventi kongregacijoje praeisią. Ypač piktai kalbėjo apie kunigus A. Svarinską ir S. Tamkevičių, juos vadindamas vanagais. „Kiek jie nekaltų žmonių kraujo išgėrė!" – šaukė vaizduodamas save nekaltųjų „gynėju".

Po visos dienos tardymo G. Striokaitę paleido namo, bet kitą dieną ji vėl turėjo prisistatyti į Vilniaus KGB. Vėl buvo klausinėjama apie G. Navickaitę, taip pat kvotė dėl „LKB kronikos" ir pan.

Gegužės 8 d., ketvirtadienis

Šio mėnesio 7–8 d. Vilniaus KGB buvo tardomas Prienų vikaras kun. Antanas Gražulis. Tardytojas Daugalas klausinėjo, ar kunigas nepažįstąs suimtųjų P. Buzo, A. Janulio, G. Navickaitės, O. Vitkauskaitės. Saugumietis kaltino kunigą Gražulį, esą padedąs redaguoti „LKB kroniką", teikiąs jai medžiagą, be to, padėjęs Povilui Buzui pasidaryti elektrografinį kopijavimo aparatą „Era". Saugumiečiai paėmė kunigo pirštų atspaudus ir jo rašysenos pavyzdį. Daugalas šitaip įvertino kun. A. Gražulį: „Jį nors ant žarijų pasodink, jis vis tiek savaip kalbės ir darys. Anksčiau ar vėliau įklius, nes jame yra įlindęs velnias." Taip pat labai piktai kalbėjo apie TTG katalikų komitetą, kuris būsiąs sutvarkytas: „Jie kaip amerikonai – svetimomis rankomis žarijas žarsto."

Gegužės 15 d., ketvirtadienis

Šiandien tardymui buvo iškviesta mokytoja Bernadeta Mališkaitė. Tardytojas Rainys klausinėjo apie suimtuosius P. Buzą, A. Janulį, G. Navickaitę bei O. Vitkauskaitę; pareiškė, jog kun. S. Tamkevičius esąs kaltas, kad šie nekal-

tieji kenčia kalėjime, be to, jis prikalbėjęs kun. Virgilijų Jaugelį nusinuodyti, o dabar jį skelbiąs kankiniu ir šventuoju. Rainys pyko, kai B. Mališkaitė atsisakė bet kur tardymo metu pasirašyti. Galutinė tardytojo išvada tokia: „Jeigu tokiu keliu eisi, baigsis blogai."

Gegužės 16 d., penktadienis

Š. m. gegužės mėnesį į Vilniaus KGB buvo iškviestas Reškutėnų parapijos klebonas kun. Napoleonas Norkūnas. Tardytojas Pilelis klausinėjo, ar kunigas pasirašęs „45 pabaltijiečių memorandumą", ir tvirtino, kad „LKB kroniką" leidžiąs kun. Sigitas Tamkevičius, o jam medžiagą iš Vilniaus vyskupijos pristatą kunigai Kazimieras Žemėnas, Algimantas Keina ir Bronius Laurinavičius.

Gegužės 29 d., ketvirtadienis

Tardymui į Vilniaus KGB šiandien buvo iškviestas Sasnavos klebonas kun. Albinas Deltuva. Čekistas Rainys klausinėjo apie suimtąją Oną Vitkauskaitę: ar ji tikrai dirbusi Sasnavos bažnyčioje, ar ji kartais neduodavusi skaityti „LKB kronikos"? Jis kamantinėjo, ar kun. Deltuva tikrai pasirašęs kai kuriuos sovietinei valdžiai adresuotus dokumentus. Tardymo protokolo kunigas nepasirašė, motyvuodamas, jog nesąs tikras, kad tardytojai nagrinėja nusikaltimą. Jo nuomone, po keliasdešimties metų galbūt tiems, kuriuos dabar laiko nusikaltėliais, bus statomi paminklai. Rainys tvirtino, kad jie abu – kunigas ir tardytojas – šito nesulauksią. Paleisdamas kun. Deltuvą į namus, tardytojas teigė, kad kunigai Svarinskas, Tamkevičius ir Zdebskis veltui deda pastangas, vis tiek niekas nepasikeisią.

Tą pačią dieną į Vilnių sukviestiems dekanams ir vicedekanams kalbėjo RRT įgaliotinis P. Anilionis. Jo pagrindinė mintis – „religinis ekstremizmas" trukdo kunigams vykdyti tarybinius įstatymus ir „Religinių susivienijimų nuostatus". Pokalbio pradžioje įgaliotinis stengėsi išaiškinti religinio ekstremizmo atsiradimo priežastis. Jo nuomone, yra dvi pagrindinės priežastys: pirma, kunigai ekstremistai siekia pasižymėti (nori, kad jų pavardes paskelbtų Vatikano radijas, o jų nuotraukas atspausdintų užsienio laikraščiuose); antra, ekstremizmo keliu einama norint sukelti nepasitenkinimą tarybine valdžia. Anilionio žodžiais, TTG katalikų komitetas pasiskelbė esąs virš visų valdžių ir dedasi kovotojais už religiją, nors faktiškai savo veikla religijai kenkia.

Birželio 2 d., pirmadienis

Į Kauno m. KGB skyrių šiandien buvo iškviesta Bernadeta Mališkaitė. Auklėjamąjį darbą atliko kažkoks pavardės neišdrįsęs pasisakyti saugumietis. Dvi su puse valandos jis aiškino, koks turįs būti tikintysis. Tardytojas nėrėsi iš kailio norėdamas įtikinti, kad Bažnyčia Lietuvoje turinti pilną tikėjimo laisvę; valdžia esanti labai humaniška ir iš bažnyčios nieko neišvaro. Čekistas ištisai šmeižė kunigus, vadino juos vanagais ir kraugeriais. Ir kartkartėmis vis klausinėjo: ar Mališkaitė pažįsta suimtus Navickaitę, Janulį, ar nematydavo jų lankantis Onos Vitkauskaitės bute?

Po pietų su Bernadeta kalbėjosi saugumo viršininkas Bagdonas. Jis aiškino, kad Mališkaitė nepažįstanti gyvenimo, kad aplink ją tyko daugybė pavojų ir ji jau pakliuvusi blogų žmonių įtakon. Patarė apmąstyti savo gyvenimą ir padaryti reikiamas išvadas.

Birželio 13 d., penktadienis

Išleidom **„LKB kronikos" Nr. 43.**

Turinys

- *Aleksandro Gofmano pareiškimas TTG katalikų komitetui*
- *Kratos ir tardymai*
- *Mūsų kaliniai*
- *Justas Gimbutas vėl Gulago salyne*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1980 m. birželio 13 d.

Balandžio mėnesį pasirodė **„Tautos kelio"** pirmasis numeris, susidedantis iš 37 puslapių. Jame gvildenami tautiniai klausimai. Įžangoje redakcija rašo: „Vis plečiasi ir didėja gretos tų, kurie kovoja ir aukojasi, kad tautoje neužgestų ryžtas atgauti laisvę, šis besiplečiantis sąjūdis paskatino ir „Tautos kelią" pasirodyti <...> Jo noras – paremti tautiečius, kurie veda nelygią kovą, ir stoti vieton tų, kurie buvo priversti iš kovos lauko pasitraukti. <...> Okupacinė valdžia ne amžina, išsivadavimo valanda ateis, ir Lietuva bus laisva ir savarankiška. Tokio įsitikinimo skatinami ir pradedame pirmąjį žingsnį."

Kovą išėjo „Aušros“ 21-asis numeris.

Lietuvi, nepamiršk!

Petras Plumpa (Permės sr.), Petras Paulaitis (Mordovija), Nijolė Sadūnaitė (tremtis Bogučanuose), Sergejus Kovaliovas (Mordovija), Viktoras Petkus (Čistopolio kalėjimas), Balys Gajauskas (Mordovija), Vladas Lapienis (tremtis Tejoje), Julius Sasnauskas (laukia teismo KGB kalėjime), Antanas Terleckas (laukia teismo KGB kalėjime), Povilas Pečeliūnas (laukia teismo KGB kalėjime), Vytautas Skuodis (laukia teismo KGB kalėjime), Algirdas Statkevičius (laukia teismo KGB kalėjime), Anastazas Janulis (laukia teismo KGB kalėjime), Povilas Buzas (laukia teismo KGB kalėjime), Ona Vitkauskaitė (laukia teismo KGB kalėjime), Genovaitė Navickaitė (laukia teismo KGB kalėjime) ir kiti neša nelaisvės pančius, kad tu galėtum laisvai gyventi ir tikėti!

Birželio 11 d., trečiadienis

Geras katalikas Juozas Bacevičius pakvietė mane aplankyti Kauno pašonėje, Salių kaime, kolektyviniame sode esančiame name įrengtą spaustuvę. Palikau savo žiguliuką ant kelio ir pėsti nuėjome iki Vytauto Andziulio namo. Šeimininkas labai gudriai padaręs įėjimą. Pro atvertą liuką nusileidome į pačią spaustuvę, kurioje galima spausdinti maldaknyges, katekizmus ir kitus leidinius. Šeimininkas pasiruošęs spausdinti, ką pateiksime. Mačiau bėgiojančius mažus vaikus ir pamąsčiau, kad po kelerių metų šie vaikai tėvelio tikriausiai neturės, nes jis bus nuteistas. Patariau apsiriboti religinės literatūros leidimu, nes nėra svarbu „Kroniką“ Lietuvoje skleisti didesniu tiražu; svarbu, kad ji pasiekia Vakarus ir žmonės girdi jos tekstus, skaitomus per Vatikano bei kitas radijo stotis.

Birželio 13 d., penktadienis

Gavau kvietimą birželio 17 d. nuvykti tardymui į Maskvą (Malaja Lubianka 12 a). Nesupratau, kodėl aš esu reikalingas Maskvos KGB tardytojams, bet toks kvietimas nieko gero nežada.

Birželio 17 d., antradienis

Į Aldonos Kezytės butą Vilniuje, Sudervės g. 20-130, šiandien atvyko saugumietis Malinauskas ir ją išsivežė „trumpam pokalbiui“ į saugumo rūmus. „Trumpas pokalbis“ tęsėsi tris pusdienius – birželio 17–20 d.

A. Kezytė buvo įdavusi iš JAV atvykusiai seseriai kelis laiškus, adresuotus broliui kun. Algimantui Keziui. Maskvos muitininkai laiškus konfiskavo ir perdavė Lietuvos saugumui. Juose buvo aprašyti A. Kezytės 1979 m. vasaros įspūdžiai Gruzijoje.

Savo pavardės nepasisakęs čekistas-tardytojas grasino, kad už šmeižikiškos literatūros persiuntimą į užsienį A. Kezytė galinti gauti iki 7 metų lagerio. Laiškų autorė pareiškė, kad ji nieko nešmeižusi, o tik surašiusi savo išgyvenimus, kai 1979 m. buvo saugumo tardoma Gruzijoje; kiekvieno žmogaus teisė – pasidalinti mintimis su artimiausiais žmonėmis.

A. Kezytę labai griežtai įspėjo dėl misionieriavimo Gruzijoje ir pagrasino, jog sekantis susitikimas būsiąs griežtesnis. Kad nebūtų progos savo idėjų „primesti kitiems", saugumietis pasiūlė jai grįžti į darbą. (Mokytoja A. Kezytė 1975 m. saugumo iniciatyva su Vilniaus B. Dvariono vaikų muzikos mokyklos direktoriaus Vytauto Kabelio ir partijos sekretoriaus Jono Urbos pagalba buvo priversta iš šios mokyklos išeiti.) Tardytojo nuomone, A. Kezytė turėjusi konfliktų su mokytojų kolektyvu ir todėl tekę darbą palikti. O iš tikrųjų ji per 25 mokytojavimo metus neįgijo nė vieno priešo, buvo gavusi už pavyzdingą darbą daug įvairių apdovanojimų ir nė vieno papeikimo. Tardytojas net šitaip pareiškė: „Kiekvienas mokytojas turi teisę viešai išpažinti savo tikėjimą, o jei už tai būtų diskriminuojamas, tesiskundžia KGB pareigūnams." Jis labai domėjosi, kokiai vienuoliškai kongregacijai A. Kezytė priklausanti. Iš tikrųjų A. Kezytė priklausė Švč. Jėzaus Širdies tarnaičių (Širdiečių) kongregacijai. Taip pat klausinėjo, kurį iš TTG katalikų komiteto narių pažįsta.

Birželio 20 d., penktadienis

Per Maskvos televiziją ortodoksų dvasininkas Dimitrijus Dudko apgailėjo savo veiklą ir buvo išleistas į laisvę. Čekistams pasisekė palaužti labai tvirtą dvasininką. Tapo šiek tiek neramu: gal KGB naudoja kokias nors specialiąsias priemones? Kaip užsitikrinti, kad taip neatsitiktų su manimi, kai kada nors būsiu areštuotas? Viešpatie, pasitikiu tik Tavimi, bet ne savo jėgomis ir išmintimi.

Birželio 23 d., pirmadienis

Vilkaviškio r. KGB viršininkas Vaišvila asmeniškai įteikė man kvietimą, kad prisistatyčiau pas Maskvos KGB tardytoją Kopajevą. Pareiškiau, kad į tardymą nevyksiu, o jei esu saugumiečiams reikalingas, jie patys gali nusivežti.

Šią dieną į Vilniaus KGB buvo iškviesta kapsukietė Genė Paliaukaitė. Tardytojas Rainys klausinėjo, ar ji pažįstanti suimtuosius Buzą, Janulį, Navickaitę ir Vitkauskaitę, ar skaičiusi „LKB kroniką", ar pažįstanti kunigą Tamkevičių, ar yra buvusi Kybartuose, ar pažįstanti Birutę Briliūtę ir t. t. Kai tardomoji pareiškė minėtų asmenų nepažįstanti, Rainys apgailestavo, kad ji nelaimėje išsiginanti savo draugių, o viską pasipasakodama joms tikriausiai pagelbėtų. Rainys teigė, kad Paliaukaitė savo namuose įkūrusi bendrabutį. Po pietų pertraukos Rainys atėjo išgėręs ir patarė tardomajai ištekėti, nes tada būsianti normalus žmogus. Jis labai supyko, kai Paliaukaitė nepasirašė tardymo protokolo: „Žinom tą jūsų dainelę – nežinau, nepažįstu, nepasirašysiu! Kas tave taip primokino? Jūs visos esate apmokytos!" – plyšojo tardytojas.

Į Vilnių tą pačią **birželio 23-iąją** buvo iškviesta ir mokytoja Birutė Briliūtė. Visą dieną ją tardė čekistas Gavėnas. Kaltino bendradarbiavus su suimtaisiais Buzu, Januliu, Navickaite ir Vitkauskaite, klausinėjo apie Kybartų kleboną Tamkevičių ir Kybartų bažnyčios vargonininkę Genovaitę Mačenskaitę. Kai B. Briliūtė į tardytojo klausimą atsakydavo „nepažįstu", „neprisimenu" arba „nežinau", Gavėnas grasindavo įrašysiąs į protokolą, kad tardomoji atsisakanti duoti parodymus (už atsisakymą duoti parodymus liudininkas gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn). Tardytojas Briliūtę įžeidinėjo, vadindamas ją „įžūlia, nachališka" ir pan.

Birželio 26 d., ketvirtadienis

Kybartietė Ona Virginija Kavaliauskaitė (bažnyčios puošėja) buvo iškviesta į Vilniaus saugumą pas tardytoją Gavėną. Pradžioje jis pasisiūlė apmokėti kelionės išlaidas, tačiau O. V. Kavaliauskaitė atsisakė imti pinigus. (Tardymo ir teismo išlaidos vėliau išieškomos iš nuteistųjų.) Tada tardytojas ir sekretorė pradėjo šaukti: „Daugiau šitoms davatkoms pinigų nesiūlysime!" O. V. Kavaliauskaitė paklausė, kodėl jie taip šaukia, tardytojas pagrasino paromis.

Tardomajai buvo priminta, kad ji iškviesta kaip liudininkė suimtųjų Buzo, Janulio, Navickaitės ir Vitkauskaitės byloje. O. V. Kavaliauskaitei atsisakius pasirašyti, kad yra supažindinta su liudininko teisėmis, Gavėnas vėl gąsdino baudžiamąja byla. Jis teigė, kad po kratos O. V. Kavaliauskaitė ne pati suredagavo protestą respublikiniam prokurorui, bet kunigas Tamkevičius. Tardytojo nuomone, per kratą pas ją paimti daiktai esantys ne jos, o kun. Tamkevičiaus, ir ji be reikalo tuos daiktus prisiimanti. O. V. Kavaliauskaitė

tvirtino, kad visi proteste suminėti daiktai – „Lietuvos archyvas“, „Aušra“, rašomoji mašinėlė ir kitkas – yra jos nuosavybė. Gavėną ypač domino, iš kur Kavaliauskaitė gavusi rašomąją mašinėlę ir kokiam tikslui galvojusi ją panaudoti.

Tardymo metu buvo atėjęs čekistas Daugalas ir rodė O. V. Kavaliauskaitei kažkokias nuotraukas, esą paimtas iš Kybartų bažnyčios vargonininkės Mačenskaitės. Daugalas klausinėjo, kaip Kavaliauskaitė patekusi į Ramanauskaitės teismą Astrave, ar pažįstanti Buzą, Janulį, Navickaitę ir Vitkauskaitę.

O. Kavaliauskaitė buvo įžeidinėjama. Čekistas ragino, kad ji greičiau ištekėtų: esą, Dievas sukūrė žmones daugintis, o ne „Kronikas“ perrašinėti.

Tardymas truko 7 val.

Birželio 30 d., pirmadienis

Į Genovaitės Šakalienės butą (Vilniuje, Užupio g. 19-33) įsiveržė milicijos mjr. V. Leščenko ir kažkoks civilis. Be prokuroro sankcijos nekviesti svečiai žvilgčiojo po lovomis, į spintas; apžiūrėjo net kaimyno butą. Leščenko pareiškė, kad kratos motyvas – dingusio „politinio recidyvisto“ Danutės vyro Vlado Šakalio ieškojimas. Į Šakalienės protestą dėl neteisėtų veiksmų majoras atsakė: „Mes ir toliau taip elgsimės, nes tai mūsų pareiga!“

Vladas Šakalys nėra suimtas, bet slapstosi.

Liepos 9 d., trečiadienis

Liepos 8 d., baigusi ištrėmimo bausmę Sibire, Bogučanuose, Nijolė Sadūnaitė gavo pasą ir per Rygą išskrido į Vilnių. Liepos 9 d., vos spėjus lėktuvui nusileisti Rygos aerouoste, stiuardesė įsakė visiems keleiviams paruošti pasus ir bilietus, kuriuos, išlipant iš lėktuvo, tikrino trys uniformuoti milicininkai. Pavartę N. Sadūnaitės ir jos palydovo pasus, pareigūnai paaiškino, jog jiems esą kažkokių neaiškumų, ir pakvietė sėstis į šalia lėktuvo stovinčią automašiną, kurioje laukė trys čekistai iš Vilniaus. Po penkių valandų kelionės „Volga“ pasiekė Vilnių. Atvežę prie pat namų Architektų gatvėje, saugumiečiai palinkėjo Nijolei, „kad daugiau nereikėtų susitikti“, ir paleido.

Kokiam tikslui buvo reikalinga šita čekistų „palyda“? Ogi kad tie, kurie su gėlėmis buvo nuvykę į Rygos ir Vilniaus aerouostus negalėtų jos pasveikinti.

Liepos 11 d., penktadienis

Šiandien Jadvyga Stanelytė aplankė iš Sibiro tremties sugrįžusią Nijolę Sadūnaitę. Vakare, norėdama nuvykti pamaldoms į šv. Mikalojaus bažnyčią, sėdo Architektų gatvėje į autobusą, o iš paskos įsmuko kažkoks tipas ir Stanelytė dingo kaip į vandenį.

Liepos 21 d., pirmadienis

Šia diena datuojamas TTG katalikų komiteto dokumentas Nr. 34:

„Kreipimasis į Helsinkio Baigiamąjį Aktą pasirašiusias vyriausybes ir į visus geros valios žmones

1974 m. Lietuvos TSR Aukščiausiasis Teismas nuteisė Petrą Plumpą-Pluirą 8-eriems metams pataisos darbų, atliekant bausmę griežtojo režimo lageryje. Jo kaltė ta, kad pasinaudodamas Visuotine žmogaus teisių deklaracija daugino leidinį „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika", kuriame buvo fiksuojami tikinčiųjų diskriminacijos faktai.

Petras Plumpa-Pluiras nėra nusikaltėlis, bet aukštos moralinės kultūros lietuvis, pavyzdingas katalikas ir trijų vaikų šeimos tėvas. Tokiais žmonėmis galima tiktai didžiuotis, o jų teisminis persekiojimas – niekuo nepateisinamas nusikaltimas prieš pagrindines žmogaus teises.

Šiuo metu Petras Plumpa-Pluiras bausmę atlieka Permės srities griežtojo režimo lageryje VS 389/35, kur gyvena nežmoniškai sunkiose sąlygose. Jo žmona, Aldona Pluirienė, remdamasi vyro draugų pasakojimais, mums pranešė, kad Petras Plumpa-Pluiras dėl blogos sveikatos „nepajėgia įvykdyti išdirbio normų, o administracija jį ne gydo, bet dažnai žiauriai baudžia" – laiko karceryje. Nuo 1979 m. kovo mėnesio Aldona Pluirienė negavo iš vyro nė vieno laiško, nebuvo leista pasimatyti ir perduoti kaliniams priklausančią maisto siuntą.

Šie faktai liudija, kad Petras Plumpa-Pluiras yra kalinamas nepakeliamose sąlygose, todėl peršasi mintis, jog norima, baigiantis bausmės laikui, jo sveikatą visiškai sugriauti.

Todėl mes kreipiamės į Helsinkio Baigiamąjį Aktą pasirašiusias vyriausybes ir viso pasaulio geros valios žmones ir prašome: užstokite šį kilnų lietuvį!

Ta pačia proga informuojame, kad už panašų „nusikaltimą", t. y. už informacijos apie tikinčiųjų diskriminaciją platinimą, teismo laukia keturi niekuo nekalti lietuviai: Povilas Buzas, Anastazas Janulis, Genovaitė Navickaitė ir Ona

Vitkauskaitė. Jų teisminio persekiojimo faktą būtina iškelti Helsinkio nutarimų įgyvendinimo patikrinimui ruošiamoje Madrido konferencijoje.

TTG katalikų komiteto nariai kunigai: Jonas Kauneckas, Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius, Vincas Vėlavičius ir Juozas Zdebskis.“

Liepos 22 d., antradienis

Giminės surado Jadvygą Stanelytę Lukiškių kalėjime. KGB nurodymu jai fabrikuojama kriminalinė byla „už veltėdžiavimą“. Vienas čekistas per tardymą Stanelytei pasakė: „Mes iš tavęs antros Sadūnaitės nedarysim!“

Sesuo Gema – Jadvyga Stanelytė plačiai žinoma mūsų šalyje. Kur ji bebus – Lukiškėse, lageryje tarp žmogžudžių ir kitose Gulago vietose, Lietuvos katalikai atidžiai seks kiekvieną jos kančios ir aukos žingsnį. Ypač Lietuvos jaunimą jos auka dar labiau suburs prie Eucharistinio Jėzaus, ir dar labiau visi nusigręš nuo tokios ideologijos, kuriai paremti reikalinga veidmainystė ir smurtas. Tokius žmones kaip N. Sadūnaitė, J. Stanelytė galima sunaikinti, bet neįmanoma jų suniekinti ir nugalėti.

Liepos 24 d., ketvirtadienis

Iš Vilniaus atvykęs vyr. tardytojas Daugalas Prienų miesto saugumo būstinėje šiandien tardė Povilo Buzo sūnų Raimondą. Jis buvo klausinėjamas, kas lankydavosi namuose, ar tėvas neduodavęs skaityti „LKB kronikos“, „Aušros“ ir kitų leidinių; gal pažįstąs A. Janulį, O. Vitkauskaitę, G. Navickaitę ir kitus; ką žino apie pogrindžio veiklą Lietuvoje ir pan. Raimondas tvirtino, kad apie minimus leidinius ir asmenis nieko nežinąs. Daugalo nuomone, Povilo Buzo nusikaltimas nesąs didelis ir jei viską nuoširdžiai prisipažintų, bausmė būtų sušvelninta. Tardytojas siūlė Raimondui pasikalbėti su tėvu ir paprašyti, jog šis viską prisipažintų.

Tą pačią dieną Daugalas apklausė ir P. Buzo žmoną Oną Buzienę. Tardytojas labai norėjo išgauti, kas lankydavosi pas Buzus, kas išnešdavo pagamintą pogrindžio spaudą; kamantinėjo apie kun. Antaną Gražulį, Suslavičiūtę, Janulį, Vitkauskaitę ir Navickaitę. O. Buzienė paaiškino minėtų asmenų nepažįstanti ir apie vyro veiklą nieko nežinanti. Daugalas gąsdino, kad valdžia galinti Buzus iškelti iš nuosavo namo į valdišką butą ir kad Povilas Buzas padaręs labai didelį nusikaltimą, todėl gausiąs daug metų kalėti.

Liepos 30 d., trečiadienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 44.**

Turinys:

- *Sovietinė valdžia. „LKB kronika" ir Bažnyčia Lietuvoje:*
  a) aktyvių kunigų niekinimas,
  b) „LKB kronikos" kompromitavimas,
  c) kunigų vienybės klausimas,
  d) kontaktai su vakarų pasauliu,
  e) kunigų tarybos,
  f) ar tai politika?
  g) bijoti represijų ar ne?
- *Anilionis vėl „moko" dekanus*
- *Kratos, tardymai ir areštai*
- *Mūsų kaliniai*
- *N. Sadūnaitė laisvėje!*
- *TTG katalikų komiteto dokumentai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose:*
  a) Baltarusijoje,
  b) Ukrainoje.
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1980 m. liepos 30 d.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios gyvenime per pastarąjį dešimtmetį yra įvykę esminių pasikeitimų. Dėl Stalino ir Chruščiovo represijų anksčiau tarp daugelio kunigų vyravo pasyvumo ir bejėgiškumo nuotaikos (būdavo sakoma: „Galva sienos nepramuši"), tačiau pastaruoju metu jos nyksta. Kunigų persiorientavimui gerąja kryptimi didelės įtakos turėjo rusų disidentai, parodę daug aukos ir ryžto kovoje prieš melą ir prievartą, už pagrindines žmogaus teises, ir Lenkijos dvasininkai su kardinolu Stefanu Višinskiu priešakyje, labai energingai kovojantys už pilną religinę laisvę savo šalyje. Lietuvos kunigai ir tikintieji jau seniai suprato tiesą, kurią gražiai išreiškė popiežius Jonas Paulius II: religinės laisvės tikintieji tiek turėsią, kiek jos išsikovosią.

Rugpjūčio 11 d., pirmadienis

Šio mėnesio 8 ir 11 dienomis Vilniuje LTSR Aukščiausiasis teismas nagrinėjo Lietuvos Helsinkio grupės nario gyd. Algirdo Statkevičiaus bylą.

Teismas atviras, bet nieko, išskyrus jo žmoną, saugumiečius ir liudininkus, į salę neįleido. Teisė už akių. Kaltinamojo teisme nebuvo. Žmonių neleido net išklausyti nuosprendžio. Prisirinko milicininkų, ir susirinkusieji buvo priversti išsiskirstyti. Jaunimas, pasitraukęs toliau nuo durų į koridorių, pusbalsiu kalbėjo rožančių.

Teismo nuosprendis – priverstinis gyd. Algirdo Statkevičiaus gydymas specialioje ligoninėje. Šiuo metu nuteistasis laikomas Černiachovsko spec. psichiatrinėje ligoninėje.

Rugpjūčio 12 d., antradienis

Tardytojas Jucys su grupe milicininkų ir saugumiečių šiandien atvyko į gyd. Julijos Kuodytės butą (Kaunas, Donelaičio g. 36). Neradęs jos namuose, Jucys padarė kratą pas visus to namo gyventojus, nors orderis buvo išrašytas tik J. Kuodytės vardu.

„Kronikos" medžiagos slėptuvės, įrengtos šiame name, čekistai neaptiko.

Rugpjūčio 13 d., trečiadienis

KGB darbuotojai padarė kratą vilnietės Irenos Stumbrytės bute (Žirmūnų g 52-31). Vadovavo LTSR prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojai A. Jucys ir V. Zedelis, jiems padėjo dar 4 pareigūnai. Per 3 val. trukusią kratą paimta dvi gipsinės atliejos (Vytautas Didysis ir Lietuvos žemėlapis), 7 magnetofono kasetės, knygos „Gyvenimo problemos sprendimas", „Dabarties sutemose", D. Dudko „O našem upovaniji", leidiniai „Tiesos kelias", 3 užrašų knygutės, Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Jadvygos Stanelytės darbo sutartis ir darbo pažymėjimas, fotografijos, paveiksliukai ir kt.

Vykstant kratai į I. Stumbrytės butą atėjo Bronė Vazgelevičiūtė. Ją pamatę saugumiečiai labai nudžiugo ir, išsikvietę daugiau pagalbininkų, nuvažiavo iškratyti ir jos buto (Dzeržinskio g. 160-292). Kratą darę 9 saugumiečiai paėmė daug religinių knygų, japonišką mažo formato magnetofoną, rašomąją mašinėlę, kalkes, popierių, apie 30 įrašytų magnetofono kasečių. Įdomi detalė: kai rado Elenos Šuliauskaitės dokumentus, iškilo klausimas, kaip jie čia pateko. B. Vazgelevičiūtė paaiškino, kad Šuliauskaitė čia gyvena, nors prisiregistravusi kitur. Kai kurie saugumiečiai pradėjo abejoti, bet vienas užtikrino, kad tikrai čia gyvenanti, nes anksčiau jos laiškai

ėję į Mildos gatvę, o dabar einą šiuo adresu. Reiškia laiškai yra tikrinami! B. Vazgelevičiūtė kratos protokolo nepasirašė. Saugumiečiai, nepalikę kratos protokolo nuorašo, viską išsivežė.

Rugpjūčio 14 d., ketvirtadienis

Į Vilniaus miesto prokuratūrą šiandien buvo iškviesta Regina Teresiūtė. Tardytojas Jucys paaiškino, jog iškviestoji siejama su ypatingai sunkia byla, nes pažįsta suimtąją J. Stanelytę. Tardytojas supažindino merginą su liudininko teisėmis ir liepė pasirašyti. R. Teresiūtei atsisakius pasirašyti ir būti liudininke, nes Stanelytės ji nepažįstanti, Jucys pradėjo tardomąją įžeidinėti, vadindamas nenormalia, nes prokuratūroje visi dreba, o ji juokiasi. Dar klausinėjo, kada susipažinusi su J. Kuodyte, kokiai priklausanti kongregacijai ir t. t.

Rugpjūčio 20 d., trečiadienis

Į Kauno m. KGB skyrių šią dieną iškviestos mano šeimininkės Onos Dranginytės tardytojas Rainys klausinėjo, kas paskatino po kratos, balandžio 17 d., parašyti LTSR prokuratūrai protestą. Tardomoji paaiškino, kad taip pasielgė dėl saugumiečių savivalės, nes per kratą paimtus jos daiktus jie surašė į kun. S. Tamkevičiaus kratos protokolą. Suktais klausimais Rainys norėjo išgauti O. Dranginytės prisipažinimą, jog iš jos paimti daiktai – knygos bei leidiniai – buvę ne jos, o klebono. Tardymas užtruko 2 val., jo protokolo O. Dranginytė nepasirašė.

Rugpjūčio 23 d., šeštadienis

Daug jaunimo šiandien rinkosi į Tytuvėnus, ruošdamiesi dalyvauti atgailos procesijoje. Milicija klausinėjo gyventojus, kas pas juos apsistoję, iš kur atvažiavę, kokiu tikslu ir t. t. Pareigūnai sakėsi ateisią naktį patikrinti dokumentų. Miestelyje važinėjo milicijos mašinos, akylai stebėdamos atvykstančius. Buvo sulaikyti anykštiečiai.

Vakare į pamaldas prigužėjo nemaža saugumiečių, kurie, vaidindami tikinčius, žegnojosi, klaupėsi ir pan. Naktį didžiuma jaunuolių meldėsi bažnyčioje, o kiti ryto laukė zakristijoje. Vidurnaktį klebonijoje suskambo telefonas: pareigūnai pradėjo barti kunigą, kam jis bažnyčioje įrengęs viešbutį.

Rugpjūčio 24 d., sekmadienis

Po rytinių Mišių procesijos dalyviai pradėjo rikiuotis eisenai. Vaikinai, nešantys kryžių ir vėliavas, tautiniais drabužiais pasipuošusios mergaitės, du liturgiškai apsirengę kunigai ir kilometrinė eilė tikinčiųjų, giedodami „Marija, Marija", patraukė per Tytuvėnus. Išeinančius į centrinę gatvę pasitiko milicija ir saugumo pareigūnai. Vienas iš jų šaukė per garsiakalbį: „Organizatoriai, prašome išskirstyti dalyvius! Eisena nesuderinta su Vykdomuoju komitetu!" Tačiau į tai niekas nekreipė dėmesio. Už miestelio dengtoje mašinoje sėdėjo milicininkai ir saugumiečiai su fotoaparatais bei kino kameromis ir demonstratyviai fiksavo praeinančius žmones; šalimais stovėjo mašina su juodomis užuolaidėlėmis, iš kurios taip pat buvo filmuojama. Kaukdama pravažiavo gaisrinė. Fotografavimas ir filmavimas tęsėsi visą kelią.

Vėliau paaiškėjo, jog, iššygiavus iš Tytuvėnų bažnyčios, buvo sulaikytas ir į milicijos skyrių nuvestas inžinierius Vytautas Vaičiūnas, bažnyčioje pasakęs trumpą kalbą, pabrėždamas eisenos intenciją ir legalumą. Saugumiečiai iš jo atėmė TSRS konstituciją, kuria remdamasis V. Vaičiūnas aiškino, kad tikintieji šia atgailos procesija niekam nenusikalsta. Atėmė ir judėjimo reguliavimo vėliavėlę – „nusikaltimo įrodymą". Po to paleido.

Rugpjūčio 27 d., trečiadienis

Maskvoje nuteistas Glebas Jakuninas. Nuosprendis – 5 metai griežtojo režimo ir 5-eri tremties. Greičiausiai panašus likimas laukia ir mūsiškių Katalikų komiteto narių.

Rugpjūčio 28 d., ketvirtadienis

Kybartų bažnyčios vargonininkė Genovaitė Mačenskaitė visą dieną buvo tardoma Vilniaus KGB komitete. Tardytojas Gavėnas klausė, ar pažįsta suimtąją Navickaitę. Tardomoji pasisakė pažįstanti. Tada Gavėnas teiravosi, iš kur Mačenskaitė gavusi kratos metu pas ją rastą „LKB kronikos" Nr. 42. Vargonininkė paaiškino jį radusi bažnyčios prieangyje ant katafalko. Tardytojas kalbėjo, kad Navickaitė yra sakiusi, jog davė Mačenskaitei tą „Kronikos" numerį. Baigiantis tardymui, buvo atvesta Genovaitė Navickaitė. Pasinaudodama akistata, ji pasakė nepasirašinėjanti nė vieno kvotos protokolo. Gavėnas per visą apklausos laiką buvo grubus, ypač nervingai elgėsi po pietų.

Rugpjūčio 29 d., penktadienis

Šiandien buvau iškviestas į Respublikinę prokuratūrą Vilniuje. Tardytojas Jucys ant stalo paklojo Jadvygos Stanelytės darbo sutartį su Kybartų parapijos bažnytiniu komitetu, kurio oficialus pirmininkas esu aš. Tardytojas klausinėjo, ar tikrai J. Stanelytė yra sudariusi minėtą sutartį ir ar tikrai yra dirbusi šioje bažnyčioje. Patvirtinau, kad tikrai taip buvo. J. Stanelytę bando kaltinti, esą ji niekur nedirbanti ir yra veltėdė.

Rugsėjo 1 d., pirmadienis

Į Vilniaus saugumą pas tardytoją Gavėną šiandien buvo iškviesta kybartietė Teresė Petrikienė. Ją kaltino, jog pirmojo tardymo metu davusi neteisingus parodymus ir už tai gali būti teisiama. Gavėnas siekė, kad T. Petrikienė paneigtų ankstesnius parodymus ir sakytų taip, kaip jis nori, o pirmojo tardymo protokolą žadėjo sudeginti. Įrodinėjo, kad Navickaitė pasakiusi visą tiesą, tik Petrikienė dabar meluojanti. 6 val. trukęs tardymas kitą dieną vėl vyko ta pačia tema.

Rugsėjo 3 d., trečiadienis

Kalinine vyko A. Ogorodnikovo teismas. Jam inkriminuojamas Religinio seminaro ir laikraščio „Obščina" („Bendruomenė") įkūrimas. Prieš metus, nuvežęs eilinį „Kronikos" numerį į Maskvą, aplankiau Kalinino mieste veikiantį Religinį seminarą. Du kambariai buvo pilni jaunimo, buvo redaguojamas „Obščinos" numeris. Tada pamąsčiau: tikriausiai šis leidinys gyvuos labai trumpai, jei aplink jį sukasi tiek daug žmonių... Taip ir nutiko. Redaguojant antrąjį numerį užklupo saugumiečiai ir pagrindinį organizatorių Ogorodnikovą areštavo.

Rugsėjo 9 d., antradienis

Į Vilniaus prokuratūrą rugsėjo 1 d. pas tardytoją Jucį buvo iškviesta kybartietė Ona Virginija Kavaliauskaitė. Jucys klausinėjo, ką ji dirbanti ir kas dar dirba Kybartų bažnyčioje. Teiravosi apie Jadvygą Stanelytę, kūrendavusią bažnyčioje krosnis: kada tą darydavo, ką daugiau veikdavo, kada buvo susitikusios paskutinį kartą; ar ta moteris gyveno Kybartuose, ar atvažinėdavo; kokie buvo jų santykiai ir pan.

Rugsėjo 19 d., penktadienis

Šio mėnesio 15–19 d. Vilniuje LTSR Aukščiausiasis teismas (teisėjas Ignotas) nagrinėjo Antano Terlecko ir Juliaus Sasnausko bylą.

Į posėdžius niekas iš teisiamųjų draugų nebuvo įleisti, o į salę suėjo tik čekistai ir specialiai pakviesti asmenys. Rugsėjo 15 d. buvo perskaityta kaltinamoji išvada, kurioje A. Terleckas ir J. Sasnauskas kaltinami nelegalių leidinių dauginimu, platinimu ir panašiais nusikaltimais. Jiems abiem taikoma LTSR BK 68 str. 1-oji dalis.

A. Terleckas neigė visus jam primetamus kaltinimus. J. Sasnauskas prisipažino parašęs daug pareiškimų, pasirašęs dokumentą apie Molotovo–Ribentropo paktą, redagavęs leidinį „Vytis" ir kt. Nuosprendis: A. Terleckui – 3 m. lagerio ir 5 m. tremties, J. Sasnauskui – 1,5 m. lagerio ir 5 metai tremties.

Spalio 2 d., ketvirtadienis

Šio mėnesio pirmomis dienomis Lazdijų r. Šlavantų parapijos tikinčiuosius sukrėtė šiurpus įvykis. Porą savaičių gyventojai stebėjosi, kodėl visus išvažiavimus iš Šlavantų dieną ir naktį saugo kartkartėmis keičiančios valstybinius numerius lengvosios mašinos, kiekvienoje po tris vyrus,.

Staiga pritrenkė žinia, kad jų kleboną kun. J. Zdebskį kažkokiomis priemonėmis apdegino. Respublikinės Kauno klinikinės ligoninės nudegimų skyrius nustatė II–III laipsnio nudegimą, apimantį 10–12 proc. kūno paviršiaus. Iš medicinos darbuotojų žinoma, kad KGB reikalavo susirgimą kvalifikuoti kaip venerinę ligą, reikalaudami padaryti teigiamą specifinę venerinėms ligoms Wasarmano reakciją.

Bedievių kovoje prieš tikėjimą šitokio barbariško įvykio turbūt dar nėra buvę. Tiek Šlavantų parapijos, tiek Lietuvos tikintieji yra giliai įskaudinti ir pasipiktinę. Visoje šalyje renkami parašai po protesto raštais dėl smurto prieš kunigus.

Spalio 3 d., penktadienis

VU Istorijos fakulteto psichologijos I kurso studentą Andrių Tučkų, talkininkavusį su kurso draugais kolūkyje prie Kėdainių, išsikvietė rektoriaus pareigas laikinai einąs universiteto prorektorius mokslo reikalams B. Sudavičius. Atvykusį jaunuolį jis pasitiko žodžiais: „Tai ką, esi tikintis?! Gal ir ant kaklo ką švento nešioji?" – „O ką? Blogai, kad aš tikintis? Tarybinė Konstitucija garantuoja sąžinės laisvę", – drąsiai atsakė studentas.

„Sąžinės laisvės ieškok kur nori, tik ne universitete“, – tarė B. Sudavičius ir čia pat perskaitė rektoriaus pasirašytą dokumentą, kuriame sakoma, jog už veiksmus ir įsitikinimus, nesuderinamus su tarybinio studento morale, už šmeižikiškų dokumentų pasirašinėjimą, už antitarybinę veiklą, už nepadorų elgesį Sasnausko ir Terlecko teismo metu priimtas nutarimas pašalinti A. Tučkų iš universiteto.

Spalio 9 d., ketvirtadienis

Į LTSR prokuratūrą šiandien buvo iškviesta gyd. Julija Kuodytė. Tardytojas Jucys klausinėjo apie Jadvygą Stanelytę: ar tardomoji ją pažįstanti ir kaip ją charakterizuojanti? Į klausimą dėl daiktų, paimtų kratos metu, gyd. J. Kuodytė neatsakinėjo, paaiškinusi, kad krata padaryta jai nesant namuose, ir nuo tardymo atsisakė. Jucys pareiškė, kad Stanelytei taikoma LTSR BK 199 str. 3 d. – grupinių veiksmų, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, organizavimas arba aktyvus juose dalyvavimas. Pagal šį straipsnį J. Stanelytė gali būti nuteista trejiems metams lagerio.

Spalio 10 d., penktadienis

Šią naktį labai žiauriai nužudytas Luokės (Telšių vyskupija) klebonas kun. Leonas Šapoka. Jis kankintas apie 5 valandas. Ekspertizės duomenimis, visi nužudytojo kūno raumenys smarkiai sudaužyti ir pasruvę kraujais. Rytą lavoną rado miegamajame kambaryje ant grindų: galva buvo visa kruvina ir uždengta pagalve, o kūnas apdengtas antklode.

Spalio 14 d., antradienis

Būrys kagėbistų iškrėtė mažutį Ados Urbonaitės butą (Kaunas, Kapsų g. 108-2). Vakarop saugumiečiai trimis automašinomis išsivežė 5 maišus knygų bei rašomojo popieriaus ir pačią A. Urbonaitę. Tardymas užtruko iki 22 val.

Šį rytą užmigo Viešpatyje tėvas Pranciškus Masilionis SJ. Šventas kunigas, labai daug pasidarbavęs Lietuvos Katalikų Bažnyčiai ir Tautai.

Jis gimė 1902 m. vasario 26 d. Pažosų kaime, Joniškio parapijoje, devynių vaikų šeimoje. Buvo uolus apaštalas; prieš 33 metus įkūrė seserų Eucharistiečių kongregaciją, norėdamas, kad, susibūrusios prie Eucharistinio Jėzaus, seserys būtų geros pagalbininkės pastoraciniame darbe.

Spalio 20 d., pirmadienis

Valkininkuose į TTG katalikų komitetą šiandien priėmėme naujus narius kunigus: Leoną Kalinauską, Kėdainių r., Josvainiai, Šušvės g. 16; Algimantą Keiną, Varėnos r., Valkininkai; Vaclovą Stakėną, Alytaus r., Kriokialaukis.

1981 metams Katalikų komiteto sekretoriumi išrinktas kun. Jonas Kauneckas.

Spalio 21 d., antradienis

684 Šlavantų tikintieji gina kun. J. Zdebskį:

„TSRS Prokuratūrai

Mes, Šlavantų parapijos tikintieji, esame labai sukrėsti visų tų įvykių, kurių auka tapo mūsų klebonas kun. Juozas Zdebskis. Š. m. spalio mėn. pradžioje aplink Šlavantų bažnytkaimį kursavo daug mašinų. Žmonės matė jas tai vienur, tai kitur stoviniuojančias, ir kažkokie įtartini tipai keisdavo net mašinų numerius, šitos mašinos visur sekiojo kleboną. Tomis dienomis neišaiškintomis priemonėmis – radiacija, cheminėmis medžiagomis ar kitokiu būdu buvo apdegintas mūsų klebonas ir su juo važiavęs inž. Vytautas Vaičiūnas. Resp. Kauno klinikinėje ligoninėje kun. J. Zdebskiui buvo diagnozuotas II laipsnio nudegimas.

Pastaruoju metu kažkodėl persekiojami Lietuvos kunigai: Luokėje buvo žiauriai nukankintas kun. Šapoka, Griškabūdyje, Kulautuvoje, Karmėlavoje kunigai buvo žiauriai kankinami.

Prašome Prokurorą šiuos įvykius išaiškinti ir imtis priemonių, kad ateityje tai nepasikartotų."

Spalio 22 d., trečiadienis

Išleistas **„LKB kronikos" Nr. 45.**

Turinys:

- *Įspūdžiai iš J. E. vysk. J. Steponavičiaus 25 metų vyskupystės jubiliejaus Vilniuje*
- *A. Terlecko ir J. Sasnausko teismas*
- *Gyd. A. Statkevičiaus teismas*
- *Mūsų kaliniai – P. Paulaitis, V. Petkus, A. Janulis ir J. Stanelytė*
- *Kunigų seminarija*
- *Smurtas prieš kunigus – L. Šapoką, J. Zdebskį ir kt.*
- *Kratos ir tardymai*

- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1980 m. spalio 22 d.

Numeris skiriamas tremtiniui vyskupui Julijonui Steponavičiui, 1980-aisiais švenčiančiam vyskupystės 25 metų jubiliejų. Tauta meldžiasi ir linki ištikimam ir tvirtam Bažnyčios Ganytojui Dievo palaimos!

Nauji pogrindžio leidiniai: „Aušros" Nr. 22 (62), pasirodė gegužės mėn.; „Dievas ir Tėvynė" Nr. 15, 16, 17; „Vytis" Nr. 5 su jaunuolio Regimanto Paulionio pareiškimu-išpažintimi, demaskuojančia KGB pinkles, į kurias įkliūva dalis Lietuvos jaunimo.

Lapkričio 24 d., pirmadienis

LTSR Aukščiausiojo Teismo išvažiuojamoji sesija Kaišiadoryse šiandien nagrinėjo Anastazo Janulio ir Povilo Buzo bylą. Apie įvyksiantį posėdį nepranešta net patiems artimiausiems teisiamųjų giminėms, pvz., P. Buzo žmonai, A. Janulio seseriai ir kitiems. Po pietų buvo perskaitytas nuosprendis: Anastazas Janulis baudžiamas 3,5 m. griežtojo režimo lagerio, Povilas Buzas – 1,5 m. griežtojo režimo lagerio.

Lapkričio 25 d., antradienis

Vilniuje LTSR Aukščiausiasis Teismas šio mėnesio 24–25 dienomis nagrinėjo Genovaitės Navickaitės ir Onos Vitkauskaitės bylą dėl „LKB kronikos" dauginimo ir platinimo. Apie įvyksiantį posėdį irgi nepranešta artimiausiems teisiamųjų giminėms – sužinota tik iš pakviestų liudininkų. Budintys saugumiečiai į vidų nieko, išskyrus pačius artimiausius gimines, neįleido. Salę užpildė saugumiečiai ir, čekistų žodžiais tariant, „praktikantai". Bronės Vitkauskaitės neišleido iš darbo, kad negalėtų dalyvauti sesers teisme. Genovaitei Navickaitei paskirta 2 m. bendrojo režimo lageryje, Onai Vitkauskaitei – 1,5 m. bausmė, ją atliekant irgi bendrojo režimo lageryje.

* * *

Vytauto Didžiojo mirties 550 metų sukakties minėjimas vyko Trakų bažnyčioje. 12 val. šeši kunigai – kan. Bronius Antanaitis, Vincentas Jalinskas,

Leonas Kalinauskas, Kazimieras Montvila, Algis Pasiliauskas ir Antanas Lukošaitis – koncelebravo šv. Mišias, mergaitės, pasipuošusios tautiniais drabužiais, adoravo. Kun. V. Jalinskas pamoksle nušvietė istorijos įvykius, Vytauto Didžiojo vaidmenį lietuvių tautai, jo gausų įnašą į Lietuvos krikščionybę.

Išvakarėse Valkininkų klebonijoje TTG katalikų komiteto nariai posėdžiavome. Paryčiais išvažiavau į Kybartus ir pastebėjau iš paskos sekantį automobilį, kuris parlydėjo mane nuo Valkininkų klebonijos iki pat Kybartų šventoriaus. Priėjęs prie sustojusio KGB automobilio, pasakiau komplimentą: „Neblogai vairuojate!" Vienas iš automobilyje sėdėjusių vyrų atsakė: „Ir jūs neblogai vairuojate." Atrodo, norėta sukliudyti, kad nenuvažiuočiau į Trakus.

Lapkričio 30 d., šeštadienis

Telšių vyskupijos kunigų tarybos skunde prokurorui, be kita ko, rašoma:

„Jau eilę metų prieš Lietuvos Katalikų Bažnyčią veikia tamsūs gaivalai, vykdantys įvairaus profilio teroro veiksmus. Mus stebina tas faktas, kad Lietuvos TSR Vidaus reikalų ir Teisingumo ministerijų darbuotojai vis neįstengia nusikaltėlių išaiškinti arba tiesiog nekreipia dėmesio į tikinčiųjų skundus."

Gruodžio 14 d., sekmadienis

Kybartuose vyko pogrindininko kun. Jono Matulionio SJ primicijos. Jėzaus draugijos provincijolas kun. J. Danyla SJ leido jam tarnauti Kybartuose.

Gruodžio 15–22 d. Vilniuje AT nagrinėjo trijų teisiamųjų – G. Iešmanto, P. Pečeliūno ir V. Skuodžio – bylą. Ant teisėjo stalo pūpsojo 24 tomai bylos medžiagos. Į teismo salę žmonės nebuvo įleisti.

LTSR prokurorui pasiuntėme protestą:

„1980 m. gruodžio 17 d. Vilniaus Aukšč. Teisme buvo teisiami Povilas Pečeliūnas, Vytautas Skuodis ir Gintautas Iešmantas. Nors teismo procesas buvo vadinamas viešu, bet į teismo salę suinteresuotų ir teisiamųjų pažįstamų neleido. Karolis Kamandulis bandė įeiti į salę, tada budintis saugumietis trenkė kumščiu ir užrėkė: „Eik po velnių! Ką, nori su kunigais sėdėti?" Ir, užlaužę rankas, milicininkai, vienas iš jų vyr. ltn. uniforma, nusivedė į kabinetą ir prigrasė, kad greičiau eitų namo, nes priešingu atveju bus sustatytas protokolas ir reikės valstybei mokėti baudą.

Mes protestuojame, kad į atvirą teismo procesą neleidžiami žmonės ir Aukščiausiojo Teismo vestibiulyje be jokios priežasties stumdomi ir gąsdinami bausmėmis. Ar nevertėtų bent sostinėje parinkti tokius pareigūnus, kurie nekompromituotų tarybinių įstatymų ir gerbtų tarybinius piliečius."

Protestą pasirašė R. Matulis, kun. A. Svarinskas, O. V. Kavaliauskaitė, A. Ragaišienė, kun. S. Tamkevičius, J. Sadūnas, J. Ardzijauskas, M. Jurevičius, B. Briliūtė, G. Rickevičius, Dubauskaitė, N. Šukevičiūtė, J. Judikevičiūtė, Kerbelytė, K. Kamandulis, R. Teresiūtė, D. Meškauskaitė, M. Gavėnaitė, N. Sadūnaitė.

Teismo nuosprendis: V. Skuodžiui – 7 m. griežtojo režimo ir 5 m. tremties, G. Iešmantui – 6-eri griežtojo režimo ir 5-eri tremties, P. Pečeliūnui – 3-eji griežtojo režimo ir 5 m. tremties.

Vytautą Skuodį prieš teismo nuosprendį priėmėme į TTG katalikų komitetą: turėjome jo prašymą, parašytą prieš pat suėmimą.

Gruodžio 16 d., antradienis

Kelmėje šiandien įvyko Gemos Jadvygos Stanelytės teismas. Saugumas norėjo, kad šis procesas įvyktų niekam nežinant – nebuvo pranešta net artimiausiems giminėms. Ankstų rytą, dar tamsoje, prie teismo durų susirinko būrys Gemos bičiulių. Ji kaltinama pagal 240 str. už veltėdžiavimą ir 199 str. 3 d. už viešosios tvarkos pažeidimą – eisenos iš Tytuvėnų į Šiluvą organizavimą. G. J. Stanelytė skirti 3 metai bendrojo režimo lageryje.

Gruodžio 17 d., trečiadienis

Šiandien „Šilupės" kolūkio gamybinio pasitarimo metu Kybartų miesto K. Donelaičio vidurinės mokyklos direktorius J. Dirvonskis skundėsi, jog darosi vis sunkiau kovoti su kunigais, mat jie žymiai geriau už juos žino marksizmą. Be to, kunigų „ekstremistų" sukurstyti žmonės surinko 150 tūkstančių parašų dėl Klaipėdos bažnyčios susigrąžinimo, rašo nepagrįstus skundus. Pasak direktoriaus, Lietuvoje yra 150 kunigų „ekstremistų", iš jų aršiausi penki, o labiausiai – Kybartų bažnyčios klebonas kun. Sigitas Tamkevičius ir Viduklės klebonas kun. Alfonsas Svarinskas. Lektorius džiūgavo, jog KGB trukdė paminėti DLK Vytauto mirties 550 m. sukaktį, tvirtino, esą Lenkijoje popiežiaus remiami religiniai fanatikai vykdo ardomąją veiklą.

Gruodžio 24 d., trečiadienis

Kūčių dieną į Kelmės rajono prokuratūrą pas ypatingųjų bylų vyr. tardytoją Astašką buvo iškviesta Regina Teresiūtė. Tardytojas pareiškė jai perspėjimą, nes vis gilyn ir gilyn brendanti į nusikaltimus. Jo nuomone, ji susidėjusi su kunigais iš TTGKK Svarinsku ir Zdebskiu. Astaška apgailestavo, jog iškviestoji yra viena iš reakcingų kunigų aukų, siūlėsi padėti įstoti į medicinos institutą ar muzikos mokyklą.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Parengtas **„LKB kronikos" Nr. 46.**

Turinys:

- *A. Janulio ir P. Buzo teismas*
- *O. Vitkauskaitės ir G. Navickaitės teismas*
- *G. J. Stanelytės teismas*
- *Doc. V. Skuodžio, G. Iešmanto ir P. Pečeliūno teismas*
- *A. a. t. P. Masilionis SJ*
- *DLK Vytauto mirties 550 m. jubiliejus*
- *Mūsų kaliniai*
- *Tardymai ir kratos*
- *Dvasinis atgimimas Lietuvoje*
- *TTG katalikų komitetas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Tarybinėje mokykloje*

1980 m. gruodžio 25 d.

Gruodžio 26 d., penktadienis

Maskvoje trejiems metams bendrojo režimo lagerio ir trejiems metams tremties nuteistas Lietuvos draugas Aleksandras Lavutas. Tokia buvo J. Andropovo valdymo (TSRS KGB pirmininkas 1967–1982 m.) praktika: neišleisti į laisvę valdžiai pavojingų žmonių. Ilgą laiką teko su Aleksandru bendrauti perduodant „Kroniką" į Vakarus.

Gruodžio 28 d., sekmadienis

1980-aisiais LTSR KP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui Lietuvos katalikai pasiuntė labai daug pareiškimų, kuriuose prašoma gelbėti tautą nuo alkoholizmo: sumažinti alkoholio gamybą bent 50 procentų, padidinti

nealkoholinių gėrimų asortimentą, apriboti alkoholinių gėrimų pardavimo laiką bei kiekį, griežtai kovoti su degtinės perpardavimu ir leisti įkurti blaivybės draugiją. Po šitokio turinio pareiškimais pasirašė toliau išvardintų ir kitų parapijų tikintieji: Adutiškio – 682, Šakių – 1881, Alvito – 370, Prienų – 2885, Kybartų – 1015, Miroslavo – 1141. Sovietinė valdžia į visus pareiškimus reagavo kapų tyla.

A M D G

1981 Kybartuose (VI)
„Kiaulių maras“ Šiluvoje

Sausio 1 d., Naujieji metai

Tikintieji prie Lazdijų–Veisiejų kelio kryžkelės šiandien pastatė kryžių. Sausio 4-ąją kun. Juozas Zdebskis ir keturi jaunuoliai, važiuodami į Veisiejus, pastebėjo nuverstą kryžiaus viršūnę. Iššokę iš automobilio, išvydo ją numestą maždaug už penkių metrų; ant likusios kryžiaus dalies karojo užmesta virvė, kryžiaus apačioje paliktos ryškios pjovimo žymės. Kiek toliau pamatė nubėgančius penkis vyrus.

Nusikaltėliai, matydami, kad juos pavys, iš kelio šoko į suartą lauką. Prisivijus vienas iš nusikaltėlių atstatė pistoletą ir pagrasino: „Norite – vykitės!“ Tai buvo Lazdijų KGB etatinis darbuotojas Algis Gylys. Apylinkės pirmininkas Vabuolas pradėjo su įtūžiu rėkdamas spardyti vieną iš prisivijusių vaikinų: „Kas tu toks? Ko tau reikia?! Greitai būsi išaiškintas!“ Vaikinams į pagalbą atskubėjęs kun. Juozas Zdebskis apšvietė prožektoriumi nusikaltėlius. Saugumietis Gylys bijodamas, kad nebūtų atpažinti jo bendrininkai, prišokęs prie kunigo išdaužė iš jo rankų prožektorių ir išsuko lemputę. Piktadariai pradėjo gintis esantys niekuo dėti, o pasivijusieji jaunuoliai juos kaltino: „Jūs vertėte kryžių!“ Vienas iš nusikaltėlių tebelaikė metalui pjauti skirtą pjūklą. Sutrikę ir apstulbinti jaunimo ryžtingumo bei drąsos, kryžių pjovėjai pasišalino murmėdami, jog atsiskaitysią. Kun. Zdebskis su jaunimu, garsiai kalbėdami rožančių, grįžo prie nuversto kryžiaus ir parvežė jį į Šlavantų bažnyčią.

„Kol kryžiai bus statomi, nors juos ir griautų, tauta bus gyva“, – sakė kun. J. Zdebskis. Jaunuoliai, sugrįžę į tą vietą, kur žemėje buvo likusi kryžiaus stiebo dalis, surado tik ežero link vedančius pėdsakus. Kryžius buvo visiškai nupjautas ir pagrobtas.

Sausio 21 d., trečiadienis

Į Šilalę šią dieną atvyko RRT įgaliotinis P. Anilionis. Susikvietęs viso rajono parapijų bažnytinių komitetų atstovus, rajono deputatus, aiškino jiems tarybinius įstatymus: negalima vaikų mokyti tikėjimo tiesų grupėmis; draudžiama vaikams, neturintiems 18 metų, patarnauti mišioms, adoruoti, giedoti bažnytiniame chore ir t. t.

Kovo 17 d., antradienis

Vilkaviškio KGB atsakė, kad kratos metu paimtų mano daiktų kol kas negrąžins. Labai panašu, kad man ruošiama baudžiamoji byla.

Kovo 18 d., trečiadienis

Išėjo nauji pogrindžio leidiniai: Aušros" Nr. 23 ir 24; „Vyčio" Nr. 6; „Tiesos kelio" Nr. 16 ir 17; „Blaivybėje – jėga" Nr. 1. Šis leidinys pasirodė 1981-aisiais – Blaivybės metais. Jo įžangoje rašoma: „Blaivystės entuziazmo ugnelei visuomenėje kurstyti, gerai patirčiai publikuoti, blaivybės aktyvistams suburti, blaivinimo fronto veiklai plėsti organizuojamas šis kuklus leidinukas."

Kovo 19 d., ketvirtadienis

Parengėm **„LKB kronikos" Nr. 47.**

Turinys:

- *Šv. Tėvo sveikinimas*
- *Kratos ir tardymai*
- *Mūsų kaliniai*
- *Chuliganizmas sovietinėje spaudoje*
- *Rašo Telšių kunigų taryba*
- *RRT įgaliotinis auklėja parapijų komitetus*
- *Petro Cidziko persekiojimas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1981 m. kovo 19 d.

Kovo 25 d., trečiadienis

Pasiekė skaudi žinia: suimtas inžinierius Vytautas Vaičiūnas ir Mečislovas Jurevičius. Abu jie buvo labai veiklūs Eucharistijos bičiulių sąjūdžio dalyviai.

Balandžio 5 d., sekmadienis

Vilniaus arkivyskupijos 700 tikinčiųjų kreipėsi į sovietinę valdžią dėl vysk. J. Steponavičiaus sugrąžinimo į pareigas. Šis tvirtas vyskupas valdžiai labai pavojingas, todėl beveik nėra vilčių, kad jam leistų eiti ganytojo pareigas.

Gegužės 4 d., pirmadienis

Penkių vyskupijų kunigų tarybos pasirašė pareiškimą, ginantį Bažnyčios laisvę. Jame rašoma: „...dar kartą pareiškiame, kad Lietuvos kunigai ir tikintieji niekada negali sutikti su tais reikalavimais, kurie prieštarauja Bažnyčios hierarchinei santvarkai ir jos teisėms – kanonams. Mes norime atkreipti dėmesį į negerovę, kuri, laiku nepašalinta, gali atvesti Bažnyčią į konfliktą su valstybe, o tai abiem šalims nepageidautina ir nereikalinga."

Gegužės 11 d., pirmadienis

Daugiau kaip 9 tūkstančiai Lietuvos tikinčiųjų gina Kauno kunigų seminariją:

„Lietuvos KP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui
LTSR Ministrų Tarybai
Lietuvos Katalikų Bažnyčios vyskupams
Lietuvos katalikų pareiškimas

LTSR konstitucija skelbia: „Bažnyčia Lietuvos TSR atskirta nuo valstybės" (50 str.). Spauda, radijas, televizija ir agitatoriai liaudžiai nuolat skelbia, kad tarybinė valdžia nesikiša į Bažnyčios vidaus reikalus. Deja, dabartinė tikrovė mums, Lietuvos katalikams, kelia labai didelį susirūpinimą.

Mums visiškai neaišku, kas šiuo metu yra tikrasis Kauno kunigų seminarijos šeimininkas: Lietuvos vyskupai ar Religijų reikalų tarybos įgaliotinio įstaiga? Pagal Bažnyčios įstatymus Kunigų seminarijos reikalus turėtų tvarkyti vyskupai, o iš tikrųjų juos labai dažnai tvarko tarybinės valdžios pareigūnai.

1980 m. rudenį Religijų reikalų tarybos įgaliotinio įstaiga neleido priimti į seminariją 17 kandidatų. Kiekvienais metais Kunigų seminarijos vadovybė turi pasiųsti Religijų reikalų tarybai stojančiųjų į seminariją kandidatų sąrašą, o ši kai ką patvirtina, kai ką atmeta. Argi Kunigų seminarija ruošia partinius darbuotojus, kad valdžios pareigūnai taria lemiamą žodį, kas gali joje mokytis, o kas ne?

1980 m. Religijų reikalų tarybos įgaliotinis P. Anilionis įsakė pašalinti iš seminarijos IV kurso kliriką Aloyzą Volskį. Panašiai tarybinės valdžios pareigūnai su Kauno kunigų seminarijos auklėtiniais elgėsi per visą pokario laikotarpį. Dėl jų savivalės iš seminarijos buvo pašalinti klierikai Juozapas Giedraitis, Jonas Zubrus, Jonas Lauriūnas, Juozapas Čepėnas, Petras Našlėnas, Vytautas Merkys ir daug kitų.

Tarybinės valdžios pareigūnai kandidatus ir klierikus verbuoja darbui tokiuose valdžios organuose, kurie Bažnyčią ne stato, o griauna. Šitai galėtų paliudyti kiekvienas drąsus jaunas kunigas. Tokiu būdu kandidatai į seminariją ir klierikai yra šantažuojami, trukdoma jiems ruoštis kunigystei, žalojama jų dvasia, o kartais sugriaunama net jų fizinė sveikata.

Valdžios pareigūnai kišasi net į Kunigų seminarijos vadovybės ir profesūros skyrimą; be Religijų reikalų tarybos įgaliotinio sutikimo vyskupai negali paskirti Kunigų seminarijai net dvasios vado.

Šitokio tarybinės valdžios kišimosi į Kauno kunigų seminarijos veiklą negalima nei paslėpti, nei pateisinti. Todėl mes reikalaujame:

1. Nuo 1981 m. panaikinti Kauno kunigų seminarijai bet kokius apribojimus, kad į ją galėtų įstoti visi norintieji tapti kunigais.

2. Netrukdyti Lietuvos vyskupams skirti Kunigų seminarijai tinkamą vadovybę bei profesūrą.

3. Įsakyti valdžios organams nešantažuoti kandidatų bei klierikų ir neversti jų dirbti prieš savo sąžinę ir Bažnyčios interesus."

Pareiškimą pasirašė tikintieji šiose vietovėse: Šakiuose – 1459, Griškabūdyje – 676, Kybartuose – 1817, Kudirkos Naumiestyje – 922, Sasnavoje – 288, Patilčiuose – 105, Kaune – 2816, Alvite – 979.

Stojančiuosius į Kunigų seminariją šiemet saugumo pareigūnai vėl verbavo dirbti KGB kolaborantais ir nemažai gerų jaunuolių atmetė Religijų reikalų tarybos įgaliotinis.

Vienintelė išeitis prieš KGB savivalę – neakivaizdžiai parengti atmestuosius kandidatus ir suteikti jiems kunigystės šventimus. Kitaip Kunigų seminarijos šantažavimui nebus galo.

Gegužės 13 d., trečiadienis

Šiandien Romoje pasikėsinta į popiežiaus Jono Pauliaus II gyvybę. Lietuvos kunigai ir tikintieji per „Kroniką" pasiuntė jam laišką:

„Šventasis Tėve!

Gegužės 13 d. šūviai į Jūsų Šventenybę labai skaudžiai palietė ir mūsų, Lietuvos katalikų, širdis. Per radiją sužinojusi apie šį baisų atentatą, visa tikinčioji Lietuva meldžia Aukščiausiąjį prašydama Jums, Šventasis Tėve, greito pasveikimo, kad kuo greičiau galėtumėte sugrįžti prie Bažnyčios vairo. Mes puikiai suprantame, ką reikštų šiuo metu Katalikų Bažnyčiai, pasauliui ir mums, komunistinių kraštų katalikams, netekti Jūsų, kuris taip drąsiai ir taikliai mokate prakalbėti „tylinčios Bažnyčios" lūpomis. Mes dar kartą išreiškiame savo dėkingumą už Jūsų meilę mums, Lietuvos katalikams, už įvairiomis progomis pasakytus šiltus lietuviškus žodžius ir už maldas, kuriomis lydite mūsų Golgotą."

Gegužės 25 d., pirmadienis

RRT įgaliotinio pavaduotojas E. Juozėnas, šiandien kalbėdamas Kauno kunigų seminarijos paskutinio kurso klierikams ir dėstytojams, pareiškė, jog yra susidariusi kunigų ekstremistų grupė; ją valdžia galėtų sutvarkyti, bet dar nenorinti, nes tarybiniai įstatymai yra labai humaniški. Pavaduotojas ragino būsimus kunigus prie minėtos grupės neprisidėti. Kalbėtojas teigė, jog klierikas Aloyzas Volskis panašią grupę buvo subūręs seminarijoje. RRT įgaliotinis Anilionis esąs „ekstremistų" tiek prigąsdintas, jog jam atrodą, kad naktį jie galį jį su kuolais primušti.

Juozėnas kelis kartus pabrėžė, kad gavę skyrimus nauji kunigai laiku paimtų iš rajono valdžios registracijos pažymėjimą. Pagal tarybinius įstatymus be tokio dokumento kunigai negali eiti savo pareigų, bet šiuo metu jie labai dažnai ignoruoja šį pažymėjimą.

Pavaduotojas paminėjo kai kuriuos jo įstaigos nekenčiamus kunigus. Apie Prienų vikarą kun. Antaną Gražulį teigė, kad jam labai patinka, kai jį linksniuoja užsienio radijas. Šilalės vikaras kun. Vytautas Skiparis per kun. Kazlausko primicijas pasakęs tokį „antitarybinį" pamokslą, jog tikintieji galvoję, kad vargu ar jis grįšiąs į namus – tikriausiai būsiąs suimtas. Kybartų klebono kun. Sigito Tamkevičiaus pamokslai esą neįdomūs, o vidukliškiai nemėgstą kun. Alfonso Svarinsko, bet bijantys ką nors pasakyti, kad paskui „fanatikai" nenunuodytų jų karvių ar neuždegtų namų.

Birželio 25–26 d. Širvintose vyko V. Vaičiūno teismas, Vilniuje – M. Jurevičiaus. Birželio 26 d. paskelbtais nuosprendžiais V. Vaičiūnas nuteisiamas 2,5 metų pataisos darbų bendrojo režimo lageryje, M. Jurevičius – 3 metais griežtojo režimo. Per abi teismo dienas niekas iš teisiamųjų draugų ir pažįstamų nebuvo įleisti ne tik į salę, bet ir į koridorių – jie visą laiką prastovėjo aikštelėje prie teismo patalpų.

Birželio 29 d., pirmadienis

Kybartuose buvo išleistas **„LKB kronikos" Nr. 48.**

Turinys:

- *Jo šventenybei Popiežiui Jonui Pauliui II*
- *J. E. kardinolui Pranciškui Makarskiui*
- *Garbingajam Nobelio premijos laureatui A. Sacharovui*
- *Mečislovo Jurevičiaus teismas*
- *Inžinieriaus Vytauto Vaičiūno teismas*
- *Mūsų kaliniai*
- *RRT „šviečia" tikinčiuosius ir kunigus*
- *Rašo kunigų tarybos*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*

1981 m. birželio 29 d.

Didelis rūpestis, kaip „Kroniką" perduoti į Vakarus. Maskvoje jau beveik visi mūsų draugai disidentai pasodinti už grotų. Visas dėmesys krypsta į atvažiuojančius lietuvius emigrantus.

Birželio 30 d., antradienis

Natalija Bucevičiūtė – kalinio Viktoro Petkaus žmona – dviejų čekistų nuvežta į Vilniaus saugumo komitetą. Ją apkaltino, jog šmeižia saugumo darbuotojus, sakydama, kad jų nurodymu atleista iš darbo.

N. Bucevičiūtė 20 metų išdirbo Vilniaus universiteto širdies ir kraujagyslių chirurgijos laboratorijoje. Per tą laiką negavo jokios nuobaudos, jai buvo reiškiamos padėkos, skiriamos piniginės premijos. 1981 m. kovo 20 d. saugumo nurodymu universiteto vadovybė ją atleido. Tardytojas bandė aiškinti, kad iškviestoji nedirba visuomenei naudingo darbo, o dirbdama ligoninėj globojo sergančius kunigus. Čekistas kaltino, jog ji esanti vienuolė ir savo įsitikinimus primetanti kitiems asmenims. Tuo tarpu pati N. Bucevičiūtė jau daug metų persekiojama dėl savo religinių įsitikinimų. 1961 m. ji dirbo Lazdijų vidurinės mokyklos direktore. Dėl savo pažiūrų buvo svarstoma posėdžiuose, partiniame biure, kritikuota spaudoje ir pagaliau atleista iš direktorės pareigų. Dirbdama VU širdies ir kraujagyslių chirurgijos laboratorijoje, taip pat nebuvo palikta ramybėje.

Liepos 3 d., penktadienis

Vladas Lapienis sugrįžo iš tremties į laisvę – išvargęs, bet tvirtas dvasia.

Liepos 24 d., penktadienis

Šio mėnesio 16–23 dienomis Viduklės parapijos tikintieji vakarais rinkdavosi į savo šventovę ir malda jungėsi su tomis dienomis Lurde vykusio kongreso dalyviais. Prie Dievo stalo suklupdavo apie 100 tikinčiųjų – ne tik senyvų, bet ir jaunų. Pirmąjį šių metų pusmetį išdalinta 26 200 šv. Komunijų.

Bedieviams Viduklė – seniai krislas akyje. Kiekviena proga jie stengiasi įskaudinti kleboną A. Svarinską ir tikinčiuosius. O liepos 24-oji tapo tragiška Viduklės parapijai: bedieviai išniekino Švč. Sakramentą!

Liepos 30 d., ketvirtadienis

Į laisvę išėjo Povilas Buzas, kalėjęs už religinės literatūros ir „Kronikos" dauginimą.

Rugpjūčio 8 d., šeštadienis

Apie 20 val. du piktadariai peiliu mirtinai sužalojo Pamūšio kleboną Leoną Mažeiką ir jo šeimininkę seselę vienuolę Teklę Martinaitytę. Nužudę ku-

nigą, nusikaltėliai pasišalino nieko nepaėmę. Atvykę milicininkai neskubėjo ieškoti nusikaltėlių, bet tikrino stalčius ir skaičiavo pinigus. Vežamas į ligoninę klebonas užgeso. Šeimininkė mirė ligoninėje. Kun. L. Mažeika, atrodo, buvo susipainiojęs su KGB struktūromis ir bandė tą ryšį nutraukti.

* * *

Rugpjūčio pradžioje į rajonų vykdomuosius komitetus iškviestiems kunigams A. Svarinskui, S. Tamkevičiui, A. Keinai, V. Stakėnui, K. Krikščiukaičiui ir kitiems buvo perskaitytas RRT įgaliotinio P. Anilionio įspėjimas nedalyvauti rugpjūčio 23 d. eisenoje iš Tytuvėnų į Šiluvą.

Dar rugpjūčio 9 d. Kaune iš veterinarijos darbuotojų pasklido žinia, kad respublikinė Veterinarijos valdyba įsakė Žaiginio tarybinio ūkio (esančio už 8 km nuo Šiluvos) pavaldiems darbuotojams surasti kiaulių virusinį susirgimą – Tešeno ligą ir paskelbti karantiną dėl kiaulių maro.

Į Vilniaus prokuratūrą įspėjimui buvo pakviesti Nijolė Sadūnaitė, Vytautas Bogušis, Elena Šuliauskaitė; Kauno prokuratūra kvietėsi Juliją Kuodytę, Saulių Kelpšą, Aldoną Raižytę, Angelę Ramanauskaitę; Klaipėdos – Teklę Steponavičiūtę, Igną Petrauską, Ireną Česnauskienę; Vilkaviškio – Birutę Briliūtę, Bernadetą Mališkaitę; Šiaulių prokuratūra įteikė kvietimus Jonui Tamuliui, Jadvygai Petkevičienei, Elžbietai Klimavičienei, Jonui Petkevičiui, Juozui Šileikiui; Raseinių prokuratūra pakvietė Moniką Gavėnaitę. Visi turėjo prisistatyti tą pačią rugpjūčio 20-ąją.

Kiekvienam atėjusiam pareikšdavo, kad, turimais duomenimis, jis esąs vienas iš religinių-politinių eisenų organizatorių, kad tokios eisenos pažeidžiančios viešąją tvarką, kad daroma didelė žala visuomenei ir pan. Po tokios įžangos surašydavo oficialų įspėjimą ir reikalavo po juo pasirašyti. Šiaulių prokuratūroje pareigūnas teisinosi, kad visa ta „profilaktika" nesanti vietinės valdžios „išmislas": raštiško įspėjimo nurodymas yra gautas iš Maskvos ir pagal jį esą įforminami visi, valdžios turimais duomenimis, galimi religinių eisenų organizatoriai.

Rugpjūčio 11 d., antradienis

Šį rytą Telšiuose pasklido žinia: Rainių miškelyje – net trys kryžiai! Tos pačios dienos pavakare brigada, vadovaujama Telšių saugumo viršininko

Laskutovo bei jo sekretoriaus, kryžius bandė nupjauti pjūklais, tačiau nesisekė: medžių viduje buvo metalas. Mėgino išrauti – šie nepasidavė. Kastuvai irgi nepadėjo, nes žemėje buvo daug geležies nuolaužų ir akmenų. Tada būrys kareivių apsupo miškelį ir netrukus nuaidėjo trys sprogimai.

Rugpjūčio 22 d., šeštadienį

buvo tikrinamos automašinos atidarant bagažines: Vilkaviškyje, Kaune, Endriejave ties Klaipėda, Kryžkalnyje ir kt. Iš Dzūkijos ir Suvalkijos nebuvo galima pasiekti net Šakių. Autoinspekcija sulaikydavo automobilius, paaiškindama, kad Šakių rajone esąs karantinas. Jos postai turėjo atspausdintus kai kurių automašinų numerius, kuriuos privalėjo bet kokia dingstimi nuimti, jei toji pasirodys kelyje. Kybartuose buvo nuimtas numeris techniškai visai tvarkingam Jono Mickevičiaus automobiliui, mat šis vairuotojas dažnai man pasitarnaudavo.

Rugpjūčio 19–23 dienomis Kybartuose dežuravo keli KGB automobiliai, sekdami mane visur, kur važiavau: pas ligonius, į Vilkaviškį ir kt.; sekė net nesislėpdami. Saugumiečių buvimas šalia sukelia visokių minčių; viena iš jų – kad galiu būti bet kuriuo metu areštuotas. Tai kelia šiek tiek nerimo, bet viską patikiu Dievo vedimui.

KGB automobiliai panašiai sekė kun. Alfonsą Svarinską bei kun. Joną Kaunecką; juos taip pat lydėjo dieną ir naktį iki rugpjūčio 23 d. vakaro.

Rugpjūčio 23 d., sekmadienį, Šiluva buvo pilna milicininkų ir neuniformuotų KGB pareigūnų. Tokios pajėgos tikriausiai mestos, kad neįvyktų maldinga eisena iš Tytuvėnų į Šiluvą. Gausios tikinčiųjų eisenos, kuriose daug jaunimo, liudija, kad ateistinė propaganda neatneša laukiamų vaisių.

Rugpjūčio 31 d., pirmadienis

Iš lagerio rašo Vytautas Vaičiūnas:

„Po teismo rugpjūčio 10 d. mane išvežė iš Pravieniškių į Vilniaus kalėjimą. Rugpjūčio 15 d. išvežė iš Vilniaus į Smolensko kalėjimą, kur išbuvau visą mėnesį, o rugsėjo 15 d. išdavė sausą maisto davinį, t. y. kepaliuką duonos ir sūrios žuvies. Aš žuvies nevalgiau, nes labai sūri, o tie, kurie valgė, po to turėjo labai daug gerti. Kareiviai, kurie mus saugojo, buvo labai žiaurūs, keikėsi, vartodami necenzūrinius žodžius. Po dienos kelionės atvykome į Voronežą,

kur visą parą nedavė nieko valgyti. Iš čia, beveik be sustojimo, rugsėjo 19 d. atvykome į Čeliabinską, iš kur vėl rugsėjo 21 d. išvežė ir rugsėjo 22 d. atvežė į Bakalo miestą, kuris yra pietiniame Urale, 200–250 km į vakarus nuo Čeliabinsko.

Būdamas Vilniuje, du kartus kritau be sąmonės. Labai susimušiau ranką. Virš plaštakos atsirado, nežinau nuo ko, žaizda, kuri negijo. Į mano prašymą suteikti medicininę pagalbą niekas nekreipė dėmesio. Tik po ilgoko laiko ir jau be mano prašymo ėmė gydyti ir žaizda užgijo.

Lageris, kuriame esu, skirtas 700–750 žmonių, o jų čia yra 1500 – dauguma narkomanai. Šį lagerį nori padaryti tik dėl narkomanų. Aplinka labai slegianti. Viską tvarko „blatnieji", kurie geriau apsirengusį nurengia, o jei kas pasipriešina – sumuša ir, atėmę jo rūbus, aprengia savo skarmalais, ir niekam nepasiskųsi, nes niekas nepadės, o jie dar žiauriau po to sumuša, kad bijotų skųstis. Iš manęs taip pat pavogė pagalvę, paklodę, rankšluostį, kojines, nosines. Dabar miegu po galva pasidėjęs šimtasiūlę (kalinio viršutinis drabužis). Per mėnesį duoda nusipirkti už 7 rub., iš kurių dar išskaito už pražudytus daiktus. Yra parduotuvė, kurioje galima nusipirkti tik paprastų saldainių ir margarino. Dirbu elektriku. Reikalauja, kad aš rašyčiau ir man rašytų laiškus rusiškai, o jei lietuviškai – nepraleis. Laiškus man rašykite tik lietuviškai, registruotus su laiško įteikimo pranešimais, o jei negausiu, apsieisiu be laiškų."

Vytauto Vaičiūno adresas: 45902 Čeliabinskaja obl., g. Bakal 2, učr. p/č JAV 48/9-10-100.

Rugsėjo 8 d., antradienis

Kybartuose suredaguotas **„LKB kronikos" Nr. 49.**

Turinys:

- *Apžvalga – 1981 m. liepos–rugsėjo mėn.*
- *„Kiaulių maras", arba kaip KGB trukdė eiseną į Šiluvą*
- *Tikinčiojo jaunimo persekiojimas*
- *Tardymai*
- *Švč. Sakramento išniekinimai*
- *Iš Vytauto Vaičiūno teismo*
- *SOS! Kunigų seminarija pavojuje*
- *Teroras prieš kunigus*
- *Mūsų kaliniai*

- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*

1981 m. rugsėjo 8 d.

Spalio 16 d., penktadienis

Kandidatai į vyskupus, kviesdami į konsekracijos iškilmes, aplankė vysk. R. Krikščiūną, vyskupus tremtinius ir Latvijos vyskupus. Vyskupai tremtiniai J. Steponavičius ir V. Sladkevičius į iškilmes vykti atsisakė.

Spalio 17 d., šeštadienis

Iš lagerio paleista už „Kroniką" kalėjusi ses. Ona Vitkauskaitė.

Spalio 20 d., antradienis

Tremtinys vysk. V. Sladkevičius Kauno arkivyskupijos generalvikarui parašė:

„Jūsų Prakilnybe, nuoširdžiai atsiprašydamas pranešu, kad iškilmėse, į kurias Jūs maloniai mane pakvietėte, negalėsiu dalyvauti. Pagrindinė priežastis yra tai, kad mūsų abiejų – vysk. Julijono ir mano – padėtis dar nepasikeitusi ir mes tebelaikomi tremties sąlygose. Netinka vaidinti laisvus, kai tokie dar nesame. Dalyvaudami iškilmėse sudarytume įspūdį, kad mūsų padėtis jau sutvarkyta, kai ji, deja, tokia dar nėra. Šventimų skubotumas mums kelia rimtą įtarimą, kad norima tik pasinaudoti mumis, o mūsų reikalą vėl nustumti tolyn. Nėra abejonės, kad būtų labai gražus ir reikšmingas broliško solidarumo gestas, jei jūs visi trys oficialiai pareikštumėte savo pageidavimą atidėti šventimus iki to laiko, kai sukliudytieji broliai pradės eiti jiems skirtas pareigas."

Įvyko tai, ko, atrodė, greitai padaryti visiškai neįmanoma: pasisekė informuoti Apaštalų Sostą apie parinktus kandidatus ir konsekracija neįvyko.

Spalio 21 d., trečiadienis

Kybartuose Vilkaviškio rajono komjaunimo sekretorius Tėvelis skaitė paskaitą. Pranešęs, kad kalbės apie efektyvų ekonomikos panaudojimą, lektorius po kelių sakinių apie ekonomiką nukrypo nuo paskelbtos temos ir ištisai tekalbėjo apie religiją. Komjaunimo sekretorius piktinosi, kad Lietuvoje vis dar tebestatomi kryžiai, ir dar matomose vietose – prie kelių.

Tėvelis prižadėjo, kad kryžius jie griovė ir griaus, nes be valdžios leidimo to negalima daryti net savo kieme. Sovietinė valdžia yra labai susirūpinusi, kad jaunoji karta užaugtų atsikračiusi „religinių prietarų". Komsorgo nuomone, žmonėms didelę įtaką daro dvasininkija, ypač ekstremistiškai nusiteikę kunigai, kaip Kybartų klebonas S. Tamkevičius, J. Kauneckas ir A. Svarinskas. Lektorius ypač daug ir piktai kalbėjo apie mane, priekaištaudamas, kad aš globojęs velionį kun. Virgilijų Jaugelį, prie kurio kapo, lyg prie šventojo, dabar meldžiasi žmonės. Anot pranešėjo, velionis buvęs net ne kunigas, o apsišaukėlis, kaip ir dabar Kybartuose vikaraujantis kun. Jonas Matulionis, neturintis valdžios registracijos pažymėjimo. „Kas jam davė teisę pamokslauti?!" – šaukė Tėvelis. Jis prisiminė ir eiseną į Šiluvą, turėjusią įvykti rugpjūčio 23 d.: „Mes neleisime, kad tokios eisenos būtų organizuojamos, neleisime, kad įvyktų kažkas panašaus į Lenkijos padėtį! Mūsų pusėje jėga ir mes turime pakankamai priemonių susidoroti su organizatoriais. Prieš ekstremistus dvasininkus bus imtasi griežtų priemonių."

Spalio 25 d., sekmadienis

Maskva šiais metais pagaliau sutiko grąžinti į darbą be teismo daugiau negu po 20 metų tremtyje laikomus ganytojus – Vilniaus arkivyskupijos vysk. Julijoną Steponavičių ir Kaišiadorių vysk. Vincentą Sladkevičių. Tačiau pareikalavo, kaip sąlygą tremtinių vyskupų įdarbinimui, konsekruoti tris naujus, sovietinės valdžios parinktus, kandidatus. Ne bažnytinės vyriausybės, o sovietinės valdžios parinkti kandidatai buvo pristatyti Apaštalų Sostui ir beliko jį įtikinti, kad parinktieji yra tinkami toms pareigoms; o šis tremtinių vyskupų įdarbinimo ir naujų vyskupų paskyrimo projektas esąs pozityvus aktas ir Lietuvos Katalikų Bažnyčiai būsiąs naudingas.

Rugsėjį pasklido žinia, kad vysk. L. Povilonis už savaitės ar dviejų vyksta į Romą ir tikrai parveš Šventojo Tėvo bules naujų vyskupų konsekracijai. Kai jau beveik neliko vilties užkirsti nelaimei kelią, visų vyskupijų kunigų tarybos ir kunigų grupės dar kartą kreipėsi į vysk. L. Povilonį, išreikšdamos didelį susirūpinimą ir aiškindamos, kad bedievių pasiūlytas planas tikrai nepasitarnaus Lietuvos Katalikų Bažnyčios labui

Vysk. L. Poviloniui rugsėjo 23 d. išvykstant į Romą, KGB talkininkai kunigai kalbėjo: „Dabar pamokysime vyskupą Steponavičių ir „veikėjus" kunigus! „Veikėjai" eina prieš popiežių. Jie skaldo Lietuvos kunigų vienybę."

Tuojau pradėta skubiai ruoštis vyskupų konsekracijai, o apie tremtinių vyskupų J. Steponavičiaus ir V. Sladkevičiaus įdarbinimą – nė žodžio, tarsi jų problema Lietuvoje būtų išspręsta.

Lapkričio 21 d., šeštadienis

Pas Kelmelius (Vilkaviškis, Statybininkų g. 4-3) šio mėnesio 14 d. būrelis jaunimo susirinko švęsti gimimo dieną. Apie 18 val., jaunuoliams dainuojant ir linksminantis, įsibrovė milicija ir civilių asmenų, tikriausiai KGB pareigūnų, grupė. Jie pareikalavo susirinkusiuosius pateikti pasus. Jaunimas, aišku, pasų su savimi neturėjo, todėl jiems įsakyta: „Važiuosit į skyrių ir ten išsiaiškinsim."

Kieme stovėjo „voronokas" (automašina kaliniams vežioti) ir dar keli automobiliai, kuriais atvyko pareigūnai. Asmenybių išaiškinimas užtruko 4,5 val., nors išveždami pareigūnai pažadėjo negadinti šventinės nuotaikos ir nesutrukdyti ilgiau kaip 15 minučių. Juos paleido tik apie pusę vienuoliktos vakaro.

Po šio incidento Birutė Briliūtė, Nijolė Šukevičiūtė, Jonas Vailionis, Saulius Kelpšas, Regina Teresiūtė, Vidas Striokas, Giedrė Striokaitė, Vytautas Gluoksnys, Audronė Gluoksnytė, Roma Tamašauskaitė ir kiti jauni žmonės pasiuntė Lietuvos TSR prokurorui protesto raštą, kur tarp kita ko rašoma: „Mes protestuojame, kad milicininkai ir saugumiečiai sugadino mums šventinę nuotaiką, o jei pareigūnų veiksmai teisėti, prašome paaiškinti, nuo kada ir kuo remiantis reikia milicijai pranešti, kad tikintis jaunimas susirenka švęsti gimtadienio ar pasilinksminti?"

Lapkričio 24 d., antradienis

Vilniuje, prie Dzeržinskio ir Žalgirio gatvių sankryžos, 20.20 val. savivartis sunkvežimis MAZ-503, vairuojamas Lazutkino, mirtinai sužalojo Adutiškio kleboną, Lietuviškosios Helsinkio grupės narį kun. Bronių Laurinavičių.

Lietuvos tikintieji ir kunigai, išgirdę apie šį tragišką įvykį, vieningai tvirtino: tai KGB darbas! Keli žmonės matė, kaip du vyrai kunigą pastūmė po pravažiuojančiu sunkvežimiu. Prieš kelias dienas „Tiesoje" buvo atspausdintas korespondentės Danguolės Repšienės straipsnis, nukreiptas prieš kun. B. Laurinavičių, kaip žalojantį vaikų gyvenimą.

Lapkričio 27 d., penktadienis

Į kun. Broniaus laidotuves rinkosi ne tik adutiškiečiai, bet ir daugybė kunigų bei tikinčiųjų iš įvairių Lietuvos kampelių. Atiduoti paskutinę pagarbą ir pasimelsti už velionį atvykę vyskupai tremtiniai J. Steponavičius ir V. Sladkevičius su grupe kunigų koncelebravo pagrindines gedulingas Mišias. Pamokslininkai kunigai K. Vasiliauskas, A. Keina, K. Pukėnas ir kiti iškėlė daugelį šviesių velionio asmenybės bruožų. Labai jautriai kalbėjo kun. Jonas Lauriūnas, atskleisdamas, kad kun. Bronius Laurinavičius buvo didis ne tik kaip Adutiškio bažnyčios statytojas, bet ypač kaip dvasinės Bažnyčios statytojas ir ugdytojas.

Gruodžio 5 d., šeštadienis

Saugumiečiai ir milicininkai šiandien apsupo ir įsiveržė į Magdalenos Kuncevičiūtės namą (Marijampolė, Alyvų g. Nr. 4), kur kun. Pranciškus Šulskis MIC aukojo šv. Mišias, o būrelis tikinčiųjų meldėsi. Kun. Pranciškus 1946 m. čekistų buvo peršautas ir jau 36 metus nevaldo kojų, todėl šv. Mišias visada aukoja kambaryje.

Įsibrovėliai fotografavo besimeldžiančius, landžiojo po kambarius, fiksavo rastus rožančius, knygas, apžiūrėjo namo palėpes, paėmė ant stalo rastą „LKB kronikos" 49-ą numerį. Saugumiečiai primygtinai reikalavo greičiau nutraukti maldas ir parodyti dokumentus. Nepaisydami atėjūnų keliamo triukšmo, susirinkusieji sugiedojo giesmes ir sukalbėjo dalį rožančiaus.

Vienas saugumietis pareiškė, jog esąs skundas, kad šiuose namuose viliojamas jaunimas. Patikrinus dokumentus, kun. Šulskis, lydint saugumiečiams, buvo nuneštas į savo namus. Pareigūnai surašė protokolą, tačiau namo savininkė jį pasirašyti atsisakė.

Neturinčius su savimi dokumentų žmones prievarta susodino į mašinas ir nuvežė į milicijos skyrių „išsiaiškinti asmenybių". Juos apklausė trys saugumiečiai. Po keturių valandų tardymo prieš vidurnaktį moteris paleido namo, bet tuo vargai nepasibaigė. Tuojau prasidėjo nauji tardymai. Po kelių dienų milicijoje buvo apklausinėjami pamaldose dalyvavusios Magdalena Kuncevičiūtė, Marytė Aleksaitė, Stasė Burkutė ir kt. Stasę Jakubonytę tardytoja kaltino, kad ji dalyvavusi vienuolių susirinkime; tvirtino, kad vienuolės, prisidengusios malda, skleidžia antitarybinę propagandą.

Gruodžio 11 d. saugumietis sakė tardomai Eugenijai Kalvaitytei: „Jūs, vyresnio amžiaus, galite melstis, bet jaunimo luošinti negalima." Prigrasinęs, jog už religinių sambūrių organizavimą gali tekti labai skaudžiai nukentėti, čekistas Kalvaitytei liepė įspėti visas vienuoles, kad draudžiama organizuoti eisenas ir religinius susibūrimus

Gruodžio 8 d., antradienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 50.**

Turinys:

- *Apžvalga – 1981 m. spalis–gruodis*
- *Kun. Broniaus Laurinavičiaus mirtis ir laidotuvės*
- *KGB terorizuoja jaunimą*
- *Mūsų kaliniai*
- *Ačiū už auką!*
- *Kodėl Šiluva kelia siaubą valdiškiems bedieviams?*
- *Jaunimas stato kryžius*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Nauji pogrindžio leidiniai*

1981 m. gruodžio 8 d.

Gruodžio 12 d., šeštadienis

Pedagoginio instituto studentas Robertas Grigas savo pareiškime Lietuvos prokurorui skundžiasi, kad milicininkai ir saugumiečiai kratos metu iš jo paėmė religinių knygų, E. Platerytės atvaizdus ir net ateistines knygas, kuriose buvę pabraukymų. Dalis knygų visiškai neįtraukta į kratos protokolą.

„Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto, kur studijuoju, – rašo R. Grigas, – auditorijose be paliovos giriama pati tobuliausia ir humaniškiausia tarybinė teisėtvarka. Tačiau joks politinių mokslų dėstytojas nekalbėjo, kad šios teisėtvarkos pagrindu gali būti cenzūruojama asmeninė biblioteka, konfiskuojama religinė literatūra, užrašai, netgi ateistinės knygos, jeigu jos su pabraukymais ir pastabomis. Kokia nuoga tendencija uždrausti galvoti, vertinti, diskutuoti netgi su knyga, gulinčia tavo stalčiuje. Negi milžiniškas ateistinės propagandos srautas taip giliai jaučia savo vidinį nepilnavertiškumą, kad laiko sau pavojumi mūsų, tikinčiųjų,

komentarus paraštėse? Ir koks atrodo veidmainiškas 1831 m. sukilimo dalyvės Emilijos Platerytės paminėjimas rajoniniame laikraštyje, kai tuo pačiu metu atiminėjamos jos atvaizdų kopijos!"

Gruodžio 15 d., antradienis

Bijutiškio klebonas kun. Jonas Danyla SJ pasiuntė Lietuvos KP Centro Komitetui pareiškimą, demaskuojantį ateistinį melą B. Jauniškio knygose:

„Sąžinė verčia mane dar kartą pasisakyti dėl moralinio chuliganizmo ir jo propaguotojų tarybinėje spaudoje pasmerkimo. Pernai rugsėjo mėnesyje rašiau Jums apie „Vagos" leidyklos išleistą Broniaus Jauniškio knygiūkštę „Be iliuzijų", kurioje pilna grubiausio melo, faktų iškraipymo, falsifikavimo ir kitaip manančiųjų niekinimo. „Vagos" leidykla, užuot atitaisiusi klaidą, visaip išsisukinėja ir atsiprašinėja."

Kun. J. Danyla faktais įrodo knygos „Be iliuzijų" melagingumą ir pareiškimą užbaigia taip: „Jeigu ir po šito mano rašto minėtoji Broniaus Jauniškio šmeižikiškoji knygiūkštė „Be iliuzijų" nebus atšaukta ir išimta iš bibliotekų, tai bus nepaneigiamas įrodymas, kad tarybinei spaudai visiškai ir absoliučiai nerūpi objektyvi tiesa, o tik beatodairiška ir akla antireliginė propaganda, ir kad ateistai, kovodami su religija, nesiskaito su jokiais faktais ir sveiko proto reikalavimais, o tik vadovaujasi principu „tikslas pateisina visokias priemones". Ten, kur nepripažįstama objektyvi tiesa, negali būti nė kalbos apie moksliškumą, ir taip vadinamas „mokslinis ateizmas" yra gryna fikcija."

Gruodžio 18 d., penktadienis

Kybartų K. Donelaičio vidurinės mokyklos mokytoja A. Strakauskaitė gruodžio 10 d. pertraukos metu tardė savo auklėtinę X kl. mokinę Vidą Merkevičiūtę. Auklėtoją domino Vidos draugai, bandė išgauti, ar mergaitė kartu su tos pačios mokyklos moksleivių grupe vasarą atostogavo prie Šlavantų ežero Lazdijų rajone. Kitą dieną V. Merkevičiūtę tardė mokyklos direktorius J. Dirvonskis, reikalaudamas prisipažinti, kad ji atostogavo Lazdijų rajone, ir vertė išduoti visus ten kartu buvusius mokinius.

Auklėtoja A. Strakauskaitė gruodžio 18 d. darsyk nusivedė Vidą Merkevičiūtę į direktoriaus J. Dirvonskio kabinetą, kur mergaitė vėl buvo „auklėjama". „Tu viena pati viską apsvarstyk, – kalbėjo direktorius. – Kaip tu auklėsi vaikus? Laikas pagalvoti ir apie tai. Susimąstyk! Galų gale, jei tu

jau taip fanatiškai tiki, tai tikėk, bet neorganizuok kitų, nesikišk, kur tau nereikia. Jei nori baigti mokyklą, rimtai pagalvok."

Gruodžio 23 d., trečiadienis

Sužlugus civilinės valdžios projektui prastumti savo kandidatus į vyskupus, reikėjo kažką apkaltinti, ir šitai padaryti pasišovė anonimas, šiemečių Kalėdų laikotarpiu įvairiais adresais išsiuntinėjęs piktą ir šmeižikišką raštą prieš vysk. J. Steponavičių.

Kodėl pastaruoju metu taip atakuojamas vyskupas tremtinys? Tiesa, ir anksčiau bedieviai jo nekentė už principingumą ir ištikimybę Bažnyčiai. Bet ši neapykanta dar labiau sustiprėjo, kai popiežius paskelbė vieną kardinolą in pectore („krūtinėje", „širdyje"; šitaip popiežius pagerbia asmenį, kurio skyrimo kardinolu paviešinimas dėl rimtų priežasčių nėra įmanomas) ir pasaulio spauda pradėjo spėlioti, kad tas kardinolas galbūt yra vyskupas Julijonas Steponavičius.

A M D G

1982 Kybartuose (VII)
„Kronikos“ dešimtmetis

Sausio 17 d., sekmadienis

Iš lageryje kalinamo Anastazo Janulio laiško, datuoto šia diena:

„Ačiū Dievui, esu sveikas ir linksmas. Sveikas dėl to, kad esu linksmas, ir linksmas dėl to, kad esu sveikas. Pradėjau antrą pusę bausmės. Iš to sekančios lengvatos – sąlyginės. Vienintelė teisėta lengvata – vienas 5 kg. siuntinys per metus. Gandas, kad, atlikus pusę bausmės, leidžia rašyti per mėnesį ne du, o daugiau laiškų, neteisingas. Yra numatytos kai kurios lengvatos, vadinamos „paskatinamomis“, bet jos taikomos tik tiems, kuriuos administracija laiko einančiais pasitaisymo keliu. Gali būti pavyzdingiausias, režimui nenusikaltęs nė per „nago juodymą“, o vis dėlto „nepasitaisęs“. O kas vadinama pasitaisymu – abi pusės sprendžia skirtingai.“

Vasario 6 d., šeštadienis

Stačiatikių dvasininko Dimitrijaus Dudko nenatūrali „atgaila“ per televiziją nedavė man ramybės, kad kada nors ir aš nebūčiau taip dvasiškai suluošintas, kai pakliūsiu į KGB kalėjimą. Todėl šiandien parašiau ir slaptame archyve palikau savo dvasinį testamentą:

Manasis Credo

„Vis dažniau girdžiu grasinimus, kad būsiu suimtas. Tikiu, kad saugumo grasinimai gali tapti tikrove. Galbūt saugumo organai mane prievartaus, kaip pravoslavų šventiką Dimitrijų Dudko, kad apgailėčiau savo veiklą, kaip nusikaltimą prieš valdžią ir žmones. Kas gali iš anksto užgarantuoti, kad pajėgs atsispirti prieš visas saugumo žinioje esančias priemones ir nepalūš. Gulago pragare palūžo tūkstančiai! Todėl šiuo metu, kai esu laisvas, noriu pasakyti savąjį „credo“.

Mačiau melą, smurtą ir moralinį supuvimą, todėl negalėjau likti abejingas. Noras matyti tautiečius laimingus čia ir ten, amžinybėje, vertė mane kovoti prieš visą tą blogį, kuris slėgė mano Tėvynę ir Bažnyčią, šitai kovai pašvenčiau vaisingiausius savo gyvenimo metus. Visoje savo veikloje vadovavausi krikščioniškos moralės dėsniais – sakyti tiesą, ginti tiesą, kovoti prieš smurtą, tačiau mylėti visus, net tuos, kurie yra melo ir smurto įrankiais.

Dėkoju Dievui, kad paskutiniame dešimtmetyje leido man vaisingai pasidarbuoti Bažnyčios, o tuo pačiu Tėvynės labui. Jei reikėtų viską pradėti iš naujo, daryčiau tą patį, nebent dar su didesniu uolumu. Apgailėti galiu tik tiek, kad, tikriausiai, galėjau padaryti dar daugiau.

Ramia širdimi einu į kalėjimą, kuris tebūnie mano veiklos vainikas. Nelaisvės metus skiriu kaip atgailą už savo klaidas ir už Bažnyčios bei Tėvynės ateitį. Visa, ką kentėsiu, skiriu už mylimus tautiečius, kad jie išliktų ištikimi Dievui ir Tėvynei, kad nė vienas nenueitų Judo keliu. Ypatingai trokštu, kad šią ištikimybę išlaikytų Lietuvos bažnytinė hierarchija, kuri saugumo yra labiau už visus prievartaujama. Broliams kunigams melsiu iš Dievo vienybės malonės: vienybės su Kristumi, su Bažnyčia, su Popiežiumi, bet ne su KGB ir ne su Religijų reikalų taryba.

Nelaisvėje nuolat maldausiu Viešpatį už Lietuvos seses, paaukojusias savo gyvenimą Dievo ir žmonių meilės tarnybai, kad jos didelį dėmesį skirtų kovai už Bažnyčios laisvę ir pagrindines žmogaus teises. Netikėkite, kai valstybinio ateizmo propagandistai sakys, kad ši veikla esanti politika. Tai ne politika, bet mūsų visų gyvybinis reikalas. O jei politika, tai Bažnyčios politika, Popiežiaus politika.

Savo širdyje nešiosiu visus tuos brangius Lietuvos tikinčiuosius, su kuriais susidūriau per 20 kunigavimo metų. Likite ištikimi Kristui ir Tėvynei! Išauginkite vaikus, nenusilenkiančius prieš melą ir prievartą. Tegul jie sukurs protingesnę ir sveikesnę visuomenę už tą, kurioje jums tenka gyventi.

Tikiu, kad mūsų darbą ir kovą tęs kiti, tik, galbūt, dar uoliau ir vaisingiau, negu tai pavyko man ir mano draugams. Jeigu kas nors sakys, kad „su galva sienos nepramušite", netikėkite šituo pesimizmu. Melo ir prievartos siena supuvusi, o su Kristaus pagalba visa įmanoma nugalėti. Jeigu kada nors mane išgirstumėte priešingai kalbant, netikėkite – ten kalbėčiau ne aš, bet vargšas saugumo sulaužytas žmogus. Kun. Sigitas Tamkevičius."

Vasario 16 d., antradienis

Iš kriminalinio lagerio Nižnij Tagile į laisvę šiandien išleista Gema Jadvyga Stanelytė, nubausta už religinės eisenos iš Tytuvėnų į Šiluvą organizavimą.

Vasario 17 d., trečiadienis

Į Kybartus šiandien atvažiavęs Vilkaviškio VK pirmininko pavaduotojas Urbonas reikalavo Kybartų bažnyčios komiteto pirmininko pavaduotoją Kostą Abraitį pasirašyti reikalavimą neleisti kun. J. Matulioniui Kybartų bažnyčioje atlikti kunigo pareigų: jis nesąs joks kunigas, yra nebaigęs Kunigų seminarijos, vyskupas nežinąs tokio kunigo ir tik klebonas Tamkevičius jį pasikvietęs. O kun. J. Matulionis įspėtas raštu, kad neturi teisės Kybartuose atlikti kunigo pareigų.

Vasario 20 d., šeštadienis

Viduklės religinės bendruomenės klebonas A. Svarinskas 21 valandą surengė klebonijoje susirinkimą, kuriame dalyvavo apie 30 vaikų ir apie 15 tėvų. Mokinių parengto vaidinimo dalyviai buvo nusigrimavę, persirengę atliekamos pjeses personažais. Už šį „nusikaltimą" klebonui buvo paskirta administracinė 50 rub. nuobauda.

Vasario 25 d., ketvirtadienis

1981 m. valdžios pareigūnai suaktyvino tikinčio Lietuvos jaunimo terorizavimą. Šių metų pradžioje daugelyje parapijų buvo renkami parašai po pareiškimu LTSR KP pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui. Dokumentą, kuriame išvardijama daug konkrečių tikinčiojo jaunimo persekiojimo faktų, pasirašė daugiau kaip 18 tūkstančių žmonių:

„Mes, Lietuvos jaunimas ir tikintieji, atkreipiame Partijos dėmesį į grubius, su jokia morale nesuderinamus tarybinių pareigūnų išpuolius prieš tikintį jaunimą. Tokie veiksmai pastaruoju metu ypač suaktyvėjo. <...> Mes įtikinėjami, kad esame pačios demokratiškiausios šalies piliečiai, bet demokratiją kol kas matome tik popieriuje. Kodėl pareigūnams nepatinka blaivus jaunimas? Kodėl jiems užkliūva jaunimo tikėjimas? Kokiais įstatymais remiantis tikintis jaunimas neturi teisės ekskursuoti, linksmintis ar gilinti savo įsitikinimus? Nejaugi tarybinės valdžios atstovai nemato moralinio skurdo tarp netikinčio jaunimo, kuris užpildo kalėjimus, pataisos darbų kolonijas, venerinių ligų

dispanserius, kad reikia visas jėgas nukreipti į tikinčiojo jaunimo terorizavimą? Peršasi mintis, kad tai daroma sąmoningai, norint administracinėmis priemonėmis padėti nesėkmingam tautos bedievinimui. Mes teisėtai reikalaujame, kad būtų užtikrintos elementariausios žmoniškumo teisės – gyventi pagal savo sąžinę ir įsitikinimus."

Vasario 27 d., šeštadienis

Prieš vakarines Mišias patarnautojai papasakojo Kybartų miestelyje pastebėję du keistus automobilius, kuriuose sėdi po keturis vyrus. Ministrantai teigė, kad tai tikriausiai KGB automobiliai. Jie pastovi vienoje vietoje, tuomet pervažiuoja į kitą; kartą pastebėjo keičiant automobilio numerius. Kokie įžvalgūs vaikai; net nekyla abejonės, kad tai mano „sargai", nes tai ne pirmas kartas, kai jie mane „saugo".

Vasario 28 d., sekmadienis

1033 kybartiečiai pasirašė kreipimąsi į LKP CK pirmąjį sekretorių P. Griškevičių:

„Mus, Kybartų parapijos tikinčiuosius, labai nustebino ir sukrėtė žinia, kad Vilkaviškio rajono Vykdomasis komitetas nori iš mūsų bažnyčios išvaryti mums gražiai patarnaujantį kun. Kastytį Joną Matulionį. Rajono pareigūnas žmonėms įrodinėja, kad mums patarnaujantis kunigas nėra tikras ir kad jis neturi valdžios leidimo eiti kunigo pareigas.

Ta proga mes pareiškiame: kadangi Tarybų Sąjungoje Bažnyčia atskirta nuo valstybės, tai netinka valdžios pareigūnams spręsti, kuris kunigas tikras, o kuris netikras. Antra, jei, nepaisant Bažnyčios nuo valstybės atskyrimo, vis tiek reikalingas valdžios leidimas, kad kunigas galėtų eiti pareigas, tai prašome Jus, kaip vyriausią Partijos galvą: įsakykite atitinkamoms valdžios įstaigoms išduoti kun. Kastyčiui Jonui Matulioniui reikiamą leidimą; šis kunigas mūsų parapijai yra labai reikalingas ir mes neleisime jo iš Kybartų išvaryti."

Kovo 7 d., sekmadienis

Vasario 27-ą prasidėjęs kagėbistų dežuravimas Kybartuose tęsėsi iki šios dienos. Ekipažas pasipildė mikroautobusu „Latvija", valst. Nr. 58-78 LLS. Saugumiečiams dežuruojant, Kybartų klebonijos pusrūsyje parengėm „Kronikos" 51 numerį. Nuolat kūrenosi krosnis, kad kratos atveju būtų galima staigiai viską sudeginti.

Kovo 19 d., penktadienis

Išėjo **„LKB kronikos" Nr. 51.**

Turinys:

- *Sveikinimai*
- *Lietuvos Katalikų Bažnyčios atgimimas*
- *„LKB kronikai" 10 metų!*
- *Laiškas „LKB kronikos" redakcijai*
- *Tikinčiųjų protestas*
- *Sugrįžo*
- *Bažnyčia „atskirta" nuo valstybės*
- *Kun. Leono Šapokos žudikų teismas*

1982 m. kovo 19 d.

Šiandien „Kronika" paminėjo savo gyvavimo **10 metų** sukaktį. Ta proga nepažįstamas skulptorius savo iniciatyva padirbdino iš medžio „Kronikai" skirtą skulptūrą, kurią pastatėme Kybartų bažnyčios šventoriuje. Laimindamas skulptūrą žmonėms neaiškinau, kokiai sukakčiai ji skirta. Ačiū Dievui, kad „Kronika" išliko gyva per dešimtį nelengvų metų – planas viršytas tris kartus!

Pradžioje „LKB kronika" turėjo vos kelis bendradarbius, o šiandien jų labai daug ir Tėvynėje, ir už jos ribų. Vieni renka faktus, rašo straipsnius, kiti jiems žinomais keliais persiunčia mūsų redakcijai. Paruoštas leidinys perrašinėjamas, dauginamas ir platinamas.

Labai daug šaunių bendradarbių „Kronika" turi užsienyje. Vieni iš jų leidinį verčia į anglų, prancūzų, italų ir kitas kalbas, antri medžiagą perspausdina įvairiuose laikraščiuose ir žurnaluose, treti siuntinėja įvairioms įstaigoms bei organizacijoms. Daugumos bendradarbių pavardžių „LKB kronika" nežino, bet jaučia jų moralinį artumą. Jei ne šimtai idealistų Tėvynėje ir Vakaruose, „Kronikos" arba nebūtų, arba ji būtų silpna ir neįtakinga. Todėl jos redakcija visų engiamų Lietuvos katalikų vardu visiems – čia ir ten – taria nuoširdų ačiū! Ačiū ir tiems, kurie „Kroniką" nuolat lydi savo malda!

Kovo 25 d., ketvirtadienis

Kai kun. J. K. Matulionis pradėjo viešai eiti kunigo pareigas Kybartų bažnyčioje, saugumas ėmėsi verbuoti žmones, kad šie sektų, kur jis gyvena ir kaip dažnai nebūna savo bute Vilniuje, o Vilkaviškio rajono pareigūnai rašė grasinančius įspėjimus.

Š. m. pavasarį Vilniaus m. prokurorui buvo parašytas anoniminis skundas (tikriausiai saugumo darbas!), kad pil. Jonas Matulionis niekur nedirba, veltėdžiauja – valkatauja, negyvena nuolat savo bute Vilniuje, Gorkio g. 17-6, tik retkarčiais parvažiuoja, triukšmauja ir t. t. Šmeižikišką skundą prokuroras persiuntė Vilniaus m. milicijai ir ji du kartus kvietėsi kun. Matulionį.

Tardytojas Žerebeckis kovo 25 d. pranešė kun. J. Matulioniui, kad remiantis gautu anoniminiu skundu, jog kunigas negyvena savo bute Vilniuje, norima iš jo atimti tą butą. Tardytojas atsisakė parodyti tą skundą. Žerebeckį domino, kur yra dirbęs kun. K. J. Matulionis, kur dabar dirba, kokią seminariją baigęs, kur yra toji neakivaizdinė seminarija, kada gavęs šventimus ir t. t. Kun. J. Matulioniui paaiškinus, jog anoniminis skundas šmeižikiškas, kad gyveno ir gyvena Vilniuje ir tik savaitės gale kaip kunigas patalkina Kybartų klebonui kun. S. Tamkevičiui, Žerebeckis pažadėjo, jog dar ne vieną kartą kunigui teks apsilankyti jų įstaigoje.

Kun. J. Matulionis dar vasario 28 d. išsiuntė LKP CK pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui pareiškimą, reikalaudamas uždrausti atsakingiems Vilkaviškio r. bei Vilniaus m. darbuotojams vykdomą jo asmens persekiojimą bei šmeižimą ir išduoti kunigo registracijos pažymėjimą

* * *

Išleidom **„LKB kronikos“ Nr. 52.**

Turinys

- *Šantažas prieš vysk. Julijoną Steponavičių*
- *Kun. Leono Mažeikos žudikų teismas*
- *Kun. Kastyčio Jono Matulionio persekiojimas*
- *Kun. Antano Gražulio teismas*
- *KGB siautėjimas Marijampolėje*
- *Rašo Lietuvos kunigai ir tikintieji*
- *Tikslas pateisina priemones*
- *TTG Katalikų komitete*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Nauji leidiniai*

1982 m. kovo 25 d.

Balandžio 2 d., penktadienis

Į respublikinę saugumo būstinę pas tardytoją R. Sprindį šiandien buvo iškviestas Robertas Grigas. Iškviestajam paprašius tardytoją prisistatyti, KGB pulkininkas Sprindys atrėžė: „Pasiskaityk „Kroniką", ten rasi mano pavardę!" Rodydamas per kratas atimtą patriotinę ir religinę spaudą, saugumietis kiek įmanydamas juodino ir niekino Lietuvos pogrindį; priekaištavo, jog tardomajam nepatinka sovietų valdžia. Galiausiai neištvėrė: „Nieko nesakyk, tik paaiškink, kas suformavo tavo įsitikinimus!" – šaukė.

„Jūsų kankinama Lietuva", – ramiai atsakė drąsus jaunuolis.

Balandžio 8 d., ketvirtadienis

Vilkaviškio prokuratūroje šiandien buvau perspėtas dėl kun. J. Matulionio kunigavimo Kybartuose. Valdžia niekaip nesusitaiko su padėtimi, kad kunigas be valdžios leidimo tarnauja tikintiesiems.

Balandžio 12 d., pirmadienis

Telšių r. švietimo skyrius šiandien atleido iš darbo Žarėnų vidurinės mokyklos vokiečių kalbos mokytoją ir kartu XI kl. auklėtoją Stefaniją Juozumaitę už jos religinius įsitikinimus. S. Juozumaitė jau dveji metai beveik kasdien viešai lanko bažnyčią. Visą tą laiką ji buvo persekiojama mokyklos direktorės Jankauskienės ir čekisto Norkūno. Balandžio pradžioje atvykęs Švietimo ministerijos atstovas jai taip pat grasino atleidimu. Norkūnas nuolat gąsdino mokytoją ir siūlė išeitį: jeigu apsiims bendradarbiauti su saugumu, galės toliau mokytojauti ir lankyti bažnyčią, be to, siūlė pastoviai aptarti kun. J. Kaunecko pamokslus.

Balandžio 12 d. (Velykų antrą dieną) mokytoja, net neįspėta prieš 2 savaites, kaip reikalauja įstatymas, buvo atleista iš darbo. Direktorė Jankauskienė pareiškė: „Iš po Velykų esi neišsipagiriojusi ir nuo šiandien dienos esi atleista, rytoj atsiimsi švietimo skyriuje darbo knygutę ir atlyginimą." Mokytojai neleido net atiduoti mokiniams jų rašomųjų. „Bus kas ir be tavęs atiduoda!" – paaiškino direktorė.

Darbo knygutėje įrašyta: „Už visų komunistinio auklėjimo uždavinių nevykdymą." Tai absoliuti netiesa: mokytoja S. Juozumaitė gerai auklėjo XI klasę, nebuvo jokių nusiskundimų. Ji tik nemokė ateizmo, nepriimtino jos įsitikinimams.

Balandžio 17 d., šeštadienis

Iš Panevėžio lagerio, garbingai atlikusi savo bausmę, sugrįžo Genovaitė Navickaitė. 1980 m. spalio 24–25 d. ji buvo nuteista 2 m. laisvės atėmimu, bausmę atliekant bendrojo režimo lageryje, ir išvežta į Panevėžio moterų kalėjimą, kur netrukus prasidėjo „perauklėjimas".

Laisvėje G. Navickaitę sutiko gražus būrys tikinčiųjų ir jaunimo. Šv. Mišių metu susirinkusieji dėkojo Dievui už Genutės auką ir meldė Aukščiausiąjį, kad nepristigtų žmonių, pasiryžusių aukotis už Bažnyčią ir tautos reikalus.

Balandžio 23 d., penktadienis

Joniškėlio parapijos klebonas kun. B. Urbonas gavo administracinės komisijos prie Pasvalio r. Vykdomojo komiteto nutarimą Nr. 59, rašytą 1982 m. balandžio 16 d., kuriuo buvo apkaltintas dėl mokinių dalyvavimo pamaldose (patarnavimo), ir nubaustas 50 rub. bauda.

Balandžio 28 d., trečiadienis

Kybartų bažnyčioje paminėjome mano kunigystės 20-metį. 1962-aisiais prieš šv. Velykas Telšių vyskupas Petras Maželis mums, devyniems penktakursiams diakonams, suteikė kunigystės šventimus. Į paminėjimą atvyko visi kunigai kursiniai ir drauge šventėme Mišias, dėkodami Dievui už kunigystės dovaną.

Balandžio 29 d., ketvirtadienis

Šį mėnesį Lietuvos kunigai pagaliau gavo liturginį kalendorių, pavadintą „Katalikų kalendorius–žinynas". Iš tikrųjų katalikai jo negavo; po vieną egzempliorių gavo tik bažnyčios ir kunigai.

„Katalikų kalendorius" kunigams džiaugsmo nesuteikė, nes jo tikslas aiškiai propagandinis. Be to, jame randame ne tik tiesos nutylėjimų, bet ir akivaizdaus melo bei grynai propagandinių manevrų. Kalendoriuje nutylima, kas yra Kaišiadorių vyskupijos apaštališkasis administratorius (tremtinys vyskupas Vincentas Sladkevičius); panašiai negarbingai nutylėta apie Vilniaus arkivyskupijos apaštališkąjį administratorių vysk. Julijoną Steponavičių.

Gegužės 2 d., pirmadienis

Balandžio 2 d. naktį nusiaubtas Panų kalnas, esantis Žemaičių Kalvarijos parapijos ribose: nugriauta koplyčia ir 2 koplytėlės, nuardyti net jų pamatai,

nugriauti gelžbetoniniai paminklai ir visi kryžiai, nuardyta tvora. Tą pačią naktį nugriauti kryžiai prie plento Varniai–Telšiai, Kungių ir Jomantų kaimuose bei kryžius Anulėnų kaime, prie Palangos–Šiaulių plento.

Sužinoję apie kalno išniekinimą, tikintieji pradėjo permaldavimo akciją: prašo laikyti šv. Mišias, eina sakramentų, važiuoti ar net pėsti vyksta į Panų kalną. Iš vandens ištraukti kryžiai, statulėlės, perrišti juodais kaspinais, vėl pastatyti; pačiame kalne ir miške, pakelėje, išdėlioti kryželiai iš pagaliukų bei akmenukų. Prie kelio į Panų kalną pastatytas naujas kryžius. Balandžio 24 d. vietoje sunaikinto pastatytas naujas kryžius žemaičių kankiniams Rainiuose.

Gegužės 6 d., ketvirtadienis

Marytės Subačiūtės bute (Vilnius, Dzeržinskio g.138-40) šeši čekistai šiandien padarė kratą, kurios metu paėmė „LKB kronikos" Nr. 51, leidinius „Dievas ir Tėvynė", „Rūpintojėlis" ir kt. Įdomi detalė: įsiveržę į butą saugumiečiai iš karto puolė ten, kur buvo juos dominę leidiniai, o kitur beveik nekrėtė. M. Subačiūtei atsisakius pasirašyti kratos protokolą, jie viską išsinešė, nepalikę jokio dokumento apie paimtus daiktus. Po kratos M. Subačiūtę du kartus tardė, baugino sudarysią jai bylą ir kaip geriausią išeitį siūlė su jais bendradarbiauti.

* * *

Milicijos pareigūnai šiandien prie Alytaus bažnyčios sulaikė kun. Kazimierą Mindaugą Žilį ir pareiškė, kad jie norį patikrinti jo kambarį (Alytus, Panemunykėlių g. 5), nes Kaune esąs sulaikytas pilietis Voveris, spausdinęs kun. K. Žilio užsakytus katekizmus. Kratos metu paimta nemaža lietuviškų ir lenkiškų katekizmų lapų. Po kratos kun. K. Žilys kelis kartus tardė. Jį suvedė akistaton su Voveriu, šis kunigą atpažino. Tardytojas bandė išgauti iš kun. K. Žilio reikiamus parodymus, bet jis atsisakė kalbėti.

Gegužės 11 d., antradienis

Šį mėnesį Maskvoje vyko viso pasaulio religijų atstovų konferencija taikos klausimu. Į ją RRT įgaliotinis nusiuntė vysk. Liudviką Povilonį, generalvikarą mons. Liudviką Mažonavičių ir Kunigų seminarijos rektorių dr. Viktorą Butkų. Lietuvos tikintieji ir kunigai nepritaria, kad dvasiškiai dalyvautų tokiose konferencijose, nes Maskvos rengiamos „taikos gynimo konferencijos" yra tik veidmainystė nuo pradžios iki galo.

Gegužės 25 d., antradienis

Jany-Kurgane (Kazachijos TSR) karinėn tarnybon pašauktas Robertas Grigas kareivių ir karininkų akivaizdoje atsisakė duoti priesaiką, kaip prieštaraujančią religiniams kataliko ir patriotiniams lietuvio įsitikinimams. Viename savo laiške jis rašo: „Iki paskutinio momento meldžiausi ir paėmęs automatą atsistojau tarp rikiuotės bei priesaiką priiminėjančio majoro ir pasakiau rusų kalba: „Aš, Lietuvos pilietis Robertas Grigas, pareiškiu, kad atsisakau priimti priesaiką, kaip prieštaraujančią mano religiniams ir patriotiniams įsitikinimams." Po to jaunuoliui teko pakelti nežmoniškai sunkias sąlygas disciplinariniame batalione.

Gegužės 27 d., ketvirtadienis

Į Kauno kuriją buvo sukviesti visi Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos dekanai. Nežinia dėl kokios priežasties – ar dėl to, kad vysk. L. Povilonis reikalavo, ar kad RRT įgaliotinis Anilionis bijojo dekanų streiko – šį kartą „smegenų plovimo" procedūra buvo atlikta ne Vykdomajame komitete, bet kurijoje. Generalvikaras Liudvikas Mažonavičius tyliai dekanus prašinėjo, kad šie neužaštrintų pokalbio nemaloniais klausimais.

Gegužės 31 d., pirmadienis

Parengėm **„LKB kronikos" Nr. 53.**

Turinys:

- *Dėkojame*
- *Sovietinis vandalizmas Kunigų seminarijoje*
- *RRT „plauna smegenis"*
- *Sovietinės „sąžinės laisvės" auka*
- *Genovaitė Navickaitė laisvėje*
- *Kratos ir tardymai*
- *Mūsų kaliniai*
- *Rašo Lietuvos kunigai ir tikintieji*
- *Katalikų kalendorius–žinynas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Nauji leidiniai*

1982 m. gegužės 31 d.

Birželio 11 d., penktadienis

Penki vyrai ir dvi moterys KGB darbuotojai šiandien padarė kratą pas kaunietę Teresę Kurtinaitytę, gyvenančią TSRS 50-čio g. Nr.16-92. Kratos orderyje įrašyta priežastis – „LKB kronikos" galimas dauginimas. Krėtikai labai nusivylė neradę jokių įkalčių. Paėmė tik rašomąją mašinėlę ir religinę knygą. Išeidami nepaliko net kratos protokolo.

Liepos 9 d., penktadienis

Didieji atlaidai Žemaičių Kalvarijoje liepos 2–9 dienomis vyko budint milicijos ir kariuomenės daliniams.

Liepos 14 d., trečiadienis

Šiais metais ypač suintensyvėjo kryžių naikinimas Lietuvoje. Birželio 18 d., nepaisant sargybos, miškelyje prie Telšių iškilo trys metaliniai žemaičių kankinių atminimui skirti metaliniai kryžiai. Juos sunaikino birželio 20 d. Birželio 21 d. nugriautas tikinčiųjų atstatytas kryžius Šiaulių–Palangos plento ir Eigirdžių–Anulėnų kelio kryžkelėje. Gegužės 3 d. nugriauta mūrinė meniška koplytėlė netoli Šateikių.

Kapčiamiesčio tikintieji birželio 24 d. kelyje Kapčiamiestis–Kauknorės pastatė medinį kryžių. Kitą dieną Lazdijų r. VK pirmininko pavaduotojas Vanagas atvykęs į Kapčiamiestį įsakė eiguliui A. Ignatavičiui jį nugriauti. Po poros dienų toje vietoje išaugo du kryžiai.

Birželio 30 d. Kapčiamiesčio–Gardino plento pamiškėje buvo pastatyta meniška šv. Antano koplytėlė žuvusiems už tautos laisvę. Po poros valandų koplytėlė buvo vandališkai nugriauta.

Kapčiamiestyje liepos 14 d. įvyko uždaras partinis susirinkimas, dalyvaujant rajono partijos atstovui. Aktyvistai ir draugovininkai buvo įpareigoti budėti, kad apylinkėje nestatytų kryžių.

Liepos 25 d., sekmadienis

Šventasis Tėvas liepos 21 d. kun. Antaną Vaičių nominavo vyskupu ir paskyrė Telšių vyskupijos bei Klaipėdos prelatūros apaštaliniu administratoriumi. Liepos 25-ąją Kauno arkikatedroje įvyko konsekracija. Šį popiežiaus Jono Pauliaus II paskyrimą Lietuvos kunigai ir tikintieji sutiko labai palankiai.

Liepos 30 d., penktadienis

Jėzaus Draugijos provincijolo Jono Danylos SJ įpareigotas, nuvažiavau pas tremtinį vyskupą Julijoną Steponavičių į Žagarę susitarti dėl pogrindyje kunigystei pasiruošusio Jono Borutos šventimų. Sutarėme, kad šventimus suteiks Skaistgirio parapijos bažnyčioje: rugpjūčio 4 d. – diakonato, o 5 d. – kunigystės.

Rugpjūčio 4 d., trečiadienis

Vežu Joną Borutą SJ į Skaistgirį. Vakarop, kaip buvome susitarę, atvyko vysk. Julijonas, klebonijoje aukojo Mišias ir per jas J. Borutai suteikė diakono šventimus.

Rugpjūčio 5 d. ketvirtadienis

Ankstų rytą vėl atvyko vysk. Julijonas ir naujajam diakonui suteikė kunigystės šventimus. Klebonas t. Leonardas Jagminas SJ pavaišino pusryčiais ir laimingi išsiskirstėme. Naująjį kunigą Joną Borutą nuvežiau į Bijutiškį. Pogrindyje atsirado dar vienas jaunas, išsilavinęs ir uolumo kupinas kunigas. Dieve, laimink jo gyvenimo ir tarnystės kelią!

Rugpjūčio 8 d., sekmadienis

Šiandien pagaliau įvyko vysk. Vincento Sladkevičiaus ingresas į Kaišiadorių katedrą. Džiaugiausi galėdamas dalyvauti šiame istoriniame įvykyje.

Anksti rytą Pabiržės bažnyčia (Panevėžio vyskupijoje) buvo pilna žmonių, norinčių atsisveikinti su tremtiniu vysk. Vincentu. Važiuojantį į Kaišiadoris jį ant kelio lydėjo šimtai Pasvalio ir Pumpėnų parapijų tikinčiųjų. Atvykstantį vyskupą leista pasitikti tik prie Kaišiadorių katedros šventoriaus vartų. Nepaisant valdžios pastangų kuo labiau sumenkinti iškilmę, žmonių prisirinko labai daug. Minia su gėlėmis užpildė gatvelę nuo šventoriaus iki centrinės gatvės. 12.30 val. iškilmingai sugaudė katedros varpai. Pasirodžius vyskupui, minia klojo ant mašinos ir žemės gėles, plojo rankomis – kaip kas sugebėjo, taip ir reiškė savo džiaugsmą.

Iškilmėje dalyvavę vyskupai L. Povilonis, J. Steponavičius ir A. Vaičius kartu su vysk. V. Sladkevičium koncelebravo šv. Mišias.

Vysk. V. Sladkevičius padėkojo visiems jį sveikinusiems, ypač jautriai – Panevėžio vyskupijai, kuri jį priėmė ir globojo: „Panevėžiečiai parodė man labai daug širdies, – kalbėjo vyskupas. – Tikiuosi tos širdies dar daugiau surasti pas savuosius, nes čia mano tėvo ir motinos žemė, čia mano tėvų pėdos

ir mano kaip vaiko pėdos. Ta vaiko nuotaika pasiliko mano širdyje, ir su ta nuotaika, su tuo entuziazmu, su Dievo malonės pagalba ketinu stoti į didįjį darbą Dievui ir Bažnyčiai."

Visi keturi vyskupai daugiau kaip 600 vaikų ir jaunuolių suteikė Sutvirtinimo sakramentą

Rugpjūčio 14 d., šeštadienis

Su grupe Kybartų parapijos choristų, Vilkaviškio autobusų parke pasisamdę autobusą, išvykome į Kryžių kalną. Privažiavus prie į jį vedančio kelio (iki kalno dar buvo likę maždaug 2 km), autobusas turėjo sustoti – neleido autoinspekcijos tyčia pastatytas draudžiamas ženklas. Palikom autobusą pagrindiniame kelyje ir pėsti, kalbėdami rožančių, pasukome Kryžių kalno link. Tiek kelyje, tiek pačiame Kryžių kalne buvo autoinspekcijos darbuotojų ir saugumiečių. Pasimeldę apžiūrėjome Kryžių kalną, o kai sugrįžome prie autobuso, jo jau neradome. Budintis prie kelio autoinspektorius atsisakė ką nors paaiškinti. Lietui lyjant, kalbėdami rožančių ir giedodami giesmes ėjome į Šiaulius. Nesuradę autobuso Šiaulių miesto autoinspekcijoje, kreipėmės į Šiaulių r. saugumo komitetą, kur mums buvo paaiškinta, kad apie įvykį jie nieko nežino, bet neseniai yra skambinę iš autoinspekcijos ir pranešę, jog autobusas stovi rajoninės autoinspekcijos kieme ir laukia keleivių. Rajoninėje autoinspekcijoje pareigūnai pareiškė, kad autoinspekcija, patikrinusi dokumentus, vairuotoją paleido, o kur jis nuvažiavo, jie nežiną. „Gal vairuotojas išsigando ir nuvažiavo namo", – tyčiodamasis kalbėjo atsakingas autoinspekcijos darbuotojas.

Artėjo vakaras. Žmonės, išalkę ir išvargę (maistas, daiktai, o kai kurių net drabužiai liko autobuse), palikti kelis šimtus kilometrų nuo savo namų, buvo priversti ieškotis kitų transporto priemonių sugrįžti. Vidurnakty pasiekę Kybartus visi susirinkome į bažnyčią, kur paaukojau šv. Mišias; meldėmės ir už dienos metu sutiktus pilnus neapykantos tikėjimui bei tikintiesiems pareigūnus.

Rytojaus dieną paaiškėjo, kad vos tik palikome autobusą, prie vairuotojo prisistatė inspektorius, saugumietis ir griežtai įsakė važiuoti į Šiaulius. Vairuotojui pabandžius priešintis ir paklausus, o kaip bus su žmonėmis, čekistas ironiškai pareiškė, jog maldininkai pareisią namo pėsti. Autobusas buvo nuvarytas į Šiaulių r. Valstybinio saugumo komiteto skyrių, o vairuotojas 3 val. buvo tardomas ir gąsdinamas. Pasibaigus tardymui į kelialapį

buvo įrašyta važiuoti tiesiai į Vilkaviškio garažą. Pinigų už autobuso nuomą valdžia tikintiesiems negrąžino.

Rugpjūčio 15 d., Žolinė

Parengėm **„LKB kronikos" Nr. 54.**

Turinys

- *Mūsų džiaugsmas, viltys ir nerimas*
- *J. E. Vysk. V. Sladkevičius užima Kaišiadorių vyskupo sostą*
- *J. E. Vysk. A. Vaičiaus konsekracija ir ingresas*
- *Atlaidai Ž. Kalvarijoje*
- *Po Panų kalno sunaikinimo*
- *Lietuvio kataliko kryžiaus kelias sovietinėje armijoje*
- *Mūsų kaliniai*
- *Konstitucijos „laisvės" ir gyvenimo tikrovė*
- *Valdžios pastangos atskirti kunigą nuo liaudies*
- *Kryžių naikinimas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*

1982 m. rugpjūčio 15 d.

* * *

Kybartų bažnyčios zakristijonas Petras Ferensa iš Bijutiškio atvežė kun. Joną Danylą SJ. Vakare jis uždarytoje bažnyčioje aukojo Mišias, per kurias sudėjau amžinuosius įžadus Jėzaus Draugijoje. Liudininkais buvo t. Algis Baniulis SJ ir Šventosios Šeimos kongregacijos seserų būrelis. Ačiū, geroji Motina, kuri mane vedei iki kunigystės ir atvedei į Draugijos šeimą. Tau patikiu visą tolesnę savo tarnystę.

Rugsėjo 1 d., trečiadienis

Šių metų vasarą dauguma visos Lietuvos kunigų pasirašė kreipimąsi į TSRS AT Prezidiumo pirmininką L. Brežnevą gindami Bažnyčios reikalus:

„Mums kelia susirūpinimą paskutiniu metu spaudoje pasirodę pikti išpuoliai prieš religiją. Lietuvos KP pirmojo sekretoriaus P. Griškevičiaus kalboje sakoma: „Reikia visokeriopai stiprinti internacionalinio ir patriotinio auklėjimo ryšį su kova už religinių atgyvenų likvidavimą" (LKP CK plenume Vilniuje 1981 m.

birželio 17 d.). Prieš religiją ir gerus kunigus drastiškai yra pasisakęs ir KP sekretorius L. Šepetys, o RRT įgaliotinis P. Anilionis griežtai reikalauja, kad būtų vykdomi LTSR ATP 1976.VII.28 patvirtinti „Religinių susivienijimų nuostatai".

Lietuvos katalikų dvasininkija mielai sveikintų normalius santykius tarp LTSR Vyriausybės ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios. Mes ir mūsų tikintieji neatsisakome vykdyti teisėtų tarybinės vyriausybės reikalavimų, kurie neprieštarauja Romos Katalikų Bažnyčios dogmoms ir moralei.

Tačiau dar kartą pabrėžiame, kad mes neturime teisės ir negalime vykdyti „Religinių susivienijimų nuostatų", kadangi tai nesiderina su mūsų sąžine.

Katalikų Bažnyčios normalius santykius su Lietuvos tarybine valdžia nuolatos drumsčia grubi tikinčiuosius įžeidžianti antireliginė propaganda, tarybinių pareigūnų išsišokimai, tikinčiųjų diskriminavimas darbovietėse, tarnautojų, mokytojų, moksleivių persekiojimas už religinių pareigų atlikimą; kryžių naikinimas, Švč. Sakramento išniekinimai, bažnyčių uždarinėjimai, bažnyčių ir kunigų apiplėšimai. Tikintieji ir dvasininkai buvo labai įžeisti dėl kelis kartus sunaikinto Kryžių kalno ir Alkakalnio arba Panų kalno nusiaubimo. Vilniaus arkikatedra paversta paveikslų galerija, šv. Kazimiero bažnyčia Vilniuje – ateistiniu muziejumi, Klaipėdos Taikos Karalienės bažnyčia – filharmonijos sale, nors Klaipėdos tikintieji neturi kur melstis.

Artinantis įžymiems jubiliejams – 500 m. nuo šv. Kazimiero mirties 1984 m. ir 600 m. nuo krikščionybės įvedimo Lietuvoje 1987 m., Lietuvos kunigai ir tikintieji laukia iš Partijos ir Vyriausybės šių geros valios gestų:

- *grąžinti katalikams uždarytas ir atimtas bažnyčias, ypač Vilniaus arkikatedrą, Vilniaus šv. Kazimiero bažnyčią ir Klaipėdos Taikos Karalienės bažnyčią;*
- *uždrausti naikinti istorines bei religines vertybes: kryžius, koplytėles, paminklus; uždrausti naikinti tikinčiųjų gerbiamas ir šventomis laikomas vietas;*
- *1976 m. liepos 28 d. priimtus „Religinių susivienijimų nuostatus" pakeisti taip, kad jie derintųsi su Katalikų Bažnyčios kanonais, tokiu būdu sudarant kunigams ir tikintiesiems sąlygas jų laikytis;*
- *grąžinti į pareigas jau daugiau kaip 20 metų be teismo ištremtą į Žagarę Vilniaus arkivyskupijos vyskupą Julijoną Steponavičių;*
- *peržiūrėti prievartos ir apgaulės būdu parapijos komitetams primestas sutartis su valdžia;*

– *įspėti rajonų ir apylinkių pareigūnus nutraukti kunigų ir tikinčiųjų diskriminaciją, nes tikintieji sudaro didžiąją Lietuvos gyventojų dalį ir pasižymi sąžiningu darbu; jie neturėtų būti netaktiškais pareigūnų veiksmais skatinami neigiamai žiūrėti į tarybinę valdžią;*
– *leisti pasistatyti bažnyčias besikuriančiuose miestuose, taip pat augančių miestų mikrorajonuose;*
– *leisti atlikti religines apeigas mirusiems šarvoti skirtose vietose.“*

Rugsėjo 5 d., sekmadienis

Ignalinos rajono Ceikinių parapijos tikintieji pasiuntė TSKP CK Generaliniam sekretoriui L. Brežnevui ilgą pareiškimą, kuriame išvardija, kaip engiami yra tikintieji, tarp jų – mokiniai, ir kaip valdžios pareigūnai nereaguoja į tikinčiųjų skundus. Pareiškimą pasirašė 1709 žmonės.

Rugsėjo 9 d., ketvirtadienis

Vilniaus m. Lenino r. liaudies teismas nuteisė sekmininką Eduardą Bulachą, gyvenantį Vilniuje, Viršuliškių g. 71-8, pagal LTSR BK 211 str. vienerių metų laisvės atėmimu, bausmę atliekant bendrojo režimo pataisos darbų kolonijoje Pravieniškėse. Rugsėjo 9 d. E. Bulacho bausmės atlikimo laikas baigėsi, tačiau į namus jis negrįžo. Vilniaus m. prokuratūra raštu Nr. 2077 pranešė E. Bulacho žmonai Svetlanai Aleksejevnai, kad jos vyras rugsėjo 9 d. iš naujo areštuotas, įtariant jį padarius nusikaltimą, numatytą LTSR BK 199 str.

Rugsėjo 12 d., sekmadienis

Šiluvos atlaidų sekmadienį po sumos jaunimas ir suaugę, tęsdami pernai gimusią tradiciją, keliais ėjo nuo didžiojo altoriaus per visą bažnyčią į šventorių. Kun. A. Svarinskas pamoksle faktais apibūdino sunkią dabartinę Bažnyčios padėtį Lietuvoje ir atviras bedievių pastangas ją likviduoti. Pamokslininkas pacitavo LKP CK pirmojo sekretoriaus P. Griškevičiaus žodžius, pasakytus 1981 m. gegužės 17 d. LKP CK plenume, jog „reikia visokeriopai stiprinti internacionalinio ir patriotinio auklėjimo ryšį su kova už religinių atgyvenų likvidavimą“. Valdiškiems bedieviams „atgyvena“ – Dievas, Bažnyčia, tikėjimas, o žodis „likviduoti“ jau savaime komentarų nereikalauja.

Kun. A. Svarinskas kvietė visus susirinkusius melstis už vysk. Julijoną Steponavičių, kurį bedieviai nori suniekinti – deda pastangas suklaidinti net Vatikaną.

Virš miestelio vis skraidė malūnsparnis, todėl žmonės, esantys toliau nuo garsiakalbių, dėl triukšmo beveik negirdėjo kunigo pamokslo. Po jo kunigas su kryžiumi rankose, jaunimas ir suaugusieji kalbėdami rožančių pradėjo eiti keliais apie bažnyčią. Ėjo vaikai, studentai, inteligentai, o šalimais – senukai ir ligoniai. Šventoriuje stovintys žmonės klaupėsi. Apėję bažnyčią keliais sugrįžo prie didžiojo altoriaus. Visų širdys džiaugsmingai plakė meile Dievui ir Tėvynei. Procesija apie bažnyčią truko daugiau negu pusantros valandos. Per visus atlaidus Šiluvoje buvo išdalinta 38 tūkst. Komunijų. Pernai – 28 tūkst.

Spalio 1 d., penktadienis

Į Viduklės kleboniją kartu su Viduklės apylinkės pirmininku E. Kringeliu šiandien atvykusi moteris klebonui kun. A. Svarinskui įteikė RRT įgaliotinio Anilionio įspėjamąjį raštą: „1982 m. rugsėjo 8–15 d. d. kun. A. Svarinskas atlikinėjo religines apeigas, sakė neatitinkančius tiesos šmeižikiško ir antivisuomeninio turinio pamokslus Šiluvoje (Raseinių raj.). Pažymėtina, kad tokie atvejai, kai kun. A. Svarinskas lankosi kituose religiniuose susivienijimuose ir ten atlieka religines apeigas, yra ne vieninteliai ir ne tik Kauno arkivyskupijos teritorijoje. Pakartotinai reikalauju Viduklės religinio susivienijimo kleboną kun. A. Svarinską, s. Vaclovo, laikytis religinių kultų įstatymų ir dar kartą įspėju, kad už įstatymų pažeidinėjimus jis gali būti patrauktas atsakomybėn."

Spalio 15 d., penktadienis

Į Naujosios Vilnios psichoneurologinę ligoninę Vidaus reikalų ministerijos tardymo valdybos skyriaus viršininko Lauraičio spalio 15 d. įsakymu atgabentas Vytautas Lažinskas. 1972 m. liepos 21-os naktį jis prie Klaipėdos kelio už Ariogalos pastatė 5,5 metrų aukščio metalinį kryžių. Valdžios pareigūnai kitą dieną kryžių nugriovė, o „kaltininkui" inkriminuojamas neveiksnumas.

Spalio 30 d., šeštadienis

Iš Vilniaus KGB izoliatoriaus po 35 metų kalinimo į laisvę išleistas mokytojas Petras Paulaitis.

P. Paulaitis gimė 1904 m. birželio 29 d. Jurbarko valsčiuje, Kalnėnų sodžiuje. 1922 m. išvyko į užsienį (Italiją), kur, baigęs gimnaziją, 2 metus studijavo filosofiją ir pedagogiką. 1928 m. paliko Italiją ir 4 metus dirbo pedagoginį darbą Portugalijoje – Lisabonoje. 1936 m. grįžo į Italiją ir Turino tarptautiniame teologijos institute studijavo teologiją. Baigęs šias studijas, dar dvejus metus studijavo politinę ekonomiją, specializavosi lotynų kalboje. 1938 m. Romoje įgijo minėtų specialybių diplomus ir grįžo į Lietuvą. 1940 m. birželio 17 d., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, buvo suimtas, bet tą kartą pavyko išsisukti – pasitenkino pašalinimu iš mokytojo pareigų. Jam grėsė pavojus iš naujo būti suimtam, todėl pasitraukė į Vokietiją, iš kur sekančių metų birželį sugrįžo į Lietuvą. Karo audrai praūžus, dėstė lotynų kalbą ir filosofijos pradmenis Jurbarko gimnazijoje. 1942 m. rudenį vokiečių gestapas klasėje jį areštavo. Pakeliui į Kauną jam pasisekė pasprukti; nuo to laiko jis gyveno ir dirbo nelegaliai.

1947 m. balandžio 12 d. P. Paulaitis buvo MGB areštuotas ir po septynis mėnesius trukusių žiaurių tardymų bei kankinimų nuteistas 25 m. laisvės atėmimo. 1956 m. Maskvos Ypatingoji komisija peržiūrėjo jo bylą ir išleido į laisvę, bet po metų suėmė ir vėl nuteisė 25 metams.

Lapkričio 1 d., pirmadienis

Į Viduklės parapijos kleboniją pas kun. A. Svarinską spalio 28 d. atvyko apylinkės pirmininkas E. Kringelis su įspėjimu, draudžiančiu lapkričio 1-ąją tikintiesiems organizuotai eiti į kapines pagerbti savo mirusiųjų; priešingu atveju bus pažeistas 1965 m. gegužės 12 d. įsakas. Be to, pasak E. Kringelio, „pastaruoju metu plinta gyvulių snukio ir nagų liga, todėl bet kokie masiniai renginiai uždrausti“. Klebonas įspėjimo nepasirašė.

Tą pačią dieną jį iškvietė į Raseinių r. Vykdomąjį komitetą, kur jam pakartotinai pateikė analogiško turinio įspėjimą ir liepė po juo pasirašyti. Motyvuodamas tuo, kad „jei ateistai eina į kapines, tai gali eiti ir katalikai, nes visi piliečiai, kaip tvirtina LTSR Konstitucijos 32 straipsnis, prieš įstatymus lygūs“, kun. Alfonsas pasirašyti atsisakė.

Lapkričio 1-ąją nuo vidurdienio Viduklėje buvo pilna milicijos ir saugumiečių. Autoinspekcija stabdė visas įvažiuojančias mašinas ir praleisdavo tik miestelio gyventojus, o toliau gyvenantys bei svečiai kapines galėjo

pasiekti tik pėsti. Po pietų, 17 val., jaunimas, apsirengęs tautiniais drabužiais, kunigas ir didžiulė minia tikinčiųjų (maždaug 1000 –1500) procesijos tvarka, su kryžiumi ir gedulingomis vėliavomis priešakyje, giedodami Visų šventųjų litaniją iš bažnyčios patraukė į kapines. Valdžios pareigūnai automašinomis zujo iš vieno miestelio galo į kitą ir, atsidarę duris, demonstratyviai fotografavo eiseną. Netoli kapinių vienas civiliai apsirengęs vyras fotografavo kiekvieną jaunimo gretą. Autoinspekcijos darbuotojai kalbėjosi tarp savęs: „Kam jie čia mus atvežė, juk žmonės taip tvarkingai eina, kad net gražu žiūrėti... Jie ir vėl apsijuokė."

Į gaisrinės pastatą, esantį netoli bažnyčios, čekistai iškvietė Viduklės tarybinio ūkio direktorių Letuką ir įsakė atpažinti eisenoje dalyvaujančius ūkio žmones. Jis, atsikalbinėdamas, kad prieblanda ir rūkas, atsisakė paklusti.

Kapinėse ateistai, norėdami trukdyti tikintiesiems, per garsiakalbius leido garsią muziką.

* * *

Kybartuose suredaguotas **„LKB kronikos" Nr. 55.**

Turinys:

- *Žvilgsnis į Bažnyčią kunigų akimis*
- *Kunigų seminarijoje*
- *Kratos ir tardymai*
- *Šiluva – 1982*
- *Mūsų kaliniai*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Sovietinėse respublikose*
- *Dėkojame!*

1982 m. lapkričio 1 d.

Lapkričio 12 d., penktadienis

Jurijus Andropovas, ilgus metus buvęs KGB pirmininkas, tapo TSRS KP CK Generaliniu sekretoriumi, tai yra faktiniu Sovietų Sąjungos vadovu. Jo išrinkimas į šį aukščiausią postą nieko gero nežada; tikriausiai represijų bus žymiai daugiau, nei anksčiau.

Lapkričio 23 d., antradienis

Šiandien Bernadeta Mališkaitė prievarta, lydima milicininko, iš Kauno buvo nuvežta į Vilniaus saugumą. Tardytojas Vilimas klausinėjo, ką ji žino apie ukrainiečių tremtinį Zorianą Popadiuką, iš kur gavusi jo adresą, ar nėra siuntusi jam siuntinių ir t. t. Pasirašyti po protokolu tardomoji atsisakė. Paskui ją apklausinėjo dar vienas čekistas (vadino savo majoru Sasnausku). Jį domino, kodėl B. Mališkaitė metė mokytojavimą, gyrė jos pedagoginius sugebėjimus, liepė apsigalvoti ir grįžti dirbti atgal į mokyklą – siūlė savo rekomendaciją, nes be jos vargu ar kas priims. Pastaruoju metu B. Mališkaitė įsidarbinusi prie Virbalio bažnyčios.

Lapkričio 29 d., pirmadienis

Garliavoje šiandien areštuota Jadvyga Bieliauskienė ir laikoma Vilniaus saugumo izoliatoriuje. Tardytojų Pilelio ir Urbono žodžiais tariant, ji yra kaltinama Garliavos moksleivių religinio būrelio organizavimu, parašų rinkimu po tikinčiųjų pareiškimais, skundo rašymu Kauno miesto prokurorui dėl vaikų terorizavimo bei neteisėtų tardymų ir t. t. Už tokią „antitarybinę veiklą" jai grasinama 7 m. kalėjimo. Stalino represijų laikotarpiu J. Bieliauskienė buvo nuteista 10 metų kalėti.

Lapkričio 29 d., pirmadienis

10 val. į Vilniaus saugumą pas tardytoją Kovaliovą buvo iškviesta prie Kybartų bažnyčios tarnaujanti Ona Šarakauskaitė. Prisistatęs čekistas pareiškė norįs su ja draugiškai pasikalbėti. Dėjosi geru komunistu, pasisakė esąs paskirtas rūpintis O. Šarakauskaitės ateitimi; gerai žinąs jos šeimos narius, draugus. Tardomoji atsakė esanti patenkinta gyvenimu ir paprašė nesivarginti dėl jos ateities.

Gruodžio 11 d., šeštadienis

Žarėnų parapijos klebonas kun. Alfonsas Pridotkas parašė TSKP CK Generaliniam sekretoriui Andropovui tokio turinio pareiškimą:

„Artėja gyvenimo saulėlydis. 1983 m. baigsiu 60 metų. Ta proga noriu pastatyti kryžių prie savo namo. Tuo reikalu kreipiausi į rajono architektą, vėliau į LTSR Ministrų Tarybą. Visur atsakymai neigiami. Šiuo atsakymu esu pritrenktas. Net kunigui neleidžiama pastatyti kryžių prie savo namo senatvės jubiliejaus proga.

Manau, kad draudimas statyti kryžių prie savo namo prieštarauja sąžinės laisvei ir Konstitucijai. Prašau leisti man prie savo gyvenamo namo individualinės valdos ribose pastatyti kryžių 60 metų jubiliejaus proga."

AMDG

1983 Nuo Kybartų iki Uralo

Sausio 7 d., penktadienis

Pakruojo ligoninėje nuo širdies infarkto šiandien mirė Linkuvos klebonas prelatas kun. Leopoldas Pratkelis. Tai viena iš šviesiausių ir tvirčiausių Lietuvos Katalikų Bažnyčios asmenybių.

L. Pratkelis gimė 1912 m. birželio 5 d. Petrapilyje. Tėvams grįžus į Lietuvą, gyveno Zarasų apskrityje, Antalieptės parapijoje, Paciškių kaime. Baigęs Antalieptės pradžios mokyklą, mokėsi Utenos gimnazijoje, vėliau įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1938 m. birželio 11 d. buvo įšventintas kunigu. 1950 m. jį areštavo ir 6 metus kalino Rusijos kalėjimuose.

Sausio 20 d., ketvirtadienis

1982 metais KGB parengė planą sunaikinti Katalikų komitetą – suimti mane, kun. A. Svarinską ir kun. J. Kaunecką. Š. m. sausio 20-ą KGB 5 tarnybos viršininkas pulkininkas Baltinas šį planą patvirtino ir jo pirmąja auka tapo „Nepataisomasis" – kun. Alfonsas. Pagal šį planą pas mus, tris kunigus, sausio 26 d. privalėjo būti atlikta krata ir suėmimas. Tą pačią dieną buvo numatytos kratos pas kun. V. Vėlavičių – Skaudvilėje, kun. A. Keiną – Valkininkuose, kun. A. Šeškevičių SJ – Gargždduose, kun. A. Gražulį SJ – Prienuose, kun. J. Danylą SJ – Bijutiškyje ir pas Birštono kleboną kun. M. Petkevičių.

Sausio 26 d., trečiadienis

Vakar, sausio 25 d., Raseinių autoinspekcijos viršininko pavaduotojas Miniotas pranešė, kad kun. A. Svarinskas sausio 26 d. atvyktų į autoinspekciją dėl rudenį įvykusios avarijos (važiuojant autostrada ant mašinos užšoko briedis).

Klebonui vos tik sugrįžus iš laidotuvių, apie pusę trijų, vėl paskambino iš Raseinių, reikalaudami kuo greičiau atvažiuoti. Reikalas būsiąs trumpas. Kun. Alfonsas, palikęs tikinčiuosius tartis dėl kitų laidotuvių, nevalgęs, skubiai išvažiavo į autoinspekciją, žadėdamas tuoj pat sugrįžti.

Tokiu apgaulingu būdu iškviestą į Raseinių autoinspekciją kun. A. Svarinską ir areštavo – nevalgiusį, be pinigų, nepasiėmusi net būtiniausių drabužių ir daiktų.

Apie 30 saugumiečių šią dieną apsupo kun. Jono Kaunecko butą Telšiuose. Keletas jų tyliai įėjo į jo darbo kambarį ir pateikė LTSR prokuratūros nutarimą kratai ryšium su kun. A. Svarinsko ir Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto byla.

Tą pačią sausio 26-ąją 17 val. pas Valkininkų kleboną kun. Algimantą Keiną atlikta krata siekiant paimti TTGKK dokumentus ir kitą medžiagą, turinčią reikšmės byloje. Kratai vadovavo teisininkas E. Bičkauskas, krėtė 7 saugumiečiai, dalyvaujant dviem kviestiniams. Buvo iškrėsta vargoninkė Rita Lengvenytė ir klebonas kun. A. Keina. Paimti du kun. A. Keinos pamokslų segtuvai, TTGKK dokumentai ir rašomoji mašinėlė.

Gargždų parapijos vikaro kun. Antano Šeškevičiaus SJ bute, garaže ir palėpėse irgi šiandien 5 valandas truko krata, kuriai vadovavo Klaipėdos ypatingų bylų tardytojas A. Barasevičius. Čekistai ieškojo TTGK komiteto dokumentų archyvo bei sovietinę santvarką šmeižiančios literatūros. Paimta 2 rašomosios mašinėlės (viena kun. A. Šeškevičiaus, kita vargonininko), 10 magnetofoninių juostų su pamokslų bei giedojimų įrašais, valdžios organams išsiųstų raštų kopijos ir kiti raštai; iš palėpės paimtas „Kronikos" Nr. 55. Darydami kratą saugumiečiai sulaikė visus atėjusius pas kun. A. Šeškevičių, neišskiriant nė parapijiečio, atvykusio vežti kunigo pas ligonį. Iš kunigo reikalauta nurodyti, kokius ryšius jis palaikė su kun. A. Svarinsku.

Šią dieną krata atlikta ir pas Kapsuko r. Mokolų kaimo gyventoją Juozą Ardzijauską. Milicijos kapitonas Tamkevičius parodė kratos orderį, kuriame buvo pažymėta, kad ieškoma pavogtos mašinos ir J. Ardzijauskas įtariamas kaip galėjęs įvykdyti šį nusikaltimą. J. Ardzijauskas pasiūlė apžiūrėti garažą, tačiau pareigūnai, tarpusavy pasitarę, pradėjo naršyti po

knygas bei stalčius. Į gyventojų nustebimą, kad mašinos stalčiuje nepaslėpsi, niekas nereagavo. Paėmė pamokslų įrašus, magnetofonus, kelis „LKB kronikos“ numerius, A. Solženycino knygos „Gulago salynas“ II dalį. Krata užtruko maždaug 7 val. Po jos J. Ardzijauską nuvežė tardyti į saugumą, iš kur jį išleido tik kitos dienos vakare.

Sausio 31 d., pirmadienis

TTG katalikų komiteto nariai šiandien pasiuntė TSKP CK generaliniam sekretoriui Jurijui Andropovui raštą, ginantį kun. A. Svarinską. Jį gina ir daug tikinčiųjų.

Vasario 4 d., penktadienis

Į Kelmės vidaus reikalų skyrių šiandien iškviesta Regina Teresiūtė, gyvenanti Kelmėje, Laisvės g. 11. Jos laukęs milicijos pareigūnas Kornikas pareikalavo pateikti pasą ir darbo pažymėjimą. R. Teresiūtė dirba prie Žalpių bažnyčios. Parodžius dokumentus, milicijos leitenantas, kaltindamas, kad darbo sutartis buvo prievarta kun. A. Svarinsko ir Žalpių klebono Juozapo Razmanto išgauta iš Žalpių parapijos komiteto, juos atėmė ir įsakė rašyti pasiaiškinimą, kodėl dirba prie bažnyčios.

Vasario 9 d., trečiadienis

Į Vilniaus saugumą vakar buvo iškviesta Viduklės klebonijos šeimininkė Monika Gavėnaitė. Tardytojas papulk. Žemelys klausinėjo apie 1980 m. kratos metu iš jos paimtus pogrindžio leidinius „Tiesos kelias“ ir „Ateitis“. Saugumietį domino, ar M. Gavėnaitė nėra rašiusi kun. A. Svarinskui TTG katalikų komiteto dokumentų, kur klebonas juos siųsdavęs, apie ką kalbėdavo pamoksluose; tvirtino, kad ji yra sukūrusi protesto dėl kun. A. Svarinsko arešto tekstą, teiravosi apie anksčiau rinktus tikinčiųjų parašus ir eisenas į Šiluvą. Visa tai esą nusikaltimai prieš valdžią. M. Gavėnaitė pareiškė, kad jie niekada nesusikalbės, nes tuos pačius veiksmus vertina visai skirtingai.

Vasario 9 d. ją tardė papulk. Urbonas. Tardytojas Vidzėnas ekspertizei paėmė tardomosios rankraščio ir mašinėle rašytų tekstų pavyzdžius. Apie pietus du čekistai – Pilelis ir Zimblys – išsivežė M. Gavėnaitę į Viduklę, kur paėmė kun. A. Svarinsko pasą, karinį bilietą ir, klebono prašymu, anglų bei italų kalbų vadovėlius.

Vasario 10 d., ketvirtadienis

Piktas anonimas išplatino bjaurų straipsnį apie tremtinį vyskupą J. Steponavičių: „Tariamasis kardinole „in pectore"! Tai tu laimini svarinskų, tamkevičių, keinų, zdebskių ir į juos panašių Bažnyčios skaldytojų veiklą. Tai tavo ir „veikėjų" darbelius Šventasis Sostas taip įvertino, kad ne katalikiška Lietuva, o protestantiškoji Latvija gavo kardinolą ir dar vieną vyskupą." Paskvilis pasirašytas „daugumos kunigų nuomonę išreiškiančio konfratro", kuris greičiausiai turi KGB karininko antpečius. Kitas anonimas ragina popiežių, vyskupus ir kunigus melstis, „kad nelabasis neveiktų Bažnyčios nenaudai per vyskupą Steponavičių". Piktus anoniminius laiškus, gimusius KGB būstinėje, taip pat gavo Katalikų komiteto nariai kunigai.

Į Kybartų vidurinę mokyklą atvykęs Vilkaviškio rajono partijos komiteto sekretorius Tėvelis eidamas per klases aiškino mokiniams apie suimtąjį kun. Alfonsą Svarinską. Tikino, kad jis pokario metais bendravęs su „banditais", organizavo Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą, eisenas į Šiluvą ir kt. Kalbėdamas apie Kalėdų senelį, aplankiusį Kybartų tikinčius vaikus, melagingai teigė, kad ta proga klebonas kun. Sigitas Tamkevičius kurstė žmones prieš tarybinę santvarką, vaikams dalijo paveiksliukus su buržuazinės Lietuvos vėliava. Iš tikrųjų vaikams buvo dalijami kalėdiniai paveiksliukai. Pabaigoje Tėvelis pradėjo rodyti religines knygas, kurias išleido tarybinė valdžia. Parodė net Mišių skaitinius, atspausdintus ant iš Vatikano gauto popieriaus, ir Šventojo Tėvo encikliką „Dives in misericordia", taip pat atsiųstą iš Vatikano. Partorgas nerausdamas melavo, esą Tarybų Lietuvoje katekizmų išleista daugiau nei konstitucijų, tik kunigai juos slepia, norėdami sukelti žmonėse nepasitikėjimą valdžia.

Tą patį ketvirtadienį keturi milicininkai gatvėje sulaikė Kybartų bažnyčios vargonininkę Birutę Briliūtę ir apkaltino ją „pažeidus pasų nuostatus". Iš tikrųjų B. Briliūtė Kybartuose nuolat negyveno ir tik atvažiuodavo dirbti. Pareigūnai ją nusigabeno į Vilkaviškio milicijos skyrių. Viršininko nebuvo, o jo pavaduotojas nežinojo ką daryti. Pasitaręs KGB būstinėje milicininkas Kazlauskas liepė B. Briliūtei prisistatyti į skyrių rytoj ir atsivežti darbo sutartį.

Vasario 11 d., penktadienis

Vos B. Briliūtei peržengus milicijos viršininko slenkstį, pasipylė serija keiksmų. Po tokios įžangos nešvankiai besikeikiantis pareigūnas pareikalavo paso ir darbo sutarties. B. Briliūtė panoro sužinoti, kas jis per tipas, taip meistriškai besikeikiąs, ir paprašė parodyti asmens dokumentus. Pykčio perkreiptu veidu pareigūnas tyčiojosi iš B. Briliūtės ir sakė, kad tokias kaip ji reikia naikinti. Po to iškvietė tris moteris, kurios j padarė asmens kratą. Dabar jau tyčiojosi ir užgauliojo ne vienas, bet keturi. B. Briliūtė nutarė, kad vis tiek nepavyks įrodyti, jog ji nėra nei „rupūžė", nei „davatka" (taip ją vadino pareigūnai), todėl geriau visai tylėti. Kai nusibodo tyčiotis, viršininkas įsakė milicininkui Kazlauskui surašyti vieną protokolą „už pasikėsinimą į pareigūno gyvybę, sveikatą ir orumą" ir nubausti 15 parų arešto, o antrą – „už pasų nuostatų pažeidimą". Surašius protokolus B. Briliūtę nugabeno į teismą. Teisėjas Šlenfuktas kalbėjo, kad visi bažnyčios darbuotojai yra veltėdžiai. Kai B. Briliūtė paprašė parašyti teismo sprendimą, teisėjas atsakė: „Jokios pažymos negausi. Eik ir taupomojoje kasoje sumokėk 20 rub. valstybės naudai. Jei dar ko nors klausi, tikrai gausi 15 parų."

* * *

Vilkaviškio r. VK pirmininko pavaduotojas J. Urbonas, lydimas Kybartų m. VK pirmininko ir sekretorės, atvyko į Kybartų kleboniją ir bandė man perskaityti oficialų įspėjimą už tai, kad š. m. vasario 6 d. Kybartų bažnyčioje buvo renkami parašai protestuojant prieš kun. A. Svarinsko areštą. Atsisakiau išklausyti įspėjimo teksto, nes pavaduotojas Urbonas atsisakė palikti įspėjimo nuorašą, o kai pareigūnas vis tiek bandė jį perskaityti, palikau jį kambaryje ir išėjau pareiškęs, kad ne mano pareiga vaikyti iš bažnyčios parašų rinkėjus; šią pareigą gali atlikti milicininkai ar saugumiečiai.

Vasario 14 d., pirmadienis

Labai įtemptu laiku Kybartuose suredaguotas **„LKB kronikos" Nr. 56.**

Turinys:

- *Maskvos spaudimas didėja*
- *Kardinolo problema*
- *Kun. Alfonso Svarinsko suėmimas*

- *Petras Paulaitis laisvėje*
- *Mirė prel. L. Pratkelis*
- *Kratos ir tardymai*
- *Jono Sadūno persekiojimas*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*
- *Nauji leidiniai*

1983 m. vasario 14 d.

Vasario 16 d., trečiadienis

Kun. J. Žemaitis parvežė į Lietuvą Airijos katalikų padovanotą Švč. Mergelės Marijos statulėlę.

Prieš kelerius metus Airijos katalikai nusprendė persekiojamiems Lietuvos katalikams perduoti simbolinę dovaną – Marijos statulėlę, kuri turėjo būti Vilniaus Aušros Vartuose. Sovietinė valdžia nesutiko, kad ši statulėlė būtų pargabenta į Lietuvą, todėl laikinai buvo saugoma Dublino šv. Kazimiero bažnyčioje.

Š. m. sausį po Angliją ir Airiją važinėjo TSRS dvasininkų „ekumeninė delegacija". Ją organizavo Religijų reikalų taryba ir jos tikslas buvo ne ekumenizmas, bet propaganda, kad Sovietų Sąjungoje esanti tikėjimo laisvė. Maskvoje per instruktažą, kaip dvasininkai turi laikytis kelionės metu, Šakių dekanas mons. J. Žemaitis paklausė atsakingo RRT darbuotojo, ką jam daryti, jei Airijos katalikai prašys parvežti Švč. M. Marijos statulą į Lietuvą. Pareigūnas atsakė, jog galįs paimti. Atrodo, Airijos katalikai su savo reikalavimais persiųsti statulą į Lietuvą jau taip buvo įgrisę sovietinei valdžiai, kad ši ryžosi panaudoti šią delegaciją statulos pargabenimui į mūsų šalį. Dubline sovietų ambasados darbuotojai džiaugėsi, kad galų gale atsikratys Marijos statulos.

Delegacijai sugrįžus į Maskvą, prisistatė muitinės darbuotojai ir statulą atėmė. Parvykęs į namus mons. J. Žemaitis telefonu informavo RRT įgaliotinį P. Anilionį apie nemalonų įvykį. Po kiek laiko įgaliotinio pavaduotojas Juozėnas pranešė, kad Marijos statulą bus galima pasiimti, tik ji turės būti Šiluvos bažnyčioje. KGB nenorėjo, kad statula liktų sostinėje.

Ne be RRT įsikišimo Airijos katalikų dovana į Šiluvą nugabenta tyliai, be iškilmių. Kunigai ir tikintieji apie tai nebuvo informuoti. O kad airiai katalikai liktų patenkinti tokiu tyliu dovanos priėmimu, RRT įsakė vysk. L. Poviloniui pasiųsti padėką Airijos kardinolui.

Vasario 18 d., penktadienis

TTG katalikų komiteto narys Krokialaukio klebonas kun. Vaclovas Stakėnas nuo vasario 10-osios keturias dienas buvo tardomas Vilniaus KGB būstinėje apie suimtąją Jadvygą Bieliauskienę ir apie Katalikų komitetą. Tardytojas Gavėnas priekaištavo, kad kun. Stakėnas nesąs atviras. Tardymo metu su pasiūlymais bendradarbiauti buvo prisistatęs čekistas, pasivadinęs Antanu, jau anksčiau stengęsis kun. V. Stakėną padaryti savo „draugu".

Vasario 19 d., šeštadienis

Šio mėnesio 17, 18 ir 19 dienomis Vilniaus saugume buvo tardomas Katalikų komiteto narys Telšių vikaras kun. Jonas Kauneckas. Tardytojas Pilelis visus klausimus kreipė ta linkme, kad už Katalikų komiteto veiklą liktų kaltas kun. A. Svarinskas. Kun. J. Kauneckas teigė, kad visi šio komiteto nariai yra vienodai atsakingi ir negalima vieno kaltinti daugiau už kitus.

Kovo 1 d., antradienis

Vasario 28 ir kovo 1-ą buvau tardomas Vilniaus KGB būstinėje. Majorą Pilelį domino du klausimai: ką galėčiau paliudyti apie kun. A. Svarinsko ir Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto veiklą. Nuvyliau savo tardytoją nieko naudingo nepasakydamas.

Kovo 15 d., antradienis

Vilkaviškio r. Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas J. Urbonas atvyko į Kybartus perskaityti RRT įgaliotinio P. Anilionio įspėjimo:

„1982 m. birželio 10 d. Katalikų Bažnyčios Kybartų religinio susivienijimo klebonas kun. Sig. Tamkevičius buvo supažindintas su RRT įgaliotinio įspėjimu apie tai, kad jis pasikvietė jokios dvasinės mokyklos nebaigusį ir neįšventintą į kunigus, neturintį registracijos pažymėjimo pilietį Kastytį Joną Matulionį ir savavališkai pavedė jam eiti vikaro pareigas.

Minėtas pilietis niekur nedirbdamas, prisidengęs kunigo vardu, laiko mišias, klauso išpažinčių sako dargi antivisuomeninio pobūdžio pamokslus, vadovauja bažnytinėms procesijoms bei ceremonijoms.

Įspėjime buvo nurodyta, kad kun. Tamkevičius savo neteisėtais veiksmais pažeidė RRT prie TSRS Ministrų Tarybos 1968 m. spalio 31 d. instrukcijos „Apie religinių susivienijimų maldos namų ir pastatų apskaitą, taip pat dėl tvarkos registruojant religinių susivienijimų vykdomuosius organus ir kulto tarnautojus" 17, 18 ir 19 paragrafus. Tačiau kun. Tamkevičius jokių išvadų dar nepadarė.

Pakartotinai įspėju kun. S. Tamkevčių ir reikalauju neleisti tenkinti tikinčiųjų religinius poreikius asmeniui, pasivadinusiam kunigu, neturinčiam registracijos pažymėjimo. Priešingu atveju jūs būsite patrauktas atsakomybėn, o religiniam susivienijimui, remiantis „Religinių susivienijimų nuostatų" 35 punktu, panaikinta registracija."

Įspėjimo nepasirašiau. Jį tik perskaitė, o nuorašo neįteikė.

Tą pačią dieną VSK tardytojas mjr. Pilelis atvyko į Skaudvilę ir apklausė Skaudvilės kleboną kun. Vincą Vėlavičių apie kun. A. Svarinską ir TTG katalikų komiteto veiklą. Tardomasis atsiliepė apie suimtąjį Viduklės kleboną kun. A. Svarinską kaip apie vieną iš pačių geriausių Lietuvos kunigų, o apie Katalikų komiteto veiklą ką nors paliudyti atsisakė. Tardytojas kunigo atsakymus surašinėjo netiksliai, stengdamasis juos taip iškreipti, kad jie tiktų saugumo užmačioms. Kun. Vėlavičius apklausos protokolo nepasirašė ir pasiuntė prokurorui tokį raštą:

„Protestuoju dėl šitokio tardytojo elgesio ir prašau surašytąjį protokolą laikyti negaliojančiu. Apie kun. Alf. Svarinską galiu paliudyti štai ką: jis buvo uolus Katalikų Bažnyčios kunigas, sąžiningai atliko savo kunigiškas pareigas ir už tai dabar kenčia kalėjime. Visi kaltinimai prieš kun. Alf. Svarinską negalima kitaip vertinti, kaip pastangos susidoroti su geru kunigu ir tuo būdu padėti ateistams kovoti prieš Katalikų Bažnyčią Lietuvoje."

Kovo 20 d., sekmadienis

Nors jau kelis kartus buvo kviečiamas, kun. J. Zdebskis nenuvyko tardymui. Kovo 20-ą jis savo automobiliu vyko į sekmadienio pamaldas Kučiūnų bažnyčioje, kurią aptarnauja. Pakeliui jį sulaikė ir nuvežė į Lazdijų VRS, o

iš ten valdiška mašina į LTSR prokuratūrą. Egidijų Bičkauską domino analogiški klausimai: ką jo tardomasis gali pasakyti apie kun. A. Svarinską ir TTG katalikų komiteto veiklą. Kun. J. Zdebskis atsisakė bet ką paliudyti. Užklaustas, ką galėtų pasakyti apie tai, kas jį prieš kelerius metus apdegino, kun. J. Zdebskis patarė tardytojui kreiptis į kompetentingus organus, kurie apie tą nusikaltimą turi reikiamos informacijos.

Balandžio 3 d., sekmadienis

Kybartuose parengėm **„LKB kronikos" Nr. 57.**

Turinys:

- *Laisvę kun. Alfonsui Svarinskui!*
- *Kratos ir tardymai*
- *RRT propaganda*
- *Kam jūs tarnaujate?*
- *Kankinių tautos dovana*
- *Žinios iš vyskupijų*
- *Sovietinėje mokykloje*
- *Bažnyčia sovietinėse respublikose*
- *Nauji leidiniai*

1983 m. balandžio 3 d.

Balandžio 28 d., ketvirtadienis

Lazdijų r. VK pirmininko pavaduotojas Vanagas supažindino Kapčiamiesčio parapijos kleboną kun. Igną Plioraitį su tokiu įspėjimu:

„Aš, Vanagas Liudas, Lazdijų r. Vykdomojo komiteto pirm. pavaduotojas, įspėju Kapčiamiesčio kleboną kun. Ig. Plioraitį:

1. *Jūs leidžiate patarnauti religinėse apeigose nepilnamečiams vaikams (išvardino eilę patarnautojų).*
2. *Jūs įtraukiate jaunimą už ribų į religijos politinę veiklą. Jūs gerai žinote įstatymą, kad Bažnyčia atskirta nuo mokyklos. Jūs neturite teisės burti, organizuoti jaunimą. Jums vieta tik bažnyčioje – poteriauti.*
3. *Jau eilė metų, kai Jūs nepranešate mums, kada Kapčiamiestyje bus atlaidai ir kokie juose dalyvaus kunigai.*
4. *Jūs kišatės į parapijos komiteto reikalus."*

Gegužės 3–6 d. LTSR Aukščiausiajame teisme gegužės 3 d. pradėta nagrinėti Viduklės klebono, TTG katalikų komiteto nario kun. Alfonso Svarinsko byla. Lenino prospekto kvartalas buvo apsuptas milicininkų ir kareivių, aprengtų milicininkų uniformomis, o praėjimas į Aukščiausiąjį teismą ties Respublikine biblioteka visiškai neįmanomas – uniformuoti ir civiliškai vilkintys pareigūnai į teismą praleidinėjo tik su spec. kvietimais, o kun. Alf. Svarinsko draugai bei pažįstami, suvažiavę iš visų Lietuvos kampelių, buvo grubiai milicininkų vejami į Lenino prospektą.

Gegužės 5 d., ketvirtadienis

Buvau iškviestas liudytoju kun. A. Svarinsko byloje. Teismo salėje po liudijimo leido būti tik iki pertraukos, paskui nebeįleido. Ši saugumiečių taktika nestebino, nes politinėse bylose teismo salėje KGB leisdavo dalyvauti tik artimiausiems giminaičiams. Saugumiečiai viską darė, kad kuo mažiau informacijos iš teismo patektų į viešumą, o tuo pačiu ir į pogrindžio spaudą.

Po pietų pertraukos, pabendravęs su vienminčiais, turėjau grįžti į Kybartus, nes reikėjo aukoti vakarines Mišias. Dar Vilniuje pastebėjau, kad esu lydimas, tikriausiai KGB automobilio. Pabandžiau susiorientuoti, ar tikrai mane seka: kai kur sustodavau, kai kur pasukdavau į šalutinę gatvę, bet ir anas automobilis neatsilikdamas kartojo tą patį. Ir taip su palyda parvažiavau iki pat Kybartų. Saugumiečiai mašiną pasistatė prie šventoriaus tvoros. Kėlė nerimą, kodėl jie taip akivaizdžiai demonstruoja sekimą. Gal neleis rytoj nuvykti į Vilnių ir bent Aukščiausiojo teismo fojė pabūti maldoje su teisiamuoju? O gal ir manęs laukia areštas?..

Iš anksto buvau suplanavęs, kaip ištrūkti iš saugumiečių, jei būsiu sekamas. Neramia širdimi aukojau Mišias ir prašiau žmones melstis už teisiamą kun. Alfonsą. Po vakarienės per daržus nuėjau iki kapinių, kur laukė zakristijonas Petras. Jis pavežė iki Marijampolės, o iš ten kitu automobiliu nuvažiavau į Vilnių. Nepastebėjau, kad būčiau sekamas.

Gegužės 6 d., penktadienis

Pernakvojęs pas kun. Joną Borutą, prieš posėdžio pradžią nuvykau prie Aukščiausiojo teismo, bet, kaip ir tikėjausi, į salę neįleido.

Per pietų pertrauką su kun. Jonu Kaunecku vaikštinėjome Lenino prospektu šnekučiuodamiesi apie teismą. Kažkuriuo metu priėjęs vienas

saugumietis pasiūlė: jei norime išgirsti nuosprendį, įleisiąs į salę. Pasakėme, kad norime, ir maždaug 15 val. mus abu įvedė. Kun. Joną palydėjo į kairę salės pusę, mane – į dešinę. Salė buvo pilna specialiai pakviestų statistų, daugiausia vyrų.

Stovėdami išklausėme nuosprendį: kun. A. Svarinskui paskirti 7 metai griežtojo režimo lageryje ir 3 metai tremties.

* * *

Pabaigoje teisėjas M. Ignotas paskelbė: kadangi iš kun. A. Svarinsko bylos medžiagos matosi, jog nusikalstama veikla užsiiminėjo ir kun. Sigitas Tamkevičius, todėl jam iškeliama baudžiamoji byla pagal LTSR BK 68 str. 1 d. Šmėkštelėjo mintis, kad iš šios teismo salės laisvas jau neišeisiu. Taip ir buvo. Už manęs stovėjęs saugumietis uždėjo ranką ant peties ir liepė su juo eiti į liudytojų kambarį. Čia ilgai sėdėjau. Tikriausiai laukė, kol išsiskirstys žmonės. Po geros valandos išvedė iš teismo pastato ir įsodino į mažą „varno" boksą. Per apskritą durų stiklą mačiau sėdinčius du ginkluotus kareivius.

Bevažiuojant atėjo mintis iš kišeninio kalendoriaus pašalinti kai kuriuos telefonus, pavardes ir adresus, kad saugumiečiai nevargintų mano pažįstamų žmonių. Išsitraukiau iš kišenės kalendorių ir, versdamas lapą po lapo, kai ką išplėšdavau ir dėdavausi į burną. Kareiviai pastebėjo mano judančius žandikaulius ir atidarę bokso dureles griebė už rankų. Saugumietis paklausė: „Ar skanu?" Atsakiau, kad nelabai, ir sukramtytus lapelius išspjoviau.

Automobilis įriedėjo į KGB pastato kiemą ir mane laiptais nuvedė į požemį. Tenai vėl patekau į mažą boksą, kuriame praleidau dar valandą. Tada nuvedė į gretimą kamerą, išrengė ir viską nuodugniai iškrėtė. Paėmė laikrodį, mano išmėsinėtą kišeninį kalendorių, pinigus, vairuotojo pažymėjimą, diržą, atidavė tik drabužius. Paskui pervedė į kitą kamerą ir per durų langelį įteikė aliumininį dubenį, šaukštą ir puodelį.

Pabučiavau kameros grindis ir ištariau: „Viešpatie, dabar Tu vadovauk mano tolesniam gyvenimui ir pasirūpink „Kronika"."

1-asis tardymas. Tos pačios gegužės 6-osios pavakarę, apie 17 val., prižiūrėtojas nuvedė mane į trečią aukštą, kur 174 kabinete pasitiko tardymo

poskyrio viršininkas papulkininkis V. Urbonas. Nepriekaištaudamas dėl išplėšytų lapelių sugrąžino kišeninį kalendorių ir pradėjo mano, kaip įtariamojo padarius nusikaltimą, apklausą.

Pirmasis įtarimas – kad aš, būdamas priešiškai nusiteikęs prieš tarybų valdžią, 1978–1983 metais drauge su kitais asmenimis kūriau ir Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto vardu platinau šmeižikiško turinio dokumentus, žeminančius tarybinę santvarką. Antrasis įtarimas – kad tuo pačiu laikotarpiu įvairiose Lietuvos vietovėse sakiau tikintiesiems pamokslus, kuriuose taip pat šmeižiau tarybinę santvarką. Todėl esu įtariamas nusikaltimo, numatyto LTSR Baudžiamojo kodekso 68 straipsnio 1 dalyje, padarymu.

Patvirtinau, kad priklausiau ir dabar save laikau Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto nariu ir kad drauge su kitais nariais pagal gaunamus iš tikinčiųjų skundus bei turimas žinias kūrėme dokumentus ir siuntėme juos į atitinkamas valdžios instancijas. Siekėme atkreipti valdžios organų dėmesį į egzistuojančius tikinčiųjų teisių pažeidimus, kad jie būtų pašalinti, ir šiuose veiksmuose nieko nusikalstamo nematėme. Taip pat paaiškinau, kad savo pamoksluose nieko nešmeižiau, tik panaudodavau kai kuriuos pavyzdžius iš dabartinio gyvenimo; kovojant su blogiu, tenka apie jį ir kalbėti.

Surašęs apklausos protokolą, tardytojas leido jį perskaityti ir pasiūlė pasirašyti. Paaiškinau, jog pasirašyti negalėsiu dėl to, kad jaučiuosi nekaltas. Mano pastabą įrašė į protokolą ir tuo dvi valandas trukęs tardymas pasibaigė.

Sugrįžęs į kamerą turėjau laiko ir mąstymui, ir maldai. Vietoje brevijoriaus sukalbėjau keturias rožinio dalis. Apmąsčiau tolesnę savo laikyseną per tardymus. Nutariau atsakinėti į klausimus, bet nesakyti informacijos, kurią galėtų panaudoti prieš kitus asmenis. Taip pat apsisprendžiau nepasirašyti protokolų, kad saugumiečiai negalėtų mano atsakymų panaudoti tardydami kitus žmones. Iš ankstesnių apklausų jau turėjau liūdnos patirties, kai tardytojas pakišdavo man pažįstamų asmenų tardymo protokolus, kuriuose jie būdavo prikalbėję saugumui naudingų, o man žalingų dalykų. Parašas po protokolu reikšdavo, kad tie asmenys tikrai taip buvo kalbėję. Todėl apsidrausdamas, jei kartais ir aš per tardymą ką nors ne taip pasakyčiau, nutariau nepasirašyti.

Gegužės 7 d., šeštadienis

Ryte pakėlė gana anksti. Išvedė į tualetą; reikėjo išsinešti ir „parašą" – gamtiniams reikalams skirtą plastikinį indą. Tualete parašos turinys išpilamas ir įpilama šiek tiek vandens, kad ji mažiau dvoktų. Sugrįžus po ilgokos pertraukos atidarė langelį ir padavė gabalą duonos pusryčiams, pietums ir vakarienei, žiupsnelį cukraus ir puodelį arbatos, tiksliau, šilto vandens, kurio spalva tik priminė arbatą. Paklausiau, ar tai viskas. Sekė atsakymas: „Vsio" (viskas), ir durų langelis užsidarė. Atrodo, svorio nepriaugsiu.

2-asis tardymas. 11 val. nuvedė į 174 kabinetą ir V. Urbonas tęsė apklausą. Jos pradžią ir pabaigą sužinodavau perskaitęs protokolą, nes mano laikrodis gulėjo kalėjimo sandėlyje. Per šį tardymą manęs prašė papasakoti savo autobiografiją, ką ir padariau. Paskui uždavė klausimą: iš autobiografijos nematyti priežasčių, kurios mane paskatino būti priešiškai nusiteikusiam prieš tarybų valdžią. Paaiškinau, kad tokio nusiteikimo tikrai neturiu, tik nesutinku su valdžios politika religijos klausimu, nes matau, kad tikintieji yra skriaudžiami.

Po dviejų valandų sugrįžau į kamerą. Pietums gavau samtį sriubos ir samtelį košės. Toks kalinio meniu. Po pietų pirmą kartą išvedė valandai pasivaikščioti į vidiniame KGB pastato kieme įrengtą kiemelį su gardais: trys po 3 x 3 m, o du šiek tiek ilgesni. Prižiūrėtojas perspėjo, kad griežtai draudžiama kalbėtis su kituose aptvaruose vaikščiojančiais kaliniais. Už sienos gretimame garde išgirdau kun. Alfonsą; jis pusbalsiu kalbėjo rožinį. Virš pasivaikščiojimo gardų tilteliu vaikščiojo prižiūrėtojas, budėdamas, kad tarp kalinių nevyktų pokalbiai. Vakarienei vėl gavau samtį sriubos.

Gegužės 9 d., pirmadienis

Ši diena praėjo ramiai. Buvo proga netrukdomam melstis ir mintimis lankyti Kybartų bažnyčią bei artimuosius.

3-iasis tardymas. 10.30 val. buvau nuvestas pas tardytoją Urboną. Jis manęs netikėtai paklausė, ar negalėčiau pasielgti taip, kaip pasielgė suimtas pravoslavų dvasininkas Dimitrijus Dudko. Žinojau, kad jis trumpoje televizijos laidoje apgailėjo, ką buvo daręs, ir be teismo išėjo į laisvę. Nesitikėjau tokio klausimo, bet dėl atsakymo neturėjau nė mažiausios abejonės. Juk negaliu išduoti nei tiesos, nei tų žmonių, su kuriais drauge kovojau ir gyniau Bažnyčios reikalus. Atsakiau Urbonui, kad, kiek turiu informacijos,

Dimitrijus Dudko yra geras dvasininkas, bet negaliu suprasti, kaip jis, siekdamas savo laisvės, galėjo viešai paskelbti melagingą pareiškimą. Tardytojas tarstelėjo: „Supratau", ir šis klausimas buvo užbaigtas.

Po to jis paskelbė kaip kardomąją priemonę man skirti suėmimą dėl nusikaltimo pagal LTSR BK 68 str. 1 d.: tarybinės santvarkos šmeižimas siekiant ją susilpninti. Iki šiolei aš buvau laikomas tik sulaikytuoju.

Tardytojas pasiteiravo, ką galiu pasakyti apie šį nutarimą. Paaiškinau, kad niekados nieko nešmeižiau ir bet koks šmeižtas yra nesuderinamas su mano principais. Paskui atsakiau į užduotus du klausimus dėl TTG katalikų komiteto dokumentų ir pamokslų. Komiteto dokumentuose ir pamoksluose būdavo paliečiami tik tie faktai, kurie akivaizdžiai liudijo apie tikinčiųjų diskriminaciją. Mano ir kitų komiteto narių buvo vienintelis noras, kad tikintieji galėtų laisvai praktikuoti savo tikėjimą.

Perskaitęs protokolą paprašiau pataisyti netiksliai užrašytą mano atsakymą. Mačiau lengvą Urbono susierzinimą, bet protokolo pabaigoje jis pažodžiui užrašė, ką jam padiktavau. Tardymas pasibaigė 13.30 val.

Mane pervedė į kitą kamerą, kurioje radau suimtą jūrininką. Visai simpatiškas vyras, bet neabejojau: jis specialiai man paskirtas, kad KGB darbuotojams praneštų viską, ką aš kalbėsiu. Todėl nutariau išlaikyti pagarbų santykį, bet kalbėti tik tai, ką sakau per tardymus ir ne daugiau.

Gegužės 11 d., trečiadienis

Išvedė pasivaikščioti į kiemelį prieš pietus, todėl tikėjausi, kad tardomas būsiu po to.

4-asis tardymas. 14 val. prasivėrė durų langelis ir prižiūrėtojas ištarė mano pavardę, o tai reiškia, kad esu kviečiamas tardyti. 174 kabinete praleidau keturias valandas. Klausimai sukosi apie 1980 m. paskelbtą dokumentą, skirtą LTSR KP CK pirmajam sekretoriui Griškevičiui dėl tikinčiojo jaunimo diskriminacijos. Tardytojas kamantinėjo, kas šį dokumentą parengė, kaip jis pateko į „Kronikos" 51-ą numerį etc. Paaiškinau, kad Kybartų bažnyčioje šį dokumentą perskaičiau iš sakyklos ir pakviečiau žmones pasirašyti, o kas jį paruošė ir kaip jis pateko į „Kroniką", nežinau. Perskaitęs surašytą 5 lapų protokolą vėl paprašiau patikslinti vieną mano atsakymą, ką tardytojas ir padarė.

Gegužės 12 d., ketvirtadienis

5-asis tardymas. Buvau iškviestas 14.30 val. ir tris valandas klausinėjamas apie Katalikų komitetą. Pirmiausia – kodėl jį įkūrėme. Paaiškinau, kad buvo daug Bažnyčios diskriminacijos atvejų: du vyskupai ištremti, Kunigų seminarijos veikla suvaržyta, į tikinčiųjų bei kunigų skundus nereaguojama, Religijų reikalų taryba už skundus net nušalina kunigus nuo pareigų, kaip tai įvyko su manimi 1969 m. Į klausimą, kokie buvo Katalikų komiteto tikslai, atsakiau, kad jie buvo nurodyti pirmame jo dokumente ir nieko daugiau negaliu pridurti. Mūsų tikslas buvo informuoti Vyriausybę apie tikinčiųjų diskriminavimą, tikintis, kad tie faktai bus pašalinti. Papulkininkiui rūpėjo ir kas buvo komiteto pirmininkas, ką aš veikiau komitete etc. Į daug klausimų atsisakiau ką nors paaiškinti, motyvuodamas, kad komiteto veikla buvo legali ir nenusikalstama.

Urbonas paklausė, gal man ko nors reikia, kad artimieji perduotų. Pasiūlė prašymus pateikti raštu. Parašiau, kad man reikia maldaknygės „Visada su Dievu", Naujojo Testamento, rožinio ir razinų. Parašęs prašymus pasakiau pastabą, kad už šiuos daiktus aš negalėsiu kuo nors atsilyginti. Turėjau mintyje, kad tardymo metu mano pozicija dėl gautų daiktų nesikeis. Tardytojas greitai pagavo mano mintį ir atsakė: „Supratau."

Gegužės 13 d., penktadienis

6-asis tardymas. Šiandien apklausa truko nuo 10 iki 17 val. su pietų pertrauka. 174 kabinete radau ne tik Urboną, bet ir prokurorą Bakučionį. Man buvo įteiktas nutarimas, kuriuo aš paskelbiamas kaltinamuoju baudžiamoje byloje Nr. 108 pagal BK 68 str. 1 d. Nutarime išaiškintos visos mano kaip kaltinamojo teisės. Perskaitęs pasakiau, kad jį supratau, bet nepasirašiau. Urbonas nuodugniai aiškinosi, ar aš supratęs man pateiktą kaltinimą. Atsakiau, kad nesutinku su man pateiktais kaltinimais, nes šmeižto nei žodžiu, nei raštu neskleidžiau. Patvirtinau, kad pasirašiau visus Katalikų komiteto dokumentus ir jie buvo pasiųsti atitinkamiems adresatams. Pamokslus sakiau tiek Kybartų bažnyčioje, tiek kitose bažnyčiose, kur būdavau pakviečiamas, ir juose nebuvo jokio šmeižto.

Kadangi man pateiktas kaltinimas pagal BK 68 str., kuris laikomas valstybiniu nusikaltimu, tapo aišku, kad man planuojama bausmė ne iki trejų, o iki dešimties metų. Perspektyva nedžiugino, bet juk viskas yra Dievo rankose.

Gegužės 17 d., antradienis

7-asis tardymas. Pakvietė 15.30 val. ir išlaikė tris valandas. Šį kartą Urboną domino mano ryšiai su Krikščioniškuoju komitetu ir konkretūs ryšiai su dvasininku Glebu Jakuninu, Viktoru Kapitančiuku ir Levu Regelsonu. Atsisakiau ką nors apie juos kalbėti, motyvuodamas, kad pagal mano turimą informaciją jie jokio nusikaltimo nėra padarę. Tardytoją taip pat domino mano pažintys su Tatjana Velikanova ir dvasininku Dimitrijumi Dudko. Atsakiau, kad jų nepažįstu.

Perskaitęs protokolą įrašiau dvi pastabas, patikslindamas savo atsakymus.

Gegužės 19 d., ketvirtadienis

8-asis tardymas. Jis taip pat vyko popiet ir truko 3 valandas. Klausimai vėl sukosi apie Krikščioniškojo komiteto narius G. Jakuniną, V. Kapitančiuką ir L. Regelsoną. Man perskaitė jų parodymų ištraukas apie tai, kad jie lankėsi pas mane Kybartuose 1978 m. vasarą. Atsisakiau ką nors pasakoti, paaiškindamas, kad apie kitus asmenis mano moraliniai įsitikinimai neleidžia kalbėti. Šįkart tardytojas mano atsakymus surašė labai tiksliai ir man nereikėjo nieko papildyti.

Turėdamas laisvo laiko, bandau atkurti Mišių eigos nekintamąsias dalis. Mano šeimininkė ses. Ona Dranginytė, perduodama kaliniams leidžiamą gauti maisto paketą, įdėjo pusę kilogramo razinų, iš kurių bandysiu pasidaryti vyno. Komunikantų neturiu, bet juos atstos kalėjimo krautuvėje nusipirkti riestainiai. Prižiūrėtojas atnešė sąrašą, ką joje galima užsisakyti. Pasirinkimas labai kuklus, todėl užsisakiau cukraus, riestainių ir dar vieną kitą smulkmeną. Užsisakyti maisto produktų leidžiama tik už keletą rublių.

Gegužės 24 d., antradienis

9-asis tardymas. 14.30 val. vėl buvau pakviestas pas tardytoją Urboną. Man buvo perskaityta KGB tardymo skyriaus viršininko papulkininkio Lazarevičiaus pasirašyta gegužės 18 d. nutartis mano baudžiamoje byloje Nr. 108 sudaryti išplėstinę tardytojų grupę, kadangi byla didelė ir sudėtinga. Grupė susidės iš LTSR valstybinio saugumo komiteto (KGB) tardymo poskyrio viršininko papulkininkio Urbono, to paties skyriaus vyr. tardytojo majoro Pilelio ir kapitono Rainio. Vadovu paskirtas Urbonas.

Neišgavęs per 19 d. tardymą norimos informacijos apie Krikščioniškojo komiteto narių apsilankymą Kybartuose, Urbonas šiandien pateikė pas mane 1978 m. apsilankiusių šio komiteto narių G. Jakunino bei V. Kapitančiuko ir kun. A. Svarinsko apklausų parodymus, siekdamas patvirtinimo, kad aš buvau Katalikų komiteto įkūrimo iniciatorius. Kaip ir anksčiau, atsisakiau ką nors papasakoti. Tardyti baigė po trijų valandų.

Grįžęs į kamerą dariau vyną. Į plastmasinį indelį supiltas razinas užpyliau vandeniu ir laikiau kokias aštuonias valandas, kol išbrinko. Tada sutryniau ir išspaudžiau sultis; jas supyliau į plastikinį maišelį ir įdėjau į savo spintelę, kur laikau maisto produktus, kad pradėtų rūgti.

Gegužės 26 d., ketvirtadienis

10-asis tardymas. Popietinis „bendravimas" truko keturias valandas. Vėl klausimai sukosi apie 1978 m. lapkričio 22 d. Maskvoje, V. Kapitančiuko bute, įvykusią spaudos konferenciją. Mačiau, jog tardytojas iš kitų tos konferencijos dalyvių turi pakankamai išsamią informaciją, bet jam rūpėjo, kad faktus patvirtinčiau. Laikiausi ankstesnės pozicijos ir dažniausi mano atsakymai buvo „Neprisimenu" arba „Atsisakau paaiškinti".

Gal paveiktas tardymų naktį pradėjau blogai miegoti, padidėjo jautrumas.

Birželio 3 d., penktadienis

11-asis tardymas. Iškvietė tuojau po pietų ir išlaikė tris valandas. Urboną labiausiai domino V. Kapitančiukui ir G. Jakuninui mano perduoti dokumentai. Jis citavo minėtų asmenų parodymus, kad aš atvežiau Katalikų komiteto dokumentus ir prašiau juos perduoti užsienio žurnalistams. Nieko nepatvirtinau; į vienus klausimus atsakiau, kad neprisimenu, kitus teiginius neigiau.

Man perdavė šeimininkės ses. O. Dranginytės atvežtą maldynėlį „Dievas su mumis" ir Naująjį Testamentą. Rožinio neatidavė paaiškindami, kad pagal kalėjimo įstatymą neperduodami metaliniai daiktai, o rožinio grandinėlė ir kryželis yra metaliniai. Tardytojas pasakė, kad rožinį galėsiu pasidaryti iš duonos. Jei nesugebėsiu, mano kameroje kalintis jūrininkas padės. Ir iš tikrųjų, jūrininkas kitą dieną padarė visai neblogą rožinį.

Birželio 4 d., šeštadienis

Kadangi turiu visa, kas reikalinga Mišioms, šiandien pasirinkau ramų laiką po pasivaikščiojimo kiemelyje. Kai mano draugas miegojo, atsisėdau

prie savo spintelės nugara į duris, kad prižiūrėtojas per durų akį matytų mane kažką skaitantį, bet nematytų, kas yra ant spintelės. Ant jos pasidėjau mažame plastikiniame indelyje (taurėje) įpiltą šlakelį vyno, gabalėlį baltos duonos, pasirinkau iš Naujojo Testamento du skaitinius ir pradėjau Mišių auką. Koks geras Viešpats: Jis mus suranda visur, kur bebūtume. Suranda ir duoda šviesos bei jėgų pakelti visa, ką žmogui tenka iškęsti. Čia, kameroje, Mišios buvo ypatinga Dievo dovana. Bandysiu šia dovana pasinaudoti kasdien.

Birželio 7 d., antradienis

12-asis tardymas irgi vyko popiet ir tris valandas. Urbonas klausinėjo apie mano lankymąsi pas dvasininką D. Dudko su Europos krikščionių asociacijos nariais Folke ir Marija Filskovais 1979 m. balandžio 28 d. ir apie mano kontaktus su Maskvos Helsinkio grupės nariais, ypač Tatjana Velikanova. Tardytojas vėl rėmė prie sienos, pasitelkdamas L. Regelsono ir D. Dudko parodymus, bet laikiausi ankstesnės nuostatos nepasakyti nieko jam naudingo. Todėl mano atsakymai buvo trafaretiški: „Neprisimenu", „Taip nebuvo" etc. Kokia paguoda, kai po ilgo tardymo gali pabūti su savo Viešpačiu Mišių aukoje.

Birželio 10 d., penktadienis

13-asis tardymas truko tris valandas. Šiandien Urbonui rūpėjo išgirsti mano nuomonę apie Katalikų komiteto veiklos tikslingumą. Paaiškinau, kad kol esu suimtas, negaliu nieko konkretaus atsakyti, nes bet koks mano pareiškimas laisvėje esančių žmonių būtų suprastas kaip prievarta iš manęs išgautas. Tardytoją taip pat domino, kas sudarė Katalikų komiteto dokumentų rinkinius, rastus pas kunigus J. Kaunecką ir A. Keiną, ir ką aš galiu pasakyti apie Maskvos Helsinkio grupės dokumentą Nr. 69, per kratą rastą pas mane. Man dar neatsakius tardytojas jau žinodavo, kaip atsakysiu, ir garsiai ištaręs pradėdavo rašyti į protokolą. Kai kada jis taip gerai suformuluodavo mano atsakymą, jog nė pats nebūčiau geriau sugalvojęs.

Pasiskundžiau, kad kontrolieriai mano naują barzdos skutamąją mašinėlę pakeitė į kažkokią seną, kuria neįmanoma naudotis. Urbonas nusikeikė, kontrolierius pavadindamas „šūbertais"; supratau, kad jų nepagirs, nes taip elgdamiesi jie kompromituoja pačią KGB struktūrą.

Birželio 15 d., trečiadienis

14-asis tardymas truko 3,5 valandos. Urboną domino keletas su Krikščioniškuoju komitetu sukurtų bendrų dokumentų, skirtų popiežiui Jonui Pauliui II ir JAV prezidentui Dž. Karteriui, kuriuos ir aš buvau pasirašęs. Dokumentuose buvo keliamas reikalas dėl tarptautinės institucijos tikėjimo ir sąžinės laisvės klausimais įkūrimo. Tardytojas teiravosi, kodėl mes to siekėme. Paaiškinau, kad Tarybų sąjungoje tikintieji yra diskriminuojami, todėl tokia institucija galėtų padaryti reikiamą poveikį, idant padėtis pasikeistų į gera.

Birželio 17 d., penktadienis

15-asis tardymas irgi tęsėsi 3,5 val. Urboną domino Katalikų komiteto dokumentų rengimas: kas juos kūrė, ar aš prie to prisidėjau, kas atspausdindavo, ar moku rašyti rašomąja mašinėle ir pan. Pateikė penkiolika komiteto dokumentų ir klausė, ar aš juos pasirašęs. Patvirtinau tikrai pasirašęs. Ar mes tuos dokumentus platinome? Pasakiau, kad mes juos pasiųsdavome dokumente nurodomiems adresatams. Protokolo pabaigoje įrašiau tris pastabas dėl netikslaus mano atsakymų perteikimo.

Birželio 23 d., ketvirtadienis

16-asis tardymas vyko popietiniu metu ir truko tris valandas. Vieną po kito man pateikė visus Katalikų komiteto dokumentus nuo 16-ojo iki 53-iojo. Patvirtinau visus juos pasirašęs, bet į kitus klausimus, kas ką ruošė, atsakydavau, jog neprisimenu.

Birželio 24 d., penktadienis

17-asis tardymas vyko priešpiet ir truko tik dvi valandas. Urbonas vėl rodė pas kun. A. Keiną rastą Katalikų komiteto dokumentų rinkinį ir labai domėjosi, kodėl jame nėra dokumento Nr. 46. Paaiškinau, kad slaptų dokumentų nebuvo ir visus juos pasiųsdavome adresatams.

Birželio 29 d., trečiadienis

Tardytojas 174-ame kabinete paėmė mano rašysenos ir parašo pavyzdžius. Reikėjo parašyti jo duotus tekstus, o ant kito lapo daug kartų pasirašyti. Visa tai bus reikalinga jų ekspertizei.

Birželio 30 d., ketvirtadienis

18-asis tardymas. Į jį iškvietė 16 val. Urbonas parodė mano kažkada siųstus pareiškimus KGB pirmininkui, LTSR prokurorui, taip pat mano ranka rašytas autobiografijas ir kt. Patvirtinau, kad visi dokumentai yra mano parašyti ir pasirašyti.

Paskui tardytojas paprašė jo duota rašomąja mašinėle parašyti keletą tekstų. Rašiau gerą valandą, vienu pirštu baksnodamas klavišus.

Liepos 5 d., antradienis

19-asis tardymas. Šiandien popiet buvau kamantinėjamas tris valandas. Tardytojas atsinešė pluoštą per kratą Kybartuose paimtų lapelių. Dalis jų buvo mano pamokslų planeliai. Vienas lapelis su pavadinimu „Perspektyvos 79–99" Urbonui labiausiai užkliuvo. Jame buvo šeši jį suintrigavę punktai: apie pogrindžio seminariją, pogrindžio spaudą, kunigų organizuotumą, darbą su jaunimo grupėmis, kovą su gb[5] ir kt. Tardytojo nuomone, tai yra pogrindinės kovos planas dvidešimčiai metų. Paaiškinau, kad tai yra tik mano užsirašytos mintys kažkokios konferencijos metu.

Pavakarę kontrolierius atidarė durų langelį ir įkišo pasirašyti nutarimą, kad kardomoji priemonė – suėmimas pratęsiamas dar dviem mėnesiams.

Liepos 8 d., penktadienis

Tardytojo Urbono kabinete man paskelbė apie paskirtą rašysenos ekspertizę. Ji turės patvirtinti, kokie dokumentai, laiškai etc. rašyti mano ranka.

Urbonas pasakė išeinąs atostogų, o toliau mane kalbins kitas tardytojas. Taip pat paaiškino, kad su kun. A. Svarinsko byla buvo skubama, o su mano byla skubėti nereikia, todėl mums dar teks susitikti daug kartų. Tokia perspektyva manęs nenudžiugino. Kai suėmė, mąsčiau, kad per porą mėnesių mano tardymą užbaigs, bet dabar jau aišku, kad jis bus gerokai ilgesnis. Su Dievo pagalba reikės ištverti.

5 *Aut. past:* tai žodžių „gosudarstvennaja bezopasnostj" (valstybės saugumas) santrumpa; anuomet nenorėjau rašyti KGB.

Liepos 15 d., penktadienis

Urbono kabinete man buvo perskaityta KGB tardymo skyriaus viršininko papulkininkio T. Lazarevičiaus pasirašyta nutartis, kad dėl didelės apimties mano baudžiamosios bylos tardytojų grupė darsyk papildoma vyr. tardytojais pulkininku Liniausku bei majoru Marcinkevičiumi, kapitonu Rainiu ir vyr. leitenantais Vidzėnu bei Baumila. Po to surašė protokolą, kad esu supažindintas su šia nutartimi. Ką gi, septyni kagėbistai turės įrodyti, kad ne veltui valgo Kremliaus duoną.

Liepos 18 d., pirmadienis

Dvi savaitės praėjo be tardymų. Per tą laiką įvyko nedidelių permainų. Mane perkėlė į kamerą Nr. 11, esančią Konservatorijos pusėje, todėl kasdien iki valiai prisiklausau tenai dainuojančiųjų balsų, dažniausiai tik vieną garsą: „a-a-a-a-a". Kameroje radau pagyvenusį vyriškį, kuris nudžiugo pasakydamas: „Kaip gerai, dabar kameroje būsime du senukai!" Įdomiai suskambėjo ausyse, jog esu panašus į senuką, nors man tik 44 metai. Išvargęs ir kelias dienas nesiskutęs tikriausiai buvau panašus į senuką.

20-asis tardymas. Šiandien kalėjimo prižiūrėtojas mane nuvedė į 48a kabinetą, tenai mane pasitiko dar nuo pirmosios kratos Simne pažįstamas majoras V. Pilelis. Daug kartų jis mane buvo tardęs ir palikęs slogius prisiminimus. Suvokiau, kad su šiuo saugumiečiu turėsiu reikalų mažiausiai mėnesį.

Popietinėje apklausoje, trukusioje tris valandas, vis klausinėjo apie 1980 m. balandžio 17 d. per kratą Kybartų klebonijoje paimtus daiktus: dvi rašomąsias mašinėles, knygą „Tragedija Dainavos šalyje", pogrindžio leidinį „Tiesos kelias" etc. Paaiškinau, kad vieną rašomąją mašinėlę gavau iš kažkurio kunigo, o kita man nepriklauso, nes ji paimta iš kambario, kuriame gyveno bažnyčios valytoja O. V. Kavaliauskaitė. Saugumiečių ekspertizė esą nustačiusi, jog „Tiesos kelias" ir „Tragedija Dainavos šalyje" perrašyti ta pačia O. V. Kavaliauskaitės mašinėle.

Liepos 19 d., antradienis

21-asis tardymas. Po pietų vėl nuvedė į 48a kabinetą. Majoras Pilelis laikėsi kiek kitokio tardymo būdo. Pradžioje klausinėdavo jį dominančių dalykų ir sau pasižymėdavo, ką aš kalbėdavau, o paskui viską rašomąja mašinėle perrašydavo į protokolą.

Pradėjo nuo namo, kuriame gyvenau eidamas klebono pareigas Kybartuose. Atsakiau, kad jis priklauso kun. Antanui Liubšiui ir jame, be manęs, dar gyveno jau miręs kun. Virgilijus Jaugelis, Ona Virginija Kavaliauskaitė ir šeimininkė Ona Dranginytė. Sovietmečiu klebonijos buvo nacionalizuotos, todėl naujai įsigytus parapijos namus paprastai užregistruodavome kurio nors kunigo vardu.

Paaiškinau, kad visa, kas buvo paimta ne iš mano kambarių, aš sužinojau tik perskaitęs kratos protokolą. Taip pat pasakiau nesidomėdavęs, ką veikė savo kambariuose gyvenantys žmonės. Iš rūškanos tardytojo nuotaikos, kurios jis net nebandė slėpti, supratau, kad jam labai nepatiko mano atsakymai. Tardė tris valandas.

Liepos 21 d., ketvirtadienis

22-asis tardymas. Jis truko tris valandas. Pilelis rodė per 1980 m. kratą paimtą šūsnį „Tiesos kelio" bei Rūpintojėlio" numerių ir klausė, iš kur juos esu gavęs. Atsakiau standartiškai: „Neprisimenu." Klausė, ar pažįstu Povilą Janulį, kurio rašomąja mašinėle atspausdinti „Tiesos kelio" numeriai. Atsakiau: „Nepažįstu."

Mano atsakymai nedžiugino tardytojo, todėl savo nuotaikai pakelti jis, pravėręs stalčių, įsijungė magnetofoną ir klausėsi rusiškų dainų. Pakomentavo, kad jam labai patinka Alos Pugačiovos dainos.

Vakarais, kai viskas nurimsta, kasdien aukoju Mišias. Kokia laimė, kad turiu galimybę kasdien stovėti po Jėzaus kryžiumi ir pasisemti jėgų.

Liepos 22 d., penktadienis

23-iasis tardymas truko tik dvi valandas. Pilelis parodė kelis „Einamųjų įvykių kronikos" numerius ir klausė, iš kur esu juos gavęs. Paaiškinau, kad jie paimti ne iš manęs, bet iš mirusio kunigo V. Jaugelio kambario, todėl nieko negaliu apie juos pasakyti. Į klausimą apie šio leidinio turinį atsakiau, kad nesu jo skaitęs, todėl nieko negaliu pakomentuoti.

Liepos 26 d. antradienis

24-asis tardymas truko 2,5 valandos. Tardytojas parodė po tris žurnalų „Kontinental" bei „Vestnik" numerius. Paaiškinau, kad jie paimti iš mirusio kun. Virgilijaus kambario ir aš nežinau, iš kur jis juos buvo gavęs.

Tardytojo nuotaika surūgusi, bet jis mano atsakymus užsirašo, o paskui gražiai perrašo mašinėle į protokolo blanką. Jau net neklausia, ar pasirašysiu. Pats parašo pastabą: „Perskaitė ir nepasirašė, nenurodydamas motyvų."

Liepos 27 d., trečiadienis

25-asis tardymas užtruko beveik tris valandas. Pilelis man pateikė leidinio „Biuleten" penkis numerius ir pluoštą Krikščioniškojo komiteto dokumentų, kurie kratos metu buvo paimti iš kun. Jaugelio kambario. Paaiškinau, kad minėti leidiniai ir dokumentai rasti kun. Jaugelio kambaryje, todėl apie juos nieko nežinau. Tardytojas akivaizdžiai neabejojo, jog aš pasinaudoju tuo, kad kun. Jaugelis miręs, ir todėl jam priskiriu visus leidinius. Tačiau surašė viską, kaip jam sakiau, ir pats pasirašęs protokolą paskambino kontrolieriui, kad mane išvestų.

Kameros draugas labai smalsus ir teiraujasi, apie ką per tardymą esu klausinėjamas. Aš jam pasakoju tik tiek, kiek ir tardytojui. Vyras apie save kukliai pasakė buvęs darbų vykdytojas ir yra suimtas už medžiagų išvaistymą, todėl galįs gauti nemažai metų. Retkarčiais ir jis kviečiamas į tardymą, o gal duoti ataskaitos, ką aš jam papasakoju.

Liepos 28 d., ketvirtadienis

26-asis tardymas. Tardytojas klausė apie kratos metu paimtą „Aušros" numerį. Žinojau, kad jis paimtas iš ses. O. V. Kavaliauskaitės kambario, todėl paaiškinau, kad šio „Aušros" numerio nesu matęs.

Man taip pat parodė pluoštą atspausdintų Vatikano radijo laidų įrašų. Paaiškinau, kad juos esu gavęs iš vieno kunigo, kurio pavardės nenoriu minėti. Majoras sakė, kad šie lapeliai atspausdinti kun. A. Svarinsko rašomąja mašinėle. Dar kartą patvirtinau, jog nekalbėsiu, iš ko esu gavęs Vatikano radijo laidų užrašus. Taip ir žaidžiu su tardytoju. Jis klausia ir jau žino, ką jam atsakysiu – gryna nuobodybė, bet tardymas vis tiek išvargina.

Liepos 29 d., penktadienis

27-asis tardymas truko tik dvi valandas. Mačiau, kad Pilelis skuba įvykdyti, kas jam pavesta, ir šią savaitę kviečiasi kiekvieną dieną.

Šiandien pateikė pluoštą kratos metu paimtų lapelių ir straipsnių, juos įvardijo kaip ideologiškai žalingus ir net šmeižikiškus – mat kai kuriuose kalbama

prieš ateizmą. Paaiškinau, kad nesant religinės literatūros, buvau priverstas rinkti mane dominančią medžiagą, o iš kur gavęs, tiesiog neprisimenu.

Tardytojas pateikė kelias knygeles, paimtas iš ses. O. V. Kavaliauskaitės kambario. Paaiškinau, kad apie tuos leidinius nieko negaliu pakomentuoti, nes nesu jų matęs.

Rugpjūčio 2 d., antradienis

28-asis tardymas truko 2,5 val. Pilelis rodė du tarptautinius dokumentus, paimtus iš mano kambario, ir paprašė paaiškinti. Atsakiau, jog neprisimenu, iš kur juos gavau, o ideologiniai klausimai mane visuomet domino.

Rugpjūčio 3 d., trečiadienis

29-asis tardymas. Šį kartą majoras atsinešė krūvelę leidinių, paimtų iš mano ir kun. Jaugelio kambarių. Tai Dudko, Bulgakovo, Franko, Šafarevičiaus, Solženicyno ir kitų autorių knygos. Paaiškinau, kad vienas esu skaitęs, o kitos paimtos iš kun. Jaugelio kambario, todėl apie jas negaliu nieko pasakyti. Tardymas užtruko tris valandas.

Rugpjūčio 4 d., ketvirtadienis

30-asis tardymas. Į popietinę apklausą Pilelis atsinešė per kratą paimtas knygas: S. Ylos „Laisvės problema", J. Girniaus „Lietuviško charakterio bruožai", K. Čibiro „Gyvenimo menininkė", taip pat brošiūrą „Pro memoria" ir kt. Ir šįkart mano atsakymai buvo trafaretiniai: neprisimenu, nežinau. Po trijų valandų grįžau į savo kamerą. Nesunkus tardymas vakarienės apetito nesugadino. Maistas panašus kaip kariuomenėje, tik liesesnis ir, aišku, jokių daržovių.

Rugpjūčio 9 d., antradienis

31-asis tardymas truko beveik tris valandas. V. Pilelis parodė penkis „Kronikos" numerius, vieno net 4 egz., ir klausė, kaip jie pas mane pateko. Paaiškinau, jog jie rasti ūkiniame pastate, kuris laikomas neužrakintas, todėl kažkas tikriausiai paliko tikėdamasis, kad juos aptiksiu.

Dar klausė, iš kur gavęs du „Perspektyvų" numerius, leidinį „Reikia duoti pilną religinę laisvę", knygas „Lietuvos archyvas" bei „Arkivyskupas Teofilius Matulionis" ir kt. Tik apie leidinį „Reikia duoti pilną religinę laisvę" pasakiau, kad jį gavau iš jau mirusio kun. Gedimino Blyno, o apie kitus nieko nepaaiškinau.

Rugpjūčio 10 d., trečiadienis

32-asis tardymas. Maniau, kad šiandien jau nekvies tardymui, bet 15 val. nuvedė į majoro Pilelio kabinetą. Pro langą mačiau, kaip saugumiečiai išeina iš savo spec. parduotuvės su pirkiniais. Tikriausiai, deficitiniais.

Tardytojas parodė penkis sąsiuvinius, kuriuose buvo prirašyta ištraukų iš nuteistųjų N. Sadūnaitės, O. Vitkauskaitės, P. Paulaičio ir V. Lapienio laiškų. Paaiškinau, kad aš tokių sąsiuvinių neturėjau ir jie paimti ne iš mano kambario.

Dar klausė apie suplėšytus ir įmestus į šiukšlių dėžę laiškus. Atsakymais tardytojo nenudžiuginau ir šį kartą.

Rugpjūčio 15 d., pirmadienis

33-iasis tardymas. Šiandien Žolinė – Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų šventė, o aš sėdžiu tardytojo kabinete. Tris valandas Pilelis kamantinėjo apie kratos metu rastus daiktus: tekstą „Bažnyčia ir ateizmas", apie Blaivybės draugiją ir kitus rašinius, rastus pas kun. V. Jaugelį ir ses. V. Kavaliauskaitę. Domėjosi net paimtu mašinraščiu apie B. Bitino knygą „Ateistinis auklėjimas pradinėse mokyklose" (*ji buvo naudojama kaip programa bedievinti* pradinukus). Tardytojui parūpo, kodėl aš rinkau tokius tekstus. Paaiškinau, kad mane domino klausimai apie blaivybę, ateizmą, todėl mielai rinkau straipsnius šiomis temomis ir juos panaudodavau sielovadiniame darbe.

Rugpjūčio 16 d., antradienis

34-asis tardymas. Šiandien pirmą kartą apklausa truko vos vieną valandą. Pilelis klausė apie du mano du pareiškimus: vieną – KGB pirmininkui, kitą – Vilkaviškio rajono liaudies teismui. Patvirtinau, kad abu pareiškimus parašiau ir pasiunčiau adresatams.

35-asis tardymas. Po pietų vėl buvau nuvestas į apklausą, trukusią dvi valandas. Tardytojas pateikė „LKB kronikos" 3-ią, 18, 25, 27, 40-ą numerius, kuriuose įdėti mano pareiškimai įvairioms įstaigoms: LTSR prokurorui, Alytaus r. laikraščio „Komunistinis rytojus" redakcijai, LTSR KGB pirmininkui ir kt. Ar šie pareiškimai mano parašyti ir kaip jie pateko į „Kroniką"? Patvirtinau, kad visi pareiškimai buvo mano sukurti, o kaip jie pateko į „Kroniką", neturiu supratimo; neatmestinas variantas, kad jie galėjo patekti ir iš tų įstaigų, kurioms buvo pasiųsti.

Rugpjūčio 18 d., ketvirtadienis

36-asis tardymas truko tris valandas. Majoras Pilelis parodė septynis „Kronikos" numerius, kuriuose įdėta informacija apie mane: iškvietimas pas prokurorą, mano raštas vyskupui dėl Kunigų seminarijos, draudimas sakyti pamokslus bei nuvykti į atlaidus Vištytyje ir kt. Paaiškinau, kad viskas yra tiesa; to, kas man nutikdavo, niekuomet nelaikiau paslaptyje ir daug kam papasakodavau, todėl minėtos žinios įvairiais keliais galėjo pasiekti „Kroniką", o pats jų neperdaviau.

Rugpjūčio 19 d., penktadienis

37-asis tardymas truko 2,5 valandos. V. Pilelis vėl pateikė šešis skirtingus „Kronikos" numerius, kuriuose rašoma apie mane: nubaudimas už eiseną į kapines, pranešimas Maskvoje užsienio žurnalistams apie Katalikų komiteto įkūrimą, teismas Varėnoje, įspėjimas LTSR prokuratūroje dėl Katalikų komiteto įkūrimo ir kvietimas tardymui į Maskvą. Majorui reikėjo mano paaiškinimo apie šiuos įvykius ir kaip jie pateko į „Kroniką". Atsakiau, kad tai, kas man nutiko, „Kronikoje" aprašyta teisingai, o kaip ta informacija pasiekdavo „Kroniką", negaliu paaiškinti; apie save kalbėdavausi su kunigais ir su pasauliečiais, todėl nenuostabu, kad šios žinios patekdavo ir „Kroniką".

Tardytojas paprašė parašyti tekstą tema „Kas paskatina tapti kunigu socialistinėje visuomenėje" Pažadėjau, nors supratau, kad tai reikalinga ekspertizei, siekiant nustatyti, ar nesu „Kronikoje" skelbtų kai kurių straipsnių ir žinučių autorius. Bandysiu rašyti taip, kad nebūtų kokių nors labai individualių stiliaus bruožų. Tam reikalui turės padėti pavyzdžiai iš Šv. Rašto, kaip Jėzus pašaukė savo mokinius.

Sugrįžęs į kamerą pradėjau rašyti straipsnį apie pašaukimus. Tikiuosi rytoj užbaigti.

Rugpjūčio 22 d., pirmadienis

38-asis tardymas. Majoras pateikė tolesnius „Kronikos" 45-ą, 51 ir 53-ią numerius, kuriuose rašoma, kad buvau iškviestas į prokuratūrą dėl Jadvygos Stanelytės, kad 1969 m. man buvo uždrausta atlikti kunigo pareigas ir kad aš Jonui Matulioniui esu parašęs raštą, jog jis yra kunigas ir gali atlikti kunigo patarnavimus. Mano paaiškinimai buvo panašūs į ankstesniuosius.

Patvirtinau, kad J. Stanelytė tikrai dirbo Kybartų bažnyčioje kūrike, kad man tikrai buvo uždrausta atlikti kunigo pareigas ir kad J. Matulionis tikrai yra kunigas. Paneigiau, kad minėtas žinias aš perdaviau į „Kroniką".

Atidaviau tardytojui savo rašinį apie pašaukimus į dvasinį luomą.

Rugpjūčio 23 d., antradienis

39-asis tardymas truko tris valandas. V. Pilelis parodė 55-ą, 56 ir 57-ą „Kronikos" numerius, kuriuose rašoma apie mano kelionę su žmonėmis į Kryžių kalną, apie Vilkaviškio rajono Vykdomojo komiteto įspėjimą dėl eisenos į kapines ir bažnyčios šventoriuje, apie tardymą KGB būstinėje Vilniuje ir apie parašų dėl suimto kun. A. Svarinsko rinkimą Kybartų bažnyčioje. Vėl patvirtinau, kad visi „Kronikoje" paminėti faktai atitinka tikrovę, ir nežinau, kaip jie patekę į leidinį.

Tardymai atrodo neilgi, bet jaučiuosi smarkiai išvargęs. Kai kurias naktis, atrodo, praleidžiu nesudėjęs akių. Ši padėtis vis labiau mane gąsdina, kad „nepavažiuotų stogas". Melsdamasis tik šiek tiek nurimstu.

Atakuojamas depresyvių minčių, skaitau Evangelijos pagal Matą 6 skyrių, kur Jėzus ragina per daug nesirūpinti rytdiena. „Jūsų dangiškasis Tėvas žino, kad viso to jums reikia. <...> Taigi nesirūpinkite rytdiena..." (*Mt 6, 34*). Daug kartų anksčiau buvau skaitęs ir apmąstęs šiuos Viešpaties žodžius, bet niekada nebuvau pajutęs tokios dvasinės šviesos kaip šįkart, šioje niūrioje kameroje.

Rugpjūčio 25 d., ketvirtadienis

40-asis popietinis tardymas truko 5 valandas ir tardytojas prirašė penkis protokolo lapus. Visa kalba ėjo apie mano pamokslus. Pirmiausia – kur esu juos sakęs. Išvardijau daugybę vietų, kur tarnavau kaip kunigas ir kur būdavau kviečiamas pasakyti pamokslą. Pilelis teigė, kad parengtinio tardymo metu nustatyta, jog aš kalbėjau Alvite, Sidabrave, Varduvoje (2 pamokslai), Viduklėje, Ceikiniuose, Alksnėnuose, Kybartuose (8 pamokslai) ir t. t. Supratau, kad agentai įrašė ir pateikė saugumui šiuos 15 pamokslų. Davė perskaityti visų turinį ir klausė, ar aš juos pasakiau. Patvirtinau, kad taip, bet juose esama ir ne mano posakių. Gal tai perrašinėtojų padarytos klaidos.

Rugpjūčio 30 d., antradienis

41-asis tardymas truko tris valandas. Man leido susipažinti su ilgu 1980 m. balandžio 17 d. kratos Kybartų klebonijoje protokolu ir paskui prašė paaiškinti, kas klebonijoje gyveno ir kas bei iš kokių kambarių buvo paimta. Pasakiau, kad Kybartų klebonijoje gyvenau ne tik aš, bet ir kun. V. Jaugelis (jau miręs), valytoja O. V. Kavaliauskaitė ir šeimininkė O. Dranginytė; aš galiu paaiškinti tik apie daiktus, paimtus iš mano darbo kambario, valgomojo ir ūkinio pastato, kuris visuomet būdavo nerakinamas. Pilelis perskaitė kun. Virgilijaus motinos Monikos Jaugelienės tardymo protokolo ištrauką, kad aš pasiūlęs jai dėl sūnaus daiktų parašyti pareiškimą į KGB. Patvirtinau tikrai siūlęs, nes tie kun. Jaugelio daiktai priklauso ne man, o mirusio kunigo motinai.

Rugsėjo 1 d., ketvirtadienis

42-asis tardymas 3,5 val. sukosi apie pareiškimą LKP CK pirmajam sekretoriui jaunimo klausimu. Po šiuo pareiškimu Kybartų bažnyčioje buvo renkami parašai. Patvirtinau, kad parašų rinkėjų paprašytas minėtą pareiškimą perskaičiau ir pakviečiau žmones pasirašyti. Kiek buvo surinkta parašų ir kaip pareiškimas pateko į „Kroniką" ir į Vatikano radiją, nežinau. Tardytojas perskaitė kelių kybartiečių – Mačiulaitienės, Mališkienės ir kt. – parodymus šiuo klausimu. Patvirtinau, kad liudytojai pasakė tiesą.

Rugsėjo 5 d., pirmadienis

43-iasis tardymas. V. Pilelis toliau gvildeno pareiškime kompartijos sekretoriui išdėstytus faktus. Klausė, ar pažįstu O. Šarakauskaitę, B. Mališkaitę. Patvirtinau, kad abi pažįstu, nes jos dirba Kybartų bažnyčioje. Klausinėjo apie jaunimo susibūrimą prie Šlavantų ežero, milicijos įvykdytą sulaikymą ir kad ten buvo mokoma tikybos. Paaiškinau, jog apie tai plačiai kalbėta, todėl tas žinias esu girdėjęs. Dar klausinėjo apie Vilkaviškio gyventoją Danutę Kelmelienę ir apie jaunuolių sulaikymą pas Kelmelius 1981 m. lapkričio 14 d. Patvirtinau, kad buvau girdėjęs, jog Vilkaviškyje kažkieno bute milicija buvo sulaikiusi jaunuolius, švenčiančius gimtadienį. Į klausimą, ar pareiškime minimi faktai atitinka tikrovę, atsakiau, kad tai, ką buvau girdėjęs ir kas buvo užrašyta pareiškime, atitinka tikrovę.

Atidaręs kameros durų langelį kontrolierius vėl pakišo pasirašyti nutarimą, kad kardomoji priemonė – suėmimas pratęsiamas dar dviem mėnesiams. Suimtas tikėjausi, jog tardymui užteks trijų mėnesių, o dabar jau aišku, kad jis užsitęs ne mažiau šešių. Tai nuotaikos nepakėlė.

Rugsėjo 7 d., trečiadienis

44-asis tardymas sukosi apie 1982 m. gruodžio 26 d. kalėdinį renginį Kybartų bažnyčios šventoriuje: kaip viskas vyko, kas organizavo, kas parūpino eglutę, kas ją puošė, ar buvo kokių incidentų renginio metu etc. Paaiškinau, kad renginį organizavau aš, kaip Kybartų klebonas. Atsisakiau pasakyti pavardes, kas buvo Kalėdų senelis ir kas parūpino eglutę.

Tardytojas paskelbė nutarimą apie paskirtą mano rašinių autorinę ekspertizę. Prašė parašyti kokį nors kelių lapų tekstą. Atsisakiau ir pasiūliau panaudoti mano jau pateiktą rašinį „Kas paskatino tapti kunigu sovietinėje visuomenėje".

Rugsėjo 9 d., penktadienis

45-asis tardymas vėl narstė kalėdinę eglutę ir ką aš tada kalbėjau. Papasakojau, kad kai Kalėdų senelis paprašė mane ką nors padainuoti, tai aš su humoru pasakiau, kad vietoje dainos aš jį su Kybartų vaikais nufotografuosiu ir nusiųsiu į švietimo skyrių, kad pamatytų, kaip Kalėdų senelis juos myli. Tardytojas man perskaitė trijų liudytojų, tarp jų ir gimnazijos direktoriaus Dirvonskio, liudijimus, kad aš vaikus su Kalėdų seneliu fotografavau, paskui prašiau senelio, kad atvežtų rankšluosčių ir patalynės, kurių stinga. Paaiškinau, kad dėl rankšluosčių liudytojai nėra objektyvūs, nes ne aš, bet kažkas iš minios klausė senelį, ar jis neatvežęs suaugusiems dovanėlių, ir konkrečiai paminėjo, kokių dovanėlių norėtų – būtent trūkstamų rankšluosčių. Dar buvau klausiamas, kaip šio įvykio aprašymas pateko į „Kroniką". Paaiškinau, kad renginyje dalyvavo minia žmonių, todėl jis buvo plačiai komentuojamas ir žinia lengvai galėjo pasiekti „Kroniką".

Po 3,5 val. majoras Pilelis pasirašė protokolą ir daugiau aš jo nemačiau akyse. Tegu Dievas būna gailestingas šitam užkietėjusiam saugumiečiui. Tikriausiai ne viena mano nervų ląstelė žuvo per šiuos 25 mūsų „bendravimo" seansus, vykdavusius po tris ir daugiau valandų.

Baigiantis apklausai tardytojas pagarsino nutarimą apie paskirtą autorinę ekspertizę.

Rugsėjo 13 d., antradienis

46-asis tardymas. Šiandien mane nuvedė į trečią aukštą ir 174 kabinete pasitiko papulkininkis V. Urbonas, sugrįžęs po ilgų atostogų. Beveik du mėnesius jo nemačiau.

Tris valandas tardytojas mane kamantinėjo apie „eucharistus" (šiuo žodžiu jis vadino Eucharistijos bičiulius): ką žinau apie jų susibūrimą 1982 m. rugpjūčio mėnesį Kybartų bažnyčioje. Paaiškinau, kad yra žmonių, ypatingai gerbiančių Švč. Sakramentą, ir tokie buvo susirinkę į Kybartų bažnyčią, o aš jiems kalbėjau religinėmis, bet ne politinėmis temomis. Urbonas pateikė dviejų tose rekolekcijose dalyvavusių asmenų – Romo Žemaičio ir Editos Glaveckaitės – parodymus.

Stebėjausi, kaip KGB bijo Eucharistijos bičiulių. Baimės esmė – kad šiam sąjūdžiui priklauso daug jaunuolių ir jie yra šiek tiek organizuoti. Sovietinei valdžiai mažiausiai pavojingi vieniši tikintieji.

Rugsėjo 14 d., trečiadienis

47-asis tardymas truko 3,5 val. Kamantinėjo apie mano atvirą laišką LTSR prokurorui. Jis 1979 m. mane buvo įspėjęs, kad už dalyvavimą Katalikų komiteto veikloje man gresia BK 68 straipsnis. Tardytojas norėjo žinoti, kas tą laišką sukūrė, kam jis buvo pasiųstas ir kokiu būdu pateko į „Kroniką". Paaiškinau, kad per prokuroro įspėjimą neturėjau galimybės visko nuosekliai išdėstyti, todėl sugrįžęs viską surašiau ir pasiunčiau prokurorui, laikraščio „Tiesa" redakcijai ir visiems vyskupijų ordinarams, o kaip pateko į „Kroniką", nežinau; jį galėjo perduoti vienas iš adresatų.

Urbonui dar rūpėjo mano pažintis su V. Jaugeliu. Papasakojau, kaip su juo susipažinau, kaip jis Kybartuose zakristijonavo ir sunkiai susirgęs mirė. Tardytojas surašė penkis protokolo lapus ir pats pasirašė, o man jau nė nesiūlė pasirašyti, žinodamas, ką atsakysiu.

Rugsėjo 15 d., ketvirtadienis

48-asis tardymas truko 4 valandas ir vis kalbėta apie mano atvirą laišką LTSR prokurorui. Papulkininkį domino, kaip jis pateko pas Krikščioniškojo komiteto narius Maskvoje, kaip nukeliavo į užsienį ir kaip dabar jį vertinu. Patvirtinau, kad laiške keliami faktai atitinka esamą padėtį: tikintys mokiniai mokyklose yra diskriminuojami, su alkoholizmu menkai kovojama,

o kovos prieš bedievybę nelaikau kova prieš tarybų valdžią. Apie laiško keliones į Maskvą ir užsienį atsakiau įprastu žodžiu „nežinau". Tardytojas sugebėjo prirašyti net šešis protokolo lapus. Žinodamas mano atsakymus, jis kai ką net neklausdamas įrašydavo, o aš perskaitęs protokolą grąžindavau be savo parašo. Buvo labai aišku: reikia įforminti pagal juridinius reikalavimus mano „antitarybinį" elgesį, kad būtų galima surašyti kaltinamąją išvadą ir mane pasiųsti į teismą ir lagerį.

Rugsėjo 19 d., pirmadienis

49-asis tardymas buvo ilgas, prasidėjo 11-ą ir baigėsi 18 val. (papietauti leido). Klausė, ko siekiau pamoksluose ir Katalikų komiteto dokumentuose kaltindamas tarybų valdžią. Paaiškinau, kad tai, ką kalbėjau ir rašiau, buvo skaudi tikrovė, ir valdžia tam netrukdė. Tardytojas pakišo RRT įgaliotinio pažymą apie tikėjimo laisvę Lietuvoje. Išvardijau visą eilę pavyzdžių, kur įgaliotinis kalba netiesą. Priminiau, kad tikinčiųjų diskriminaciją patvirtino 522 kunigai, pasirašę atitinkamus pareiškimus tarybinei valdžiai. Protokolo apimtis sudarė 7 lapus.

Iš tardymo eigos matosi, kad jau skubama ir užduodami apibendrinantys klausimai. Apklausos smarkiai išvargina, naktimis blogai miegu ir nepailsiu. Meldžiuosi, kad ištverčiau bent iki teismo.

Rugsėjo 21 d., trečiadienis

50-asis tardymas prasidėjo 10.20 ir baigėsi 18 val. Tardytojas citavo mano pasisakymus pamokslų metu ir Katalikų komiteto dokumentuose ir vis klausė, ko aš tuo siekiau. Į visus klausimus nuodugniai atsakiau, nesigindamas dėl pasakytų ar parašytų žodžių, pabrėždamas, kad kovojau ne prieš tarybų valdžią, bet prieš bedievybę, o kadangi ją valdžia palaiko, tai netiesiogiai kaltinau ir valdžią. Pabrėžiau, kad kalbėdamas visuomet rėmiausi tik tikrais faktais.

Urbonas prirašė 8 lapus ir, kaip įprasta, pabaigoje davė perskaityti. Atsiranda apatija jau nekreipti dėmesio, kaip tardytojas perteikia, nes vis tiek protokolų nepasirašau. Perskaičiau paviršutiniškai, bet atrodo, kad mano atsakymai užrašyti teisingai.

Rugsėjo 22 d., ketvirtadienis

51-asis tardymas truko 5 valandas. Urbonas išvardijo 28 asmenis, kuriuos kažkuriuo metu gyniau kaip Katalikų komiteto narys. Vis klausė, ar asmeniš-

kai juos pažįstu. Pasakiau, kad daugumos nepažinojau, bet Katalikų komitetas turėjo pakankamai informacijos apie juos kaip apie dorus žmones. Išsamiau kamantinėjo apie Helsinkio grupės narį kun. Karolį Garucką. Patvirtinau, kad jis buvo visų žmonių labai vertinamas ir jo metinėse pasakiau pamokslą.

Klausiamas ar bažnytinei, ar pasaulietinei teisei teikiu pirmumą, atsakiau, kad bažnytinei, nes ir Šv. Rašte parašyta: Dievo reikia klausyti labiau nei žmonių.

Tardytojas vėl surašė 8 lapus, juos permečiau akimis ir grąžinau. Į kamerą parvedė 19 val.

Rugsėjo 23 d., penktadienis

52-asis tardymas. Klausinėjo 4 valandas, kodėl dalyvaudavau Zdebskio, Stanelytės, Navickaitės, Janulio, Skuodžio ir kitų teisiamųjų teismuose, kodėl globojau kun. Jaugelį. Paaiškinau, kad šie žmonės buvo ne kriminaliniai nusikaltėliai, bet teisiami už idėją, todėl norėjau iš arčiau juos pamatyti; kadangi į teismo salę neįleisdavo, tai dar labiau įtikindavo, kad jie yra nekalti. Dėl V. Jaugelio atsakiau, kad man Kybartuose buvo reikalingas zakristijonas, todėl jį ir prisikalbinau dirbti.

Tardytojas prikišo, kodėl kalbėdamas kunigų laidotuvėse raginau žmones nebijoti aukų už Dievą ir Tėvynę, o kalbėdamas apie kun. Svarinsko suėmimą, citavau jo žodžius: „Noriu už Dievą ir Tėvynę numirti lageryje."

Pabaigoje perskaitė aštuonių liudytojų parodymus, esą mano pamokslai buvo antitarybiniai. Paaiškinau, kad mano pamokslus kaip antitarybinius įvertino tarybiniai pareigūnai, todėl man jų liudijimas suprantamas.

Šįkart protokolas tilpo penkiuose lapuose.

Rugsėjo 26 d., pirmadienis

Buvau supažindintas su liepos 28 d. ir rugpjūčio 10 d. ekspertizių išvadomis. Pasirašiau protokolus, kad jokių pretenzijų neturiu. Taip pat buvau supažindintas su 1980 m. trijų ir 1982 m. dviejų ekspertizių aktais. Jie man visiškai neįdomūs. Tie aktai tik liudija, kaip kruopščiai ruošiamasi teismui, kuris turės įrodyti mano nusikalstamą veiklą.

Rugsėjo 28 d., trečiadienis

53-iasis tardymas truko 6 valandas. Klausė apie įvairiose parapijose ir Kybartuose mano sakytus pamokslus. Pateikė 15 liudininkų parodymus,

esą mano pamokslai buvo antitarybiniai. Paaiškinau, kad aš pamokslų esu pasakęs labai daug, o vertintojai tendencingi, nes jie yra komjaunuoliai ar partiečiai. Natūralu, kad netikintys žmonės pamokslą supranta vienaip, o tikintys kitaip. Dar kartą pabrėžiau, kad kalbėdavau apie tikėjimą bei moralę ir pavyzdžius naudodavau ne iš XIII amžiaus, bet iš dabarties.

Ilgiau buvau klausinėjamas apie 1974 m. spalio 11 d. mano ir kitų keturių kunigų pasirašytą kreipimąsi dėl nuteistųjų už „Kroniką". Patvirtinau tokį kreipimąsi pasirašęs.

Tardytojas supažindino su dar keturiais 1980 m. atliktų ekspertizių aktais apie rašomąsias mašinėles, paimtas kratų metu.

Rugsėjo 29 d., ketvirtadienis

54-asis tardymas truko 6,5 val. ir Urbonas prirašė 6 lapus. Visa apklausa sukosi apie Katalikų komiteto dokumentų platinimą. Kamantinėjo, kaip tie dokumentai pateko pas kunigus Antaną Jokūbauską ir Antaną Šeškevičių, kaip keitėmės dokumentais su Krikščioniškuoju komitetu Maskvoje, nes mūsų dokumentai rasti pas G. Jakuniną ir V. Kapitančiuką. Kaip Katalikų komiteto dokumentai patekdavo į „Kroniką", ar girdėjau juos skaitant per Vatikano radiją? Kaip pasiųsdavome dokumentus tarptautinėms organizacijoms? Ir ar pripažįstu dokumentų platinimo faktą?

Kaip ir lig šiol, į vienus klausimus atsakydavau „nežinau" arba „nepamenu". Kai ką trumpai paaiškindavau stengdamasis, kad iš to saugumui nebūtų naudos. Pasakiau, jog mūsų tikslas buvo ne platinti dokumentus, bet supažindinti adresatus tikintis, kad jie paskatins tarybinę vyriausybę švelninti politiką tikinčiųjų atžvilgiu.

Spalio 3 d., pirmadienis

Tardytojas Urbonas supažindino su 1982 m. rugpjūčio 10 d. ir 1983 m. kovo 24 d. ekspertizės aktais. Kiekvienas toks aktas liudija apie labai daug įdėto darbo. Būtų visai suprantamos pastangos, jei tai būtų daroma dėl žmogžudystės ar panašių nusikaltimų.

Spalio 5 d., trečiadienis

55-asis tardymas. Į jį nuvedė 10.30, o paleido 17.30 val. Pietų pertrauka būdavo, nes ir tardytojas norėdavo pasistiprinti. Ilgai klausinėjo apie Katalikų komiteto dokumentų platinimą, jų siuntimą į užsienį, patekimą

į „Kroniką“ ir užsienio laikraščius bei Vatikano radiją ir „Laisvės“ radijo stotį. Po Katalikų komiteto dokumentu Nr. 33 net buvo renkami kunigų parašai. Patvirtinau, kad laikau pozityviu dalyku, kai kunigai gina tikinčiųjų teises. Kokiais keliais dokumentai nukeliaudavo į užsienį – nežinau; vienas iš jų – tai paštas, kuriuo mes ir siųsdavome. Ar pripažįstu, kad Katalikų komiteto dokumentai pažeidė tarybinės valdžios prestižą? Atsakiau, kad valdžia turėtų žengti pirmą žingsnį ir nepažeisti tikinčiųjų teisių, o tada viskas išsispręstų savaime. Į klausimą, kaip tie patys faktai patekdavo ir į „Kroniką“, ir į Katalikų komiteto dokumentus, atsakiau, jog minimi faktai būdavo vieši ir nieko nuostabaus, kad jie pasiekdavo ir vienus, ir kitus. Pabaigoje Urbonas padarė išvadą: galima manyti, kad Katalikų komiteto nariai ir „Kronikos“ leidėjai artimai bendradarbiavo arba net buvo tie patys asmenys. Paneigiau šį samprotavimą, nes faktai visiškai atsitiktinai galėjo patekti ir „Kronikai“, ir mums, Katalikų komiteto nariams.

Grįžtu į kamerą kaip išsunktas. Jau beveik pradedu gailėtis, kad pasirinkau kalbėjimo su tardytoju taktiką. Nekalbėti būtų buvę žymiai lengviau, nei kalbėti ir nieko arba beveik nieko nepasakyti. Žinoma, kalbėdamasis išlaikiau normalesnį santykį ir tai neerzino tardytojo. Jis net išsitarė: „Jei būtumėte gynęs ne Bažnyčios reikalus, aš būčiau jūsų pusėje.“

Spalio 6 d., ketvirtadienis

56-asis tardymas. Nuvedė 10 val., o užbaigėme 18-ą. Kaip ir buvo žadėjęs, Urbonas pabaigai pasiliko klausimus apie „Kronikos“ leidimą. Pradžioje paprašė papasakoti apie mano vaidmenį ją leidžiant. Atsakiau, kad jos leidime nedalyvavau.

Tada tardytojas pradėjo vardinti, kad į „Kroniką“ pateko 5 mano pareiškimai, Sadūnaitės laiškai, rasti mano bute, 19 smulkių žinučių apie mane. Be to, ekspertizė nustatė, kad esu keturių žinučių autorius. 1974 m. spalio 11 d. kreipimesi gyniau „Kronikos“ leidėjus. Liudytojai P. Žilionis ir V. Merkevičius tvirtina, esą Kybartuose per pamokslą kalbėjau „Kronikos“ leidėjų vardu. Per kratas pas mane rasta „Kronikos“ numerių, taip pat raštelis, kur kalbama apie pogrindžio spaudą. Išvardijęs savo argumentus, V. Urbonas reziumavo: „Ar visa tai nerodo, kad buvote prisidėjęs prie „Kronikos“ leidimo?“

Atsakiau nežinąs, kokiu keliu į „Kronikos“ redakciją pateko mano pareiškimai ir informacija apie mane. Tai, kas man nutikdavo, buvo vieši daly-

kai ir lengvai galėjo nukeliauti į „Kroniką“. Ekspertizės išvadas paneigiau. Liudytojai, klausęsi mano pamokslų, arba nesuprato, arba sąmoningai iškreipė mintis. Katalikų komiteto dokumentuose gynėme asmenis, kuriuos laikėme nekaltais, nors teismas juos ir apkaltino. N. Sadūnaitės laiškai rasti ne mano, bet V. Jaugelio kambaryje. Galiausiai pasakiau, jog visi tardytojo argumentai neleidžia daryti išvados, kad buvau prisidėjęs prie „Kronikos“ leidimo. Vargu ar įtikinau Urboną, kuris prisirinkęs daug argumentų tikriausiai neabejojo, kad buvau arti „Kronikos“.

Tardytojas supažindino su rugsėjo 19 d. ekspertizės išvadomis. Ji nustatė, kad tikėtina, jog aš į „Kroniką“ parašęs keturias žinutes, nors kategoriškai teigti negalima. Ekspertizės rezultatai mane nuteikė gana linksmai.

Surašęs protokolą papulkininkis pasakė, kad tardymas yra baigtas ir dabar bus rašoma kaltinamoji išvada, o po jos paskelbimo turėsiu galimybę susipažinti su visa bylos medžiaga.

Nors ir jaučiausi nežmoniškai išvargęs, bet džiugino žinia, kad pagaliau viskas artėja prie pabaigos. Džiaugiausi, kad tardytojas tik tiek teturėjo argumentų apie mano ryšius su „Kronika“. Visą tardymo laikotarpį slėgė mintis, kad KGB gal turi daugiau ir svaresnių įkalčių. Jaučiausi tarsi nuo pečių būtų nusiritusi labai didelė našta. Ačiū Dievui už viską.

Vakare, kai viskas nurimo, aukojau Mišias ir dėkojau Dievui už tuos sunkius mėnesius, kuriuos praleidau čia, kameroje, ir tardytojų kabinetuose.

Spalio 17 d., pirmadienis

57-asis tardymas. Jo metu buvo paskelbtas galutinai suformuluotas kaltinimas. Pas tardytoją nuvedė 11 val., o viskas pasibaigė tik 19 val. Pietų pertrauka – nuo 12.30 iki 15 val.

Papulkininkio Urbono kabinete radau prokurorą Bakučionį. Man buvo įteiktas nutarimas pareikšti kaltinimą, kurį turėjau perskaityti ir pasirašyti. Nutartis surašyta rašomąja mašinėle 9 lapuose. Kol skaičiau, tardytojas nervingai žingsniavo kabinete ir rūkė cigaretę po cigaretės. Nesupratau, kodėl jis nervinosi. Atėjo mintis, kad gal turi šiek tiek sąžinės ir suvokia, kad jo parašytas kaltinimas leis mane nuteisti ilgiems metams kalėti. O juk jis puikiai supranta, kad tie metai bus ne už nusikaltimą, bet už tiesos žodį.

Nutarimo dokumente nurodytos keturios nusikalstamos mano veikos:

Tarybų valstybės politikos bažnyčios ir tikinčiųjų atžvilgiu šmeižimas.
Tarybinės valstybinės ir visuomeninės santvarkos šmeižimas.
Raginimas kovoti prieš tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką.
TSRS tarptautinio prestižo žeminimas.

Perskaitęs nutartį pareiškiau, kad po ja nepasirašysiu, nes nei pamoksluose, nei Katalikų komiteto dokumentuose nebuvo šmeižto ir buvo panaudoti tik tikri faktai.

Toliau sekė daug konkrečių tardytojo klausimų apie mano pamokslus, Katalikų komiteto bei kitus dokumentus ir kalėdinę eglutę. Urbonas prirašė 11 protokolo lapų. Atmečiau kaltinimą, kad turėjau tikslą šmeižti tarybinę valdžią: pagrindinis tikslas buvo ginti tikinčiuosius. Nei pamoksluose, nei dokumentuose iš vieno fakto nedariau apibendrinimų, bet tų faktų buvo labai daug. Apklausos pabaigoje perskaičiau tardytojo užrašytus mano atsakymus, bet irgi nepasirašiau, dar kartą pareikšdamas, kad su kaltinimais nesutinku.

Papulkininkis paaiškino, kad netrukus man bus leista susipažinti su visa tardymo metu surinkta medžiaga, po to ji bus perduota teismui, ir kai teismas su ja susipažins, tada paskirs konkrečią bylos nagrinėjimo datą. Susipažinti su tardymo surinkta medžiaga man bus paskirta maždaug savaitė.

Man buvo įdomi tardytojo nuomonė apie mano atsakymus. Urbonas daug negalvojęs atsakė: „Jūsų atsakymai tušti." Pamąsčiau: „Ačiū Dievui, kad nieko nepasakiau apie kitus asmenis ir nieko, kas būtų tardymui naudinga. O ką teismas nuspręs, tesprendžia." Nekilo abejonės, kad bausmė bus didelė. Maldoje neprašiau Viešpaties, kad bausmė būtų maža, tik prašiau pagalbos, kad pajėgčiau atsilaikyti kaip dera kunigui.

* * *

Spalio 24 d., pirmadienis

Kontrolierius nuvedė į vieną antrojo aukšto kabinetą, kur aš susipažinsiu su teismui paruošta medžiaga. Pasitiko kapitonas Rainys ir padavė skaityti pirmąjį tomą. Jame per 400 puslapių.

Jaučiausi nežmoniškai išvargintas, todėl skaitymas, nors ir įdomus, bet ne mažiau varginantis kaip patys tardymai. Visą dieną iki pietų ir po

pietų skaitau, o tardytojas įrišinėja sekančius tomus. Klausiau, kiek jų bus. Atsakė, kad tiksliai nežino, bet tikriausiai bus bent dvidešimt.

Pirmajame tome randu man daug žinomų dalykų: 1980 m gegužės 17 d. kratos protokolas ir per šią kratą paimtų knygų bei dokumentų smulkus aprašas. Įsegti mano ir kitų kunigų pamokslai, KGB agentų įrašyti į magnetofono juostą, o kapitono Rainio atspausdinti rašomąja mašinėle. Savo pamokslus nesunkiai atpažinau; kai kurios mano mintys tendencingai paspalvintos, kad atrodytų labiau antitarybiškos ir tiktų teismui. Įdomiausia šio tomo dalis – RRT įgaliotinio atsiųsta mano byla, kurioje susegti jo paties ar kitų pareigūnų atsiųsti pranešimai apie mano „antitarybinę" veiklą, iš viso 177 lapai.

Štai 1966 m. gruodžio 10 d. Lazdijų vidurinės mokyklos mokytojos R. Petrunkevičienės skundas rajono Vykdomajam komitetui: „Kalbėdama su auklėtiniais išsiaiškinau, kad Lazdijų bažnyčios jaunas kunigas pažeidžia įstatymu numatytą tvarką. Vasarą, atostogų metu, organizavo bažnyčioje mokinių ruošimą pirmajai išpažinčiai. Iš mano IIb klasės mokėsi Aldas Linkas, Vincas Januška, Algis Grauželis. Iš IIa klasės – Kęstutis Linkas ir nemaža grupė vaikų iš kaimo. Be to, šis kunigas kviečia vaikus pas save, duoda jiems parsinešti į namus religinio turinio knygas. Tokią literatūrą gavo Rimas Albavičius ir Aldas Linkas. Rimas Albavičius papasakojo, kad kunigas liepė neklausyti mokytojų. Jeigu mokytojai įtikinės, kad mokiniai nelankytų bažnyčios, tai apie tai reikia pranešti kunigui, o jis mokytojams duos „parų". Vaikai pasakojo, kad kunigas bažnyčioje demonstruoja „kiną" ir rodo velnius. Po to vaikai bijojo miegoti – juos persekiojo baisūs sapnai. Šiuo klausimu kalbėjausi su kitų klasių mokytojais. Jie pasakojo, kad ir iš kitų klasių nemaža grupė vaikų buvo kunigo pakviesti apsilankyti į jo butą. Mano klasės mokinę Genę Matikaitytę pas kunigą nusivedė jos sesuo iš IIIb klasės. Jie tenai žiūrėjo įvairius šventųjų paveikslėlius, skaitė knygeles, kalbėjosi su kunigu. Jis prašė atsivesti ir daugiau vaikų."

Šis skundas pasiekė ir RRT įgaliotinio įstaigą ir greitai gavau vyskupo raštą vidurţiemį kraustytis iš Lazdijų į Kudirkos Naumiesčio parapiją. 1967 m. sausio 15 d. sukroviau savo mantą į sunkvežimį ir palikau pamiltus lazdijiečius.

* * *

1971 m. lapkričio 10 d. RRT įgaliotinio J. Rugienio pažymoje rašoma:

„1967 m. spalio 22 d. Prienų vikaras kunigas Tamkevičius kalbėjo: „Lietuvos kunigai neturi, kaip kitose šalyse, nė savo spaudos, nė radijo, nė televizijos, kad galėtų skelbti Kristaus mokslą. Šiuo atžvilgiu mes esame prispausti. Mes negalime duoti tikintiesiems nei maldaknygės, nei katekizmo, o kalbėti galima tik bažnyčioje ir tik iš sakyklos. Ir čia kunigas privalo būti atsargus ir sverti kiekvieną žodį, nes kam nors gali atrodyti, kad kunigas kalba prieš sovietinę valdžią."

1970 m. kovo 15 d. vakare Garliavos bažnyčioje kun. Tamkevičius kalbėjo: „Tik gilus tikėjimas į Dievą gali Lietuvą padaryti laimingą... Ateizmas yra pasenusi ideologija. Vaikų auklėjimas be meilės Dievui ir atsakomybės prieš jį veda į nusikalstamumą. Dėl to tikintys tėvai privalo vaikus mokyti religinėje dvasioje, o šie vaikai savo pavyzdžiu įtakos kitus vaikus" (užrašyta Žemės ūkio akademijos filosofijos katedros darbuotojos D. Mikutytės).

„Tą patį vakarą kunigas kitame pamoksle kalbėjo: „Jeigu norime, kad Lietuva taptų katalikiška, mes turime ne rodyti ateistams į dangų, kur gyvena Kristus, o savo pavyzdžiu ginti Kristaus mokymą – būti gerais, dorais ir sąžiningais" (D. Mikutytė).

Kovo 16 d. Garliavos bažnyčioje vakariniame pamoksle kunigas kalbėjo: „Kodėl bažnyčioje tiek mažai vaikų, jaunimo ir inteligentų? Vaikai bijo, kad nebūtų išjuokti, inteligentai bijo dėl savo darbo. Dauguma inteligentų širdyje yra tikintys, bet bijo dėl savo darbo ir tampa dviveidžiais. Ką galime padaryti? Caro laikais, kai buvo uždrausta lietuviška spauda, buvo uždaromos bažnyčios, žandarai norėjo uždaryti Kęstaičių bažnyčią. Bet tikintieji žemaičiai susirinko į bažnyčią ir nei vienas neišėjo. Žandarai buvo priversti jėga juos ištraukti laukan" (D. Mikutytė).

Kovo 16 d. antrame pamoksle tą patį vakarą kunigas kalbėjo: „Mūsų tautos ateitis priklauso nuo mūsų pačių. Viskas yra Dievo rankose, bet Dievas veikia per žmones. Jeigu mes sugebėsime kovoti už tikėjimą, Lietuva bus katalikiška, jei ne – tikėjimas sunyks" (D. Mikutytė).

„1971 m. rugpjūčio 16 d. S. Matažinskas pranešė: „1971 m. rugpjūčio 14 d. man teko dalyvauti mokytojos laidotuvėse Simne. Prieš nuleidžiant karstą

į duobę kun. Tamkevičius pasakė pamokslą, užsipuldamas inteligentus ir ateistus. Jis maždaug taip kalbėjo: „Žodžio laisve mokytojai naudojosi tik prieškarinėje Lietuvoje. Pokario metais mokytojai negali pasakyti tiesos žodžio; jie persekiojami ir jie bijo." Kunigas dabartinį laiką sulygino su inkvizicijos laikais."

„1968 m. lapkričio mėn. kun. Tamkevičius lankėsi Berdičeve, Ukrainos TSR, kur be valdžios leidimo atliko religines apeigas. Lapkričio 17 d. kartu su kunigu Jaura išprovokavo rimtą incidentą. Jų kvietimu du fotografai fotografavo bažnyčioje vykstančią liturgiją. Tikintieji pagalvojo, kad fotografuojama valdžios nurodymu, todėl pakėlė triukšmą ir fotografus išvarė laukan. Tuo laiku kun. Tamkevičius pasinaudojo proga, įjungė magnetofoną ir įrašė žmonių šūksnius ir verksmą." (Iš tikrųjų aš įrašiau iš Berdičevo valdžios išvejamo klebono kun. N. Jauros atsisveikinimo pamokslą, kurio metu visi žmonės ne verkė, bet tiesiog balsu raudojo – *aut. past.*)

„1968 m. pabaigoje jis Vilkaviškio kunigų vardu įteikė Lietuvos vyskupijų valdytojams šmeižikišką pareiškimą apie klierikų priėmimą į Kauno kunigų seminariją. Po šiuo pareiškimu jis surinko kunigų parašus.

1969 m. jis neteko kulto tarnautojo registracijos pažymėjimo vieneriems metams. 1970 m. vasario mėnesį jis sukūrė ir nusiuntė vyskupijų valdytojams pareiškimą apie klierikų žemą dvasinį paruošimą Seminarijoje. Pareiškime buvo antitarybinių išsireiškimų."

Spalio 25 d., antradienis

Toliau skaitau savo bylos pirmąjį tomą.

1972 m. gegužės 5 d. Alytaus rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas nusiuntė RRT įgaliotinio įstaigai raštą apie man duotą „aukšto lygio" įspėjimą:

„Pranešu jums, kad š. m. balandžio 29 d. Alytaus rajono vykdomajame komitete, dalyvaujant pirmininkui drg. A. Grigaičiui, jo pavaduotojams drg. P. Jančiauskui ir drg. Z. Navickui, rajoninio laikraščio redaktoriui drg. Z. Pleskui ir rajono partinio komiteto pirmininkui drg. P. Aleksandravičiui, buvo pakviesti Alytaus ir Daugų dekanatų dekanai ir Simno klebonas. Visų akivaizdoje turėjome pokalbį su Simno parapijos vikaru kunigu S. Tamkevičiumi dėl jo antiįstatymiškų veiksmų pagal pridedamą tekstą.

Pokalbio metu vikaras S. Tamkevičius buvo supažindintas su RRT prie TSRS Ministrų Tarybos 1972 m. balandžio 14 d. paaiškinimu „Dėl įstatymo apie religinius kultus taikymo klausimuose, liečiančiuose vaikus ir paauglius" ir pareikalauta, kad jis pasirašytų, jog buvo supažindintas su šiuo dokumentu. Tačiau Tamkevičius pareiškė, kad jis nepripažįstąs šio dokumento ir pasirašysiąs tuomet, kai jis bus paskelbtas Vyriausybės žiniose. Priedas: 6 lapai pokalbio teksto."

Balandžio 14 d. pavaduotojas P. Jančiauskas mane kaltino, kad aš, kaip ir kun. J. Zdebskis, dirbtinai siekiame supriešinti tikinčiuosius su ateistais ir sudaryti sąlygas užsienio propagandai šmeižti esamą santvarką. Įspėjime rašoma: „Prieš pradedant dirbti pastoracinį darbą čia esančiam kunigui S. Tamkevičiui, o taip pat daugumai žinomam kunigui Svarinskui, mūsų rajono gyventojų tarpe tarp tikinčiųjų ir ateistų jokių intrigų ir nesusipratimų nebuvo." Pavaduotojas kaltino mane žmonių kurstymu ir informacijos perdavimu į užsienį. Priminė, kad jei visa tai būtų daryta pokario klasinės kovos metais, tai vyresnės kartos kunigai žino, kuo visa tai būtų pasibaigę. Dabartiniu laiku tarybiniai įstatymai yra humaniški ir pirmiausia numato aiškinimą, perspėjimą, profilaktiką; tačiau kunigas Tamkevičius jau buvo įspėtas ir „privalo prisiminti, kad begalinių perspėjimų nebus". Dekanai buvo įpareigoti apie įspėjimą pranešti vyskupui ir rajono kunigams, o tikintiesiems išaiškinti, kad nepasirašinėtų ant šmeižikiškų skundų.

Byloje radau įsegtą 1974 m. rugsėjo 24 d. Alytaus r. VK pavaduotojo Jančiausko raštą RRT įgaliotiniui: „Alytaus rajono vykdomasis komitetas yra tos nuomonės, kad Simno bažnyčios vikarą kunigą Tamkevičių būtų tikslinga perkelti į kitą respublikos kraštą, kur jam būtų būtinas laikas susipažinti su aplinka ir tuo būdu jis būtų mažiau kenksmingas visuomenei. O iš Simno aplinkos jį būtina išrauti..." Šįkart RRT įgaliotinis Rugienis padelsė ir tik 1975 m. lapkričio mėnesį įsakė vyskupui perkelti mane iš Simno ir duoti kuo daugiau darbo, kitaip būsiu pasodintas į kalėjimą. Iš tikrųjų gavau daug darbo: buvau paskirtas dviejų didelių parapijų – Kybartų ir Virbalio –administratoriumi.

RRT įgaliotinio atsiųstų dokumentų segtuve mano dėmesį atkreipė ranka rašytas Simno vidurinės mokyklos direktorės J. Guževičienės skundas Alytaus r. vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojui Jančiauskui:

„Paskutiniais metais, atvykus į Simno bažnyčią kunigui Sigitui Tamkevičiui, pasireiškė jo propagandos neigiama įtaka miestelio visuomenei, mokinių tėvams ir mokiniams. Jis atvirai šmeižia tarybų valdžią, keikia ateistus ir mokytojus.

Simno vidurinės mokyklos partinė ir komjaunimo organizacijos kreipėsi į LKP Centro komitetą, nurodydama konkrečius faktus apie minėto kunigo šmeižikišką propagandą, bet jokio atsakymo negavo.

Kunigas Tamkevičius, naudodamasis fanatiškai tikinčiais tėvais, į bažnytinių apeigų atlikimą ir bažnytinį chorą įtraukia Simno vidurinės mokyklos mokinius. Mokytojai negali paveikti tėvų fanatikų, kurie turi įtaką savo vaikams.

Pastaruoju metu jo įtaka pasireiškė atvirais mokinių išsišokimais prieš mokytojus.

8b klasės mokinys Romas Valatkevičius du kartus įžūliai atsisakė rašyti diktantą antireligine tematika. Tėvai atvirai pareiškė, kad jų sūnus tokių diktantų nerašys. Minėtos moterys patarnauja kunigams religinių apeigų metu (jo motina – bažnyčios valytoja).

7b klasės mokinė Nijolė Miliauskaitė, rašydama literatūrinę temą „Motinos rankos viską gali", karštai liaupsino tikėjimą ir tikinčiuosius. Parašė, kad norėtų matyti Lietuvą be pionierių ir komjaunuolių.

Mūsų turimomis žiniomis, yra ir daugiau mokinių, kurie patarnauja kunigams apeigų metu. Tai VIb klasės mokinys Leonas Jakimavičius ir jo brolis 8a klasės mokinys Antanas, Va klasės mokinys Romas Juknelevičius ir VIb klasės Vytas Vasiliauskas.

Bažnytiniame chore dalyvauja VIIb klasės mokinė Nijolė Miliauskaitė ir VIIb klasės mokinė Danutė Sviderskytė.

Prašau draugą pirmininką sudrausti kunigą Sigitą Tamkevičių, kad jis nepažeidinėtų tarybinių įstatymų.

Simnas, 1974 05 03 Simno vidurinės mokyklos direktorė (parašas)"

* * *

Ne mažiau įdomus kitas pranešimas, Alytaus vykdomojo komiteto pirmininkui parašytas Švietimo skyriaus vedėjo Viliaus Valeikos:

„1974 m. rugsėjo 1 dieną teko lankytis rajono mokyklose. Buvo sekmadienis. Buvau nuvykęs į Simno miesto mokyklas. Aplankiau Simno m. 16 a. architektūrinį paminklą – bažnyčią. Joje vyko pamaldos. Kulto apeigas atlikinėjo bažnyčios klebonas (senyvo amžiaus). Jam patarnavo VI–VII klasių trys berniukai. Aštuonios mergaitės, maždaug VII–X klasių, apsivilkusios bažnytiniais rūbais, klūpojo prie altoriaus.

Klebonas viešai pažeidė mūsų valstybės įstatymus, paimdamas nepilnamečius mokinius patarnauti religinėms apeigoms.

Prašome jus šios bažnyčios kleboną atitinkamai nubausti.

1974.9.3 *(parašas)"*

* * *

RRT įgaliotinio aplanke buvo įsegti ir du anoniminiai skundai, rašyti 1978 m. ir pasirašyti „Kybartiečiai", „Grupė tikinčiųjų". Jų turinį atspindi kad ir tokie sakiniai:

„Tamkevičiau, kaip tu bepuoštum tą bažnyčią, vis vien pelėsių kvapo nepakeisi. Nors jūsų darbo stilius naujas, bet metodai seni. Klebone, tu, prisidengęs maldos namais, kiršini liaudį (tikinčiuosius prieš ateistus), atvirai šmeiži akivaizdžiausius Tarybų valdžios iškovojimus ir laimėjimus.

Sigitai Tamkevičiau, mesk varęs Lietuvos liaudžiai kenkėjišką darbą, brisk iš tos purvo balos. Tavo darbas, klebone, talkininkauti jaunimui, siekiančiam mokslo ir gyventi kultūringai, o ne painioti juos į visokių bėdų voratinklius."

RRT įgaliotinio segtuve vietą surado 1967 m. rugpjūčio 3 d. laikraštyje „Tarybinis mokytojas" atspausdintas straipsnis „Ne, ne tais laikais", kuriame aprašoma, kaip aš vaikus traukiau į bažnyčią, rodydamas kiną apie raguotus ir naguotus velnius, kaip man reikėjo atsisveikinti su Lazdijų parapijos tikinčiaisiais ir kad reikės atsisveikinti ir su Kudirkos Naumiesčio tikinčiaisiais. Straipsnis užbaigiamas retoriniu klausimu: „Kur tuomet dings kunigas S. Tamkevičius?"

* * *

Pirmajame tome skaičiau iš Vilkaviškio KGB poskyrio atsiųstą 33 lapų medžiagą apie mano neleistiną veiklą. Labai charakteringas 1978 m. lapkričio

13 d. dokumentas – Vilkaviškio r. VK pirmininko pavaduotojo J. Urbono skundas RRT įgaliotiniui P. Anilioniui:

„Vilkaviškio rajono vykdomasis komitetas praneša Jums, kad Kybartų religinės bendruomenės klebonas Sigitas Tamkevičius sistemingai pažeidinėja kulto įstatymus, pamoksluose stengiasi aprėpti platų visuomeninių-politinių klausimų ratą, juos tendencingai traktuoja, dezinformuoja tikinčiuosius. Vienas iš tokių pastarųjų pažeidimų – procesijos organizavimas į civilines kapines š. m. lapkričio 1 d. Vakare, 18 val., eisena, vedama klebono S. Tamkevičiaus, apsirengusio liturginiais rūbais, bei jo palyda su bažnytine atributika centrine gatve patraukė į kapines, tuo sutrukdydama normalų eismą tranzitiniame kelyje Vilkaviškis–Kaliningradas (ėjome ne centrine gatve, bet šaligatviu – aut. past.). *Tuo metu kapinėse vyko mirusiųjų pagerbimas ir S. Tamkevičius su savo palyda bandė sutrukdyti renginį. Deja, šitas jam nepavyko, todėl grįžęs į bažnyčią prašė tikinčiųjų pasimelsti už bedievius.*

Už šį nusižengimą kunigui S. Tamkevičiui buvo surašytas protokolas ir administracinė komisija prie rajono Vykdomojo komiteto nubaudė jį 50 rub. bauda. Po to S. Tamkevičius paruošė peticiją drg. P. Griškevičiui ir surinko gana daug parašų po ja, o pamokslo metu garsiai perskaitė administracinės komisijos nutarimą ir paprašė aukoti lėšas nuobaudai sumokėti.

Be to, kunigas S. Tamkevičius be rajono Vykdomojo komiteto žinios kviečiasi į talką nežinomus dvasininkus, pvz., lapkričio 2 d. (per Vėlines) Kybartų bažnyčioje pamokslą sakė nežinia iš kur atvykęs kunigas (atrodo, Virgilijus Jaugelis iš Kauno). Ir taip jis elgiasi visą laiką.

S. Tamkevičius, pasitelkęs vaikus iš Kaliningrado srities ir Kybartų, be mūsų žinios kuris laikas daro visokius remontus: įruošė šventoriuje fontaną, šaligatvius, pertvarkė tvorą, dabar zakristijoje išėmė grindis ir, iškasęs apie 2 m. gylio duobę, rengia katilinę, išvedžiojo čia elektros laidus.

Ne be S. Tamkevičiaus iniciatyvos Kybartų religinė bendruomenė šiemet atsisakė pakartotinai sudaryti sutartį dėl maldos namų saugojimo, todėl mes buvome priversti nušalinti nuo pareigų šios religinės bendruomenės pirmininką Paulauską, kuris, deja, ir toliau eina šias pareigas.

Visi šie faktai byloja, kad klebonas S. Tamkevičius grubiai pažeidinėja kulto įstatymus, nevykdo Tarybų valdžios nurodymų, daro išpuolius prieš mūsų santvarką ir tuo klaidina tikinčiuosius. Mes prašome jūsų paramos paveikti kunigą S. Tamkevičių, kad jis liautųsi pažeidinėjęs įstatymus ir atliktų tik dvasininko pareigas.“

* * *

Bylos **pirmame tome** įsegtas 1982 m. birželio 10 d. RRT įgaliotinio P. Anilionio man duotas įspėjimas:

„Nustatyta, kad Kybartų katalikų bažnyčios klebonas kun. Tamkevičius Sigitas, s. Mato, pakvietė pilietį Matulionį Kastytį-Joną, s. Leono, ir savavališkai jam pavedė vikaro pareigas. Minėtas pilietis bažnyčioje atlieka religines apeigas: laiko mišias, klauso išpažinčių, sako pamokslus, teikia tikintiesiems sakramentus, vadovauja bažnytinėms procesijoms bei ceremonijoms. Pil. K.-J. Matulionis neturi jokio dokumento apie dvasinės mokyklos baigimą bei įšventinimą kunigu ir neužregistruotas Religijų reikalų tarybos prie TSRS MT įgaliotinio Lietuvos TSR įstaigoje (t. y. neturi registracijos pažymėjimo). <...>

Įspėju Kybartų bažnyčios kleboną kun. Tamkevičių Sigitą, s. Mato, ir reikalauju nedelsiant pašalinti minėtą įstatymų pažeidimų atvejį – neleisti aptarnauti tikinčiųjų religinius poreikius asmeniui, pasivadinusiam kunigui, tačiau neturinčiam registracijos pažymėjimo. Priešingu atveju jūs būsite patrauktas atsakomybėn pagal veikiančius įstatymus.“

Šį įspėjimą man perskaitė Kybartų m. Vykdomojo komiteto pirmininkas Gudžiūnas, bet nepasirašiau, kadangi atsisakė man duoti bent įspėjimo nuorašą.

Vilkaviškio KGB segtuve buvo sudėti visi įspėjimai, teismų nutarimai ir kiti dokumentai, surinkti man einant Kybartų klebono pareigas. Taigi visų sovietinių institucijų pastangų suvaldyti kleboną popieriai nukeliavo į vieną ir tą patį KGB seifą.

* * *

Spalio 26 d., trečiadienis

Pradėjau skaityti 355 puslapių apimties savo bylos **antrąjį tomą**, kuris ne mažiau įdomus, nes susideda iš mano ir kun. A. Svarinsko tardymų protokolų. Savųjų neskaitau, nes ir taip viską žinau, o kiti man labai įdomūs. Buvo gera skaityti kun. Alfonso tardymo protokolus, iš kurių aiškiai matėsi, kad jis nė žodžio nepasako apie kitus asmenis ir taip neduoda tardytojams medžiagos juos apkaltinti. Būdamas jau nuteistas ir iškviestas

į tardymą dėl manęs, jis tvirtai pareiškė liudytoju mano byloje nebūsiąs.

Kun. A. Svarinsko byloje radau man pažįstamų maskviečių V. Kapitančiuko, L. Regelsono, D. Dudko ir G. Jakunino tardymo protokolus. Kai kurie iš jų sovietmečiu atrodė drąsūs tikinčiųjų teisių gynėjai, bet atsidūrę dideliame pavojuje egzamino neįveikė. Geriausiai laikėsi tik dvasininkas G. Jakuninas, tačiau už tai gavo dešimties metų bausmę (5 m. griežto režimo lageryje ir 5 metai tremties). Dvasininkas D. Dudko už atgailą buvo išteisintas, o V. Kapitančiukas ir L. Regelsonas gavo tik sąlygines 5 metų bausmes ir iš teismo salės buvo paleisti.

Spalio 27 d., ketvirtadienis

Baigiau skaityti antrąjį bylos tomą. Kun. A. Svarinskas buvo tardytas 28 kartus ir turėjo kelias akistatas su liudytojais, kurie tardytojams papasakojo jam nepalankią informaciją. Kunigas šiuos liudijimus paneigė.

* * *

Trečiasis bylos tomas apima apie 400 puslapių; į jį sudėti KGB pareigūnų tardytų 124 žmonių protokolai. Man įdomiausi Katalikų komiteto narių kunigų J. Zdebskio, J. Kaunecko, V. Stakėno, V. Vėlavičiaus, L. Kalinausko, A. Keinos ir K. Žilio tardymo protokolai. Apklaustieji nevienodo drąsumo, aiškina, kodėl jie įsitraukė į Katalikų komiteto veiklą, tačiau nei vienas neteikia informacijos apie konkrečius kitus narius.

Įsegti ir kitų gerų kunigų – V. Jalinsko, G. Gudanavičiaus, K. J. Matulionio, P. Dumbliausko, P. Adomaičio ir L. Kunevičiaus – tardymo protokolai. Vis klausinėjama apie „Kroniką“ ir Katalikų komiteto dokumentus. Nuliūdino vieno man artimo kunigo atsakymas, kad jei „Kronikos“ medžiaga užsienio radijo stočių panaudojama priešiškai veiklai prieš Tarybų Sąjungą, tai „Kronikos“ leidimas esąs netikslingas...

Spalio 27 d. įveikiau 140 puslapių. Rytoj tikiuosi užbaigti šį tomą.

Spalio 28 d., penktadienis

Kapitono Rainio kabinete toliau skaitau trečią tomą – jaunimo ir suaugusiųjų tardymo protokolus. Mano byloje apklausta labai daug liudytojų, dauguma jų – iš Kybartų parapijos. Matau, kad tardomi geriausiai laikosi kybartiečiai, ypač jaunimas. Jie protingai kalba ir protokolo dažniausiai nepasirašo. Kai kurių atsakymai tiesiog žavi. Kybartų vidurinės mokyklos

11 klasės mokinys Romas Žemaitis tardytojo V. Baumilos ir direktoriaus J. Dirvonskio akivaizdoje liudija: „Aš skaitau visus „LKB kronikos" numerius. Iš kur aš juos gaunu – nesakysiu. Perskaitęs leidinį perduodu jį kitiems. Kam esu davęs „LKB kroniką" skaityti, nesakysiu. Apie „LKB kronikos" gaminimą, dauginimą ir platinimą aš nieko nežinau." Tardytojas Baumila protokolo pabaigoje įrašė, kad tardomasis jo nepasirašė, pareikšdamas, kad jokių dokumentų kun. Tamkevičiaus byloje nepasirašinės.

Šiame tome įsegti šešių žmonių – A. Mačio, A. Savickienės, J. Dirvonskio, E. Jurgelaičio, J. Lastauskaitės ir V. Navickaitės – pranešimai saugumui ir jų apklausų protokolai. Ilgiausią, 6 puslapių, pranešimą Vilkaviškio KGB skyriui pateikė vilkaviškietis A. Mačys, detaliai aprašęs, kaip Kybartų bažnyčios šventoriuje vyko Kalėdų eglutės renginys: kas ką kalbėjo ir ką darė. Apklausoje jis tvirtino, kad šis renginys buvo antitarybinis, nes tyčiotasi iš laikinų sunkumų.

Nekėlė abejonių, kad dalis šių asmenų buvo saugumo informatoriai. Skaičiau jų pranešimus ir buvo gaila tų žmonių, taip įsipainiojusių į KGB voratinklį.

Spalio 31 d., pirmadienis

Kapitonas Rainys jau ragina sparčiau skaityti bylos tomus, nes reikia laiku juos perduoti Aukščiausiajam Teismui, kad spėtų pasiruošti, ir sako, kad tolesnius tomus bus lengviau peržiūrėti, nes juose būsianti mažiau man įdomi medžiaga.

Šiandien skaitau **4-ąjį tomą**, kuriame sudėti 15 mano pamokslų ir juos užrašiusių asmenų, tikriausiai – KGB kolaborantų, apklausos protokolai. Pastarųjų šiame tome įsegta net iš 43 skundikų ar informatorių apklausų! Pamokslų neperžiūriu, nes juos jau skaičiau per tardymus. Dėl įdomumo skaitau informatorių pranešimus apie mane KGB organams ir vėliau vykusius tų žmonių apklausos protokolus, kuriuose jie tik atpasakoja, ką anksčiau parašė. Tikriausiai kai kuriems reikės būti liudininkais mano teisme. Informatoriai labai skiriasi: vieni kalba trumpai ir be perdėjimų, o kiti kerta iš peties, naudodami saugumo darbuotojų leksiką: „šmeižė", „kalbėjo prieš valdžią", „politikavo", „skleidė prasimanymus prieš tarybų valdžią" ir pan. Dalis informatorių ateidavo pasiklausyti pamokslų su magnetofonais ir tai atskleidžia, kad jie buvo neabejotini KGB agentai. Viena informatorė (V. P.) apklausoje atvirai pasakoja, jog išklausiusi mano pamokslus visada siųsdavo į KGB pranešimus, o dabar, tardymo metu, juos tik apibendrina.

* * *

Lapkričio 1 d., antradienis

Baigiu 4-ąjį tomą ir verčiu tolesnius. Jei atidžiai skaityčiau, aišku, jog per dieną užtektų perskaityti vieną, nes kiekviename yra apie 400 puslapių. Tačiau per ilgus tardymo mėnesius esu tiesiog atbukintas ir suvokiu, kad ar skaitysiu čia surinktą medžiagą, ar jos neskaitysiu, nuo to niekas nepasikeis – kokią bausmę neklystanti kompartija su KGB yra suplanavę, tokia ji ir bus. Skaitau tik iš smalsumo. Su kiekvienu Katalikų komiteto dokumentu randu įsegtą informaciją, kur jis per kratą buvo rastas, kokiame užsienio laikraštyje atspausdintas ar per kokią radijo stotį paskelbtas. Mano kapitonas Rainys visai patenkintas, kad baigiantis dienai aš jau pervertęs septynis tomus. Yra vilties, kad iki penktadienio užbaigsiu. Tardytojas aiškina, kad kituose tomuose skaitymo bus vis mažiau ir mažiau ir, žinoma, neužmiršta paraginti, jog reikia sparčiau skaitymą užbaigti, nes bylą reikia greičiau perduoti teismui.

Lapkričio 2 d., trečiadienis

Aštuntajame tome randu dokumentus apie pirmą kratą Simne 1974 m. kovo 18 d. Nutartį jai daryti pasirašęs ir KGB viršininkas generolas J. Petkevičius. Tada krėtėjai paėmė 7 ir 8-ą „Kronikos" numerius, kuriuos parsinešiau grįždamas iš bažnyčios, nes planavau nuvežti draugams į Kauną. Balandžio 16 d. buvau iškviestas į Vilniaus KGB, kur majoras Pilelis net septynias valandas klausinėjo apie „Kronikos" leidimą ir mano pažintis su kun. J. Zdebskiu, ses. M. Gavėnaite bei kitais asmenimis. Tai buvo tarsi apšilimas prieš ateities tardymus, kurie tęsis po kelias dienas.

Devintajame tome aptikau savo ir dar keturių kunigų – P. Dumbliausko, L. Kunevičiaus, J. Zdebskio ir P. Adomaičio – 1974 m. spalio 11 d. pasirašytą pareiškimą Maskvoje veikusiam Žmogaus teisių gynimo komitetui. Prašėme ginti nekaltai areštuotus ar jau nuteistus žmones: P. Plumpą, J. Stašaitį, P. Petronį, V. Jaugelį, J. Gražį ir N. Sadūnaitę. Kai kurie įkalintieji daugino maldaknyges, kiti „LKB kroniką". Mūsų pareiškimą užsienio žurnalistams perskaitė akademikas Andrejus Sacharovas, nepaminėdamas konkrečiai, kokie kunigai pareiškimą pasirašė. Po kelių dienų Maskvoje pas disidentus buvo daromos kratos ir pareiškimas su pavardėmis pateko į KGB rankas. Šiame tome įsegtas ne tik mano, bet ir kitų kunigų tardymo 1975 m. protokolai dėl šio pareiškimo. Visi penki pasirašiusieji patvirtinome, kad tikrai pasirašėme, bet kitų aplinkybių – kas parašė, kas davė pasirašyti etc. – nenurodėme.

Dešimtajame tome įsegti „LKB kronikos" 2-as, 3, 4 ir 5-as numeriai ir užsienio laikraščių (daugiausiai „Draugo"), kuriuose panaudota „Kronikos" medžiaga, iškarpos. Taip pat prie kiekvieno numerio pridėta tyrimo medžiaga. Man buvo labai įdomus Biržų r. aukštų pareigūnų sustatytas aktas vysk. V. Sladkevičiui, kurį užtiko bemokantį vaikus tikėjimo tiesų Nemunėlio Radviliškio bažnyčioje.

Vienuoliktajame tome, panašiai kaip ir dešimtame, analizuojami „Kronikos" 7, 8 ir 16-as „Kronikos" numeriai, stengiantis įrodyti, kad juose pateikiami faktai neatitinka tikrovės. Argi mokytojai, diskriminavę tikinčius mokinius, pripažins, kad jie elgėsi neteisiai?

Dvyliktajame tome toliau tendencingai apžvelgiami „Kronikos" 20-as, 23, 25 ir 27-as numeriai. KGB nurodymu vieni asmenys rašo pasiaiškinimus, kitus apklausia saugumiečiai. Visa tai turi pasitarnauti siekiamam tikslui – teismo sprendimui, jog buvo vykdomas valstybinis nusikaltimas, t. y. tarybinės santvarkos šmeižimas.

* * *

Lapkričio 3 d., ketvirtadienis

Nuo pat ryto tęsiu pažintį su savo byla. **Tryliktajame tome** įsegti „Kronikos" 29 ir 34-as numeriai, V. Lapienio, J. Matulionio ir O. Pranckūnaitės bylų apžvalga, daug N. Sadūnaitės laiškų, per kratą paimtų iš a. a. kun. V. Jaugelio kambario, daug užsienio laikraščių iškarpų ir Vatikano radijo bei „Amerikos balso" laidų įrašai. Visa tai turi patvirtinti, kaip plačiai buvo skleidžiami „šmeižikiški prasimanymai".

Pernelyg nesigilindamas perverčiu **keturioliktą, penkioliktą, šešioliktą, septynioliktą ir aštuonioliktą tomus**. Juose įsegti „Kronikos" 35-as, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50 ir 54-as numeriai, daugybė tardymo protokolų, teismų nuosprendžiai V. Skuodžiui, A. Januliui, P. Buzui, J. Stanelytei, M Jurevičiui, V. Vaičiūnui ir kt.

Kpt. Rainys ragina paskubėti, nes jau laikas bylą perduoti į Aukščiausiąjį teismą. Pažadu, kad rytoj užbaigsiu skaitymą.

Šiandien mano tardytojas Urbonas ir KGB pirmininkas Petkevičius pasirašė kaltinamąją išvadą, pagal kurią greitai būsiu teisiamas.

Lapkričio 4 d., penktadienis

Aštuonioliktajame tome randu keturis „Kronikos" tomus, išleistus „Lietuvos kronikos sąjungos"[6]Amerikoje. Laisvėje nebuvau jų matęs, todėl įdomu perversti.

Įsegti „Kronikos" 51-as, 52, 53, 55, 56 ir 57-as numeriai, teismo nuosprendis J. Bieliauskienei, 1958 m. teismo nuosprendis kun. A. Svarinskui. Jam kaip antitarybinė literatūra inkriminuota Adolfo Šapokos „Lietuvos istorija", bausmė – šešeri metai nelaisvės.

Dvidešimt antrame ir dvidešimt trečiame tomuose sudėta gausi rašomųjų mašinėlių, rašysenos, autorinių tekstų ekspertizių medžiaga. Vieni aktai 1980 metų, kiti šiemečiai. Atkreipiau dėmesį tik į mano tekstų ekspertizės aktą: tikėtina, kad keturios žinutės į „Kroniką" yra mano parašytos, tačiau to kategoriškai teigti negalima, nes išsilavinę žmonės rašo panašiai. Džiaugiausi, kad jų ekspertizės tik tiek galėjo pasakyti.

Lapkričio 5 d., šeštadienis

Prokuroras J. Bakučionis bylą perdavė Aukščiausiajam teismui. Jis turės susipažinti su paruošta medžiaga bei kaltinimu ir paskirs posėdžio datą

Nors jaučiuosi be galo išvargęs, bet širdyje lengva, kad tai, kas sunkiausia, jau praeityje. Nei teismas, nei būsimas lageris negąsdina ir širdyje ramybė. Viliuosi, kad Dievas, vedęs iki šiolei, ir toliau neapleis.

Lapkričio 17 d., ketvirtadienis

AT, išnagrinėjęs kaltinimą, priėmė nutarimą patraukti manęs baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 68 str. ir paskyrė teismo datą: lapkričio 29–gruodžio 2 d.

6 Taip pavadintą lietuvių katalikų rėmėjų organizaciją Amerikoje 1972 m. įsteigė kun. Kazimieras Kuzminskas (1906–1999). Jis 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, baigė studijas Insbruko universitete, rūpinosi Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Kanados lietuvių sielovada. 1960 m. persikėlė į JAV ir ten gyveno iki grįžimo į Lietuvą 1993 m. Jo rūpesčiu 1974–1992 m. Čikagoje išleisti visi „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" sąsiuviniai (81 sąsiuvinis, 10 tomų;, jie išversti į ispanų, anglų, vokiečių, italų, portugalų kalbas), buvo organizuojamas „Kronikos" siuntimas maždaug 100 valstybių radijo bei TV stotims, naujienų agentūroms, politikams, diplomatams, universitetų bibliotekoms.

Lapkričio 21 d., pirmadienis

Tardytojo Urbono kabinete man įteikė AT nutarimą ir 82 lapų kaltinamąją išvadą. Pasirašiau, kad ją gavau. Turiu savaitę laiko pasiruošti teismo posėdžiui. Aiškiai suvokiu, kad mano gynimasis bei argumentai nieko nereiškia: gausiu tiek, kiek yra numatyta mane izoliuoti. Bausmės galėčiau išvengti tik jei pripažinčiau klydęs ir apgailėčiau visa tai, ką dariau. Žinau, kad šito nepadarysiu, todėl teismas galėtų vykti nors ir rytoj. Per savaitę pamąstysiu, ką pasakyti gynimosi kalboje ir paskutiniame žodyje.

Lapkričio 22– 28 d. Niekas nedrumsčia ramybės. Kasdien sukalbu keturias rožinio dalis, aukoju Mišias, valandai išveda į kiemelį pasivaikščioti, kitu laiku skaitau kaltinamąją išvadą ir rikiuoju mintis, ką kalbėsiu teisme. Tikiuosi ten pamatyti kai ką iš pažįstamų, o po teismo tikriausiai leis pasimatyti su broliais.

Lapkričio 29 d., antradienis

Po pusryčių tuojau pašaukė iš kameros ir dengtu kalėjimo automobiliu („varnu“) nuvežė į Aukščiausiąjį teismą.

10 val. įveda į salę; mane lydi du ginkluoti sargybiniai, vidaus tarnybos kareivėliai. Salė pilna žmonių, bet pažįstamų veidų nepastebiu.

Pirmininkaujantis teisėjas Ignotas paskelbia posėdžio pradžią; jo metu bus nagrinėjama baudžiamoji byla, kurioje Tamkevičius Sigitas Juozas, Motiejaus, kaltinamas įvykdęs nusikaltimą, numatytą BK 68 str. 1-oje dalyje.

Posėdžio sekretorė praneša, kad atvyko valstybės kaltintojas prokuroras J. Bakučionis, sargybos atvestas teisiamasis Sigitas Tamkevičius, dalyvauja teisiamojo gynėjas P. Kudaba. Pirmiausia teismas nustato kaltinamojo asmenybę ir klausia, ar laiku man buvo įteikta kaltinamoji išvada. Pasakau savo vardą ir pavardę, kada esu gimęs, koks mano išsilavinimas ir kur gyvenau atlikdamas Kybartų parapijos klebono pareigas. Taip pat pareiškiu, kad man paskirtas advokatas yra nereikalingas ir aš ginsiuosi pats.

Atlikus visas reikiamas procedūras, prasideda teisminis tardymas. Sekretorė ilgai skaito kaltinamąją išvadą. Po to teisėjas manęs klausia: „Ar prisipažįstu kaltas?“

Paaiškinu, kad kaltinamąją išvadą supratau, bet kaltas neprisipažįstu. Patvirtinu, kad pasakiau tuos pamokslus, kurie nurodyti kaltinamojoje išvadoje, kad įėjau į Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto sudėtį ir

pasirašiau jo dokumentus, kad Kybartų bažnyčios šventoriuje organizavau kalėdinę eglutę, kad bažnyčioje perskaičiau LKP CK pirmajam sekretoriui adresuotą pareiškimą ir organizavau parašų rinkimą po juo. Tačiau su „LKB kronika" nebendradarbiavau.

Tuomet prokuroras paprašo apklausti kaltinamąjį, liudininkus ir ištirti bylos dokumentus. Pirmininkaujantis pasiūlė man paaiškinti dėl inkriminuojamų nusikaltimų. Nors ir žinojau, kad mano paaiškinimai nieko nenulems, bet nutariau išdėstyti, kodėl elgiausi taip, o ne kitaip:

Gynimosi kalba

„Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas susikūrė 1978 m. rudenį. Jo susikūrimo priežastis buvo ta, kad Lietuvos tikinčiųjų ir apskritai Bažnyčios padėtis nėra normali. Apie tai liudija ir byloje esantys dokumentai. Pavyzdžiui, byloje yra pažyma, jog studentas Kajackas buvo pašalintas iš universiteto už tai, kad lankė bažnyčią.

Pokario metais Lietuvoje buvo išleista 220 tūkstančių maldaknygių, bet tai tik lašas jūroje; katekizmas vaikams išvis nebuvo išleistas.

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Anilionis savo pažymoje mane pavadino fanatiku. Kaltinamojoje išvadoje parašyta, kad aš kišausi ne į savo reikalus. Iš tikrųjų, aš parašiau vyskupui trumpą pareiškimą, kuriame nurodžiau, kad per metus Lietuvoje numiršta apie 30 kunigų, o į seminariją per metus leidžiama priimti tik penkis kandidatus. Kas kitas, jei ne kunigas šiuo klausimu turi kreiptis į savo vyskupą? Po šio rašto aš buvau priverstas metus laiko dirbti ne kunigo pareigose. Vėliau valdžia leido į seminariją priimti daugiau kandidatų, o tai reiškia, kad prašymas buvo teisingas.

Mes, kunigai, matome daug tikinčiųjų diskriminacijos atvejų. Pas mane ir kitus kunigus atvažiuoja inteligentai, prašydami juos sutuokti. Jie važiuoja 50 km ar daugiau nuo savo gyvenamosios vietos, nes bijo turėti nemalonumų iš valdžios. Tikintieji tėvai pasakoja atvejus, kai jų vaikai būdavo verčiami rašyti, piešti ateistine tematika, verčiami stoti į pionierių, komjaunimo organizacijas. Kaltinamojoje išvadoje nurodyta eilė administracinių nuobaudų už tai, kad atlikau savo kunigiškas pareigas. Pavyzdžiui, buvau įspėtas, kad ruošiu vaikus Pirmajai Komunijai. Žinau, jog tai draudžia tarybiniai įstatymai, bet tai yra tiesioginė kunigo pareiga.

Aš atlikdavau kunigo patarnavimus kitose parapijose be rajono valdžios leidimo, nes tas leidimas nebūdavo duodamas. Jei kviečiamas patarnauti kitoje parapijoje būčiau nenuvykęs, tuomet ir aš negalėjau tikėtis kitų kunigų talkos.

Taip pat žinojau, kad religinėms eisenoms reikalingas leidimas ir aš jo per Vėlines neprašydavau, nes rajono valdžia jo neduodavo. Byloje tvirtinama, kad aš sutrukdžiau civilines apeigas; iš tikrųjų rajono valdžia mums sutrukdė ir mes buvome priversti tik prie kapinių pasimelsti.

Praeitais metais aš buvau du kartus įspėtas, kad kun. Jonas Matulionis Kybartų bažnyčioje atlieka kunigo pareigas. Kas kaltas, kad yra apribotas stojančiųjų į Kunigų seminariją limitas? Lietuvoje trūksta apie 200 kunigų. Didelėse parapijose, kaip antai Kybartuose, dirba tik vienas kunigas ir jis negali tinkamai atlikti savo pareigų. Kadangi vyskupas negalėjo man paskirti pagalbininko, aš pats susiradau, kas man galėtų patalkinti.

Man inkriminuojama, kad nepaisau tarybinių įstatymų, bet nepaaiškinama, kokia yra tikrovė. Du vyskupai kažkuo neįtiko valdžiai ir jie yra ištremti. Kiti vyskupai negali laisvai atlikti pareigų, nes per metus gauna leidimą nuvykti tik į vieną kitą parapiją.

Mus neramino ir nauji „Religinių susivienijimų nuostatai". TTG katalikų komitetas paruošė dokumentą Nr. 5, kuriame tvirtiname, jog vadovautis nustatytais religinėms bendruomenėms įstatymais neįmanoma. 522 kunigai pasirašė šį dokumentą, prašydami pakeisti šiuos nuostatus.

Mus skaudina tikrovė, kad už valstybės vėliavos išniekinimą yra griežtai baudžiama, o kai išniekinamas Švč. Sakramentas, baudžiamoji byla net nekeliama.

TTG katalikų komiteto dokumentuose minimus tikinčiųjų diskriminavimo faktus aš paminėdavau ir savo pamoksluose. Šie faktai ir buvo pagrindinė Katalikų komiteto sukūrimo priežastis. Mes, keletas Lietuvos kunigų, nutarėme įkurti Katalikų komitetą ir apie jo įkūrimą informavome tiek bažnytinę vadovybę, tiek tarybinę vyriausybę, o ši niekaip nereagavo, todėl mes tikėjomės, kad ji komiteto veiklai neprieštarauja.

Po Katalikų komiteto sukūrimo Maskvoje vyko spaudos konferencija, kurioje dalyvavo ir užsienio žurnalistai. Mes buvome suinteresuoti, kad apie mūsų komiteto veiklą žinotų visi – ir popiežius, ir visas pasaulis, nes nieko slapta nedarėme. Užsienio žurnalistams papasakojome apie komiteto įkūrimo tikslus ir padalinome pirmuosius dokumentus.

Mūsų sukurtas komitetas paruošė 52 dokumentus, kurių didžioji dalis buvo adresuota tarybinėms įstaigoms. Dokumentuose kėlėme aktualius klausimus. Pavyzdžiui, viena moteris iš Plungės kreipėsi į mus, prašydama užstoti jos skriaudžiamą vaiką. Panašių prašymų gaudavome daug. Mes savo dokumentus siuntėme įvairioms valdžios institucijoms: LTSR prokuratūrai, Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui ir kitiems.

Į mūsų siunčiamus dokumentus atsakymų negaudavome; gaudavome tik pašto pranešimą, kad dokumentas įteiktas. Iš tiesų mums rūpėjo ne tiek atsakymas, kiek pataisyta tikinčiuosius diskriminuojanti padėtis. Gaila, bet mes matėme, kad valdžia į keliamus faktus visiškai nereaguoja. Tuomet mes siuntėme savo dokumentus į UNESCO, Šventajam Tėvui ir kitur. Prašėme pagalbos, kad primintų tarybinei valdžiai apie nenormalią tikinčiųjų padėtį. Mes neturėjome tikslo šmeižti, ir mūsų tikslas buvo tik noras padėti Lietuvos tikintiesiems. Mūsų dokumentai nežemino TSRS prestižo, nes mes rašėme apie tai, kas vyko Lietuvoje.

Tarybų Sąjungos prestižą žeminančių dalykų galima rasti ne tik Katalikų komiteto dokumentuose, bet ir oficialiuose laikraščiuose, kuriuose rašoma apie grobstytojus ir piktnaudžiautojus tarnybine padėtimi. Šie laikraščiai taip pat patenka į užsienį, bet kažkodėl tarybinė vyriausybė nebijo, kad bus pažemintas jos prestižas. Ji kelia į viešumą negeroves ir su jomis kovoja. Būtų gera, kad panašiai būtų kovojama ir dėl tikinčiųjų, kai pažeidžiamos jų teisės.

Katalikų komiteto dokumentuose mes iškeldavome tikrus faktus. Tardymo eigoje nebuvo paneigtas nė vienas faktas kaip neteisingas. Tiesa, byloje yra pažymų, liudytojų parodymų, kad tokių faktų nebuvo. Tai buvo suinteresuoti liudytojai, kurie neigė savo kaltę duodami melagingus parodymus.

Viename dokumente buvo kalbama apie jaunimo diskriminaciją ir šį dokumentą perskaičiau bažnyčioje. Jaunimas buvo susirinkęs prie ežero, ir jie buvo kaip nusikaltėliai nuvežti į miliciją. Kažkodėl byloje nėra nė vieno nukentėjusio jaunuolio parodymo, o tik suinteresuotų asmenų liudijimai.

Aš esu kaltinamas, kad dokumentuose darydavome neteisingus apibendrinimus. Dokumentuose mes neišvardindavome kokių 20 faktų. Vienu faktu mes pailiustruodavome daugybę panašių faktų.

Nebandysiu užginčyti kaltinimą tendencingumu, nes kiek yra žmonių, tiek nuomonių. Mane tėvai, kunigai ir Kunigų seminarija auklėjo, kad visuomet sakyčiau tiesą. Todėl matydami, kaip tikintys vaikai mokyklose yra prievartaujami elgtis prieš sąžinę, apie tai ir rašėme savo dokumentuose.

Byloje yra surinkti Katalikų komiteto dokumentai. Žinodamas, kad juose pateikiami faktai teisingi, aš ramia sąžine juos pasirašydavau; juose nėra nieko šmeižikiško. Dokumentus galėjo matyti daugelis žmonių, nes jų neslėpėme. Iš bylos medžiagos matyti, kad tik apie 15 dokumentų pateko į „Kroniką", o jų buvo per 50.

Esu kaltinamas, kad pasakiau penkiolika pamokslų, kurie buvo įrašyti į magnetofono juostą, ir juose yra šmeižiama tarybinė santvarka bei žeminamas TSRS tarptautinis prestižas. Šie pamokslai paimti iš penkerių metų laikotarpio. Per šį laiką aš pasakiau daugybę pamokslų ir tik juos visus išanalizavus būtų galima susidaryti vaizdą, kas man rūpėjo. Byloje esančius pamokslus užrašė atsiųsti žmonės su magnetofonais; jie bus ir tendencingi liudininkai. Tokiems žmonėms pamokslininko ištartas žodis „ateistai" visuomet asocijuojasi su tarybų valdžia.

Taip, pamoksluose aš kalbėjau apie tikinčiųjų diskriminaciją, apie alkoholizmą, apie ateizmą ir jį kritikavau. Aš atlikau kunigo pareigą, mokiau tikinčiuosius, kaip jie turi elgtis konkrečiose gyvenimo sąlygose. Mano pareiga buvo nurodyti tėvams ir vaikams tuos pavojus, kurie gresia jų tikėjimui; primindavau, kad Konstitucija garantuoja tikėjimo laisvę, todėl ja reikia drąsiai pasinaudoti. Pamoksluose kalbėjau ne tik apie Dievą, bet ir krikščionišką moralę, ir pavyzdžius ėmiau iš konkretaus dabarties gyvenimo. Jeigu atsiųsti žmonės mano mintis suprato kitaip, tai jų sąžinės reikalas.

Pareiškimą LTSR KP pirmajam sekretoriui P. Griškevičiui aš tikrai perskaičiau ir kas norėjo, tas ir pasirašė.

Kalėdinės eglutės organizatorius buvau aš. Tai buvo religinio pobūdžio renginys, kurio metu tarybinė santvarka tikrai nebuvo šmeižiama. Suprantu, kad renginyje dalyvavo daug žmonių ir daug vaikų, todėl rajono valdžiai dėl to buvo labai nesmagu.

Kaltinamojoje išvadoje pateikti argumentai, neva aš bendradarbiavęs su „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika", tačiau neradau nė vieno įtikinančio. „Kronika" pradėjo eiti nuo 1972 metų ir į ją pateko mano penki dokumentai, o juk aš jų buvau parašęs ne penkis. „Kronikoje" patalpinti Nijolės Sadūnaitės laiškai buvo rasti ne pas mane, o Virgilijaus Jaugelio kambaryje. Pas mane rasti keli „Kronikos" numeriai jokiu būdu neįrodo mano bendradarbiavimo su „Kronika". Į ją yra patekę informacijos apie mano konfliktus su tarybinės valdžios pareigūnais. Šių faktų aš nuo nieko neslėpiau ir juos galėjo bet kas užrašyti ir nusiųsti į „Kroniką". Autorinė ekspertizė taip pat kategoriškai nepaliu-

dijo, jog kelios žinutės parašytos mano ranka. Esu kaltinamas, kad Katalikų komiteto dokumentuose yra ginami asmenys, prisidėję prie „Kronikos" dauginimo ir platinimo. Taip, aš pasirašiau tuos dokumentus, nes minėtus asmenis nelaikiau nusikaltusiais. Žmonės, kalinami už idėjas, visame pasaulyje yra gerbiami. Be to, ir Šv. Rašte Jėzus ragina: „Buvau kalinys, ir mane aplankėte." Esu kaltinamas ir dėl to, kad už „Kroniką" teistą Virgilijų Jaugelį rėmiau ir apgyvendinau pas save. Taip, man reikėjo zakristijono ir aš jį buvau įdarbinęs.

Aš esu kaltinamas, kad šmeižiau tarybinę santvarką. Šmeižtas man yra visiškai svetimas ir mano sąžinė neleidžia apie ką nors sakyti netiesos bei šmeižto žodžius. Tačiau net nebandysiu teismui to įrodinėti, kuo per šešis tardymo mėnesius neįtikinau savo tardytojų. Savo pamoksluose kalbėjau apie ateizmą kaip nelaimę, kuri žmogaus dvasioje sukuria tuštumą. Kalbėjau apie girtavimą, kuris pokario metais Lietuvoje ypač išplito. Jei valdžia su šiomis blogybėmis kovos, tokių „nusikaltėlių" kaip aš tikrai nebus."

Kalbėjau apie porą valandų. Nuo tardymo pradžios iki teismo laikiausi tos pozicijos, kad su „Kronika" nebendradarbiavau. Jei būčiau patvirtinęs savo ryšį su ja, tardytojai būtų siekę išnarplioti visus kontaktus, ko, žinoma, aš negalėjau leisti.

Pirmininkaujantis vieną po kito pagarsino kai kuriuos Katalikų komiteto dokumentus ir uždavė eilę klausimų apie „Kroniką" ir komitetą. Į juos atsakiau: „Su visais „Kronikos" numeriais susipažinau tik tardymo metu. Tiksliau, juos tik perverčiau, nes nuodugniai susipažinti buvo per maža laiko. Apie mane „Kronikoje" atspausdinta medžiaga yra teisinga. Apie „Kroniką" iš tikinčiųjų žmonių esu girdėjęs daug gerų žodžių ir per tardymą įsitikinau, kad ji rašė tiesą."

Į prokuroro klausimą, kas įgaliojo sukurti Katalikų komitetą, atsakiau: „Sukurti komitetą neįgaliojo nei vyskupas, nei popiežius – įgaliojo Evangelija ir kunigiška sąžinė. 522 kunigai, pasirašę komiteto dokumentą Nr. 5, liudija, kad mes gerai atstovavome Lietuvos kunigijos nuomonei."

Kalbėjau, kad man rūpi Lietuvos ateitis. Esu įsitikinęs, kad turėsime ateitį, jei turėsime tikėjimą. Kovojant už geresnę ateitį, galimas daiktas, teks pabūti ir nelaisvėje.

* * *

Per pietų pertrauką nevežė į KGB kalėjimą, man į teismą pristatė maisto. Pavalgęs atsiguliau ant suolo, tačiau užmigti negalėjau. Kareivėlis, pamatęs mane išsitiesusį ir užmerktomis akimis, draugui pašnabždėjo: „Smotri, pop spit" (žiūrėk, popas miega).

Popietiniame posėdyje buvo išklausyti penki liudytojai, kurie girdėjo ir į magnetofono juostą įrašė mano pamokslus Kybartuose, Žemaičių Kalvarijoje ir Ceikiniuose. Vieni kalbėjo be perdėjimų, kiti taip, kaip ir dera pasiųstiems valdžios parankiniams.

Lapkričio 30 d., trečiadienis

Antroji teismo diena. Po pusryčių vėl kalėjimo mašina nuvežė į Aukščiausiojo teismo rūmus. Aklinai dengtas automobilis neleido ką nors matyti. Salė vėl buvo pilna nepažįstamų žmonių. Pamačiau tik brolį Joną.

10 val. prasidėjo posėdis. Teisėjas paskelbė, kad į teismą atvyko šešiolika liudytojų ir keturi neatvyko; trys neatvyko dėl ligos.

Vienas po kito liudytojai atsakinėjo į teisėjo klausimus apie mano pamokslus Sidabrave per kun. Masilionio laidotuves, Alksnėnuose, per Budavonės kankinių kunigų minėjimą, Alvite per šv. Onos atlaidus, Viduklėje ir Kybartuose. Kiti liudytojai buvo klausinėjami apie Kalėdų eglutės renginį.

Liudytojos iš Kybartų A. Mačiulaitienė ir J. Počaitė liudijo mano naudai ir mane gynė. Taip pat gražiai liudijo ir kunigai A. Keina ir V. Stakėnas. Jie buvo klausinėjami apie priklausymą Katalikų komitetui.

15 val. prasidėjusiame posėdyje pirmininkaujantis teisėjas garsino dokumentus iš pirmojo bylos tomo. Padariau pastabą, kad yra nesąžininga man priskirti tuos leidinius, kaip antai „Einamųjų įvykių kroniką", ir laiškus, kurie buvo paimti ne pas mane, o kitų gyventojų butuose.

Teisėjas vis skaitė ir skaitė tolesnius tardytojų surinktus dokumentus. Perskaitė mano charakteristiką, man padarytus perspėjimus, užsienio laikraščių ištraukas, kuriose buvo atspausdintos žinutės apie mane iš „LKB kronikos".

Paskui buvo pagarsinami mano sakyti pamokslai, Katalikų komiteto dokumentai, išversti į rusų kalbą ir daug kitų dokumentų.

Įvykdęs planą, teisėjas paskelbė pertrauką iki gruodžio 1 d. 10 val.

Sugrįžęs į kamerą aukojau Mišias ir sukalbėjau keturias rožinio dalis. Be

Viešpaties artumos visa tai, kas vyksta, būtų sunku pakelti.

Gruodžio 1 d., ketvirtadienis

Trečioji teismo diena. Šiandien teisėjas skaito Katalikų komiteto dokumentus nuo 22-o iki 53-iojo numerio iš mano bylos aštuntojo ir devintojo tomų. Buvau kamantinėjamas, kaip Katalikų komiteto dokumentai pakliūdavo į Vakarus ir į „Kroniką". Toliau teisėjas pagarsino „LKB kronikos" 2-ą, 3, 4 ir 6-ą numerius, patikrinimo medžiagą, užsienio laikraščių iškarpas, kuriose buvo atspausdintos žinutės iš „Kronikos", ir užsienio radijo laidų įrašai.

Popietiniame posėdyje teisėjas skaitė „Kronikos" 8-ą, 11, 16, 20, 23, 25, 27, 29, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53-ią numerius ir įvairių ekspertizių išvadas. Uždavė man daug klausimų, tarp jų ir apie Katalikų komitetą. Paaiškinau, kad jį sukūrę mes, kunigai, tikėjomės, jog valdžia toleruos jo darbą, bet dabar esu kaltinamas už jo veiklą. Manau, kad už ją galima prisiimti ir nelaisvę.

Popietiniame posėdyje paaiškinau dėl įspėjimų, kad mes, kunigai, žinome, kokias turime atlikti pareigas, ir būdavome įspėjami, kai tas pareigas atlikdavome.

Teisėjas kamantinėjo apie kratos metu Kybartuose rastą raštelį pavadinimu „Perspektyvos 1979 – 99". Raštelyje buvo intriguojantis planas:1. Religinio pogrindžio svarba.

2. Kunigų (klierikų) organizuotumas.
3. Užkirsti kelią gb veiklai.
4. Darbas su jaunimo grupėmis.
5. Seminarijos gelbėjimas.
6. Pasipriešinimas bedievių užmačiomis.

Iš tikrųjų tai buvo mano parengtas planelis vienai konferencijai. Teisėjui paaiškinau, kad tai mintys, girdėtos kažkokioje konferencijoje.

Teisėjas paskelbė neatvykusių liudytojų: J. Dirvonskio, V. Lėsienės ir kt. parodymus.

Prokuroras Bakučionis kalbėjo, kad teisiamasis S. Tamkevičius padarė itin pavojingą valstybinį nusikaltimą, savo veiksmais padarė žalą visuomenei ir valstybės tarptautiniam prestižui ir siekė susilpninti tarybinę santvarką. Teisiamasis buvo prokuratūros organų perspėtas, bet išvadų nepadarė ir nusikalstamos veiklos nenutraukė. Baigdamas kalbą paprašė

teismą pripažinti mane kaltu pagal LTST BK 68 str. 1 d. ir nuteisti 6 m. griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje bei 4 m. tremties.

Tada pirmininkaujantis teisėjas suteikė man teisę vietoje advokato pasakyti ginamąją kalbą.

Kalba vietoje advokato

„Šioje byloje esu sunkiai kaltinamas, kad šmeižiau tarybinę visuomeninę santvarką, žeminau jos autoritetą ir kaip kunigas ne atlikinėjau savo pareigas, bet užsiėmiau politika.

Per šešis mėnesius apie 70 kartų kalbėjausi su aukštai kvalifikuotais tardytojais, daugiausia su papulkininkiu Urbonu. Kalbėjomės ramiai ir dalykiškai. Įrodinėjau, kad neapkenčiu melo, kad politika man nerūpi ir norėjau tik vieno – laisvai skelbti Evangeliją. Tardymo metu net rodėsi, kad tardytojas mane supranta, tačiau septynių tardytojų grupė sudarė 23 tomus medžiagos ir surašė kaltinamąją išvadą.

Teismo eigoje atsakiau į daugelį teisėjo klausimų. Esu įsitikinęs, kad daugiau ką įrodinėti ir gintis yra beprasmiška. Koks aš buvau kunigas ir kas man rūpėjo, visi norintieji tai matė ir gintis nebereikia. Man kaip kunigui svarbu apsiginti tik prieš Dievą. Kaltinamoji išvada bus geriausias mano apsigynimas. Priimdamas kunigystės šventimus, aš prisiekiau sąžiningai atlikti pareigas ir nesėdėti sudėjus rankų. Dėl to Dievo ir Bažnyčios reikalai man labai rūpėjo. Prieš teismą aš tikrai neapsiginsiu.

Man atmintyje įstrigo valstybinio kaltintojo pasakyti žodžiai apie bylos 23 tomus: „Jei būtų apklausta daugiau liudytojų, tai būtų dar 23 tomai, bet ar iš to būtų nauda?“ Aš irgi panašiai mąstau: jei būčiau daugiau kalbėjęs su tardytojais ar teisme, ar iš to būtų buvę daugiau naudos? Kalėjime aš turėjau galimybę pasiskaityti Šv. Raštą. Kristus kartą taip pat stovėjo prieš teismą ir nesigynė. Aš nelyginu savęs su Kristumi, bet šiuo momentu aš esu panašioje padėtyje. Toliau gintis, įrodinėti, kad valstybinis kaltintojas kažkur neteisus – visa tai daryti beprasmiška. Todėl nuo gynimosi kalbos atsisakau ir esu pasiruošęs priimti teismo nuosprendį.“

Pirmininkaujantis pranešė, kad teisminiai ginčai baigti ir sekantis posėdis vyks gruodžio 2 d. 10 val.

Gruodžio 2 d., penktadienis

Posėdžiui pirmininkaujantis teisėjas suteikia man paskutinį žodį.

Paskutinis žodis

„Paskutinis žodis galėtų būti ilgas, tačiau aš pasakysiu tik įžangą. Neseniai paklausiau vieno pareigūno, ar jis tiki, kad aš, kaip kunigas, galėjau būti šmeižikas? Jis atsakė, kad aš esu laimingas avantiūristas. Jis pasakė dalį tiesos.

Aš jaučiu Dievo Apvaizdos globą. Dievas mane pastatydavo tenai, kur būdavau reikalingiausias. Kunigų seminarijoje kartą buvo toks momentas, kai galvojau, jog dėl sveikatos tikrai nepajėgsiu užbaigti studijų. Netikėtai mane paėmė į kariuomenę ir per trejus metus sveikata atsistatė ir sėkmingai užbaigiau seminarijos kursą

1969 metais iš manęs paėmė registracijos pažymėjimą, bet tie metai buvo tikros Dievo palaimos metais. Po to tarnavau kaip kunigas įvairiose parapijose. Pastaruoju laiku mano sveikata vėl sušlubavo ir reikėjo daugiau galvoti apie mediciną. Bet Dievo Apvaizda vėl netikėtai įsikišo ir gegužės 6 d. buvau areštuotas. Dievas mane tik perkėlė iš vienos vietos į kitą.

Jėzus yra pasakęs: „Jei kviečių grūdas nekris į žemę ir neapmirs, jis pasiliks vienas, o jei apmirs, jis duos gausių vaisių." Jis trejus metus mokė, bet Jo daug kas nesuprato. Kartą pasakė: „Kai būsiu pakeltas nuo žemės, tai yra nukryžiuotas, visus patrauksiu prie savęs."

Manęs laukia kryžius, kurį šiandien teismas uždės. Kaip Bažnyčios kunigas, būdamas nuoseklus, ištikimas tam, ko mokiausi ir ką tikiu, aš iš anksto tą kryžių apkabinu ir bučiuoju. Kai šį kryžių nešiu, jis kalbės, kad myliu Dievą, myliu tuos žmones, kurie buvo man labai geri, ir tuos, kurie manęs nemylėjo ar kartais net nekentė. Kryžius kalbės, kad gyvenime yra tokių dalykų, dėl kurių galima nešti kryžių."

* * *

Teisminė kolegija išėjo pasitarti ir priimti nuosprendžio. Po ilgoko pasitarimo sugrįžo į salę ir paskelbė nuosprendį – patvirtino, ko buvo prašęs prokuroras: **šešeri metai griežto režimo ir ketveri tremties**.

Posėdis baigėsi 16 val. Ilgokai buvau laikomas teisiamiesiems skirtame kambaryje. Tikriausiai laukė, kol visi išsiskirstys, o paskui parvežė į kamerą.

Po teismo KGB kalėjime gavau trumpai pasimatyti su broliu Jonu. Kalbėjomės tik buitinėmis temomis, nes pokalbio klausėsi kalėjimo viršininkas KGB karininkas Petrauskas.

Širdyje ramu; atrodo, kas buvo sunkiausia, jau už nugaros, o priekyje – nelaisvės metai, apie kuriuos buvau daug skaitęs ir girdėjęs. Kadangi į naują kelią važiuosiu pirmą kartą, tai būsima kelionė šiek tiek atrodo kaip nuotykis. Aukojau Mišias ir viską pavedžiau Dievo Apvaizdos globai.

Gruodžio 3 d., šeštadienis

Prieš pietus kalėjimo prižiūrėtojas per „kormuškę" (langelį) įkišo „Tiesos" laikraštį. Jame radau ilgą korespondentės Mockuvienės straipsnį „Vienoje rankoje rožančius, kitoje – vėzdas". Propagandinis straipsnis skirtas įtikinti Lietuvos visuomenę, kad aš teisingai nubaustas už padarytą sunkų nusikaltimą prieš valstybę. Straipsnio antraštė pasako esmę. Prižiūrėtojai kasdien matė mane vaikščiojantį po kamerą ir rankoje varstantį iš duonos padaryto rožinio karoliukus. Antroji antraštės dalis pasako karčią tiesą, kad sovietinei sistemai tiesos žodis tolygus vėzdui. Pasirodo, neklydome, kai prieš vienuolika metų tiesos žodžiu „Kronikoje" pradėjome nelygią kovą su melu prisidengusiais priespaudos nešėjais.

Gruodžio 7 d., pirmadienis

Šiandien man buvo įteikta 12 lapų apimties teismo nuosprendžio kopija. Pasirašiau, kad nuosprendį gavau.

Gruodžio 23 d., penktadienis

Buvau nusiteikęs Kalėdas švęsti čia, saugumo kalėjime. Vakare, kai viskas nurimo, išsidėliojau ant spintelės savo kuklius liturginius reikmenis ir, panašiai kaip kitomis dienomis, aukojau Mišias. Bebaigiant staiga atsidarė kameros durys ir įėję prižiūrėtojai pareiškė, kad paims visas mano knygas ir sąsiuvinius patikrinti. Pasidžiaugiau, kad Mišios ėjo į pabaigą ir buvau priėmęs Švč. Sakramentą.

Taip vėlai vykdomas patikrinimas reiškė, kad šią naktį prasidės etapas į lagerį. Iš tikrųjų po geros valandos prasivėrė duryse langelis ir išgirdau komandą: „S vieščiami!" („su daiktais į kelionę) Per keliolika minučių susidėjau viską į kalinio maišą, kurį per pasimatymą atnešė brolis Jonas. Matyt, kažkas jį buvo paprotinęs, ko kaliniui reikia.

Praėjus pusvalandžiui atsidarė kameros durys ir mane išvedė į kalėjimo kiemą. Tenai jau laukė kalėjimo automobilis – „varnas“, beveik pilnas kalinių. Mane pasodino į atskirą boksą. Po trumpos kelionės išleido toli nuo stoties ant šalutinių geležinkelio bėgių. Aplink kalinius ginkluoti automatais ir su šunimis stovėjo kareiviai. Mums įsakė sutūpti ant žemės. Netrukus buvome nuvesti prie kalinių vagono – „stolypino“ ir po vieną įlaipinti. Mane, kaip valstybinį nusikaltėlį, – atskirai vieną į kupė, kurioje paprastai telpa dvylika kalinių.

Maždaug po valandos traukinys pajudėjo į rytus. Mintyse paprašiau Aušros Vartų Gailestingumo Motinos Marijos, kad lydėtų kelionėje ir per nelaisvės metus. Visą naktį bildėjo vagono ratai ir tik trumpam pasisekė prisnūsti.

Gruodžio 24 d., Kūčios

Dar neišaušus traukinys sustojo kažkokioje stotyje. Paskui kareiviai atidarė vagono duris ir po vieną lipome tiesiai į čia pat privarytą kalėjimo automobilį. Prikišo mūsų kaip silkių į statinę ir kažkokio miesto gatvėmis važiavome, tikriausiai, į kalinių persiuntimo kalėjimą. Sužinojome, kad esame atvežti į Pskovo kalėjimą. Pradžioje visus suvarė į didelę kamerą ir tenai ilgai laukėme, kur būsime išskirstyti. Pagaliau gavome po vadinamąjį čiužinį; jie buvo visiškai suplyšę, tiesiog ne čiužinys, o maišas skudurų. Persimetėme juos per petį ir buvome nuvesti į kitą didelę kamerą, kuri per daug nedžiugino. Už sienos stipriai spaudė šaltukas, o kameros langai išdaužyti, radiatoriai susprogę. Ant grindų telkšojo vanduo, todėl nedelsdami užsiropštėme ant metalinių lovų. Įsitaisiau antrame aukšte, iš kur galima gerai stebėti kamerą ir jos gyventojus.

Kalbėdamas rožinį mačiau, kaip kaliniai virėsi „čefyrą“. Pradžioje surinko gal šešis rankšluosčius, į aliumininį puodelį pripylė vandens ir uždegę vieną rankšluostį pradėjo kaitinti. Baigiant degti trečiam rankšluosčiui, vanduo užvirė, tada į puodelį subėrė pakelį arbatžolių ir dar sukūreno rankšluostį, kad skystis gerokai pavirtų. Paskui kaliniai sustojo ratu ir prasidėjo „čefyro“ gėrimo ceremonija, į kurią pakvietė ir mane. Nebuvau to ragavęs ir tik iš skaitytų kalinių pasakojimų buvau girdėjęs, kad jis pakelia nuotaiką. Visi gėrėme po nedidelį gurkšnelį; išgėręs padėkojau ir vėl įsitaisiau ant savo metalinės lovos ir patiesto „čiužinio“. Nieko nepajutau iš to gurkšnio. Greitai „čefyro“ virimo ceremonija buvo pakartota, bet šįkart nesėkmingai. Kai gėrimas baigė virti, atsidarė durys ir įėjo keturi prižiūrėtojai. Patalpos oras net mėlynavo nuo dūmų ir prižiūrėtojai, pamatę,

kas vyksta, nutarė gėrimą atimti. Kaliniai dar bandė paslėpti, bet prižiūrėtojai surado ir išsinešė. Kameroje įsiviešpatavo spengianti tyla; kalinių veidai atrodė tarsi einančių paskui motinos karstą. Ta tyla tęsėsi gana ilgai; supratau, kokie jie jautėsi nelaimingi, netekę šiokio tokio malonumo.

Vėlai vakare visi gavome po lėkštę kažkokios sriubos ir gabalą duonos. Tokia buvo mano kaip kalinio pirmoji Kūčių vakarienė. Didelės kameros kampe žiojėjo atvira skylė – tualetas, kuriuo galima pasinaudoti bet kuriuo metu. Reikėjo apsiprasti atlikti gamtinius reikalus matant daugeliui akių. Bet, kaip sakoma, ir šuo kariamas pripranta.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Niekas nežinojo, kiek dienų ar savaičių teks šiame kalėjime praleisti. Pusryčiams gavome po gabalą duonos ir puodelį karšto vandens. Susirangęs ant viršutinės lovos kalbėjau rožinį. Deja, bus pirmos Kalėdos be šv. Mišių.

Tuojau po pusryčių pradėjo pavardėmis šaukti kalinius ir būrį išvedė tolimesnei kelionei. Likusieji nukabinome nosis: tikriausiai šiandien jau neišvažiuosime. Tačiau po pietų vėl pradėjo šaukti ir tarp kviečiamųjų išgirdau savo pavardę. Ačiū Dievui, šią bjaurią kamerą apleidžiu.

Vėl buvome nuvežti į geležinkelio stotį ir tiesiai iš kalėjimo automobilio susodino į vagoną. Tik šįkart jau nesilaikė kalinių pervežimo taisyklių ir mane, nors ir labai pavojingą valstybinį nusikaltėlį, įleido drauge su kitais kriminaliniais nusikaltėliais. Daugiau patirties turintieji tuojau užsiėmė trečio ir antro aukšto „narus“ (gultus), kur galima išsitiesti, o aštuonetas likome susispaudę sėdėti pirmame aukšte. Aišku, kad ir naktį taip praleisime.

Nors jaučiausi nežmoniškai išvargęs, bet per naktį neteko net trumpai nusnūsti. Galva sunki ir tuščia. Laimė, kad dar galėjau kalbėti rožinį. Nežinau, ko verta buvo mano malda, nes kalbėjo tik lūpos.

Gruodžio 26 d., šv. Kalėdų antroji diena

Paryčiais traukinys sustojo Bologojės stotyje. Mūsų vagoną nuvilko ant šalutinių bėgių ir atrodo, kad čia teks ilgokai stovėti, kol prikabins prie kito traukinio, riedančio į Uralą. Sunku visą laiką būti net mėlyname nuo machorkos dūmų vagone, klausantis bjaurių kalbų ir keiksmų. Tačiau sunkiausia patirtis su tualetu. Kas keturios penkios valandos kaliniai po vieną išvedami, tačiau dar tik pradėjus tvarkytis kareivis su batu beldžia į duris, ragindamas greičiau baigti. Dėl nervinės įtampos grįžti pilnai nesusitvarkęs. Ir žinai,

kad be penkių valandų tavęs į tualetą jau nenuves. Užtat šį Bologojės geležinkelio mazgą tikriausiai prisiminsiu visą gyvenimą.

Vėlai vakare mūsų vagoną prikabino prie traukinio ir pradėjome riedėti tolyn į rytus. Sekė antra bemiegė naktis.

Gruodžio 27 d., antradienis

Ankstų rytą traukinys sustojo kažkokioje stotyje. Iš kareivių bruzdesio supratome, kad mus išlaipins ir veš į kalėjimą, vadinamą „peresylka" – persiuntimo vietą. Tokiose „peresylkose" kaliniai rūšiuojami pagal tolimesnį paskirties punktą. Neabejojau, kad esu vežamas į Permės sritį, kurioje buvo keli politinių kalinių lageriai.

Prie vagono durų privarė kalėjimo automobilį ir, kareiviams skaičiuojant „vienas, du, trys", buvome į jį sugrūsti. Paaiškėjo, kad atsidūrėme Jaroslavlio kalėjime. Pirmiausia nuvedė į didelę kamerą su viduryje įrengtu viešu tualetu mažiems reikalams. Kaliniai ratu apstojo šį betoninį piltuvą ir džiaugėsi galį be raginimo „bystrej" (greičiau) susitvarkyti. Po kiek laiko išskirstė po kameras. Pradžioje patekau į kamerą, kurioje vietoje lango įmūrytas centimetro storio plieninis lapas, prigręžiotas skylučių. Ant mažo prie grindų tvirtai pritvirtinto stalo priberta machorkos. Labai panašu į mirtininkų kamerą, tačiau joje užtrukau gal tik valandą. Paskui mane vieną perkėlė į kamerą, kurios kampe buvo tualetas, todėl pasijutau beveik kaip laisvėje. Kiek nedaug žmogui reikia, kad jis pasijustų laimingas!

Gruodžio 28–29 d.

Dvi paras praleidau šioje kameroje laukdamas kito etapo. 29-osios pavakarę kalėjimo automobiliu vėl pavežino į geležinkelio stotį ir „stolypinu" keliavome tolyn. Konvojus nekalba, kur esame vežami, bet panašu, kad riedame į Uralą, nes tenai veikia trys politinių kalinių lageriai.

Gruodžio 31 d., šeštadienis

Vėlai vakare traukinys pasiekė galutinę stotį; vėl buvome sugrūsti į „varną" ir nuvežti į kalėjimą. Iš kalinių pasakojimų paaiškėjo, kad išties tai Permės kalėjimas. Jame reikės laukti etapo į lagerį, kuriame teks atlikti bausmę. Kol kas apgyvendino mus keturis. Kamera gana erdvi ir kampe yra viešas tualetas. Vietoje visi „patogumai".

Permės kalėjime pasibaigė nelengvi 1983-ieji. Juose teko prisiliesti prie kryžiaus ir jausti Dievo Apvaizdos globojamą ranką. Už viską tebūnie Dievui šlovė!

A M D G

1984 Urale, Polovinkoje

Sausio 1 d., sekmadienis

Šiandien į kamerą atvedė dar keturis kalinius, iš lagerio vežamus tolesnei bausmei į Čistopolio kalėjimą. Vienas iš jų, Miša Kazačkovas, jau daug metų praleidęs Permės lageriuose, išsamiai papasakojo apie tris politinių kalinių lagerius. Kiekvienas turi savo numerį – 35, 36 ir 37. Visi griežto režimo. Griežčiausias 36-as, mažiausiai griežtas 37-as, turintis dvi zonas – didžiąją ir mažąją, o Nr. 35 kaip ir tarpinis. Į 36-ą lagerį paprastai skiria antrą kartą teisiamus arba kai viršininkams duotas nurodymas iš aukščiau čionai pasiųsti nuteistą kalinį. Kazačkovas smulkiai apibūdino visų trijų lagerių tvarką ir visas tenai egzistuojančias plonybes. Mes, naujokai, išsižiojęę klausėmės ir dėjomės į širdį, kaip reikės toliau gyventi.

Nesuradau atsakymo, kodėl naujokus suvedė į vieną kamerą su senbuviais, kurie ne šviesiomis spalvomis nutapė būsimo gyvenimo paveikslą.

Sausio 2 d., pirmadienis

Šiandien laukė dar vienas siurprizas. Po pusryčių, kurių meniu sudarė dvi riekės juodos forminės duonos, truputėlis cukraus ir puodelis drumsto vandens, tai yra arbatos, mane nuvedė į kitą kamerą, kurioje buvo tik vienas kalinys – daug kartų teistas už žmogžudystes, plėšimus, vagystes recidyvistas. Jis prisistatė esąs Petia. Baisiai nesimpatiškas prieš laiką senstelėjęs vyras, užtat kaip reta kalbus. Neprašomas man visą dieną pasakojo savo nuotykius, ką jis nudūrė, ką pasmaugė etc. Visas šias istorijas klojo su tam tikru pasimėgavimu, koks jis kietas bičas. Ruoštis vakare miegoti buvo nelabai smagu. O jeigu jam ateis mintis dar vieną pasiųsti pas Abraomą? Kadangi pasirinkimo neturėjau, pasimeldžiau ir atsiguliau poilsiui.

Sausio 3 d., antradienis

Šiandien mudu su Petia nuvedė į pirtį. Kai jis išsirengė, netekau žado: nuo pakaušio iki kulnų visas kūnas, ir iš priekio, ir iš nugaros, išmargintas tatuiruotėmis. Ant nugaros didelis kryžius, prie kurio prikaltas dryžuotais kalinio drabužiais vyriškis šaukia: „Svobody!" (laisvės!) Sugrįžome iš pirties ir mano Petia toliau tęsė savo pasakojimus; man beliko klausytis ir melstis: „Dieve, pasigailėk..."

Sausio 4 d., trečiadienis

Po pusryčių mane pašaukė iš kameros ir nuvedė į trečią aukštą. Kabinete buvo trys vyriškiai, kaip supratau, KGB pareigūnai. Be didelių užuolankų jie pradėjo agituoti, kad sutikčiau tapti jų bendradarbiu. Čekistų teigimu, jei su jais draugausiu, lagerio sąlygos man bus pakankamai lengvos. Dabar pasidarė aišku, kodėl senbuviams leido pasakoti apie tris skirtingo režimo lagerius ir kodėl dvi paras Petia man pasakoja šiurpias istorijas. Atsisakiau bendradarbiauti, paaiškindamas, kad po lagerio planuoju toliau atlikti kunigo pareigas: reikės klausyti žmonių išpažinčių, o tai atlikti galima tik būnant sąžiningam prieš save ir Dievą.

Nieko nepešę saugumiečiai prigrasino, kad jei lageryje būsiu ramus, didesnių problemų nekils, tačiau jei elgsiuosi netinkamai, teks pasigailėti. Nuraminau, kad neketinu kelti jokių riaušių.

Sausio 6 d., Trys Karaliai

Kameroje švenčiame pravoslaviškas Kalėdas. Mūsų Trys Karaliai, o pas juos Kūčios ir pradedamos švęsti Kalėdos. Dalinamės informacija, kaip švenčiame mes, katalikai, kiti pasakoja, kaip švenčia ortodoksai. Tarp mūsų nėra ateistų. Iš savo kelionės maišelių ištraukėme, ką turėjome geriausio – truputį lašinių, uogienės, konservų „Mentaj" ir atšventėme Viešpaties užgimimą. Nelaimingiausias buvo vienas priklausomybę nuo rūkymo turintis kalinys. Kadangi neturėjo machorkos, jautėsi labai nusiminęs. Tačiau jam netrūko ryžto: apžiūrėjo visus plyšius, lindo po narais ir rinko „kancarus" – centimetro ilgio nuorūkas. Kai pasisekė surinkti bjauraus tabako vienam parūkymui, nuotaika iškart pasitaisė.

Sausio 10 d., antradienis

Slenka nykios laukimo dienos. Mieliausias paįvairinimas – 40 minučių trukmės pasivaikščiojimas garde ant kalėjimo stogo. Einant ir sugrįžtant

visad lydi kareiviai su vilkiniu šunimi. Kadangi rankas reikia laikyti už nugaros, kartais tiesiog jusdavau pikto šuns snukio prisilietimą prie delnų. Ne pats maloniausias žaidimas ant kalinio nervų. Gardas vietoje stogo uždengtas tankiu tinklu, ir juo kartkartėmis perbėga vilkinis šuo, primindamas vaikščiojantiems, kas čia yra šeimininkas.

Sausio 18 d., trečiadienis

Važiuojame traukiniu į lagerį. Po kelių valandų kelionės kažkokioje stotelėje išlaipina ir įsodina į kalėjimo „varną", kuris priveža prie lagerio vartų. Veda tiesiog sniego tuneliu: iš abiejų šonų – žmogaus ūgio sniego sienos. Šitokiu tuneliu atvedė prie nedidelio pastato, dar aptverto ir spygliuota viela. Man paaiškina, kad čia kelias dienas teks praleisti karantine, o po jo būsiu išleistas į lagerį.

Naktį pabudina keista savijauta: jaučiu tarsi viskas plauktų. Ilgas etapas ir „peresylkos", atrodo, nemažai kainavo. Suvokiu, kad esu ant sąmonės praradimo ribos, tačiau pasiseka užmigti.

Sausio 20 d., penktadienis

Mane iškvietė į kabinetą ir liepė persirengti. Mano civilinius drabužius padės į sandėlį, o juos pakeis kalinio apranga. Gaunu apatinius baltus baltinius, tamsiai pilkos spalvos kelnes bei striukę, šimtasiūlę, pirštines ir kepurę. Kepurė per maža, bet didesnės neturi.

Po pietų išvedė į karantino kiemelį valandai pasivaikščioti. Aplinkui balta balta. Už kokių 50 metrų matosi dviaukštis mūrinis pastatas, tikriausiai, kalinių barakas; šalia keli vienaukščiai pastatai. Lauke šaltukas žnaibo ausis, bet širdyje smagu; nors aplinkui ir spygliuotos vielos, bet erdvė maloniai nuteikia. Kiek nedaug žmogui reikia, kad pasijustų laimingas! Po ilgų mėnesių kalėjimo kamerose plati lagerio teritorija atrodo beveik kaip laisvė.

Sausio 24 d., antradienis

Vakarop mane išleidžia iš karantino. Naujoko atvykimas nedideliame lageryje – šioks toks įvykis. Mat jis atneša kažkokių naujienų, nors jos ir pasenę, bet lageryje laikas sustojęs, todėl ir senos naujienos yra kaip visiškai šviežios.

Kaliniai papasakoja, kad čia, Polovinkos gyvenvietėje, yra 37-asis griežto režimo politinių kalinių lageris. Didžiojoje zonoje laikoma apie 40 kalinių. Jie šešias dienas per savaitę eina dirbti į metalo apdirbimo cechą. Už cecho yra šio lagerio mažoji zona, kurioje gyvena daug mažiau kalinių. Jie taip

pat eina dirbti į tą patį cechą, tik dirba kitoje pamainoje, todėl abiejų zonų kaliniai vieni su kitais nesusisiekia. Tad viename lageryje iš tikrųjų yra du atskiri lageriai; tik administracija ta pati. Lagerio adresas: Permskaja obl., Čusovskij raj., pos. Polovinka, uč. BC 389/37.

Būrelis kalinių disidentų – Dolyninas, Goretojus ir kiti – surengė man sutiktuves. O kokios lageryje gali būti sutiktuvės be stiprios arbatos? Nesitikėjau tokio arbatos poveikio: po komandos „miegoti" ilgai negalėjau užmigti. Tikriausiai veikė ne tik arbata, bet ir pirmieji lagerio įspūdžiai. Štai tokie mano namai, kuriuose teks praleisti šešerius metus.

Naujieji draugai papasakojo, kad čia esantys kaliniai yra labai skirtingi ir ne visais galima pasitikėti. Dalis vyresnio amžiaus kalinių nuteisti už dalyvavimą kovose su sovietiniais partizanais karo metu, dauguma šių kalinių turbūt yra užverbuoti.

Kiti nuteisti už bandymą pereiti sieną arba už karinės paslapties išdavimą. Tai jauni vyrai; tarp jų tikriausiai yra visai gerų, bet gali būti ir užverbuotų. Trečioji dalis – disidentai, kuriais galima labiausiai pasitikėti. Visą informaciją dėjausi į galvą ir širdį.

Sausio 28 d., šeštadienis

Iš vakaro į arbatai naudojamą aliumininį puodelį įbėriau razinų ir jas užpyliau vandeniu. Puodelį įsidėjau į savo spintelę – ją turi kiekvienas kalinys ir naudoja knygoms bei maisto produktams laikyti. Šiandien razinos jau bus išbrinkusios. Jas sutrynęs išspaudžiau sultis, supyliau į stiklinį indelį ir įsidėjau į spintelę su maisto produktais. Štai ir turėsiu taip reikalingo vyno. Su kalėdiniais sveikinimais esu gavęs vieną kitą baltos duonos plotkelę, todėl Mišioms turiu viską, kas reikalinga. Mišiolą pavaduos maldaknygė „Visada su Dievu".

Sausio 31 d., antradienis

Praėjo savaitė, bet manęs į darbą kažkodėl neveda. Meldžiuosi, skaitau, tačiau laikas slenka lėtai ir labai norėtųsi kartu su kitais eiti į darbą. Šiek tiek pasikalbu su sekmininku Goretojum; jis save laiko sekmininkų bendruomenės vyskupu. Su juo bendrauti lengva, nes matosi, kad yra nuoširdžiai tikintis žmogus.

Mano vynas jau pradėjo rūgti, todėl galiu galvoti apie Mišių auką ir nutaikau ramų laiką. Vietoje Mišių taurės naudoju nedidelį plastikinį indelį, lengvai

telpantį akinių futliare. Jame padedu ir Mišių duoną; jeigu kas nors ateitų, kalinys ar prižiūrėtojas, futliarą užvožiu ir skaitau savo maldaknygę. Tačiau šįkart niekas netrukdo ir laimingas švenčiu Mišias. Kokia brangi valandėlė!

Pro antrojo aukšto langą matau penkias tvoras, juosiančias lagerį. Pirmoji medinė ir aukšta, kad iš laisvės niekas nematytų, kas už jos yra. Toliau trys metalinės tvoros ir vėl medinė žemesnė, per kurią kaliniai gali matyti metalines tvoras; į vieną iš jų pajungta elektros srovė. Už žemosios medinės tvoros aplink lagerį driekiasi medinis takelis, kuriuo prižiūrėtojai kelis kartus per dieną pereina tikrindami, ar viskas tvarkoje. Šalia takelio – dar viena žema spygliuotų vielų tvora. Už šių tvorų tolumoje matosi kalnai ir pakalnės, apaugusios pušimis; tai vakarinio Uralo kalnų pradžia.

Šitaip gerai saugomas galiu švęsti Mišias ir nors trumpą valandėlę pabūti su Tuo, kurio žinioje yra laikai ir pasaulis. Širdyje ramu ir gera. Su Viešpačiu gera ir lageryje, be Jo ir laisvė būtų nemiela.

Vasario 2 d., ketvirtadienis

Lietuvoje švenčiamos Grabnyčios – Jėzaus paaukojimo šventė, o aš ir toliau nuobodžiauju laukdamas įdarbinimo. Nerandu argumentų, kodėl taip ilgai neveda dirbti. Ko gero, ieško man tokio darbo, kaip 1969 m. Vilkaviškio metalo gamykloje. Kad mažiau bendraučiau su žmonėmis, ten pristatė cecho pašiūrėje su čigonu kalti dėžės metalo dirbiniams. Tikriausiai ir čia planuojama mane labiau izoliuoti nuo kitų kalinių, kad neskleisčiau savo idėjų.

Vasario 10 d., penktadienis

Pagaliau man suranda darbą. Dirbsiu ne ceche su visais kaliniais, bet virtuvėje. Mano darbas – nuvalyti bulves, kurios naudojamos sriubai. Pirmiausia jas reikia apdoroti elektrine valymo mašina, po to su peiliu išpjaustyti tamsias akeles. Mašina nuvalytas bulves reikia laikyti šaltame vandenyje, kad jos nepajuostų, todėl mano pirštai nuolat šlapi ir šąla. Šmėkšteli mintis: jeigu šešerius metus valysiu bulves, sąnarių reumatas bus garantuotas. Bet greitai nusiraminu, kad viskas yra Dievo žinioje.

Vasario 28 d., antradienis

Siųsiu laišką šeimininkei seselei Onutei Dranginytei. Rašydami iš lagerio patys save turime kontroliuoti, kad nepapasakotume to, ko lagerio administracija nepageidauja, antraip laiškas bus konfiskuotas. Todėl nerašau, kad

esu pristatytas bulvių valyti, o tiesiog paminiu, kad dirbu nesudėtingą darbą virtuvėje ir kad mane guodžia tai, jog Dievo akyse paprasčiausias darbas yra vertas, jei jis paaukojamas Dievui. Rašau, kad per dešimt mėnesių išmokau pasitikėti Dievu. Jis yra mano laivelyje ir todėl viliuosi, kad nenuskęsiu.

Kovo 2 d., penktadienis

Budintis praporščikas mane nuveda į „vachtą" (sargybinę), kur pasitinka kažkoks saugumietis. Jis sako, kad Lietuvoje yra suimti nelegalių maldaknygių gamintojai ir mane nori apklausti kaip liudytoją. Tardytojas pateikia vieno suimtojo tardymo protokolą. Jame žmogus pasakoja, kad aplankė Kybartų kleboną kun. Tamkevičių, kuris užsisakė kelis šimtus maldaknygių. Saugumietis klausia, ar taip buvo. Paaiškinu, kad tikrai esu pirkęs maldaknygių, tik negaliu atsakyti, iš ko jas pirkau. Tada tardytojas ant stalo paskleidžia keturias fotografijas ir pasiūlo atpažinti vyrą, pasiūliusį man maldaknygių. Nenorėdamas komplikuoti suimto vyro padėties ir vengdamas būti liudytoju teisme, pirštu bedžiau į labai banditiškai atrodančio nusikaltėlio veidą: „Atrodo, šitas." Pamatęs, kad aš neatpažinau maldaknygių gamintojo, saugumietis susižėrė nuotraukas ir tuo mano tardymas pasibaigė. Jei būčiau parodęs tikrąjį maldaknygių gamintoją, jo teisėjai galėjo mane kompromituoti teigdami, kad kunigas išdavė.

Kovo 6 d., antradienis

Bevalant bulves atėjo budintis karininkas ir paliepė ruoštis etapui į kitą lagerį. Staigmena. Įdomu, kodėl perkelia ir į kur? Panašu, kad mano atsakymai į tardytojo klausimus apie Dvasinį testamentą nepatiko ir už tai skirs sunkesnes kalinimo sąlygas. Tačiau niekur nevežė, o per „vachtą" nuvedė į to paties lagerio mažąją zoną. Tapo aišku, kad keisis ir darbas.

Kovo 7 d., trečiadienis

Drauge su kitais kaliniais buvau išvestas į cechą ir pristatytas rinkti drožles nuo tekinimo staklių. Rinkėju radau dirbantį jauną gruziną Tarielį Gviniašvilį. Man jis pasirodė visiškai normalus vyras, todėl nuotaikos pasikeitimai nesugadino.

Užduotis nesudėtinga: rinkti nuo tekinimo staklių metalo drožles, jas specialioje mašinoje sumalti ir išvežti į kiemą. Pilna susmulkintų drožlių

metalinė dėžė sunki, bet jos kilnoti nereikia, tik specialiai pritaikytu įrenginiu užkabinam ir išvežam. Dviese nesunkiai susitvarkome su darbu ir dar būna laiko pailsėti.

Kovo 8 d., ketvirtadienis

Mane vėl pakviečia į „vachtą" prie lagerio administracijos kabinetų. Viename iš jų prisistato tardytojas ir pradeda apklausą apie mano Dvasinį testamentą, kurį buvau parašęs, kai per TV išgirdau atgailaujantį Dimitrijų Dudko. Tardytojas duoda perskaityti testamento tekstą, atspausdintą dienraštyje „Draugas" su nuoroda, kad jis paimtas iš „LKB kronikos". Testamente trumpai apibūdinu, ko siekiau, kovodamas už tikinčiųjų teises. Rašiau, jog laukiu arešto, ir jei kada nors kalbėčiau kitaip, tegu visi žino, kad kalbu nebe aš, o saugumo sulaužytas žmogus. Tardytojas klausė, ar aš parašiau šį testamentą. Patvirtinau. Kokiu būdu jis pateko į „Kroniką"? Atsakiau, kad jau vienuoliktas mėnuo, kai esu nelaisvėje, todėl nieko negaliu paaiškinti. Širdyje džiaugiausi, kad jis pasidarė viešai žinomas, bet saugumiečiai tuo tikrai nesidžiaugė.

Kovo 22 d., ketvirtadienis

Budintis karininkas paėmė mane iš darbo ir nuvedė į „vachtą". Laukė visiška staigmena. Į pasimatymą atvykusi mano šeimininkė ses. O. Dranginytė ir ją lydinti ses. D. Verbylaitė! Poros valandų susitikimas vyko dalyvaujant prižiūrėtojui ir, aišku, viskas buvo įrašoma. Viešnios atvežė man labai reikalingą bandažą, nes esu gavęs kirkšnyje trūkį ir be tokio bandažo negalėčiau dirbti fizinio darbo. Perdavė ir razinų, todėl džiaugiuosi, kad galėsiu aukoti Mišias.

Daug ką norėjau sužinoti iš seserų, bet turėjau susilaikyti nuo man rūpimų klausimų apie „Kroniką" ir kt. Ko gero, šį pasimatymą su dviem seserimis vienuolėmis leido ne atsitiktinai, bet tikėdamiesi, kad gal jos netyčia pasakys tai, kas kagėbistams būtų naudinga. Ačiū Dievui, mano pašnekovės elgėsi santūriai, todėl kalbėjomės tik buitiniais klausimais: apie sveikatą, brolius, Kybartų parapiją etc.

Kovo 23 d., penktadienis

Ši diena mane dar labiau nustebino. Vėl buvau iškviestas į „vachtą" ir šįkart sutikau... savo tardytoją papulkininkį Urboną. Greičiausiai jis atskrido tuo pačiu lėktuvu, kaip ir mano viešnios seserys vienuolės.

Urboną labiausiai domino pogrindyje veikiantis Katalikų komitetas. Tardytojas paaiškino, kad visi nariai iš jo išstojo, bet atsirado pogrindinis Katalikų komitetas. Ką aš apie jį galėčiau papasakoti? Paaiškinau, kad aš tikrai apie jį nieko nežinau, nes išties nieko ir nežinojau. Buvo malonu išgirsti, kad Katalikų komitetas tikinčiųjų teisėms ginti persitvarkė ir veiklos nenutraukė.

Po geros valandos papulkininkis, nutaisęs draugišką miną, uždavė netikėtą klausimą: „Jau viskas – teismas, bausmės paskyrimas – praeityje. Sakykite, juk jūs buvote „Kronikos" redaktorius?" Tikriausiai Dievo Dvasia mane įkvėpė ir į klausimą atsakiau klausimu: „Kadangi redaktorius sėdi lageryje, tai „Kronika" tikriausiai neina?" „Eina", – atsakė tardytojas ir nieko daugiau neklausė.

Tardytojo žodžiai *„Kronika" eina"* man be galo brangūs, nes tiek laiko buvau nežinomybėje apie jos likimą po mano suėmimo. Ačiū Dievui, mano talkininkai neišsigando, nepasimetė ir toliau darbuojasi! Dėkojau Dievui už šį susitikimą su tardytoju, nes ta jo frazė man buvo panaši į velykinę žinią.

Gegužės 1 d., antradienis

Po žvarbios žiemos, kai lauke būdavo minus 37 laipsniai ir dar pūsdavo atšiaurus šiaurys, labai laukėme pavasario. Šiandien vietoje pavasario pridrėbė bent dešimt centimetrų sniego. Toks Uralas.

Gegužės 18 d., penktadienis

Gavau trumpą pasimatymą su broliu Jonu. Ta proga leido perduoti man kelis kilogramus maisto produktų. Džiaugiausi, kad tarp jų buvo ir kilogramas razinų – taupiai naudojant ilgam užteks pasigaminti Mišioms vyno.

Liepos 3 d., antradienis

Urale juokaujame: čia vasara prasideda birželio 30-ą, o liepos 1-ą baigiasi. Jau tiesiog juntamas rudens alsavimas. Dangus nuklotas storais debesų patalais, kuriuos vėjas kelias dienas gena iš vakarų į rytus; kažkuriuo momentu tarsi aprimsta ir tada debesys nuslenka į kitą pusę. Prasidėjo lietūs, temperatūra krenta iki 10 laipsnių ir tenka atnaujinti draugystę su šimtasiūle.

Rugsėjo 25 d., antradienis

Vakar gavau iš ses. O. Dranginytės laišką, iki manęs keliavusį pustrečio mėnesio. Pasirodo, lietuviškai rašytus laiškus lagerio vadovybė siunčia patikrinti į Vilnių, ir tik jei nieko neleistino nerasta, persiunčia kaliniui.

Spalio 6 d., ketvirtadienis

Prašiau lagerio vadovybės leidimo atsisiųsdinti lenkiškų religinių knygų, bet neleido, todėl užsisakiau lenkišką laikraštį „Czerwony sztandart". Turiu lenkų–lietuvių žodyną ir bandysiu pramokti bent skaityti lenkų kalba. Po darbo lieka nemažai laisvo laiko, todėl norisi jį naudingai praleisti.

Lageryje visos dienos panašios viena į kitą: aštuonios valandos ceche renkant metalo drožles, o po darbo skaitau, meldžiuosi ir aukoju Mišias. Mišios atgaivina, todėl kalinimo laikas ne toks slegiantis.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Visą dieną praleidau darbe. Sugrįžęs, kaip ir kitais vakarais kaliniams žiūrint TV laidą „Vremia" (Laikas), aukojau Mišias. Po to su tikinčiais katalikais ir stačiatikiais paminėjome Kristaus Gimimą, pasivaišindami susitaupytomis gėrybėmis ir pasidalindami pasakojimais, kaip namuose švęsdavome Kalėdas.

A M D G

1985 Polovinkoje (I)

Sausio 1 d., Naujieji metai

Į darbą nevaro, todėl turiu laiko ir melstis, ir skaityti. Rožinį mėgstu kalbėti vakare ir lauke. Lagerio teritorija gana didelė, todėl kai visi kaliniai sėdi barake – gal skaito, gal žiūri TV pirmąjį kanalą, lauke vaikštau vienas. Šalti žiemos vakarai ir giedras dangus. Virš galvos milijardai žvaigždžių. Kai kuriuos žvaigždynus atpažįstu – tai Didieji ir Mažieji Grįžulo ratai. Vakaruose matau ryškią žvaigždę – Vakarinę. Panašų vaizdą matydavau rudens vakarais ir Lietuvoje. Po žvaigždėtu dangumi lengva susikaupti; atrodo, Dievas yra čia pat. Vieną po kitos sukalbu keturias rožinio dalis ir tuomet einu į baraką.

Kovo 15 d., penktadienis

TSRS kompartijos generaliniu sekretoriumi tapo Michailas Gorbačiovas; jis faktinis Sovietų Sąjungos vadovas.

Gegužės 10 d., penktadienis

Rašau laišką broliui Vladui; dažniausiai rašau broliui Jonui. Jau pradėjau trečiuosius nelaisvės metus.

Gegužės 14 d., antradienis

Gavau vysk. L. Povilonio atsiųstą „Liturginį maldyną“. Man jis pravers vietoje mišiolo.

Gegužės 26 d., Sekminės

Rašau laišką šeimininkei Dranginytei. Primenu, kad kalėdiniame sveikinime neįdėjo plotkelės. Nors gal įdėjo, o tikrintojai išėmė, todėl dabar, kad ir

pavėluotai, prašau įdėti ir laiške apie tai parašyti. Viliuosi, kad tada tikrintojai gal neišmes. Padėkojau, kad atsiuntė banderolę su manimi kalinčiam Matveičiukui: jis neturi artimųjų, todėl paprašiau, kad maniškiai jam taip pat atsiųstų.

Birželio 10 d., pirmadienis

Šiandien mano kalinime įvyko permaina: sugrąžino į didžiąją zoną ir paskyrė virėju. Gavau nurodymą savaitę padirbėti virėjo Lukino pagalbininku, o kai pramoksiu, savarankiškai gaminsiu kaliniams maistą. Šis paskyrimas nelabai džiugino, nes reikės dirbti po dvi paras pamainomis. Darbas prasidės 4 val. ryto, mat reikia pusryčiams išvirti sriubą. Kadangi prastai miegu, nevienodas kėlimasis tikriausiai dar labiau mane išbalansuos. Neaišku, kodėl mane paskyrė į virtuvę. Gal tai Gorbačiovo „perestrojkos" rezultatas? Panašu, kad Lukinas yra KGB bendradarbis ir jis mane prižiūrės.

Birželio 17 d., pirmadienis

Iš vakaro, kai baigėsi pamaina, Lukinas pasakė, kad rytoj jau turėsiu dirbti savarankiškai. Per šią savaitę bandžiau įsidėmėti, kaip verdama sriuba ir košė, kaip paruošiama žuvis. Darbas neatrodė sudėtingas, bet jaudinausi, kad tik viskas išeitų gerai, nes jei neišeis, kentės kaliniai. Tarp jų yra vienas vyresnio amžiaus ukrainietis Majboroda, ilgai dirbęs virtuvėje, todėl prašiau jo konsultacijų, nes Lukinas visiškai nesistengė rimtai perteikti virėjo darbo ypatumų.

Birželio 22 d., penktadienis

Šiandien iš sandėlio atvežė maisto produktus visai savaitei. Viską priimu sverdamas ant svarstyklių: žuvį, mėsą, saulėgrąžų aliejų. Žuvis siaubinga: dideli tamsiai rudi, bjauriai dvokiantys ir labai sūrūs gabalai, neaišku kiek dešimtmečių laikyti kažkokiuose sandėliuose. Jeigu tokios žuvies įdėsi į sriubą, jos niekas nevalgys.

Ukrainiečio virėjo pamokytas, pusę paros per šiuos gabalus leidau tekantį vandenį, o paskui nedėjau į sriubą, bet pataupęs aliejaus iškepiau. Pastangos pasiteisino: sriuba buvo nesugadinta ir žuvis visiškai valgoma. Sulaukiau kalinių padėkos už šitą žuvį.

Birželio 25 d., antradienis

Artimiau susipažinau su jaunu kaliniu tadžiku Gani Nazarovu. Jis gavo dešimtį metų, nes su trimis draugais perėjo Afganistano sieną ir pateko į Iraną. Rusų ambasada prikalbino, kad grįžtų namo, esą tėvai išsiilgę, o kai grįžo, iškart atsidūrė kalėjime ir gavo bausmę už „tėvynės išdavimą". Gani pasiskundė, kad negali valgyti sriubos, nes joje verda mėsa, o jis yra praktikuojantis musulmonas. Pažadėjau jam sriubos išvirti atskirai; mes tapome dar artimesniais draugais. Artimo meilės gestas labiausiai suartina žmones. Duok, Dieve, nepraleisti progų, kai galime nors truputėlį kažkam padaryti gera.

Birželio 28 d., penktadienis

Laiške ses. O. Dranginytei pasigyriau nauju darbu, kuris pradžioje gerokai vargino, bet pamažu įprantu, nes atsiranda pasitikėjimas, kad viskas bus išvirta tinkamai.

Virtuvėje bulves valo ir grindis plauna maskvietis Šichanovičius, nuteistas už dalyvavimą „Einamųjų įvykių kronikos" leidime. Žydų tautybės, turintis gerą galvą, bet bulves valyti ir plauti grindis jam labai sudėtinga. Kartais pasikalbame religinėmis temomis, bet, atrodo, tikėjimo nedaug beturįs.

Liepos 12 d., penktadienis

Išviręs pietus laukiu budinčio karininko. Ateina kapitonas Luzianinas; paragauja iš didžiausio katilo sriubos, paskui atidaro mažą indą, kuriame yra sriuba, skirta PKT (*pomieščenije kamernovo tipa* – kameros tipo patalpa) esantiems kaliniams, lageryje papildomai nuteistiems griežtesne bausme, ir laikinai kalintiems „Šizo" (*štrafnoj izoliator* – bausmės izoliatorius). Pamatęs, kad sriubos paviršiuje plaukioja riebalų dėmelės, mane griežtai įspėja, kodėl nesilaikau meniu: kalinamiems „Šizo" sriuba ir košė duodama kas antrą dieną ir privalo būti visiškai be riebalų. Karininkas paliepė: „Visiems kaliniams gamink kaip nori, bet kalinamiems „Šizo" griežtai prisilaikyk nustatytų normų!" Pažadu, tačiau iškart mąstau, kaip paslėpti riebalus. Kaltinu save neišmintingai pasielgus, kad padauginau riebalų į sriubą, kur jie matomi. Ogi tuos riebalus galima supilti į košę ir jų nesimatys. Nuo šiol taip ir darysiu: kalinamiems „Šizo" šaukštą riebalų įpilsiu į košę. Nuo tos dienos daugiau pastabų negavau.

Rugsėjo 6 d., penktadienis

Buvau prašęs lagerio vadovybės, kad leistų atsisiųsdinti Bibliją rusų kalba. Leido. Tada parašiau ses. Dranginytei laišką, kad banderolėje atsiųstų tarp mano knygų esančią rusišką Bibliją. Šiandien ją gavau. Tai brangi dovana. Šitoje „Žiznj s Bogom" leidyklos išleistoje Biblijoje yra ir platūs Šventojo Rašto komentarai. Šalia Mišių turėsiu dar vieną atgaivos šaltinį. Ačiū, Viešpatie, už šią dovaną. Nežinau, kodėl lagerio viršininkai leido atsisiųsdinti Šv. Raštą.

Lapkričio 26 d., pirmadienis

Nieko nepaaiškinę įsodino į kalėjimo „varną" ir atvežė į ligoninę. Iš pasakojimų žinojau, kad ji įsikūrusi politinio lagerio Nr. 25 teritorijoje, Vsesviatskajos gyvenvietėje.

Lapkričio 30 d., šeštadienis

Praėjo jau keturios dienos ir nematau jokio gydytojo. Gaunu tris kartus valgyti ir šiek tiek geriau nei lageryje. Tikriausiai, ne dėl sveikatos mane čia atvežė, nes ja lagerio vadovybei nesiskundžiau.

Gruodžio 1 d., sekmadienis

Po penkių dienų nežinomybės šiandien mane nuvedė į pasimatymų kambarį, kur laukė siurprizas: atvažiavo brolis Jonas. Dvi paras galėsime bendrauti.

Pastebėjau, kad tualete nėra popieriaus, vietoje jo vata. Aišku, juk ant popieriaus galima kažką parašyti. Į pasimatymą negalima atsinešti nei popieriaus, nei rašymo priemonės. Lagerio viršininkai paniškai bijo, kad jokia informacija iš čia nepasiektų laisvojo pasaulio.

Dar pirmą dieną dėmesį atkreipė tualeto kanalizacija, kuri veikė kažkaip keistai ir lėtai, tarsi visas turinys kažkur būtų surenkamas ir galbūt tikrinamas. Turbūt numatytas ir toks atvejis: jei kažkuris kalinys ar svečias įsigudrinęs įsineštų lapelį popieriaus ir kažką parašęs nuleistų į kanalizaciją, tai toks išgriebtas lapelis būtų kagėbistams labai naudinga informacija.

(*N. B.* Likvidavus šį lagerį tikrai buvo surasta talpykla, į kurią sutekėdavo kanalizacijos turinys, ir jis būdavo tiriamas, ar nepateko prirašytas popieriaus lapelis. Koks įžvalgumas!)

Broliui Jonui pasisekė į pasimatymą įsinešti keleivinio autobuso bilietą ir gabalėlį pieštuko šerdelės. Vienu momentu pradėjo kažką rašyti, o aš, sėdėdamas kitoje stalo pusėje, staiga pastebėjau žemose lubose atsivėrusią kiaurymę. Užmyniau broliui koją, duodamas ženklą baigti rašyti, ir tuo tarpu kiaurymė užsivėrė. Vėliau pabandžiau pirštu pajudinti užsidariusį vožtuvą; jis tikrai judėjo ir buvo gerai prie lubų pritaikytas. Tik atidžiai įsižiūrėjus buvo galima pastebėti jo kraštus skiriantį brūkšnelį.

Nuotykis su judančiu vožtuvu, per kurį tikriausiai buvo fotografuojama, sugadino visą pasimatymo nuotaiką. Jaučiausi tarsi būčiau nuogas: ne tik klausomasi, bet ir vizualiai stebima bei fotografuojama.

Gruodžio 3 d., antradienis

Pasimatymas baigėsi. Po jo sekė nuodugni krata. Išrengė ir apžiūrėjo ne tik burną, bet ir visas kitas kūno angas. Kokios didelės sovietinių pareigūnų baimės akys! Kas jaučiasi stiprus, šitaip nebijo.

A M D G

1986 Polovinkoje (II)

Vasario 12 d., trečiadienis

Šiandien gavau eilinį „Tiesos" numerį, kuriame radau trumpą ir labai liūdną žinutę. Vasario 5 d. kelyje Varėna–Eišiškės ties Valkininkų sankryža autoavarijoje žuvo vienas iš pačių geriausių mano draugų kun. Juozas Zdebskis. Drauge su juo žuvo dar du keleiviai. KGB galės nurimti – pas Viešpatį iškeliavo kunigas, kėlęs sovietiniam saugumui daug rūpesčio. Dėmesį atkreipia sovietinės spaudos skubėjimas pranešti apie avariją, kurioje žuvo kunigas. Saugumiečiai labai stengėsi, kad visi Lietuvoje ir pasaulyje patikėtų, jog ši autoavarija buvo natūrali, o ne KGB surežisuota.

Dar ir dar skaičiau, ir abejonės neliko. Tebūnie Viešpaties valia! Jis geriau žino, kam reikia dirbti, kam kentėti ir kam pailsėti po visų vargų. Pirmą kartą kun. Juozą sutikau Alytuje 1965 m. pavasarį. Jis užėmė mano vietą, o aš išvykau į Lazdijus. Po kelerių metų Apvaizda mus suvedė prie bendro darbo Prienų melioracijoje. Visada buvo galima iš jo pasimokyti pasiaukojimo, ištvermės, romumo, dvasinio gilumo. Viešpatie, atlygink jam už jo plačią širdį ir tą gėrį, kurį dalijo kitiems, amžinuoju gyvenimu ir ramybe prie Tavo Širdies!

Vasario 14 d., penktadienis

Rašau ses. Dranginytei: „Brangiausia dovana man buvo Jūsų atsiųstas Šv. Raštas. Laisvomis valandomis skaitau ir savo širdyje svarstau Viešpaties žodžius. Gyvenant laisvėje buvo daug darbų ir rūpesčių ir daug kas likdavo neišstudijuota, per mažai įsigilinta. Dievas atvedė mane į Uralą ir sudarė sąlygas ilgoms rekolekcijoms, kad galėčiau geriau įsiklausyti į Viešpaties žodžius, gyvybiškiau pajusti Viešpaties Duonos skonį.

Trys apaštalai, pajutę Dievo artumą, sušuko: „Kaip gera mums čia!“ Visur, kur mes bebūtume – laisvėje ir nelaisvėje, prie altoriaus ar prie virtuvės puodų, – Dievo artuma mus pralinksmina ir paguodžia. Užtarkite savo malda, kad ta Dievo artuma būtų mano gyvenimo tikrovė. <...> Mano kasdienybėje nieko naujo. Žadintuvas kas antra diena kelia darbui – tai mano Nazaretas... Bandau įsijungti į gavėnios rimtį ir susitelkimą. Kaip greitai bėga laikas. Kartais apima baimė: Viešpatie, kad tiktai tos greitai prabėgančios dienos nebūtų tuščios, kad nors maža dalele pasitarnautų Dievo karalystės plitimui. <...> Aplankiusiems mane sveikinimu ir malda esu labai dėkingas. 1986.02.14.“

Kovo 30 d., šv. Velykos

Katalikiškas pasaulis švenčia Kristaus Prisikėlimą, o aš nuo ankstaus ryto darbuojuosi lagerio virtuvėje.

Išvirus pietus atėjo budintis lageryje kapitonas Luzianinas patikrinti sriubos kokybės ir pasirašyti, kad ji tinkama išduoti kaliniams. Atlikęs savo pareigą, paklausė, kokia mano nuotaika. Atsakiau, kad prasta. Sekė klausimas: „Kodėl?“ Pajuokavau, kad šiandien Velykos, o lageryje nėra kiaušinių. Nieko nesakęs kapitonas paliko virtuvę.

Po geros valandos žiūriu – kapitonas vėl eina į virtuvę ir rankoje kažką nešasi. Atėjo ir padavė ryšulėlį: „Čia Velykoms.“ Radau dešimt nevirtų kiaušinių. Kas galėjo pagalvoti, kad pats pikčiausias prižiūrėtojas, kurio visi kaliniai nekentė, turi neeilinio jautrumo! Juk jis į mano pastabą dėl kiaušinių galėjo atsakyti: reikėjo nenusikalsti, tai per Velykas būtumei valgęs kiaušinius. Man šis nutikimas su kapitonu Luzianinu liko gera pamoka, kad ir pačiame blogiausiame žmoguje, kaip mums jis pasirodo, gali būti išlikęs krislelis gėrio, tik reikia leisti jam išsiskleisti.

Balandžio 7 d., pirmadienis

Dalinuosi jausmais laiške ses. O. Dranginytei: „Jau trečios šv. Velykos negirdžiu vargonų ir iš tūkstančių širdžių džiaugsmingai aidinčio „Aleliuja!“, bet Kristaus Prisikėlimo šventė nugali atstumus ir užtvaras ir džiaugsmingai suvirpina širdį. Velykiniai pergyvenimai manyje tokie brangūs, kad jų negali nustelbti nei laikas, nei jokios negandos... Didžiojo Ketvirtadienio vakarą mintimis dalyvavau Paskutinėje Vakarienėje. Paskui stovėjau po

Kristaus Kryžiumi, o Šeštadienio vakarą su visais gyvais Bažnyčios nariais atnaujinau Krikšto pažadus. Velykų diena buvo laisva nuo darbo, todėl nekliudomas galėjau mąstyti, bendrauti su mirties ir gyvybės Viešpačiu ir su visais, kuriems Kristaus Prisikėlimas yra didžiausia gyvenimo tikrovė. Didžiojo Šeštadienio vakarą ir Velykose ypač meldžiausi už pačius artimiausius man asmenis, kad jų gyvenimas, pažymėtas Kristaus Prisikėlimu, būtų apstus Dvasios vaisių: meilės, džiaugsmo, taikos, kantrybės, malonumo, gerumo, ištikimybės, romumo, susivaldymo (*plg. Gal 5, 22*)."

Liepos 12 d., šeštadienis

Vakare atėjo budintis karininkas ir liepė skubiai ruoštis etapui. „Varnu" nuvežė į geležinkelio stotį, o iš čia į Permės kalėjimą. Jau buvau prisitaikęs prie lagerio režimo, bet vėl nauji išbandymai. Nežinia, kiek laiko teks čia praleisti, ir nežinia, kur veš: į kitą lagerį ar į Vilnių? Politinių kalinių lageriuose tai nuolatinė praktika: po pusės bausmės laiko kalinį atvežti į ten, kur jis buvo suimtas ir teisiamas, ir pasižiūrėti, ar įvyko permainos nuteistojo asmenybėje – taisosi ar lieka toliau užsispyręs antitarybininkas.

Liepos 21 d., pirmadienis

Lėtai slinko dienos šiame bjauriame kalėjime. Maitina pusbadžiu ir kasdien išveda pusvalandžiui įkvėpti oro, o kad neužsimirštum esąs kalėjime, virš galvos esančiu metaliniu tinklu bėgioja vilkšunis. Vienintelė atgaiva – rožinio malda. Gaila, bet čia neturiu galimybės aukoti Mišių.

Liepos 29 d., antradienis

Iš pat ryto buvau pašauktas į etapą. Kalėjimo „varnu" nuvežė į oro uostą ir įsodino lėktuvo gale. Uždėjo antrankius ir lydėjo trys sargybiniai, mat esu pavojingas nusikaltėlis, kuris turi būti ypač saugomas. Sulipo keleiviai ir niekas į mane net neatkreipė dėmesio. Lėktuvas nusileido Maskvos oro uoste. Kai visi skridusieji išlipo, privažiavo „varnas" ir juo mane nugabeno į Lefortovo kalėjimą. Gavau didelę kamerą, turinčią net tualetą – savaime suprantama, atvirą. Gavau ir vakarienę – duonos riekę ir samtį sriubos.

Liepos 30 d., trečiadienis

Pernakvojau šioje kameroje, o ankstų rytą vėl buvau įsodintas į „varną" ir nuvežtas į oro uostą. Po dviejų valandų kelionės lėktuvas nusileido Vilniuje.

Juodas „varnas“ atgabeno į gerai pažįstamą KGB kalėjimą. Nesijaučiau laimingas vasarą patekęs į KGB požemį, nes iš 1983 metų kalinimo buvo išlikę labai slogūs prisiminimai; ypač sunki buvo ta vasara. Bet Viešpats geriau žino, kas man reikalingiausia, todėl nedepresuoju. Apgyvendino kameroje su kitu kaliniu, kuris, aišku, bus mano „angelas sargas“.

Rugpjūčio 1 d., penktadienis

Praporščikas palydėjo į trečią aukštą, kur mane pasitiko papulkininkis Urbonas. Pirmas pokalbis buvo apie viską ir nieką: kokia nuotaika, ką veikiu lageryje, ar nesinori greičiau grįžti namo etc. Atsakinėjau santūriai, nereikšdamas jokių emocijų: lageris lieka lageriu, bet esu pasiryžęs atlikti visą bausmę ir tuomet grįžti į namus.

Rugpjūčio 7 d., ketvirtadienis

Tuojau po pietų mane vėl nuvedė į trečią aukštą. Čia yra ir kino salė, kurioje man parodė kino kroniką apie Bažnyčią Lietuvoje: skamba Velykų varpai, o aplink bažnyčią eina procesija ir skamba „Aleliuja“, toliau vysk. J. Preikšas teikia Sutvirtinimo sakramentą ir t. t. Žiūrėdamas šiuos širdžiai mielus vaizdus, mąsčiau: kam man saugumiečiai visa tai rodo? Tikriausiai siekia sužadinti laisvės ilgesį: kaip gera gyventi laisvam ir kaip beprasmiška tūnoti už spygliuotų vielų.

Rugpjūčio 19–21 d. Šiomis dienomis leido trumpai pasimatyti su broliais ir šeimininke ses. O. Dranginyte. Po nykių dienų šie pasimatymai buvo labai brangūs, tik gaila, kad apie tai, kas man svarbiausia, negalėjom pasikalbėti.

Rugpjūčio 22 d., penktadienis

Mėnuo praslinko monotoniškai. Retsykiais nusivesdavo į trečią aukštą pokalbiui, bet papulkininkis Urbonas buvo pakankamai protingas ir žinojo, jog to, kas jam rūpi, iš manęs neišgirs, todėl mačiau, kad net ir nesistengia iš manęs ką nors išgauti. Vieną dieną pasiskundžiau, kad turiu didelių problemų su išvarža. Kitą dieną nuvežė į KGB polikliniką; gydytoja apžiūrėjo ir padarė išvadą, esą operacija nereikalinga, nors man, ne gydytojui, buvo akivaizdu, kad tik operacija gali padėti. Eilinio susitikimo metu paklausiau Urbono, kokiomis susisiekimo priemonėmis grįšiu į lagerį. Paaiškinau, kad įprastas etapas man su išvarža bus labai sunkus. Papulkininkis meste-

lėjo, kad skrydžio lėktuvu nesu užsitarnavęs. Taktika labai aiški: atskraidina lėktuvu – žiūrėk, kaip mes tave vertiname, ir būk su mumis atviras ir sukalbamas, o kadangi nepateisinai mūsų vilčių, grįžk atgal „stolypinu" drauge kriminalistais. Tačiau saugumiečiai vieno dalyko niekad nesupras: uždėdami tikinčiam kaliniui didesnį kryžių, padeda jam geriau išgyventi Kristaus Kryžiaus slėpinį ir tokiu būdu bausmė tampa malone.

Rugpjūčio 29 d., penktadienis

Vakare „varnas" nuvežė drauge su kriminaliniais nusikaltėliais, paimtais iš Lukiškių kalėjimo, į geležinkelio stotį ir tęsiau jau pažįstamą kelionę atgal į savo lagerį. Šis antras etapas buvo panašus į pirmąjį, tačiau jau turėjau reikiamos patirties, ypač naudojantis tualetu. Kad kareiviams nebūtų noro mane skubinti, įėjęs į tualetą, reikia ar nereikia, sėsdavausi ant tualeto, ir visiems būdavo aišku, kad šio kalinio jau nepaskubinsi. Tai, kas per pirmąjį etapą buvo tikra kankynė, šįkart nesudarė jokio sunkumo. Žinoma, porą savaičių reikėjo kvėpuoti tiesiog melsvu oru, kuriame ne tiek buvo deguonies, kiek machorkos dūmų. Rūkė beveik visi, o ventiliacijos praktiškai jokios. Kai kurie sargybiniai praverdavo viršutinėje lango pusėje siaurą langelį, per kurį patekdavo gryno oro. Bevažiuodamas visam gyvenimui prisiklausiau vulgarių kalbų ir dainuškų, bet žmogus su visa kuo pamažu apsipranta; apsipratau ir aš.

Rugsėjo 7 d., sekmadienis

Po dviejų savaičių etapo su kriminalistais per Pskovo, Jaroslavlio ir Permės kalėjimus vėl atsidūriau 37-ame lageryje ir rytoj tęsiu savo darbą.

A M D G

1987 Mordovijoje

Sausio 29 d., ketvirtadienis

Vakare išgirdau komandą: „S vieščiami!" (su daiktais). Įsodino į „varną" ir atsidūriau ligoninėje 35-ojo lagerio teritorijoje. Negalėjau suprasti, ką tai reiškia.

Vasario 11 d., trečiadienis

Beveik dvi savaites išlaikė ligoninėje nieko nepaaiškindami, dėl ko čia mane atvežė. Dar įdomiau, kai šiandien liepė ruoštis etapui ir tuojau palydėjo į kambarį, kur jau buvo atvestas kun. Alfonsas Svarinskas. Darėsi beveik aišku, kad būsime vežami į Vilnių. Kalėjimo mašina atgabeno į Čusovojaus geležinkelio stotį ir važiavome į Permę. Keliavome gerai nusiteikę. Kun. Alfonsas neabejojo, kad vykstame į Vilnių, ir jei jau mudu suvedė krūvon, tai tikriausiai paleis į laisvę. Iš traukinio „varnu" nuvežė į Permės oro uostą ir įsodino į lėktuvą, skrendantį į Maskvą. Mūsų kompaniją papildė dar vienas disidentas iš Estijos Niklus, kurį taip pat iš lagerio tikriausiai gabena į Taliną.

Vasario 12 d., ketvirtadienis

Iš lėktuvo įprastu „varnu" mudu su kun. Alfonsu atvežė į KGB kalėjimą Vilniuje ir išskyrė. Patekau į kamerą, kurioje buvo jaunas kalinys, nuteistas, kaip jis pats sakė, už kontrabandą – parveždavo iš užsienio videomagnetofonų.

Vasario 19 d., ketvirtadienis

Po pietų apie 14 val. buvau nuvestas į papulkininkio Naruševičiaus kabinetą. Šalia papulkininkio sėdėjo visai jaunas saugumietis. Pradėjęs po-

kalbį pasiūlė išgerti arbatos. Neatsisakiau. Jaunasis saugumietis nuėjo ir atnešė tris stiklines arbatos ir indelyje mažų sausainėlių; vieną stiklinę padėjo arčiau manęs. Gėrėme arbatą ir tęsėme pokalbį...

Vienu metu pajutau lengvą galvos svaigulį. Tuo tarpu Naruševičius net įraudęs mane klausinėjo apie kratos metu Kybartuose vieno paimto lapelio turinį. Lapelio viršuje buvo užrašyta „Perspektyvos 1979–99 metai". Neišgavęs naudingo atsakymo, papulkininkis pažvelgė į laikrodį ir pasakė: „Šiandien užteks, jau 20 valanda." Tik dabar susivokiau, kad aš ilgai buvau be sąmonės, ir kai pajutau svaigimą, tik tada ji sugrįžo. Iš šešias valandas trukusio pokalbio prisiminiau tik pradžią ir pabaigą. Kas buvo kalbėta daugiau, atmintyje nieko neišlikę. Džiugino tik tai, kad saugumietis buvo piktas: jei būtų iškvotę jiems naudingų dalykų, tikriausiai jo nuotaika būtų kitokia.

Sugrąžino į kamerą, kurioje radau jau atšalusią vakarienės sriubą. Mąsčiau apie keistą pokalbį ir tikėjausi, kad taip ilgai ir įtemptai kalbintas sunkiai beužmigsiu – jau turėjau patirties, jog šitokie tardymai sujaukdavo miegą. Tačiau, mano nuostabai, miegojau kaip kūdikis – nuo suėmimo dienos panašiai nemiegojau nei po tardymų, nei lageryje. Buvo visiškai aišku, kad papulkininkis Naruševičius mane pavaišino „arbata" su įdėtomis kažkokiomis narkotinėmis medžiagomis: saugumiečiams labai rūpėjo išgauti, ką reiškia tas „perspektyvinis planas".

Kovo 25 d., trečiadienis

Esu nuolat raginamas parašyti malonės prašymą ir tuomet nereikėsią grįžti į lagerį. Per vieną pokalbį suteikdavo daug vilčių, kad išeisiu į laisvę, per kitą tas viltis sudaužydavo. Toks dušas tęsėsi ištisą mėnesį. Neišgavus mano sutikimo rašyti malonės prašymą, šiandien vakare išgirdau komandą „S vieščiami", taigi laukia kelionė. Nežinau, grąžins į Polovinką, iš kurios atvežė į KGB kalėjimą, ar grūs į kitą lagerį. Veža vėl drauge su kriminalistais.

Kovo 28 d., šeštadienis

Iš Voronežo kalėjimo mane toliau gabena vieną atskiroje „stolypino" kupė. Politinius kalinius pagal kalėjimų instrukciją privalo vežti atskirai. Vienam sėdėti kupė kur kas smagiau, nei būti sugrūstiems tarėsi silkės statinėje.

Besimelsdamas netikėtai išgirstu koridoriuje vaikščiojusio kareivio balsą: „Ar jūs esate kunigas?“ Ant mano striukės buvo užrašyta tik pavardė: „Tamkevičius S.“, kurią kareivis perskaitė. Patvirtinau. Prisistatė esąs iš Kėdainių, priklausęs parapijos jaunimo būreliui, ir pasiūlė, jei noriu, išmesti mano laišką be cenzūros. Padėkojau geram kareivėliui, bet atsisakiau paslaugos, motyvuodamas, kad galiu jam padaryti didelių nemalonumų, o laiške kažko slapto rašyti nenoriu. Širdyje liko šiltas jausmas, kad Lietuvoje yra gero jaunimo.

Balandžio 5 d., sekmadienis

Per Smolensko ir Voronežo persiuntimo punktus atvežė į Javasą Mordovijoje. Pakeliui prižiūrėtojai atėmė per pasimatymą su broliu Jonu Vilniuje man perduotas razinas. Gaila, kad kurį laiką negalėsiu aukoti Mišių. Jau lyg ir aišku, kad pakliūsiu į Baraševo politinių kalinių lagerį, kuriame kalėjo Skuodis ir Lapienis.

Balandžio 10 d., penktadienis

Iš Javaso persiuntimo kalėjimo įsodino į siauruką traukinėlį, kuris atvežė į naują lagerį: Mordovskaja ASSR, pos. Baraševo, ŽX 385/3.

Čia radau du lietuvius – senuką Stonkų ir kareivėlį iš Kauno Panemunės Gintautą Muzikevičių. Iki šiolei lageriuose lietuvio nesutikau nė vieno. Radau ir visai gerų kitataučių vyrų: Ketenčijevą, Voločajevą, Kukobachą, M. Kazačkovą ir kt. Iš jų sužinojau, kad neseniai iš šio lagerio išlaisvintas Vladas Lapienis, net neužbaigęs savo bausmės laiko. Kaliniai papasakojo, kaip lagerio viršininkas kalbino Lapienį parašyti malonės prašymą:

– Seni, rašyk malonės prašymą ir važiuok pas žmoną i namus.

– Viršininke, man čia taip gera, todėl aš nieko nerašysiu.

Kaliniai buvo sužavėti Lapienio, tada jau beveik sulaukusio 80-ties, atsakymų. Kokio tvirtumo reikėjo atsisakyti laisvės, bet neišduoti savo įsitikinimų!

Balandžio 12 d., šv. Velykos

Jau penkti metai, kai jas švenčiu nelaisvėje. Šiemet velykiniam džiaugsmui labai trūksta šv. Mišių; kol neatsiųs razinų, neturėsiu vyno ir galimybės jas švęsti.

Balandžio 13 d., pirmadienis

Velykų antroji diena. Nuvedė į cechą, kur kaliniai siuva darbines pirštines; nuo dabar mokysiuosi būti siuvėju. Dienos norma – 80 porų.

Balandžio 16 d., ketvirtadienis

Budintis karininkas pranešė, kad nuo rytdienos mano darbas bus ne cechе, o skalbykloje. Privalėsiu skalbti visų kalinių drabužius, taigi įgysiu dar vieną specialybę. Kariuomenėje dirbau žemės kasėju, dailide ir skardininku, bibliotekininku ir kino mechaniku. Kai 1969 metais uždraudė atlikti kunigo pareigas, dirbau šaltkalviu ir melioratoriumi. Lageryje mokiausi valyti bulves, rinkti šiukšles, virti sriubą ir košę, o dabar dar išmoksiu skalbti – įskaitant kunigystę tai bus jau dvylikta profesija.

Balandžio 17 d., penktadienis

Atvedė į skalbyklą, kurioje yra trys kambariai; viename stovi didelė elektrinė skalbyklė, į kurią galima dėti iki 50 kg skalbinių. Pamokė, kad reikia įberti skalbimo miltelių, prileisti vandens ir geram pusvalandžiui įjungti skalbyklę. Po to išleisti vandenį, prileisti naujo ir vėl keliolikai minučių paleisti mašiną. Paskui išleisti vandenį ir darsyk įjungti mašiną, kad drėgmė beveik visiškai pasišalintų, o tada skalbinius padžiauti – vasarą lauke, žiemą kambaryje. Galiausiai skalbinius atiduoti kaliniams.

Balandžio 18 d., šeštadienis

Pavakarę visi kaliniai eina į pirtį ir po jos man sunešė krūvą skalbinių. Kiekvienas yra įsiuvęs savo inicialus, todėl atskirti nebus sunku.

Šiandien aukodamas Mišias dėkojau Dievui už kunigystės dovaną. Šiemet švenčiu jos sidabrinį jubiliejų. Kunigystė mane suartino su Viešpačiu, suteikė galimybę pasitarnauti žmonėms, ji man davė daug gerų, taurių žmonių, kurių prisiminimas mane gaivina ir čia, toli nuo Tėvynės. Visa, ką aš per 25 kunigystės metus nuveikiau ir daviau kitiems, labai maža, palyginus su tuo, kiek gavau iš kitų. Nežinau, kaip ilgai ir kokiomis sąlygomis Dievas leis man darbuotis, bet norėčiau, kad tas laikas būtų pažymėtas šventumo ir aukos ženklu. Man atrodo, kad dabartiniame pasaulyje žodis yra labai nuvertintas, ir žmonių širdis gali pasiekti aukos kalba. Prašau visų, su kuriais mane suvedė kunigystė, melsti, kad Viešpats laimintų tolesnį mano kelią. Artėja Sekminės, tad visiems linkiu gausių Šventosios Dvasios dovanų.

Balandžio 20 d., pirmadienis

Pirmas bandymas paleisti „pragaro mašiną", kaip pavadinau didžiulę skalbyklę, pasisekė ir per kelis kartus išskalbiau kalinių lovų paklodes, užvalkalus bei apatinius drabužius. Kai kurie atnešė ir viršutinius drabužius; juos skalbiau atskirai, kad nenudažytų baltųjų. Iškabinau skalbinius lauke ir rytą jau buvo išdžiūvę. Turiu lygintuvą, todėl bandau viską išlyginti. Lyginimas užtruks kelias dienas, bet laiko yra, todėl, nors ir nebūtina, norisi kaliniams atiduoti skalbinius visiškai tinkamo pavidalo. Atrodo, su šitu darbu lengvai susitvarkysiu, todėl galiu laiką susireguliuoti, kad galėčiau ir šį tą paskaityti, ir pasimelsti, ir paaukoti Mišias. Čia turiu visai geras sąlygas. Lyginimo kambaryje stovi didelis stalas, kuris pavaduos altorių.

Balandžio 25 d., penktadienis

Kaliniai vienas po kito ateina atsiimti savo skalbinių. Dėkoja, kad jie net išlyginti; sako, anksčiau taip nebūdavo. Man irgi smagu, kai vienas kitas pasako: „spasibo" (ačiū).

Gegužės 1 d., penktadienis

Rašau ses. Dranginytei pirmą laišką iš Mordovijos. „Į Baraševą atvykau balandžio 10 d., todėl šv. Velykas švenčiau ne ant ratų. Iš Vilniaus į lagerį, kaip ir ankstesniais atvejais, važiavau traukiniu. Trečią kartą turėjau progos ne tik pavargti, bet ir daug ką pamatyti, apmąstyti. Ačiū Dievui už viską, o ypač už išorinę nelaisvę, kuri moko mane dar labiau branginti vidinę laisvę. Atvykęs pradėjau mokytis siuvėjo amato, bet greitai persikvalifikavau į skalbėjo. Jau daug profesijų išbandžiau savo gyvenime. Pastaruoju metu mėginau savo gabumus, kaip elgtis su šluota, samčiu, na, o dabar su skalbimo mašina, lygintuvu ir kitkuo, plius dvidešimt penkeri metai Kristaus vynuogyne. Esu įsitikinęs, kad visur ir visada galima gyventi pilnakraujį gyvenimą ir būti naudingam kitiems. Jei Viešpats atsiuntė mane į lagerį, tai suprantama, kad mano gyvenimas čia Bažnyčiai yra reikalingesnis nei laisvėje. Turiu progos kai ką paaukoti Dievui, turiu galimybę savo idealus iškelti aukščiau už visas kitas vertybes. Nesigailiu, kad grįžau atgal, kitaip pasielgti ir negalėjau. Išorinė laisvė, kurią žmonės taip labai brangina, nėra pati didžiausia vertybė. Vidinės laisvės kaina yra didesnė ir šitos laisvės niekas negali atimti, ją galima tik pačiam prarasti gyvenant ne pagal sąžinę."

Gegužės 12 d., antradienis

Po darbo mane užkalbino kaukazietis Ruslanas Ketenčijevas ir paprašė, kad aš jį pakrikštyčiau. Paklausiau, kodėl nutaręs pasikrikštyti. Jis papasakojo apie savo gyvenimą. Tėvas buvo komunistas, todėl augo šeimoje nieko negirdėdamas apie tikėjimą ir save laikė ateistu. Neseniai buvo patekęs į karcerį ir patyrė neįprastą akimirką. Vieną vakarą alkanas ir sušalęs vaikštinėjo po mažytę kamerą ir akys užklydo ant palangėje aštriu daiktu įbrėžto kryželio. „Kai pamačiau šį kryželį, mano sąmonėje staiga tarsi nušvito: „Yra Dievas!" Nuo to laiko pradėjau apie tai daugiau mąstyti ir nutariau, kad reikia pradėti tikinčio žmogaus gyvenimą." Paaiškinau, kad Katalikų Bažnyčioje nėra įprasta krikštyti beveik nieko nežinantį apie tikėjimą asmenį, todėl prieš krikštą reikėtų susipažinti su tikėjimo tiesomis ir kitais būtinais dalykais. Ketenčijevas paprašė: „Padėkite man, nes niekas kitas man čia nepadės." Sutarėme, kad po darbo išeisime į kiemą pasivaikščioti ir aš jį supažindinsiu su tikėjimo pagrindais, o paskui ir pakrikštysiu.

Birželio 7 d., sekmadienis

Ketenčijevui ir man šiandien šventė. Pakrikštijau ir paaukojęs Mišias suteikiau Švč. Sakramentą. Vyro akyse mačiau didelį džiaugsmą. Ne mažiau džiaugiausi ir aš. Nuo dabar tapome artimi kaip broliai.

Birželio 22 d., pirmadienis

Mordovijoje kalinimo sąlygos šiek tiek švelnesnės, bet vasarą čia pilna mažų kankintojų. Tai uodai ir mašalai, vadinami „moška". Šie vabalėliai lenda kuo giliau po drabužiais ir ima darbuotis. Jų įkandimo nejauti, tik vėliau pamatai rezultatus – ištinimą ir atsiradusias žaizdeles. Stonkus, eidamas patikrinti prižiūrėtojų tako, užsideda tinklelį, bet ir tas negelbsti, grįžta visas sukandžiotas.

Liepos 14 d., antradienis

Pas mane į skalbyklą kartkartėmis užsuka vyresnio amžiaus kalinys iš Latgalijos Andersonas – gydytojas, dirbantis lagerio bibliotekoje. Šiandien jis užvedė kalbą apie tikėjimą ir taip pat paprašė krikšto. Sutarėme, kad pirmiau išmokysiu pagrindinių tikėjimo tiesų, kad tikėjimas būtų sąmoningas, o po to pakrikštysiu.

Liepos 22 d., trečiadienis

Iki pietų tvarkiau kalinių drabužius, o Mišias susiruošiau švęsti popiet. Pasirinkau laiką, kada mažiausia galimybių užeiti prižiūrėtojui. Ramiai užbaigiau Žodžio liturgiją ir, vos pradėjus aukojimą, įžengė prižiūrėtojas: „Ką veiki?" Atsakiau: „Meldžiuosi" ir laukiau tolesnių klausimų. Bet prižiūrėtojas šiek tiek pastovėjo, apsisuko ir išėjo, o aš tęsiau Viešpaties auką. Ačiū Dievui, kad pasitaikė nepriekabus prižiūrėtojas ir nepradėjo žiūrinėti, ką esu pasidėjęs ant stalo.

Rugpjūčio 15 d., Žolinė

Pakrikštijau gydytoją Andersoną; jis net poterius išmoko lotyniškai. Mano parapijoje jau du katalikai! Krikštytų, bet užmiršusių melstis šiek tiek daugiau.

Rugsėjo 17 d., ketvirtadienis

Lageryje šiandien didelis sujudimas. Iš visų respublikų atvažiavę prokurorai vieną po kito kviečiasi kalinius ir įkalbinėja rašyti malonės prašymą ar bent pažadą, kad ateityje laikysis tarybinių įstatymų; tuos, kurie parašys, žada paleisti į laisvę. Nemažai kalinių naudojasi proga ištrūkti iš lagerio.

Rugsėjo 18 d., penktadienis

Du kalinius, parašiusius malonės prašymą, šiandien pakvietė į etapą – tikriausiai į laisvę.

Po pietų iškviečia pokalbiui ir mane. Atvažiavo iš respublikinės prokuratūros prokuroras Kairelis ir tiesiai šviesiai pasiūlė rašyti malonės prašymą. Ramiai paaiškinau, kad tokio prašymo negalėsiu parašyti ir kokią bausmę Aukščiausiasis teismas paskyrė, tokią ir atliksiu. Dar keletą kartų pabandė įkalbėti, kol praradęs viltį paleido. Prieš akis – beveik metai lagerio ir dveji tremties, bet sąžinė neleidžia meluoti: rašydamas malonės prašymą pripažinsiu, kad tai, kuo mane apkaltino, buvo tiesa. Jaučiau Dievo pagalbą, nes atsisakyti nebuvo sunku.

Rugsėjo 29 d., antradienis

Rašau laišką sesei Dranginytei: „Mano gyvenime nėra nieko įdomaus ir nepaprasto; jį visą galima sutraukti į du žodžius – darbas ir malda. Menu

iš vaikystės, kai savo parapijos klebono kambaryje ant sienos mačiau didelį kryžių ir išpieštus du žodžius: *ora et labora* – melskis ir dirbk! Pasirodo, šią programą nė kiek ne blogiau galima vykdyti ir lageryje. Ir dar. Kartą kun. A. Skeltys davė paskaityti knygą „Jaunuolio religija". Ten radau raides AMDG ir paaiškinimą, ką jos reiškia ir kas jos autorius. „Visa didesnei Dievo garbei", ir šitai galiu pritaikyti lageryje. Tad ko daugiau reikia?! Laisvu laiku vaikštau lagerio takeliais ir lenkiu pirštus vietoj rožinio karolėlių; prisimenu tuos, kurie čia vaikščiojo pirma manęs, ir tuos, kurie tenai, Tėvynėje, vienokiu ar kitokiu būdu dirba Kristaus vynuogyne.

Perskaičiau „Tiesoje" apie vyskupų ir dekanų susitikimą su Vyriausybės nariais AT Prezidiume. Iš trumpos žinutės sunkoka susidaryti vaizdą, kiek „perestrojka" palietė Bažnyčios ir valstybės santykius. Man atrodo, kad kažkuriuo laiku turės būti gerokai reformuotas Religijų reikalų tarybos institutas. Tai būtų naudinga ne tik Bažnyčiai, bet ir valstybei."

Spalio 6 d., antradienis

Lageryje sumažėjo kalinių, nes visus ką nors parašiusius paleido į laisvę.

Pasikvietęs mane į savo kabinetą lagerio viršininkas ir vėl užvedė kalbą apie galimybę užbaigti įkalinimą. Sakė: „Jūs matote, su kokiais kaliniais tenka gyventi. Ar ne geriau būtų grįžti į Lietuvą ir tarnauti kaip kunigui?" Paaiškinau, kad grįžimas į Lietuvą man brangus, bet ne tokia kaina. Viršininkas nesistengė įkalbinėti ir taikiai išsiskyrėme.

Lapkričio 7 d., šeštadienis

Spalio revoliucijos 70-ųjų metinių proga paskelbta amnestija, kuri bus taikoma ir nuteistiesiems už valstybinius nusikaltimus: bausmė sumažinama per pusę. Vadinasi, man likę kalėti lageryje vienuolika mėnesių ir 9 dienos iki kitų metų gegužės 27-osios, o tremtyje praleisiu tik dvejus metus. Nei džiaugiuosi, nei liūdžiu, tik noriu, kad mano nelaisvė pasitarnautų Bažnyčios labui. Dievas žino, kur esu labiausiai reikalingas.

Gruodžio 17 d., ketvirtadienis

Šiandien visus kalinius nuvedė į geležinkelio stotį, visiems padalijo po pusę kepalėlio duonos ir po silkę ir pradėjome kelionę į nežinią. Man tai jau ketvirtas etapas drauge su kriminaliniais nusikaltėliais. Kiek anksčiau

sklido kalbos, kad visi neparašiusieji malonės prašymų bus suvežti į kažkurį vieną lagerį; dabar jau aišku, kad Baraševo politinių kalinių lageris likviduojamas.

Gruodžio 19 d., šeštadienis

Pernakvojome Maskvos kalėjime, čia lauksime tolesnio etapo.

Gruodžio 20 d., sekmadienis

Gauname maisto davinį dviem paroms, todėl beveik aišku, kad važiuojame į Uralą ir kita sustojimo vieta bus Permės kalėjimas.

Gruodžio 25 d., šv. Kalėdos

Permės kalėjime pasisvečiavome tik dvi paras ir iš čia atvežė į Uralo 35-ojo lagerio ligoninę. Panašu, kad likusį kalinimo laiką praleisiu lageryje Nr. 35.

Gruodžio 30 d., trečiadienis

Pasibaigė karantinas ir išleido į zoną. Čia suvežti kaliniai iš visų politinių lagerių: iš 36-ojo, 37-ojo ir iš Mordovijos. Visi gyvensime viename dviejų aukštų barake. Antrame aukšte gyvena kaliniai, atvežti iš 36-o lagerio. Lauke galime bendrauti su bet kuriais kaliniais, bet iš vieno aukšto nueiti į kitą aukštą uždrausta. Šio lagerio adresas: Permskaja obl., Čusovskij r., pos. Vsiesviatskaja, učr. VS 389/35.

Savo dideliam džiaugsmui čia randu ir kun. Alfonsą Svarinską, kuris dirba virtuvėje. Bus galima bendrauti, atlikti išpažintį.

A M D G

1988 Urale, Sibire ir vėl Lietuvoje

Sausio 2 d., šeštadienis

Po pusryčių drauge su kitais kaliniais išėjau į lagerio cechą, kuriame daug metalo apdirbimo staklių. Mane pristato prie vienų staklių ir meistras parodo, kokį reikės atlikti darbą: į kiekvieną metalo gaminio galą įgręžti 5 mm gylio skylutę. Po manęs tie gaminiai kitų kalinių bus toliau apdorojami. Darbas labai paprastas ir monotoniškas, bet man visai naudingas. Dėmesys visiškai nereikalingas, tad puikiausiai galiu kalbėti rožinį. Pasidedu po 10 detalių ir nebereikia ant pirštų skaičiuoti, kiek sukalbėjau „Sveika, Marija". Ir normą įvykdyti nebus jokio sunkumo.

Sausio 4 d., pirmadienis

Vedant į darbą visus kalinius iškrėtė; pas ką rado per pusryčius nesuvalgytą duonos gabalėlį, atėmė, tarsi tai būtų sprogstamoji medžiaga. Tai dar vienas būdas įskaudinti ir taip pykčio pilnus kalinius.

Vakare vaikščiodami po lagerio teritorijoje abu su kun. Alfonsu vienas kitam atlikome išpažintį. Kaip gera, kad ir tolimame Urale pasiekia Dievo gailestingumas.

Vasario 16 d., antradienis

Lietuvoje daug kas slapta mini Nepriklausomybės šventę. Kai grįžau iš darbo, draugai papasakojo, kad barake buvo „šmonas" (krata) ir mano spintelėje rado buteliuką. Atkimšę pauostė ir pasakė: „Vinom pachnet" (vynu kvepia). Gaila, išsinešė mano Mišių vyną, bet gerai, kad turiu razinų ir galėsiu vėl pasidaryti.

Vasario 20 d., šeštadienis

Po darbo iškvietė į lagerio kontorą. Operatyvinis darbuotojas perskaitė gal dvidešimt pavardžių žmonių, man rašiusių laiškus, ir pareiškė, kad jų laiškai yra konfiskuoti. Nurodė kiekvieno laiško konfiskavimo priežastį: „moralnaja poddieržka" – „moralinis palaikymas", „uslovnosti" – „kažkas parašyta tarp eilučių" ir „antisovetskije mysli" – „antitarybinės mintys". Išklausiau ir pasakęs „spasibo" (dėkui) išėjau. Skaudėjo, bet stengiausi šito neparodyti. Laiškas lageryje yra ne mažiau brangus kaip alkanam duonos kąsnis. Tai vienintelis kartas, kai pranešė apie konfiskuotus laiškus. Anksčiau pasitaikydavo, kad kelis mėnesius negaudavau laiškų, o paklausus cenzorių, kodėl jų neatiduoda, paaiškindavo esą niekas nerašo. Šitaip jie „lavino" mano kantrybę. Dievo netikintiems kaliniams tokie eksperimentai sukeldavo didelį pyktį, kai kurie net paskelbdavo bado streiką.

Kovo 3 d., ketvirtadienis

Naktį pabudino kažkoks pokštelėjimas. Rytą atsikėlęs matau prie savo spintelės nedidelę skysčio balutę. Atsidarau spintelę ir matau, kad susprogęs mano vyno buteliukas. Įdomus sutapimas: šiandien vėl krėtė visas spinteles ir vėl būtų radę mano vyną, bet vynas išsigelbėjo pats. Ateityje žinosiu: nereikia sandariai užsukti kamštelio, kad vynui rūgstant galėtų išeiti dujos.

Kovo 8 d., antradienis

Parašiau laišką ses. Onai Dranginytei: „Dirbdamas prie staklių, visą dieną galiu mąstyti, melstis, apeiti kryžiaus kelius. Tokia mano gavėnia, tokios ir rekolekcijos, o po darbo nieko nesinori: nei skaityti, nei rašyti. Ir taip diena po dienos. Apmąstydamas Kristaus Kryžiaus kelią, maldoje prisimenu visas veronikas ir kirėniečius, kurie vienaip ar kitaip jau beveik penkeri metai yra su manimi malda, laiškais; savo idealizmu ir solidarumu daugelis šluostė veido prakaitą, daugelis palengvino naštą. Vienų pagalbą mačiau, apie kitus žinojau, trečius neklystamai jutau esant šalia savęs. Dieve, kaip gera gyventi, kai šalia savęs matai ar bent jauti tiek daug gerų žmonių ir mylinčių širdžių. Į šiuos žmones atsimuša pasaulio neapykanta, nedraugiškumas ir abejingumas. Todėl visoms veronikoms ir visiems kirėniečiams tūkstantį kartų ačiū.

Neseniai visi matėme per centrinę televiziją filmą apie kun. Alfonsą Svarinską. Žiūrėjo ir pagrindinis filmo herojus. Po to sekė mūsų komentarai ir sveikinimai. Pasirodo, kad bet kokiame veidrodyje galima atpažinti gero kunigo veidą, žinoma, jei tik regėjimas ne per daug apsilpęs. Laikraščiuose skaičiau daugybę straipsnių apie kunigus. Duok Dieve, kad Seminariją baigtų vis daugiau idealistų ir aukos vyrų ir nei vieno samdinio, nei vieno muitininko, susirūpinusio tik savo krepšiu. Kokia didelė atsakomybė kunigams už Dievo tautą. Išganytojas gal ne vienam galėtų papriekaištauti: „Ar negalėjote valandėlę pabudėti su manimi?" (*plg. Mk 14, 37*) Kelią rodyti ir vesti gali tik aukos žmonės. Šiandieninis žmogus su panieka nusisuka nuo tokių vadų, kurie vienaip kalba, kitaip gyvena. Kunigas savo gyvenimu privalo šviesti kaip saulė, antraip – vargas jam!

Laukiu šv. Velykų. Pavasario žingsniai jau girdisi ir Uralo kalnuose, linksmesnė saulutė, vėjas mandagesnis. Kai gausite šį laišką, tikriausiai bus Verbos, o gal ir šv. Velykos. Sveikinu visus susirinkusius prie tuščio Kristaus kapo: Jo nėra čia! Jis prisikėlė! Aleliuja! Bet už tai Jis yra mumyse su mumis. Ir ne tik tada, kai kambarėlyje meldžiamės, kenčiame skausmus, bet ir tada, kai pilni nerimo, kai dėl savo neišmanymo bėgame nuo Kristaus Kryžiaus. Jis visada su mumis. Todėl visada – Aleliuja! Visiems linkiu tyro velykinio džiaugsmo. Visiems, pažinusiems ir įtikėjusiems Viešpaties meile, spaudžiu dešinę ir primenu mylimo Jėzaus mokinio žodžius: „Kiekvienas, gimęs iš Dievo, nugali pasaulį" (*1 Jn 5 ,4*). Kas sąmoningai švenčia mirties ir nuodėmės Nugalėtojo šventę, tas ir pats yra Viešpaties pergalės šauklys ir nešėjas."

Kovo 26 d., šv. Velykos

Viliuosi, kad tai paskutinės Velykos lageryje. Aukodamas Mišias dėkojau Dievui už kryžių ir prisikėlimą. Jau gyvenu prisikėlimo nuotaika.

Kovo 28 d., antradienis

Šiandien gavau laišką iš Vokietijos; tai pirmas atvejis, kai gaunu laišką lageryje iš užsienio. Jį atsiuntė Augsburgo vyskupas Josephas Stimple. Jis kviečia atvažiuoti į Vokietiją ir jį aplankyti. Ką galėtų reikšti, kad lagerio vadovybė tokio laiško nekonfiskavo?

Kun. Alfonsas papasakojo irgi gavęs tokį patį laišką su kvietimu apsilankyti Augsburgo vyskupijoje. Nusprendėme, kad tikriausiai jau nutarta

mumis atsikratyti ir norės mus išsiųsti į tremtį Vokietijoje. Tarėmės ką daryti? Pasiūliau kun. Alfonsui, kad jis važiuotų į Vokietiją ir gyvendamas laisvame pasaulyje bus naudingas Bažnyčiai Lietuvoje; galės būti geras tarpininkas, galintis objektyviai visus informuoti, kokia yra padėtis mūsų Tėvynėje. Aš gi nutariau, kad liksiu užbaigti bausmę ir grįšiu į Lietuvą.

Kovo 29 d., trečiadienis

Šiandien pirmą išsikvietė kun. Alfonsą ir pasiūlė pasinaudoti Augsburgo vyskupo kvietimu, o jis parašė priimąs pakvietimą. Po to administracija iškvietė mane, irgi pasiūlė rašyti prašymą, kad būčiau išleistas į Vokietiją. Pasakiau, kad nenoriu niekur važiuoti. Viršininkas paaiškino, kad mano draugas Alfonsas parašęs sutikimą apsilankyti pas vysk. Stimple, todėl ir aš galėčiau pasekti jo pavyzdžiu. Pakartojau, kad tikrai to nenoriu.

Gegužės 18 d., trečiadienis

17 val. grįžus iš darbo tuojau iškvietė į „vachtą" ir paėmė pirštų atspaudus. Paskui budintis seržantas liepė atnešti visus daiktus patikrinimui. Turbūt šią naktį pradėsiu kelionę į rytus. Stėblys davė arbatos, virėjas išvirė ir surengėme išleistuves. Jose dalyvavo kun. Alfonsas, Maskovcevas, Rusakas, Kukobacha, Andersonas ir Kazačkovas. Su Pavlovu mažai bendravau, todėl nepakviečiau, o Ketenčijevo nesuradau. Su kun. Alfonsu atsisveikinau gal ant visados, nes jam turbūt leis išvažiuoti į Vakarus, o iš tenai į Lietuvą jis tikrai nesugrįš.

Atsiguliau, bet negalėjau užmigti. Netrukus atėjo kontrolierius ir paliepė keltis. „Vachtoje" atidavė iš Maskvos prieš Velykas atsiųstą banderolę, kuri buvo visiškai sugedusi. Šeimininkės ses. O. Dranginytės atsiųsti drabužiai labai pravertė. Kalinio skudurus palikau, pasiėmiau tik bušlatą, kelionėje bus naudingas. Kratą atliko labai paviršutiniškai, nereikėjo nė išsirengti. Po to kalėjimo automobiliu, kareivių lydimas, buvau nuvežtas į Vsesviatskajos geležinkelio stotį. Lydintis karininkas pasakė galutinį kelionės tašką: Tomskas. Viskas kaip ir aišku: dar dveji metai be Tėvynės.

Naktį praleidau „stolypine". Trivietėje kalinių kupė buvau vienas. Beveik nemiegojau, nes buvo per daug įspūdžių.

Gegužės 19 d., ketvirtadienis

Anksti rytą jau buvome Sverdlovske. Iš traukinio atvežė į kalėjimą ir čia po įvairias kameras prastumdė iki pat vakarienės; leido net nusiprausti po dušu. Paskui patalpino karcerinėje kameroje, kuri baisiai dvokė, nes tualeto skylė įvesta tiesiai į kanalizacijos vamzdį. Užkimšau skuduru skylę ir po kurio laiko atmosfera pasidarė pakenčiama. Palubėje esantis mažytis grotuotas langelis be stiklo neblogai atliko ventiliatoriaus rolę.

Gegužės 20 d., penktadienis

Pusryčiams davė sojų košės, pietums baisiai rūgščių kopūstų sriubos ir miežių košės, o vakarienei – žuvienės. Naktimis kaliniai visu balsu rėkia, bandydami susikalbėti su kitų kamerų kaliniais. Tokiame triukšme miegoti tiesiog neįmanoma.

Dieną mąstau, kalbu rožinį, išveda trumpam pasivaikščiojimui. Visą vakarą klausausi naujai įkelto kalinio, turinčio „svojako" (saviškio) titulą, pasakojimo kameroje esantiems „vagims", kad trys kaliniai, kuriems negailėjo niekinančių epitetų, išdrįso jo nelaikyti „vagimi" ir todėl reikėtų juos likviduoti. Kokia šėtoniška puikybė!

Gegužės 22 d., Sekminės Sverdlovsko kalėjime

Kalbu rožinį, bet neatsiginu minčių apie būsimą tremtį. Po pietų atidaro duryse esantį langelį ir paskelbia komandą: ruoštis etapui. Kalėjime ši komanda visuomet pradžiugina, nes priartina prie tikslo. Užteks Sverdlovsko blakėms gerti klebono kraują! Tačiau reikėjo laukti iki gilios nakties, kol pradėjo ruošti tolesniam etapui. Kareiviai krėtė labai paviršutiniškai ir po vidurnakčio nuvežė į „stolypiną". Įlaipino su vežamaisiais į „chemiją", tai yra į priverstinius darbus. Vagone pralaukėme iki pat ryto.

Gegužės 23 d., pirmadienis

Paryčiais gavome duonos dviem paroms ir pajudėjom. Visa diena praėjo klausantis traukinio ratų muzikos. Sustodavome tik labai trumpam, vis važiavome ir važiavome.

Pradžioje apgyvendino „stolypino" kupė su kriminalistais, o per pietus, mano dideliam džiaugsmui, pervedė į trivietę. Sėdžiu vienas ir galiu nekliudomas melstis, skaityti ir mąstyti. Pro lango plyšį stebiu Sibiro gamto-

vaizdį. Miškai labai panašūs į lietuviškus: beržai, pušys, bet eglės ne tokios kaip Lietuvoje. Tarp stotelių laukuose nesimato gyvenviečių, tik kai kur ryškėja dirbamos žemės lopinėliai.

Pavakarėj privažiavome Tiumenę. Šio miesto pavadinimas neišdildomai įsirašęs mano atmintyje nuo vaikystės dienų. Į Tiumenės sritį buvo ištremtas ne vienas mūsų kaimynas. Jų kelionė į tremtį turėjo būti labai baisi. Nežinau, kas manęs laukia, bet vis tiek turiu bent miglotą vaizdą, o anuomet jie važiavo į visišką nežinią ir tai – visiems laikams. Koks buvo siaubingas metas: per kelias valandas turi pasiimti, kas būtiniausia, ir prekiniuose vagonuose sugrūstiems važiuoti tūkstančius kilometrų į taigą, į šaltį, į nežinią.

Gegužės 24 d., antradienis

Ankstų rytą pasiekėme Omską. Gražus gegužės rytas. Pro lango plyšį matau į darbus skubančius žmones. Jie net neįtaria, kokie žmonės vežami šiame vagone su matiniais stiklais. Prie šių langų kaliniai neprieina, nes jie yra koridoriuje, kur vaikšto tik kalinius lydintys kareiviai. Kaliniai į laisvą pasaulį gali žvelgti tik per grotas ir siaurą plyšį lango viršuje.

Pravažiuojame pro ganą didelę Tatarskajos stotį. Retkarčiais matau klaikiai atrodančius beržus: kai kur tik balti jų kamienai ir baltos šakos, bet be lapų. Pravažiuojame stotis Činy, Tebinskaja, Kargad. Daugumos stočių pavadinimų pro siaurą plyšį nematau.

Pagaliau pasirodo Novosibirskas. Ant daugiaaukščio pastato sienos laikrodis rodo 21.35 val. Mūsų „stolypiną" atkabina nuo sąstato, kad galėtų papildyti naujais kaliniais. Vėliau jie papasakos, kad Novosibirsko „peresylka" labai varginanti, nes šiame kalėjime blogai maitina ir kartais naujo etapo reikia laukti po kelias savaites.

Gegužės 25 d., trečiadienis

Taigos stotį pramiegojau; nuo jos iki Tomsko visiškai arti. Tačiau mus veža į Marijinską. Jį pasiekėme ankstų rytą. Reikėjo ilgai laukti kalėjimo boksuose, kol išskirstė po kameras. Tik po pietų nusiprausėme pirtyje ir gavome po vaikišką trumpą čiužinį. Įkurdino didelėje kameroje, kurios pasieniais stovi triaukščiai metaliniai narai. Visos sienos aptepliotos kruvinomis dėmėmis – sutraiškytomis blakėmis. Kameros senbuviai skundėsi, kad blakės naktį neduoda ramybės. Kadangi geresnės vietos buvo

užimtos, teko įsitaisyti apačioje, pačioje blakių karalystėje. Nežinau kodėl, bet gal blakėms manęs pagailo, nes naktį nė viena neįkando, nors daugelis kalinių visai nemiegojo ir vis žudė link jų ropojančius alkanus padarėlius. Kaip šioje vietoje nepasakius: ačiū, Viešpatie, už globą!

Gegužės 26 d., ketvirtadienis

Rytą beveik visus mano kameros gyventojus paėmė etapui į Tomską. Likome keliese su pabjurusia nuotaika, nes sekantis etapas numatytas tik birželio 7 d. Apsišarvavau kantrybe ir susitaikiau su mintimi laukti tiek, kiek reikės. Tačiau po pietų liepė ruoštis etapui. Nuvedė į didelę kamerą, kurioje nuo ankstyvo ryto buvo atvežti kaliniai: dryžuoti ir „stragačiai" – griežto režimo kaliniai, „chemikai" ir tremtiniai. Visi nuobodžiavo, kai kurie bandė užmigti ant plikų metalinių narų, dar kiti pasakojo savo nusikaltimų istorijas

Vakare apie 22 val. visus išvedė ir sugrūdo į juodus „varnus". Tiesiog stačių prikimšo, kiek tik galėjo prikimšti, ir taip nelygiu keliu, baisiai kratomi, važiavome į stotį. Čia į „stolypino" kameras irgi grūste prigrūdo; tapo aišku, kad paskutinė naktis bus nelengva. Iš tikrųjų visai nesudėjau akių. Važiavome apie 7 valandas. Grįžome į Taigos stotį, kur mūsų vagoną prikabino prie kito traukinio ir pasukome į šiaurę. Švintant aplinkui matėsi taiga, beržų lapai dar tik skleidėsi. Palengva krito snaigės. Toks gegužis Tomsko gubernijoje. Caras žinojo, kur reikia tremti politinius kalinius, o šią pamoką gerai išmokę ir raudonieji carai.

Gegužės 27 d., penktadienis

Atvežę labai anksti į Tomsko kalėjimą, sugrūdo po dešimtį į mažus „atstojninkus" ir porą valandų kankinomės marinami miego su skaudamomis galvomis. Apie 9 val. pradėjo kalinius skirstyti. Patekau į nedidelę kamerą, kurioje visi narai užimti. Atsisėdau prie stalo ir klausiausi dryžuotųjų pasakojimų apie žudynes, seksą, arbatą ir pan. temas. Viešpatie, kokie baisūs šitie žmonės ir kaip sunku juos mylėti. Taip norėjosi nuo jų pabėgti kuo toliau, nes jie nieko doresnio nesupranta ir net nenori suprasti. Galėjau už juos tik melstis.

Po pietų pasisekė valandą nusnausti. Iškvietė „kūma" – moteris kapitonė. Mandagiai išklausinėjo, kas esu, už ką teistas, ir patarė visais klausimais kreiptis į ją, kol ateis paskyrimas, į kurią galutinę vietą būsiu nuvežtas.

Paklausė, ar norėčiau kameroje gyventi su kitais kaliniais, ar vienas. Paprašiau leisti likusias dienas kameroje būti vienam. Sutiko. Po pietų leido nusiprausti ir nuvedė į mažytę siaurutę kamerą. Šalia metalinės lovos vos metro pločio takelis. Mano dideliam džiaugsmui, kameroje buvo tualetas ir šaltas vanduo. Gavau čiužinį, užvalkalą, pagalvę ir vakarienę. Netrukdomas kurį laiką galėsiu melstis, skaityti ir mąstyti. Šiandien baigiasi mano nelaisvės laikas, bet dar kažkiek reikės pabūti kaliniu.

Gegužės 28 d., šeštadienis

Pirmoji rekolekcijų diena. Turiu neblogas sąlygas ir daug laisvo laiko. Mano celė vieno metro pločio ir trijų ilgio. Joje metalinė lova, prie jos mažytis metalinis staliukas (40 x 40 cm). Sienoje langelis su dvigubomis grotomis ir metaliniu „antsnukiu", leidžiančiu matyti tik skiautelę dangaus ir nieko daugiau. Prie durų tualetas. Maitina tris kartus per dieną. Čia praleisiu gal kelias dienas, o gal kelias savaites. „Kūma" sakė, kad tikriausiai čia teks pabūti ilgėliau, kol Obės upe nueis ledai.

Jau keleri metai gyvenau be rekolekcijų. Viešpatie, padėk šias dienas pabūti su Tavimi šio kalėjimo vienutėje ir permąstyti praėjusį gyvenimą, ypač gyvenimą lageryje, ir paplanuoti ateities perspektyvą. Švč. Mergele Marija, tu buvai su manimi pačiomis sunkiausiomis valandomis, kai reikėjo pereiti audras. Būk šiose dienose šalia manęs, kai būsiu su tavo Sūnumi.

1 mąstymas. Mano idealai

Per penkerius nelaisvės metus septynis kartus buvau vežamas etapu ir turėjau galimybę pamatyti nematomą mėnulio pusę – nusikaltėlių pasaulį. Jie buvo įvairūs: vyrai ir moterys, paaugliai ir mergaitės, „alimenščikai" ir žmogžudžiai. Prisiklausiau jų pasakojimų tiek ir tiek. Jų „idealai" man buvo suprantami ir žinomi; čia pamačiau realų jų įsikūnijimą. Gyvenimas be Dievo, be Dekalogo įsakymų, gyvenimas be meilės. Egoizmas, puikybė, seksas, pinigai – tai „vertybės", apie kurias nuolatos sukosi nusikaltėlių kalbos. Šitie „idealai" juo išplėšė iš normalaus gyvenimo; daugelį jų nužmogino, suluošino ir fiziškai ir morališkai. Vienas jų kalbėjo: „Lageris be ligų ir neapykantos nieko kito neduoda."

Viešpatie, kas mane atvedė už grotų ir spygliuotų vielų? Pinigai? Ne. Malonumų ieškojimas? Ne. Siekis valdžios? Ne. Puikybė? Ne. Bažnyčios rei-

kalai? Taip. Rūpestis žmonių moraliniu gyvenimu? Taip. Gyvenimas pagal sąžinę? Taip. Ačiū Tau, Viešpatie, kad buvo „taip". O juk galėjo būti ir kitaip.

Šie tūkstančiai mano sutiktųjų gal nebūtų pažymėti blogio antspaudu, jei būtų gyvenę mano sąlygose. O Dievas man suteikė labai geras sąlygas. Gimiau giliai krikščioniškoje šeimoje. Tėvas niekuomet sekmadienį neapleido bažnyčios, kasdien meldėsi, o motina buvo pamaldi ir dvasinga. Mano klebonas kun. Jonas Reitelaitis pasakojo, kad motina krikšto metu paaukojo mane Dievui. Buvau labai silpnas ir motina sakė, jei liksiu gyvas, tegu priklausysiu Viešpačiui.

Labai anksti mane paruošė pirmajai išpažinčiai. Ruošė kažkokia mokytoja, bet atmintyje išliko mano pasakyti žodžiai tėvams, kad išpažinties eisiu ne pas mokytoją, o pas kleboną. Kitą vasarą vaikus mokė klierikas. Tai buvo 1946 metų vasara. Tada pradėjau ministranto tarnystę. Mokiausi lotyniškai kalbėti ministrantūrą. Motina kas mėnesį paragindavo eiti išpažinties ir pati davė pavyzdį. Iš gilios vaikystės prisimenu tą vaizdą: gal sirgau, nes gulėjau lovoje (dieną atsigulti miegui man būdavo kaip didelė bausmė), motina parėjusi iš bažnyčios prieina prie manęs nušvitusiu veidu ir ranką pridėjusi prie krūtinės sako: čia gyvena Jėzus! Tada nesupratau, kaip tenai Jėzus gali gyventi. Pagalvojau, kad motina ten turi kažkokį paveiksliuką.

O kiek gerų knygų turėjau galimybę perskaityti. Bažnyčioje po vargonais buvo didelė klebono biblioteka. Daugelis knygų lotynų ir lenkų kalba, bet buvo daug ir lietuviškų knygų, žurnaliukų vaikams – Žvaigždutė", „Kregždutė", „Šaltinėlis" ir kt. Klebonas man leisdavo pasirausti šioje bibliotekoje, o tai man būdavo tikra šventė. Kiek gerų grūdų pabėrė į širdį šie skaitymai!

Ypatinga Dievo dovana man buvo pažintis su saleziečiu kun. Antanu Skelčiu. Čia ir Stalinui turėčiau pasakyti „ačiū". Norėdamas išvengti represijų, kun. A. Skeltys slapstėsi pas pamaldžius žmones. Kažkas jį atvežė į mūsų parapiją. Kambarėlyje, kuriame vietos buvo ne daugiau kaip dabartinėje mano kameroje, jis praleisdavo dienų dienas. Kasdien aukodavo šv. Mišias, o aš dažnai užbėgdavau patarnauti. Kunigas buvo labai geras, draugiškas, pamaldus. Tiesiog spinduliuodavo dvasingumu. Kartą jis mane paragino kas dvi savaites eiti išpažinties ir kasdien priimti šv. Komuniją. Davė pasiskaityti knygeles „Jaunasis Don Bosko", „Jaunuolio religija", „Kristus ir jaunimas", „Palaimintasis kun. Jonas Bosko" ir kt. Religinėmis temomis kalbėjo

mažai, nors norėjau, kad daugiau ką papasakotų. Kunigas pasėjo manyje labai gerą sėklą; tikriausiai ir pašaukimo sėklą.

2 mąstymas. Dievo dovanos

Su dideliu dėkingumu Apvaizdai prisimenu pirmąjį mano sutiktą vienuolį pranciškoną brolį Vladą Taučiką. Gyveno pas seserį kaime ir kas sekmadienį ateidavo į bažnyčią. Kartą pasiūlė man apsilankyti pas jį. Turėjo daug knygų. Nuo tada dažnai jį aplankydavau, nes gyveno tik už 3 kilometrų ir kiekvieną kartą parsinešdavau ryšulėlį knygų. Skaičiau nuotykių romanus, religines knygas – viską, kas pakliūdavo po ranka.

O kaip atsidėkoti Tau, Viešpatie, už seminarijoje praleistus metus? Atvažiavau į ją septyniolikmetis jaunuolis ir už visko griebiausi su didžiausiu uolumu. Kasdieniai mąstymai, rekolekcijos, Eucharistija, savaitinės išpažintys, dvasinis skaitymas – viskas liejo į širdį dieviškas tiesas, meilę gėriui ir norą aukotis. Kokios mielos ir prasmingos būdavo poilsio valandėlės. Išeidavome pasivaikščioti Nemuno ir Neries santakoje ir dažniausiai kalbėdavomės dvasinėmis temomis, planuodavome, kokie būsime kunigai, kaip darbuosimės Viešpaties vynuogyne. Beveik visi anų dienų uolieji klierikai išliko gerais kunigais.

Dievo dovana buvo ir trejų metų pertrauka tarp studijų seminarijoje. Pirmiausia, atsigavau fiziškai ir lengvai užbaigiau seminarijos kursą, ko, tikriausiai, nebūčiau pajėgęs padaryti be šių prievartinių atostogų. Treji metai, praleisti kariuomenėje, padėjo lengviau pakelti ir lagerio sąlygas. Labai jau vienodai atrodė Vilniaus naujokų skirstymo punktas ir kalėjimų kameros „peresylkose“: tabako dūmai, triaukščiai keiksmai, šlykštūs anekdotai, vyrų žiaurumas ir pan.

Su meile ir dėkingumu prisimenu tėvą Pranciškų Masilionį SJ. Sutikau jį 1957 metų pavasarį. Būrelis klierikų atlikome pas jį aštuonių dienų rekolekcijas. Tai buvo pirmos rekolekcijos, kurias pravedė tikrai šventas, apaštališkos sielos kunigas. Su kokia meile ir užsidegimu jis kalbėjo apie Dievą, Jėzų Kristų, atgailą, tobulumą. Ir kokiu uolumu degė mūsų visų širdys! Ne viską sugebėjau pasisavinti iš jo plačios širdies, bet jis davė tikrai daug. Gerai, kad ir kunigystės metais mūsų keliai susiliesdavo. Duok jam, Viešpatie, amžiną atilsį!

1962 m. balandis, didžiosios rekolekcijos ir kunigystės šventimai 18 d. Tai didelė malonė, bet kartu ir didelė našta. Jei ne balandžio 18-oji, tai nebūtų buvę ir 1983 m. gegužės 6 d. arešto, nebūtų buvę ir Tomsko kalėjimo kameros. Viskas būtų buvę kitaip. Būčiau padaręs kokioje nors srityje karjerą, sukūręs šeimą ir gal būčiau įklimpęs į daiktų, malonumų ir puikybės maišalynę. Bet buvo dangaus dovana – balandžio 18-oji.

Pirmosios šv. Mišios. Dangų dangūs Tavęs, Viešpatie, neapima, o Tu mano pakviestas atėjai į mažytę ostiją, paskui per mano rankas ateini į vaikučių, motinų, jaunuolių, senelių širdis. Pirmosios Mišios buvo iškilmingos, grojo vargonai, kilo giesmė, adoravo jaunimas. Seniai visa tai buvo. Jau penkeri metai, kai Viešpaties Auka neturi ano iškilmingumo. Bet ir dabar Viešpats ateidavo nekruvinosios aukos metu KGB kameroje Vilniuje, lagerio barake. Aplinka skurdi, bet didis Viešpats. Jis ateina ir pradžiugina, ir sustiprina ir pakviečia: sek paskui mane su savo kryžiumi, priimk mano atperkamosios aukos dalelę. Ačiū, Viešpatie, už tuos daugybę kartų, kai nelaisvės dienose realiai buvai su manimi šv. Mišių metu.

3 mąstymas. Dievo dovanos (tęsinys)

Ačiū, Viešpatie, už dvidešimt šešerius kunigystės metus. Ačiū už daugybę žmonių, kuriuos sutikau septynios parapijose. Gerų vyrų daugiausia sutikau Kybartuose; su kokiu nuoširdumu jie padėdavo įvairiuose darbuose.

Kokia didelė Dievo dovana kunigo gyvenime šventos, skaisčios moterys. Kaip gera, kad tokių buvo visose parapijose. Jų kilni laikysena ypač brangi jaunam kunigui. Šimtą kartų ačiū visoms, kurios buvo motinomis ir sesėmis, kurios padėjo išlaikyti harmoniją širdyje. Dvasinga, šventa moteris, mergaitė, vienuolė seselė – koks neįkainojamas turtas sugedusioje visuomenėje! Su siaubu prisimenu kitas moteris ir mergaites, kurias sutikdavau etapų metu „stolypinuose". Kaip jos keikėsi ir kaip šlykščiai kalbėdavo... Viešpatie, pasigailėk jų! Koks skirtumas! Tarsi dangus ir pragaras šios moterys: vienos šventos, o kitos prakeikimą nešančios.

Ačiū, Viešpatie, už vaikus ir jaunimą. Tai mano kunigystės dienų šviesa ir džiaugsmas. Kiek jų praėjo pro mano akis! Kiek buvo sudėta juose vilčių! Ne visi išlaikė gyvenimo egzaminą, bet daugelyje gėrio sėkla išliko.

Kokia brangenybė daugelyje parapijų buvo mano ligoniai, seneliai, kuriuos aplankydavau pirmaisiais mėnesių penktadieniais. Su džiaugsmu jie laukdavo Viešpaties. Savo kančia jie rėmė mano darbą. Ne mano, o Viešpaties. Mūsų visų kančia reikalinga pridėti prie Kristaus kančios ir aukos. O kiek sutikau lageryje sergančių ir kenčiančių, kurie neturėjo Dievo, nepažino Kristaus kryžiaus ir mokėjo tik keikti savo likimą.

Ar galėjau nesirgti dėl visų šitų žmonių reikalų? Ar galėjau nekovoti už jų teises? Ne, negalėjau. Būčiau galėjęs tik tuo atveju, jei būtų išblėsęs tikėjimas, užgesusi meilė, jei sąžinė būtų apkerpėjusi blogiu. Ar gaila, kad reikėjo sumokėti tokią kainą? Už mano idealus galima mokėti ne tik lageriu, bemiegėmis naktimis, pažeminimais, konfiskuotais ir pavogtais laiškais, sunkiais etapais, bet už juos galima mokėti ir gyvybe. Šį kartą, Viešpatie, paprašei iš manęs ne pačios didžiausios kainos.

Gegužės 29 d., sekmadienis

Antroji rekolekcijų diena. Naktis buvo šalta. Dažnai pabusdavau ir traukdavau vatinį bušlatą ant tos kūno dalies, kurią šaltis labiausiai buvo palietęs. Taip visą naktį bušlatas ir keliavo nuo galvos iki kojų.

1 mąstymas. Dievas

Sutikau lageriuose daug žmonių. Kaliniai sudarė tris grupes. Pirmojoje – nuteistieji už bendradarbiavimą su naciais. Tarp jų vos vieną pastebėjau besimeldžiantį, kiti tik keikėsi. Antroji – nuteistieji už tėvynės išdavimą: bandę bėgti per sieną, išdavę rimtą ar tariamą paslaptį. Šioje grupėje tikinčiųjų buvo daugiau, du iš jų lageryje net pasiprašė krikšto. Trečia grupė – nuteistieji disidentai. Tarp jų tikinčiųjų procentas didžiausias – apie 50–60 % (G. Jakuninas, Goretojus, J. Rožkalns, Tarielis Gviniašvilis, Volochonskis, Šilkovas, Jermakovas, Dolyninas, Moskovcevas, Olesis Ševčenka, Tvaladzė, Gogbaidzė, Rusakas, Nazarovas). Ateistais save laikė tik trys, kiti Dievo buvimu abejojo.

Viešpatie, kokia didelė malonė turėti tikinčius tėvus ir Tėvynę, kurioje tikėjimas yra neatskiriama jos dalis. Šitą malonę aš buvau gavęs. Tikėti į Dievą ir kreiptis į jį mano gimtuose namuose buvo taip natūralu, kaip kvėpuoti ir valgyti.

Mano pirmoji labai rimta pažintis su Dievu įvyko 1951-ųjų vasarą. Perskaičiau gerą knygutę apie išpažintį ir kruopščiai pasiruošęs atlikau generalinę išpažintį iš savo vaikystės dienų. Visą vasarą ganiau gyvulius ir rankose dažniausiai būdavo religinė knyga. Mintyse nuolat buvau su Dievu ir jaučiausi nepaprastai laimingas. Skaičiau šv. Pranciškaus Salezo „Filiotėją", „Dievo Akivaizdą", „Kristaus sekimą". Rytais nubėgdavau į bažnyčią patarnauti Mišioms ir priimdavau šv. Komuniją. Tuo laiku Dievas tikriausiai davė ir pašaukimo į kunigystę malonę. Dievo didybę ir grožį labiausiai išgyvenau vasaros vakarais, stebėdamas saulėlydžius. Pradėjau labai bijoti nuodėmės. Ši baimė išliko visam gyvenimui. Tai mane apsaugojo nuo lengvapėdiškumo, kuris galėjo pastūmėti į klystkelius. „Dievo baimė – išminties pradžia", – kalba išminčius Šv. Rašte. Užsirašydavau bet kokį nukrypimą nuo Dievo valios. Tik gaila, kad neturėjau dvasinio vadovo.

Kunigų seminarijoje arčiausiai Dievo artumą jausdavau per rekolekcijas; iš jų labai daug pasisemdavau. Mano tikėjimą užaugino tėvų namai, geri kunigai, religinė literatūra, rimta atgaila, rekolekcijos. Be šito tikėjimo neįsivaizduoju savo gyvenimo. Be tokio tikėjimo nenorėčiau nė gyventi.

Ačiū, Dieve, kad atskleidei man save labai anksti. Ačiū už visus geruosius žmones, kurie vienokiu ar kitokiu būdu padėjo man priartėti prie Tavęs. Kokia baisi būtų ši kalėjimo kamera, jei aš neturėčiau Tavęs, o Dieve! Dabar gi aš esu joje ne vienas; Tu esi su manimi.

2 mąstymas. Dievo žingsniai mano gyvenime

Šiais metais yra lyg mažutis jubiliejus. 1968 m. vasarą galėjau su Dievu pabūti visą mėnesį. Turėjau geras sąlygas: atskiras kambarėlis, kuriame nebuvo nė vieno įdomesnio daikto nė knygos, nieko, kas būtų galėję išblaškyti; nuo ryto iki vakaro tuščia kaimo bažnytėlė, kurioje švęsdavau šv. Mišias, adoruodavau Švč. Sakramentą etc. Šalia didžiulis Drūkšio ežeras, ant kurio kranto galėjau medituoti amžinąsias tiesas. Čia pat didžiulis miškas, beveik be jokio judėjimo, kur galėjau vaikščioti, mąstyti, planuoti ateitį.

Tuo laiku pasaulyje buvo neramu. Vieną dieną virš mano galvos vienas po kito skriejo lėktuvai į Čekoslovakiją – baigėsi Prahos pavasaris. Bet tada

aš buvau toli nuo tų įvykių. Visas dėmesys buvo skirtas vidiniam gyvenimui. Be galo esu dėkingas Dievui už šį mėnesį. Labai dėkingas ir dvasios vadovui kun. Blažiui SJ, kuris pateikdavo mąstymų medžiagą, supažindindavo su daugeliu vidinio gyvenimo taisyklių ir normų.

Nuo tada yra praėję dvidešimt metų. Dievas per šį laikotarpį atsiuntė ne vieną išbandymą. 1969 m. sausį man buvo atimta teisė eiti kunigo pareigas. Tada mane Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Rugienis barė ir sakė, kad aš daugiau niekada nekunigausiu. Priežastis – surinkau 63 parašus po peticija dėl Kauno kunigų seminarijos limito padidinimo. Dirbau metalo gamykloje, melioracijoje. Atsivėrė galimybės sielovadai, apie kurias anksčiau ne nepagalvodavau. Po kiek laiko buvau sugrąžintas į kunigo darbą. Trylika su puse metų dviejose parapijose kunigiško darbo su papildomu dvigubu, kartais trigubu krūviu. Pagaliau areštas ir lageris. Šie 20 metų labai turtingi įvykiais, darbais ir išgyvenimais. Ačiū Tau, Viešpatie, už šiuos dvidešimt metų. Ir atleisk, kad ne viską padariau; savo gailestingumu nuvalyk mano sielą, kiek apsileidau ar suklydau.

Gegužės 30 d., pirmadienis

Trečioji rekolekcijų diena. Prezidentas Reiganas vakar atvyko į Maskvą. Įdomu būtų pasekti susitikimą, tačiau mano kameroje ramu, nėra nė radijo taško.

1 mąstymas. Nuodėmė

„Įžūlūs akiplėšos! <...> jie, kaip neprotingi gyvuliai, tarsi iš prigimties skirti sugavimui ir užmušimui, piktžodžiauja tam, ko nesupranta, ir todėl pražus savo sugedime <...>. Jie purvini ir iškrypę <...> Jų akys kupinos svetimavimo, nepasotinamos nuodėmės. Jų širdis išlavinta godulystės. Jie prakeikimo vaikai. <...> Jie yra šaltiniai be vandens, audros genami debesys; jiems skirta juodžiausia tamsybė." (*2 Pt 2, 10-17*)

Penkerius metus stebėjau šiuos prakeikimo vaikus. Turbūt niekas negalėtų akivaizdžiau parodyti, kas yra nuodėmė, kaip lagerių padugnės.

Tai buvo 1983 m. Kūčios ir šv. Kalėdų naktis. Buvau Pskovo kalėjimo kameroje su dideliu būriu griežto režimo kriminalinių nusikaltėlių. Jie

degino rankšluosčius ir virė „čefyrą“; jie keikėsi bjauriausiais keiksmais, pasakojo šlykščiausias istorijas. Paskui su jais kelias paras traukiniu važiavau į Jaroslavlio kalėjimą.

Po 1984 Naujųjų metų kelias dienas Permės kalėjime gyvenau su žmogžudžiu Petia. Žmogaus veidas atspindi jo gyvenimą ir darbus. Jo veidas tikrai buvo baisus. Petia valandų valandas galėjo pasakoti savo išgyvenimus, kai jis vogdavo, plėšdavo, žudydavo. Nejauku buvo su juo gyventi.

Šie nusikaltėliai labai panašūs vieni į kitus. Čia, Tomsko kalėjime, gyvenau kameroje su grupe recidyvistų. Jie nuo galvos iki kojų išsitatuiravę, nuo ryto ligi vakaro neapykantos kupinos kalbos su šlykščiais keiksmais.

Tokie yra nuodėmės vaisiai. Tai savęs praradimas. Žmogus lieka nebe žmogus; jis tampa baisesnis už gyvulį. Žmogus, sukurtas panašus į Dievą, tampa toks šlykštus, kad jo akivaizdoje jauti tik baimę ir pasišlykštėjimą.

Tačiau pradžia tokia nebūna. Etapuose sutikau daug paauglių, kurių veiduose dar buvo matomas pirmykštis nekaltumas, bet nuodėmė savo baisiais nagais jau buvo įsikibusi į jų širdis: jie godžiai, degančiomis akimis klausosi šlykščių pasakojimų ir patys mėgina pasakoti; jie su didžiausia pagarba žvelgia į pačius didžiausius nusikaltėlius. Šie žmonės yra jų idealas; tokiais jie pasiryžę ir patys tapti.

Nuodėmė – nusigręžimas nuo Dievo, nuo tiesos, nuo dvasinės harmonijos. Nuodėmė – tai chaosas, suvelnėjimas. Dekalogas – ne pančiai mūsų laisvei, o Dievo meilės konkreti apraiška. Dievas mus myli ir sako: „Sūnau, štai tavo kelias; tik juo eidamas gali būti laimingas. Tik neperženk šių krantų. Nesileisk sugundomas. Nieko nelaimėsi, o pralaimėsi viską.“ Neseniai „Jaunimo gretose“ skaičiau šiurpią istoriją vienos mergaitės, kuri panoro būti laiminga būdama prostitute. Rezultatas sukrečiantis: pačioje jaunystėje susenusi prostitutė. O galėjo būti šventa motina. Kiek daug gėrio galėjo atnešti. Tokių mergaičių sutikau „stolypinuose“ daugybę. Iš jų lūpų labai klaikiai, kaip drumzlina srovė, veržėsi keiksmai ir šlykščios kalbos. Daugelis buvo visai jaunutės.

Dieve, kokia baisi nuodėmė! Švč. Mergele Marija, apsiausk savo globa visus, kurie tave prisimena, ir apsaugok nuo nuodėmės.

2 mąstymas. Nuodėmės šaknys

„Ir nė vienas gundomas tenesako: „Aš esu Dievo gundomas." Dievas negali būti gundomas į pikta ir pats nieko negundo. Kiekvienas yra gundomas, savo geismo pagrobtas ir suviliotas. Paskui įsiliepsnojęs geismas pagimdo nuodėmę, o užbaigta nuodėmė gimdo mirtį." (*Jok 1, 13-15*)

Vienas senas kalinys dažnai rašydavo lagerio vadovybei skundus, todėl buvo visų nekenčiamas. Mėgdavo slapta pasiklausyti, ką kiti kalba, o paskui skųsdavo. Bet mėgo daug valgyti ir buvo labai storas. Už savo skundus turėjo galimybę būti storas.

Lageryje labai garbingą vietą užima stipri arbata. Prie jos priprantama ir kai jos nėra, žmogui sunku, skauda galvą, bloga nuotaika. Mums, kaliniams, per mėnesį buvo galima nusipirkti tik 50 gramų arbatžolių. Geram „čefyristui" tiek arbatos reikia per dieną, Kokia išeitis? Kur link pastumdavo kalinį šis „kūno geismas"? Daugelis tapdavo skundikais. Kaliniai juos niekindavo, tikriausiai ir jie patys savęs nekentė, bet užtat kasdien gerdavo arbatą ir dar kitus pavaišindavo. Mačiau kalinius, kurie už arbatą galėjo ne tik skųsti, bet būtų galėję ir didesnę niekšystę padaryti. Galima tik įsivaizduoti, kokioje padėtyje yra narkomanai.

Stebėdavau, dėl kokių priežasčių kildavo konfliktai tarp kalinių. Dažniausia priežastis – puikybė, nenoras nusileisti, pažeminimo baimė, noras pasirodyti. „Gyvenimo puikybė." Dėl jos dažniausiai kaliniai vieni kitus niekina ir apkalba. Apkalbos čia taip paplitę, tarsi čia būtų susirinkę ne vyrai, o liežuvio nevaldančios bobutės.

Kita nuodėmių priežastis – nesugebėjimas susitvardyti. Tai tarsi liga. Konfliktai dažnai kildavo dėl menkniekių. Užtektų trupučio savitvardos ir konfliktas užgestų pačioje pradžioje, bet jos nėra; dažnai nėra net supratimo apie savitvardą, ir užtat lageryje nuolatinis erzelis, nuolatinis pragaras. Susikuria pastovi atmosfera, kur vieni kitų nemyli, net nekenčia ir tokioje aplinkoje reikia gyventi metų metais.

Rečiau tarp kalinių reiškėsi „akių geismas", nes nebuvo ko geisti. Tik etapuose tekdavo matyti, kaip „akių geismo" stumiami kriminaliniai nusikaltėliai atimdavo iš silpnesniųjų vertingus daiktus, batus, megztukus etc.

Neseniai vienas nusikaltėlis kaip katinas žvelgė į mano naujas šlepetes ir, jei būčiau buvęs naujokas, su jomis būčiau atsisveikinęs. Štai nuodėmių šaltiniai, štai apie ką dažnai reikia mąstyti ir daryti sąžinės sąskaitą. Dieve, padėk man gerai pažinti save.

3 mąstymas. Atgaila

„Vienas iš nukryžiuotųjų nusikaltėlių ėmė įžeidinėti Jėzų: „Argi tu ne Mesijas? Išgelbėk save ir mus!" Antrasis sudraudė jį: „Ir Dievo tu nebijai, kentėdamas tą pačią bausmę! Juk mudu teisingai gavome, ko mūsų darbai verti, o šitas nieko blogo nėra padaręs." Ir jis tarė: „Jėzau, prisimink mane, kai ateisi į savo karalystę!" (*Lk 23, 39-42*)

Negali nesijaudindamas skaityti apie šio nusikaltėlio išpažintį. Jis neteisina savęs, jis supranta esąs kaltas. Jis sako: „Mudu teisingai gavome."

Kad būtų rimta atgaila, visų pirma reikalingas atviras žvilgsnis į save ir teisingas savęs įvertinimas. Be šito atgailos nebus. Šis žvilgsnis turi būti atkreiptas ne į vieną kitą nuodėmę, bet visuotinis. Jis turi nušviesti visus sąžinės kampelius ir Dievo akivaizdoje viską pasverti ir kas yra pelai, viską iššluoti.

Nuolankiai prisipažinti tik ką padarytą kaltę reikia didvyriškumo, reikia labai tiesios, atviros ir nuolankios širdies.

„Perestrojka" – persitvarkymas irgi yra savotiška atgaila. Kritiškai įvertinama praeitis. Bet ar visa? Stalinizmo laikotarpis įvertinamas gana atvirai. Šiek tiek paliečiami kiti laikotarpiai. Sakoma: buvo voliuntarizmas, stagnacija. O reikėtų su tuo pačiu atvirumu viską išarti ir išakėti. Viską iki šiandienos! Tik tokiu atveju būtų tikras persitvarkymas.

Dieve, iš visos širdies prašau Tavo malonės, kad visada mokėčiau atvirai įvertinti save, kad nuolankiai sugebėčiau apgailėti kiekvieną neteisingą žingsnį, kad išvengčiau neteisingo sprendimo teisinant save, kad jokia širma nepridengčiau, kur būnu neteisus.

Gegužės 31 d., antradienis

Ketvirtoji mano „laisvės" ir rekolekcijų diena. Galva sunki, nes naktis buvo šalta, už durų dažnai skambėjo telefonas ir garsiai kalbėjosi prižiūrėtojai. Tačiau už viską sakau: „Deo gratias" (dėkoju Dievui).

1 mąstymas. Veiklos motyvai

Jėzus pasakė fariziejams: „Jūs žmonių akivaizdoje dedatės teisuoliais, bet Dievas mato žmonių širdis. Kas žmonėms atrodo prakilnu, Dievo akivaizdoje – bjauru." (*Lk 16, 14*).

Žmogų veikti stumia įvairūs motyvai. Pavyzdžiui, kaimynas ko nors stokoja ir aš jam padedu. Tada mano veiksmo motyvas yra artimo meilė. Man taip atrodo, bet gal tik atrodo. O gal aš noriu pasirodyti esąs geras.

Trečiais kalinimo metais prie manęs ilgai gretinosi vienas abejotinos reputacijos kalinys. Kviesdavo gerti arbatos, stengdavosi kuo nors pavaišinti. Iš draugiškumo? Gal norėjo pakelti savo reputaciją? O gal tokiu būdu vykdė užduotį – atitraukti mane nuo gerų kalinių?

Labai dažnai mus gali veikti keli motyvai. Vienas pozityvus, kurį mes sąmoningai iškeliame, kitas negatyvus, glūdintis mūsų pasąmonėje. Ir šitas antrasis gali būti pagrindinis. Anksčiau ar vėliau išryškėja, kad mus veikė ne tokios jau šventos intencijos.

Pasąmoniniai motyvai yra tie, kurie gaivališkai kyla iš mūsų kūniškos prigimties: „Kūno geismas, akių geismas ir gyvenimo puikybė" (*1 Jn 2,16*).

Nuolat turiu savęs klausti, ar mano veiksmų pradžioje nėra vieno iš šių motyvų? Dieve, nutyrink mano intencijas, kad ten nebūtų nieko netyra, žemiška, nuodėminga.

Tai, ką žmonės apie mus kalba, gali neatitikti tikrovės. Pavyzdžiui, mus giria, nes mato išoriškai gerus darbus, bet žmonės nemato mūsų veiksmų motyvų. Žmonės taip pat gali mus niekinti, kaltinti, kad mūsų motyvai žemi. Juk dažnai sprendžiama apie kitus remiantis savo patirtimi. Pavyzdžiui, tardymo ir teismo metu aš buvau kaltinamas politiniu motyvu: būk tai, mano pamokslų ir mano veiklos pagrindinis motyvas buvo susilpninti tarybų valdžią. Iš tikrųjų tokių motyvų nebuvo net pasąmonėje. Mane stūmė veikti Bažnyčios, tikinčiųjų reikalai. Norėjau apginti man brangiausių asmenų teises.

Paskutiniame Dievo teisme amžių teisėjas parodys ir darbus ir tikruosius motyvus. Dieve, būk gailestingas!

2 mąstymas. Pašaukimas sekti paskui Jėzų

„Vaikščiodamas palei Galilėjos ežerą, Jėzus pamatė du brolius – Simoną, vadinamą Petru, ir jo brolį Andriejų <...> Jis tarė: „Eikite paskui mane!" <...> Jiedu tuojau paliko tinklus ir nuėjo su juo." (*Mt 4, 18-22*)

Žmonės turi savo herojus, jais žavisi, juos mėgdžioja. Jaunimas žavisi estrados žvaigždėmis. Žavimasi sportininkais, rekordininkais, futbolo, krepšinio žvaigždėmis. Marijinsko kalėjime sutikau jauną kalinį, kuris ant krūtinės buvo išsitatuiravęs Lenino galvą, kitas vienaakį piratą.

Jėzau, aš Tave nešioju savo širdyje. Tu mane pašaukei motinos balsu. Tai buvo brangiausias balsas pasaulyje. Aš jo paklausiau ir nenusivyliau.

Kasdien „stolypinai" veža tūkstančius kalinių, negirdėjusių Tavo balso. Kalėjimų kamerose šimtai tūkstančių be Tavo ženklo, Viešpatie. O šalia – šimtai milijonų ne tik be Tavęs, bet ir be tiesos, be meilės ir be vilties. Sunku, kai tauta atsduria ekonominėje krizėje, kai trūksta maisto ar pastogės. Bet šitos minios žmonių be Tavęs, Jėzau, be idealų, yra dvasiškai suluošinti, šitos minios sukrečia iki dvasios gelmių.

Tu pakvietei mane ne tik sekti, bet ir liudyti tiesą, nes tiesa yra Tavo esmė, taip kaip melas yra antikristo esminė žymė, nes „velnias yra melagis ir melo tėvas".

Koks aš buvau tiesos liudytojas per penkerius metus? Ar galiu pasakyti viską padaręs ir pasakęs, kad būtų paliudyta amžinoji tiesa? Deja, per drąsu būtų šitaip pasakyti.

Svarbiausias liudijimas pasimetusiems žmonėms – tai liudijimas ne žodžiu, o meile. Nors po trupinėlį, bet nuolatos berti gerumą, nuoširdumą, gailestingumą, o kur įmanoma, kur tikslinga – pridėti ir žodį.

3 mąstymas. Apreiškimas

„Atėjęs pas ją, angelas tarė: „Sveika, malonėmis apdovanotoji! Viešpats su tavimi!" Išgirdusi šiuos žodžius, ji sumišo ir galvojo sau, ką reiškia toks sveikinimas. O angelas jai tarė: „Nebijok, Marija, tu radai malonę pas Dievą! Štai tu pradėsi įsčiose ir pagimdysi sūnų, kurį pavadinsi Jėzumi. Jisai bus didis ir vadinsis Aukščiausiojo Sūnus. < >

Tada Marija atsakė: „Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūna man, kaip tu pasakei." Ir angelas pasitraukė." (*Lk 1, 26-34*)

Vienas kalinys kartą man kalbėjo: „Aš tikiu Dievą – Absoliutą, bet kad šis Dievas būtų panašus į žmogų – negaliu patikėti." Iš tikrųjų žmogaus protas sustoja: kaip begalinis okeanas galėtų sutilpti mažame vandens lašelyje?

Iš nuodėmės bedugnės žmogus savo jėgomis pakilti nebegali; reikalinga Dievo ranka – Apreiškimas, kurį gavome per Jėzų Kristų. Jis sutraukys ryšius su nuodėme ir užmokės kainą, kad būtų sugrąžintas normalus žmogaus santykis su Dievu.

Birželio 1 d., trečiadienis

Penktoji rekolekcijų diena. Radijas pranešė, kad Reiganas susitiko su disidentais. O mano kasdienybė ta pati: samtis vandens, kuriame yra keturi šaukštai makaronų. Tačiau mąstyti šitai netrukdo.

1 mąstymas. Magnificat

„Tomis dienomis Marija susiruošusi skubiai iškeliavo į Judėjos kalnyno miestą. Ji nuėjo į Zacharijo namus ir pasveikino Elzbietą. Vos tik Elzbieta išgirdo Marijos sveikinimą, jos įsčiose šoktelėjo kūdikis, o pati Elzbieta pasidarė kupina Šventosios Dvasios. Ji balsiai sušuko: „Tu labiausiai palaiminta iš visų moterų ir palaimintas tavo įsčių vaisius! Iš kur man ta garbė, kad mano Viešpaties motina aplanko mane?! Štai vos tik tavo pasveikinimo garsas pasiekė mano ausis, šoktelėjo iš džiaugsmo kūdikis mano įsčiose. Laiminga įtikėjusi, jog išsipildys, kas Viešpaties jai pasakyta. O Marija prabilo: „Mano siela šlovina Viešpatį, mano dvasia džiaugiasi Dievu, savo Gelbėtoju..." (*Lk 1, 39-47*)

Marija skuba pas Elzbietą pagelbėti ir pasidalinti džiaugsmu. Tai pirmoji ir Jėzaus kelionė per Judėją. Marija – gyvoji monstrancija. Jos apsilankymas neša palaimą: Elzbietos įsčiose šoktelėjo kūdikis, o pati Elzbieta pasidarė kupina Šventosios Dvasios.

Aplankyk, Marija, ir mane šioje kameroje. Jau įkyrėjo laukti, norėtųsi greičiau iš čia ištrūkti. „Marija, aplankyk", – dažnai prašydavau būdamas Vilniuje KGB kalėjime, kada tas aplankymas buvo labai reikalingas. Ir aplankei, Motina, todėl ištvėriau.

Reikia gerai įsimąstyti ir įsijausti į Marijos žodžius: „Mano siela šlovina... džiaugiasi...“ Tokia turi būti nuolatinė krikščioniškos sielos būklė. Bet ji gali būti tik tada, kai „Viešpats pažvelgia“ į sielą. O šiam pažvelgimui svarbiausia sąlyga yra nuolankumas, klusnumas, mažumas, stokojimas: „jis pažvelgė į savo nuolankią tarnaitę“, „jis maloningas, kurie jo klauso“, „alkstančius gėrybėmis apdovanoja“, „išaukština mažuosius“. Viskuo persisotinęs, išdidus žmogus negali tikėtis dieviško žvilgsnio, jo siela negiedos „Magnificat“. Marija, aš visko stokoju: kasdien skurdi balanda, triukšmingos naktys be poilsio, tik sapne sutinku savo artimuosius ir atsiklaupiu bažnyčioje prieš Švenčiausiąjį. Neatsitiktinai prieš išsiskiriant kun. Alfonsas pasakė: „Kaip viskas įgriso!“

2 mąstymas. Jėzaus gimimas

„...Juozapas ėjo iš Galilėjos miesto Nazareto į Judėją, į Dovydo miestą, vadinamą Betliejumi, nes buvo kilęs iš Dovydo namų ir giminės. Jis turėjo užsirašyti kartu su savo sužadėtine Marija, kuri buvo nėščia. Jiems tenai esant, prisiartino metas gimdyti, ir ji pagimdė savo pirmgimį sūnų, suvystė jį vystyklais ir paguldė ėdžiose, nes jiems nebuvo vietos užeigoje.“ (*Lk 2, 4*)

Tu, Jėzau, atėjai į žemę tyliai tyliai. Kas gi buvo Palestina tuometinėje Romos imperijoje? Provincija, užkampis. Toks tylus Tu esi per šimtmečius. Kas norės Tave surasti, turės ieškoti. Melo paliesta širdis Tavęs nesuras. Nesuras ir neskaisti širdis. Išdidumas – tai melas. Todėl visi „didieji“ liks akli kaip Erodas, kaip Pilotas, kaip sadukiejai ir fariziejai.

Balandžio mėnesį pasiprašė krikšto kalinys Ketenčijevas. Iki šios dienos jis buvo be tikėjimo. Kartą jis pateko į karcerį už tai, kad užstojo skriaudžiamą kalinį. Šaltis, alkis – įprastinė karcerio tikrovė. O paskui kalinio akys užkliuvo už ant palangės įbrėžto kryželio. Tuo metu jo sieloje nušvito: „Tikiu! Yra Dievas!“ Paskui mąstė, sutiko V. Lapienį, doc. V. Skuodį, pusę metų gyvenome kartu, tada panoro žinių apie tikėjimą ir ieškojimus užvainikavo krikštu.

Jėzus ateina į žemę baisiausiame skurde. Šioje oloje nuo žvarbių vėjų ir darganų būdavo nakčiai uždaromi gyvuliai. Čia buvo ir ėdžios, į kurias Marija paguldė savo sūnelį.

Kiek kartų Tu, Jėzau, gimei panašiose sąlygose. Vilniaus kalėjimo kamera, Polovinkos lagerio barakas, Baraševo pirtis, Vsesviatskajos barakas Tau, Jėzau, nebuvo per prasti ateiti kaip Dievui ir žmogui. Tu pasiryžęs peržengti

visas kliūtis, nes Tu myli. Jei didelė žmogiška meilė nugali dideles kliūtis, tai juo labiau Tavo meilė.

Kodėl nebuvo vietos užeigoje? Be abejo, Šventoji Šeima neturėjo tiek pinigų, kad būtų galėjusi nusisamdyti atskirą kambarėlį, o likti kieme tarp žmonių skruzdėlyno Marijos kuklumas neleido, todėl Juozapas susiranda labai menką, bet nuošalią grotą. Ar tai nėra priminimas, kad turime ieškoti nuošalumos, nes ten, kur kamšalynė, kur turgus, balaganas, keiksmai, nešvarios kalbos, ten Jėzus negimsta, negyvena. Mums ten nėra ką veikti. Prisimenu Kalėdų naktį Pskovo kalėjime su kriminaliniais nusikaltėliais 1983 metais.

Prisimenu žiemos vakarus Polovinkoje. Dauguma kalinių sėdėdavo prie televizoriaus, o aš kalbėdamas rožinį vaikščiodavau lauke. Žvaigždėtas dangus, Didieji Grigo ratai. Venera, atrodo, kažkur vakaruose virš Lietuvos pakibusi – visa tai primindavo jaunystę tėviškėje, kai negalėjau atsižiūrėti į žvaigždes. Jos Urale primindavo begalinį Dievą ir būtinumą ištverti, būti pastoviam, kaip žvaigždžių keliai pastovūs. Vaikščiodavau ir kalbėdavau „brevijorių" – rožinį. Vieną žvaigždę pavadinau „mano žvaigžde", nes ji buvo ryškesnė už kitas ir švietė beveik tiesiai virš galvos. Įdomu, kaip ji vadinasi. Man šios vienumos valandos su Jėzumi buvo labai reikalingos ir kūnui, ir sielai.

3 mąstymas. Paaukojimas

„Pasibaigus Mozės Įstatymo nustatytoms apsivalymo dienoms, [Juozapas ir Marija] nunešė kūdikį į Jeruzalę paaukoti Viešpačiui." (*Lk 2, 22*)

Pirmagimis priklauso Viešpačiui – toks buvo Senojo Įstatymo reikalavimas. Visa, kas geriausia, Viešpačiui. Ne tada pradėti gyvenimą su Dievu, kai pasaulyje iššvaistai savo jėgas, gabumus ir energiją, bet atiduoti Dievui gražiausias savo gyvenimo dienas. Mano gražiausi metai jau praeityje; dabar daug patyrimo, bet sveikata smarkiai braška. Priimk, Viešpatie, ir tas dienas, kurios dar liko, tebūnie jos šventos ir be dėmės. Ačiū, kad pašaukei nuo pat vaikystės, ačiū, kad apsaugojai nuo gyvenimo purvo.

Laikas, kurį sunaudojai darydamas gera, yra paaukotas Dievui. Nešk savo laiką Viešpačiui, kaip Marija nešė Kūdikėlį Jėzų į šventyklą.

Jėzus – „šviesa pagonims apšviesti". Kaip tamsu ten, kur nėra Jėzaus. Daugiau nei 40 metų praėjo po karo, o našlaičių daugiau nei karo metu,

praneša spauda. Skaitau Tomsko laikraštyje apie našlaičius, kuriuos palieka tėvai, kurių atsisako motinos, kurie pabėga iš namų, nes tenai pragaras, kurių gimdytojams atimtos tėvystės teisės, nes geria, mušasi, o vaikai lieka be globos, be auklėjimo.

Kokią pagonybę sutikau lageriuose, „stolypinuose", „peresylkose"! O kiek apie ją rašo šiandienė spauda?

Marija aukoja pačią didžiausią auką, o Simeonas pranašauja jai kančią. Gal čia dėsninga? Per penkerius metus teko daug išgyventi ir sunkių, ir labai sunkių valandų, dienų ir mėnesių. Daug ko nesinori net prisiminti. Ar galėjo šito nebūti? Galėjo, bet tuomet būtų reikėję eiti į kunigystę be aukos arba išvis jos nepasirinkti. Prieš dvidešimt metų per didžiąsias rekolekcijas daug meditavau, meldžiausi ir tiesiog troškau kentėti dėl idėjos. Dievas mano troškimą išgirdo: davė mažiau, nei prašiau, bet davė tiek, kad mano pečiams būtų pakeliama. O galbūt kai daugiau uždeda, daugiau ir paremia.

* * *

„Kūma" (kalėjimo viršininko pavaduotoja operatyviniam darbui) sakė, kad iki birželio vidurio išeisiu į tremtį. Nieko sau! Sakė, jau laivai visur plaukia. Jau galima pasiekti visus Tomsko srities užkampius. Ką gi, laiko rekolekcijoms tikrai užteks.

Šiandien prasidėjo Švč. Jėzaus Širdies mėnuo. Prisimenu, po abitūros egzaminų vieną sekmadienį nuvažiavau į Kauną stojimo į Kunigų seminariją reikalu. Katedroje vyko pamaldos ir lauke per garsiakalbį girdėjosi litanijos melodija ir žodžiai. Šis giedojimas taip giliai įstrigo į atmintį ir širdį, kad jį tarsi girdžiu šiandien, po 33 metų. Atrodė, kad ta melodija sklinda tarsi iš dangaus, tarsi angelai giedotų.

Birželio 2 d., ketvirtadienis

Šeštoji rekolekcijų diena.

1 mąstymas. Jėzaus jaunystė

„Vaikeli, kam mums taip padarei? Štai tavo tėvas ir aš su sielvartu ieškome tavęs." O jis atsakė: „Kam gi manęs ieškojote? Argi nežinojote, kad man reikia būti savo Tėvo reikaluose?" Bet jie nesuprato jo žodžių." (*Lk 2, 48-49*)

Kam mums taip padarei? Natūralus tėvų priekaištas. Tėvai atsakymo nesuprato. Kaip dažnai gyvenime šitaip nutinka: vieni kitų nesupranta, o neprotingi priekaištai užnuodija gyvenimą. Marijos priekaištas turėjo pagrindo, ir nors ji atsakymo nesuprato, bet jį laikė savo širdyje.

O, kad moterys mokėtų taip elgtis kaip Marija ir „laikyti visus įvykius savo širdyje". Tik labai protingos taip elgiasi, kitos skuba priekaištauti ir viską sugriauna.

Dieve, padėk man nuolankiai priimti kiekvieną priekaištą ir neskubėti teisintis, nors atrodytų, kad tam yra pagrindo. Teisinimasis apskritai vengtinas, nes jo pagrinde dažniausiai būna puikybė. Geriau paskubėti prisipažinti, atsiprašyti, o ne teisintis.

Tėvo reikalai visada turi būti pirmoje vietoje. Eiti ten, kur kviečia sąžinė. Ir tik jos balso klausyti. Jei abejoji – tartis, ieškoti, tikrinti sąžinės sprendimą ir sekti paskui jį. Viešpatie, leisk man turėti teisingą sąžinę ir visada būti jai klusniam.

Niekada nestovėti vietoje. Nuolatos augti. O kad augtum, reikia melstis, mąstyti, ištaisyti kas taisytina. Augimui ypač padeda atgaila. Be šios praktikos būsi tik dykumos vėjų nugainiotas krūmokšnis, bet nebūsi dvasios ąžuolas. Tiesa ir nuolankumas – tai pagrindas, ant kurio atsistojus galima augti.

2 mąstymas. Gundymas dykumoje

„Jei tu Dievo Sūnus, liepk šitam akmeniui pavirsti duona."

„Duosiu tau visų šių karalysčių valdžią ir didingumą; jos man atiduotos, ir kam noriu, tam jas dovanoju. Taigi, jei parpuolęs ant žemės pagarbinsi mane, visa bus tavo."

„Jei tu Dievo Sūnus, pulk nuo čia žemyn, nes parašyta: „Jie nešios tave ant rankų, kad neužsigautum kojų į akmenis." (*Lk 4, 3, 6, 7*)

„Jėzus buvo labai alkanas." (*Lk 4, 2*)

Gundymams reikia tam tikrų sąlygų. Savo gyvenimą reikia tvarkyti taip, kad būtumei nuolat užsiėmęs veikla, darbu, į kurį būtų sukoncentruotos visos mintys ir energija. Tuščias laiko leidimas, visiško atsidavimo svarbiam reikalui stoka sudaro sąlygas gundymams.

Jei vidinis gyvenimas harmoningas, gundymų bus mažiau, jei ne, jie neišvengiami. Tačiau yra neišvengiama, kad žmogus kartais būtų „labai alkanas". Kalinys labai nori laisvės, išbadėjęs – valgio, atskirtas nuo tėvynės – mylimų žmonių artumo.

Duona, valdžia ir garbė – gundymų įrankiai. „Ar galėtum panašiai pasielgti, kaip Dimitrijus Dudko? Jei galėtum, iki teismo neprieitume", – 1983 m. kalbėjo tardytojas Urbonas.

„Parašyk, kad atsisakai antitarybinės veiklos ir prašai išleisti į laisvę, ir būsi laisvas", – 1987 m. Mordovijos lageryje sakė atvažiavęs aukštas LTSR prokuratūros pareigūnas. Gundymas laisve – tai gundymas duona. Laisvės žmogus nori ne mažiau, kaip duonos.

Pagundose reikalingas ryžtingumas: „Eik šalin, šėtone!" Kiekvienas delsimas, svyravimas, neryžtingumas silpnina jėgas ir paruošia kelią nuopuoliui. Todėl visuomet reikalingas ramus ir ryžtingas „ne!" Dieve, atleisk, kur buvo svyruota, kur trūko ryžtingumo.

Gundymų nereikia ieškoti, bet nereikia jų ir bijoti. Dvasinį gyvenimą augina gundymų nugalėjimas.

3 mąstymas. Jėzaus pagalbininkai

Jėzus, vykdydamas savo misiją, renkasi pagalbininkus. Didžioji pagalbininkė buvo jo Motina. Antrasis pagalbininkas – Jonas Krikštytojas. Verta gerai įsižiūrėti į šią figūrą, su kuria baigiasi Senasis Testamentas.

Jonas ruošia kelią Mesijui: kviečia visus daryti atgailą. Jono misija ypač aktuali šiandieną. Tūkstančiai tautiečių pametė Jėzų ir paskendo nuodėmėse. Jie gali pamatyti Jėzų tik per atgailą, kitaip Jėzus jiems liks „jūsų tarpe stovi tas, kurio jūs nepažįstate".

Jonas, kviesdamas kitus į atgailą, ir pats atgailauja. Jėzau, lagerio metus skyriau kaip atgailą. Priimk ir dvejų metų tremtį kaip atgailą už save ir kitus ir padėk, kad ši atgaila duotų gausų derlių.

Jonas ne tik kviečia į atgailą, bet ir rodo Jėzų: „Štai Dievo Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmę." Kokia graži misija – nežinantiems parodyti Išganytoją. Kiekvienas gali ir privalo rodyti savo pavyzdžiu. Dieve, kad tik

niekam neužstočiau Kristaus! Ši mintis daugeliu atvejų buvo kaip uola, neleidusi suklupti.

Jėzui reikia pagalbininkų, kurie parodytų Išganytoją, kurie mokytų, kurie kentėtų, kurie šviestų pavyzdžiu, melstųsi, kurie būtų pasiryžę mirti už Jėzų. Koks aš esu Jėzaus pagalbininkas?

Birželio 3 d., penktadienis

Septintoji rekolekcijų diena.

1 mąstymas. Jėzus ir Nikodemas

„[Nikodemas] atėjo nakčia ir kreipėsi į Jėzų: „Rabi, mes suprantame, kad esi atėjęs nuo Dievo kaip mokytojas, nes niekas negalėtų padaryti tokių ženklų, kokius tu darai, jeigu Dievas nebūtų su juo." (*Jn 3, 2*)

Nikodemas ateina pas Jėzų naktį. Pirmieji Nikodemo žingsniai nedrąsūs, bet nukreipti į šviesą. Nikodemas ieško tiesos ir Jėzus jį priima pasakydamas labai svarbius dalykus. Pamoka: neatstumti tų, kurie dar apgaubti baimės, bet turi gerą valią. Nenorėti, kad kiekvienas iškart būtų pasiruošęs stovėti ant barikadų. Tylūs Viešpaties darbininkai yra labai brangūs. O kas aplinkui save kelia daug triukšmo, gali būti veikiamas nelabai šventų intencijų.

Jėzus primena reikalą atgimti iš naujo: „iš vandens ir Šventosios Dvasios", kad nebūtume kūniški, bet dvasiški. Šitame atgimime lemiamą rolę vaidina tikėjimas į Dievą ir jo atsiųstąjį Gelbėtoją Jėzų Kristų.

Dieve, kiek daug žmonių naujai atgimė ir neištvėrė! Ką daryti, kad naujai atgimęs išlikčiau naujas? Apaštalas Paulius moko: „Privalu atsižadėti ankstesnio senojo žmogaus gyvenimo būdo, žlugdančio apgaulingais geismais, atsinaujinti savo proto dvasinėje gelmėje, apsivilkti nauju žmogumi, sukurtu pagal Dievą teisume ir tiesos šventume." (*Ef 4, 22-24*)

„...elkitės kaip šviesos vaikai." (*Ef 5, 8*)

Niekada neapleisti kasdienio budėjimo – sąžinės sąskaitos!

2 mąstymas. Jėzus ir samarietė

„Nuvargęs iš kelionės, Jėzus prisėdo palei šulinį. Buvo apie šeštą valandą. Viena samarietė moteris atėjo semtis vandens. <...>

O moteris, palikusi ąsotį, nubėgo į miestą ir apskelbė žmonėms: „Eikite pažiūrėti žmogaus, kuris pasakė man viską, ką esu padariusi. Ar tik jis nebus Mesijas?!“ (*Jn 4, 6-7; 28-29*)

Neatsitiktinai Jėzus atsisėdo prie Jokūbo šulinio. Reikėjo laimėti Sicharo žmones.

Jėzus vienų laukia kalėjime ar lageryje ir čia juos prakalbina. Ne vieną tokį sutikau. Jie suprato, kad lagerio bausmė jiems tapo Dievo malone. Man lageris taip pat tapo didžiosiomis rekolekcijomis, kur labiau pažinau save ir, manau, labai daug gavau, ko laisvėje vargu ar būčiau pasiekęs. Ačiū, Viešpatie!

Dievas mums kalba per visas aplinkybes. Reikia tik klausytis. Jis kalbina net per blogus žmones – per jų pyktį, pavydą, grubumą, nedėkingumą. Naudos gausi tiek, kiek būsi vertas.

Gyvasis vanduo – tai Dievo malonė, mus padaranti Dievo vaikais. Bažnyčia mums yra tuo brangi, kad jos žinioje yra tie gyvojo vandens šaltiniai: krikštas, sutvirtinimas, atgaila, Eucharistija ir kt. Gerai ir dažnai jais reikia pasinaudoti.

Ką reiškia garbinti Dievą dvasia ir tiesa? Išorinė pagarba Dievui reikalinga, bet ne tai svarbiausia. Po gražia išore gali nebūti širdies. Išorės spindesys gali slėpti dvasinį skurdą. Tikroji pagarba Dievui visada bus vidinė, tai yra einanti iš dvasios gelmių, iš mylinčios širdies.

Mes Dievą garbiname ne tik maldomis, liturgija, bet svarbiausia – visu savo gyvenimu, jei jis pažymėtas tiesos ženklu. Todėl griežtas reikalavimas sau: visur ir visada tik tiesa, jokio nudavimo, veidmainystės, dvilypumo. Koks viduje, toks ir išorėje. Nepakęsti savyje jokio artistiškumo!

3 mąstymas. Gyvoji Duona

„Jėzus tarė: „Susodinkite žmones!“ Toje vietoje buvo daug žolės. Taigi jie susėdo, iš viso kokie penki tūkstančiai vyrų. Tada Jėzus paėmė duoną, sukalbėjo padėkos maldą ir davė išdalyti visiems ten sėdintiems; taip pat ir žuvų, kiek kas norėjo.“ (*Jn 6, 10-11*)

Skaitydamas Evangelijos pagal Joną 6 skyrių prisimenu vieną gerą, bet kietai savo nuomonės besilaikiusį baptistą Janį Rožkalns. Diskutuodavome

įvairiais tikėjimo klausimais, tarp jų ir apie Eucharistiją. Tokie aiškūs Viešpaties žodžiai jam atrodė tik simboliški. Mačiau, kad diskusijos nevaisingos, ir stengiausi į jas nesileisti, nors Janis ir norėdavo.

Viešpatie, Tavo meilė surado būdą gyventi realiai su mumis. Kokia laimė būti su Tavimi. Kaip norėtųsi bažnyčios tyloje paadoruoti Švč. Sakramentą. Anuomet Kunigų seminarijoje ketvirtadieniais po pietų susirinkdavome į bažnyčią ir adoracijos metu giedodavome: „Adoro te devote latens Deitas..." (Tau lenkiuosi, o Dieve, mums neregimas). Daug kas iš tų laikų užsimiršo, o šis Eucharistijos garbei skirtas himnas išliko atmintyje.

Birželio 4 d., šeštadienis

Aštuntoji rekolekcijų diena.

1 mąstymas. Pasaulio šviesa

„Jėzus vėl prabilo: „Aš – pasaulio šviesa. Kas seka manimi, nebevaikščios tamsybėse, bet turės gyvenimo šviesą." (*Jn 8, 12*)

Jau visai arti Jėzaus mirties. Mokytojas deda pastangas, kad žydai jį pažintų ir neliktų atmesti. Deja, tik dalis žmonių jį suprato.

„Kas seka manimi, nevaikščios tamsybėse." Viešpatie, man šiuos Tavo žodžius perdavė Tomas Kempietis dar 1952 metais. Pamaldus vyras Edvardas Jurčiukonis man davė paskaityti knygelę „Kristaus sekimas". Ne viską supratau, bet Tavo, Mokytojau, žodžiai giliai įstrigo į širdį.

Lageryje stebėjau žmones ir mačiau jų grabaliojimąsi tamsoje. Kur tik nebuvo Kristaus, ten nebuvo ir aiškių moralės kriterijų. Vieni savo veiksmus grįsdavo ambicijomis, kiti nauda. Skaudu būdavo matyti tą moralės normų kratinį. Dar kiti menkus dalykus vertindavo kaip svarbius.

„Tiesa padarys jus laisvus." Kaliniu tampama ne tik tada, kai už nugaros užsitrenkia kalėjimo durys, kai tave saugo spygliuotos tvoros ir automatai, bet kur kas anksčiau, kai nesilaikoma tiesos ir ja negyvenama. Melas ir nuodėmė pavergia, o tiesa ir dorybė išlaisvina. Ir lageryje galima jausti vidinę laisvę, o laisvėje gali būti pavergtas labiau nei lageryje.

Melas užmuša. Jėzus velnią pavadino melagiu ir galvažudžiu. Kad melas užmuša, jau suprato ir bedieviška visuomenė. Jau atvirai rašoma, kad

melas pakirto jaunimo moralinius pamatus. Jie girdėjo melą per istorijos, visuomenės mokslų pamokas. Jie matė melą suaugusiųjų gyvenime ir nusigręžė nuo tokio gyvenimo. Tačiau tikro kelio niekas neparodė, todėl liko abejingi ir viską neigiantys. Iš čia kilo narkomanija ir prostitucija. Viešpatie, kokia tamsa be Tavęs! Ir vis dėlto kokia dar graži Lietuva. Kiek čia žmonių, kurie gyvena Kristaus šviesoje!

Griežtai laikytis tiesos principo. Jokio perdėjimo. Jokio nukrypimo nuo tiesos. Daryti įtaką, kad visi brangintų tiesą ir tik tiesą.

2 mąstymas. Kviečių grūdas

„Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: jei kviečių grūdas nekris į žemę ir neapmirs, jis pasiliks vienas, o jei apmirs, jis duos gausių vaisių. Kas myli savo gyvybę, ją pražudys, o kas nekenčia savo gyvybės šiame pasaulyje, išsaugos ją amžinajam gyvenimui." (*Jn 12, 24-25*)

Kai Jėzus kalbėjo apie kviečių grūdą, iki Velykų buvo likusios kelios dienos. Jis jau matė savo kryžių, ant kurio bus pakeltas nuo žemės. Mokytojas pasako labai svarbius žodžius apie aukos galią.

Kad būtų derlius, reikia grūdui kristi į žemę, apmirti ir tik tada prasikala nauja gyvybė. Lageryje ne vienas kalinys nusiskųsdavo, kad veltui eina laikas, o gyvenimas toks trumpas. Dieve, Tu man neleidai nei minutei užmiršti Tavo pamokos apie auką. Kaip ši pamoka praversdavo! Be jokio gailesčio dėl savęs ėjau į lagerį, nes žinojau, kad iš viso to, ką gyvenime padariau, dabar yra pats svarbiausias darbas. Belieka su Dievo pagalba viską ištverti ir daugiau nieko nebereikia. Negaliu sakyti pamokslų, mokyti vaikų, jaunimo; negaliu būti ten, kur, atrodo, buvau reikalingas, bet užtat galiu daug kentėti.

„Tėve, gelbėk mane iš šios valandos..." Kokia natūrali Jėzaus malda. Ir mano prigimtis ne kartą drebėjo. Ačiū, Dieve, kad stiprinai ir padėjai nesvyruoti. Kaip bus, taip bus, bet nė žingsnio į šalį ir atgal. Turėjau patyrimo iš praeities: Tu išvesdavai iš aklaviečių, kai, atrodė, nebuvo takelio. Dievo dešinė bus su manimi ir Tomsko taigoje.

Mane labai nuliūdino kai kurios žinios iš Lietuvos kunigų gyvenimo. Kaip gaila jaunų kunigų, kurie pasimeta pasaulyje. Kokių skandalingų istorijų,

kokių dvokiančių žaizdų bus tarp Tau pašvęstųjų! O Tu vis tiek ėjai, kentėjai ir mirei. Meilė neleido sustoti.

3 mąstymas. Atsisveikinimas

...Jėzus pakyla nuo stalo, nusivelka viršutinius drabužius ir persijuosia rankšluosčiu. Paskui įsipila vandens į praustuvą ir ima mazgoti mokiniams kojas bei šluostyti jas rankšluosčiu, kuriuo buvo persijuosęs...

Numazgojęs kojas įsteigia Švenčiausiojo Sakramento paslaptį. Lieka su mumis Mišių aukoje Duonos ir Vyno pavidalais.

Ačiū, Viešpatie, už šias netobulas rekolekcijas!

* * *

Birželio 5 d., sekmadienis

Koks esu netikęs. Rekolekcijas atlikau, atrodo, be įtampos ir vis tiek jaučiuosi smarkiai pavargęs. Koks iš manęs bus darbininkas laisvėje? Bet viskas yra Viešpaties žinioje. Kiek galėsiu, tiek dirbsiu.

„Tuomet Pilotas ėmė ir nuplakdino Jėzų..."

Mintyse ateinu prie plakimo stulpo ir virpėdamas stebiu sadistišką egzekuciją. O Tu, Jėzau, tyli. Nei dejonės, nei priekaišto. Tavo akivaizdoje susigėstu dėl savo kančios. Nors kančia lieka kančia, o sava atrodo pati didžiausia.

Prisimenu savo bemieges naktis KGB kalėjime. Kokios būdavo sunkios dienos, paskui sunkesnės naktys, o po to sekdavo dar sunkesnės dienos. Atsirasdavo abejingumas viskam. Tik viena mintis būdavo gyva: „Bet kokia kaina ištverti iki teismo, o paskui kad ir kapas." Tai buvo plakimas. Ir pririštas buvau. Langai su keturiomis grotomis. Su niekuo nepasitarsi, niekas nepadės, net laiškas neateis. Tik nuolatinis geležinių durų trankymas, svetimi priešiški veidai. Ir visa tai mėnesių mėnesiais, be žinios, kada bus pabaiga.

Kiek daug žmogus gali pakelti, jei prieš akis turi nuplaktą, erškėčiais vainikuotą ir nukryžiuotą Jėzų. Be Jo nežmoniškai būtų sunku.

* * *

Prasidėjo nauja savaitė. Naktis buvo labai sunki, nors kauk: už durų kalbos, telefono skambučiai – visiškai išsimušiau iš miego. Dieve, kada tai baigsis...

Birželio 6 d., pirmadienis

Trumpos ir sausos eilutės: „ėjo į Kaukolės vietą... prikalė prie kryžiaus... atidavė dvasią", bet kas slypi už šių trumpų frazių? Meilė neša kryžių, kuris priklauso man, kiekvienam nusidėjusiam žmogui. Dieviška meilė ir kryžių uždeda ant Jėzaus pečių. Tiesa, dalelę kryžiaus paliks ir mums. Išganymas – ne prievartos aktas; mes taip pat turime parodyti norą būti išgelbėti. Todėl laisvai turime prisidėti prie kryžiaus nešimo, prisidėti savo kančia.

Lageris yra kryžius, ypač kai kurie jo atributai: etapai, karceriai, neteisingi apkaltinimai ir pažeminimai, masiniai laiškų konfiskavimai, vergiškas darbas. Lageris ypač sunkus tiems, kurie yra silpnos sveikatos. Tai dvigubas kryžius.

Tikriausiai nereikia vaidinti ir kalbėti, jog lageris yra malonus, įdomus, kad jis nežeidžia fizinės žmogaus prigimties. Tačiau nereikia ir verkšlenti, nes Jėzaus mokiniui tai daryti netinka. Reikia stengtis būti tokiam, koks buvo Kristus. Evangelijos puslapiuose nerasime, kad Jėzus kęsdamas kančią džiūgavo; ne, jis kentėjo, troško, pergyveno dėl motinos Marijos, dėl mūsų visų. Tai natūralu Jo gyvenime, šitaip turi būti ir mano gyvenime. Tik jokio svyravimo dėl pasirinkto kelio. Mokytojas nurodė šį kelią, laisvai jį pasirinkau ir tvirtai privalau juo eiti.

Nors ant kameros lango yra metalinis „antsnukis", bet saulės spinduliai pro jo plyšius įsiskverbia į kamerą ir džiugina. Žvelgiu šiuos spindulius ir sakau: Viešpatie, Tavo kryžius yra šie spinduliai; be jų būtų labai tamsu ir nyku.

Birželio 7 d., antradienis

Prieš savo kančią Tu, Mokytojau, kalbėjai, kad kviečių grūdui reikia kristi į žemę, apmirti ir tik tada jis duos gausių vaisių. Tu liepei nemylėti savo gyvybės šiame pasaulyje, nes tik tokiu būdu galima ją išsaugoti amžinajam gyvenimui. Viešpatie, o kad niekuomet neužmirščiau šitų Tavo žodžių, kad niekuomet manyje neišblėstų aukos dvasia!..

Birželio 8 d., trečiadienis

Atsisveikindamas su mokiniais, Tu, Jėzau, sakei: „Aš jums duodu naują įsakymą, kad jūs vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau." Štai kokios didelės meilės Tu prašai. Mylėdami brolius mes turime būti pasiryžę ne tik laisvę, bet ir gyvybę paaukoti, nes Tavo, Viešpatie, meilė buvo galingesnė už mirtį.

Kančios metu Tu, Jėzau, beveik nekalbėjai, bet tyliai ėjai aukos keliu. Tyliai perėjau ir aš savo kryžiaus kelią: nesiskundžiau, nešaukiau ir neprašiau nuimti kryžių nuo mano pečių. Bet ar visada mane vedė Tavo pavyzdys? Viešpatie, leisk aukos kelyje visada turėti tyrą intenciją.

Pasiskundžiau kalėjimo daktarui, kad kameroje labai blogai miegu. Gavau atsakymą: „Pagyvensi šioje kameroje, viską prarasi. Niekuo negaliu padėti. Užsiimk autotreningu: „Aš gerai pailsėjau. Aš gerai pailsėjau..." Ir užtrenkė „kormuškę".

Birželio 9 d., ketvirtadienis

Šiandien Lietuvoje paskutinieji mišparai, žolynų šventinimas ir vaikučių laiminimas. Kaip esu išsiilgęs šito vaizdo ir koks jis gražus!

Birželio 10 d., penktadienis. Švč. Jėzaus Širdies šventė

Jaunystėje man labai stiprią įtaką padarė brošiūrėlės „Manete in dilectione mea" („Pasilikite mano meilėje") mintys. Tikriausiai jas užrašė Jėzų labai mylėjęs žmogus. Tai buvo bene pirmoji mano pažintis su Švč. Jėzaus Širdimi (1953 m.). Antroji pažintis buvo 1957 m. vasarą pas tėvą Pranciškų Masilionį SJ. Kokia meile alsavo jo mąstymai, konferencijos ir pats rekolekcijų vedėjas. Įspūdis ir poveikis buvo milžiniškas. Ir dabar, kai skaitau maldynėlyje jo giesmės žodžius „Radau bičiulį didį, didį, brangus jis man labai", iškart prieš akis iškyla šis šventas kunigas. Perbėgu mintimis visus gyvenime sutiktus kunigus ir šį kunigą statau į aukščiausią vietą. Panašus buvo kun. A. Skeltys SDB. Maldos vyrai, supratę ir pažinę Jėzaus meilę.

Iš Jėzaus Širdies, kaip iš vynmedžio, jie sėmėsi dvasinių jėgų ir nešė daug vaisių. Jie ne tik Jėzų mylėjo; jų meilę juto kiekvienas, kuris juos pažino.

* * *

Iki gyvo kaulo įsikyrėjo prispjaudyti, purvini ir dvokiantys kiemeliai, kuriuose kalinys valandą laiko gali atsikvėpti po slogios kalėjimo kameros. Pietų metu pakvietė į etapą. Ačiū Dievui! Vežė „varnu" Molčianovo kryptimi; su manimi dar buvo du tremtiniai – kriminaliniai nusikaltėliai. Vietomis siaubingai kratė. Išlaipino Krivošejine. Pasakė, kad iki pirmadienio teks praleisti KPZ („kamera predvaritelnovo zakliučenija" – išankstinio sulaikymo kamera). Tai nedidelė patalpa, kurios du trečdaliai paaukštinti, tarsi scena, ant kurios bus galima gulėti. Nedavė nei čiužinio, nei antklodės – įsitaisyk kaip nori. Naktį bušlatą tiesiu ant „scenos", o nailonine striuke bandau užsikloti, nes kameroje šalta. Taip ir prabėgo naktis, betraukiant striukę nuo pečių link kojų ir atgal. Rytą ir vakarą davė arbatos ir duonos, pietums – vadinamosios sriubos ir samtį košės. Dieną pusvalandį išvesdavo pasivaikščioti į kiek žmoniškesnį kiemelį. Čia prabėgo šeštadienis ir sekmadienis.

Birželio 13 d., pirmadienis

Apie 10 val. iškvietė tremtinių komendantas kapitonas Ovsianikovas. Ilgai skaičiavo, kada baigsis mano tremtis, surašė visus formalumus, išrašė tremtinio pažymėjimą ir pasakė, kad esu paskirtas į Staro Sainakovo kaimą. Ten esančioje veršių fermoje turėsiu dirbti. Bandžiau paaiškinti, kad man reikės daryti neatidėliotiną trūkio operaciją ir po jos kurį laiką negalėsiu dirbti sunkaus darbo, bet kapitonas leido suprasti, kad viskas jau yra nutarta ir jis nieko negalįs pakeisti.

Volodino tarybinio ūkio vedėjas atvežė mane automobiliu į ūkio kontorą. Įsinešiau krepšį su knygomis ir kuprinę į kadrų skyriaus vedėjos kabinetą ir laukiau, kas nuveš į Staro Sainakovą. Pagaliau surado sunkvežimį, kuris mane nugabeno į galutinę tremties vietą: 8 km nuo Volodino esantis kaimas ant Šegarkos upės kranto. Vienintelė dulkėta gatvė-kelias, abipus kurio išsidėsčiusios mažos juodos sibirietiškos pirkelės. Gale kaimo stovi veršių ferma: didžiausios krūvos mėšlo ir purvo, traktorius kaip antis svyruoja į abu šonus, bet ant ratų išsilaiko.

O štai ir mano bendrabutis – sukrypusi juoda lūšna. Aplinkui baisi netvarka, panašu ir viduje: visur mėtosi nuorūkos, popieriai, bulvių lupenos ir

gabalėliai duonos. „Virtuvės“ kampe ant purvino stalelio stovi elektrinė plytelė. Čia virsiu sau valgį, nes Staro Sainakove valgyklos nėra. Miegamajame stovi trys lovos: viena tuščia, dvi užimtos. Purvini čižiniai, paklodės ir pagalvės. Labiau purvinų negaliu net įsivaizduoti. Tačiau kampe stovi „kultūra“ – televizorius. Yra ir radijo taškas, jį atstoja sulūžusio patefono garsiakalbis. Visuose kambariuose smagus uodų koncertas. Dieną tai niekis, bet kaip reikės miegoti naktį?

Apie 16 val. grįžta bendrabučio gyventojai – du svieto perėjūnai. Labai panašūs į tuos, kuriuos matydavau etapuose. Jie pasakojo atvažiavę iš Tolimųjų Rytų, norėję čia užsidirbti ir važiuoti namo į Ukrainą, bet uždarbiai prasti. Panašu, kad seka man pasaką. Tačiau su jais turėsiu gyventi, todėl širdyje nelabai linksma. Keikiasi, barasi, rūko ir apgailestauja, kad nėra „braškės“ – „samagono“.

Vakare ieškau ką pasikloti: surandu du bušlatus, jie atstos čiužinį, o užsiklosiu savo bušlatu. Mano „kambariniai“ ilgai žiūrėjo televizijos laidą, o paskui, išsitepę kažkokiu tepalu nuo uodų, atsigulė. Aš bandžiau miegoti, bet miegas buvo prastas, nes uodai nurimo tik paryčiais, kai pakankamai prisigėrė kraujo. Gal ir jie besidarbuodami pavargsta?

Birželio 14 d., antradienis

Atsikėlęs palikau miegančius „skotninkus“ (gyvulių prižiūrėtojus), o aš tarybinio ūkio sunkvežimiu nuvažiavau į ūkio centrą Volodino gyvenvietėje. Susiradau veršių fermos vedėją Ivaną Ivanovičių Griadelį. Su jo pagalba gavau 20 rub. avanso. Gyvenimo pradžiai kapitonas Ovsianikovas taip pat buvo davęs 10 rub. Išrašė man čiužinį, dvi paklodes, du užvalkalus, du kibirus, du rankšluosčius, lėkštę, šaukštą ir šluotą. Valio, pradžiai užteks! Ūkio sunkvežimiu viską atvežė į bendrabutį. Ateinančią naktį miegosiu karališkai, žinoma, jei uodai leis.

Kaimo krautuvėlėje nusiperku duonos, kruopų, žuvų konservų ir marmelado. Reikia taupyti pinigus, jie greitai byra kaip smiltelės smėlio laikrodyje. Pasiunčiau telegramą šeimininkei ses. O. Dranginytei, nusipirkau šiek tiek maisto, vokų, tušinuką ir dešimt rublių išbyrėjo.

Praleidęs antrą dieną, baigiu įsitikinti, kad čia gyvenimo nebus. Tačiau Ivanas Ivanovičius žada parūpinti atskirą kambarį.

Birželio 15 d., trečiadienis

Rytą važiuoju į Krivošejino polikliniką. Chirurgas Pavlovas apžiūrėjo mano trūkį ir patarė nedelsiant operuotis. Sutikau nesvyruodamas, nes po visų etapų jutau nuolatinį skausmą ir mano ilgą laiką naudotas bandažas beveik nepadeda; nors imk ir nevalgyk. Sutariame, kad pirmadienį, birželio 20-ą, gulu į ligoninę.

Sugrįžęs pradedu į visas puses siųsti laiškus. Labai gyvas alkis pasikalbėti; per penkerius nelaisvės metus jis smarkiai padidėjo. Juk galėjau parašyti tik du laiškus per mėnesį ir tik apie nereikšmingus dalykus.

Birželio 16 d., ketvirtadienis

Tiesioginiam savo viršininkui apylinkės įgaliotiniui pranešu, kad rengiuosi operacijai. Nepriešstarauja. Sutariame, jog iki pirmadienio jau neverta įsidarbinti. Dieną išeinu pasivaikščioti prie Šegarkos. Kitoje upės pusėje miškas, už jo Volodinas. Tik uodai neduoda ramybės. Dieną zvimbia stambūs mašalai, bet jie ne tokie pavojingi: zvimbimas praneša apie besiartinantį pavojų; bjauriausia „moška" – mažytės muselės. Nepajunti, kai jos nutupia, nuropoja po drabužiais ir tuomet kandžioja. Sukandžiota vieta sutinsta ir niežti net keturias dienas. Tikros pasiutėlės.

Birželio 17 d., penktadienis

Kaip išganymo laukiu pirmadienio; kiek galima gyventi be poilsio. Šitas bendrabutis blogiau už lagerį, už KGB izoliatorių. Viešpatie, priimk šitą vargą.

Šiandien iš ses. O. Dranginytės gavau piniginę perlaidą ir tai sukuria saugumo jausmą.

Birželio 20 d., pirmadienis

14 val. apsilankau chirurginiame skyriuje ir po pusvalandžio aš jau ligoninės pacientas. Chirurgas apžiūrėjo ir pažadėjo rytoj operuoti. Palatoje esame keturi vyrai: du po operacijos ir du jos belaukiantys. Naudojuosi laisvu laiku ir vėl rašau laiškus.

Birželio 21 d., antradienis

Prieš pietus chirurgas Pavlovas padarė operaciją; nereikėjo net narkozės, užteko vietinio nuskausminimo.

Birželio 22 d., trečiadienis

Naktis nebuvo lengva, bet tai niekis. Penkerius metus vargau su trūkiu lageryje, etapuose ir norisi šio sunkumo atsikratyti. Sau prikišu: o kur aukos dvasia? Kur kantrybė? Bet juk galima siekti palengvinimo, jei tai įmanoma padaryti.

Atneša telegramą: sveikina sesuo Nijolė. Tai pirmoji žinutė iš Tėvynės. Aišku, kad Lietuvoje jau visi žino, kur aš esu. Tai smarkiai pagerina savijautą. Maldoje sakau sau: susigėsk, o kur pasitikėjimas Dievu? Toli man iki tobulumo.

Birželio 23 d., ketvirtadienis

Ses. O. Dranginytei aprašiau savo kelionę į tremtį ir pirmuosius įspūdžius:

„Birželio 21 d. rytas man buvo pirmas po operacijos... ir kaip miela buvo perskaityti Jūsų laiško gera linkinčius žodžius.

Štai kaip aš atsidūriau Staro Sainakove. Gegužės 18 d. 5 val. grįžau, kaip įprasta, po darbo į baraką. Iškvietė į „vachtą", paėmė pirštų atspaudus ir liepė atnešti visus daiktus. Po kratos nuvežė į Vsesviatskajos stotį ir įsodino į „stolypiną". Čia sužinojau, kad važiuoju į Tomską. Sekančią dieną buvau Sverdlovsko kalėjime. Kelias dienas praleidau vienutėje ir gegužės 22 d. naktį išvykau toliau. Per Tiumenę, Omską ir Novosibirską atriedėjome iki Marijinsko (Kemerovo sritis). Vieną naktį, pamaitinę blakes, iškeliavome atgal Tomsko link. Gegužės 27 d. jau buvome Tomsko kalėjime. Leido pasirinkti bendrą kamerą ar vienutę. Mano vienutė buvo gerokai mažesnė už vienuolišką celę, traukė skersvėjai, bet nebuvo besočių gyvūnėlių ir apsitvarkęs pasijutau visiškai neblogai – galima ir rekolekcijas atsilaikyti.

Kadangi Tomske išbuvau nuo gegužės 27 iki birželio 10 d., tai laiko viskam užteko. Birželio 10 d. vakare „voronoku" atvežė į Krivošejiną ir, šeštadienį ir sekmadienį praleidęs milicijos areštinėje, pirmadienį po pietų gavau dokumentus ir nuvežė į Volodino tarybinio ūkio kontorą, o iš čia į Staro Sainakovo kaimą. Vienoje kaimo pirkioje yra fermos darbininkų „bendrabutis", kuriame gyvena du svieto perėjūnai ir aš. Savo gyvenime nebuvau matęs tokio bendrabučio, todėl beveik išsižiojęs viską stebėjau. Mano kaimynai nebuvo priešiškai nusiteikę, bet šeimininkavo taip nuos-

tabiai, kad kambariuose ir ant stalo, ir ant grindų mėtėsi bulvių lupenos, šiukšlės, purvas, nuorūkos ir t. t. Naktį 12 val. dar verda arbatą ar vakarienę. O toliau miegoti neduoda Sibiro „parašiutininkai" ir tik prisigėrę kraujo prieš rytą aprimsta. Parodžiau viršininkams savo „bendrabutį" ir jie pažadėjo duoti geresnes sąlygas. Kadangi po visų etapų mano senos bėdos nepakenčiamai vargino ir tokioje padėtyje nelabai buvau tinkamas šerti veršius, atsiguliau į ligoninę ir kitą dieną (birželio 21) padarė operaciją. Štai ir viskas, o gal ir ne viskas, bet negi visus „perliukus" surinksi. Paaukojau Dievui viską ir ačiū Dievui, kad po 5 metų lagerio ir 7 etapų esu toks, koks esu.

Neišsinešiau iš lagerio neapykantos, o tik atlaidumą, – Viešpatie, visiems atleisk! Kun. Alfonsą gegužės 18 d. palikau 35-oje zonoje. Jis labai tikėjo, kad abu važiuosime namo. Gaila buvo išsiskirti, jam tikriausiai leis išvykti į Vakarus. Jo argumentai rimti, tokių sau pritaikyti negalėjau, todėl į papulkininkio Radzevičiaus pasiūlymą atsakiau neigiamai ir šiandien esu čia, Sibire. Tebūnie šventa Viešpaties valia – per Sibirą kelias į dangų nė kiek ne ilgesnis, kaip ir per Lietuvą.

Sveikinkite visus, kurie malda ir meile lydėjo mano kelionę per Uralą, Mordoviją iki Sibiro. Maldos vienybėje. 1988 m. birželio 23."

Birželio 24 d., penktadienis

Atvažiavo šeimininkė ses. O. Dranginytė su ses. O. Šarakauskaite. Besikalbant žiūriu – ateina Vladas Lapienis. Pasineriu naujienų ir informacijos sraute. Tačiau ilgesni pokalbiai stipriai vargina, štai koks iš manęs vyras!

Birželio 29 d., trečiadienis

Šiandien išrašė iš ligoninės. Moterys surado automobilį, kuris nugabeno į Staro Sainakovą.

Užsuku pas kapitoną Ovsianikovą. Atiduoda iš Permės lagerio atsiųstas plotkeles, tris laiškus ir kryželį, kurį kratos metu buvo paėmusi lagerio administracija.

Ivanas Ivanovičius mane apgyvendina didelio ir tuščio vaikų darželio virtuvėje; čia kol kas gyvensiu vienas.

Birželio 30 d., ketvirtadienis

Šiandien sulaukiau brangių svečių – kun. Jono Borutos SJ ir kun. Antano Gražulio SJ. Vaikščiojom Šegarkos pakrante, po mišką, gynėmės nuo uodų ir klausiausi žinių apie Lietuvos Bažnyčios gyvenimą, ypač apie „Kronikos" leidimą. Niekas kitas negalėjo tiek daug papasakoti, kaip kun. Jonas.

Liepos 1 d., penktadienis

Vakare išleidžiu šeimininkę ses. O. Dranginytę ir ses. O. Šarakauskaitę į Krivošejino viešbutį; iš tenai jos keliaus į Lietuvą. Kiek daug jos man padėjo įsikurti šiame nesvetingame Sibiro kaime.

Liepos 2 d., šeštadienis

Rytą palydžiu kunigus Joną ir Antaną į Volodiną. Jiems reikia nusigauti iki Novosibirsko, nes jau turi nusipirkę bilietus į lėktuvą, skrendantį į Vilnių.

Grįžtu į vaikų darželį – savo laikiną būstą ir širdyje labai liūdna. Pradedu atsiskyrėlio gyvenimą. Gerai, kad širdyje turiu Dievą ir kad turiu galimybę aukoti Mišias.

Liepos 4 d., pirmadienis

Važiuoju autobusu į Krivošejiną. Žvyrkeliu autobusas smarkiai kratė ir atrodė, kad sutrūkinės visos chirurgo siūlės. Pratęsė biuletenį iki liepos 21 d. Po gero kratymo grįžau į savo kaimą.

Pradeda ateiti laiškai; šiandien gavau šešis. Jie labai mieli. Visi sveikina, meldžiasi ir linki ištvermės. Kaip gera jausti, kad šalia tavęs yra geri žmonės, visa širdimi esantys su tavimi. Viešpatie, atleisk, kad žmonės emociškai man daugiau reiškia, nei Tu. Bet aš buvau su Tavimi sunkiausiomis dienomis ir valandomis. Dabar gi Tu duodi man, tarsi ištroškusiam keleiviui, vandens stiklinę.

Kasdien laukiu popietės, kada ateis laiškanešė. Godžiai geriu gaunamų laiškų turinį. Ačiū, Dieve, už visus tuos geruosius žmones, kurie nori palengvinti mano tremties kryžių. Vieni laiškai iš Lietuvos ateina per 4–5 dienas, kiti per 9–10. Tikriausiai jie yra tikrinami.

Liepos 7 d., ketvirtadienis

Vidurnaktį pabudau nuo stipraus beldimosi į duris: kažkas jas spardė ir šūkaliojo. Patamsyje matėsi keliolika žmonių figūrų, o tolumoje kūrenosi

laužas. Pasitrankę kurį laiką pasišalino. Rytą radau duris užrištas; sužinojau, kad jaunimas šventė Ivano Kupalos dieną. Pagal senąjį kalendorių tai birželio 24-oji, šv. Jono Krikštytojo diena.

Liepos 16 d., šeštadienis

Vėl sulaukiau brangių svečių iš Lietuvos – kun. Roko Puzono, kun. Roberto Grigo ir Kazimiero Kryževičiaus. Grįždami iš Tolimųjų Rytų, kur Bagdarino mieste aplankė tremtinį Viktorą Petkų, užsuko ir pas mane.

Liepos 17 d., sekmadienis

Po pusryčių palydėjau svečius į Volodiną. Pilnas autobusas net nesustojo, todėl teko balsuoti pakeleivingo automobilio. Ilgai laukus mano lankytojus paėmė ūkio mikroautobusas ir jie iškeliavo į Lietuvą.

Liepos 20 d., trečiadienis

Trečią kartą aplankiau Krivošejino polikliniką: mano pooperacinis biuletenis pasibaigė ir rytoj jau teks ieškoti darbo. Išdavė pažymą, kad du mėnesius esu atleidžiamas nuo sunkaus darbo.

Naktimis žiurkės po grindimis suruošia tokias grumtynes, kad net nejauku gulėti. Maža to, jos laisvai bėgioja ir kambariuose. Visose duryse prie slenksčio išgraužtos skylės. Užkimšau jas ir žiurkių bėgiojimas liovėsi, tačiau po grindimis roko koncertai tęsiasi.

Liepos 21 d., ketvirtadienis

Rytą nuvykau į ūkio kontorą ir milicijos įgaliotiniui Šturmanovui parodžiau gydytojo pažymą. Pasiūlė naktimis saugoti veršius. Atsisakiau motyvuodamas, kad esu tremtinys ir naktimis galiu susilaukti visokių provokacijų. Dar pasiūlė dirbti valgykloje virėju, bet tenai reikia kilnoti sunkius katilus, todėl ir šis darbas atpuolė. Pagaliau įgaliotinis, pasišnekėjęs su kadrų skyriaus vedėja, liepė laukti iki antradienio, liepos 26 dienos. Mano darbo klausimą spręs pats kapitonas Ovsianikovas.

Liepos 26 d., antradienis

Popiet sutikau kapitoną Ovsianikovą. Jis pareiškė, kadangi Volodine nerandu sau tinkamo darbo, nutarta mane perkelti į Krivošejiną. Butą teks susiieškoti pačiam, o darbą padėsiąs rasti. Butui ir darbui susirasti davė keturias dienas.

Liepos 27 d., trečiadienis

Anksti rytą išvažiavau į Krivošejiną. Ovsianikovas skambino į įvairias darbovietes. Nusivedė į statybos valdybą, bet čia lengvo darbo nebuvo. Paskui nusiuntė į ryšių mazgą. Viršininkas pasiūlė dirbti laiškanešiu. Sutikau. Po to pradėjau ieškoti buto. Kažkas nurodė butą Pionierskaja g. 5, bet senutė nepriėmė. Kolchoznajos gatvėje suradau gerą butą, bet senyva moteris, sužinojusi, kad esu tremtinys, atsisakė priimti. Kažkas pasiūlė užeiti į Pionierskaja g. 3. Šeimininkė ir norėtų priimti, ir bijo. Esą, ką žmonės kalbės, kad priėmė gyventi vyriškį, jai būsianti gėda. Tačiau pavyko įkalbėti.

Liepos 28 d., ketvirtadienis

Pašto sunkvežimis 18 val. atveža mane su daiktais į Krivošejiną. Bobutė pasitiko labai šaltai ir supratau, kad jau nenori manęs priimti. Leidžia laikinai daiktus iškrauti koridoriuje, todėl dėžių neišpakuoju. Senutė aiškina, kad dukra liepusi nepriimti. Argumentai tie patys: ką žmonės kalbės?

Liepos 29 d., penktadienis

Iš pat ryto toliau ieškau buto. Surandu Dzeržinskio gatvėje. Senutė katalikė, latgalė, po ilgų derybų, ypač sužinojusi, kad esu kunigas, sutiko priimti, bet sakė dar pasitarsianti su dukra. Galutinį atsakymą pasakysianti rytoj. Širdyje tapo lengviau. Planuoju, kaip atsigabensiu daiktus.

Liepos 30 d., šeštadienis

Mano dideliam liūdesiui, latgalė butą atsakė. Dukra jokiu būdu nesutinka. Priežastis vis ta pati: ką žmonės pasakys. Savijauta labai prasta; jaučiuosi pažemintas ir niekam nereikalingas. Bet tai naudinga mano puikybei gydyti.

Vis dėlto Pionierskajos g. 3 namo savininkė, pasikalbėjusi su kita dukra, apsisprendė mane priimti, nors leido įsikurti tik siaurame koridoriuje. Bandau sutilpti į jo gale atitvertą „kambarį", maždaug 2 x 2 metrų dydžio. Koridoriuje stovi lova, stalas, sienos apkabinėtos moteriškais drabužiais. Susinešu savo dėžes, susikraunu ant grindų ir vos lieka vietos apsisukti.

Vakare atvažiuoja Vladas Lapienis. Ir džiaugsmas, ir rūpestis, kaip reaguos šeimininkė, kai dar nespėjau įkelti kojas, o jau svečiai lankosi. Lapienis atvyko ne tuščiomis rankomis, bet nešinas būtiniausiais daiktais. Pats buvęs tremtyje, gerai žinojo, ko tremtiniui labiausiai reikia.

Liepos 31 d., sekmadienis

Visą dieną su Vladu vaikštinėjomės Obės pakrantėmis ir daug kalbėjomės. Klausiausi apie Lietuvą ir tos žinios buvo tokios mielos, ypač apie augančios laisvės nuotaikas. Negalėjau nesižavėti Vlado giliu vidiniu gyvenimu.

Vienu momentu vos nelikome atkirsti nuo kranto. Staiga Obės lygis taip pradėjo kilti, kad vanduo pradėjo tekėti ten, kur iki šiolei buvo sausuma. Skubėjome bristi per vandenį, kad neliktume saloje vidury upės.

Rugpjūčio 1 d., pirmadienis

Svečią išleidžiu į namus ir einu į paštą. Mane pristato mokiniu prie vienos iš darbo išeinančios jaunos laiškanešės. Ji skirsto laikraščius bei laiškus, o aš stebiu; paskui tris valandas kartu išnešiojame po namus.

Rugpjūčio 2 d., antradienis

Šiandien jau aš nešu sunkoką krepšį, nes laikraščių tiek daug, kad visi net netelpa. Mano būsimame aptarnavimo rajone yra penkios pašto dėžės, iš kurių paimu laikraščius ir susikraunu į savo krepšį. Pradėjau net abejoti, ar pajėgsiu dirbti.

Rugpjūčio 3 d., trečiadienis

Jau išnešioju ir pensijas. Lijo ir mano guminiai batai nugraužė kelias pūsles. Tai niekis, užgis.

Aptarnaujamas rajonas gana keblus, ne visad įsimenu, nuo kur ir į kur reikia pasukti, o mano mokytojai terūpi kuo greičiau baigti darbą.

Vakare telefonu kalbėjausi su seserimis, gyvenančiomis Kybartuose. Girdimumas buvo puikus, o naujienos dar geresnės.

Rugpjūčio 4 d., ketvirtadienis

Išnešiojus laikraščius išsikvietė pašto viršininkas ir pasakė, kad aš laiškanešiu negalėsiąs dirbti. Išvis ryšių mazge esu nepageidaujamas, nes nesutinkanti „valdyba". Neklausiau, kas toji valdyba, nes man ir taip buvo aišku, kad čekistams reikia mane laikyti toliau nuo ateinančių laiškų skirstymo, nes juos norės kontroliuoti.

Taigi ir vėl bedarbis. Tačiau mano kapitonas Ovsianikovas – pareigingas valdininkas, toliau ieško man darbo ir jį suranda. Krivošejine yra toks fabrikėlis, vadinamas „Kliuška“, kur gaminamos ledo rutulio lazdos. Šioje „kliuškoje“ aš turėsiu dirbti prie obliavimo staklių.

Rugpjūčio 5 d., penktadienis

Sulaukiau svečių iš Kybartų. Mano ištikimi parapijiečiai Norkus ir Griškevičienė surado mane ir Sibire. Labai daug papasakojo apie parapiją, kurioje yra daug susiskaldymo. Dabartinis klebonas užėmęs kitokią liniją ir mano bičiuliai su juo nesutaria. Kaip negera, kad tai vyksta, nes iš susiskaldymo nauda tik velniui. Parapijiečiai norėtų, kad grįžčiau į Kybartus, bet tai visiškai nerealu.

Rugpjūčio 8 d., pirmadienis

Svečiai išvažiuoja namo, o aš pradedu dirbti „kliuškoje“. Pristatė prie staklių, turėsiu obliuoti lazdų kotus. Dideliame ceche nuo ūžiančių staklių nežmoniškas triukšmas ir debesys dulkių; darbas daug bjauresnis nei lageryje. Bet teks priprasti ir prie tokių sąlygų. Viešpatie, priimk šį kryželį.

Rugpjūčio 10 d., trečiadienis

Iškvietė kapitonas Ovsianikovas ir atidavė iš lagerio persiųstus mano pinigus.

Darbe labai pavargstu. Skauda operuotą vietą, nes visą dieną reikia nuo vienų staklių prie kitų nešioti lazdų ryšulius. Chirurgas buvo perspėjęs, kad jei kilnosiu sunkius daiktus, gali ištikti recidyvas. Kaip bus, taip bus, nes geresnės išeities nematau; jei reikės, vėl operuos.

Rugpjūčio 12 d., penktadienis

Vakare apsilankė kapitonas Ovsianikovas pasižiūrėti, kaip gyvenu.

Šv. Mišias aukoju visai panašiai kaip lageryje, tik mano „kambarys“ mažesnis ir vargingesnis už kalėjimo kamerą.

Rugpjūčio 15 d., Žolinė

Vėlai vakare atvažiavo mano jaunimas iš Kybartų: Romas, Rimantas, Dalia, Renata ir sesuo Virginija. Palikau juos dar vaikus, o dabar visi išaugę. Kaip gaila, kad mažai bus laiko kalbėtis, nes dieną reikės dirbti.

Rugpjūčio 16–18 d. Dieną praleidžiu darbe, o likusį laiką su svečiais. Kunigui gera suvokti, kad tai, kas buvo įdėta į vaikų širdis, duoda gražius vaisius.

Rugpjūčio 19 d., penktadienis

Per pietus išlydžiu jaunimą namo ir sutinku kitus svečius – buvusius parapijiečius Matulaičius su sūnumi ministrantu ir jo draugu. Neapleidžia rūpestis, kaip reaguos mano bobutė dėl tiek svečių.

Rugpjūčio 20–21 d. Laisvos nuo darbo dienos, todėl turiu daugiau laiko bendrauti. Mano maži ministrantai užaugę. Pietų metu atplaukia „Raketa", palaiminu svečius ir jie iškeliauja pirmiau į Novosibirską, paskui į Lietuvą. Po svečių širdyje visuomet lieka liūdesys.

Kasdien gaunu po kelis laiškus, kai kada ir keliolika. Po darbo daug laiko užima laiškų rašymas, nes norisi visiems padėkoti ir bent kelis sakinius parašyti apie save.

Rožinio keturias dalis kalbu darbe per poilsio minutes, pakeliui į darbą ir grįždamas namo. Matau, kad dvasinis gyvenimas kenčia, bet nesugebu daugiau ką padaryti.

Rugpjūčio 26 d., penktadienis

Iš Novosibirsko atvažiuoja ses. Gema Stanelytė, apaštalaujanti tarp vokiečių katalikų su vokiete Olga. Mano namo šeimininkė esant svečiams Mišiose dalyvauja, o kai išvažiuoja, nedalyvauja.

Rugpjūčio 27–28 d. Nedarbo dienos praverčia ir kūnui, ir sielai: pailsiu, paskaitau, atsikvepiu nuo įtampos. Tik gaila, kad dažnai susirenka šeimininkės dukros su vaikais. Tada klegesys ir nieko rimto neįmanoma nuveikti.

Rugsėjo 2 d., penktadienis

Aplankė trys Šventosios Šeimos kongregacijos seserys iš Kapsuko: dvi Genutės ir Donata. Buvo įdomu apie daugelį įvykių išgirsti alternatyvią nuomonę. Sužinojau, kad kelios seserys, kurios man talkino leidžiant „Kroniką", pasitraukė iš šios kongregacijos. Jos turėjo labai sunkų pasirinkimą: ar tęsti darbą „Kronikos" leidime ir pasitraukti iš kongregacijos, ar palikti „Kroniką". Atsakingi kunigai patarė šioms seserims „Kronikos" nepalikti.

Rugsėjo 6 d., antradienis

Vėlų vakarą į duris pasibeldė trys mieli kunigai: Algimantas Keina, Vaclovas Stakėnas ir Jonas Matulionis. Man tikra šventė – daugybė naujienų ir įspūdžių.

Rugsėjo 7 d., trečiadienis

Direktorius leidžia tris dienas neateiti į darbą, todėl esu laimingas, kad bus galima su svečiais žmoniškai pabendrauti. Jie apsigyveno Krivošejino viešbutyje, todėl vakarais čia ir koncelebruojame šv. Mišias.

Rugsėjo 9 d., penktadienis

Perpiet svečiai išplaukia į Novosibirską. Vėl lieku vienas su savo mintimis ir, žinoma, su Viešpačiu.

Rugsėjo 16 d., penktadienis

Naktimis pradėjo labai skaudėti rankas. Gydytojo išrašytos ampulės mažai ką padėjo. Kreipiausi pakartotinai ir sutarėme, kad pirmadienį gulsiu į ligoninę.

Rugsėjo 19 d., pirmadienis

Antrą kartą atsiduriu Krivošejino ligoninėje. Vakare per pokalbį telefonu su artimaisiais iš Kybartų sužinojau, kad TSRS Aukščiausiasis teismas pripažino mane teisingai nuteistu ir kreipėsi į TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą, kad būčiau paleistas į laisvę. Atsirado reali viltis, jog mano tremtis greitai baigsis.

Rugsėjo 25 d., sekmadienis

Palikau ligoninę. Sveikata ženkliai pagerėjo. Mane kuravęs gydytojas, aršus bedievis, atrodo, susisiekė su mano „šefais" saugumiečiais ir paliko slogų įspūdį. Kartą net išdrįso pasakyti: jei jums skauda rankas tik naktį, tai gal psichinė priežastis...

Spalio 16 d., sekmadienis

Laiškanešys atnešė telegramą: ses. Nijolė sveikina su laisve. Spalio 12 d. TSRS AT Prezidiumas atleido mane nuo tolesnio bausmės atlikimo. Naujiena nudžiugina, bet tik dalinai. Kodėl nereabilitavo?

Spalio 17 d., pirmadienis

Darbe pasakiau apie bausmės panaikinimą ir kad į darbą neateisiu.

Vakare prisistatė čekistas Boženovas ir klausė, kas atsitiko, kad nepasirodžiau darbe. Paaiškinau padėtį, bet čekistas liepė dirbti. Pasakiau, kad tikrai nedirbsiu, ir jis nusileido.

Per telefono pokalbį su Kybartais sužinojau, kad spalio 14 d. „Vakarinės naujienos" paskelbė LTSR prokuroro Sabučio interviu, iš kurio ir paaiškėjo apie kelių tremtinių – manęs ir Balio Gajausko – išlaisvinimą. Prie Vilniaus katedros žmonės tęsia bado streiką, kad būtų išlaisvinti sąžinės kaliniai.

Spalio 21 d., penktadienis

Aplankiau senutę latgalę. Pasirodo, kad ligos metu pas ją buvo atvykęs lietuvis kunigas, suteikęs visus sakramentus. Ačiū Dievui. Buvau pasirengęs pasiūlyti savo patarnavimą.

Kai užsiminiau savo šeimininkei apie tikėjimo pagilinimą, pamačiau, kad šis klausimas jai ne prie širdies. Vokietė iš Tomsko įrašė net į magnetofono juostą vokiškus poterius, bet senutė nepanoro teisingai išmokti. Tiek jos tikėjimo belikę.

Pasisiūliau kaimynei ortodoksei, jei norėtų išpažinties ir Komunijos. Pažadėjo ateiti, bet neatėjo.

Spalio 24 d., pirmadienis

Rytą paskambinau čekistui Boženovui. Atsakė, kad dokumentai dar neatėję. Atostogauju toliau.

11 val. atvažiavo milicijos įgaliotinis ir pavežė pas kapitoną Ovsianikovą. Kapitonas buvo piktas ir sakė, jog nori barti.

– Už ką? – paklausiau.

– Kodėl nedirbate?

Paaiškinau, kad Lietuvos prokuroras Sabutis visai Lietuvai paskelbė, jog spalio 12 d. TSRS AT Prezidiumas pakeitė mano tremtį į laisvę, todėl išgirdęs šią žinią nustojau dirbti ir ruošiuosi kelionei į namus. Kapitonas mygo, kad aš vis tiek turįs dirbti. Atsakiau, kad savo noru dirbti neisiu, o jei verčiate, paklusiu, bet tai labai blogai skambės pasaulyje. Ovsianikovas smarkiai

susijaudino ir pradėjo pyškinti: „Į Sibirą atvažiuos dar daug lietuvių! Čia vietos ir darbo užteks! Pažaidėme demokratiją ir ją užgniaušime! (Net rankos gestu parodė, kaip tai bus padaryta.) Vakar mačiau per televiziją, kas vyko Vilniuje (antroji Sąjūdžio suvažiavimo diena). Užteks mitingų!" Dar bandžiau pridurti, kad penketą metų buvau katorgoje ir prieš išvažiuojant, manau, tiktų leisti man pailsėti. Kapitonas atšovė, jog tremtyje aš ir taip mažai dirbau. Ir mano operacija buvusi nereikšminga.

Pažadėjau rytoj nueiti į darbą. Kapitonas prasitarė, kad ryšių mazge man dirbti neleido saugumas.

Spalio 25 d., antradienis

Vakare sulaukiau mielų svečių. Kun. Jonas Boruta ir Saulius Kelpšas atvyko manęs parsivežti, bet, deja, aš dar turiu likti čia. Papasakojo apie Sąjūdžio suvažiavimą ir apie Bažnyčios padėtį. Kadangi Sauliui šeštadienį reikia būti darbe, sutarėme, kad rytoj jis grįš atgal, nes skrydžiui į Maskvą labai sunku gauti bilietus.

Spalio 26 d., trečiadienis

12 val. išleidau Saulių; atbėgau iš darbo tiesiai į autobusų stotį. Dieve, laimink!

Spalio 27 d., ketvirtadienis

Kun. Jonui rūpi per Visus Šventus ir Vėlines būti Lietuvoje. Nėra prasmės manęs laukti, nes neaišku, kada ateis dokumentai. 16 val. išlydžiu kun. Joną.

Spalio 28 d., penktadienis

Apie 20 val. grįžęs iš pirties radau milicijos kapitoną. Jis pranešė, kad jau yra atėję dokumentai iš Prezidiumo.

Spalio 29 d., penktadienis

Nuvykau į milicijos skyrių. Pasveikino saugumietis Boženovas. Kapitonas Ovsianikovas parašė pažymą, kad esu AT Prezidiumo „pomilovan" – atleistas nuo tremties.

Greitai pasisekė išsiregistruoti. Fabriko direktoriui palikau pareiškimą, kad išeinu iš darbo. Pašte paprašiau mano korespondenciją persiųsti į Lietuvą.

Vakare paskutinį kartą ėjau Obės pakrante kalbėdamas rožinį. Šalo ir pūtė nemalonus vėjas. Ir miela, ir rūsčiai svetima ši pakrantė ir už Obės besidriekianti taiga.

Spalio 30 d., šeštadienis

Senutė Vera su grauduliu išlydėjo mane į Tomską. Prieš pietus sąlyginai pakrikštijau vieną rusę. Akyse buvo džiaugsmo ašaros. Atliko išpažintį ir priėmė Komuniją.

Po pietų šeimininkės sūnus savo automobiliu pavėžino į Tomską. Bilietą gavau tik lapkričio trečiai dienai.

Spalio 31 d., sekmadienis

Tomske pavyko prisiskambinti į Vilnių; pranešiau, kada atvyksiu į Maskvą. Aplankiau čionykštės parapijos komiteto pirmininką ir jam pasakiau, kad rytoj ir poryt noriu aukoti Mišias bažnyčioje. Leido neatsiklausęs įgaliotinio. Kaip gerai, kad per Visus Šventus ir Vėlines Tomsko katalikai turės šv. Mišias.

Atsinaujino skausmas nugaroje. Bijau, kad įtemptos dienos dar labiau nepablogintų padėties. Dieve, Tau geriau žinoti, kas man reikalingiausia.

Lapkričio 1 d., Visų Šventųjų šventė

Katalikų bažnyčia įrengta paprastame sibirietiškame name. Viduje gana jauku. Prieš Mišias išklausiau kelių vokietaičių ir lenkių išpažintis ir pirmą kartą po 5,5 metų pertraukos aukojau Mišias prie normalaus altoriaus. Kalbėjau apie Bažnyčios šventuosius, kankinius, apie susirinkusiųjų (kažkada į čia atitremtų) vargus, nedalią. Pagyriau už išlaikytą tikėjimą. Moterys šluostėsi ašaras. Prašė, kad likčiau čia dirbti. Labai gaila šių žmonių, neturinčių nuolatinio kunigo. Novosibirsko klebonas atvažiuoja kas mėnesį vienai savaitei, bet jie norėtų nuolatinio kunigo. Tikroji bažnyčia iš katalikų atimta, joje buvo įrengtas planetariumas, o vėliau kino salė.

Senyva vokietė, pas kurią apsistojau, pasakojo, kaip 1929 metais jos tėvus vertė stoti į kolūkį. Tėvui atsisakius viską atėmė. Tada tėvas su dešimčia vaikų išvažiavo Kaukazo kryptimi. Duonos nė gramo nebuvo. Mažesnieji vaikai eidavo elgetauti: vienur išvydavo, kitur duodavo duonos gabalėlį. Geležinkelio stotyse savaitėmis miegodavo prie geležinkelio bėgių, nes

važiuojančiųjų buvo daugybė. Šitaip bastytis elgetaujant teko šešerius metus, kol tėvas, neradęs kitos išeities, su vaikais grįžo į savo namus ir įstojo į kolūkį.

Lapkričio 2 d., Vėlinės

Į bažnytėlę susirinko apie penkiasdešimt senučių ir trys vyrai. Aukojau trejas Mišias, vienas – už stalinizmo aukas. Pasakiau trumpą pamokslą.

Atsisveikinant moterys su ašaromis prašė atvažiuoti dirbti į Tomską.

Lapkričio 3 d., ketvirtadienis

10.20 val. išskridau į Maskvą. Oro uoste pasitiko ses. Nijolė Sadūnaitė, kun. Glebas Jakuninas, Ana Sanikova ir kiti maskviečiai. Vladas Lapienis tik vėliau mus surado. Kokie geri žmonės ir kaip jie manimi rūpinosi! Vakare traukiniu išvykau į Vilnių.

Lapkričio 4 d., penktadienis

Nubudau labai anksti. Artėjo jaudinančios akimirkos. Vilniaus geležinkelio stoties perone pamačiau minią laukiančių žmonių su trispalvėmis rankose. Išvydau daug brangių veidų. Daugelio akyse mačiau džiaugsmo ašaras, pats jas irgi sunkiai tvardžiau. Po trumpo pasisveikinimo su giesmėmis nuėjome į Aušros Vartus. Koncelebracinėse Mišiose dalyvavo kunigai Robertas Grigas, Jonas Matulionis SJ, Vaclovas Stakėnas ir Juozas Poderis MIC. Pamoksle kalbėjau apie žmogaus tikėjimo pamatą – tikėjimą į Dievą. Po Mišių dėkojau visoms veronikoms ir simonams kirėniečiams, kurie savo maldomis ir laiškais lydėjo mane per kalinimo ir tremties metus.

Po pusryčių aplankėme katedrą. Šalia jos pasistatytoje palapinėje badavo būrelis žmonių, reikalaudami visų kalinių ir tremtinių išlaisvinimo. Padėkojau jiems už solidarumą.

Pakeliui į Kauną Kaišiadoryse aplankiau kardinolą Vincentą. Sutiko labai šiltai. Vakare pas mano brolį Joną susirinko giminės.

Lapkričio 5 d., šeštadienis

Iš Kauno atvykau į Vilkaviškį ir nakvojau pas Brilius. Su šia šeima buvau artimai susibičiuliavęs, kai dirbau Vilkaviškio parapijos vikaru. Rytoj laukia nelengva, bet labai brangi diena – susitikimas su savo parapijiečiais.

Lapkričio 6 d., sekmadienis

Kybartų bažnyčios šventoriuje mane pasitiko parapijiečiai su trispalvėmis ir džiaugsmo ašaromis. Mišių metu kalbėjau: „Šiandien noriu pasakyti žodį ir tiems, kurie norėjo, kad daugeliui metų dingčiau iš Lietuvos, kurie ruošė bylą ir paskui teisė – visiems atleidžiu, už visus meldžiuosi, visus myliu. Jie yra mano broliai ir seserys. Buvęs chaosas, tamsa daug ką suklaidino, žmonės buvo pasimetę, daugelio širdyse buvo be galo daug baimės. Paduokime vieni kitiems ranką – Lietuva yra mūsų namai. Kad ir kokie mes būtume – tikintys, netikintys ar komunistai, – visi esame lietuviai. Užmirškime, kas buvo vakar, išbraukime iš širdžių nuoskaudas, o savo jėgas atiduokime bendram tikslui: dirbti, kovoti, kad mūsų visų gyvenime būtų šviesiau ir gražiau."

Po Mišių – daugybė sveikinimų. Tiesiog buvo sunku viską sutalpinti į širdį.

Vėliau artimiausi žmonės susirinko pas Kybartuose gyvenančias seseris eucharistietes. Čia vyko labai džiaugsmingas susitikimas su daugeliu brangių žmonių. Vakare susitikau su Kybartų vaikais ir jaunimu.

Lapkričio 7 d., pirmadienis

Šiandien man sukanka lygiai 50 metų.

Aukojau Mišias už kariuomenėje nužudytą buvusį ministrantą Griškaitį. Namuose pas Griškaičius jaunimas giedojo, aš šį tą papasakojau apie savo odisėją nelaisvėje.

Lapkričio 8 d., antradienis

Kauno arkivyskupijos ordinaras vysk. Juozas Preikšas pasiūlė man Vilkaviškio parapiją. Pasiūlymas daug džiaugsmo nesukėlė: parapija šalta, bažnyčia maža, tačiau jei į ten paskirs, tebūnie Dievo valia.

Lapkričio 9 d., trečiadienis

Nuvykau į Indūrą Baltarusijoje susitikti su tėvais jėzuitais pas kun. Kazimierą Žilį SJ. Tėvas J. Danyla jau visai be sveikatos, tėvas Jonas Lauriūnas, kaip ir anksčiau, labai produktyvus, o tėvas K. Žilys apsikrovęs religinėmis videokasetėmis; jas daugina ir platina.

Lapkričio 10 d., ketvirtadienis

Josvainiuose dalyvavau kunigų susitikime. Dalyvavo kan. B. Antanaitis, tėvas J. Zubrus, kun. L. Kalinauskas. Kan. Antanaitis susirūpinęs dėl sekmadienį vyksiančio Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio posėdžio Konstitucijos klausimu.

Lapkričio 11 d., penktadienis

Vakare susitikau su vysk. J. Steponavičium. Nuostabiai gyvai į viską reaguoja ir sprendžia, net pavydas ima. Tik gaila, kad neskuba užimti Vilniaus arkivyskupijos sosto.

Lapkričio 12 d., šeštadienis

Penkias valandas praleidau Lietuvos blaivininkų konferencijoje Vilniaus katedroje. Buvo daug drąsių kalbėtojų ir daug sveikų pasiūlymų. Pakvietė ir mane kalbėti; sutiko su ilgais aplodismentais.

Visur reikia būti pasitempusiam, o norėtųsi visai atsipalaiduoti ir pailsėti.

Vilniaus katedroje įvyko konferencija vysk. M. Valančiaus blaivybės akcijos 130 metų sukakčiai paminėti. 12 val. prie uždarų katedros durų kardinolas V. Sladkevičius, vyskupai, kunigai ir minia tikinčiųjų dalyvavo šv. Mišiose už blaivią Lietuvą. Pamokslą pasakė Telšių vyskupas A. Vaičius. Konferencijos metu įsisteigė LPS Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdis.

Lapkričio 13 d., sekmadienis

Sumos Mišias aukojau Simno, o vakaro – Alytaus Angelų Sargų bažnyčioje, kur prabėgo mano pirmieji treji kunigystės metai. Abiejose bažnyčiose buvo susirinkę labai daug tikinčiųjų, įvyko daugybė sveikinimų ir mielų susitikimų.

Lapkričio 14 d., pirmadienis

Kiekvieno mėnesio 13 dieną į Šiluvą atvyksta daug tikinčiųjų melstis už Bažnyčią ir Lietuvą. Per Mišias kalbėjau apie aukos gyvenimą.

Lapkričio 15 d., antradienis

Lazdijuose susitikau su veikliais Vilkaviškio vyskupijos kunigais. Ačiū Dievui, kad šis jų būrelis išsilaikė.

Čia mane pasiekė žinia, kad esu skiriamas klebonu į Kybartų parapiją. Geriau ir negalėjau tikėtis: galėsiu toliau tarnauti tikintiesiems, su kuriais susiejo ir 8 metų tarnystė, ir dvasinis palaikymas per nelaisvės metus.

Lapkričio 20 d., Kristaus Karaliaus atlaidai Krikštonyse

Kaip gera po nelaisvės aplankyti gimtąją parapiją ir artimuosius.

Lapkričio 24 d., ketvirtadienis

Valdžios sprendimu tikintiesiems pagaliau grąžinta Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčia.

Atgautoje šventovėje, gausiai dalyvaujant uostamiesčio katalikams, lapkričio 25 d. atlaikytos pirmos šv. Mišios. Jas aukojo vysk. A. Vaičius, Telšių vyskupijos dekanai ir Klaipėdos dekanato kunigai.

Gruodžio 24 d. Kūčias valgiau pas seseris eucharistietes Kybartuose, Čiapajevo g. 19. Šios seserys po mano arešto nešė visą „Kronikos" leidybos naštą.

Gruodžio 25 d. Šv. Kalėdas švenčiu jau Kybartuose. Šlovė Viešpačiui už dvidešimt metų, kurie buvo pilni ne tik vargo, bet ir žmonių idealizmo bei pasišventimo kovoti už laisvę.

A M D G

Asmenvardžių rodyklė

A
Abraitis, Kostas 225
Abraitytė, Rima 152
Adomaitis, Juozas 145,
Adomaitis, Pranas 82, 92, 288, 290
Albavičius, Rimas 280
Aleksaitė, Marytė 219
Aleksandravičius, P. 282
Alesius, Jonas 119
Aliulis 88
Ambrasas, Kazimieras 60, 62, 64, 68, 80
Ambrasas, Konstantinas 18, 23, 28, 167
Andersonas 331, 332, 338,
Andropovas, Jurijus 204, 241, 242, 246
Andziulis, Vytautas 187
Aničas, Jonas 94, 179
Anilionis, Petras 139, 149, 150, 152, 153, 156, 157, 158, 160, 163, 164, 169, 170, 185, 193, 207, 209, 210, 213, 232, 237, 239, 249, 250, 286, 287, 294
Antanaitis, Bronius 22, 151, 201, 384,
Anužis, Stanislovas 134
Ardzijauskas, Juozas 203, 245
Arrupe, Pedro 135
Astaška 204

B
Babarskaitė 38, 53
Babianskaja, Elena 183
Babrauskas, Boleslovas 89, 90
Bacevičius, Juozas 187
Bagdonas, Gediminas 186
Bagdonovas 170
Bakšys, Povilas 25, 60
Bakučionis, Jurgis 84, 89, 97, 160, 161, 258, 278, 292, 293, 300
Baleišis, E. 51
Balčiūnas, V. 181, 184
Baliūnaitė, Birutė 153
Baliūnas, Feliksas 178
Balsys, A. S. 91,
Baltinas 244
Baltraitienė, Jadvyga 115
Baniulis, Algis 236
Banys, Eugenijus 69
Bankauskas 111
Baranauskas 174
Barasevičius, A. 245
Baskas, Marius (tikr. Iešmantas, Gintautas) 136 Baumila, V. 264, 288
Baumila, V. 289
Bengschas, Alfredas (Bengsch, Alfred) 95, 164
Bičiušaitė, Kleopa 44
Bičkauskas, Egidijus 245, 252
Bieliauskienė, Jadvyga 292
Bilius, Vladas 35
Bitinas, B. 268
Blažys Romualdas 19, 20, 347
Blažukas, Petras 134
Blynas, Gediminas 168
Bogušis, Vytautas 125, 213
Bonner, Jelena 145
Boruta, Jonas 234, 253, 271, 380
Boženovas 378, 380
Brazdeikytė, Laima 152
Brazdžionis, Bernardas 131
Brazys 21
Brežnevas, Leonidas 41, 42, 45, 46, 47, 49, 55, 57, 59, 60, 62, 102, 103, 125, 155, 236, 238
Brilienė, Ona 34, 35, 42, 53, 60, 64, 71, 80,
Brilius, Jurgis 29
Briliūtė, Birutė 183, 189, 203, 213, 218, 247, 248
Bubnys, Prosperas 41, 47, 49, 63, 64
Bulachas, Eduardas 238
Bulevičius, Gediminas 134
Bulgakovas, Michailas 181, 267
Bulučevskichas, Aleksandras 111
Burauskienė, A. 120
Burkutė, Stasė 219
Butkevičius, Povilas 117
Butkus 78
Butkus, Viktoras 104, 106, 231
Buzaitė, Janina 18, 113, 129
Buzas, Povilas 170, 173, 178, 184, 187, 189, 190, 191, 192, 201, 204, 212
Buzas, Raimondas 192
Buzienė, Ona 192

C
Cibulskas, J. 183
Cidzikas, Petras 112, 207
Civilis, Pranas 134
Chodorovič, Tatjana 78, 98
Chruščiovas, Nikita 193

Č
Čechanavičius, A. 112
Čekenis 170
Čepėnas, Juozapas 209
Černiauskas, Ričardas 119
Česnauskienė, Irena 213
Čėsnienė 72
Čibiras, Kazimieras 267
Čiukovskaja, Lidija 145

D
Dainauskaitė 93
Dalgėda, Rimas 134
Danyla, Jonas 18, 20, 32, 34, 48, 202, 221, 234, 236, 244, 383
Daugalas 184, 190, 192
Daugėla 70
Daugėla, Kazimieras 134
Degutis, Česlovas 119
Degutis, Vaclovas 145, 167, 182,183
Deltuva, Albinas 145, 167, 185
Dėnas, Vytautas 106
Dirvonskis, J. 107, 203, 221, 272, 289, 300
Ditkus 100
Dobrovolskis 153
Dolyninas 310
Donelaitis, Kristijonas 152, 194, 203, 221
Dovydaitis, Gvidonas 71, 145, 167
Dranginytė, Ona 180, 195, 259, 260, 265, 271, 311, 313, 315, 316, 318, 319, 321, 322, 324, 330, 332, 336, 338, 368, 369, 370, 371
Dubauskaitė 203
Dubčekas, Aleksandras (Dubček, Alexander) 20
Dudko, Dimitrijus 154, 170, 181, 183, 188, 194, 223, 256, 259, 261, 267, 288, 313, 359
Dulskis, Romualdas 134
Dumbliauskas, Petras 25, 30, 56, 60, 82, 92, 145, 167, 288, 290
Dumbrytė, Irena 132, 133
Dvarionas, Balys 188
Dzekunskas, Jonas 79
Džonsonas, Lindonas (Johnson, Lyndon) 14

E
Eitmanavičiūtė, J. 66
Evely, Louis 57
Ezavas (Esavas) 158

F
Ferensa, Petras 236
Filskovas, Folke 261
Filskova, Marija 261
Finkelšteinas, Eitanas 116
Frankas, S. 181

G
Gajauskas, Balys 83, 130, 132, 168, 178, 187, 379
Gajauskas, K. 147
Galvydis, Steponas 70,
Gardauskas 79
Garuckas, Karolis 62, 87, 103, 116, 124, 125, 151, 154, 274
Gavenauskas, Algirdas 134
Gavėnaitė, Monika 49, 182, 203, 213, 246, 290
Gavėnas 189, 190, 196, 197, 250
Gelgota, Vincentas 105
Genutis, Algis 134
Germanavičius 122
Giedraitis, Juozapas 209
Gintvainytė, Valė 152
Gimbutas, Justas 176, 177, 186
Girnius, Juozas 267
Gylys, Algis 100, 206
Gylys, Antanas 134
Glaveckaitė, Edita 273
Gluoksnys, Vytautas 218
Gluoksnytė, Audronė 218
Gofmanas, Aleksandras 179, 186
Gogbaidzė 346
Gorbačiovas, Michailas 316, 317
Goretojus 346
Grauslys, Alfonsas 172
Grauželis, Algis 280
Gražienė, Vanda 58
Gražys, Juozas 49, 77, 82, 86, 290
Gražulis, Antanas 145, 174, 178, 184, 192, 210, 228, 244, 371
Griadelis, Ivanas 368
Grigaitis, A. 282
Grigaitis, J. 52
Grigas, Pranas 69
Grigas, Robertas 220, 229, 232, 372, 382
Grigorenko, P. 97
Grinkevičius, Antanas 111
Griškaitis 383
Griškaitytė, Rita 152, 176
Griškaitytė, Roma 152
Griškevičienė 375
Griškevičius, Petras 104, 131, 135, 162, 204, 208, 225, 226, 228, 236, 238, 257, 286, 297
Gromyka, Andrejus 75
Gudaitis, Aldonas 182
Gudaitis, Algis 182
Gudanavičius, Gustavas 75, 182, 288
Gudžiūnas 287
Gutauskas, Algirdas 147,
Guževičienė, J. 283
Gviniašvilis, Tarielis 312, 346

H
Hitleris, Adolfas 147, 158

I
Iešmantas, Gintautas 202, 203, 204
Ignotas, M. 97, 197, 254, 293
Ivanauskas, J. 81
Ivanauskas, Jonas 134
Ivaškevičius, Jonas 182
Istominas 87

Y
Yla, Stasys 267
Ylius, Antanas 74

J
Jagminas, Leonardas 234
Jakimavičius, Antanas 284
Jakimavičius, Leonas 284
Jakovlevas 140, 141
Jakubonytė, Stasė 219
Jakuninas, Glebas 110, 154, 166, 167, 196, 260, 276, 288, 346, 382
Jakutis 129
Jalinskas, Vincentas 167, 174, 175, 176, 201, 202, 288
Jančiauskas, P. 37, 52, 53, 54, 87, 88, 282, 283
Jankauskienė 229
Jankus 75, 149
Janulis, Anastazas 170, 173, 179, 184, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 200, 201, 204, 223, 265, 275, 291
Januška, Vincas 280
Jarym-Agajev, Jurij 145
Jasiulaitis, Donatas 134
Jasiūnaitė, Stasė 117
Jaugelienė, Monika 271
Jaugelis, Virgilijus 40, 45, 73, 77, 82, 83, 84, 85, 88, 134, 145, 167, 171, 175, 176, 178, 181, 185, 217, 265, 266, 267, 268, 271, 273, 275, 278, 286, 290, 291, 297, 298
Jauniškis, Bronius 176, 221
Jaura, Nikodemas 21, 26, 282
Jermakovas 346
Jokubynas, Kęstutis 89, 101
Jokūbauskas, Antanas 110, 276
Jonas Paulius II 155, 193
Jonkus, Remigijus 134
Jucys, A. 194, 195, 197, 199
Judikevičiūtė, J. 203
Juknelevičius, Romas 284
Juozėnas, Eduardas 152, 153, 210, 249
Jurčiukonis, Edvardas 362
Jurgelaitis, E. 289
Juozumaitė, Stefanija 229
Juraitė, Audronė 153
Jurašas, Jonas 96

Jurgutis, Martynas 152
Jurevičius 170
Jurevičius, Mečislovas 99, 110, 178, 203, 211, 291
Jurienytė 72
Jurkštas 182
Juškauskaitė, Julija 93, 103

K
Kabelis, Vytautas 188
Kadys, Vytautas 119
Kairelis, Alfonsas 180, 182, 332
Kajackas 294
Kajeckas, Remigijus 69
Kalakauskas 169
Kalanta, Romas 54, 69, 71, 117
Kalinauskas, Leonas 200, 202, 288, 384
Kalinauskas, Petras 67
Kalistratova, Sofija 145
Kalvaitytė, Eugenija 220
Kamandulis, Karolis 202, 203
Kaminskienė, T. 120
Kapitančiukas, Viktoras 259, 260, 276, 288
Kaplun, Irina 145
Kapsukas 40, 45, 56, 60, 69, 74, 113, 129, 140, 141, 177, 182, 183, 245, 377
Karkockas 56
Karteris, Džimis (Carter, Jimmy) 118, 140, 262
Kašinas 112
Kauneckas, Jonas 119, 139, 145, 149, 152, 156, 164, 165, 173, 174, 192, 200, 214, 217, 229, 244, 245, 250, 253, 261, 288
Kavaliauskaitė, Ona 180, 189, 190, 197, 203, 265, 266, 267, 268, 271
Kazačkovas, Miša 307, 328, 338
Kazėnas, Stanislovas 134
Kazlauskas 247, 248
Kazlauskas, Algis 134, 210
Kazlauskienė 159
Keina, Algimantas 49, 70, 151, 185, 200, 213, 219, 244, 245, 261, 262, 288, 299, 378
Kelmeliai 218, 271
Kelmelienė, Danutė 271
Kelpšas, Saulius 213, 218, 380
Kempietis, Tomas 362
Kenedis, Džonas (Kennedy, John Fitzgerald) 14
Kerbelytė 203
Keršiūtė, Dana 168
Ketenčijevas, Ruslanas 328, 330, 338, 355
Kezys, Algimantas 188
Kezytė, Aldona 187, 188
Kildušis, Algirdas 134
Kleiza, Vytautas Antanas 67
KLimavičienė, Elžbieta 213
Klimavičius, Ignas 90, 94
Klimavičius, Juozas 134
Klimčiauskas 100
Kolgovas 107
Kopajevas 188
Kopelev, Lev 145
Kornikas 246
Kosyginas, Aleksejus 19, 25, 31, 43
Kovaliovas 242
Kovaliovas, Sergejus 63, 78, 82, 84, 87, 88, 98, 99, 168, 178, 187
Krikščiukaitis, Kastytis Petras 213
Krikščiūnas, Romualdas 65, 66, 78, 216
Krikštanas, Alfredas 114, 115
Kringelis, E. 239, 240
Kriščiūnas, Juozas 44
Krivaitis, Česlovas 25, 60, 147
Kryževičius, Kazimieras 372
Krūminis, Viktoras 66
Kudaba, P. 293
Kudirka, Simas 36, 37
Kudriašovas 89
Kukobacha 328, 338
Kulikauskas, B. 81
Kulvietytė, Liucija 168
Kuncevičiūtė, Magdalena 219,
Kunevičius, Lionginas 22, 82, 92, 119, 145, 153, 288, 290
Kuodytė, Julija 194, 195, 199, 213
Kupala, Ivanas 372
Kurojedovas 53
Kurtinaitytė, Teresė 233
Kuzminskas, Kazimieras 292

L
Labukas-Matulaitis, Juozapas 11, 15, 18, 22, 25, 40, 44, 65, 67, 80, 97, 110, 128, 154
Landa, Malva 145
Lapienis, Vladas 79, 102, 103, 107, 111, 121, 124, 127, 129, 130, 133, 137, 165, 168, 177, 178, 187, 212, 268, 291, 328, 355, 371, 374, 382
Lapinskas 174
Laskutovas 214
Lastauskaitė, J. 289
Lauraitis 239
Laurinavičius, Bronius 59, 60, 62, 73, 87, 125, 148, 185, 218, 219, 220
Lauriūnas, Jonas 151, 209, 219, 383
Lavutas, Aleksandras 87, 103, 111, 112, 145, 204
Lazarevičius, T. 92, 125, 259, 264
Lazutkinas 218
Lažinskas, Vytautas 59, 60, 239
Lengvenytė, Rita 245
Leščenko, V. 190
Lekajus, Laslo (Lekai, Laszlo) 163, 164
Leninas, Vladimiras 26, 80, 102, 177, 238, 253, 353
Lert, Raisa 145
Letukas 241
Lėsienė, V. 300
Liesis, Antanas 71
Linda, Stanislovas 119,
Liniauskas 264
Linkas, Aldas 280
Linkas, Kęstutis 280
Liubšys, A. 265
Liukinevičiūtė, Jolita 153
Livcak, Viera 145
Lygnugaris, Petras 43, 49
Loda, Antanas 12, 13, 37, 74, 174
Lukauskaitė-Poškienė, Ona 116, 169, 178
Lukinas 317
Lukminienė 122
Lukošaitis, Antanas 202
Lukšaitė, Stasė 95, 96, 103
Luzianinas 318

M
Maceina, Antanas 57, 166
Mackevičius, Antanas 165
Mačenskaitė, Genovaitė 183, 189, 190, 196
Mačiulaitienė 271
Mačiulaitienė, A. 299
Mačys, A. 289
Majboroda 317
Makarskis, Pranciškus 211
Maksvytis, Jonas 82, 95, 145, 167
Malinauskas 187
Mališkaitė, Bernadeta 184, 185, 186, 213, 242, 271
Mališkienė 271
Maniušis, Juozas 93
Marcinkevičius 86, 87, 92
Marciukevičius, Simutis 134
Mardosa, Br. 91
Markevičius, J. 56, 92, 102, 170
Marksas, Karlas (Marx, Karl) 177
Martinaitytė, Teklė 212
Masilionis, Algis 123
Masilionis, Pranciškus 56, 139, 199, 204, 299, 344, 366
Maskovcevas 338

Maslauskas 92
Matažinskas, S. 281
Matikaitytė, Genė 280
Matukevič, Petras 134
Matulaičiai 377
Matulaitis, Pranas 98
Matulevičienė, J. 120
Matulevičius, J. 180
Matulevičius, Juozapas 31, 37, 52, 87, 91
Matulionis, Jonas Kastytis 76, 108, 121, 127, 130, 202, 217, 225, 226, 227, 228, 229, 250, 269, 270, 286, 288, 291, 294, 378, 382
Matulionis, Teofilius 11, 267
Matulis, R. 66, 203
Matveičiukas 317
Maželka, Leonas 213, 228
Maželis, Petras 230
Mažonavičius, Liudvikas 231, 232
Mažrimaitė, Lina 152
Medonaitė, Z. 100
Medonas, Jonas 100
Medvedevas, R. 183
Meilus, Kazimieras 134
Meiman, Naum 145
Menčinskaitė, Zita 72
Menkeliūnienė 122
Merkevičius, V. 277
Merkevičiūtė, Vida 221
Merkys, Alfonsas 87
Merkys, Vytautas 50, 209
Meškauskaitė, D. 203
Meškelevičius 79
Mickevičius, Jonas 214
Mičiūnas, V. 75
Mikalajūnas, Stasys 145
Mikelis, Antanas 114, 115
Mikuckienė 182
Mikutytė, D. 281
Miliauskaitė, Nijolė 284
Miniotas 244
Misiulis, E. 91
Mišutis, Pranas 164, 165
Mocius, Algirdas 35, 157
Mockuvienė 303
Molis, Konstantinas 70, 73
Molotovas, Viačeslavas 158, 166, 178, 198
Montvila, Kazimieras 202
Morkuvienė, A. 122
Morkūnas, J. 147
Moskovcevas 346
Murnikovas 99
Muzikevičius, Gintautas 328

N
Naruševičius 326, 327
Našlėnas-Kerbelis, Petras 105, 109, 167, 179, 209
Navickaitė, Genutė (Genovaitė) 49, 105, 181, 184, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 196, 197, 201, 204, 230, 232, 274
Navickaitė, V. 289
Navickas, Z. 282
Nazarovas, Gani 318, 346
Neciunskas, Zigmas 16, 104, 106
Nekipielov, Viktor 145
Neniškienė 152
Niklus 326
Nikolajev, Evgenij 145
Niunka, Vladas 10
Niurka, Juozas 78
Norkus 375
Norkūnas 229
Norkūnas, Napoleonas 185
Novikovas, A. 160

O
Ogorodnikovas, A. 197
Olga 377
Orlickas, Petras 44, 49, 88
Orlovas 50
Orlovas, Vasilijus 111
Osipova, Tatjana 145
Ovsianikovas 367, 368, 371, 373, 375, 376, 379, 380

P
Pakštys, A. 38
Paliaukaitė, Genovaitė 183, 189
Paliūnas, Valentinas 114
Paltanavičius 108
Patriubavičius, Adolfas 83, 84
Pasiliauskas, Algis 202
Paulaitis, Petras 168, 178, 187, 200, 239, 240, 249
Paulauskas 286
Paulionis, Regimantas 201
Pavlovas 338, 368, 369
Pečeliūnas, Povilas 147, 168, 178, 187, 202, 203, 204
Pesliakas, V. 64
Petia 307, 308, 348, 349
Petkevičienė, Jadvyga 102, 178, 213
Petkevičius, Jonas 213
Petkevičius, Juozas 180, 182, 290, 291
Petkevičius, Marijonas 244
Petkus, Viktoras 116, 123, 125, 133, 136, 168, 178, 179, 187, 200, 372
Petniūnas, Algis 109
Petniūnas, Arvydas 109
Petraitis, Vladas 134
Petraitytė 122
Petrauskas 303
Petrauskas, Ignas 213
Petrenko Podjapolskaja, Marija 145
Petrikienė, Teresė 181, 197
Petronis, Povilas 73, 82, 83, 84, 116, 126, 290
Petruitis, Jonas 181
Petrunkevičienė, R. 280
Petruškevičius 80, 108
Pileckytė, Janina 183
Pilelis, V. 75, 77, 94, 123, 169, 178, 185, 242, 246, 250, 251, 259, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 290
Pimenas 164
Platerytė, Emilija 220
Pleskus, Z. 282
Pletkus, Juozapas 25
Plišauskienė 122
Plioraitis, Ignas 162, 167, 252
Pluirienė, Aldona 191
Plumpa-Pluiras, Petras 45, 47, 48, 49, 73, 82, 83, 84, 116, 124, 137, 168, 177, 178, 187, 191, 290
Počaitė, J. 299
Počaitė, Sigita 152
Poderis, Juozas 382
Popadiukas, Zorianas 242
Popovas 112
Povilionis, Vidmantas 66, 67, 95
Povilonis, Liudvikas 122, 154, 156, 158, 164, 217, 231, 232, 234, 250, 316
Pranskūnaitė, Ona 108, 111, 121, 124, 127, 130, 131, 137, 149
Pratkelis, Leopoldas 244, 249
Preikšas, Juozas 324, 383
Pridotkas, Alfonsas 19, 242
Pudzimskas, Motiejus 9, 15
Pukėnas, Kazimieras 87, 219
Purickienė, Angelė 102
Purlys, Petras 134
Pušinaitis, Gvidas 134
Puzonas, Rokas 372

R
Rabašauskas, Vladas 9
Račiūnas, Pranas 78, 96, 113, 119
Radzevičius 371
Ragaišienė, A. 203
Rainys 184, 185, 189, 195, 259, 264, 279, 280, 288, 289, 290, 291
Raišupis, Matas (tikr. Vladas Būtėnas) 182
Raižytė, Aldona 213
Ramanauskaitė, Angelė 162, 165, 190, 213
Raslanas, Petras 127, 132, 145, 146
Raškinienė, Danutė 74
Raškinis, Arimantas 74
Rauda, Petras 78
Raudys 170
Razmantas, Juozapas 246
Razvinavičius, Aleksandras 149, 150
Ražanskas, Juozas 61
Regelsonas, Levas 259, 261, 288
Reiganas, Ronaldas (Reagan, Ronald) 348
Reitelaitis, Jonas 343
Repšienė, Danguolė 218
Ribentropas, Joachimas (von Ribbentrop, Joachim) 158, 166, 178, 198
Rickevičius, G. 203
Rimaitis, J. 90
Rimkus 86, 94
Rogovas 27
Rožkalns, Janis 346, 361
Rudaitis, Izidorius 66
Rudis 129
Rudžionytė, Laima 182
Rugienis, Justas 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 25, 26, 27, 29, 34, 44, 50, 51, 54, 59, 62, 65, 66, 281, 283, 348
Rugys, Juozas 66
Rumiancevas 14
Rusakas 338, 346

S
Sabaliauskaitė, Irena 153
Sabutis, Liudvikas 379
Sacharovas, Andrejus 82, 95, 96, 97, 136, 145, 211, 290
Sadūnaitė, Nijolė 76, 79, 80, 82, 86, 89, 90, 94, 103, 106, 116, 120, 137, 168, 178, 181, 187, 190, 191, 192, 193, 203, 213, 268, 277, 278, 290, 291, 297, 382
Sadūnas, Jonas 85, 203, 249
Sakalauskaitė, Reda 153
Sakalauskas, Antanas 66
Salezas, Pranciškus 347
Samore, Antonio 103
Sanikova, Ana 382
Sapyginas 170
Sasnauskas 242
Sasnauskas, Julius 125, 167, 168, 178, 179, 187, 197, 198, 199, 200
Satajevas, A. 132
Saukaitis, Vidas 134
Sauliūnas, V. 58
Saunorius, Jonas 57, 58
Savickas, Marijonas 119
Savickienė, A. 289
Semaška, Vilius 77
Simutis, Liudas 117, 134, 155
Sinkevičius 107
Skeltys, Antanas 333, 343, 366
Skuodis, Vytautas 166, 168, 170, 176, 178, 187, 202, 203, 204, 275, 291, 328, 355
Sladkevičius, Vincentas 29, 38, 41, 43, 47, 57, 60, 79, 92, 123, 124, 139, 150, 151, 216, 217, 218, 219, 230, 234, 236, 291, 382, 384
Slibinskas 174
Slipij, Josifas (Slipyj, Josyf) 103
Solženicynas, Aleksandras 96, 97, 107, 112, 267
Sprindys, R. 229
Stabingis 100
Stakėnas, Vaclovas 145, 167, 200, 214, 250, 288, 299, 378, 382
Stakvilevičienė 109
Stalinas, Josifas 7, 34, 143, 147, 158, 193, 242, 343
Stanelytė, Jadvyga – sesuo Gema 30, 57, 191, 192, 194, 195, 197, 199, 200, 203, 204, 225, 269, 270, 275, 291, 377
Stankevičius, Vincas 119
Stankevičiūtė 107
Starkus, Vytautas 117, 118
Stašaitis, Jonas 73, 82, 83, 84, 100, 290
Statkevičius, Algirdas 169, 178, 179, 187, 193, 194, 200
Steponavičius, Julijonas 38, 41, 43, 49, 50, 93, 98, 123, 139, 147, 150, 151, 154, 158, 200, 201, 208, 216, 217, 218, 219, 222, 228, 230, 234, 237, 239, 247, 384
Steponavičiūtė, Teklė 67, 71, 213
Stėblys 338
Stimple, Josephas 337, 338
Stonkus 328, 331
Strakauskaitė, A. 131, 221
Strimaitis, Vaclovas 22
Striokaitė, Giedrė 184, 218
Striokas, Vidas 218
Strokatova (Karavanskaja), Nina 145
Stumbrytė, Irena 194
Subačius, Kęstutis 125
Subačiūtė, Marytė 231
Sudavičius, Bronius 69, 198, 199
Sukackienė 131
Survila, Jonas 78, 79
Suslavičiūtė, Algina 170, 192
Svarinskas, Alfonsas 78, 104, 107, 122, 133, 138, 139, 145, 149, 151, 160, 161, 162, 165, 174, 181, 184, 185, 192, 203, 204, 211, 212, 213, 214, 217, 225, 238, 239, 240, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 260, 263, 266, 270, 275, 283, 287, 288, 292, 326, 334, 337
Sviderskytė, Danutė 284

Š
Šafarevičius 267
Šakalienė, Genovaitė 190
Šakalys, Vladas 190
Šalna 70
Šaltis, Algimantas Anastazas 101, 110
Šapoka, Adolfas 292
Šapoka, Leonas 199, 200, 227
Šarakauskaitė, Ona 242, 271
Šatalovas 112
Šauklys, Viktoras 51, 52
Šepetys, Lionginas 237
Šeškevičius, Antanas 34, 35, 39, 40, 44, 47, 49, 75, 157, 244, 245, 276
Ševčenka, Olesis 346
Šichanovičius 318
Šileikis, Juozas 213
Šilkovas 346
Šioraitytė, Elė 153
Šlenfuktas, S. 248
Šlevas, Vladas 19
Šlimaitė, Birutė 152
Šmitaitė, Lina 109
Šturmanovas 373
Šukevičiūtė, Joana 183
Šukevičiūtė, Nijolė 203, 218
Šuliauskaitė, Elena 69, 86, 88, 90, 93, 100, 103, 106, 110, 114, 118, 119, 123, 194, 213
Šulskienė, L. 133
Šulskis, Pranciškus 219
Šutkevič, Jonas 134
Šviontek, Pranas 88

T
Tamašauskaitė, Roma 218
Tamašauskienė 10
Tamelytė, Rima 153
Tamkevičius 245

Tamkevičius, Sigitas 13, 24, 30, 53, 60, 82, 86, 92, 107, 138, 139, 142, 145, 153, 159, 160, 161, 167, 184, 185, 189, 192, 195, 203, 210, 213, 217, 224, 225, 228, 247, 250, 251, 254, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 293, 300, 312, 328
Tamošiūnienė, H. 51
Tamulis, Jonas 213
Tarvydas, Petras 119
Taučikas, Vladas 344
Teresiūtė, Regina 195, 203, 204, 218, 246
Terleckas, Antanas 75, 166, 167, 168, 178, 179, 187, 197, 198, 199, 200
Ternovskij, Leonard 145
Tėvelis 176, 216, 217, 247
Tomonis, Mindaugas 79, 81, 97, 98
Trakimas 123
Trofimovas 84
Tučkus, Andrius 125, 198, 199
Tuomienė, Pranciška 183
Tumėnas, Kazimieras 48, 65, 66, 68, 73, 91, 95, 97, 99, 101, 103, 116, 120, 125, 128
Turčinskas, Algirdas 52
Tvaladzė 346

U
Urba, Jonas 188
Urbonaitė, Ada 199
Urbonas, Benediktas 230
Urbonas, J. 107, 113, 120, 125, 141, 170, 181, 182, 225, 248, 250, 286
Urbonas, V. 170, 181, 182, 242, 246, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 273, 274, 276, 277, 278, 279, 291, 293, 301, 313, 314, 324, 359

V
Vadimov, Georgij 145
Vaicekauskas, Juozas 114
Vaičiulis, B. 177
Vaičius, Antanas 149, 233, 234, 384, 385
Vaičiūnas, Petras 114, 115
Vaičiūnas, Vytautas 196, 200, 207, 211, 214, 215, 291
Vailionis, Jonas 218
Vaišvila 108, 112, 188
Vaišutis 115
Vaitonis 76
Valaitis 75, (Valaitis 183)
Valaitis 183
Valaitis, Feliksas 75
Valančius, Motiejus 96, 384
Valatkevičius, Romas 284
Valdhaimas, Kurtas (Waldheim, Kurt) 45, 46
Valeika, Vilius 284
Valiukėnas, Stasys 87
Valutkevičius, Romas 79
Vanagas, Liudas 162, 233, 252
Vasiliauskas, K. 219
Vasiliauskas, Vytas 284
Vasiliauskienė, Pranė 112
Vazgelevičiūtė, Bronė 194, 195
Veilentas, Virginijus 134
Velikanova, Tatjana 78, 98, 145, 167, 259, 261
Venclova, Tomas 116
Verbylaitė, D. 313
Verikas 175, 176
Vėlavičius, Vincas 139, 145, 192, 244, 251, 288
Vidzėnas 246, 264
Vijo, Žanas (Villot, Jean) 133
Viktorinas 163
Vilčinskienė, Birutė 117
Vilimas 166, 242
Vilkas 129
Vilniūtė, Vida 152
Višinskis, Stefanas (Wyszynski, Stefan) 193
Vyšniauskas, Algimantas 117
Vitkauskaitė, Bronė 201
Vitkauskaitė, Ona 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 192, 201, 204, 216, 268
Vitkūnaitė, Marytė 51, 92
Vytautas Didysis 194
Voinovičius, Vladimiras 181, 183
Vojtyla, Karolis (Wojtyła, Karol Józef) 134
Volochonskis 346
Voločajevas 328
Volskis, Aloyzas 209, 210
Voveris 231

Z
Zakaryza, Antanas 9, 15, 17
Zedelis, V. 194
Zdebskis, Juozas 22, 23, 24, 25, 29, 30, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 49, 50, 51, 53, 55, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 75, 76, 82, 85, 86, 87, 92, 100, 102, 103, 104, 110, 133, 138, 139, 145, 153, 162, 167, 172, 185, 192, 198, 200, 204, 206, 247, 251, 252, 275, 282, 288, 290, 321
Zigmantas, A. 122
Zimblys 246
Zinkevičius 100
Zubrus, Jonas 54, 55, 113, 139, 181, 209, 384
Zurnandžian, D. 91

Ž
Žarskis, V. 117
Žemaitis, Juozas 249
Žemaitis, Romas 273, 289
Žemelys 246
Žemėnas, Kazimieras 185
Žerebeckis 228
Žicharovas 112
Žiemelytė, Rima 153
Žilionis, P. 277
Žilys, Kazimieras Mindaugas 231, 288, 383
Žukauskas, Šarūnas 66, 116
Žvikaitė, Vitalija 168

Priespaudos, kovos ir nelaisvės metai: 1968–1988. Sigitas Tamkevičius. – Vilnius: ATEITIES leidybos centras, 2022 – 392 p.

Kardinolas Sigitas Tamkevičius SJ sovietinės okupacijos metais buvo vienas iš aktyviausių kovotojų už mūsų šalies laisvę ir žmogaus teises, 1972 m. pasirodžiusio pogrindinės spaudos leidinio „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika" steigėjas ir redaktorius, Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto narys.

Dėl antisovietinės ir religinės veiklos ilgai persekiotas sovietų saugumo, 1983-iaisiais buvo suimtas, pusę metų tardytas Vilniaus KGB kalėjime ir LTSR Aukščiausiojo teismo nuteistas 10 metų laisvės atėmimo – šešeriems griežtojo režimo lageryje ir ketveriems tremties. Kalėjo Permės ir Mordovijos lageriuose. 1988 m. ištremtas į Sibirą, bet po 6 mėn. dėl TSRS vykusios pertvarkos paleistas.

Dienoraščiuose autorius tiksliai ir lakoniškai, įvardydamas konkrečias datas ir faktus, atskleidžia du priespaudos, kovos ir nelaisvės dešimtmečius.

Ši knyga skiriama visiems drįsusiems pasipriešinti sovietinei priespaudai minint „LKB kronikos" 50-metį.

ISBN 978-609-96272-1-2

Spausdino PETRO OFSETAS
Naujoji Riovonių g. 25C, Vilnius 03153
Tiražas 2000 egz.

Žvelgiant iš saugaus pusės šimtmečio atstumo, XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžia Lietuvoje vis aiškiau matosi kaip slenkstis, kurį peržengus prasidėjo lėtas, tačiau nebeatšaukiamas visuomenės budimas iš sovietinės nelaisvės letargo.

Ypatingą vaidmenį šiame procese atliko grupės aktyvesnių kunigų inicijuotas katalikų sąjūdis už tikėjimo laisvę. Ankstyvą 1972-ųjų pavasarį pasklidusi žinia apie geležinę uždangą įveikusį keliolikos tūkstančių tikinčiųjų pasirašytą Memorandumą ir apie tai, kad Lietuvoje pradėtas leisti savilaidinis žurnalas *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika* visuomenės laisvėjimo procesui suteikė naują kokybę. Beveik vienu metu pasireiškę keli drąsesni kultūrinio elito atstovų bandymai kvestionuoti sovietines viešo (ne)kalbėjimo taisykles, rezonansiniai tėvo ir sūnaus Brazinskų bei jūreivio Simo Kudirkos mėginimai ekstremaliais metodais ištrūkti iš sovietinės vergijos ir netgi Romo Kalantos susideginimo išprovokuoti neramumai Kauno gatvėse nors ir smarkiai supurtė visuomenę, tačiau, ko gero, taip ir būtų likę pavienių protesto proveržių kronikos dalimi. Tuo tarpu *Kronika* ir kiek vėliau susikūręs Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas atgijusiam visuomenės pasipriešinimui suteikė tęstinumą ir tvarumą.

Atsivertęs šią knygą, skaitytojas ras savotišką *Kronikos* kroniką, pamatytą ir surašytą jos *spiritus movens* – anuomet dar tik jauno, drąsaus ir išmanaus kunigo, dabar kardinolo Sigito Tamkevičiaus akimis. Visų pirma, tai tiesioginio įvykių dalyvio turbūt išsamiausias iš iki šiol jau publikuotų, dienoraštiniais užrašais paremtas ir metraščių pavidalu suguldytas liudijimas apie jam ir jo bendražygiams nutikusius dalykus, tačiau ne vienas šių įvykių kronikos puslapis šiandien skaitosi ir kaip įdomi, aštraus siužeto trilerio verta istorija.

Istorikas Arūnas Streikus

ISBN 978-609-96272-1-2

